کۆمەڵە

گۆڤاری کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان

خولی دووەم

ژمارە (١-٦)

(کانوونی دووەمی ١٩٨٢- حوزەیرانی ١٩٨٢)

ئامادەکردنی

بنکەی ژین

پێشەکی

فەرید ئەسەسەرد

پڕۆژەی هاوبەش

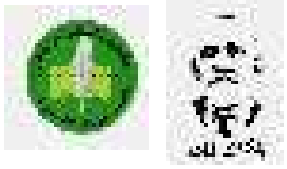

سلێمانی ٢٠١٢

٠٥٠,٩١٥٩٧
ژ ٤٨٢ بنکەی ژین
کۆمەڵە گۆڤاری کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان/ ئامادەکردنی بنکەی ژین.
سلێمانی: بنکەی ژینو ئەکادیمیای هۆشیاریو پێگەیاندنی کادران، 2012. (خولی دووەم: ژمارە ١-٦).
٣٨٧ل: ١٨×٢٥ سم. زنجیرە؛ 141.
١- عیراق- کوردستانی عیراق- میژوو.
ئ- ناونیشان. ب- زنجیرە.

ئەکادیمیای هۆشیاری و پێگەیاندنی کادیران

دامەزراوەیەکی کەلتوریە بەپێی بڕیاری کۆنگرەی سێی ساڵی ٢٠١٠ی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دامەزراوە، ئەرکەکەی بریتییە لە دەستەبەرکردنی پێداویستییەکانی هۆشیارکردنەوەی سیاسی، فراوان کردنی چوارچێوەکانی ڕۆشنبیریی گشتی، تۆکمەکردنی بەهاکانی دیموکراسیو مافی مرۆڤ و دادی کۆمەڵایەتی لەکۆمەڵدا، تاوتوێ کردنی مەسەلەکانی بیری هاوچەرخو دابین کردنی کەرەستەی پێویست بۆ پێگەیاندنی کادیران لە بواری هەمەجۆرەکاندا.

بنکەی ژین

بۆ بووژاندنەوەی کەلەپووری بەڵگەنامەییو ڕۆژنامەوانیی کوردی

عیراق: هەرێمی کوردستان، سلێمانی" شەقامی پیرەمەگروون، گەڕەکی ١٠٧ بەرانان، تەلاری ژین تەنیشتی (مزگەوتی شێخ فەرید) تەلەفۆن: ٢-٣١٩٤٧٣١ ناسیا: ٤٨٤٦٣٣٥٧٧٥ یا ٠٧٧٠١٥٦٥٨٦٤ کۆڕەك: ٠٧٥٠١١٢٨٣٠٩ س. پۆست: ١٤

ناونیشانی ئەلکترۆنی: info@binkeyjin.com مالپەڕ: www.binkeyjin.com

کتێب: کۆمەڵە ئۆرگانی ناوەندیی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان
خول: دووەم، ژمارە (١-٦)
ئامادەکردن: بنکەی ژین
پاککردنەوەو ڕێکخستنی کۆمپیووتەریو مۆنتاج: شەیدا کەریم ئەحمەد
خەتو ڕووبەرگ: ئەحمەد سەعید
تیراژ: ٢٥٠٠
ژمارەی سپاردنی بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان (١٦٥١) ساڵی ٢٠١٢
شوێنی چاپ: دەزگای چاپو پەخشی حەمدی

/

پێشەکیی ئەکادیمیای هۆشیاریو پێگەیاندنی کادیران

ئەم کتێبە سەرجەم ژمارەکانی خولی دووەمی گۆڤاری "کۆمەڵە"ی گرتۆتە خۆ. مەسەلەی پێویستیی بونی ئۆرگانێکی ناوەندی بۆ کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان بۆ یەکەم جار لەکۆبونەوەی فراوانی کادیرە پێشکەوتووەکانی کۆمەڵە لەنۆکان لەئازاری ساڵی ١٩٧٨ وروژێنرا بەڵام لەبەر هەلومەرجی سەختی ئەو سەردەمەو لەبەر خۆئامادەکردن بۆ دانانی بنکەیەکی جێگیر بۆ سەرکردایەتیی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەناوچەی برادۆستو ئامادەکردنی هێزەکان بۆ بەڕێ کەوتن بۆ ناوچەی سێ سنور، ئەم مەسەلەیە زۆر بەهەند وەرنەگیرا. بەڵام نزیکەی حەوت مانگ پاش ئەم کۆبونەوەیە، هەمان مەسەلە لەکۆبونەوەی فراوانی کادیرە پێشکەوتووەکانی کۆمەڵە لەگوندی شێنێ لەمانگی تشرینی دووەمی ساڵی ١٩٧٨، کەوتەوە بەر باسو بڕیاری لێ درا. بەمجۆرە، یەکەم ژمارەی "کۆمەڵە" وەك ئۆرگانێکی وەرزی، لەپایزی ١٩٧٨ دەرچوو. بەم ژمارەیە خولی یەکەمی "کۆمەڵە" دەست پێدەکا کە لە٩ ژمارە پێکدێو دوا ژمارەی ئەم خولە لەزستانی ١٩٨١ دەرچووە.

پاش ئەمە، بۆ ماوەی نزیکەی ساڵێك کۆمەڵە هیچ گۆڤارێکی دەرنەکرد. لەماوەی نێوان دوو خولەکەدا کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان دوو رووداوی گرنگی بەخۆوە بینی کەکاریگەرییەکی زۆریان لەسەر رەوتی پەیوەندییەکانی ناوخۆی کۆمەڵەو شێوەی بەڕێوەچونی ئەرکەکانی بەجێهێشت. یەکێکیان بەسترانی کۆنفرەنسی یەکی کۆمەڵەیە لەمانگی ئایاری ساڵی ١٩٨١و ئەوی تر دانانی چاپخانەو دەزگای راگەیاندنی کۆمەڵەیە.

خولی دووەمی (کۆمەڵە) پاش ٨ مانگ لەبەسترانی کۆنفرەنسی یەکەمی کۆمەڵەی رەنجدەران دەست پێدەکا. جیاوازیی ئەم خولە لەخولی یەکەم لەچەند خاڵێکدایە کەبریتین لەمانە:

- "کۆمەڵە"ی ئەم خولە، ئۆرگانی ناوەندی نیە، گۆڤارە. ئەمەش دەرفەتێکی وای پێکهێنا کەپانتایی ئازادیی ڕێژەیی تێیدا بە بەراورد لەگەڵ خولی یەکەم فراوانتر بێ. بەڵام ئەم مەسەلەیە وەك مەسەلەیەکی تیۆری مایەوە. ئەگەرچی لەژمارەکانی ئەم خولەدا تەنها سەروتار گوزارشتی لەڕاو بۆچونی فەرمیی کۆمەڵە کردووە، بەڵام بابەتەکانی تر شتێکی وایان تێدا نەبووە کەگوزارشت لەبۆچونێکی جیاواز لەبۆچونی فەرمی بکەن. لێرەدا دەکرێ سەرنجی ئەوە بدرێ کە گوێ نەدان بەدەرکردنی ئۆرگانێکی ناوەندی، لەڕێکخراوە مارکسیستەکاندا شتێکی دژە باوە. دەشێ وا لێکدانەوە بۆ مەسەلەکە بکرێ کە دابەزاندنی پلەی ئۆرگانی ناوەندی بۆ ئاستی گۆڤارێکی ئاسایی، خۆی لەخۆیدا هەنگاوێکی سەرەتاییە بۆ گەڵاڵەکردنی جۆرە لیبرالیزمێکی گونجاو لەگەڵ ئەو سەردەمەدا.

- لەکاتێکدا "کۆمەڵە"ی خولی یەکەم وەرزی بوو، "کۆمەڵە"ی خولی دووەم مانگانە بوو، ئەمەش خۆی لەخۆیدا هەنگاوێکی پێشکەوتوترە لەچاو خولی پێشوو، جگە لەوەی کەڕەنگدانەوەی پەرەسەندنی توانای دەزگای راگەیاندنی کۆمەڵەیە چ لەڕوی زیادبونی کادیری تەکنیکیو ئامرازی چاپەوە چ لەڕوی زۆربونی کادیری ڕۆشنبیرو بەتواناوە.

ـ به پێچەوانەی ژمارەکانی خولی یەکەمەوە کەهەر ژمارەیەکی یان هەر چەند ژمارەیەکی لەشوێنی جیاوازو بەدرێژایی ماوەی نێوان ساڵانی ١٩٧٨– ١٩٨١ دەرچون، ژمارەکانی خولی دووەم هەر هەموی لەیەك ساڵو لەیەك شوێن دەرچون. ژمارە یەك لەکانونی دووەمی ساڵی ١٩٨٢ لەناوزەنگ دەرچووەو ژمارە شەش لەمانگی حوزەیراندا.

"کۆمەڵە" لەخولی دووەمیدا زۆر لەوەی خولی یەکەم پێشکەوتوترە، هەم لەڕوی گوتاری سیاسییەوە کەمیانڕەوترو سەنگینترە، هەم لەڕوی هەمەجۆریی بابەتە بڵاوکراوەکانەوە، هەم لەڕوی زۆریی ژمارەی بەشداربووەکانەوەو هەم لەڕوی شێوەو دیزاینو تەکنیکی جوانکارییەوە. بەکردەوە، گۆڤارەکە پێش سەردەمی خۆی کەوتبوو بەڕادەیەك کەبزوتنەوەی کورد نە لەسەردەمی خەباتی ژێرزەمینییەوە نە لەسەرەتای دەستپێکی خەباتی چەکدارەوە لەساڵی ١٩٦١ بەدواوە، گۆڤارێکی پێشکەوتوتر لەگۆڤاری "کۆمەڵە"ی بەرهەم نەهێناوە.

"کۆمەڵە" ناوی سەرنوسەرو ئەندامانی دەستەی نوسەرانی لەسەر نیە. لەو سەردەمەدا وەك نەریتی لێ هاتبوو کەهیچ بڵاوکراوەو گۆڤارو رۆژنامەیەك ناوی سەرنوسەرو ئەندامانی دەستەی نوسەرانی لەسەر نەبێ. بەکردەوە، نەوشیروان مستەفا سەرنوسەری گۆڤارەکە بوو. فەرەیدون عەبدولقادر کەلێپرسراوی دەزگای راگەیاندنو رۆشنبیریی کۆمەڵە بوو، بەکردەوە ئەرکی یاریدەدەری سەرنوسەرو بەرێوەبەری نوسینی جێبەجێ دەکرد، شتێکیش بەناوی دەستەی نوسەران نەبوو بەڵام ژمارەیەك لەکادیرەکانی کۆمەڵە بابەتیان بۆ دەنوسیو پاش ئەوەی رەزامەندی لەسەر بڵاوکردنەوەیان نیشان دەدرا، بڵاو دەکرانەوە.

نوسەرانی خولی دووەم بریتین لە نەوشیروان مستەفا، فەرەیدون عەبدولقادر، مەلا بەختیار، عەبدوڵلا رەشید، ئەمین قادر مینە، بڵند مەنمی، رێکەوت عوسمان مەجید، سیامەند مامیر شاسواری، دڵشاد تۆفیق حاجی بەنگینە، نەجمەدین فەقێ عەبدوڵلا، حاجی مەموّ، نەبەز محەمەد سەعید.

زۆربەی سەروتارەکان نەوشیروان مستەفا نوسیویەتیو فەرەیدون عەبدولقادر بەشدار بووە لەنوسینی بەشێکی. بەکارهێنانی ناوی خوازراو دیاردەیەکی زاڵە بەسەر گۆڤارەکەدا. لەژمارە یەکدا لەپاڵ ناوی خوازراو، هانا بۆ بەکارهێنانی پیتیش براوە بەڵام لەژمارە ٢ بەدواوە لەباتی پیت تەنها ناوی خوازراو بەکار هێنراوە. پاش ساغ کردنەوەی ناوە خوازراوەکان، دەرکەوتووە کە نەوشیروان مستەفا بە ناوی جوامیرو شاهۆ بابەتی بڵاو کردۆتەوەو لە هەندێ بابەتدا لەباتی ناوی خوازراو پیتی (ش)ی بەکار هێناوەو زۆربەی بابەتە بێ ناوەکانیش، بەتایبەتی راپۆرتەکان، خۆی نوسیویەتی. فەرەیدون عەبدولقادر بەناوی خوازراوی شوانو نزار فەرەج بابەتی بڵاوکردۆتەوەو لەهەندێ بابەتدا لەباتی ناوی خوازراو پیتی (م)ی بەکار هێناوە. ناوەکانی تر بەمجۆرەن: بەختیار ناوی خوازراوی مەلا بەختیارە، زەریا ناوی خوازراوی ئەمین قادر مینەیە، عەباس ناوی خوازراوی حاجی مەموّیە، عەبە ناوی خوازراوی عەبدوڵلا رەشیدە، رەوا ناوی خوازراوی رێکەوت عوسمانە، ئاشتی ناوی خوازراوی نەبەز محەمەد سەعیدە. لەناو نوسەرەکاندا تەنها سێ کەس بەناوی خۆیان نوسیویانە، یەکێکیان نەجمەددین فەقی عەبدوڵلایە کە هەمیشە بەم ناوی بابەتی بڵاوکردۆتەوە،

ئەوانی تر سیامەند مامیر شاسواری‌و بڵند مەنمین کەیەکەمیان بەناوی سیامەندو ئەوی تر بەناوی بڵندەوە بابەتیان بڵاوکردۆتەوە. زۆربەی نوسینەکان روخساری سیاسەت‌و ئایدیۆلۆژیایان بەسەردا زاڵە، روخساری سیاسەت لەو روانگەیەوە کەگۆڤارەکە لەبنەڕەتدا گۆڤارێکی سیاسییەو روخساری ئایدیۆلۆژیا وەک بەشێکی گرنگی پێداویستییەکانی ئەو سەردەمە. لەناو هەموو بابەتەکاندا میتۆدی لێکۆڵینەوەی زانستی زۆرتر لەنوسینەکانی نەجمەددین فەقی عەبدوڵڵادا رەنگی داوەتەوەو تا ئەندازەیەکیش لەنوسینەکانی رێکەوت عوسماندا.

لە کۆنفرەنسی یەکەمی کۆمەڵەی رەنجدەران بڕیار درا کۆمەڵە چاپخانەو دەزگای راگەیاندنی خۆی هەبێ. ئەمەش وای کرد کۆمەڵە ژمارەیەک لەبەتواناترین کادیرەکانی خۆی بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری چاپخانەکەی‌و دەزگای راگەیاندنی خۆی تەرخان بکا کەدیارترینیان سیامەند مامیر شاسواری بوو. شاسواری، کوردی ئێران‌و بەڕەچەڵەک‌و لەدایکبون سەقزییە، پەیوەندیی بەکۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستانەوە کردبوو، بەهرەیەکی زۆری لەبواری دیزاین‌و وێنەکێشان‌و چاپ‌و نوسین‌و وەرگێڕاندا هەبوو. بەگواستنەوەی بۆ چاپخانەو دەزگای راگەیاندنی کۆمەڵە، بووە داینەموّی هەڵسوڕاندنی کاروباری چاپخانەو ئەرکە تەکنیکییەکانی.

سیامەند دیزاینەری خولی دووەمی کۆمەڵەیە، خۆیشی چەند بابەتێکی تێدا بڵاوکردۆتەوەو نەخشەکانی ئەو بابەتانەو بابەتەکانی تریش هەر خۆی کێشاویەتی‌و هەر خۆیشی بەشێکی بابەتەکانی تایپ کردووە.

جگە لە شاسواری، سێ کادیری تر کاریان لەگۆڤاری "کۆمەڵە" کردووە کەبریتین لەجەزا عەبدولواحید، حەمەدەمین عەبدوڵڵا دەرویش (چالاک)و شەمال بەهجەت کابان کە هەر سێکیان بابەتەکانیان تایپ دەکردو بە ڕۆنیۆ دانەیان لەبەر دەگرتەوە. "کۆمەڵە" خۆشنوسیی تێدا بەکار نەهاتووە چونکە بۆ ناونیشانی بابەتەکان لیتراسێت (پیتی ئامادەی سەر نایلۆن) بەکار دەهێنرا. بەکارهێنانی لیتراسێت، کە لە عیراق بەکار نەدەهێنرا، زۆرتری بەهۆی شاسواریەوە بوو.

کەرەستەکانی چاپخانە بەگشتی‌و گۆڤاری (کۆمەڵە) بەتایبەتی وەک تایپ‌و ڕۆنیۆ‌و مەرەکەب‌و ستێنسل‌و دەرزیی ستێنسل‌و پاکون‌و لاک زۆرتری شێخ مەحمود سەید سەمەد لەتاران پەیدای دەکرد. کاغەزیش بەشێکی لە سلێمانی پەیدا دەکراو لەڕێگای قەڵادزێوە دەگەیەنرایە ناوزەنگ‌و بەشێکیشی لەسەردەشت لە ئێران.

"کۆمەڵە" تیراژێکی جێگیری نەبوو. تیراژەکەی دەوەستایە سەر بڕی کاغەزی بەردەست. بەم پێیە، ئەگەر لەکاتی دەست کردن بەچاپ، کاغەزێکی کەم لەبەر دەست بوایە، ٥٠٠ تا ٦٠٠ دانەی لێ چاپ دەکرا، ئەگەر کاغەزێکی زۆر لەبەر دەست بوایە، ١١٠٠– ١٢٠٠ دانەی لێ چاپ دەکرا. پاش تەواوبونی چاپ، بەشێکی بڕی چاپکراو لەئەرشیڤ هەڵدەگیراو ژمارەیەکیش بۆ ڕێکخستنەکانی دەرەوەی وڵات‌و دەزگاکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان‌و حزبە دۆستەکان دەنێردراو زۆربەی رادەستی دەزگای ڕێکخستنی کۆمەڵە دەکرا تاکو بۆ مەڵبەندەکان‌و ڕێکخستنەکانی ناو هێزی پێشمەرگە‌و ڕێکخستنی ناو شارەکانی بنێرێ.

ئەو بابەتانەی لە"کۆمەڵە" بڵاو دەکرانەوە، وردبینیی زۆریان بۆ دەکرا بۆ ئەوەی کاریگەریی خراپیان لەسەر یەکڕیزیی ناو کۆمەڵەی رەنجدەران نەبێ و زۆرترین سود بەخوێنەرانیان ببەخشن و بەهۆی ئەمەوە بابەتە بڵاوکراوەکان کێشەیان لێ نەکەوتەوە. بەڵام لەناو بابەتە بڵاوکراوەکاندا بابەتێکیان کەنەوشیروان مستەفا لەژێر ناونیشانی "لەداوێنی کێشەی ئافرەتاندا" نوسیبوی، گفتوگۆیەکی خەست و گەرم و گوڕی دەربارەی رۆڵی ژنان لەشۆڕشدا دروست کرد. لەڕاستیدا بابەتەکە رەنگدانەوەی گفتوگۆیەکی گەرم و گوڕ بوو لەم بارەیەوە کەپێش بڵاوکردنەوەی بابەتەکە، لەناو ڕێکخستنەکاندا لەئارادا بوو. بەڵام بڵاوکردنەوەی بابەتەکە لە گۆڤاری (کۆمەڵە) تەوژمێکی وروژێنەرترو گەرم و گوڕترو بەجۆش و خرۆشتری بەمەسەلەکە بەخشی و دەروازەیەکی گەورەتری بەڕوی تاوتوێ کردنی ئەم مەسەلە گرنگەدا والاّ کرد.

خاڵی سەرنجڕاکێشی مەسەلەکە لەوە دایە کە ژنانی ناو شۆڕش کە چاوەڕوانی تێڕوانینێکی رادیکالتر بون بۆ مەسەلەی ئافرەتان، دژی بیرو بۆچونەکانی ناو وتارەکە وەستانەوەو لەو بروایەدا بون کە کۆمەڵە دەتوانێ تەکانێکی گەورە بەمەسەلەی یەکسانیی ژن و پیاو بداو هەڵوێستێکی رادیکالتر سەبارەت بەمافەکانی ژنان بنوێنێ. وتارە بڵاوکراوەکە بەشێوەیەکی میانڕەوتر لەوەی کەئافرەتە رادیکالەکانی ناو کۆمەڵە دەیانویست، مەسەلەی رۆڵ و مافەکانی ژنانی باس کردبوو. بەپێی وتارەکە "گۆڕانی پایەی کۆمەڵایەتیی ئافرەت بەتەنیا بە نوسینی لەبەرنامەی ڕێکخراوێکدا، یا بەسەلماندن و نووسینی لەقانونێکدا، یا بە دانانی دادگا و بەندیخانە... چارەسەر ناکرێ، بەڵکو بەندە بەگۆڕانی بنچینە ئابوری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەکانی کۆمەڵەوە، بەندە بەچەندین مەسەلەی گرنگەوە: وەکو گۆڕانی باری ئابوریی ئافرەت خۆی و بەدەستهێنانی سەربەخۆیی لەڕوی ئابورییەوە، لەئەنجامی ئەمەشدا گۆڕانی هۆشی کۆمەڵایەتیی ئافرەت خۆی دەربارەی مافەکانی و پایەو دەوری لەناو خەڵکداو گوڕانی چەشنی نوێرینی خەڵك لەئافرەت و گەشە کردن و پێشکەوتنی هۆشی کۆمەڵایەتی و سیاسییان لەو بارەیەوە. بۆیە هەرچی قانون و بەرنامەیەکیش بۆ ئەو مەسەلەیە دابنرێ و بەزۆری چەك و سزادانیش بویسترێ بەسەر خەڵکا بسەپێنرێ، ئەگەر گۆڕانی ئابوری، کۆمەڵایەتی، سیاسی، فەرهەنگی... ناو هەناوی کۆمەڵ یا راست تر ئاڵوگۆڕ لەپەیوەندیی کۆمەڵایەتیی بەرهەمهێنان دا کەم یا زۆر روی نەدابێ، تا زەمینەی چەسپین و جێگیربونی ئەو تێگەیشتن و بۆچون و نەریت و عورفە نوێیانە خۆش ببێ، هەر قانونێکی نوێ داشبنرێ وەکو شتێکی غەریب و ناجۆر لە ناو خەڵکدا ئەمێنێتەوە، نەك هەر پیاو ناهێڵێ سەر بگرێ و جێ بەجێ بکرێ و بەرەنگاری ئەکات و ئەچێتەوە بەگژی دا، بەڵکو ئافرەتان خۆشیان پەیرەویی لێ ناکەن و دیفاعی لێ ناکەن و نایانەوێ و هەوڵی جێ بەجێ کردنی نادەن.

بۆیە ئەبێ هەمیشە بەپێی واقیعی کۆمەڵایەتی هەنگاو بنرێ، نەك بە پێی ویست و ئارەزوی خێرخوازانە، یا شاعیرانەی ئەمو ئەو، ئەبێ هەر بەو پێیە لە ئەنجامی شیکرنەوەو هەڵسەنگاندنی دۆخی بابەتیی کومەڵ دا لەچوارچیوەی واقیعی کۆمەڵایەتیی وڵاتەکەمان دا سەیری مەسەلەکە بکرێ، نەك بەپێی هەڵچون و بۆچون و هەستی چەن روشنبیرێکی دابڕاو لەواقیعی کۆمەڵایەتی".

هەروەها لەوتارەکەدا هاتبوو کە ((پیاو ناتوانێ لەباتی ژن بزوتنەوەی ئافرەتانە دەس پێ بکاو یەکێتیی ئافرەتان لەپیاو پێك بهێنێو ئالای داواو دروشمەکانی ئەو بەرز بکاتەوە. هەر بزوتنەوەیەك ئەگەر بنچینەیەکی بابەتیی مێژوکردو ماددیی نەبێو زەمینەیەکی کۆمەڵایەتی، ئابوری، فەرهەنگی... نەبێ، بزوتنەوەیەکی دروستکراوو ساختەو بێ بناغە ئەبێ، نەك هەر سەرکەوتن بەدەس ناهێنێ، بەڵکو ئافەروز ئەبێ لەناو خەڵکدا)).

سەبارەت بەڕوڵی ئافرەتانیش وتارەکە وای بۆ چوو بوو کە ((ئافرەتان ئەبێ بەشداری خەباتی شۆرشگێرانە بن دژی داگیرکەران. ئافرەتان ئەتوانن هاوبەشی هەمو جۆرەکانی خەباتو تێکۆشان بن. ئەتوانن مانگرتنو خۆپیشاندانی گەورەو فراوان دژی رژێمو تاوانەکانی ساز بدەن.... بەڵام ئەبێ ئافرەت خۆی، لەهەمو ئەم مەیدانو بوارانەدا دەس پێشکەری بکاتو جێگای خۆی بەلێوەشاوەیی و کارامەیی و لێ هاتویی بکاتەوەو بسەلمێنێ)).

* * *

لەچاپدانەوەی گۆڤاری "کۆمەڵە" بەشێکە لەو بەرنامەیەی کەئەکادیمیای هۆشیاریو پێگەیاندنی کادیران بۆ پاراستنی ئەرشیفی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان داینـاوە، لە چوارچێوەی ئەرکێکدا کەکۆنگرەی سێیەمی یەکێتیو ماددەی ٦٥ی پەیرەوی ناوخۆ بەئەکادیمیای سپاردووە.

فەرید ئەسەسەرد

لێپرسراوی ئەکادیمیای هۆشیاریو پێگەیاندنی کادیران

سلێمانی ٢٠١٢/٥/٢٤

کۆمەڵە

گۆڤاری

کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان

لەم ژمارەیەدا:

- گەلە کۆمەکی چەکدار - سیاسی لەخزمەتی کێ دایە ؟
- کۆمپیوتەرێکی "ئەمن" و گاجوت بۆ کشتوکاڵ .
- چارەسەرکردنی کێشەکانی لە سایەی دژیەمنی عێراقدا
- ڕاپۆرتێک دەربارەی کوردستانی ئێران
- نزکەی ڕاپەڕینی یەکێتی نیشتمانی کوردستان کێپ ناکرێت .
- پۆلۆنیا ڕووداوێکی دەسکردە یا تەگوچەلەمەکی سیاسییە ؟
- هەڵەو مەرجی تازەتر و بارەپێدانی دەبانتان
- دەربارەی پلاتەفۆرمی دوژمن

ژمارە ١
خولی ٢

کانونی دووەمی ١٩٨٤
ڕێبەندانی ١٣٦٠

بنکەی ژین
www.zheen.org

سەروتار

گەلەکۆمەکێی چەکدار- سیاسی

لە خزمەتی کێ دایە؟

هاوین و پایزی ساڵی پار ، هەندێ شوێنی پارێزگاکانی هەولێر و سلێمانی بەسەر بە مەیدانی زۆرانبازییەکی چەکدار- سیاسی بوون وشێوە خوێناوی لە بەینی پێشمەرگەکانی ی.ن.ک و چەکدارەکانی هەندێ حیزبی دەسەودا

زۆرانبازی چەند مانگی رابوردوو، دوژمنکێشانی رووداوە پڕپێچەکانی چەند مانگا و نگرە ساڵی پێشوتر بوو، بەڵام ئەمجارەیان جەختێکی بەرینتر، فراوانتر خوێندەوەتر و شەخسەکێتراوی بە خۆیەوە گرتبوو. کە هێزی نواند لە گەلە گۆمەکێی چەکدار- سیاسی (ئۆلێی چەند حیزب و رێکخراوە، چۆراچۆری جیاواز لە ڕوی ڕێبازی ئایدیۆلۆجی و سیاسەوە ، وەپێشدەرێش بە زاوەزاوێکی پڕۆپاگەندەیی خەست و فراوانی ڕاست لەبارەی رێکەوتنی نهێنیی" ی.ن.ک لە گەڵ ڕژێمی صدام ، بۆ لێدانی " هێزە شێخەڵانەکان" و رێکەوتن لە " چالاکی شۆرشگێرانەیان دژی ڕژێم" زەمینەی بۆ خۆش کرابوو.

رووداوەکانی شەم دواییەش ، وەکو هی جارەکانیتر ، دابەی بەزارەو جێگەی پرسیاری گۆمەلانی خەڵکا بوون ، چونکە ڕەونی بەرەو بێشەوەچوونی ئۆزشی کوردستان و شانازی خەباتی سیاسی و پێشمەرگەیی لە شاڕێی داسایی خوێ لاشەدا و لەشەری کوردەوە دژی هێزی حکومەتە داگیرکەرەکانی کوردستان ، شەپۆزێ بە شەری هێزەکانی کورد لەگەڵ یەکتری ڕوو بە کوردانەنی شەرەکە" ، بەتایبەتی لە کاتێکدا کە لە شەنجامی گەرمبوونی نەبەردەکانی چەنگی عیراق - ئێران دا لەبارتربون هەلی مانۆڤری ، لە ئەو دیوی سنوورەکانەوەدا ، بۆ سڕینەوەی ڕزگاری خوازانی گەلی کوردستان - لە سەر ئاستی ستراتیجی بۆ جوڵانی سیاسی ، وە بۆ دەسەپاندنی کاریگەر و گوشندەی هێزەشۆرشگێرەکان لە دۆزمنایەتاگیر کەر - لە سەر ئاستی تاکتیکی هەلکەوتوو.

* * *

لە گەڵ گۆمەلانی خەڵکی کوردستان دا ، ئێمەش لە بەژارەدا بوین ، چونکە هەشتە نەبێ بە ئارەزا چەن هاوڵاتیەکی کوردستان لە شەڕی ئاوخۆدا ، لە وانە چەندین هاوڕێی هەڵگەوتوو و هەڵاڵی دڵێڕی ئێمە نەگۆڕێن ...

/

لە گەل کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دا ، ئێمەش ئەمان پرسی بۆ؟ ئەم شەڕە لە پای چی ؟ بۆ سودی کێ؟ قوربانییەکانی ئەم شەڕە کێن؟ بۆ چی و لە سەر چی... هەر چەن هەڵوەرچی دامێنکردنی کارێکی جددی پسا کانی وەشاندنی کورزێکی گوشندە لە دوژمن ئەگات؟ تەفاندنەوەی ناکۆکی لاوەکی و هەڵگیرساندنی شەڕی ناوخۆ و کوژاندنی ئەو و خەریکە کردنی هێزی پێشمەرگەی ی.ن.ک کە بەدرێژایی شەش ساڵی ڕابوردوو هەر شەوهێزی سەرەکی و کاریگەری بە کڕا چوتەوەی ڕژیمی عیراق و دەزگاداماگێنەرەوە چەهەنێنەیەکانی سوە لە کوردستان دا ، لە دوا شیکردنەوەدا بە قازانجی کێیە؟

گوایە دنیای کورد شەوەندە بە خێرایی لە گۆراندایە کەتەڕازوی هێزەکانی ناوی و سەرشتی سیاسی و چەناگەیشتوان و سیروماوەڕ وبۆچوون و ڕەفتارو ، شوملوبی کار ... بان وەها ڕوبگۆڕێ؟

* شەوانەی کە ئاشنەتالیان ڕەنج کرد و بە جەگی نر و نوانایەکی کەمەوە ڕێگەی چیاکانی کوردستانیان گرت و لە ناخوشترین هەلومەرجی نابەرامبەری شەڕاوی هێزەکانی ڕژیم و هێزەکانی گەلی کوردو ،تەڕاوی هێزەکانی ڕژیم و هێزەکانی سەرجەم ئۆپۆزیسیونی عیراق دا ، بەتوانایەکی کەمەوە ، دژی دوژمنێکی بە هێز و دڕ ، خەباتی چەکدارییان دەستپێکردەوە ..

* شەوانەی ئالای چەسپاندنی گیانی پێکەوە ژیانی دیموکراتی سیبەر باوەڕ و حیزب و ڕێکخراوی جیا جیایان هەڵگرد ، بە جۆرێک کە بۆ گالتە پێکردن ، بە بارەگانی سەرکردایەتییان ئەگوتن : دۆڵی شەحزابا

* شەوانەی کە ئالای ڕوخاندنی ڕژیمی ئەدام و داماڕاندنی ڕژیمێکی دیموکراتییان لە عیراق دا هەڵگرد و ، نەگا جاری بەگۆ سەدان جار ، بانگی هەمو هێز وحیزبەکانی عیراقیان ئەکرد ، کە هێز وتوانای خۆیان لە سەرەبەگی بەگۆرتودا دژی ڕژیمی ئەدام بێکەن و خەباتی چەکدار لە ڕوی سەرکردایەتی کردنی و پێکهاتنی هێزەکانی و مەیدانی چالاکییەوە بکەنە ئۆرنی هەمو عیراق ...

بەڵێ شەوانەی کە بە ڕەنج و ماندوبونی چەند ساڵ و بە خوێنی سەدان شەهید ڕاستی ئەم دروشمانەیان سەلماند و بنایەکەیان دارشت ، لە کانێکدا ، کە زور کەس و زور لای خۆ ئەمەیان بە خەیاڵ و سەرابی بیلانگێڕا دەزانی ئەم و ئەو لە ئەڵەم ئەدا ...

تو بڵێی دنیای کورد شەوەندە زوبگۆڕێ؟.. ئەمانە هەمو بوبنە ئۆکەری هەمان ڕژیمێ کە لە ماوەی شەش ساڵ خەباتی بەر کەوتبسەوەری و مەینەت و تاڵیدا ، زیاتر لە هەزار هەڵاڵ و هاورێی بە ناوەوا لە شەڕی نابەرامبەرو ، لە ژێر شازار و ئەشکەنجەو ،لە پای ئەنارەدا کوشتوون و.. دەیان هەزار کەس لە خۆشکا و بڕاو دایکا و باوکا و خزم وخۆشانیی ئیهسانە کردون وشازاردان ولسە زیندانان و گرتو خانەو لە سیەرباڕگەکان تونە کردون و : زیاتر لە هەزار گوند و دێیان کاول لە گەل خاکدا یەکسان کردون ؟...

کورد گوشنبر : سەبرە لە کۆبەدا

تو بڵێی شەوانەی لە سەردەمی شەو تراجیدیە ساماکە ناهوشەدا خۆیان لە جەنگەی تراجیدیەکەدا ڕیزاون و بەرگەیان گرت و هیچ نەبین شەوساکە لە کوردستاندا هەر شەوان سون کە هێزی سەرەکی سیاسی و

چەکداری بە گژا چونی رژیم بون شتەنا بوسنە تزکەری رژیم و پارتەزەری مدام و هێزە داگیر کەرەکانی ، وە ئەوانەش کە ئەوسا نەماشاچی ورەخنە گر و سەیرکەر وتوهمەت بەپال دەر و گێرەشێوین و ریزتێکدەر ... بون، بوینە پارێزەری شۆڕش و قازانجەکانی جەماوەری کوردستان و رێبـــــازی شۆڕشگێرانە ؟

لەگەل کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دا ، شتێکی ئەبرسین بێ؟

ئاخۆ ئەو کەلەکۆمەکێیەی لێیانکردین و ئەوشەڕەی بۆیان قرژشین لە سەر ئەوەبو کە واشتمە لە بیرو باوەڕی خۆمان هەڵگەڕاوبینتەوە و لە دروشمەکانی خۆمان بەشیمان بوبینەتەوە و ئێمەماندوی چارەنوسی خۆمـــان بەستینەوە بە چارە نوسی رەشی رژیمەخوێنرێژە رژیوەگەی صـــــدام! و ئەمانەش گەرەکیان بو بەرێگەی کەلەکۆمەکێی چەکداری سیاسی ،لەبەیدان دەرمان بکەن و بمانگەنەوە بەناو رژیمدا ،بیان بەزور بمان هێنـــــاوە سەر رێگای راستی شۆڕش و قازانجی جەماوەر !

* * *

هەمو رژانبازیەگی سیاسی بێگومان زەمبنەیەگی مادی هەیە و لە راستیدا نواندنەوەی ململانێی چینایەتی بەینی چین و تـــوێـــــژە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکانی ناو کۆمەڵە ، کە هەریەکەیان بە پێی دەسکەوت و قازانجی چینایەتی خۆی، لە ڕوانگەی ئایدیۆلۆژی سەیری ڕووداوەکان ئەکا ، هۆکاری دەرنیشان ئەکا ، رێگەی چارەسەر کردن و شۆڕشوبی کاریۆ کردنی دیاری ئەکات ...

لە دونیای ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ، کە یەکێکە لە ناوچە هەرە گرنگەکانی دنیا ، وەیەکێکە لە ناوچە هەرە ناڵۆزەکانیی دنیا و شوێنی بەرنگستوارەشەوەی چەندین کێشە و گیروگرفت وناکۆکیی قوڵ و گرنگ و کاریگەرە ـ لە ناو هەر دەوڵەتێکیاندا ، لە بەیـــــی دەوڵەتانی ناوچەکەدا ، لەبەینی گەلانی ناوچەکە و هێز و دەوڵـــەتـــە گەورەکانی دنیادا ... بەسەرجەم رووداوەکانی هیچ قوزبنێکی ئەم ناوچـــە ناڵۆزاوە گرنگە ، چەن بچوک و چەپەگا و پشتگوێ خراوبێ بێ، ناتوانـــی ڕەوتی ئاسایی خۆی بگرێ بە دابڕاوی و دور لە دەستێوەردان و گوشـــاری ئەم و ئەو ، ناکۆکیەکانی ناوی لە ئەنجامی کاتێبونی هەلومەرجـــی سێزوبی خۆیدا ، لە لایەن خودی خاوەن مەسەلەکەوە ،لایە لا بکرێ .

جا مەسەلەی ئەتەوەی کوردیش ، وەکو یەکێکا لە گیرو گرفتە هەرە ناڵۆز و گرنگە و بەرباردەرەکانی ناوچەکە ، دەبێکە سەرنجی بایەخی هێزە کۆنەپەرست و دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان و دەوڵەت و هێـــــزە زلەکانی دنیای ڕاکێشاوە و هەریەکەیان لە لای خۆیەوە ، بە جۆرێکا چاوی تێ بڕیوە و هەوڵی داوە جێ پێی خۆی بکاتەوە و بایەی کۆمەڵایەتیی لە ناو چین وتوێژەکانی کۆمەڵی کورد و نوێنەرە سیاسیەکانیدا بدۆزێتەوە و قورسایی خۆی بخاتە سەری . لە ناو بزوتنەوەی کوردیشدا لە بەشـــە دوو چۆرە بۆچون هەیە بۆ لێکدانەوەی ڕەگی گیرو گرفتەکانی گەلـــی کـــورد و دۆزینەوەی چارەسەر کردنی ، کە لە دوو سەرچاوەی ئایدیۆلۆژی جیـــاواز، بەڵگو لە دوو جیهانبینی جیاوازەوە دەردێن :

یەکێکیان ـ ئەی وایە کە بزوتنەوەی ڕزگاری نیشتمانیی گەلـــــی کوردستان ئەبێ پشت بە هێزی لەبین نەهاتوی کۆمەڵانی خەڵک ببەســـــتێ و

/

کۆمەڵانی خەڵک خۆیان خاوەنی مەسەلەکەی خۆیان بن و چارەنوسی خۆیان سەربار بدەن بە بێ دەستێوەردانی بێگانە ، بناغەی ستراتیجی گشتی جوڵانەوەگەی، لە سەر بنچینەی دابین کردنی پێویستیەکانی گوزران و گەشە کردنی ـ کۆمەڵایەتی، ئابووری ، سیاسی ، لەرهەنگی کۆمەڵی کوردستان دابڕێژێ ، ئەگەر بە پێی تاوانەکانی هێزەکانی دەرەوە و ملمڵانێ و زۆرانبازیەکانی بەینی ئەوان

ئەوی تریان ـ هەوڵ ئەدا چیگە بۆ جوڵانەوەی کورد بدۆزێتەوە لە ناو چوار چێوەی ستراتیجی زلهێزەکان و لە ناو گۆن و کەلەبەری ناکۆکیەکانی بەینی دەوڵەتەکانی ناوچەکەدا . هەر لەبەر ئەوە پشت بە دەرەوە ئەبەستێ و هەوڵ ئەدا مەسەلەکە بە هێزی دەرەکی و ناکۆکیەکانی ئەوانەوە بەستێتەوە . وە بە کوێرەی هەڵگەوتێی هەلوبەرجی حسابکاو خرابی "دەولی" مەسەلەی کورد بلێزوتنێ و بمرێنێ ، وە بیخاتەوە مەیدانی وازی ناو دەوڵەتانەوە

هەوڵ دان بۆ بەستنەوەی مەسەلەی کورد بە ناکۆکیەکانی هێزەکانی دەرەوە چارێکە لە گۆشەی راست و چارێکی کە لە گۆشەی چەپەوە ، وەکەبات کردن بۆ دێ بەین لەم بیلانە ، خۆی لە خۆیدا زۆرانبازیەکی سیاسی بە ، تاو دانەوەی ئەملانوئی، چیمانەشی چەن و ئۆنژە گۆمەڵایەتیە چاوازەکانی ناو گۆمەڵە . هەربەکەیان لە ڕوانگەی قازانجی چیمانەشی خۆیەوە ، بەڵام بە گوێرەی گۆڕانی هەلومەرجی خاو بوبەوە و ئوتند وتنژ بوونی ناکۆکیەکان گەمیش ئەگۆڕێ ـ چەکی داشەنێ یا چەکا هەڵشگرێ

سر بوونی هەندێ هێز لە وەرزی سارد بوونی مەیدانی ناکۆکیەکانی بەین ... و ئێران ، پاشان زیندو بوونەوەو ... ان سەر ـ سوڕ لە وەرزی گەرمبوونەوەی مەیدانی ناکۆکیەکانیدا وێنەیەکی ئەڕێی بێ چونی دەوەند ، لە کاتێکدا کە مەسەلەی کورد لە ڕادەبی وێگی وسارێگی، ئاشتی و شەڕ ئاکۆکی و ناکۆکی دەوڵەتانی ئێران و عیراق دا . وەکو مەسەلەیەکی بابەتی مێژوو کرد ئەر ئەبوو .

هەڵگیرسانی جەنگی عیراق ـ ئێران هەلومەرجێکی نوێی لەبەر ئەوری ناوچەکەدا خولقاند لە لایەکەوە ـ هەلی مێژ هێزە ئۆپۆزسیۆنەکان هەڵحست کە بوو لە ئەری شەم دوو دەوڵەتە داگیرکەرە وەبگرن ، بۆ وباد کردنی ڕادەی چالاکی سیاسی و چەڕەسەری پێشمەرگەیی و بە دەستهێنانی سەرکەوتنی گەورە و کاریگەر لە چوارچێوەی ستراتیجیەکانی خۆیان دا . بەڵام لەبەر لایەکی نزیکەوە ، هەلی مێژ هێزەکانی نزیش ڕەخساند کە سەرلەنوێ بچنەوە مەیدان بۆ بەستنەوەی مەسەلەی کورد بە ناکۆکیەکانی ناو دوو دەوڵەتەوە

بەڵام بۆیە لە سەر ئەرزی کوردستان ڕیز بوونێکی نوێی حیزب و هێزە سیاسیەکان هاتەوە گۆڕێ لایەکیان ئەبویست و هەوڵی ئەدا سەربەخۆیی ڕێبازی شۆڕشگێڕانەی بزوتنەوەی ڕزگاری نیشتمانی گەلی کوردستان ، لە گەمە و پیلانی دەوڵەتەکانی عیراق و ئێران بپارێزی و لە هەمان کاتدا کەلک لە هەلگیرسانی جەنگا وەبگرێ بۆ زیاکردنی هەرچی زۆرتری چالاکی شۆڕشگێڕانەی سیاسی و چەکداروو ڕابەڕاندنی ئۆمەڵانی خەڵک . لایەکەی تریش ئەیویست و هەوڵی ئەدا کە خەباتی ڕەوای گەلی کورد لە عیراق دا بکات بە بەشێک لە خەبەردەکانی جەنگی دەوڵەتی ئێران

/

دەرئەنجامی ھێرشی ھێزەکانی ئێمە بۆ سەر بنکەی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ناوچەی سەرگەلوو، لە ڕۆژانی ٢٧ و ٢٨ی ئەم مانگەدا، ژمارەیەک لە ئەندامانی سەرکردایەتی پارتی دیموکرات کوژران و بریندار بوون. لە ناویان دا ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی پارتی دیموکرات و سەرکردەی سەربازی پارتی دیموکرات، ئەحمەد موختار بابان، کە لە ڕۆژی ٢٧ی ئەم مانگەدا لە شەڕێکی چەکداریدا لە نێوان ھێزەکانی ئێمە و ھێزەکانی پارتی دیموکرات لە ناوچەی سەرگەلوو کوژرا، ھەروەھا ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی پارتی دیموکرات، ئیبراھیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی، کە لە ڕۆژی ٢٨ی ئەم مانگەدا لە ناوچەی سەرگەلوو بریندار بوون.

ھێزەکانی ئێمە ھەروەھا بنکەی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستانیان لە ناوچەی سەرگەلوو و ھێزەکانی دەوروبەری تێکشکاند و ژمارەیەکی زۆر لە چەک و تەقەمەنی و ئامرازی جەنگی بەدەست کەوت، کە گەورەترینیان ٢ دانە تانکی T-55 بوون.

ھێزەکانی ئێمە ھەروەھا ھێرشی توندیان بۆ سەر بنکەی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ناوچەی ھەڵگورد ئەنجامدا و بنکەکەیان خستە ژێر ئاگری توندی خۆیانەوە. ئەم ھێرشانە ھێزەکانی پارتی دیموکراتیان لە ناوچەکە ھەڵکێشایە دەرەوە و ناچاریان کرد بەرەو ناوچەی ھەڵگورد و ئاڵان بکشێنەوە.

ھێزەکانی ئێمە ھەروەھا ھێرشی توندیان بۆ سەر بنکەی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ناوچەی ھەڵگورد ئەنجامدا و بنکەکەیان خستە ژێر ئاگری توندی خۆیانەوە. ئەم ھێرشانە ھێزەکانی پارتی دیموکراتیان لە ناوچەکە ھەڵکێشایە دەرەوە و ناچاریان کرد بەرەو ناوچەی ھەڵگورد و ئاڵان بکشێنەوە.

www.zheen.org

/

دەرکەوتکی لە هەمو لایەکا زیاتر تەنگا بە چی هێنانی فرمانی نیشتمانی و لێ پرسینەوەی مێژویی و چی بە چی کردنی غواست و داواکانی جەماوەر دێتە و سور، لە سەر شکاندنی پیلانی "کورد اندنی شەستەکان" و هەڵێشتنی شەڕی ناوخۆ و دەرخان کردنی هەمو وزە و توانا کان بۆ شەڕی رزیمی عیراق . رووداوەکان ئیسپاتیان کرد، کە ئەم روانگەیەوە، ی.ن.ک هەروەکو سەر بۆ - زۆری چەک و گوشار و گەلە کۆمەکو دانانەوێنێ، بەڵام ئەکەر شازادەی هەڵبژاردنی شێوەی لابەلا کردنی گیرو گرفتەکان بە ڕێگەی سیاسی یا چەکدار ، بەندین بە دەسەلات و شارەزوی بەکێشەی نیشتمانیەوە ، ئەوا ی.ن.ک ئەکەر هیچ ڕێگەیەکی تری خۆ پاراستنی لە بەر دەمدا نەمێنێ ، جگە لە بە کارهێنانی چەک ئەگینا هەمیشە ڕێگەی گفتوگۆی هێمن و دێمۆکراتی ئەگرێ ، و ڕێگەی سیاسی چارەسەر کردنی گیروگرفتەکان هەڵئەبژێرێ .

* * *

رووداوەکان کۆن ئەبنەوە و لە بیر ئەچێنەوە ، ئۆگانی ئەقینەوەی وەرزەکە هەرماون ، گیروگرفتەکان بە چارەنەکراوی هێڵ بەسەر خودراون کەواتە مەترسی هەڵگیرسانەوەی شەڕی ناوخۆ هێشتا لەگۆڕێیە ، بەڵام هێشتا جەلی بەلادا خستنی هێمنانە و سیاسی گیرۆگرفتەکان، لە هەڵی لابەلا کردنی چەکدارانەیان ، زۆرترە ...

هێشتای لە تۆلی ی.ن.ک ٥٠ ئەرگای چارەسەرکردنی سیاسی مەسەلەکان بە کراوەیی ، لە سەر کازی بشکنە!

بنکەی ژین
www.zheen.org

ئەستێرە عێراق

کۆمەڵگەی پێ دڵنیا، و ناچیت پێ گەشتوگوڕ

- ش ۳ -

کوردستان

بی ئەوەی پلەو پایەی بەدەستهێنابێت وەک
تا ئێستا دەیان کادری گەورەی
حیزبی و دەیان لێپرسراوی گەورەی
دەوڵەتی لە ناو بردوە بێ ئەوەی
دەزگا چەکدارەکانی حیزب و
دەوڵەتەوە ئاشکرا بێت.

بێ گومان ئەو دەزگا جاسوسیانە
هەر لە خوارەوە تا سەرەوە
بەبێ ، بەئگە بە بەڵێنی ڕێگا و
بێگا و بەدەستێنی قەدەغەی وایان لێکراوە
کە دەستی بەداپڵۆسێنەوە.

هەر کە سەرەتا لە گەڵ ژمارەی
کردنی دەمەڵانی بیانی هێراقدا،
دەستیان کرد بە ڕەنگا ڕەنگی شانەی
ڕاگەیاری فاشی و شێوەی ڕووبەڕووبوونەوەی جەماوەر ، لەوە بودەستان
کرد بە دیکەڵ کردنی دەستەم و
کادرەکانی حیزبەکەمان لەو دەزگا
جاسوسیانەدا کە تاڕادەیەک و بەو بەڵێنیان لە هەمبوو لایەنێکەوە
دانی و ئازادی و ڕوخسەتی کۆمەڵانی
خەڵکی هێراقدا بەرەی دەدەن ، لە
کاروباری ڕەتەڕۆتی و هونەرمەند و
ڕاهێنەران و دەزگا ڕۆشنبیرەکانی
بەرەوڕوو و ڕاستەوخۆ ، لەگەڵ ئەوەشدا
ئازگەونەخانەو ڕێکخراوە پزیشکیەکاندا ،
لە بازار و بازرگانی و کاروباری
ڕەزامەندی و دەزگاکاندا . هتد.
لەنجا ڕژیم بایەخێکی زۆری داوە
لایەنی دەمکوت و کۆنترۆڵکردنی
ساوەکانی لەو دەزگایانەوە بە ڕێ
شانی جگەرەکی ڕکردنی سەدان شارەزای
وی جۆش بەڕێ لە کردنی جاسوسی
ڕاگەیاندنی جۆراوجۆری گوێگرتن لەگفتوگۆی
دەکانە فرێی تەلەفۆنی و کێبڵی
فرێی تەلەگرافی و کێبڵی
ڕاگەیاندنەوەی مۆرک و مەدان شاپێرتی
دۆشی و تەقینەوەی دوور وماگنێرو
تاتم لەوانەش بالاتر دامەزراندنی
بەند دەزگایەکی کۆمپیوتەری نوێ.

لە کانگەدا بایەخێکی زۆری گەلی
ڕان لەو دەزگا جاسوسیانەی

دابڵۆسێنێ ڕولەکانی و هێنگانەتی
قارادی نێگرۆ بەرو باوەڕدا هێنانی
دەگری وگومەمودەر و مگەمگی نموونە
گران بەهای بۆ بەیداکەگری ، هیڤدا
لە ڕۆژ خۆیدا هێراقدا گشتوگاڵبە
گاجوت ڕدامرازی گونیمە وباشکەوتنو
دەگری، کۆمەڵانی خەڵکیش لە تاڵاوی
دەبۆس و بەستکورتی و ئازاری دەیان
دەخۆش کوشندە و باشکەوتنی
دەندروستی دەجێزن. هەو تکنیسکە
نوێ و گەشە کردەوەی بۆمبرکوتانەوەی
ڕۆنمەوەی جەماوەر بەکاردێ هیڤتا
پرۆژەکانی بەرەبەیان و گەشەکردنی
تابووری و کۆمەڵایەتی بە خوپاسەوە
دەدبوە

موخابەرات دەڕی گەل
یادۆزمانی هێراقە

دەزگای موخابەراتی لە سەردەمی
وەکا دەڕوەبەرایەتیەکانی ئاسۆگاڕوباری
قەمتی دەڕەوی ڕۆلات و دەڕبەرچ
بانەوەی دەزگا جاسوسیەکانەگان
دابەزیا ، لەپاندا بە بڕیارێکی
ڕەشنجرەتی سەرکردایەتی شۆڕش(ا
دەمەڵانی لێپرسینەوەی هەمو داوایەکی
دراپە لە هەمو وەزارەتێوەزگایەکی
دەوڵەتبدا بەو جۆرە لە هەمو بارێکی
هێراقدا ئی ڕەوی پەیداکردو توانی
دەست بخاتە زیانی گەل و هەمو کاروبارێکی دەزگارەسمیەکانیشەوەو
دەمەڵاتبە سەر باقی دەزگا جاسوسیەکانی خردا بەیدا بکات. ئەمانەت
سەجۆری خێگەڵاوی جیاوازی ڕژیمێش
بو کە هەمو ئیوەبەگی چالاکی و کارا
کردنیان گەوتوتە ژێر چاودێری هەم
دەزگایەوە.

بو ئەوە زیاتر و بە هێزتر
موخابەراتبتوانی بە هەی دەزگا
کومیونەڕەگاکەوە ، ڕادەو جۆنێتی
ڤۆیزمیونی عیراق داری بگاتەو
دەستی بەسەردا بگرێت و ڕژیم لە
هەباتی گومەڵانی خەڵکی بپارێزێت.
ماوەیەکی زۆرە دەڤەڵا گەدەن کە سەر

زمبریگی جاسوسیانه‌ی هاوولاتیان‌یکه‌ن بو گو گردنه‌وه و به‌گشتی هه‌مو جوره زانیاریه‌که له باره‌ی چالاکی و جموجولی جه‌ماوه‌ره‌وه، له‌باره‌ی هه‌مو شیوه‌یه‌کی شوپرشبینوی تاوقوبان و تاو جه‌ماوه‌ره‌وه چونکه ئیمه‌وه خاسایه‌گانی (قابل کردنه‌وه بو هاو ولاتیان) و پرگردنه‌وه‌ی (صیغه اعمال)یه‌وی ته‌واوی نه‌بو. که‌وه‌ته‌بو له ئیستیدا، ره‌گه‌می سالی ۱۹۲۳ نامه‌یه‌له ره‌نا وبانگه‌که‌ی (ابو نضر) بان له به‌غدا کرده به‌هانده‌یه‌کی باش بسو قه‌ده‌ره‌کردنی هاتوچوی تاوشاروریگاو بانی ره‌میش و تاسیانی ده‌ره‌وه‌ی‌شار تا له هه‌مو گه‌ره‌گه‌کانی شاری به‌غدادا به بوی (استماره) یه‌کی خوی سه‌ره زمبریگی ره‌وای خه‌لکی به‌غدابکه‌ن وه‌سه‌ی هه‌مو یه‌کیکیش بگرن و بریاره‌ی سه‌ر استماره‌که‌ی، دوایه‌دوای له‌وه‌ش چه‌ند جاری استماره‌ی تایبه‌تی مه‌زمیری موتابه‌رانیان به سه‌ر هه‌مو گاره‌ده‌کانی داوده‌رگا حکومه‌ته‌کانه‌دا ملاو کرده‌وه بو گر گردنه‌وه‌ی زانیاری زوتر له‌باره‌یانه‌وه. به‌لام له‌وانه هه‌مو یه‌ک ده‌نگانه‌ی جاره‌ی‌یه‌که‌م بو ده‌ر روژه‌ی‌یه‌که‌م تازه‌ئیشی به‌ر بو جاوه‌پی کردنی جه‌ماوه‌ر و له ئالیه‌دانی.

له کوتایی سالی رابردودا استماره‌یه‌کی ترپان بلاوکرده‌وه به ناوی (استماره معلومات‌ئیمنیی الدوله) که لیره‌دایه که‌ورتی ناوه‌روکه‌که‌ی ئه‌نوسینه‌وه بو ئه‌وه‌ی نمونه‌یه‌که له ره‌فتاری خاساکه‌ی ده‌زگا جاسوسیه‌گانی رژیم بخه‌ینه به‌ش چاو.

استماره‌ی ناوسراو له نو به‌ش یه‌ک هاتوه که له لایه‌ره‌ی یه‌که‌مینه‌دا جیگه‌یه‌کو تایبه‌تی بو ره‌سمی فوتو گرافی خاوه‌نه‌که‌ی دیاری کراوه‌شکان وخانه‌گانیش‌یه‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌یه:

۱- جیگه‌ی کارو فرمان: له‌بی ناوی وه‌زاره‌ت و موئسه‌و به‌ربوه‌به‌رایه‌تیه گشتیه‌که‌ی و دائیره‌وشوعبه‌و قسمه‌که‌ی بنوسی.

۲- ناسنامه (معلومات الهویه): له‌بی ناوی ته‌واو و له‌قه‌ب و روز و جیگه‌ی له‌دایکه بوون و ناوی دیران و جوتیتی و ره‌گرتنی جنسیه و زماره‌که‌ی و نه‌ته‌وه‌و دایبه‌ش و دینجاهی سیاسی گون و دوی دیسا بنوسری.

۳- کارو پیشه: کاری گون و دوی و ماوه و میژوی کارکردنی هه‌ریه‌که له خانه‌ی خویدا بنوسری.

٤- ناونیشان: که بریتیه له شارو قه‌زاو زماره‌ی تو‌ومه‌یل‌ه‌له‌گون که بو هه‌ر به‌کیکیان خانه‌ی گون و دوی هه‌یه، ئه‌نجا نیشان دانی ده‌وری نیشته‌جی بون.

٥- باری خزمه‌وه‌ری: که ئه‌بی جیگه و ناوی هه‌مو فه‌وقرتابخانه‌ی تیا بخوری که فه‌و که‌سه له زمانیا خایاندا خویندویتی جه‌ی له سه‌ره‌تایه‌وه تا خوینده‌نی بالاوه ماوه و میژوی هه‌ر یه‌که‌شیان به جیا.

٦- خزمه‌تی سه‌ربازی: خانه‌گانی ئه‌م به‌شه بریتیه له چونیه‌تی خزمه‌تی ئیجباری و ئیحتیاط، وه‌مو ئه‌و به‌شانه‌ی تیا خزمه‌تی کرده‌وه، شیوه‌ی خزمه‌ت‌گردنیش (نوع یان مکلف) بوه، ئه‌یا ماوه‌که‌یان و میژوه‌یان.

۷- باووبا بپیرگور و خزم و ناوری: ئه‌مه‌ش به‌شیکی استماره‌یه‌که ئه‌ی زماره‌یه‌کی زور خانه‌ی تیا جیا، تایبه‌تی نیه‌ایه ده‌رباره‌ی باوک، دایک، ژن، کور، برا، خوشک، زاوا، بوازن، مام، تاموزا، خسال خالوزا و ناوریکانی. له‌استماره‌که‌دا داواکراوه که هه‌ریه‌که‌یان ناوی ته‌واوی و له‌قه‌ب و پیشه‌وریباری

سیاسی و حسبیت و دەقەوە و ئار
تیقانی دەراو و یلەی خوێندەواری
بەسەری .

۸- شیعر و تاقیبانی یاسایی : ئەم
بەشەش لە دوو بابەت پیکهاتووە .
یەکیکیان دەربارەی خاوەن
قیستمارەکەیە کە قەبی هەر
کیمرایەکا لەوانەی دەوەستەقی
کراون تومار بکات .کە پێنجە
لە ماڵنگ کردنی لایەن دەزگا
کانی بەرپرسەوە ، کرێی هوکمدان ،
بەوقیف بانە بەدەر لەبەرکردن و
هەر شتێکی تر . خانەیەکیشی
تبدایە دەربارەی رول و هوو
دەزگا ، نەو کیمرانانەی کە دەبی
هەتی کراون .

لەوی ترپان دەربارەی خەرج و
هاوردەی خاوەن قیستمارەکەیە .
کە خەڵکەر هوکم درابێ ، چیکەی
تار و خوری فرمانەتی وخۆی بدا
بە دەو ، رۆژی چوکەکەی تبدا
ئەم بەشە لەژیر ناوی(ئاشکرا)
دا نوسراوە ، وە لە سی خاڵ
پێکهاتووە ، یەکەمیان دەربارەی
لەو کور و کومەلە تایبەتیانەی کە
مەرج و کومەلایەتیانەیە کە
خاوەنی قیستمارەکە لەگەڵ
بوونیان هەیە ، دووەمیان
دەربارەی ئەو ئاکام وبارنامانەیە
کە کاری تیا کردون و لە دوبندا
کاری تیا هەیە ، وە پرسینی واژ
لێهێنانی ، بە پاکانە کردن ،
ئستقالەکردن ، یان دەر کردن ،
رۆژەکەتی ، سێهەمیان دەربارەی
هەڵەرگرتنی بۆ دەرەوەی عیراق و
لەو ولاتانەی بۆی چوو ، رۆژ و
هۆی وەرگرتنی گرفتایە .

لە کۆتایی ئەو خاڵانەشدا هەرچەند
رەگی دیاگرامەکەیە ، کە ئەتی
لەو زانیاریانە بۆ لیکۆڵینەوەن

دەربارەی خاوەنی قیستمارەکە ، وە
ئەگەر بیەت و نارامتی و نا ریکی
تیدا هەبیت ئەو کەسە نەتوانی
گەیاندنی قسەی دروئ لە سەر ئەوی
دەزگاکانی دەوڵەتدا بە بێ یاسای
تقوبات سزا ئەدری ، سەرەڕای ئەوەش
بەیکی تایبەتی دیاری کیراوە تا
ئی پرسراوی ئەتی داخوڕی خاوەن
قیستمارەکە ئەمنی خۆی لە سەر
بنوسی

ئەو وەکو ناسمان کرد ئەمەیەکەم
جار نیە کە دەزگا جاسوسیەکانمی
رژیم قیستمارە بلاو ئەگەنەوە بەسەر
کردنەوەی . بەڵام هیاوازی ئەم
قیستمارەیە لەوانی تر لە چەند
رووبەکەوەیە .

ئەو قیستمارەیە هەووڵ ئەدا سیمرو
موجە خوریکی سیری ئەگرتەوە کە
بە هەر شیوەیەکا بە میری بەرەوە
بەسرابینەوە ، ئەڕاماتیەران و
کیمکارانی کارگە و داغیرکەران و
ئەو گەماندی لە میری سوپای و
پولیس دان ، ئەمەش و سەیارو
پولیس و ئەبانە ئەمەدا تیرانەگان
(خانەگان) ، دوور نیید کەسیەو
کەسانەش بگریتەوە کە لە نەقابە
گان و ریکخراوە بیشەیەکەسان و
کومەلە موجاریەکاندان . هەروەها
خاوەن کارگە و بروژە ئەفیەکسان ،

ئەم قیستمارەیە ، بەو بەشەش و
خانە زوراندیەوە ، کەو شتی لە
زبانی خاوەنەکەی هیشتوەتەوە کە
داوای نوسینی ئەکردنی ئەنسانەت
داوای زانیاری دەربارەی خزمی
نزیکە و دوور و خاوەنەکانیش کوتوە ،
زانیاریەکی وردو دوور دریژ وەکو
ژمارەی تەلەفۆنەیل و ئەلەفسون و
جۆنیتی و هوکانی سەفەرکردنی ، هتد .

لایەکی تری جیاوازی ئەم
قیستمارەیە ، پرسینەکە مورکی
قیستمارانی ئاشکرا ، کە لەسەو
هەوەتەیەدا ئەون ئەتوانی ئەڵداسی،

ئیستمارەکەدا نوسراوە، واتە پێش کردنەوەی ئەو ئیستمارەیە بە هۆیەش وە ئاوەڕۆی هەڵگیی نیە بەڵکە بە زۆر و نە هیچ گەمۆکۆری و هەڵسەبەگیش عەزل نابی و سزایەکی فۆرمی بۆ دانراوە، ئەو ڕەفتارەی کە پێچەوانەی هەموو یاسا سەرەتایەکانی پارێزتنی مافی مرۆڤ هەر لە دەوڵەتێکی وەکا ڕۆژئی ئەمریکای ئەوەیتەوە.

لە کاتێکدا ئەو هەڕەشە هاوڵاتی عێراقی لەخاتە بەدەر دەم مەترسی گرتن و ئازاردانەوە، یاسای مافدانی عێراق و یاسای دەوڵەتی موحاکەمە کردنی عێراقیش ڕێگە بە تاوانبار هەڵدانەکە چ لە گاتی موحاکەمە کردندا وەرامی هەر پرسیارانێک نەداتەوە کە ئاراستەی ئەگەن چ جای هاوڵاتیەکی ئاسایی بێتاوان بەڵام دیارە یاساگانی عێراق هەر شەوەندە کاری پێ ئەکری کە لە خزمەتی داو دەزگاکانی دابڵوەبین وەکو ئێمەیە، جەماوەرەوا بێت.. چونکە بەپێی ئیستمارەی ئاو ئەو هاوڵاتی ئەو مافەی نیە کە تاوانبارێکە لەبەر دەمی لێکۆڵینەوەو دادگادا هەبێت.

مۆرگی جاسوسیانەی ئیستمارەی ئاو بۆ ئەو مەبەستەگانی لەوەشداوەڵوگێیت گەهەرچی فەرمانبەرو گریکارو مرچەخۆری کارگەو داوودەزگای میری هەیە، یەکی فابلیکی، تایبەتی هەیە لەسەر داغیرەگەیەدا کەهەموو زانیاریەکسی پەیوەستی لەبارەیەوە خرابە ئەگینا بۆ کۆکردنەوەی زانیاری بەو ئیستمارە تایبەتیەو بۆ بەهەڕەشەر گیرەشە.. بێگومان ئەوە هەنگاوی یەکەمینەلە پاشدا ئیستمارەی ئاوبراو هەموو هاوڵاتیەکا ئەگرێتەوە تا لە بڕوگیرام گردنی گرمبوتەرەکانی موحابەرات و ئەمن دا بەکار بهێنرێت.ژاراوترگەلێ عێراق بکەوێتە ژێر چاودێری لەسوی ئەرین چەشنی ئەگنیگی ئەم مەرەمەوە ئیتر کشتوکاڵ و پیشەسازی مەرجم پیشکەوتن وگەشەگردنی کومەڵایەتیش چەند ساڵوڕۆژ وەراک وتوە یا بەرەو وپشەوە ئەچی، بەڵێ ڕژیمەوە گرنگ نیە. چونکە بەهێز کردنسی ئەزگا جاسوسیەگانی مەرگوئاسەوەی جەماوەرو پێشگرتن لە ڕابەرێنسی کومەڵانی خەڵکا گرنگترین ئەرکسی ڕەفتارئاشیەگانی عیراقە.

بنکەی زین
www.zheen.org

بەڵام ئەمڕۆ، دەبێ لەو ڕاستیە بگەین کە ئێوڵی لێ ناکرێ: بەویستە مرۆڤی مارکسی حسیبی واقیعی زیندو بگات، واقیعسی ژیان بەوورەی تێ بگات، ئەوەکە غۆ بە تیوری دوێنێ مەبەستیەوە کە لە ژاستیدا وەکو هەمو تیورێکە لە چاکترین حالدا لە ڕەنگە ڕشتنی ئەی جەرگەوری و گشتی، وەنزیک بوونەوە لەو ئالۆزی و ئراوانی ژیان بەڵاوە هیچیتری لە دەست نایەت. بڕالە، تیسور خاکی ڕەنگە، بەڵام داوی ژیان هەتا هەتایە سەوزە

لینین ـ نامەگانی لە بارەی تەکنیکەوە ـ ل ۹

چاره سەرکردنی کشتوکاڵ

لە سایەی رژێمی عیراقدا

بەشی

لە قۆناغی ئەمڕۆی گەلانی کوردستان دا، تەپوڵی بزوتنەوەیەکی بەرفراوانی میللی دژ بە رژێمی بەعس هەڵگیرساوە چۆن دابەشبوونی رزگاری دێهاتەکانی کوردستان و گەڕەکردنی کۆمەڵایەتی بە قازانجی بورجوازیەتی عیراق دا هیزی بزوتنەوەی جەماوەری جوتیارانی چەپەڵ کردووە کە ئەمانە گرنگترین ئەرکیان لەبەردەم پارتی کرێکاری عیراق و بەرەی کوردستانی کە زەمینەی ئامادەکاری بۆ هەڵگیرسانی شۆڕشی چەکداری گەلانی کوردستان خۆش دەکا.

گرنگی دابەشبوونی رزگاریی دێهاتەکانی و هەڵوێستی جوتیاران، گرنگی دابەشبوونی رزگاریدێهاتەکان بە ئەرکی دیموکراتیی چەکداری، دوبارە هەڵدەستم بە باسکردنی ئەرکێکی شۆڕشی دێهاتەکانی سەرشانی کۆمۆنیستەکانی بەوە گرێ دابەشبوونی وان لە ماڵینی دەسەڵاتی داگیرکەران و ئیمپریالیزم و بوکەڕەکانیان بەبێ ڕاماڵینی باشاوەکانی دەربەدەکا بەتێکی و ئەنجامی هەڵوێستی جیاوازی جوتیاران لە دابەشکردنی زەوی و زار و چارەسەری دەواوەتی کێشەکانی گەڕەجێی داخوازی دیموکراتیی بورجوازی بچوک و بورجوازی نیشتمانی دا جێ بە جێ ئەکرێن، وە هەر بەو شێوەیەش داهێنەکی بەرچاو ئەکەوێتە بەر کەڵەکردنی کۆمەڵایەتی بەرەو سۆشیالیزم.

داخوازی جوتیاران لە دابەشکردنی زەوی و زار و چارەسەری دەواوەتی کێشەکانی گەڕەجێی داخوازی دیموکراتیی بورجوازی بە

سەلام داخوازیەکی دیموکراتی خوش گیرانەبو ربەوشکەرە بارووگەنەگردنی سوشیالیستی وەکالینین دەلی :
«بۆشەویکەکان ئاش لەجیاوازی شورشی دیموکراتی بورجوازی و شورشی سوشیالیستی گەیشتون . تەواوکردنی یەکەمیان ئامانجی دەغاتە سەر پشت بو دوەمیان . هەر ئەو سیاسەتەی خورئگیرانەیەش سیاسەتیکی راستەقینەی مارکسیزم (٥) هەیە لەبەر ئەوەش لە خورئی دیموکراتی رومیادا دروشمی (یەکگرتوبونی هاویەیمانی پرولیتاریا و جوتیارانی دیموکراتی خورئگیرانەی دەربڕی .

لەبەر گەنی ئەو راستیانە و گرنگی جوتیاران، کەبی ریکخراوی خورئگیری چینی کریکار پشتیوانی جوتیاران بموگەر بکات و هەستا بەیمانیتی هوی لەگەلیان دا بەدەزینی جوتیاران قاتی بنەمیزی بەدەگی بورجوازی وەکاکەشی نزیکترین هاویەیمانی کریکاران بن، بویە ئەوا خوش کردنی چی بەجی گردنی ئەو ئەرکە گرنگە ماناى هوادارینە لە بەشیکی زوری هەماوەر و بەهیز کردنی بورجوازیە .

تا ئیستا دەرفەتیکی وا نەرەخساوە کە چینی کریکاری کوردستان مەسەلەی جوتیاران و گیروگرفتەکانی کشتوکال گشتی رەوی وەرار پارەمەر نگات بەلکە داگیرکەرانی کوردستان، بەجۆری رژیمی مەرمانەوای دەولەتی عیراق هەمیشە بە شیوەیەکی بیروکراتی و بورجوازیانە دەستی وەردا وەتە ئەو گیشەیەوە و بە پەشتیکی چەوت و چەوبل روبەروی ئەو مەسەلەیە بوتەوە، لەتجا بو نمونەی دەستی وەردان و تیواندنی ئەو گیشەیە لە کوردستان دا بەتایبەتی و لەعیراقدا بەگشتی سەیرێکی ئەم گونگرە تایبەتیانەی مەسەلەی کشتوکال و دروشمە سەرەکیە داوەکانیان بکەن :

گونگرەی کشتوکالی یەکەم

٢٢ - ٢٥/ئەیلول/١٩٧٢ لە ژیر دروشمی (هەلمەتی خوگری) دا کە باسی پلانی بەرهەمهینان و هەلمەتی کشتوکالی ئەو سالە هوی گرتنی بو،

*** گونگرەی کشتوکالی دوەم :**

لە ٢١ - ٢٥/نیسان/١٩٧٣ لە ژیر دروشمی (لە پیناوی پلانی راستی و زیادکردنی بەرهەمهینان و دروست کردنی گوندی سوشیالیستی) دا بەسترا و ٢٢ لیژنەی لی پیکهات . کە ژمارەی ئەندامەکانی ١٢٩ کەس بون

□ گونگرەی کشتوکالی سیەەم :

لە ٢٦ - ٣٠/کانونی دوەم/١٩٧٤ لە ژیر دروشمی (بە راست و ریکخستن و ئی گەیشتنی هوشیاری پەرە بە دروست کردنی گوندی سوشیالیستی ئەدەین) . کە دەربارەی گیروگرفتی مەرمنگەونی جوتیاری لە هەرەوەزی بەگان بو . وە بریاری دا کە دەولەت قەرز بدات بە هەرەوەزی بەگان

*** گونگرەی کشتوکالی چوارەم :**

لە ١٥ - ١٩/شباط/١٩٧٥ لە ژیر دروشمی (بە راست و تەکنولوجی و ریکخستنی خورئگیرانە گوندی سوشیالیستی گەئەکردو) دا

□ گونگرەی کشتوکالی پینجەم :

لە ١٨/شات - ٦/ئازار/ ١٩٧٦ لە ژیر دروشمی (زیاد کردنی بەرهەم هیدان و چەسپاندنی بنگەی گوریتی سوشالیستی لە گوندەکان دا)

*** گونگرەی کشتوکالی شەشەم :**

لە ٢٢ - ٢٦/شات/١٩٧٣ لە ژیر دروشمی (بە راست و بیری شورش گیرانەی داهێنەر دامەزراندنی گوندی سوشالیستی گەئەبی) لەو گونگرەیەدا ئەدام تکریتی رەگەز پەرست دەربارەی هوکاری بەرەر بونەوەی رێزەی بەرهەمهینان قسەی کرد .

گونگرەی کشتوکالی حەوتەم :

ـه ۲۹ / ۱۰ ـ ۱۹۳۳/۱۱/۲ له زیـــر دروشمی (به ئه‌ختەی زانستو‌یانه‌ی ئه‌نجام ده‌ر و هوشیاری چه‌سپاندنی کاریاری گشتوکالی چی به‌جی ده‌گه‌ین)

۵ گونگره‌ی گشتوکالی نویه‌م :

له ۲۰ ـ ۲۲/ شوبات / ۱۹۸۰ له‌ژیـــر دروشمی (ئه‌و میلله‌ته‌ی خوارده‌نی لـــه به‌رهه‌می زورتره و دروبه‌ره‌ی لـــه باندنی گه‌م تره، بی گه‌رد) .

۶ گونگره‌ی گشتوکالی ده‌هه‌م :

له ۲ ـ ۶/ ئایار/ ۱۹۸۱/۲ گه بو گـــه‌شه‌ پی دانی گشتوکال له ماوه‌ی ۵ سالی، داهاتو‌دا. واته بو سالانی ۸۱ بو ۸۵ به‌مترا

سه‌رکه‌جاسی که و هه‌مو گونگرانـــه‌ چی کرا، وه چون هه‌ر قسه بوه‌ز لـــه وانه‌دا خوانندن بـــوشـــی ئـــه‌م راستیانه ئه‌خه‌نه‌ بەرچاو.

۱ـ سه‌رجه‌م ئه‌و ره‌وی و وزاره‌ی بـــه که‌لکی گشتوکال گه‌هاتـــه نرخـــه‌ی ۴۸ ملیون دونم داگران ـ وه ئه‌لبه‌ته‌ ده‌رگا ده‌وله‌تی‌یه‌کانـــه‌وه ئه‌نجـــامـــا ۲۲ ملیون دونم بو هه‌ستی مرد لـــی وه‌رگرتن داگرا. به‌لام به‌هوی به‌ریوه‌ بردنی خیروکرانی‌یانه و بایخ پـــی نه‌دان و به بیرده‌وه نه‌جونه‌وه، وه ئـــه‌ هوی ساز نه‌کردنی ئامراز و پیشـــدا وبست و نو و پیه‌یی کیمیاوی و ئـــاو دیزیه‌وه که‌و ریژه‌یه‌کی‌انه خواره‌وه. جوتیاره‌کانی قیری سنی و ته‌مه‌لـــی کرد و بالیکه‌ دانه‌چیسرا و مالیکیش به نه‌یاری نه‌مایه‌وه. وه مالی لـــه ۱۱ ـ ۱۲ ملیون دونم تیپه‌ری ســـه‌ نه‌کرد که له ۱۶ر۲۲٪ و ۲۲٪ ی تیکرای زه‌وی و زاری به‌که‌لکه‌ بو

۲ـ سه‌رچیری دانیشتوانی گونده‌کان له مالی ۱۹۷۲ دا ۸۵ر۳۸۹ر۲) که‌س بو له کانیکه‌دا سه‌رجه‌م دانیشتوانـــی عیراق ۸۰ر۱۷۱ر۱۲ که‌س بو (*)، واتـــه دانیشتوانی لادیکان ۶۵٪ و هـــی شاره‌کان ۳۵٪ ی هه‌مو دانیشتوانی عیراق بون له کانیکدا ریـــژه‌ی

دانیشتوانی شاره‌کان له مالی ۱۹۵۷ دا ۴۸٪ و له مالی ۱۹۷۰ دا گه‌یشتوه‌ته ۵۲٪ ی سه‌رجه‌م دانیشتوانی عیراق.

هه‌ر له مایه‌ی دروشمه‌ره‌ و سوره‌ بریاره‌داره‌کانی گرنگره گشتوکالی ـ یه‌کانی رژیمی ره‌گه‌زپه‌رستی به‌عسدا ۱۲۴۷ گوندی کورده‌ستان له‌لایه‌ن سوپای داگیرکه‌ره‌وه کاول کرا و سوتینرا، و زیاتر له سی ملیون گسپوردی لادی له مه‌لبه‌ندی باو و باپیرانیان ده‌ر کران و به‌ره‌و شورده‌وکا زوره‌ملیکان راپیچ کران و له به‌رهه‌م هیناتـــی گشتوکال دور خرانه‌وه، هه‌ر لـــه‌و سالانه‌شدا و تا ئیستاش سه‌دان جوتیاری کوردستان له کیلگه‌کانیانه‌وه به‌ره‌و زیندانه‌کانی هوکمه‌تی عیراقی ره‌گه‌ز په‌رستراوین ده‌کرین. له سالی ۱۹۷۴ دا ده‌یان جوتیاری کوردستان له ته‌سابه‌نه‌کانی موصل کران سه‌ دارد‌ا له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که گسپوردن. هیرش هاره‌وا و به‌رده‌وامـــی داپلوسینه‌رانه‌ی سوپای رژیمـــی داگیرکه‌ر سه‌دان هیزانی جوتیارانی کوردستان ده‌ربه‌ده‌ر ئه‌کا و له‌ زه‌وی و زاره‌کانی خویان ئه‌وه‌لایان ئه‌کا و له گشتوکال دوریان ئه‌خاته‌وه. ئه‌مانـــه هه‌مو له‌و کاته‌دا رژیمی سه‌رمایه‌داری ده‌وله‌تی لانی چاره‌سه‌رکردنی گشتوکال لی ئه‌دات و باسا به دوای باسـادا سو ئه‌و به‌سته‌ده‌ر ئه‌گان.

هو ئه‌گه‌ر سگه‌ریشه‌وه ســـه‌ر دیارده‌ی کوچ کردن له لادیوه ســـو شاره‌کان ئه‌بینین له سالانی ۱۹۵۷ ـ ۱۹۷۰ به رادیه‌کی زور گـــه‌و هه‌رزه‌کارانه‌ی ئه‌گرته‌وه که به شوبن کار و کاسبیدا ئه‌چونه شاره‌کانـــه‌وه، که‌چی له پاش سالی ۱۹۷۰ـوه هه‌مـــو بنه‌ماله جوتیاره‌کانی گرتونه‌وه

سیاسه‌تی ره‌گه‌زپه‌رستی و کوشتن و برین و راگویزان له کوردســـتان دا به‌هی زوری کومه‌لانی هه‌لکه‌ن لـــه گشتوکال دابریوه، بان راگویزراون

www.kurdeen.com

یا لە زیندانەکانی قامیشکانەدان یا بیخەرکەن و لە مەنگەوی شەرەلی رزگاری کوردستان‌دا خەباتکەکەن

٣- سێوەهم زەوی و زاری تیرا جەنگە لە زەوی و زاری چاکردنی گشتوکال) کەگاتە ٨٫٥ ملیون دونم کە ٢٫٩٢ ملیون لەم زەوی و زارە هێشتا گەلەکەیە کە بەر یاسای چارەسەر کردنی گشتوکال کەوتووە و ژمارەیان ٨٫٠٩ کەسە. وە ٥٫٢٠٦ ملیون دونمیش لەو پارچە ملکە بچوکانەن کە هی ٢٠٠٫٦٥ جوتیارە.

لەو زەوی و زارەی تا ئێستا گەلەکی لێ وەرگیراوە ٢٦٫٧٣٪ی هەموو زەوی و زارە سودبەخشەکە کە بەشە گەلەکی گشتوکال دەبێت.

لەو ژمارە درێژانەش بە چاکی دەرەنجامەکان دەدەن کە کۆنگرەکانی گشتوکال هەر لەسەی قەبە و خاڕ و حوزە و هێزی تر.

بەگری ئاغی زەوی و زاری چارەسەر کردنی گشتوکال :

جیگرای لەو زەوی و زارەی تا رۆژی ١٩٧٨/٨/٣١ دراوە بەگری کەگاتە ٢٫٩٩٦٫٩١٩ ملیون دونم. ژمارەی لەو جوتیارانەش کە گەلکیان لەم بەگری دانە وەرگرتووە کەگەیە ٩١٫٨١ جوتیار وانە لەم بوارەدا رزیبی بەندا بوتە میراتگری دەرەبەگە کۆنەکان و مولکدارانەکە کە گەڕێتەوە بۆ باخەلی خۆی. بەم ئامێرەی لەم جۆرە زەوییانە بەسەر جوتیارانە بەگری لەدرێت کە خاوەن زەوی و زار نین و هەژارن.

بەر لە یەکەمین یاسای چارەسەر کردنی گشتوکال لە ساڵی ١٩٥٨دا لە میراتی‌دا نزیکەی ٢٫٨ زەوی‌داری گەورەی تێدا بوو، کە ٢٪یان خزمکەی ٤٫٥ ملیون دونم زەوی. وانە ٩٦٨ی سێبەری زەوی و زاری گشتوکالیەکان بەدەستەوە بوو. وە بێنج بەگی مولکە گەورەکانی گشتوکال کە نزیکەی ٣٢٩٥ ملیون دونم بەدەست ٩٥ مولکداری گەورەوە بوون، وە چەند بنەماڵەیەکی دەرەبەگ هەبوو پتر لە ١/٤ ملیونێک دونم زەویان هەبوو. کەچی زیاتر لە نیو ملیون خێزانە جوتیارەش تەنها یەکچارەک زەویان نەبوو. تەنجا بە لێبڕدوو چاوپکی رەشەگرانە بە یاسا جۆراوجۆرەکانی چارەسەرکردنی کشت و کاڵ دا بخشێنەوە لە سەردەمی قاسمەوە تا ئەگاتە ئەمڕۆ، صدامی تکریتی :

١- یاسای ژمارە ٣٠ ساڵی ١٩٥٨ کە لە ٣٠ ماددەیەکەوە ماڵەماددەیی وەبەر یاسەتی سەرەکی گرتووە کە :

یەکەم : یاسی دیاری کردنی رادەی مولکایەتی و داگیرکردن کەو بەشەی لەو زاوە بە دەرەجێت و دابەش کردنی بەسەر جوتیارانەدا ئەکا.

دووەم : یاسی بەستنەی دامەزراندنی کۆمەڵە هەرەوزیەکانی جوتیاران دەکا.

سێیەم : تەرخان کراوە بۆ یاسی ڕێکخستنی بەیوەندیی گشتوکالیەکان.

چوارەم : یاسی ماڵەکانی کرێکارانی گشتوکالیە.

٢- یاسای دووەمی چاوسەر کردنی گشتوکال ژمارە ١١٢ ساڵی ١٩٧٠ کە بە گوێرەی ئەم یاسایە، تا رادەیەکی دەسەڵاتی مولکدارەکان‌دڕا، و هەندێ زەوی و زاریشی بەسەر جوتیارانەدا دابەش کرا. بەڵام بازی سیاسی لە سەردەمە کەو یاسایەی لە رەشەکان گل دابەوە، و رزیمی بەعدا وەبەرنی دیموکراتی کوردستان هەر بەگەیار لەڵایەن خۆیەوە بوزبوونی لەگەڵ ئەوی تریان‌دا ئەگەڕ بوو بازی کردنی دەرەبەگ و سەرەکا خێڵەکان ڕاکێشانیان بەڵای خۆی‌دا. بەوەم دەسەڵاتی سیاسی لەو دەرەبەگ و ملکدارانە پتەوتر بوو، و هەڵی بەوەیو

بردن و کەلکانی وەرگرتنی زەوی و
زارەکانیان بگرێتەوە بەسەیان و
جوتیارانی کورستان لسنە و زەوی و
زارەکەدا کەبو سوبەکی یەکانیبوە
کاریان بە ملکانە بدابەوە بە کانا
و مولکدارەکان، بەو جورە، کەزۆر
بەردەی پرویانگەندەی کەوتو لایەنەدا
جوتیاران کەوتبوە ژیر چەپۆکی
خانا و مولکدارەکان، وبگەرێتەوە
ئەی هانا ریش لە سوبحی بەخیر و
خوشی جوتیاران بگەرێتەوە بەیان
فانا و بتەوە، ئانابەتی نوبی و ...
مالەی پارزانی و بەرەکانی بەسەر
را بەپاندنەوە.

لە بەندەکانی دانبرگرتنی زەوی و زارەکا

آ- ئیکرا کردنی زەوی و زارەی بە
پێی ساماکی چارەسەرکردنی کشتو
گالی ژمارە ۳۰ی سالی ۵۸ داگیر
کراوەکە بریتە لە ۵۴۷٫۲۷۹ ملیون
دونم.

ب- بەرهەم کەوتی زەوی و زارەی بە
پێی ساماکی چارەسەرکردنی کشتو
گالی ژمارە ۳۰ی سالی ۵۸ بە سولکی
دوتی مێرگ دابەش کراوە بریتیە لە
۲٫۱۴۵٫۵۱۲ ملیون دونم.

ج- بەرهەم کەوتی زەوی و زارەی بە
گوێرەی بەندەکانی ژمارە ۲ی سالی
۱۹۷۵ لە کوردستان دا داگیر
کراوە کەبریتە لە ۷۹۴٫۳۲۸ دونم.

د- بەرهەم کەوتی زەوی و زارەی بە
پێی سەرپەرشکاری چەسپاندنی
مافی زەوی سەر مولکی دوتی سەری
دانراون کەبریتە لە ۲٫۹۲۴٫۹۹۸ دونم.

هـ- بەرهەم کەوتی زەوی و زارەی گرانە
مولکی دوتی سێری بە بەرهەمەوە
کەوتبا کشتوکالیکراوە دابەش
کراون بریتیە لە ۱۱٫۲۹۸٫۲۴۸
ملیون دونم.

دابەشکردنی زەوی بەسەر جوتیارانا

ژمارەی کەوتی زەوی و زارەی بەسەر
جوتیاراندا دابەش کراوە، وەکو
خشتەی جوتیارانەی سوتیان لەدابەش

کردن و پاساو جورا وجورەکانی چسارە
سەر کردنی کشتوکالی وەرگرتوو بەم
جورەیە:

۱- بەپێی ساماکی چارەسەر کردنی
کشتوکالی ژمارە ۳۰ سالی ۱۹۵۸
۱٫۱۴۲٫۱۴۱ ملیون دونم زەوی دابەش
کراوە بەسەر ۲٫۱۸۵٫۰۲۰ جوتیاردا.

۲- بەگوێرەی بڕیاری دوەمی چارەسەر
کردنی کشتوکالی ژمارە ۱۱۷ی سالی
۱۹۷۰، ۱٫۱۴۲٫۱۶۲ ملیون دونم بەسەر
۲٫۰۰۰٫۰۲۰ جوتیاردا دابەش کراوە.

۳- بەگوێرەی بڕیاری ژمارە ۹۰ی سالی
۱۹۷۵ بڕیکەی ۲٫۲۳۰٫۲۳۶ ملیون دونم
بەسەر ۲۰۰٫۰۲۰ جوتیاردا دابەش کراوە.

واتە بەرهەم کەوتی زەوی و زارەی
بەو پێیانەی سەرەوە جوتیارانمسەدا
دابەش کراوە گەیشتە ۵٫۴۵۵٫۶۹۹ ملیون
دونم کە بە سەر ۲٫۰۱۰٫۰۲۰ جوتیاردا
دابەش کراوە.

جێگرەوەت و داگیرکردنی زەوی

بە گوێرەی بڕیاری ژمارە ۱ی سالی
گوری دان و دەرخان کردنی زەوی سالی
۱۹۷۴ کەتێچوونەکانی مەرزی کشتوکالی سو
بەسەر زەوی هەر بەشەیەک کەچیکا زەوی
و زاری بە کەلکی سو کشتوکالی سوخوت
راگیری، لە زەوی و زاری دەرخراوەکان، وتبە
زەردەنی بەرپرسەکانی گشتیەتی
بەرگەی کشتوکالی وە، کە و بەشەش رێگا
خاتگەلی دابەش کردن لە سەر
جوتیاران دا گل کەدرێتەوە بە خیازی
هیدانەی پیوستیەکانی بەرگیری
جیاجیاکان و دەرگاکانی دەولەت،
هەروەها بڕیاری ژمارە ۱۵۲ی ریکەی
خستن و بەگەندنی مولکایەتی لە
پرۆژە کشتوکالیەکانی سالی ۱۹۷۳ دا
دەملاتی دا سو بە کەنجومەنی بەرزی
کشتوکالان بو داگیرکردنی هەر پارچە
زەوییەکی یا هەر بڕیکی کە لە چوار
چێوەی هەر پرۆژەیەکی کشتوکالیەکانی
و کەو پاساوەیی گرێتەوە.

بەندی سێیەمی کەو پارە لە
برگەی یەکەمی دا دەلێ: [کەنجومەن

سوی هەیە بەرپاری داگیرکردنی هەمەر
زەوی و باخ و ڤانوبەرە و مەرغەزە
شیرازەکان بدا کە لە چوارچێوەی
پرۆژەکەدایە. ئێمە لە ئێمەگ و لە
ئێمەگی خرمەوە بە چەندەها شەوە و
رۆژ و لەژێر چەندەها سوپەماسوداد
دەیەها جار بەهەر زەوی و زارداد بو
مید و دارانی دەولەت، کە دەوری
مەرغەزەکانی خۆی زیندەبەچاڵ
دەولەت دەزانە مەرار، ئێمەگانی
بۆ نمونە ئەمانە هەموی ئاو و
سوپەماسوی خاوەکردنی زەوی و داریکی
زۆر لەبەر دەولەت:
ا. ا و زەوی باسەی مولکی ویستنی
دەولەتن.
ب. هەمو زەوی و دارانی لەسەر رۆنی -
ج. هەمو زەوی باسەی بەجێ هاوردن -
د. هەمو زەوی باسەی بەتەنیا دەس
گرابن.
هـ. هەمو زەوی باسەی لە زەمەنی
بەهاوردن.
و. هەمو زەوی باسەی بەرەگەزی ناشەرعی
وەشێنراون.
ئەو بەشەی لەمەڵکی ئەو و باوکی
هەواوەرانی شۆڕشی ١٩٧٩ باسەای
ژیاوە. ئاخر بۆ ئەگەر هەورەگاز
زەوی و داری لەبەرەبەیانێکا
زەوی و داری بەرەبەیانێکا
ئەوە بەرەبەیانێکی
بەهاوەرانی زەوی و داری
بەهاوەرانی زەوی و داری
بەهاوەرانی زەوی و داری

لەسەر دەستی رژیمی رەگەزپەرستی سەرمایەداری دەولەتیی ئاکەی زوربەی یاسا و قانوگورەکان لەسەر ستواری کشتوکاڵ دا بە نەمانی گوریەتی سیمای نەتەوایەتی کوردستان و بەرەنگاربوونەوەی ژەوی و زاری جوتیارانی کوردستان و بەرپەرچدانەوەی سەرمایەداری دەولەتە بوو، گورانکاری یەکەمجار لە قازانجی جوتیاران دا بەجێ دەهێشتەوە.

ئەگەرچی بانگەشەکانی یاسای چارەسەری کشتوکاڵی، هێشتا هاوتەریبی دەرەبەگی و خاوەنیەتی سەرچاوەی جوتیاران لە هەندێ شوێنی زیاتر بوو بەڵام هەندێ گۆرانی قوڵ و گاریگەری لە زیانی جوتیاراندا بەرجەستە کردووە بەپێی ئەوەی پارەسەری بنەرەتی کێبەرکێیان بکات و حاڵ و گوزەرانیان خۆشتر بکا بەڵکە خاوەنیەتی دەولەتی هێزی خاوەنیەتی دەرەبەگی و خاوەنیەتی سەرچاوەی گرتووە بە تایبەتی لەو شوێنانەدا کە زەوی ئاش و بەپیت و قەرەبوو.

هێشتا لە بریتی دەرەبەگ و کولاک، دەوڵەت راستەوخۆ جوتیاران لەچەوسێنێتەوە و هەموو یاساکانی چاککردنی کشتوکاڵ بەرێ ڕۆڵەم و بەوشێوەیەی لەسەر جوتیاران لادێیەوە، سەلکو وایان کردووە لە هەندێ جێوێ ئاگوێ بەوان جوتیاران ... دەوڵەت جێوێ ئاگوێ ... جوتیاران ... دەرەبەگ بگرێتەوە). (ع)

ئاشتەکان لە بریتی گەورەکانی گەورەی دێهێی ناوچە سەختەکان و گردە و شەپۆلکەکانیش بەهەر هەڵاتی چاکان گوڕان و پەرەپێدانی زەوی و زاری کشتوکاڵی، کەچی بە سیاسەتێکی رەگەزپەرستانە سەدان هەزار جوتیاری کوردی لە ناوچەکانی کەرکوک و خانەقین، مەندەلی، شێخان، عەزیزان، زاڵە، سیمێل، زاخۆ، دهۆک، ئامێدی، ئاکری، جوماڵ و دەشتی هەولێر دەر بەدەر کرد و دەستی کرد بە کۆلۆنی کردنی خانوبەرە و باخ و بیستان و کێڵگەکانیان و مووڵکەتی خەڵکان و پۆش و پاوانیان. لە جیاتی قەوەی زەوی بەسەر جوتیاراندا دابەشکرد، یەکێک، زەوی و زاری جوتیارانی کوردستان زەوتکەکەن - لە بریتی ڕەچەکێتی کردنی دەرەبەگانەتیدا چەندەها دەرەبەگی نیشتمانفرۆشیان گۆکردووەوە بە ئاوی چاو و سەرەکاش و قەدەغەی مەڵبەندی دەشتەبەرەوە سەپاندووە بەسەر جوتیاراندا. سەبارەت بەوەی کە بە پانایی ٢ کڵم زەوی و زاری جوتیارانی کوردستانی لە ناوچەکانی سنوردا ڕاگوێزاوە و هەمو جورە کشتوکاڵێکی لێ قەدەغە کردووە، بو دابڕینی سەرچاوەی جوتیارانی لە ڕووی ڕزگاری کوردستان.

لەمانە بگە لە داگیرکردنی بەشێکی زۆری زەوی جوتیارانی کوردستان لە ناوچە نەوتاوییەکاندا و لەپاڵ ناوچەکان داسودامەزراندنی سەربازگەی داگیرکەرانە بەنیازی کێڵگەی دەولەتییەوە.

رژیمی بەعس گیانە پسپاپارێی و رەگەزپەرستییەوە ڕوبەڕوی گیشەکانی گومەڵانی خەڵک بۆتەوە نەگەچارە سەری گیشەی کشتوکاڵ و گەشەپێدانی پی ناکرێ بەڵکە لە ڕێخستن و خاڵوز کردنی گیژکرفتەکان زیاتر عەیبی پی ناکرێ و هەردەم شەپۆلە هێرشی سەپێنەری و گومڕەکەری جاشەکانی جوتیارانیش.

رژیمی بە دیت و بوچونی گەشتنی دانی سەرمایەداری دەولەتیی بورجوازی سێروکڕانی ڕەفتار و ئاشی سەبری گیشەی جوتیاران بکا و بەسەر پاسای دابڕاو لە واقیع چارەسەری گیشەی کشتوکاڵ و جوتیاران بسەکا، چەندەها بار ماگیشە و قەمڕازی کشتوکاڵ و داسەپشگەردنی زەوی [ڕەلووسی زەوی] لەو سێدورە ڕەت

ئاکا که هەمو چەپەڵ و تۆپەڵە بەوساوەکانی گەڵ بەزار قەدەغەت.

ئەو ڕەفتارەی جێ بەجێ دەکات بۆ هۆش گۆڕانی جوتیاران نییە، بەڵکە بۆ چەسپاندنی بەپێوەندی سەرمایەداری دەوڵەتێکە لە بەرهەمهێنانی چەپەڵ و فرۆشتن و فراوان کردنی بازاڕی خۆیدا کەوبێ بۆ پەیدا کردنی دەڵاڵەکانی ڕژێمەکەی خۆیەتی

لە هەڵوێستی قەیرۆی کوردستان دا، کە وڵاتەکەمان داگیرکراوە و هەمو جۆرە ماڤێکی دیموکراتی گۆمەڵایەتی لەڵکاز کراوە، کە مافی ڕەوای ئازادی و مافی بەستی دیاری کردنی چارەنوسی گەلی کوردستان پێشێل کراوە و هەمو چەپەڵ و تۆپەڵە شۆڕش گێڕەکانی گەلەکەمان لە ئالاوی سەخت ترین شێوەی چەوساندنەوەی نەتەوایەتی دا دونین. مەسەلەی جوتیاران و چارەسەرکردنی بنەڕەتی گێشەکانی بەندە بە سەرجەم مەسەلە دیموکراتی یەکانی خەڵکەوە، بەندە بە ڕزگاری نەتەوایی یەوە.

چارەسەرێکە بۆ هەمو ئاوی جوتیاران لە گوت و پێوەندی بانش ماوەکانی دەوەبەسەگیایەتی و چەوساندنەوەی سەرمایەداری دەوڵەتی ڕزگار بکات و ڕێگەی گەشە کردنی بەرهەڵای گشتوگاڵ و فراوان کردن و پەرەسەندنی زەوی و زاری گشتوگاڵ دابین بکا. بەندە بە ڕاگەیاندنی دەسەڵاتی داگیرکەر و سێبەرانە پەرمانەوە. بەندە بە خەباتە هاوبەشەی چین و تۆپەڵە شۆڕشگێڕ و نیشتمان پەروەرەکان، لەسەر ئەماسی هاوبەیمانی چینی گرێکار و ئەبەگیرن لەبیناوی ڕزگاری و دیموکراتی و گەشە کردنی گۆمەڵایەتیدا

بەبێ هەڵسەکاندنی بەپێوەندی چەوسێنەرەوانەی بەرهەمهێنان، بەبێ ڕزگار بون لەزێردەستی و پاشو گەوتن، بەبێ ڕزگاری گەڵ و نیشتمان بەبێ ڕزگاری و ئازادی سەرجەم گۆمەڵانی هەڵگرانە قیمەریالیزم و داگیرکەر و پاشماوەکانی دەرەبەگایەتی و بیگانە پەرستن، نە جوتیاران ڕزگار قەبن، نە گێشەی ژەوی و کشتوگاڵ بە باشی چارەسەر قەگری.

بۆیە ئەبێ بخوازین قەو ڕاستیە بەباشی بگەیەنێ هەمو مالە جوتیارێک، وە لە جوتیارانی کوردستانی بگەیەنێ کە چەپەڵی گرێکار هاوبەیمانێکی ڕاستەقینەی قەوانە، و سەرکردەیەکی لێوەشاوەی قەو بزوتنەوە مێژوکردەیە کە لە هەناوی گۆمەڵەکەمان دا قەجوشی و بەرەو بڕشەوە شەپۆل دەسەدات. گرێکار ئابێ، ئەبێ قەو ڕاستیەی قەڕامۆش نەکەن کە جوتیاران تزیکاترین هاوبەیمانی سەوزەی قەوانن، و قەگەر کرمەڵە نەتوانێ بە باشی متمانەیان بەلای خۆی دا ڕاکێشێ و هاوبەیمانێتی گرێکاران و جوتیاران قەجەسپێنی و بنەڕەی بەکاوە ڕاستگوێانە دروشمە دیموکراتیەکانی گۆمەڵانی خەڵک و داخوازیەکانی دیموکراتی یەکاندێنی جوتیاران بەرز نەکاتەوە، قەوا قەو هێزە سنجیدەیەی شۆڕش بەرەو بەرجەوازی بەبێ قەیلی هەروەکا لینین دەڵێ: ئەبێ هاوبەیمانی گرێکاران و جوتیاران سەرەبالسە خورشەکەمان ڕزگاری بەدەست بێنێ!!

قەبێ گرنگی مەسەلەی جوتیاران بەجاکی تێ بگەین، بزانین کە چیگە لەوەی هێزی سنجیدەی شۆڕش، سەرچاوەیەکی گەورەی هێزی پێشمەرگە و ڕزبان و گورزەرانی پێشمەرگەیە، لە ڕۆژهەڵاتی ڕەکا کوردستان دا کە هێشتا شاری گەورەی بێشەسازی بە زەمساڕەزورە چەسپی گرێکاری بە چەندایەتی زور، وە بە جۆناێتی باش گەشەی نەکردوە، وە مەرجەکانی سەرکەوتنی

رابەربینی شارەکانی نیدا نەهاتبوە
لادێکان لاوازترین نالەی ڕۆژهەڵاتن
ئاوەڕۆی پاش و بەرین و سەخت و قەڵای
خۆپارێزی و شکۆی شەڕی پێشمەرگا-
نەن ، شۆڕەی مەوانەوەی پیشمەرگەن .
بۆ ئەوەی کە وا قەڵایەکی سەخت و
نەبڕاو بێ ، بەڕێسە جەماوەری
خوێندکاران شۆڕەیەکی تازەی دان ...
کەوەش هەر بە واگیرکاری بیاوەڕ و
بەدەستەپاش نەبێ

بۆ ئەوەش هوشیارانە هەستاوەری
جوتیاران بەڵێ خوێندا ڕاکێشین و
باوەڕ و بەدەستەپان بە کۆمەڵسە و
شۆڕشەهێزبگەین ، و کاری سەر
کەوتوانە لە ڕێزی جوتیارانەدا
بکەین بەوپەڕی بڕیاریەتی و
گیانفیدایی گۆڕەکان و کۆڕەکان
ئاشنا شارەزا بین

لێیاگە جگە لە جوتیار و
دەرەبەگ و مولکدارەکان هەستی
دۆست و دژمنی کۆمەڵایەتی در لە
دیهاتەکان دا دەرخەن لەوانە :

بەشی یەکەمیان : بڕستریە لە
کشتوکاڵیاەی کە لە گەڕتی
دەوڵەتی دا کار دەکەن بە ئاوی
گرێکاری دارستان و یاسەوابەکانیی
کە ڕۆژبەڕۆ ئاسرازی بەرەمهێنان
تەکنیکیان و خانەی گۆڕەڕانیان نرمە
و بە ماکینە کار دەکەن ، ئەمانە
زەحمەتکیان ڕەوەند و ڕاریان سوە بەلام
بە گوێرەی یاسای کارکردنیان لە
گەڵ دەوڵەتدا لەسەر ڕەوەند و
ڕاڕەیان لێ زەوت دەکرێتەوە ئەمانە
ڕۆژ ماتوهوبان بێ دەگەن لە بار
گومە و ئاوچە جۆراوجۆرەکان دا ، بە
خێرای ڕۆژی سێکەلاوێیانەوە لەگەڵ
هەمە جۆر تاقم و لایەنە گومەلایەتی
یەکان دا خاسی هوشیارەیان بەرزتر
دەبێنەوە و ئاڕەزایی ڕیاسر بەبدا
دەکەن . وە ڕاستەوخۆ لەگەڵیاندا
دەرگا دەوڵەتیەکیار ووە

کە چەوسێنەرەوە . سوبە لە توانین
سوبەکی باشیان لێ وەرگرین و لە
هەبانی خورتکیرانەدا لوول بدرێن و
دەوری باش بگێڕن .

بەشی دووەمیان : بڕستریە لە
جوتیارانەی لە
کەرتی نایەمنی دا تەمەش دەکەن ، وە
خوێن ڕەوێمان نیە ، یا بەشی
داببین کردنی بەرهێنی یەکانی زەمان
و گوێڕایی خوێن سیە لەبەر ئەوە
بە نیوە کار و سیبەکی بەرهەم زەوی
و ڕاڕی مولکدارەکان دەشوکاڵ دەکەن .
ئەمانە ڕۆژ مەژار و بار گرانی
چەوسانەوەیان کەوتوە سەر . لە بەر
ئەوە گوێڕەکانیان بەرەکانیان دەبێتە
شار ، ئەوڕەکان بۆ کاسبی و کرێکاری .
ئەمانە لەلایەکی دۆژمنی مولکدارەکان
و لەلایەکی تریشەوە دڵیان بۆ لە
میزاریە بەڕاسەر دەوڵەت دەپوسکێ
بۆ بەری کردن لە زەوی و ڕاڕ .

ئەو بەشەی ڕۆژهەڵاتی ڕیاڕن کە :

ا- پێکهاتوە لە جوتیارانەی زەوی
و ڕاڕیان نیە ، بەڵام هەندی
ئاسرازی کشتوکاڵی و غو بەدەست
گرتویان هەیە ، وەکو ڕۆڵەم و هەندەڕ
و کاجووت و شتی تر ڕۆژەشیان
بەڕێگی ڕاوەستاسی و وەڵم بەکری
دان و بەکری خەڵک کردن . وەندی
جار ئەو مالانە بەهێز گرتن

ب- پێکهاتوە لە جوتیارانەی کە
نە زەوی و ڕاڕ و نە ئاسرازی
ئاسایی کشتوکاڵیان نیە و
پارەوپۆڵیشیان پاشەکەوت نەکردوە
بۆ بەکری گرتنی زەوی و ڕاڕ و
داببین کردنی پێویستی یەکانی کار
و ژیان و گوێڕایان ، هەمەمانە
ناچار بە ئاوی زەکات و سەر
فترەوە ئارەقەتی لە خەڵکی دێکە
و گەس و کاریان وەرشەگرن . و
بەشێکی ئەمانە قەسە خوان و
گاوانی لادێ و ، جگە لەسەوەی
ڕولەکانیان گەنجرە زیڕ بێش

مەرگەوە ، یارمەتیەکی باشی هێزی پێشمەرگەی کوردستان‌ئەدەن و پرۆپاگەندەی بەکەڵکا بۆ خۆرش ئەکەن

لە یاڵ ئەمانەدا هەندی پیشەگەری وەکو جولا و قاسنگەر و سالیەند و داڕتاش .. هتد هەن کە بە شەرکا و ماندوبون و ڕەنجی ئاسنی خوێنان ئەژین . وە هەندی دوکتۆر و ماموستا و بجوکا و جەرجی و مامەڵە پێش هەن کە هەرێەکەیان سەرمایەیەکی بچوکیان دیاری کراوی خۆی هەیە .

زۆربەی تاوچەکانیش ماموستا و بڕین پێچ و مەڵای تایبەتی تیدایە کە لەلایەن دەوڵەتەوە دانەمەزرێن ، وە ئەمانە ڕوشنبیری لادێین و ئەتوانن دەوریکی باش و کاریگەر بخوێنن لە ڕاستەکردن و هوشیارکردنەوەی جوتیارانەدا .

گاتێکە شەم ڕیگەیەم هەڵبژارد بۆ خۆم ، زۆر باش ئەم زانی ئەم ڕیگایە سەخت وبەر لەهەڵدێرە ، بەر لەتەنگ و چەلەمەیە ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا جاگا ئەزانم سەرکەوتنمان ڕاستیەکەو لە دەستدایە چونکە ڕۆڵەی گەلەکەمان ڕێگەی ڕاستی (م.ل.ك) هەڵبژاردەوە و خۆڕشی تازەی پێ بەرپاکردوە ، ئێمە خۆمان چاندوەو ڕەگی داکوتاوەتە خاکەکەدا ، زۆر باش ئەزانم چەمان چاندوەو چیش ئەدوریندەوە

شەهید جەمالەڕەش (ئەبەز) ..
لەنامەیەکی ژوری ستێدارەی
مووسڵەوە

راپۆرتێك دەربارەی كوردستانی تورکیا

چەند زانیاریەكی پێویست

كوردستانی تورکیا گەورەترین پارچەی كوردستانە، هەر لەم پارچەیەشدا لەوانەیە هەموو خاكی سوریا فراوانە.

هاوسنوورە لەگەڵ ئێران و یەكێتی سۆڤیەت و سوریا و عیراق.

لەروی ئیداریەوە دابەشكراوە بە ٢٠ پارێزگا [ولایەت : ڤیلایەت] كە بریتیەیە لە :

ئەرزەرۆم، خانی[خانی]، وان، هەكاری، بەتلیس، مووش، بینگۆل، تونجەلی[سەرد]، دیاربەكر، ماردین، ورفە [ئورفە]، عەزیزیەت [ئەلازیز: ئەلعەزیز]، مەلاتیە، ئەرزنجان، دێرسم [تونجەلی]، سیواس، ئیلازیگ، یەمان، قارەمان ماراش، غازی عینتاب.

ژمارەی گوندەكانی ئەم ویلایەتانە لە ٩ هازاری تێ ئەپەڕێ، جگە لەو گوندانەی لە سەردەمی عوسمانییەكاندا، بەتایبەتی لەوانەی رایەڵبەندی عەشیرەتی جەلالی بەدرخان بوون كە ئەمالێیدا بەزۆر لە كوردستان دوور خراونەتەوە و ڕاگوێزراون بۆ ئەدەنە، ئەنقەرە، ئەسكیشەهیر، ئیزمیر، ئونیە، قرشەهیر... لە هەندێ لەم ناوچانە رەنگە نیو ملیۆن كورد زیاتری لێ بێ.

قیمەتا تریكەی ٣٠٠ر٠٠٠ كرێكاری كوردی تورکیا لە ولاتە ئورپیەیەكانی [ئەڵمانیا، سوید، هۆڵەند، بەلجیكا، نەمسا...] كار ئەكەن و لەوێ بەند ریكخراوێكی كرێكارەیان هەیە.

كوردستانی تورکیا لەروی ئابوریەوە دەوڵەمەندە، بەتایبەتی لە گەنم و كاڵ، نارەنج، مەعدەن، بەترۆڵ و رەگەزی ئاژەڵ (ئیمپڕاتۆری).

دیجلە و فورات هەردوكیان لە خاكی كوردستانی تورکیا هەڵدەقوڵێن و بەوبدا ڕادەبورن. جگە لەمەیان چەم و ڕووبارێكی گەورە و بچوكی تر و هەزاران كانی و سەرچاوە.

لەروی گشتوكاڵەوە دەشتی روحا، دیاربەكر، ماردین، مووش... كێڵگەی گەورەی گەنم و دانەوێڵەن و ئەوەندە بە بەپت و فەرن [...] هەدات. لە

مەراش ، غەریبت ، مەلای و هەندی ئویشی دیاربەکر بەو ئەگری. تیرتنیی (گاو)ی فادی بەمان ، بسطلیس ، موش ، سلیفا و خەزیمان ... بە تاوانگە لسطی و زەیتون لە هەنتاب و سیوە لە مەلاتیە بەزوری ئەکرین .

لەزوران [کویمتان]ەکانیدا بە هەزاران میگەل (گەری) ، ئەسپ و (گاگەل) ، نەخلیە (ئەسپو دەوار) هەیە . سیمیایی و خورگەیەکی زور لە کوردستانەوە ئەبریتە دورکیا .

چیاکانی کوردستان لیمو و جەنگەلی چری تیایە . بەلام ئەوە چەند سالنگە حکومەتی تورکە لە ترسی یاخیبوون بەرین و پاککردنەوەی تا وچە داخاویبەکان لەدار و دەوەن .

بەترول و گازی ئەبیمی لە دەوری ساتمان (میرت) ، دیاربەکر ، ئیسپیر (ماردین) ، ئەلیمتان [مەراش] هەلئەهیزری .

فرمقات لەبەشی دیرکا - دیاربەکر .

مس لە ئەرغەنی - باقر مەعدەن .

گروم لە گولەمان [دیاربەکر] .

غەلوزو بەردین لە ئەرماخ [میرت] ، ئەلیستان (مەراش) ، ئەرخەمیری .

لەبەر زرباری فوراندا چەندین جیگەی بەست و بەندا و دروست کراوە و لیستکەی بەرهەمهینانی کارەبای لەسەرە بەلام راکیشراوە بو خوینە تورک سەیتەکان و تازە خەریکی ئەوەی هەندیکی بەشی کوردستان بدەن.

کوردستان ولاتیکی داخاوبە و لەماری ستراتیجیبیەوە خویشکی گرنگی هەیە ، وەیە چەندین میگە و پایەگاو بەیمانی ناتو و هی ئەمریکا لە دیار بەکر ، مەلاتیە ماردین ، ئاگری ... تادەرپیراوە و سەدان بەربازگەی گەورە و مجوکی سوپایی و سەدان فڕۆکەی دیایە .

هیشتا سیمەنت و بیشەسازی لە کوردستانی تورکیادا زور کەمە و سیستەمی دیمشتوانی دیهاتەکانی لەجاو هی داڕەکانیدا زورە

لەلایەکی هیشتا بەیوەندی دەرەبەگانە و خیلەکی ماوە لەهەندی شوین هیشتا بەیوەندی فەتابەری بەهیزە . هیشتا لە هەندی خوین تەری گەورە و خویماوی لەتاو و مەشیرەکانیدا زۆرەدانە و هیشتا سەروکی ئەشیرەت و خانە و دەربەگ و خیلەکی تەریقەت نفوز و دەسەلاتیان هەیە و ڕەزیسودارە زور و فراوانیان بەدەستەوەیە و خاوەنی میگەل و لەوەرگای فراوین و لەتساو داو و دەزگاکانی دەولەتیشدا دەسەلاتیان هەیە . بەلام بەیوەندی سەرمایەداری و خیوەی بەرهەمهینانی سەرمایەداری لە هەمو لایەکەوە لە هاتن و هیرش هیناندایە و خەریکە جیگا بەدەرەبەگایەتی لیز دەکات . لە دەستەکیاندا مەکینە بەکار ئەهینری و بەرهەمهینانی فراوان بەسەروی ئەکرێ .

لەدیاربەکر و ئەرزەروم لیونیفە بستە (زانکو) دامەزراوە و لیە هەندی خاوی ترمش گوسپج و زانستگا و مەعەدەنیە هەندی لەگوندەکیان مەکینەیان تیا کراوەتەوە و خویندەوارمان تیا بەیدا بوە

دوربەی خارەکان سەریکەی فیرتا و بیکەوە بەسراون و ریگای خاکی بو زور خاوجەی دیهاتی و خاخاوی راکیشراوە . ئەگەرچی زور لەم ریگایانە بو مەبەستی سوپایی کراونەتەوە ، بەلام گوندیبەکانیش سودی لی وەرئەگرن .

خورگیا قەدەبە لە پەیمانی ناتودا و خاوەنی زرمەی خیا و هەلوەشاندەوەی پەیمانی مەستو لەوبندا ئەدام بو

سوپای تورکیا رولیکی گەورەی هەیە لە ژیانی سیاسی تورکیادا و قا ـ شبەکانی نفوزیکی زۆریان هەیە لەناویا . لەبەرەبی قول بوونەوەی ئەشکا و چەلەمەی سیاسی و شابوریدا . وە لە کاتی هەلچوونی بزوتنەوەی دیموکراتی و خەباتی گریکاراندا وەکو دەزگایەکی دامرکینەرەوە دێتە مەیدانەوە بـــو سەرکوتکردنی کۆمەلانی خەلک . لەکوردستاندا هێزی کوماندو مایەی فسین و بەفرەتی خەلکە، چونکە ئەمانە هەمیشە دەزگای چەوساندنەوە و زولـــم و زۆریکی بی ئەندازە بوون بەرانبەری لە هاوچەرخەکاندا .

لە هەندی شاروچکەی بەوکی کوردستاندا رەنگە زمارەی سەربازەکانی شوردوکاکە زۆرتربن لەزمارەی دانیشتوانی شارەکە بەدیکی کەوزەی سوپای تورکیا لەکوردستاندا موندراوە .

زمارەی هێزی چەکداری تورکیا بەگوێرەی لیکۆلینەوەکانی مەعهەدەی ستراتیجی بەریتانی ٤٨٥ هەزار کەسە لەوانە ٣٦٠ هەزار کەسی خزمەتـــی ئیجباریبە لەکاتیکدا تیکرای دانیشتوانی تورکیا ٤٠ر١٠ر٤٢ کەسە

سالی ١٩٧٨ - ١٩٧٩ (٢ر١) بلیۆن دولار خەرجی کراوە بۆ سەرفیاتی کار وباری جەنگی .

تورکیا لەرزیکی زۆری لەمریکا و ئەوروپای خۆرئاوا و بانکە جیهانیە کانی لەبەرە .

سوپای تورکیا پێکهاتوە لە هێزی زەویی ، ئاسمانی دەریایـــی ، هێزی زەریایی پێکهاتوە لە ٤٠ر٢٩٠ کەس کە بەشێکی پیادە بەشێکـــی مکانیکی و زرێپوشە ، وەبەشێکی کوماندو و بەشێکی ترێ چەترباز .

سوپای تورکیا ٣ بەشەی ناوخۆی زەوی - زەوی هەیە .

٤٥ لیکی جۆرەکانی ٤٠ر٤٧ ، ٤٨ر١٢٣ر٥٤ کەروەما ٣٢٩ فرۆکەی جەنگـــی و هەندی هالیکۆپتەری ئارمەلکر و شەرکەری هەیە .

جەنگ و ئامادەی هەنگی تورکیا بەرامبەر هەلم لەروی مودیلەوە زۆر کۆنە . هەم لەروی چونایەتیەوە زۆر پێشکەوتو نین .

جگە لە سوپا ، تورکیا ٤٠ر٢٠٠ هێندەرمەی هەیە کە بارمەتی لەدا بو پارێزگای سنور و ناوچە ئالۆزەکانی تورکیا .

جەندرمە ، جگە لەوەی کە وەکو هێزیکی سەدداوی مەرگوجاندنەوە و گا ـ راردانی هەلکی ناسراوە ، کارئای بەرتەل و تۆزیوفەسادیشە .

هێزیە گەورەکانی تورکیا :

لەتورکیا دەبان هێزب و ریکخراو و گرویی گەورە و بچوکی فاشکرا و شیوعی هەیە . رەنگە تورکیا تەنیا ولاتی رۆژهەلات بی لەروی زۆری ژمارەی حزب و گرویی سیاسی هوراوەبوە .

رژیمی تورکی گوایە بەپێوەی رژیمی پارلەمانی لیرە پارێزی دەکات ، بەو پێیە چەندین حیزبی گەورە و بچوکی فاشکرا و فاشیزم (لیبکال) هەیە ، کەبەتە لە کوردستانیشدا نەبوو و دەمەلات و ئەندام و دوست و لایەنگریشان هەیە .

هەبر ئەوەبە زۆربەی هێزە زۆری هەلکی کوردستانی تورکیا لە پەکی لەم پارتیانەدا ئەندامن و بەچالاکی بەشداری تیا دەکەن و بە چالاکی بەشداری هەملەی دەبزاوتن (مەچم) و بزوتاکاندە سوخوبەرانی لەم حزبانەدا دەکەن ، بەتانبەت زۆر لە حیزب و ریکخراوە سیاسی یەکانی کوردستان ، ئەندام یەکانیان و هەلکەتان لەدەرن بو پشتیوانی یەکی لەم حزبانە یان بـــو

پشتیوانی خوینەرەکانیان
هەندی لەو حیزبانە

• پارتی خەلقی جمهوری جە.هـ.ی (CRP جمهوریەت خەلق پارتیی):
بولەند کەمەویت رابەری ئەم حیزبەیە کە گەورەترین حیزبی تورکیایە و لەناو گوردیشدا، لە هەمو حیزبەکانی تر، پتر هەندام و لایەنگری هەیە. لە هەر هەلبژاردنیکی پارلەماندا دەیان گاندیداتوری (نوینەری پارلەمان) ئەم حیزبە لە کوردستان دەرهێنی.
CHP خوی بە پارتیدەکی موسائل دیموکراتیدانەنی
CHP لە هەلبژاردنەکانی ۱۹۷۲ و ۱۹۷۷دا لە بەرانبەری دەنگی زوربەی عیسا، دەروەدا لە کوردستاندا، لە ئەنجامی هەلبژاردندا حوکمی گەولە دەست و هەندێ ریفورمی دیموکراتی کرد.
CHP مەسەلەی نەتەوایەتی کورد قبیکار نەکا و گیشەی کورد بە گیشەی دواکەوتنی شاسوری و کۆمەلایەتی ولایەتەکانی رۆژهەلاتی تورکیا دەزانی لە مەسەلەی ئازادیەیە دیموکراتیەکاندا لەپاو حیزبەکانی دراکوارەشەوە و زۆرتر ماوەی بەکارهێنانی دیموکراتی بورجوازی دەدا
CHP بنەڕەتەوە بە ئاومێرالیزمی بەندیکا غورفگیرەکانی کرێکاران DISK و جەند وەگیراوێکی دیموکراتی تری ماوەتایان و بیتەیی بەکانی تر.
CHP گەرەکیەتی بەپوستی قابوری و سیاسی، کۆمەڵایەتی تورکیا لەگەڵ ئەوروپان بەرین و حیزبە سوسیال دیموکراتەکانی ئەوی بەهێز بکات و دابوری شاسوری و سیاسی ئەمریکا لە تورکیا کەم بکاتەوە

• پارتی عەدالەت
ا عەدالەت پارتیی : ئامێ AP:

سلیمان دیمیرێل رابەری ئەکات و یەکێکە حیزبە گەورەکانی تورکیا و پارێزگاری قازانجی بورجوازی کومپرادۆری گرندراوی ئیمپریالیزمی ئەمریکی ئەکات.
AP گەرەکیەتی سیستەمێکی سەرمایەداری دابەزرێنی و بەپوەبەرێ سیاسی و قابوری و ئەرهەنگی، تەنانەت سوپایی... تورکیا هەرچی زوتر لە گەڵ ئیمپریالیزمی ئەمریکی مەهێز بکات.
AP ئەی سوشیالیزم و بیروباوەری پیشکەوتنخوازانەیە ئەی بەدەڵەی نەتەوایەتی گورەد. ئەولەمەندە گەورەکانی تورکیا و گورد، وە گونەبەرستەکان بەگشتی لەم حیزبەدا گوبونەتەوە.

AP لە کوردستاندا ئەندام و دوستی زوری هەیە و لە هەمو هەلبژاردنیکەشاتی و دروست کردنی کوالیسیون (وەزارەتی تیکەڵاوی) بەوەلەگەڵ هەندی لە حیزبەکانی تر ادی CHP هاتوتە سەر حوکم.
حیزبەکانی ترادی CHP هاتونە سەر حوکم.

۸ پارتی مەلایەتی میللی

[میللی سەلامەت پارتیی : مەبەستی M S P] کە نەیەدین بەرەکان را-
گە یەنەدین شەریعەتان رامەری دەکا .
M S P حیزبە جیهانگی ئیران لەوەلەم دەدا و خەبەری کانگالە ناوی
ئیسلام وەربگرن ـ ڕاگەیشتنی عەلی و ئاوکردنەوەی ئیروبارەری کۆنە پەرستک
بەدن .
M S P ڕێی بەملەدن کوردە : ڕێی سوشیالیزم و ئیروباوەڕ، بەنگەوتن-
نی ئاینەبەکەرنگەیشتنی مەنتەقی مەرمایەداری پاپەڕاسی و پەیوەندی دارو
ڕەتی ئیسلامی سورکەدنەوەل ئیمپریالیزمی ئەمریکی بەهیزی
بەشی هەرە ڕەوزی شەقە کۆنەپەرستەکانی تەریقەت و مەلاکۆنەپەرستان
و ئاغا و ئەرەبەگە دواکەوتووەکان لە ئەوری کۆ بوونەتەوە
M S P لە کۆڕەسانا دەڕوزی هەدە و ئەسپزلە هەسو هەتوڕەدنکا
بەدە کاندەداتەڕی سو بەڕیەمان ئەرکەبە

۹ پارتی دروستەوەڕی ئەندێشەوحەت
. ئیسلامیتی حەرەکەتی پارسیی : مەبەستی H H P]

کە مەبەستی ئیرکەنوڕی ڕێی ئەمان .
S H P ڕاڕیزەکی ناشیاوبە ئەبەدی ڕیاوەدە پەیاوەدە پەرستی
داپەڕەدەن ـ ڕێی ئەڕوزن کوردە و جوڕەوەکەڕیی وە ئایەتکەری شوناسەوە و
بەکەڕەو ئەساسیەتانی ئیرن سوشیالیزم و ئازادی ئیوکراسی و ئیمپ و
ڕاوەڕی بەشکەبەخوێ ئەدەن .

H H P هەڕاڕی کەشی ڕەوتی بە ئیمپریالیزمی ڕۆژئاوا و ڕێی ئەڕوزە
ڕەوە و هەتفی ئیریاڕی داڕوون و سیاسەتی چەکداڕی ئەڕوزی ئەکەن . سو
بەکڕاەیی بوناسەوەی کوردان و چەپەکانی تورک و کورد
N I P ئیمپریالیزم ڕوون ئەدا لە ئەنسەڕە فاشیستەکانی سورشاو بەڕگە ئای
ئیمپریالیزم و سەدا هەبەوە و ئەوڕی ئیمپریالیزمی هەب لە ئاوکردنەوەی ئیمپڕاوەدن
ئەڕاڕ سوپکەندا وە ئەڕاڕەوە لە کۆنتڕی سەڕەڕۆشەکان و بەنگەوتنەوڕا
و بەڕگڕەکانی ئیمپریالیزم و بەڕاڕی هەبوە ئیمپڕاوەکان و چەپەکان .
P N I لە کۆڕەدا بەشداڕ نەبوە و لایەنگڕی خۆی ڕانەڕەڕی
ئەکاتەوە ئەڕ و بڕیارەکانی هەسە و ئامادەبوونەکانی لە هەڵوەڕ ئەکەن .

بۆ ئەنجامی هەڕەشەی پارتی بۆ هەڵوەشاندنەوەی سوریا ئیمپریالیزم بە ڕێبەری
ا ا ا ی ئەمریکا دەستی بە کودەتای ۱۹۶۲ کرد ئەڕوزی بەستڕ
کەڕدەوازی دژە ئیمپریالیزمی ئەڕاڕ لە ڕاڕەی سیاسەتی ئەڕوزی بەستڕ و
ڕێبەرانی بە هەڵوەشاندنەوەی پارتی هەدە .
پارتی کۆمۆنیستی تورکیا M C P ـ جەنگی ڕێبەرە (ئیمپریالیزم) و ئاڕاڕی
کاری ئاشکڕا ئەڕوزی ئەڕەر و کادیرەکانی لە ئەڕەدا تورکیان بە
ڕێوەبەڕی ڕێفۆڕمیستی ئەڕوزەڕە کڕاوە و ئاڕەزوی ڕێبەڕیەتی هەڕە

جیاوازی زور لاوازه : فورسایس میانی و فیکری و کۆمەڵایەتی نەساو جەڵکا نیە

* *

ئاوڕدانەوەیەکی میژوویی

لەوەبەر، دەوتەتی ئۆرگیای گەمالی دامەزراوەگەلی کورد لەکوردستانی تورکیا ڕێبەندی بوو لە هەمو جۆرە ماهیکی دیموکراتی و نەتەوایەتی، تەنانەت بونی قاعیدگی نەتەوایەتی بەناوی کوردەوە ئینکار کراوە.

چەوساندنەوەی چەند کایەتە بەتایبەتی چەوساندنەوەی جیایەتی ڕەچەڵەکی کوردستانی تورکیا وەرلیکرانی نەتەوایەتی گەلی کورد، هەمیشە ڕەسەنایەگی لەبارەیان ئاسان کردوە بو خورئاوا ڕایەڕینی گەلی کورد وەک ئەوەتی گەمالی تورکیا، بو نمونە : ڕایەڕینی قوچگیری (۱۹۱۹)، ڕایەڕینی شیخ سەعید (۱۹۲۵)، ڕایەڕینی ئاگری (۱۹۳۰)، ڕایەڕینی دیرسم (۱۹۳۷)، ئاڕیەتەستانی تورکیاهەم خورئاوا ڕایەڕینانەیان بەو بیاری ڕەفزی و ڕەسورەنگی ئاشت نەوە کوزانەوە، لەوەدا سەدان هەزار کوردیان کوشتوە و هەزاران گوند و ئاوایان وێران کردوە و سەدان هەزار هێزان و بنەماڵەیان بەزور کواستوتەوە بو وڵاتە دورەکان و زەرەری دور ڕس لە ئابوری کوردستان و گەنەکردن و پێشکەوتنی داوە.

لەدوای شکانی ڕایەڕینەکەی دیرسم (۱۹۳۷) ئیتر خاموشیەکی فول بالی گرتا بەسەر کوردستانی تورکیادا. ڕەبەرەنگی ڕژیمی فاشیستی تورکیالە گرتن و کوشتن و ڕاونانی تیکۆشەر و خوێندەوارە کوردەکانی شەوی و دور هستنەوە و ڕاگوێزانی زورەملێی هۆز و جێنشینە کوردەکان ئاڕاستەی دورەدەست و بزوتنەوەی ڕزگاری گەلی کورد لە تورکیا و بەشێکی گەورەی هێزی خۆی لەدەستدا. جگە لەدوایەی کۆڕان و گیران و دورخراوەوە، زۆربەیەکی زوری تێکۆشەرانی کورد یا ڕاویان لە نەتەکانی هیتلەر یا ڕویان کردە ئەوروپای ڕۆژئاوا بەدەزاران هێزاری کوچیان کردە بو سوریا و لوبنان و ئوردون و عیراق و ئێران.

هەبانی نەجەڕایەتی و چینایەتی کۆبو، ڕەبانی کوردی وەکو نوسین و ئاڵاوەش کۆبو، کۆڤار و ڕۆژنامە و کتێبی کوردی ئاشکرا و شێوەی نەماهێزی و ڕێکخراوی سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئەرهەستی ڕانەبەڕان و بیهانەدان، چالاکی سیاسی - ماندکردن، خوبەشاندان، کۆبو. زمانی تورکی لە هەندێ شوێن ناوبوەڕە و بەڵێ تورکاندن و ڕاندنەوە ئەسپەر لانبون ئی کورد لەم ئەندێ ئاڕ و خوێن بەری گرت.

خاموشی ۲ سال زیاتری خایاند. لەکاتێکا بارچەکانی تری کوردستان تەکۆلان، چەندین بارتی و ڕێکخراوی نهێنی و یانە و دەزگای ئاشکرا دروست بون، چەندین ڕۆژنامە و گۆڤار بەسەپەنی یان بە ئاشکرا دەرکەبون، چەندین ڕایەڕینی خوپیشاوی بەرپا کەبون گەلی کورد لە کوردستانی تورکیا سەر گەوتنی بەدەستهێنا و هێبوریەتی درێژکرد، لە کوردستانی عیراقدا هێزە و ڕێکخراوی سیاسی درێژەبون و جولانەوەی ئەدەبی بەرەی بەست و هەبانی گۆڤارەکانی بەدەبی هێنانی ئاڕاستەیەتی و دیموکراتیدا قرلتر کەبن، کوردستانی تورکیا لەو گلان و نوجەدانە گاڕیگەڕانەی خوێی بو هیشت هەڵنەستابوەوە. خاموشی تا کوتایی بەنجاکان دوامی نەهات.

هەرەسهێنانی رۆژهی یانزەی تەمموز (١٩٥٨) و دان نانی گۆمارڕی عیراق بەبوونی کەلی کورد و گەشەکردن و بەرەسەندنی بزووتنەوەی نیشتمانی کەلی کورد لە کوردستانی عیراقدا، شکاتی کەلقەبەگی فەستووری عیسمەت بارزانی لە ناوچەکەدا و دەربوونی عیراق لە سەنتۆ بەهۆی (کە تورکیا بەدگومانبوو لە بەشداریکردنی)، دەرچوونی چەندین ڕۆژنامە و گۆڤاری کوردی و نەکلکەوتنی خوێندنی چالاکی سیاسی و بەرزبوونەوەی ئاستی هۆشیاری نەتەوەیی کورد...

ئاریگی چاکی کردە سەر بارچەکانی تری کوردستان کە وانە بەشی ناو تورکیای خوێندەوارەکانی ئەوی خوشان و گەوتنە چالاکی و جموجول و خۆکۆکردنەوە. بەڵام لەبەر کەمی ئەجرەبەیی، پۆلیس‌مەڕی زۆر، بەچالاکی و جموجولەکەی زانین و کەوتە کرێن و بەڵاوەنانی نێکۆشەرەکانی ئەوی و نزیکەی ٢٠ کەس لەسی کرێن، لەناو ئەمانەدا دکتور، مهندس، محامی، قوتابی، ئەفسەر... هەرێن بە ئیدان و ئەشکەنجە بەگیکەلەم گیراوانە کەناوی ئەمین بانی بوو خوێندکاری مەتوق — ئەعیدە بوو.

ئەم جموجولانە لە سەرەتای نەبکا بوو، هەر لە ناو خوێندەوار و ڕوناکبیرەکانی نیوبژی بەرەبەرەی گومانلێ بوو، ئەبووبوو بزووتنەوەیەکی جەماهیری بەهێز و ڕێکخراوتر، وە ڕوکەشێکی نەتەوەیی دروستی هەبوو ناوەڕۆکی کۆمەلایەتی نەدرابوبە.

بەهۆیەوەی بزووتنەوەی خورشکیرانە لە سەرانسەری کوردستانی عیراق، گورانکاری ناو کۆمەلی کورد هەی و گەشەکردن و بوو بەهۆی چوونی کۆمەلایەتی، ناسیونالیزمی سیاسی، هەڵگیرسانی خۆڕشی ئەیلوولی ١٩٦١ لە کوردستانی عیراقدا... ئاڵوگۆڕات بزووتنەوەی خورشکیرانەی کەلی کورد لە کوردستانی تورکیادا بەهێزتر نەکرد، هۆشیاری سیاسی زیاتر بەرەی گەیاندن و زەمینەی بەدەستهێنانی میزبەگی نیشتمانیەروەر خۆشتر نەبوو.

لەبەر ئەوەی ئاستی خوێندەواری ڕوشنبیران و خوێندکارانی کەلی کورد لە تورکیادا زۆر نزم بوو و پێگەیشتنی ڕێکخراوێکی بەناوی کۆمەلەی خورشکیری فەرهەنگی ڕۆژهەڵات (دەورەیی دوانی کولتوور ڕۆژهەڵات: DDKO) لەوە کەزوربەی زانکۆ و شارە گەورەکاندا، کەسە ڕێکخراوێکی ناشکرا و قانونی و بەرنامەی فەرهەنگی و بەناوەڕۆکی سیاسی بوو، وە بە زووی بابەتی شەڕا بە بڕواندنی هەستی نەتەوایەتی کورد و بەسەرکردنەوەی ئاستی هۆشیاری و زیندوکردنەوەی نوکلور و بڵاوکردنەوەی گیانی نیشتمانپەروەری و بێشکەوتنخوازی.

ئەم ڕێکخراوانە بەندایەتی کاریگەریان کرد لە بڵاوکردنەوەی هەستی نەتەوایەتی کورد و بەرزکردنەوەی ئاستی هۆشیاری سیاسی و گەڵالە کردنی مێری دامەزراندنی حزبێسیاسی دا لە کوردستانی تورکیا.

ساڵانی ١٩٦٢—١٩٦٧ خوێندکارانی گەورە لە شارەکانی کوردستان هەگرا. دەیان هەزار شاڵو و گوندی تیا بەشدار بوون و دژی سیاسەتی نەتەوەیی و دیموکراد ئان ئەکرد، داوای گۆڕینی زیاتی نوەلایەتی و پیش کەوتنی قابووری و فەرهەنگیان ئەکرد. بزووتنەوەیەکی جەماهیری فراوانی سەرانسەری کوردستانی تورکیای گرتبووە، بەتایبەتی لەو سەرکەوتنانەی بزووتنەوەی گەلی کورد لە عیراقدا بەدەستی هێنا کەوبش دەنگیکی قیمەتی کاریگەری دابایەوە.

لە سەدای کۆ و حوڵانەوەیەدا حزبێکالەسەر شێوەی پارتی دیموکراتی

کوردستانی عیراق، لەژێر دەسەڵاتی قەدو و بە چاوێکەری قەدو دادەڕابوو. وە هەندێ کە سەرکردە و کادیرەکانی هاوڕێی کوردستانی عیراق بەئامێزەوە هی بارەگای بارزانی و لەبیرەوەکانی باوەشیان پێدەکردن.

بەڵام قەدو بزوتنەوە جەماوەریەکە و بەتایبەتی حیزبەکەی لێکدایەوە و گوری گەورەو هەیبەتی بەبارەگەی بارزانی و کەم تەجرەبەیی و هاوڕە دەچی کردن، کە لە دوایدا کاری زۆر خراپی کردە سەر بزوتنەوەکە. لە وانە :

١ـ بزوتنەوەکە بە پۆری رەنگی نەتەوەیی گوردانەی لەقوی قەدا و هەڵوێستە نەکرد کە بزوتنەوەیی نەتەوەیی لەگەڵ چەپانەوەی جەماوەرشیدا نیگەڵ بکا، وە غەباتی دژەلیگراوانی کوردستان لە ژێر غەباتی گریکاران و زەحمەتکێشانی تورکیادا بێمکەوتنەواز و شۆرشگێڕانە ئەنجام بدا.

٢ـ لەبەر کەم تەجرەبەیی، بە زوویی هێزی خۆی خستە ڕوو بۆ ڕۆژهەڵات و هێزەکەی خۆی لەخستە مەترسی، لەماوەی کەوتە غەباتی چەکداری و ئەنجامدانی چالاکی سەربازی بگانە بنجینە و گەلێک لە غەباتی قانونی و ئاشکرا (لیگال) و دژیگەڕ سوکار و نیگوشانی جەماوەری و ژمارەیەکی (شلیگال) وە نیگەلیان بکا بۆ دروست کردنی هێزێکی بەهێزەوی خاوەن پرۆگرامی زانستی و ماوەن ڕێکخستنی بولشەیی. بەڵ زۆری غەریکی غەباتی مەرشەلامی و ئاشکرابوو بوونە هێزەکەی خۆنەگر بوو، لەگەڵ هێرشی هێزەکانی ڕژێمدا بۆ سەری ئەنجامەوە و بکۆڵی نی ئەکرد.

٣ـ بانگی چەپ و ڕاست لەناو حیزبەکەدا دروست بوو، لەناو بزوتنەوەکەشی ما خاوی ماڵبوونەوە، بی ئەوەی لە ڕوی ڕیبازی شابەیولوجی و سیاسی و ڕێکخراوەیی و دیسپلینی هێزەکانیان هەموبیت و سنوریان لەیەکتری بەگشتی ڕوشن نیبیت.

٤ـ بزوتنەوەکە بە گشتی لەژێر نەشیرەی کوردستانی عیراقدا بۆ بەتایبەتی لەژێر نەشیرەی سەرکردایەتی بارزانیدا، وە بارتەقای هێشتنی هێزەکەی خۆی لەگەڵ ڕژێمدا، بۆ ڕاستەوخۆ بەلگۆ بە هەڕەوپاکی چەپ و ڕاستەوە خۆی بەمتمانەوە بە بزوتنەوەکەی عیراقەوە، بی ئەوەی لێکۆڵینەوەیەکی زانستی دەربارەی ئەم بزوتنەوەیە هەبوبیت بان ڕیبازی بزوتنەوەکە و سروشتی چینایەتی سەرکردایەتیەکەی بە بەتەکو و تەرازوی زانستی هەڵسەنگاندبێ.

* * *

بەپوختەیەکی دەڵەکتیکی هەیە لە نێوان هەڵبون و دشـــــەڕەی بزوتنەوەی چەپگرانی لە سەرانسەری تورکیا و هەڵبون و تیکتنەوەی سەر تنەوەی نیشتمانی لە کوردستاندا.

هەماهنگی چینایەتی گریکاران بەرەی بەند و تواناتر و بەهێزتر بـــو. بزوتنەوەیەکی شۆرشگێڕانە بەرانسەری تورکیای گرتەوە. فرینەکاران هاتنە جۆش و خرۆش، بۆ بەگەمەن جار چەپ (پارتی گریکاران تورکیا) گـــــەیشتبێکی فاشکرا و قانونی بوو، لە گرنگرەی چوارەمیدا (١٩٧٠) ناوی لە خۆی گەلی گورد و هەندێ لە ماف نەتەوەیەکانی. سەرەڕای قبولبونی و گوشاری خاسیتی بە ڕیگەی هەڵبژاردنی قانونی چەند گاندیدا تورزانوبەرەی هەڵبژاردن پێکەوتنەواز و نیشتمانیەروەری کورد و تورک هەڵبژێردرا بۆ پارڵەمانی تورکیا. بی بەپێی ئەمە، بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردیش لە کوردستانی تورکیادا بەرەی سەند و بووە هێزێکی جەماوەریگەورەی لێهاتگ.

بزوتنەوەی جورنگیرانەی کریکاران و زەحمەتکیشان و خوێندکاران لە تورکیا وە بەرتنەوەی شورشگیرانەی گەلی کورد لە تورکیا بەتەرسیەکسی کەوتبوون مروەت کردبوو سەر رایەی ناشیتی و نغرو و دەسەلاتی فەسیرپالیزمی ئەمریکی لە تورکیا.

لاستەکانی تورک بەپارمەتی فەسیرپالیزمی ئەمریکی بەناوی بەرەگانی بەرەی کومونیزم و دژە جیا بونەوەخوازیەوە کودەتایەکی سپی یان رەش لە ١٩٧١دا بەرپا کرد. پارلەمان هەلوەشێنرایەوە، حیزبەکان و رێکخراوە دیمکراتەکان قەدەغە کران، کوردستان گرایە ناوچەیەکی سەربازی، ماستەکان کەونە داگیرکردنی غارەکان و هیزی بەناوی کوماندۆ کەونە بەڵاردانی دیهاتەکانی کوردستان، هەزاران تورکیا وکورد گیران و خرانە زیندانەوە. سەدان دیکۆمێنتی پوتە دەرەوەی ولات.

لەوای دەیان سال خاموشی و بێدەنگی، زۆربەی دیکۆمێنتەکانی کوردستانی تورکیا کە غرابونە زیندانەوە، لەبەردەمی دادگا فاشیستەکانی تورکیا بە ئازایەتیەوە راوەستان و دیفاعیان لە بەرنامەوبەرەکەیان و بونی نەتەوەی کورد و رەوایی مەسەلەکەی کرد، هەر لەم کاتەدا، لەکاتێکا کە چەندین تیکۆشەری کوردستانی تورکیا، بە تایبەتی کادیر، بەرگریان بیرکانی هەردو باسکی بەبار (چەپەو راستی) پارتی دیمۆکراتی کوردستانی تورکیا (تورکیا دیمۆکرات کوردستان پارتیسی) لە کوردستانی عیراق دابون یا هاتبون بو ئەوەی سەرکردایەتی بارزانی لە باتی ئەوەی لەم تەنگانەیەدا بە قربانی تیکۆشەرانی کوردستانی تورکیا بگات، بو ئەوەی لەو ئاستی گرنتەوەیەدا بە سەرکەوتوبی بیمە دەرەوە. بو رازی کردنی ناستەکانی تورک و فیسیرپالیستەکانی ئەمریکا، بە قینی دژگای جاسوسی تورکیا (میت) پیلانی قیبتخانەتەنگیانە - لەو هەلومەرجە ناسکاو دژوارەدا - پیرۆکەی دروماغنەی ریکخستو لە باسکی (بەناو راست) بگرتیری، حیزبەکە سەعید قالیبی و دووتەندامی کومیتەی ناوەندی، وە لە باسکی (بەناو چەپ) دکتور سەعید قرمز توپراغ (دکتور بوان) و دووتەندامی کومیتەی ناوەندی، حیزبەکەیانی کوشت. بەم جورە تەماتە بون بە قوربانی ساویلکەیی سیاسی و ناکامڵی فایدولوجی خویان.

هیرشی فاشیتووەزگا دامرکینەرەوەکانی تورکیا لەلایەک، وە بێدەنگی و کرداری دوژمنانەی سەرکردایەتی بارزانی و نوکەرەکانی لری لەیادمان، بەر سەر تیکۆشەرەکانی کوردستانی تورکیا لەو کاتە سەختەدا، زەربەکی گەورەی دا لە بزوتنەوەی شورشگیرانەی گەلی کورد لە کوردستانی تورکیا، تەنانەت گەو زەرەرەی بارزانی لێی دان زل تربو لەوی تورک، چونکە لە سەر ئەرزی کوردستانی فازادا سکرتیرەکانی هەردوبەشەکەی حزب، کە لە راستیدا بوبونە دوو حزب، وە چوار کادیری سەرکردایەتی هەردو حیزبەکە کوژران، ئەوانی تریشیان راغەیشران بی ئەوەی لە زیندانی ناستەکانی تورکا گەیشان لی کوژرابی.

سالانی (٧٢-٧٣) کوردستانی تورکیا بە دەوانیکی نالەبارەدا تێپەڕی ئەکرد. ئەمن و هەوزمی بزوتنەوەکە نیشتەوە. زۆربەی زور لە تیکۆشەرەکانی ئەوە گیران و حوکم دران، بەشیکی قربان لە دەرەوەی ولاتبەتایبەتی لە ولاتانی ئەوروپا گیرسانەوە. پەکەکە لە تورکیا فیدر نە لە تاوەو و

نه له دەرەوە چالاکی نەما تەنانەت ئەوانەشیان کە چوبونە ئەوروپا لە
ژیر ژەبری ئەو جەژرەبەیەی لە کوردستانی عیراقدا هێزاردبویان وڕوگەلی
بوبون و بەبێ دەنگی دەستیان گرتبو بە گلاوەکەی خوپانەوە وەپشتا کەوەندە
لەژیر نەشمیر و تیری بارزانیدا بون ڕاپی شەوەپان نەبو تەنانەت لەسەر
گوشتنی فالیجی و هەڤالەکانی و هوان و هەتالەکانی ترى بەجاکاپان خراپ
ونەبەکابنوسن پان بلین

هەندیکالەو کوردانە مەڕ بە قصەبرن لە ئەوروپا ریکخراویکیی
بچوکیان دروست کرد و کەوتنە چالاکی بەتایبەتی کەوتنە دەرکردنی بلاوکراو
وبەیکی کوردی - تورکی بەناوی(ڕوناهی)بەوە و هەند تامیلکەیەکیان لە
سەر بەسەلەی کورد نوسی

*

سالی ۱۹۷۲ کۆمەڵێ پێوەندیەکانی حوکمی عەبدەری سەدام و سوپا ماوەی
هەلبژاردن و هاتنەوەی بارزانیان و ریکخستنەوەی حزبەکانی دا. حزبەکانی
تورکیا کەوتنەوە چالاکی. هەلبژاردن بەهم) کرابوە لی بوردنی گشتی بۆ
گەراوە سیاسیەکان و ڕاکردوەکان دەرچو.

ئەو کوردانەی لەسەر خەباتی سیاسی گیرانەوە بەربون. هەروەها
ئەوانەی چوبونە دەرەوەی وڵات بە هیندێ گەڕانەوە تورکیا. جەوێکی تازە
دەبەکادیموکراتی خولقا. دەپان حزب و ئیتحادی سیاسی جیاجیاکوتنەپەرت
و بیڵکەوتنخواز هاتنەوە سەر شانو. ئەو گوشارەی بیشتر لەسەر کوردەکان
بو کەمتر بوەوە. خولقانەوەپەکی سیاسی و مەدەنگی لەناو ڕوشنبیر و خوێندە
وارەکانی تورکیا دروستەوە دەستی پێ کردەوە. کەو پرسیارە هاتەپێشەوە
کە ئەمی چی بکری؟

بەدگا سەرزێندیتەوە و ریکابخریتەوە. کەگەر ریکاغراپەوە چۆن و بە
پێی کام بیر و باوەڕ و ڕیبار ؟ بچنە ناو حیزب و ریکخراوە چەپەو
سوشالیستەکانی تورکیا ؟ حزب و ریکخراوی نوی دروست بکری ؟ ئەگەر کۆمار
چۆن و کام جۆرە حزب و ریکخراو و بە چ شێوەپەکە ؟

*

سەرەڕا و بەرچوونی جیاواز لە کایەدا بو بەشێکی زۆری کەو ڕوشنبیر
و خوێندەوارانە کەوتبونە ژیر تەئسیری بیروباوەڕی سوشیالیستی و مارکسی
- لینینیی بەوە. بوچونی جیاواز لە سەلەکاندا هاتبوە کایەوە، کە هاتنە
گیروگرفتی کەلی کورد بەگام ریکاچارەسەر دەکری، لەچوارچێوەی گیروگرفت
کانی تورکیادا و لە چوارچێوەی حزبی گریکارانی سەرانسەری تورکیا. پان
بە حزب و ریکخراوی تایبەتی بە کوردستان.

هەندیکەوانە هەر زو خوپان ساخ کردەوە و بە نهێنی کەوتنەوە
ریکخستنەوەی پەدگا.

پەدگا هەروەکو بیشتر دووبالی جیاواز بو، کیتر وەکو دروریسازی
جیاواز و دروحیزبی جیاواز کەوتنە کار.

* هەتالەکانی بەهمەد ئالیجی حیزبەکەی خوپان لەسەر شێوەی پارتی دیموکراتی
کوردستانی عیراق، بەهەمان بیروباوەڕ و ڕیبار بەناوی (پارتی دیموکراتی
کوردستانی تورکیا) ریکاهستەوە. خورگانەکەپان بەناوی (خەبات)ەوە بە
تورکی دەرکرد و وەکو درێژبونەوەی قیادە موەقەتە کەوتەوە کار.

* هەتالەکانی خولیبش پارتی یەکەپان بە ناوی (پارتی دیموکراتی کوردستان

/

له دورگیا) وه ریگا هینده‌وه . عوبان به هه‌لگری بهروبا وه‌ری م‌ل دا ده‌نا و
به دورگی و گوردی غورگانه‌که‌یار ده‌بی ناوی هیزبه‌که‌یان به‌ناوی (بیشه‌نگا)
ده‌وه ملاوکرده‌وه . وه ریگه‌را ریکی فانه‌نی و فاشگرای فه‌رهه‌نگیان دروست
کرد به‌ناوی (یانه‌ی فه‌رهه‌نگی دیموکراتی غورهگیره‌وه‌... ده‌ده‌کا ده) بوه .
بو ئه‌وه‌ی وه‌کو چه‌نریکی فانونی که‌لکی لی وه‌ربگرن له گوکردنه‌وه‌ی هه‌لگا و
ریکخستنیانه‌دا .

جگه له‌و دیوتانه‌ی که ده سه‌ینی وه‌کو غیوه‌زب‌که‌وتنه کار ، به که‌لک
وه‌رگرتن له‌و هاوه هیموکراتیه‌ی بورجوازیه‌ی له تورکیادا هه‌بو ، چه‌ندین
ده‌زگای بلاوکردنه‌وه به‌ناشکرا داده‌زرا که به روالت‌تا به‌ی به‌فه‌رهه‌نگا و
زمان و میژوی کورد ده‌دا و کتیب و گوفاریان بلاو ده‌کرده‌وه ، به‌لام بنه
مه‌ستیکی سیاسی له‌وانه :

گویزگویزلکا یولو (ریگای فاراده) که گوفاریکی سیاسی مانگانه بو به
تورکی له به‌غدیره ده‌رده‌چو ، چه‌ندین وتار و لیکولینه‌وه‌ی له‌سه‌ر مه‌سه‌له‌ی
کورد بلاو هه‌کرده‌وه . جگه له‌م گوفاره به‌تورکی هه‌فته‌نامه‌یه‌کی گوردیش به
ناوی (روژا وه‌لاسه‌وه بلاو ده‌کرده‌وه . که‌ماته جگه له دوسن‌یا وه‌رگیرانی
چه‌ند کتیبی میژوی و سیاسی و فیکری .

ده‌گوه‌ال ده‌زگا به‌کو تری بلاوکردنه‌وه بو گوفاری ورگاری به‌تورکی ده‌رده‌کرد
چگه له‌م گوفاره کتیبیکی ده‌توان له‌سه‌ر (بزوتنه‌وه‌ی گه‌لی کورد له میرا
تدا و ره‌گه‌زیه‌رستی به‌عس) ، میژوه‌گه‌ی به‌هه‌مه‌د ده‌سین ره‌کی به‌گ . هه‌مات
له‌ریی کوردستانی عالمین ، دیفاعی ده‌نداه‌کانی ده‌ده‌ده‌کو ا ده‌سه‌ر ده‌سه‌سی
دادگا ، شورشی قوچ گیری ، چه‌ند کتیبیکی سوسیالیزمی له‌سه‌ر هه‌شرنه‌کا
بی کورد و راگویزانی کورد بو ئوبه‌نه دورگه‌شینه‌کان (له نوسینی نوسه‌ری
ریگه‌ونشوازی تورک ، قسه‌ماعیل به‌شکچی) ...

به‌کاوه ده‌زگا به‌کی تری بلاوکردنه‌وه بو هگه له چه‌ند گنیبه‌کا له‌سه‌ر ریزمانی
کوردی و ده‌ده‌سی کوردی بلاوی کرده‌وه ، گنیبه‌کانی گیم فیل سونگ و هه‌ندی
بلاوکراوه‌ی چینی دژی سوسیال ... گمیزیالیزمی بلاو کردوته‌وه

جگه له‌مانه چه‌ند ده‌زگا به‌کی تری بلاوکردنه‌وه هه‌بون .

ئه‌م ده‌زگا نه‌رهه‌نگیانه که له چوارچیوه‌ی قانون دا کاریان ده‌کرد ،
سه‌ربه‌که‌یان ریبازیکی سیاسی له پشته‌وه بو ، ده‌یان بیریکی سیاسی دیساری
کراو که‌له سکه‌ر و زه‌مینه‌ی ریکخراوی سیاسی فوق‌یه‌کن . بوچه ده‌زگا .
ده) و (ریگای ئازادی) و (ورگاری) و (کاوه) جگ له‌وه‌ی که ده‌زگای
نه‌رهه‌نگی بون ، وه‌کو شیتخانه‌ی سیاسیش چوبونه ناو خوینده‌واران و وردە
بورجوازی شاره‌کان و ژماره‌یه‌کی که‌می گریکارانه‌وه ، که‌مه به‌جاگی لیه‌و
هه‌لیزاردنانه‌دا هه‌ستی پی ده‌کرا که له‌ناو غوینده‌کاران و ماموستایان و
گریکاران و هه‌لیزاردنی سه‌روکی شاره‌وانی شاره‌کاندا ده‌کرا .

به‌هی زوری ئه‌م ده‌زگا و فیدراسیونه عوبان به سوسیالیست وه‌ل دا
ندنا . به‌لام جاری به‌یی شیعه‌وه‌ده حیاجاگانی ناو بزوتنه‌وه‌ی گریکاری و
ل له‌سه‌ر فاستی جیهانی و ده‌وله‌ته سوسیالیسه‌کانی دنیا له‌ناو فسه‌و
بزوتنه‌وه‌یه‌دا جون ده‌خوانده‌وه .

هه‌دیکی تر عوبان به لایه‌نگری ریبازی ماوی داده‌نا و دژی ریبازی سوفیه‌تی
سوفیه‌تی بون .

و هه‌ندیکی عوبان به لایه‌نگری ریبازی ماوی داده‌نا و دژی ریبازی سوفیه‌تی

بود.

■ همه‌ی تریبون‌ها در اختیار رهبری قرار داشت و دیگر به‌کسی موقعیت و امکان بروز نمی‌داد.

■ همه‌ی فریب‌ها به سود رهبر انجام می‌شد.

هر چند، هیچ‌کدام از این‌ها به‌تنهایی نمی‌توانند توضیح دهند که چرا سازمان‌هایی که در آن‌ها دگراندیشی و بحث آزاد وجود ندارد، به‌راحتی از هم می‌پاشند. برای فهم این مسئله باید به سراغ ساختار این سازمان‌ها رفت. ساختاری که در آن رهبر، تنها منبع قدرت است و همه‌ی اعضا، فقط وظیفه دارند از او اطاعت کنند. در چنین ساختاری، هیچ‌کس حق ندارد از رهبر انتقاد کند، چون انتقاد به معنای خیانت است. در چنین ساختاری، هیچ‌کس حق ندارد نظر مخالف داشته باشد، چون مخالفت به معنای خیانت است. در چنین ساختاری، هیچ‌کس حق ندارد از رهبر جدا شود، چون جدایی به معنای خیانت است. در چنین ساختاری، هیچ‌کس حق ندارد از رهبر انتقاد کند، چون انتقاد به معنای خیانت است. در چنین ساختاری، هیچ‌کس حق ندارد از رهبر جدا شود، چون جدایی به معنای خیانت است.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

/

و نوسەرانی شۆرشگێڕانەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانی تورکیا - کە وانە مەبەستی هەر هەبان نوانبوە کاریکی گرنگی هاوبەش بکەن و بکەونە ژێر ڕژیمی دژی ڕژیم، ئەمانەش ئەوانەشیان کە لە ڕوی ئایدیۆلۆجی و بۆچوونەوە لە یەکتری نزیکن، وە بۆچوونەکانیان بۆ ناکۆکی یەکانی ناو دەوڵەتە سۆشیالیستەکانی جیهانیش لەسەر یەکگرتەیی، ئەیان نوانبوە هیچ مەبەستی لە هەبەدانی کاری یەرەنگاری ڕژیم و ڕایەڕاندن و یەکگرتنی جەماوەر دا هەنگاو بنین، ئەگەر بەرەیەکی فراوانیش لەناو خوینداو دروست نەکەن بۆ ریکخستنی یەیوەندییەکانیان و داننانی بەرنامەی لایەنی کەم، وا هاوکاری و یەیوەندی دووقولی یا چەند قۆلی یەکن لەگەڵ یەکتر بۆ هەندی کاری ڕۆژانەی پیویست. کە ئەمە بونە یەکسیەکی لە گوسپە هەرە گەورەکانی ڕیگەی هەبانی شۆرشگێڕانە لەوی.

٣- ئەمانە زۆرجار خەرگیزیان کردوە بەر نیگوشانی قانونی و فاشکرا و پارلەمانی و قرەقری سەر شەقامەکان. گیانبەختبوونیش کە هەندیکیان داوەتە پیوەوە، هەبانی زیرزەمینی و نهێنییان کردوە کاریکی ناسەرەکی و ئەیان ئەتوانی و بەیان ئەزانی هەلسانەوەی خەڵکە و بەرۆشکە بان لە قالبی ڕیکخراوەیی بولابندا ڕیگا بخەن. سوبە هەر زۆ پێویستی ئەبێتوانی هەموبان بناسی و بیلانی لیدانیان دابنی.

٤- فۆرمایی شیکردنەیان لە تارەکاندا و بەتایبەتی لەناو وردەبورجوازی و خوێندەوارانداو بۆ، وە ئەیان توانی بۆ پەل هاویژی بۆ دیهاتەکان. کە لە کوردستانی تورکیادا هێشتا ئەمبستەیکی زۆریان هەبە، هەروەکو ئەیان توانی بۆ ڕەگی فول لەناو کریکاراندا دابگوتن

*

هەبانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان تا ئەمانە زیاتر بەرەی ئەستەند و فراوتر ئەبوو، ئیمڕاحە بناسیەکانیش تا ئەمانە زیاتر گەلالە ئەبون و کەم و زۆر ئەچونە قالبی ڕیکخستنەوە

لەناو هەناوی ئەو بزوتنەوە هەناهێزی فراوانەدا چەندین حیزب و گروپی گەورە و بچوکی دروستبون و خویان ڕیکخستەوانە:

* ئەدەگا، ئەدە

ئەم ناتمە لە تورکیادا بە توانجی بەناو یانگە چونکە لە یاماوەی حیزبەکەی دکتور شوان دروستبو. لەیەوە تا ئیستا زیاتر لە ٤ جار ناوی حیزبەکەیان گۆڕیوە. سەلام بە ناوی ڕیکخراوە فاشکراکەیانەوە ناسراون(DDKD ئەدەگا)

* گاوە

دەنگی گاوە

هەر لە سەرەتای خوڕیکخستنەوەی یاماوەی حیزبەکەی دکتور شواندا هەندی لە کادیرەکانی لەبەر ناکۆکی چین و سوڤیەت ناکۆکیان تی کەوت

- ئەوانەی لایەنگری ڕیبازی سوڤیەت بون DDKD یان دامەزراند.

- ئەوانەی دژی سوڤیەت و لایەنگری چین بون (گاوە) یان دامەزراند.

لەناو (گاوە)دا ناکۆکی لەسەر لایەنگرانی ڕیبازی ئەلبانیا و لایەنگرانی تیوری ٣ جیهانی چین دا ئەلیەوە، لایەنگرانی ئەلبانیا بەشداوی (گاوە) مانەوە و لایەنگرانی ڕیبازی چین و تیوری ٣ جیهان (بەنگی گاوە) یان پیکەهیما

* پارتی دیموکراتی کوردستانی تورکیا
کوکا

ئەمانە لە باشماوەی حیزبەکەی سەعید قالچی دروست بوونەتەوە، وەکو دریژە کێشانی سیاسی و فایدیولوجی و ریکخراوەیی قبادە موقتەدە وان لە دیسوی تورکیا.

لەسەر ئاکۆکی سیاسی و فایدیولوجی ئاشکیکە لەم حیزبە جیابوونەوە ریکخراویکیان پیکهێناوە بەناوی (کوکا)ـەوە، کوکاخوی بە ریکخراوێکی مارکسی لینینی بەبڕەوی ریبازی سوڵتەتی دادەنێ.

بەیاننامەوەی کوکا لە پارتی تاودانەوەی جیابوونەوەی سامی و جەماعەتەکەی بو لە سەرکردایەتی بارزانی

* پارتی موسالیمتی کوردستانی تورکیا

ئەم حیزبە خوی بە مارکسی لینینی و بەبڕەوی ریبازی یەکێتی سوڤیەت و دوستی دیکیان دادەنێ لە کوردستانی تورکیا، نوێنەرەوەی ریبازەکەی (ریگای ئازادی) و (ڕۆژا وەلات)ـە.

* پارتی گوریلا راشی کوردستان ؟؟؟

ئەم حیزبە لەناو خەلکەدا بە (ئاپۆچی) بەناوبانگە، خوی بە حیزبێکی مارکسی لینینیش سەربەخو دادەنێ.

* رزگاری

ئالای رزگاری

رزگاری ریکخراویکە نوێنەرەوەی هەمان ریبازی سیاسی و فایدیولوجی گوڤاری رزگاریە.

لەسەر ئاکۆکی فایدیولوجی و سیاسی بەشێکی لێ جیابوەوە، ریکخراویکیان پیکهێناوە بەناوی (ئالای رزگاری) کەخوی بە ریکخراویکی مارکسی لینینی سەربەخو دادەنێ.

نکەی ژین
www.zheen.org

ڤۆڤگێری رابەتیە

«ەر مرۆڤێک کەدیتە ڕیزی دێکۆشانەوە، لەگانتی کار کردنیدا هەر دەگەوێتە هەندێ هەڵەی نەشارەزاییەوە منیش بەگێڕم کە شێشم گرەوە بێ هەڵە نەبوم، بەڵام هەر هەڵەیەکم کردبێت رەخنەی تونەوتیژم لە خۆم گرتوە و تێکۆشاوم لێیبوردنتان لێ بکەم، من لام وایە کە خۆبەدەوا زانین لەهەبو کارکردنێکەداگەورەترین نەخۆشیەە چونکە مرۆڤ شیلی کرد هەڵەش دەکات، گرنگ ڕاست کردنەوەی هەڵەی خۆیەتی و دان نانە بەهەڵەکاندا.

ـ شەهید شەهوبەکر نوری قادر(ئاشتی)ـ

(لەنامەیەکی ژووری سیاسیداری موسڵەوە)

هەمەی ئیتحالی

نرکەی ڕاپەڕیوی

یەکێتی نووسەرانی کوردستان کەپ ناگرێ

ڕۆژنامەوانێکی عێراقی، وەک ڕۆژنامەوانێکی بیانی دەتوانێت باشتر لە کورد و سیاسەتی ئەمەریکا لە کوردستان، لە هەڵوێستی جەماوەری کوردستان بەرامبەر بە ڕژێمی بەعس بدوێت. ئەو ڕۆژنامەوانە دەتوانێت بە ئاسانی بۆچوونی گشتی کوردستان بۆ ئەو ڕژێمە ڕوون بکاتەوە کە ڕۆژ لە دوای ڕۆژ ڕق و کینەی خەڵکی لێ زیاتر دەبێت. ئەو ڕۆژنامەوانە دەتوانێت بە ئاسانی ئەو ڕاستیانە ڕوون بکاتەوە کە ڕژێمی بەعس بە هیچ شێوەیەک ئامادە نییە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بە شێوەیەکی ڕیشەیی و دیموکراتی. هەموو ئەو ڕاستیانە ڕۆژنامەوانێکی بیانی دەتوانێت بە ئاسانی بیانخاتە ڕوو، بەڵام ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ناتوانێت بە هیچ شێوەیەک ئەو ڕاستیانە ڕوون بکاتەوە، چونکە ئەو ڕۆژنامەوانە هەمیشە لە ژێر هەڕەشەی ئەوەدایە کە ڕۆژێک لە ڕۆژان بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ئەگەر ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەو ڕاستیانە ڕوون بکاتەوە کە ڕژێمی بەعس بە هیچ شێوەیەک ئامادە نییە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بە شێوەیەکی ڕیشەیی و دیموکراتی، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە بە ئاسانی دەتوانێت بە ئاسانی بیانخاتە ڕوو، بەڵام ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ناتوانێت بە هیچ شێوەیەک ئەو ڕاستیانە ڕوون بکاتەوە، چونکە ئەو ڕۆژنامەوانە هەمیشە لە ژێر هەڕەشەی ئەوەدایە کە ڕۆژێک لە ڕۆژان بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەگەر بیەوێت ڕاستیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بە شێوەیەکی ڕاست و دروست بخاتە ڕوو، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە دەبێت بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ئەگەر ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەگەر بیەوێت ڕاستیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بە شێوەیەکی ڕاست و دروست بخاتە ڕوو، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە دەبێت بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ئەگەر ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەگەر بیەوێت ڕاستیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بە شێوەیەکی ڕاست و دروست بخاتە ڕوو، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە دەبێت بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ئەگەر ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەگەر بیەوێت ڕاستیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بە شێوەیەکی ڕاست و دروست بخاتە ڕوو، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە دەبێت بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ئەگەر ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەگەر بیەوێت ڕاستیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بە شێوەیەکی ڕاست و دروست بخاتە ڕوو، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە دەبێت بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ئەگەر ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەگەر بیەوێت ڕاستیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بە شێوەیەکی ڕاست و دروست بخاتە ڕوو، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە دەبێت بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ئەگەر ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەگەر بیەوێت ڕاستیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بە شێوەیەکی ڕاست و دروست بخاتە ڕوو، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە دەبێت بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ئەگەر ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەگەر بیەوێت ڕاستیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بە شێوەیەکی ڕاست و دروست بخاتە ڕوو، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە دەبێت بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

ئەگەر ڕۆژنامەوانێکی عێراقی ئەگەر بیەوێت ڕاستیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بە شێوەیەکی ڕاست و دروست بخاتە ڕوو، ئەوا ئەو ڕۆژنامەوانە دەبێت بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل بگیرێت و بە ئاسانی بە تۆمەتی جاسووسی بۆ ئەمەریکا و ئیسرائیل لە سێدارە بدرێت.

پێشمەرگە و نامبرە

■ ٢٤ ساعات لەگەڵ بێشمەرگەیەکی کۆمەڵە

■ دیوانی شێخ مەحمودی حەفیدی زەنگنە

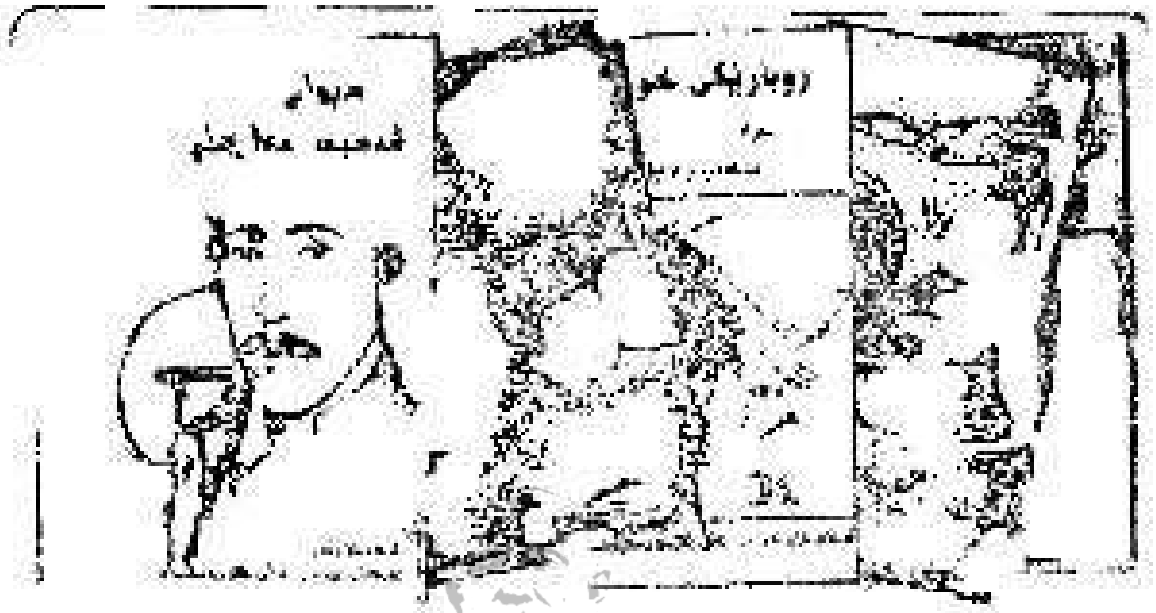

تیمەرخانی شێخ مەحمود لە ڕۆژئاوای کوردستان و گۆڤاری ئەدەبی سەردەم

■ هەڵوێستی ڕۆشنبیرانی کورد لە بەرامبەر ڕووداوەکانی ئێستای کوردستان

کۆمەڵە

- بەخۆشەڕەوا!
- ڕەخنەی لێ بگرە و بەشداری پێ بکە!
- دەنگۆیان ووتاری بۆ بنووسەرە!
- بیڵاوی بکەرەوە!

پۆلۆنیا
رووداوێکی دەستکردە
یا تەنگوچەڵەمەیەکی بابەتیە ؟

-م-

دو ساڵ لەمبەر دەنگوباسی رووداوەکانی پولونیا بوونەتە هاڵی ناوەندی و گرنگی ئاوانس، رۆژنامە و دەزگاکانی راگەیاندن لە سەرانسەری دنیادا رووداوەکان بوونەتە هێمای سەرەکی و بوجونی جۆراوجۆر و لێکۆڵینەوەی سیاسیان، هەروەکو هەر لایەنگیشیان لە رووانگەی بارەبەرین خۆیەوە سەبری تەکەن و لێکی دەدەنەوە و چارەی بۆ دیاری دەکەن.

بەسەڵەی پولونیا، بوونیەمەرگرنگە، چونکە یەکێکە لە وڵاتانی سوسیالیستی و رووداوەکانی پەیوەندییان بە سیستەمی سوسیالیستی جیهانییەوە هەیە. ما بە لەبەرچاوگرتنی هەموو ئەمانەوە چەڵەمەیەکە.

ساڵی ۱۹۸۰ کرێکارانی کارگەکانی دروستکردنی بابور، لە شاری گدانسک، ریکخراوێکیان بە ناوی (یەکێتی سولیدارێتی : واتە یەکانگیری هاوکاری) دەوە پێکهێنا، کە جوڵانەوەیەکی لێ پەیدا بوو و بەرە بەرە پەلی هاویشت و پەرەی سەند تا زۆربەی شار و شارۆچکە و کارگە و کۆنبیج و زانکۆکانی پولونیای گرتەوە. هەر بەو جۆرە بەشێکی زۆری چەکدارانی پولونیاش ریکخراوی لە

بابەتی یەکێتی هاوکارییان پێکهێنا. تا لە ئەنجامدا لە دوو رێگەوە فراوانەی دەوەندە فراوان بوون پێکەوە نزیکەی ۱۰ ملیۆن هاوڵاتیی پولۆنییان بەڵای خۆیان‌دا راکێشا و ئەیان توانی لە مانگرتن و خۆ بێبەشکردنەکان‌دا سازیان بدەن و بە گەریان بخەن.

ژمارەی هەموو دانیشتوانی پولونیا ۳۶ ملیۆنە. لەبەر ئەوە ۱۰ ملیۆن کەس، کە زۆربەیان کرێکار و جوتیارن، نزیکەی ۷۰٪ی هێزی کاری پولونیا پێکدەهێنن.

داخوازییەکانی یەکێتی هاوکاری لە دەوڵەت و پارتی کرێکاری یەکگرتووی پولونیا بریتی بوون لەمانە :

۱ـ ئازادکردنی هەموو ئەو کەسانەی کە لە کاتی کار
۲ـ چاکگردنی هەلومەرجی تەندروستی ماوکارگەکان
۳ـ یەکلاکردنی مافی مانگرتن و خۆ بێبەشکردن
۴ـ دان‌پێدانان بە یەکێتی سولیدارێتی وەکو یەکەیەکی یاسایی
۵ـ یەرمانکردنی کاتی تایبەتی لە رادیو و تەلەڤزیۆن‌دا بۆ وەڵامدانەوەی هەلوێستەکانی یەکێتی
۶ـ سزادانی ئەو کارمەندانەی

کادیرانه‌ی ده‌ولەت و پارتی کسه
به ریگه‌ی نارەزا ده‌وله‌مه‌نه‌بون
له ماوه‌ی دو سالی رابوردودا، نه‌م
ده‌سگا و چه‌له‌مه‌یه، بوته هوی گورین
و لابردنی چه‌ندین لیپرسراو و کار
به‌ده‌ست و کادیری ده‌ولەت و پارتی

ئیمه‌وا ده‌رگیرکا، که جونی له سالی
۱۹۹۲دا له ئه‌نجامی نه‌و دەسگا و
چه‌له‌مه‌یه‌کی ئوتومبیل سکرتیه‌تی
گشتی، له‌گەل چه‌ند ده‌سه‌لاتیکی تری
ده‌کته‌یی پیاسی و کومیته‌ی ناوه‌ندی
و چه‌ند کاریگه‌ده‌یه‌کی مه‌دەنی
ده‌ولەت‌دا، له‌ده‌ر کار لابرا.
ئاشیملاف کاتیا له شوینی نه‌سه‌و
هه‌لبژیردرا به سکرتیری گشتی،
ده‌ه‌ش ماوه‌ی سالیکه له‌ده‌ر کار
ماوه‌ته‌وه بۆ ده‌وه‌ی کیشه‌کانی بی
چاره‌سه‌ر بکری له‌گەل لابرا. چه‌ندان
بانۆلسکی که وه‌زیری به‌رگری بوو
هاته جیگه‌کەی ده‌و و بوه سکرتیری
گشتی. پاش چه‌ند مانگیک بانولسکی
ناچار بو بۆ به‌ربوه بردنی کار و
باری ولات هوکمر عه‌سکه‌ری دامه‌زرێنی.

دوا به‌دوای نه‌مه‌لان کردنی هوکمی
عه‌سکه‌ری، به‌پێی نه‌و هه‌والانه‌ی له
پولونیا ده‌رچون، له‌پی ۵ ـ ۵ هه‌زار
که‌س له ده‌داو و لایه‌نگرانی
مه‌تدیکای هاوکاری گیرابن و میان
گرتن و خوپیشاندان قه‌ده‌غه کرابی.
وه به‌پێی بریاری کاربه‌دەستانی
عه‌سکه‌ری هه‌رکه‌س له‌کار کردن
بگری یا بالاکی له دژی ده‌ولەت
بنوسێتی، به ۵ سال گرتن تا شه‌عدام
کردن سزا ده‌دری.

نه‌مه گورشه‌یه‌کی زور ناوه‌کانی
ته‌نکوچه‌له‌ی پولونیا به هه‌ر وه‌کو
پیشتر ونرا. لیکولینه‌وه‌ی هه‌وراز و
جور و بوچونی جیاواز له‌مه‌له‌گه‌دا
هه‌یه.

ئیمپریالیسته‌کان و ولاتانی
سه‌رمایه‌داری ئه‌وروپای روژئاوا،
به‌پی فراوانخوازی خویان له
روانگه‌ی تایبه‌تی خویانه‌وه مه‌یری
پولونیا و گیشه‌کەی و هوکاری و چاره
سه‌رکردنی ده‌کەن.

له‌مانه وای راده‌گه‌یه‌نن، کیسه
ته‌نگه و چه‌له‌مه‌ی پولونیا، ته‌نگه و
چه‌له‌مه‌ی سوشیالیزمه چونکه سیستمی
سوسیالیستی نه هیچ کات و شوینیکدا
نا له‌گەل سروشتی مرۆڤ‌دا گونجی،
هه‌ر نه‌بی به‌زور به‌سه‌ر خه‌لکیکدا
بسه‌پێنری، به‌گه‌نده‌لی به شاره‌زوی
خویان بو خویانی هه‌لبژیرن.

له‌مانه ئاشکرا وایه، کیسه‌نگه و
چه‌له‌مه‌ی نیمه‌ی پولونیا هه‌ر به‌ده‌ر
چاره‌سه‌ر نه‌کری که پولونیا بگه‌ریته‌وه
سه‌رده‌می سه‌رمایه‌داری و زیانی
کاپیتالیزم، کومه‌لایه‌تی، سیاسی... به
پێی سیستمه‌کانی سیستمی سه‌رمایه
داری، ریگا بدرێنه‌وه، وه بو چه‌واشه
کردنی نه‌نگی ساده و ساویلکه و
نه‌فره‌دانیان، هه‌ول نیسه‌ده‌ن وای
ده‌ر بخه‌ن که کیسه و نارازیه‌تی
گرنه‌چه‌رسته‌کسانی رابه‌ر و ریگه‌ری
فوپوزیسیون (مه‌ارضه) ی نا و پولونیان
ده‌ به ویگه‌ی ده‌رگاکانی بروپاگه‌نده و
راگه‌یاندن هه‌میشه هه‌ولی ده‌رخستن و
به‌رز کردنه‌وه‌ی نه‌و هیزه گه‌سیانه
ده‌ده‌ن تا رادەیه‌کا که نه‌مه‌دا سه‌ر
که‌وتون، چونکه ده‌ولەتی پولونیاش
له‌مه‌دا نارامشه‌وه یارمه‌تی داون،
به‌وه‌ی که ده‌یانه‌وی خۆیان ده‌رلی
داوه فوپوزیسیونی پولونی بسه‌ن و
شیوه‌یه‌ک‌ی نه‌خشه‌ی رای گشتی بسه‌سه‌ن
بدات.

نه‌مه به گشتی ناوه‌رۆکی بوچون و
هه‌لسه‌نگاندنه‌کانی دنیای سه‌رمایه
داریه له هه‌مان کاتدا ولاتانی
سوسیالیست و هیز و ریکخراو و
پارتیه کومونیست و چه‌په‌کانی تری
دنیان. بوچونیکی له‌یه‌گه‌چو، وه
نوریه‌کی وه‌کا به‌گیان سوپه بگره
هه‌لسه‌نگاندن و بوچونه‌کانی که ما نیش
له یه‌کا جیاوازن.

هەرچی پارتی و هاوپەیمانی ئەوروپای رۆژهەڵاتە، لە بەرامبەر هەموو ئەو بەگژیی شۆڤینیستانەدا کە تەنگ و چەڵەمەی پۆلۆنیا لە بنجینەدا دێنێتی ئیمپریالیزمی جیهانی و کۆنە پەرستانی ناوخۆیی پۆلۆنیا بەرەو ئاڕاستەی قازاوە و پشێوی و لاواز کردنی سیستەمی سۆسیالیستی و تەخت کردنی ڕێگای هاتنەوەی سەرمایەداری، ئا بۆ پەکخستنی ئەم پێشڕەوە و یارمەتی سۆسیالیزم لەوێ، جەم پارتی سۆڤیەتی بۆ یارمەتی دانی دەوڵەتی پۆلۆنی، وەک هێزی دامەزراندنی خۆکێی هەستەکەری بە ئاڕاستەی پێویست ئەزانی

بە بیانووی بوونی یەکێتی سۆڤیەت و هاوپەیمانەکانی، کۆماری گەلی چین و حیزب و ڕێکخراوەکانی هەر بە ئەو، بە بیری هەڵسەنگاندنی خۆیان، قەوانەتی کۆنەکەیان لێ دەدەنەوە کە یەکێتی سۆڤیەت بە سۆسیال - ئیمپریالیزم و پۆلۆنیا و ڕژێمەکانی تری ئەوروپای ڕۆژهەڵات بە ژێردەستەی یەکێتی سۆڤیەت دادەنێن. لەبەر ئەوە، بە لایانەوە شتێکی ئاسایە، کە یەکێتی سۆڤیەت ماوەی هیچ جۆرە گوڕینێکی بنەڕەتی نەدا و ڕێگای داگیرکردنی سوبایی (وەکو جۆلی سۆڤیەتی بۆ چیکۆسلۆفاکیا ۱۹۶۸) و مەپاندنی خۆکێی هەستەکەری، سکڕی بۆ دامرکاندنەوەی ئەو جۆرە سروشتەوایە.

هەندێ لەو پارتی و ڕێکخراوانەی کە بەرەوی ڕسکاری ئایدیۆلۆجیی سۆڤیەتی یا چینی ناکەن، وەکو پارتی کۆمۆنیستی ئیتالی کە ئورماپەکی ئایدیۆلۆجی هەیە لە بارەی سروشتەوەی کۆمۆنیستی لە ئەوروپای ڕۆژئاوا، بوچوونێکی جیاوازی هەیە لەوانی سۆڤیەتی و چینی، وەلای وایە کە تەنگ و چەڵەمەی پۆلۆنیا پەسەندایەکی ناوخۆی پۆلۆنیایە و هەر پۆلۆنیەکان، بە ڕێگەی دیموکراتی، دور لە دەستێوەردانی هێزەکانی دەرەوە دەتوانن چارەسەری بکەن

ئیمپریالیزم و دەوڵەتانی سەرمایەداری دنیا، هەوڵ دەدەن سەرکیشە و گیروگرفتێک کە لە سیستەمی سۆسیالیستی دا ڕوو دەدا بقۆزنەوە، هەر بەو جۆرەش بۆ گومان دەوری هەیە لە قۆزتنەوەی ئەم مەبەستەیەدا، وە لە ڕل کردن و خوێ کردن و قۆل کردنی دا. دیارە ئیمپریالیزم و بۆکەرەکانی هەمیشە هەوڵ دەدەن کە سیستەمی سۆسیالیستی لە هەر کوێیەک بێ، بڕوخێنێ و لەیانەوە سیستەمی سەرمایەداری بگێڕنەوە کە ولاتانە، وە بۆ ئەم مەبەستەش درێغی ناکەن لە گرتنی هیچ ڕێگەیەک و لە بەکار هێنانی هیچ هۆیەک، بەڵام هەوڵی ئیمپریالیزم و بیلان و دەستێوەردانی، ئەتوانێت هەر لە دەوری یارمەتی دەر ببینی. دانانی ئەشبەگی ئەناسراوی پۆلۆنی لە (ئافسەکان) بە (پاپا)، یارمەتی دانی مادی و مەعنەوی بەندیکای هاوکاری، بە ناماندن و بانگکردنی بۆ گونفرەنس و گوێبیستەکان و یارمەتی دانی سەرکردە و کارەبەدەستەکانی بە قاسان کردنی هاتوچو و بەستنی گونفرەنس و گۆڤارنامەوەی پیارە، جگە لە بڵاوکردنەوەی دەنگوباسەکان، دیان بە ڕل کراوی و ئاڕاستی ..... ئەمانە و گەلێک جۆرە یارمەتی تری ئەم بەندیکایە دراوە. بەڵام ئەمانە هەموی ئەنی دەرەکین لە خوێ کردنی تەنگاو و چەڵەمەی پۆلۆنیادا، ئەوەی ماکتەری بڕیاردەر و کاریگەر و هەڵ گیرسێنەرە، لەبی هەر ئاکتەری ناوەکی بێ.

ئەگەر لە زوانگەی ڕاستییەوە، بە چاوێکی بابەتی دور لە هەڕا و

هوریای پرولیتاریای نێودەوڵەتی و دیالۆگێکی بەردەوام لەگەڵ چەپە ئەورووپییەکان و چەپی ئەمریکا، بەشداری لە کۆنگرەکانی ئەو بزووتنەوانەدا، بەشداری لە کۆنگرەکانی پارتی کۆمۆنیستی سوئیدی، پارتی کۆمۆنیستی یوگوسلاڤی، پارتی کۆمۆنیستی چین، پارتی کۆمۆنیستی ئەمەریکا، ... و ڕەخنەی سەختی ڕێبازی خروشچۆف و ئاکۆکەلە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی جیهانی دا، دروستکردنی قوناغێکی نوێی تەنگەچەلەمەی سیستەمی سۆسیالیستێک لە جیهان دا، کە هێزی قوناغی داڕێژی پارتێکی کۆمۆنیستەکان و بنیادی سۆشیالیزمە و هیچ تەنگەژەیەکی لەسەرنین کە ئەم تەنگەچەلەمانە کە هەم ڕوی لە یەکگرتوویی جیهانی و هەم ڕوی لە یەکگرتووییان هەیە پەیوەستی پان لیکۆلینەوەی قوڵ و ئێستاییەوەی زانستی و بابەتی و گشتلایەنەی هەر دەرگەوتەیەکیان لە هەلومەرجی ئێستادا و ڕەچاوکردنی ڕەهەندە جیاوازەکانی و ڕەچاوکردنی تایبەتمەندی هەر وڵاتێک و هەر ناوچەیەک و پێکەوە گرێدانەوەی ئەمانە لەگەڵ هەلومەرجی جیهانی و ڕەچاوکردنی ئەو ڕاستییەی کە لە ئاوەڕۆی جیاجیا و زەمان و ڕەهەندی جیاجیای وڵاتانی سۆسیالیستی - کە لەوەتەی سوپا لە دەوری دوا لە هێنگیری و هەروا و هوریای پرولیتاریای نێودەوڵەتی دوا لە بەکارهێنانی زەبروزەنگی دا مرکیندەرەوانە لە هەوایەکی دیموکراتی دا. دەست بخرێتە سەر ڕێ و بنجی کۆمەڵایەتی، شانبوری، سیاسی، فەرهەنگی ... ئەو دەرگەوتانە، کە بێ گومان لەسەر زەمینەیەکی سیاسی دیاری گراو نین بوون ...

دایلەکتیکی ڕووداوەکان، وە لە ئەنجامی ئەمەشدا دوور بوو لە چارەسەر کردنی مارکسیستەکان و چەپەکان

گۆڕوگرتنەکانی ناوخۆی پارتی کۆمۆنیستی سوئیدی، ناو پارتی و دەوڵەتی یوگوسلاڤی، ناو پارتی و دەوڵەتی چین، ناو پارتی و دەوڵەتی ئەڵبانیا، ... و ڕەسەدا سەدی ڕەچاوکردنی جوراوجور و ئاکۆکەلە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی جیهانی دا، توانەنەوەی قوناغێکی نوێی تەنگەچەلەمەی سیستەمی سۆسیالیستێک لە جیهان دا، کە هێزی قوناغی داڕێژی پارتێکی کۆمۆنیستەکان و بنیادی سۆشیالیزمە و هیچ تەنگەژەیەکی لەسەرنین کە ئەم تەنگەچەلەمانە کە هەم ڕوی لە یەکگرتوویی جیهانی و هەم ڕوی لە یەکگرتووییان هەیە پەیوەستی پان لیکۆلینەوەی قوڵ و ئێستاییەوەی زانستی و بابەتی و گشتلایەنەی هەر دەرگەوتەیەکیان لە هەلومەرجی ئێستادا و ڕەچاوکردنی تایبەتمەندی هەر وڵاتێک و هەر ناوچەیەک و پێکەوە گرێدانەوەی ئەمانە لەگەڵ هەلومەرجی جیهانی و ڕەچاوکردنی ئەو ڕاستییەی کە لە ئاوەڕۆی جیاجیا و زەمان و ڕەهەندی جیاجیای وڵاتانی سۆسیالیستی - کە لەوەتەی سوپا لە دەوری دوا لە هێنگیری و هەروا و هوریای پرولیتاریای نێودەوڵەتی دوا لە بەکارهێنانی زەبروزەنگی دا مرکیندەرەوانە لە هەوایەکی دیموکراتی دا. دەست بخرێتە سەر ڕێ و بنجی کۆمەڵایەتی، شانبوری، سیاسی، فەرهەنگی ... ئەو دەرگەوتانە، کە بێ گومان لەسەر زەمینەیەکی سیاسی دیاری گراو نین بوون ...

ئاوەری پێکهاتە

هەلومەرجی ناببەنی و پەرەپێدانی خەباتمان

بەختیار

کۆرسەمان وەکو هەمو وڵاتێکی چەوسێنراوی سەرمایەداری، لەژێر دەسەڵاتی دیکتاتۆری جۆراوجۆری ناببەنی هەیە. لەبەر ڕەسمیەتی ئەم هەڵومەرجە ناببەنە، بزووتنەوەی مێژوکردنی ڕزگاری خوازی گەلەکەمان لەدایکبوو، گەلەکەمان لەماوەی چەند خولێکی مێژووییدا توانیان بزووتنەوەی دژە ناببەنی ڕادیکاڵ و بەرفراوان بەرپا بکەن، بەڵام هەموو ئەو خولانە بەشێوەیەکی گشتی بەدەست هێزە چەپ و دیموکراتەکانی کۆمەڵگا شکستیان هێنا.

ئەم شکستانە بەشێوەیەکی گشتی دەگەڕێنەوە بۆ ئەو ڕاستیەی کە ئەو هێزانە نەیانتوانی ڕێبازێکی ڕاست و دروست بۆ ڕزگاری نیشتمان بدۆزنەوە و لەشکرێکی ڕزگاریخواز و شۆڕشگێڕ پێکبهێنن.

ئەو هێزانە بەهۆی ئەوەی کە ڕێبازی ڕاست و دروستیان نەبوو، نەیانتوانی بەرەی بەرفراوانی خەڵکی بۆ شۆڕش ئامادە بکەن و بەهۆی ئەوەشەوە نەیانتوانی ڕێگا بۆ ڕزگاری نیشتمان بکەنەوە.

ئەو هێزانە بەهۆی ئەوەی کە ڕێبازی ڕاست و دروستیان نەبوو، نەیانتوانی بەرەی بەرفراوانی خەڵکی بۆ شۆڕش ئامادە بکەن و بەهۆی ئەوەشەوە نەیانتوانی ڕێگا بۆ ڕزگاری نیشتمان بکەنەوە.

ئەو هێزانە بەهۆی ئەوەی کە ڕێبازی ڕاست و دروستیان نەبوو، نەیانتوانی بەرەی بەرفراوانی خەڵکی بۆ شۆڕش ئامادە بکەن و بەهۆی ئەوەشەوە نەیانتوانی ڕێگا بۆ ڕزگاری نیشتمان بکەنەوە.

ئەو هێزانە بەهۆی ئەوەی کە ڕێبازی ڕاست و دروستیان نەبوو، نەیانتوانی بەرەی بەرفراوانی خەڵکی بۆ شۆڕش ئامادە بکەن و بەهۆی ئەوەشەوە نەیانتوانی ڕێگا بۆ ڕزگاری نیشتمان بکەنەوە.

(له پیشه‌وه‌یانداو نه‌بوونی حیزبی پیشره‌و) گه‌لی گیروگرفت ، ته‌نگ و چه‌له‌مه ، کوسپ و ئه‌گه‌ره‌ی گه‌وره‌و بچوکی سیاسی و پیشمه‌رگه‌یی له‌ئارادا هه‌ن و ریگرن له ریی گه‌شه کردنی ئاسایی شورشه‌که‌مان دا .

ئه‌مه جگه له‌وه‌ی که ئیمپریالیزم و داگیرکه‌رانی کوردستان و دۆستانیان ، ده‌وریکی گه‌وره‌یان هه‌یه‌ له‌ئه‌فاندنه‌وه‌ی ئاگرکه‌ی لاوه‌کیه‌کان و دروست کردنی کێشه و ئازاوه‌ی گه‌وره‌ی لاپه‌لا بۆمان .

بێگومان تیکرا ئه‌و گیروگرفت و کوسپ و نه‌گه‌رانه ، سه‌رشه‌ما هیچ‌یه‌ بڕوشنی ، ئاگرکه‌ چیدایه‌تیه‌کانی گومه‌ڵ ، ئاکار و کرده‌وه‌کانی کۆمه‌ڵه‌ی هه‌یبات ، میاسه‌ت و ئاگضیکه‌ جۆرا و جۆره‌کان ، هاوکاری وجۆری پەیوه‌ندیه‌کان ، ده‌ست نیشان کردنی دۆستان و دوژمنانی ... هتد هه‌مو له‌جوار چێوه‌ی ئاکوکیه‌ چینایه‌تیه‌کانی به‌ده‌ر نین ،

ئه‌و واقیعی شورشی دێمۆکراتی خه‌ڵکی حیزبی پیشره‌و ئاسی ئاماژه‌ی گرنگی و سه‌ره‌کی بۆ ده‌کات ، له‌ واقیعی وه‌کا پەیوه‌ست نه‌هاتنه‌دی هه‌ندێ ئاوگۆیی گه‌له‌که‌مان و گه‌لان و نه‌بوونی پشت به‌ستی متمانیزی و له‌مه‌یان گانسته‌ کێشه‌ی گه‌وره‌ی ئیمپریالیزم و دۆکه‌ڵایی به‌مه‌ر شورشه‌ سه‌پیراوه‌ .

هه‌تا ئێستا به‌هۆی سیاسه‌تی ناراستی ڕژیمه‌ ڕووکراته‌ سه‌رمایه‌داره‌ ده‌وله‌ته‌که‌ی عیراقه‌وه‌ ، وه‌ به‌هۆی دڕێژه‌کاریه‌کانی جه‌نگی عیراق وشیرانه‌وه‌ ، ته‌نگاو و چه‌له‌مه‌ی ئاسوری ، سیاسی ، گومه‌ڵایه‌تی‌که‌ پێشوتر ئه‌ڤیه‌وو بیکه‌داتی گومه‌ڵه‌ی خه‌ڵکه‌ و ڕژیم ... ڕۆژی ده‌یان جه‌ڕه‌ی بێ گوناح ، بێ ئه‌وه‌ی بو که‌س وکاریان ... هه‌زاران ڕوله‌ی دڵسوزی گه‌له‌که‌مان به‌هۆی ئه‌وه‌وه‌ هه‌نگه‌که‌ به‌ره‌وا ئازادی ئاوارده‌ و ده‌ر به‌ده‌ری ، هه‌زاران ژن و منداڵ ڕووی خۆیان ئاڕاسته‌ی به‌ره‌کانی جه‌نگا کرا .

بۆیه‌ ڕزگاری گومه‌ڵه‌ی خه‌ڵکه‌ گه‌شه‌ی کرده‌و ووشیاری و وره‌یه‌کی خه‌ڵکه‌ زۆر به‌ره‌ی سه‌ندووه‌ .

له‌ئاوچه‌که‌ندا هه‌ڵومه‌رجی ئالۆزی خه‌باتی شۆڕشگێرانه‌ ڕه‌خساوه‌ هه‌تا ئێستا ڕژیمه‌ خوێن ڕژه‌کان ، ڕه‌تکه‌رانی مافی گه‌ڵان و سه‌ربه‌ستیه‌ دێمۆکراته‌کان و ئازادیه‌ سیاسیه‌کان لاوازکرد و گه‌نده‌ڵستر ده‌بن و ده‌ڕاکای چاره‌سه‌ر کردنی ئه‌نگاوچه‌له‌مه‌کانیان نیه‌ . گومه‌ڵانی خه‌ڵکیش گریکاران ، ڕووباران ، بێ کار و ئاواره‌کانی جه‌نگ - ڕۆژانه‌ی ئۆرگێرانه‌یان به‌نگی ئواره‌دوته‌وه‌ و ساڵگی بیکه‌داتیان ئه‌ستور تر بوه‌ .

له‌م هه‌ڵومه‌رجه‌ تایبه‌ته‌دا گومه‌ڵه‌یان سه‌نگینی هه‌یه‌ و له‌ته‌رازوی دۆستان و دوژمنا ، حسابیکی گه‌وره‌ی بۆ ده‌کرێ . دۆستان پشتی پێ ده‌به‌ستن و دڵیان بێ خۆشه ، دوژمنانیش له‌سه‌نگینی سه‌نگه‌رانن و ئیمڵایی نیه‌دگرن ، گومه‌ڵه‌یش له‌رکی ئه‌ڤڵایه‌تی له‌ئه‌ستۆدایه ، له‌لایه‌کاوه‌ ، وشیار کردنه‌وه‌ی خه‌ڵک له‌ڕۆژی ڕۆژه‌ڵاتی ، ڕۆژی داگیرکه‌رانی کوردستان و ڕاستی جه‌وره‌کانیان له‌م هه‌ڵه‌ حیزبیه‌ڕه‌ئه‌لیه‌کی ئه‌ڤڵایه‌تی ، له‌لایه‌کی‌تره‌وه‌ ئه‌گه‌ری بارانی ئاگری ئۆرگی ئۆرگنا‌یه‌ی ئۆرگه‌که‌وجێگیر کردنی ڕیباره‌ ئۆرگنا‌یه‌که‌ی گریکاران و زه‌حمه‌تکێشانی کوردستان جه‌م ئۆرگانیکان هه‌یه‌ و لێکا‌ئۆزگانیشه‌وه‌ و لێکه‌ جوی کرده‌وه‌یان زیانێڕل ، گومه‌ڵه‌ و گه‌له‌که‌مان ده‌گه‌ڕه‌نێ و بۆرخوازیه‌تی کوردستان گه‌لکی لێ وه‌ر ده‌گرن وگیانه‌ زیده‌وه‌ی ئۆگوتنه‌ی ده‌ستوه‌ی وه‌ڵی جیاکه‌ره‌وه‌ی له‌گه‌ڵ بۆرژوازیه‌تدا ده‌ستیشه‌وه‌ .

له‌و ڕۆلانه‌ی گه‌حیزبی گریکاران ده‌یانداو به‌ڕێو به‌ده‌ڵات ، پشت وپه‌نای گه‌وره‌یان هه‌یه‌ بوه‌ . له‌شکری سه‌ڕیان هه‌بوه‌ ، هه‌زاری خه‌باتیان بو ده‌ڕیه‌ڕ ئه‌ندی داگیرکه‌ران و ڕزگاری سیاسی . هه‌ره‌ری

بەکسوی بەهێزبێتیان لەگەڵ لایەنە
بەشداران بەرەو پێشکەوتنەوە ڕێگاندا
ئاوگری وملمانێی سیاسی وئایدیۆلۆژیە
بۆ ئەوەی بەدیبێتیان پێ دابێ، بەر
گەوتنیان بەسەر داگیرکەراندا لەم
ئاستەی ئێستادا تەنیا ڕاست و دروست و
ئاستەنگ بەکۆتایی ملمانێی دێمۆکراسی
بەکسوی وبێتوانا ملمانێ کردنەوە بوو
بۆ پەکخستنی کاریگەری چینایەتی هێزی
ڕێکخراوە شۆڕشگێڕەکان.
چاوی بۆ کوێرەکەمان کاڵەواکەی
هاوار و تایبەتی شۆڕشگێڕانەیە
کەهێشتا هێزی پێشڕەو و نیشتمانپەروەری
ناوەندی بەدیهێنەری چینایەتیەکانی
سەهاوتەی. بۆیەئەرکەکانمان لە
جاڕ دەواندا، گەلی قورسترین
فرمانەکانمان زۆرگرانترین، ڕێگای بە
داوان گەیشتمان زۆر دوور ترە.
لەبەر ئەو ڕاستیانە هەتا دێمەت
بەرە پێدانی خەباتمان بەپێستی،
گورانکاری، ووردەوە توێژینەکان،
بەرەبەندنی خەباتی کۆمەڵانی خەڵکە
هەروا بێ تیۆرانین وتوێژینەوە و
نەخشەو ناکتیکی سۆی ڕاستگۆزەرەبن.
چەند هەوری پەیوەستبەگانسی،
کرێکاران وچوتیاران،کۆمەڵانی خەڵکە،
ئەستۆر تر بێ بارانی خەباتی بە
هورەسری لێباری. هێندەی پەیوەستە
ڕێکخراوە شۆڕشگێڕەکان، کێڵگەی
خەباتیان، هۆری ئەمن وئێکۆشانیان
باشتر بگیلێن وچاکتری بار بدەن.
هەتا قارانجی ئەو بارانە بەقەبر
هەروات، کێڵگەی زۆر داڕەکان تیژ
نەکات هەتا بەرو بۆمی کراگەی
ڕێکخراوە شۆڕشگێڕەکان بە پیز تیژ
بێت و ڕەنجدەران پتر کەڵکی لێ
وەر بگرن.
ئەمە ئاوەڕۆکی جیاکەرەوەمانە
وەکە ڕێکخراوێکی (م.ل) لە لایەنە
دوردە بۆرژوا و چین ودەستەوتاقمەکانی
دیکە.. هەم ئاوەڕۆکە بنجینەیی یەکە
ئەوەمان لێ دەغوازێ کەگەشەی
شۆڕشگێڕانەی بێ بەچڕپەنای
چینایەتیمان چ لە خەباتی نێچیرانەمان
دا وچ لە خەباتی بردنەوەی گرەوی
ڕیبازی گرێکارانەدا ئەنجام بدەین
دەبێ ئەوەی ڕێگە بدەین لەدەرەوە و
ناوەوەی ڕێکخراوەکەماندا هیچ هوێکی
گەورە و بچوک لە ڕووەو و پەر چونی
ئەرکە و فرمانەکانی سەرشانمان
کاتەوە.
هەتا دێت لەهەمو ڕوێکەوە بەڵو
بوی سیاسی، چینایەتی، ئایدیۆلۆژی،
تەنزیمی ڕیبازی گرێکارانی گوردستان
سەناو دەرونی جەماوەری دڵسوردا سە
تایبەتی چینی گرێکاراندا شۆڕشگێڕو
شەم بەڵ وبوبە بەچەشنێکی سفتی تەو
تو داببڕێین کە سیمە هێزێکی مادی
کاریگەری بیولابین، کەگرێکاران و
جوتیاران سەوریایی و ڕوتیاریەکی
چینایەتی شۆڕشگێڕانەوە لە دەوریدا
بقالێن و ڕێکخراوەکەمان بەهێزبێت
بڕانی و ڕێکخراوەکەشمان لە ڕێگەی
قەوانەوە بۆ بۆ قەوان و لە بیاوی
قەواندا بەرگەوتن وەدەست بەهێنی و
بڕوێنەوەی گەلەکەمان بەو ئاڕاستە
ڕاست و دروستەی میژودا بەرێت،
قاقاری جیاتەکردنەوەی خەباتی
گرێکاران و ئەرکە تیشتمانیەکەمان،
قاقاری پێکەوە گرێدانیان، قاقاری
بایەخ نەدان بەلایەکیان و پشتگوی
خستنی لاکەی تریان، هەر بەم سیاستە
ڕاست و دروستەی گەگرتومانەتە بەرو
بەگەشە پێدانی وبە قوڵتر کردنی
دەتوانین ئەرکەین و ڕێکخراوەکەمان
لەنەخوێکانی سەردەمو خەدەری
چەپڕەوایەتی و سێری تەسکی نەتەوەیی
بپارێزین
شایانی باسە گە بزوتنەوەی
کۆمەڵانی خەڵک چەند گەشە بکسات،
قەوەندەی سروشتی ڕاستەقینەسەدەی
چینەکانی کۆمەڵ دەرەکەون. لەگەڵ

کەشە کردنی بزوتنەوەی گومەلانی خەلکەوە، رگەوتنی سروشتی راستەقینەی چینەکانی گومەلیش جگە لەوەی کە بەی ڕیگەزاری گریکاران گەرمتر و باشتر خەبات بکەن.

لایەنەکانی دیکەش دوش دانامینن و لەوانیش زۆر و زەبەنەیان هەیە، تراکتۆر و ووزەیان تیا ماوە، بوبەلەملانێی خوپان، لە سیاسەت و تاکتیکی خوپان نەگا هەر ئاگەوون بگرە گازی پەمەتی سیاسەتی چینەکەیان دەگوڕن و بەگازی نوێ و پاراستنی بەرژەوەندی چینایەتیان گەمەی راستیەکی ساغ سوی دەبڕە کۆدانی ئاگرکیە چینایەتیەکانی خەبات کە لە کردوی گومەلە قیرەو چینەکان، لەم راستیە جەنەین جار دووپات کراوەتو کە مجارەش سەرلەنوێ گومەلە بەهوی وبەرز تاکتیکەکان و سیاسەتی شورشگیرانەیەوە، بشت گەشتوە بە حوکمە سەلمێنراوەکانی مێژوو بەگومەلانی خەلکە بەگەرمتر خەباتی نیشتمانی وچینایەتی هەر جەبانی سیکتەتانی وچیکایەتی هەر مەر دەگەوێت و راستیە سەرکەوتوەکانی مێژوو لە کوردستاندا دەسەلمێنێتەوە

بەهیوایین هاوریانی دلسوزی گومەلەش، خانەو پۆل وگەرت و ڕیکخراوەکان جگە لە فرمانبەرە ئاوەندیەکانی مەرهانیان، خۆشیان بەبڕی قەو واقیعەی دیایا لەڕین و هەبانی تیا دەگەن و لەچوار چێوەی دیسیپلینی گومەلەدا.

هەتاوی نوێی چوندا و گومەلانی خەلکە هەلبیسن، ڤیوەیکاری نوێی دابهێنن، هەنگ سوکاڕگەورەکانی ڕژیم چاگتر مفورزەوە بۆ ئاخنین بەکارهێنانیان دژی ڕژیم و بۆ ئادانی ڕابەرانێتی گومەلانی خەلکە بە پیر داخوازەکانیان کارو هەنگاوەوە بچن، بەکارو گردەوەرەوە ڕۆژەوتنی بەرەی خورشگیرانەی ڕاستەوڕیکخستن وریکخراوەکانی گومەلە، ڕیبازی گومەلە بەهێز بکەن، بینە مایەی جەوزم وهاندانی جەماوەری تینوی ڕزگاری گەلەکەمان

۲۵ی کانونی دووهەم/۱۹۸۷

بنکەی ژین
www.zheen.org

* خێزان و گەڕیکاری شەهیدان و گیراوەکان و پێشمەرگە شەماڵەتن لەئەستوی شۆڕەدایە، یارمەتیان بکەن، ئیشکاریان بۆ بجێبجێ بکەن!
* لە بەرپەسێردا بە دەنگیانەوە بچن، یارمەتیان بدەن!

دەربارەی پلانەکانی دوژمن

سواعیر

[illegible] ئەوە بەدوای [illegible] ئەم [illegible] ئاروبار، ئەوەندەی هەلومەرجی دژکاردان و بارستی نەیلی ماوە ئەدات، هەندی لەو پلانگێڕانەی کە پێشتر باسمان کردبوون هەگەوی بڵاوکردنەوەیان بووبێتەوە بگەڕێنەوە.

هەگەرچی لەو ماوەیەدا بڵاوکردنەوەی هەندێ پلانگێڕی دوژمنمان بەدەستەوە بووە، بەڵام ئێستا ئەو پلانانە بڵاودەکەینەوە کە لەو ماوەیەدا بڵاوکردنەوەیان بۆ ئاسایشی دوژمن و داماوەکانی و زانیاری خۆری بوجون و بڵاوکردنەوەی و شەوەی کار و خۆڵانی و بەدەستکردنی شارەزایی لە ئەنجامی و پلان و پلانەکانیدا...

کە هۆیەکی گرنگی دانانی پلانی ئەمنی خۆیارامان و بەرگری و هێرشی بەجۆرێکەوە و مەرجێکی کاریگەری هەرکەوتنە لە زۆرانبازی سیاسی و سیاسی دا.

* *

کاریەدەستان و داو و دەزگا ریەسپێردکانی دژبەری عیراق هەمیشە هەوڵ لەدەن وا لە گەلانی ئەرەبی عیراق و گەلانی ناوچەکە و دنیا بگەیەنن، کە لە عیراق داگیرکردنی کوردی چارەسەرگراوە و خەباتی مەسەلەی بەڵاکەدار لەلایەن کوردەوە دژی رژیم نەماوە و ئەگەر جاروبارێش شتێکی ئەوەی روو کە و هەندێ لەسەر و رووداوە بچوکەکانە وان کە لە وڵاتانی مەراسەری دنیا ئەقەومێن، یاخود ئەمانە لە دەرەوەی وڵاتەوە وەک ئەگرین و هان ئەدرێن، رە ناپەختکی سیاسی یا سوپاسی ئەوڵوبان نیەیە شایەتی باسکردن و سو بەسوە خەریک کردن بن.

هەر لەبەر ئەوەش بوو، هەستام لە و هەموو بوونە و گوشکرە و کەسور و گوبوسەوانەی ئەبان ئەرزیەوە بو قسە هەڵبەستن و وتاردان گسوێی خوێ لە قاسی گسوگرتنی کسورد دا کە ز ئەکا و خوێ لە بەسەرهاتەی هەباشی سیاسی و چەکدار دژی ئەو و رژیمی عیراق گیل ئەکات. ئەو جەند جارە کەمەش کە رۆژنامەنوسە بیانیەکان، لە بارەی مەسەلەی بڵاوکردنەوەی چەکدارانەی کوردەوە

بڕمیارەیان لێ کردوە و بەگیرۆکان
هێناوە، هەوڵی داوە بەتیرۆریستەکە
لە خێوەکان بێ خۆی لە وەڵامدانەوەی
بەدزیەوە، یا وای پیشان بدا کە
بەدەڵەکە خەوتبێت بچوکا و کزە باس
کردن ناهێنی.

لە ڕاستیدا مەسەلەی خۆگێل
کردنی صدام و دارودەستەکەی لە
مەسەلەی گورد لە بەر چاوی ڕای
گشتی جیهان، ئەوە ناگەیەنێ کە
مەبەستەکە لە ڕاستیدا نەماوە، یا
بەتاڵ و فیڕۆیەکی خەوتوی بێ کە
شایانی باس کردن نێ، مگەر خۆگێل
کردنی فاشکرای ڕژێم لە مەسەلەکە
بەڵگەی گەوجێتیەتی هەبێ لە
ڕزگاربوونی ڕاستی لەگەڵ وەبیرهێنانەوەی
هەموانی جوانەوەیەکە کە
نیشانەی پلانی ئەنجامدان یا هەستیار
نەبێ هی کۆکردنی داهاتی و پیلانێ
لێ ئەگیڕی.

صدام وەکو بەکێک لە خاکڕەنگاوی
تۆتالیتاریزمی فاشیستی
بەعس، باوەڕی بە دەوری جوانەوەی
بەماوەر و وزە و هێزی لەبیرچوونەوەی
نەماوەر نییە لە گۆڕەپانی
بیرەوەری کۆمەڵ و وەرەزەخاستنی
میژووی بەڵگو باوەڕی بەرەوڕووبوونەوەی
فاشیستی و بەگژداچوونی داگیرکەر
و پیلانگێڕانی نێستە، هەبەر
چەند ڕاڤەی درۆ و ئاشتی ڕاستی
لەبەر چاوی خەڵکدا.

لەوڕۆژنامەگەدا کە صدام لەبەر
بەری خواستا و بەمەڵایدا دەورەشوڕەی
کوردستانی عێراق بکەیتە کارەساتی
هەڵگاری، لێ هەرماسەر، نەبو بەسەری
لاوازی داسوو... صدام مەلەخۆیی
بونبگی بێتەوە، لە وەڵامی یەکێ لە
ڕۆژنامەنوسەکان دا کە بو گونگرە
ڕۆژنامەنوسێکی ئەرەبی سالمەگەی
خاهەنگدکانی نەمەوەی ۱۹۷۸ کەر
کرابوەوە، بەڕێزەکی داسیی
بەود داسا. کەخۆیان ڕاهێشتاوە بو
هەوەی لەگەل ئەو گیرۆگرفتەدا ٢٠
سال بژین

ئەمرو چەند سال بەسەر قەتڵانی
ئەوسای صدام دا تێ ئەپەڕی. لەبەم
ماوەیەدا گەلێکا گورانی قەبڵ و
گاریگەر بەسەر عێراق و ناوچەکەدا
هەزەکانی ڕژێم و دژی ڕژێمدا هاتوە.

لەو گاندەوە صدام (حیزبەکەی و
بەبنەگەی و ڕژێمەگەی) چەندین
تەلەزمی لێ بڕتەوە، چەندین نەنگاو
چالەمەی قوڵتی تری بۆ پەیدا بوە،
جەنگی عێراق ـ ئێران و دریژەی
گیشانی شەڕی لەبەر ڕوبختنی خوێن و
مەرایەتەماوی دارزاندوە و ڕۆژبەی
لەبەر بردوە. جا ئەگەر دیوەمال لەم
و بەر گیرۆگرفتی کەمۆرم لەگەل
فۆرسایەی هەموی کە وەکو لەگەل
بەڵگەیەدا مەر ئەگەڕێ، ئەمی لەگەل
هەل و مەرجی نوێی عێراقدا چ
دەورێکی گەورەتری لە گۆڕێپی ئەرەبی
عێراقدا بێ یاری بکێڕی، بەتایبەتی
ئیمتیازەکە لەچاو ئەوگاندەدا ماسکی
پێنەرگەیی جوانەوەی گورد بەهێزتر
بوە، ئەبەرچەوەی زیاتر بوە، لەڕوی
جەماوەرێتیەوە ڕوڕتر بوە، لەڕوی
چوارچێوەوە باشتر بوە، بەڵگەی
سیاسی ئاوەڕی فراوانتر بوە،
نوێنەرایەتی ئەکرد، نە ئاوەڕە و
ئاوەڕە دوسەد و پەنجوانی ڕوڕتر بوە.

* *

بەڵگەی ئەمەڕەمان نوسراوێکی
ئەرگای ئیستیخباراتی ئەمگەرییە
لەژێر بەرناوی ڕاسپێردەیەکیانی
کارکردنی مالی ۱۹۸۰: وەسایەتا
الفعلیا مالسنة ۱۹۸۰) کە بە هێزی
ئیرهگانی سیاسی ئیرانی قسەوە دەر
بە نهێنی و ئەهمی بەمەر ئەرگا و
لی پرسراوە ئەرەکانی پەیوەندی دار
بەم بەمەیەوە لەلاو ئەنجامدانی
ئاشنایی کردوە.

هەرچەندە، پاشگەز هی دوسال
لەمەوبەرە، بەڵام خوێندنەوەکەی

جوری بیرکردنەوە و شێوەی کار کردنی دەزگا داپڵۆسێنەرەوەکانی رژێم، لە بەیانی جەنگی، سیاسی، جاسوسی ... دا، دەرفەتێکی دەگمەنی گەلی کورد بە گشتی و جوڵانەوە سیاسی و چەکداری کوردەکەی بەدابینتی، وە لەبەر ئەوەی هەتا ئێستاش بەهرەی ئەم راستییە یان نەکەین و ئاوڕوکەکەی و نوقتە گرنگەکانی نەرناسین، کاری دەزگا سۆپایی و جاسوسییەکانی رژێم، هێشتا زەبری خۆی لێدەدا، بەتوارەڵا ئەگەر ئێمەش هەوڵ دان بۆ جێ بەجێ کردنی هەندێ دوڵندی، لە هەندێ شوێن و مەیدان و لادا، کەم یا زۆر بەدی نەکرێ.

ئەم بەڵگە زەقییە وەکو پلانسکی چەندلایی جەنگی، سیاسی، جاسوسی، چەند ڕاستییەکی گرنگ ئەسەلماندن یا هیچ نەبێ ئایەتی لەرووداننی هەندێ ڕاستی فەدات، لەوانە:

یەکەم: بە پێچەوانەی خوەدلکێشانی صدام و حزبی بەعس و ڕژێمی عیراقەوە لەماوەی چارەسەر کردنی مەسەلەی کورد و سەرەڕای داتاشینی داو و دەزگای دۆنۆمسی و حزبی کوردی و بەندین دامەزراوەی ساختەی لەرهەنگی.. ئەم بەڵگەیە بە ئاشکرا و بێهیچ بیچم پەنابەکە ئایەدی ئەدات: کە لە عیراق دا هێشتا گیرۆگرفتی کورد ماوە، نە لەڕوی سیاسییەوە چارەسەر کراوە، وە لەڕوی سۆپاییەوە دامرکێنراوەتەوە، بەڵکو هێشتا لە ڕیزی گرنگترینی کە و گیرۆگرفتەکانایە کە لە عیراق دا هەن.

دووەم: بە پێچەوانەی بوچوونی صدام و دەست و پێوەندەکانیەوە، ئەم بەڵگەیە بەڕوی ئەوەت، کە کێشەو گرفتی کورد لە عیراق دا، ملمڵانێی چەکی سۆپایی نییە تا بەهۆی هێزی چەکدارەکانی بەزاندنی بەزاندن هەردو لاوە، بەڕێگەی بە دەستهێنانی سەلاحەتی سیاسی و بە کارهێنانی زەبروزەنگ و گەمارۆی جەنگی، بەڵایەکەدا بخڕی و کوتایی پێ بهێنەری، بەڵکو مەسەلەی سیاسی، فاکتۆری، گومەلایەتی، مەرجەنگی.... مەڵلەتێکە کە لەژێر بارێ زۆر لێی قڕانی نەتەوایەتی و جەوساندنەوەی چیایەتیدا ئەنالێنی. وە هەتا قاچی زۆر لێکراوان و جەوسانەوەش بەبەردەوام بێ ڕەگ و بنچینگیر و گرفتەکەشی ئەبینی و، ڕەنگە هەندێ جار بەهۆی تێکاچوون و فالوگۆری تەرازوی هێزەکانەوە، هەڵچوون و نیشتنەوەی تیژ و تاوی سیاسی و چەکدارانە کەم یا زیاد بکات، بەڵام بەهیچ هێزێکەوە نەتوانە سڕ و هێزی چەکدارە سەبر ناکرێ.

هەر لەبەر ئەمەیە، شەڕی سپاو هێزە چەکدارەکانی عیراق و دەزگا داپڵۆسێنەرەوەکانی ئێری دژی مشتی چەکداری باخی نییە، بەڵکو شەڕە دژی هەموو هێز و وزە نادیار و نەبینراوە تاپۆ ناسایەکانی ئەشکان نەهاتووەکانی گەلی کورد.

سێیەم: لەبەر ئەوەی مەسەلەی کورد لە عیراق دا مەسەلەیەکی سۆپایی نییە، ئەم بەڵگەیە بەوەش ئەوە ئیمپاتەکات کە سوپای عیراق و هێزە چەکدارەکانی تری، نەگاەەر نەیان توانیوە کوتایی بە عەیانی چەکدارانەی گومەلانی نەلکی کوردستان دژی ڕژێم بهێنن و هێزی بیهەمەرگە لە ئاو بەمەن، بگرە ئارام و ئاسایشی ناوچەکەیان پێ دابین نەکراوە و مەسەلانی ڕاستەقینەیان لەبەرچاو، کەگەر چی بو ئەم مەبەستە کە وتوبێژەتە هەیان داوەوە، کە هەمو سۆپا نیزامییەکانی دنیا لە یەکژا چونی بیچمەرگەدا دوێ کەوتون، وانە بەرت و بڵاوکردنەوەی هێزەکانیان بەسەر ناوچەیەکی فراوان و بەرین و هەراو

داو و ده‌زگا جاسوسیه‌کانی رژیم به‌دی بکری. له ته‌قینه‌وه‌ی ناکوکی لاوه‌کی و هه‌لگیرسانه‌نه‌سی شه‌ری ناوخو و بیکادانی چه‌کداران و خوینا‌وی‌دا، له به‌ینی هیزه جه‌کداره‌کانی سه‌ر به رێکخراوه سیاسی‌یه‌کانی کوردستانی عیراقدا، وه له قه‌ڵبڕکانی بدوێنه‌وه بوونه‌وری هه‌ندی که‌س یا لایه‌ن، قینی به‌غوی زاتیبی یا نه، له جی به‌جی کردنی هه‌ندی له به‌نه‌کانی بلانه‌که.

* *

هه‌ڵبژاردنی گشتی

له‌ڕه‌خنا گیروگرفتی شمال له‌ڕێکخراوه‌کانی ده‌و گیروگرفتانه‌یه که‌ خۆشی ولاته‌که‌مان بوو، ئه‌م گیروگرفته له‌لایه‌ن هه‌ندێ هه‌وڵه‌کانی دراوسێوه سودی لی وه‌رگیراوه، نه‌ نایه‌تی له لایه‌ن ئیرانه‌وه به‌ هان دانی هه‌ندی هێزی سیگانه‌ی تر، بو ری گرتن له به‌خه‌باتبوونی عیراق له‌ڕیره‌وی رووداوه ده‌ته‌وه‌یه‌کان‌دا

له‌م قۆناغی ئێستاجا‌دا هێزه‌کانی بارزانی هه‌وڵیان‌داوه له‌ڕێگه‌ی ده‌رکردنی خه‌ڵک و دروستکردنی چه‌ند‌ین ناوه‌ندی ده‌سه‌ڵات، له‌ناوچه‌ی وه‌کوی ده‌سه‌ڵاتی خۆمه‌ینی له‌ڕوی به‌یه‌که‌وه گرتنی‌یه‌وه به‌سه‌ر به‌ناسه‌ری ولات‌دا، هه‌ندی ده‌س‌پێش‌که‌ری له‌لایه‌ن خومه‌ینی‌یه‌وه کرا بو پشتیوانی کردن له جوڵانه‌وه‌ی باخبی موتی ناو عیراق، به‌ناپه‌نی قیادی ده‌وڵه‌ته که‌ کورده‌کانی ناوناسیونالیزم بارزانی به‌ڕوکاپه‌تی که‌که‌ن به‌ دیاری لیبدانی ناوه‌زه کورده‌کانی کارگرده‌ سه‌ر ره‌وتی ناته‌وایه‌تی خورئی ۱۷-۳۰ ته‌مموز، ئه‌م بارمه‌تی‌دانه‌ڕاوه‌دا ده‌ر که‌وی که‌ ئه‌ته‌نگی خه‌راوجوڕ و هه‌ندی جه‌که‌ناوه‌خۆیان‌دا به قیاده

۳- ڕێکخراوه‌کانی تری تیکده‌ڕه‌کانا به‌ڕێوانی ده‌سه‌ڵاتداڕانی قیراتسه‌ت

به شیوه‌یه‌کی تا راسته‌وخو پشت به‌ده‌ستی ده‌ناوه‌ند. به تایبه‌تی پشت‌گیری‌یه‌کی زیاتر و به‌رده‌وامی له‌لایه‌ن ئاله‌باتی، که‌ماوه‌یه‌کی درێژی خه‌ساندن و ماوه‌ی دراوه‌ته‌ناری ئاران، ئاره‌زایه‌کی ئاسنین، ئه‌م تاقمه هه‌ندی چه‌کداری ئه‌رمه‌نی ژێر له‌مه‌فه‌ره‌ئیرانیه‌کانی سه‌ر سنور و هه‌ندی شۆپشگێری کۆنه‌کۆمه‌لی ژ.ک.ا و ئه‌ندامانی پارتی سیاسی تورکیا و ئه‌نجامه‌کانی به‌رتیل‌خۆری له‌ناو ده‌زگا سه‌ره‌کانی ده‌وڵه‌تی ئورکیا، ئێکه‌ره‌کان ده‌ڕاسیاردن هه‌ندی چه‌کدار بنێرنه‌ناو ئورکیا و ئوشانده‌وه بگه‌یه‌نه‌ناو ئێران. تا ئێستا ئاوکاری ده‌وڵه‌تی ئورکیا له‌گه‌ڵ ئێکه‌ره‌کاندا ده‌سپاکانه‌بووه، به‌ڵام دانیشتوانی ناوچه‌ی جواروی ئورکیا و به‌شێره‌یه‌کانی ره‌ئیوه‌یه‌که‌له‌ئیوه‌کانن، له‌ئه‌نگری بوڵانه‌وه‌ی ماڵی‌یه‌کانن ده‌کۆن، به تایبه‌تی هێزه‌ده‌سته‌ی ئیاده موقته‌ده.

۵- به‌گێنه‌ی ئیدعانامه‌ی به‌رده‌ستی ده‌وڵه‌تی ئورکیا، سوریان به‌ده‌سه‌ڵاتداری ئورکیا ئه‌وان بو ڕێکخراوه‌کانیان له‌ناخۆی و دێرکه‌ناوه و هه‌ندێکه‌یه‌گی سوکیان پی داون و که ده‌ته‌یێر ئه‌گه‌ڕێ به ۱۰۲۴ تفه‌نگ و ۶۲۸ ئاری‌جی و ۸ ئاوه‌تنی ۶۰ ملم.

ئه‌م هێزه‌کانی ئیمه به‌رده‌وام بون له‌پاراستنی پرۆژه گرێگه‌کان و کاری ڕێکاوبان‌دا، له‌پاڵ دوانه‌تی چالاکی ده‌ڵامارده‌ڕانه‌ی سه‌رگه‌وتو بۆ ڕاو ناسی ئێکه‌ره‌کان و ڕه‌وه‌ڕلیه‌ئیمان له‌هه‌ل و مه‌رجی جیاجیادا، که‌گه‌ڕه‌ی هێزه ئازاده‌کان که‌میکرێن.

هه‌ڵوێسته‌ی تایبه‌تی

ئێکه‌ره‌کان :

ئاسه‌وه‌ی ئاوکاڕیه‌ی له‌م دوایه‌دا

له‌به‌ینی قیاده موقه‌ده و غوه‌یه‌نی دا کرا بو وه‌ڕگرتنه‌وه‌ی ده‌ڕچه‌کانه‌ی ده‌سیان به‌سه‌رداگیرابو، وه بۆ دامه‌زراندنی هه‌ندی بنکه و فوردوکا له ناوچه‌کانی شنو، ئاسه، زیوه، نه‌غه‌ده، مه‌ریوان، قه‌ڕی شمێران، سه‌ربه‌ندی زه‌ها و... پاڵه‌ی تاوان باران شه‌ڕین و سه‌موده‌یان پته‌و کرد و ئه‌نجامه‌که‌ی موقه‌ده‌وی بیکه‌وه به‌ستنی چاره‌نوسی ڕزگاری خوه‌یه‌تی و ئه‌وان، ئه‌مه‌ش ڕه‌بیته‌ده‌وی فراوان بونی سنگه‌ی ڕێکخراوه‌یان و زۆر بونی سنگه‌کانیان له‌ناوچه‌کانی سنوردا و زیاد بونی چالاکی‌یان له‌ناو ده‌ڕزی ئیمه‌دا به‌ئیاری ئیمکانات گرێدی وجودی خوبان وه‌کو هێزیکی چالاک و کاریگه‌ر له‌ئیده‌ئه‌سی ڕای گشتی ناوچه‌که‌دا له ئیمال، ئه‌مه تایبه‌تی له کاتیکا که چالاکی‌یه‌کانیان به ئه‌ڕیزایی سالی ڕابوردو که‌م بو.

سه‌رپاڵ پشتی ڕاسته‌وخوی ڕژێمی موقه‌ده‌ینی له‌ئیاده موقه‌ده‌ئه‌ده‌ڕی به‌گێنه‌ی ئیشتمانی و سوسیالیستی به‌گه‌ڕی لاواز کرده، که‌مه‌ش‌یان به‌جه‌ماعه‌تی به‌گێنه‌ی ئیشتمانی‌یه‌وه له‌ناو ئاوکاڕی له‌گه‌ڵ جولانه‌وه‌ی پێشڕه‌وکانی ئێران و تورکیه‌ئ و ئۆڕگه‌نیزه‌کانی (ژ.ک.م) له‌باره‌وه، وه له‌گه‌ڵ ئه‌وانه‌ی له ئه‌ده‌بیات‌له‌ئیراق هه‌لاوون بو ده‌ڕه‌وه به‌ئیشاره‌ی دوزینه‌وه‌ی شیوه‌یه‌کی کاریگه‌ری به‌به‌یی بۆ ڕای گشتی ئیرانیس و میهانی و ناوچه‌یی ڕابگه‌یه‌نی که‌وا ئورپا به‌کی سیاسی له ناوچه‌که‌ی کوردی‌یه‌کان‌دا پێگه‌یه‌کی به‌ئیز و له‌یه‌ر ده‌ستی جموجولی قیاده موقه‌ده‌ئه‌ده‌ی بوه‌ستن.

ج - له‌ناو ڕیزی ئێکه‌ره‌کان‌دا دوو به‌ره‌گی هه‌یه، له‌یه‌ر ئه‌وه هه‌ندی لا هه‌ولی به‌دگ هێستنه‌وه‌یان ئه‌ده‌ن.

د - ئێکه‌ره‌کان هێشتا هه‌ر به‌ره‌وی

فوملوبي مەنگي پارتيزاني ڤەگەڕن.
بو ڤەوەي هيزەكاني ڤيمە نەيەڕۆنە سەر بەجي هيشتني ڤەرماندە سەرەكيي بەگانيان.
هـ ـ ئيكەڤرەكان وڕەيان بسەپێنن بۆ ئەوەي سەبارەت بەو ھەوڕەبە بەگالتەسەر بەگانەي، هيزەكاني ڤيمە لێيان دابون، ئەبەر ئەوە ھەوڵي بسەپێنن گردنەبڕەي وڕەي خۆيان ڤەدەن.

هيزەكاني ڤيمە

ئـ ـ لە جوڵانەوەكاني سالي ۱۹۷۹ دا هيزەكاني ڤيمە ڤەنجامي باشيان بەدەس هێناوە، لە ڤەنجامي گوربنسي فوملوبي كاركردني خۆيان دا بەسوي گوراني فوملوبەكاني كاري ئيكەڤەكان.
ب ـ ھەموڕۆزە ئايەتوڵڵەكان ڤەسايي باشيان بەدەس هێناوە، لە وانەيان و ووتاربێژي ئيكەڤەكان دا
ج ـ ھەوڵ و كۆششەكاني ڤيمەتداران ڤيمە ڤەنجامي باشيان بەدەس هێناوە، لە ئيكەڤاني ڕۆژئاوا و هێناوەتەوە ژمارەيەكي زۆريان بەم ڕێزي ئيمامي.
د ـ هيچنا بەتي كە وڕەي هيزەكاني ڤيمە ڤەرگي گرتني گومبەز گرتبێكە ڤەڤيگەيشتني وا بردراوە، (ڕاستە، ھەندەر دانيان، بێنكەي سوري، پارامتني ئەو ڕێگايانەي ھەرگيز ئيمداريەكان پێيگەوە ڤەنەدەن و ئەو ڕێگايانەي لە دروست كردن دان، پرۆژە گرنگەكان، دامەزراوە حكومەتييەكان گرنگەكان) كە ئيشي بۆنەبي دارچەكەن.
ھەوڵداي پەيوەندييەكاني بەبێني ڕێكخراوەكاني ئيكەڤەكان لە ناوچەي ئيمال

ئە ـ ئامادە ڤەنە :

ا ـ حكومەتي ڤيراني لەم دوايەدا ھەمو توانايي خۆي خستوڤە ڤەڕەسەبي ئالمي ڤيادە ڤوەڤەنە، لە ڤەنجامي ئەم پشتيوانيەدا گومگرەي ڤيادە لە ۲/۱۲/۱۹۷۹ دا گيرا و گوراني مەلايستەماي نوكەر لە ھەليزاردنەكە دا ڤەرگەوتن و ڕزگاربان بو لە ئامەزەكاني ئاو ڕيكخستنەكە وەكو ئاواتيار محمود عبدالرحمن و جەباڤەنەكەي.
ب ـ لە بەيني حزبي سوتياليستي يەكگرتوي كوردستان و ڤيادەبوڤەنە دا گفتوگو كرا بو دوزينەوەي ڕيوار ڕێزي كاري جەبەبي لە بەيمان دا، لە ڤەنجامي گفتوگوگەدا ڕيكەوتيكان لە ئەس دا ئاوكرايەوە لە ئەرەنەي خوارني ۸ دا.
ج ـ ڤيادەي ووگەنە جەبەبي ئاواتيار بەلال ئالەبانيي بسەپێنن ڤيزا گرد كە بارەگاكانن لە ناوچەكاني ڕۆژ ھەلاتي بگەن يا بەلين بەدەن كە ڕێگە بە ھەليزەگاسيان بەگرن.

ب ـ بەكوردي نيختماسي :

ا ـ لە ھەوڵدان ئەم ساڵدا ئاواتيار بەلال ئالەباني ھەوڵي بينيي ئومەيني بەلێنيي داپە كە ھەيو ڤەو بارەگەيانەي ئەمانەوي بچنە داخي بەراسيار بە ڕێكەوە كاركردنيسان لەگەل ڤيادە ووڤەنە، بەلام جەبەلال ئالەباني ڕێگەوتن و كاركردنەي ڤيادە ووڤەنە ڕەت كرد.
ب ـ لە ڤەنجامي ئەو ڤيزاڕەي گيرە ڤيادە ووڤەنە ڤي چەناعەي بەگشتي كردبو، جەلال ئالەباني ھەوڵي دا بە زۆرەي ھەموزەگاني كە بچن بو سيوزەگە و خوزەنە بو ئەوەي ڤيمە بارەبەرە گوبونەوەيان بێ بگەنە گوبونەوەكان لە ۲۰ خوباني ۱۹۸۰ دا كرا بە ئامادەبوني ھەموانيەي ھەڕيمەكان و سوپێدانور لاگاني ئاو بەگشتي لە ناوزەنگ بو ئاوەوان لە كاري ئيكەڕاڕە و فوملوبي كاري.

فرمانی داهاتو وه پاسی بیکهیکانی
جهبهه .
ع - حزبی سوشیالیستی بهکگرتووی

کوردستان

۱- سهرهران شهمزا کردنی پیگهوتنی
لهبهینی سهرکردایهتی حزبی سوشیا-
لیست و قیادهی بوهقهتهرندی لهسه
سهرکردهکانی حزبی سوشیالیست دون
لهتاوانباری دکتور محمود عوسمان
شهکهن بو قهوهی سهر لهنوی نیچیرهوه
تاو بهگومانی نیشتمانی

۲- سهرکردایهتی بهکیتی و حیزبی
[illegible] شوعهوی بهرز کهگوتاری سهرکردهی
دنیوبی شوعهل [illegible] سهبارهت
ههریمی عیراق - حزبی سوشیالیست
شیتراکیهه . و [illegible] قهبی خویان
پیتان وا لهسهر فاشلی حیزبی
سوشیالیست بو داویان لهسهر حیزبی
حزبی سوشیالیست بهیانیکهیان
رهخنه لهرهوتی بیتهوی حزبی بگری ،
سهتایبهتی لهبهپهرهندی کردن بهسه
سولتهی سیتتمانی عیراق و بهتیبینی
شلتزام کردن سدات بهموبارهکانی
جهبههوه .

۳- حزبی شیوعی [illegible] :

ههم حیزبه لایهنیکی یهکیتی
بیشیانبهسه ، ههولی جولان شدا لهگهل
شهکهدهکان بو دروستکردنی
بلوکهی ریکخراوهیی لهناوچهسهی
حوکمی زاتی دا لهرلهرلهگهل
وبستهکانی دا ههیه بهرامبهر
شهکانی شهکهران
بیکهاتنی گفتی کردهوهکان

۴- فیکرهی کردهوهکان :

دریژه دان بهزور کردنی گساری
نیشتمانی و دری و شوینی پارهسز
کاری و زیاد کردنی کاری بهلاسار

دهرایهه ، ههربهگه ل عیهیه کهرتنی
خوی دا ، بهپیی پلانی دارهتنی و جی
بهجی کردنی شهناوهندی فیرکه
داتر وهکان ، تا پلهی وهخه
۵- فوناتی وهوری زهمانی نیشتمانی :

۱- دهبی کردن به یهکیتی فراوانی
ههموو گوندهکانی ناوچه دهتایبهکان
و زورگهکانی سنووری کهرتهکان ، بهه
مهبهستی هیلی گرندهکان
پیوی سیلی گرندهکان بان بهرهنگاری
کهسانی هاوکار لهگهل دهرکا قهسبی
تهکان دا بو ناسینی چونیهتی نیشتمانی
دارهکان لهکاتی دهبوتی ساسیلی
گرندهکان دا
۲- گهران به دهلیلهری دیکدار
بو دانوپاکانی دریژی سنووردا ، و
چارهکردنی کهوانهی لهو داوهدا بهه
دی دهکریین .
۳- زیاد کردنی چالاکی یاساولهکانی
نیشتمار ابهپو دوزینهوهی تیکا
دارهکان و هاوکارهکانیان ، یا
لهوانهی چالاکی سیاسی دژ بهسانه
لهخویان ، بهسازی چارهکردنیان
یان بهگهر خستنی یاساولهکانی کهمو
کردنهوهی زیانهری جوراوجور ، بهو
بهدهستهینانی زانیاری تایبهتمهندی
دهربارهی چارهکهی دهکانهکان و
بیکهکانیان و فاروف و گهلویهکا-
نیان . لهگهل کهرتی شیران و تورکیا
دا ، بهنیازی چارهکردنیان ع بهه
بوردوانی قاسمانی یان بهپیوه
نانی توپخانهگهر ههلومهرجی سیاسی
ریگهی دهیان بهریگهی شالاوبردنی
بهمرهزه تایبهتیهکان
۵- بو دابین کردنی دریژه دان بهه
بهکتیهی گوندهکان ، شهبی نههیلری
هیچ کهلینیک لهنیوان سنووری
کان دا دروستبیی بوبهه لمهبهسی
بهخهرهه سنووریهکان بههیز بکریین ،
بهتایبهتی لهوانهی چهکدار دابرژون
تا رادهی بهگاسریهه دهرو بو هه

بەغدەریگا، هەتا شکەی سوریی جی
گیر تەواو تەگری
چ - قوناغی وەرزی تەهار:

ا- بەپێی بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران کە لە ٢٠ی ئەیلوولی ١٩٥٨ دا دەرچوو، هەلومەرجی ئابووری و کۆمەڵایەتی ناوچەکە، کە ماناکەی بەندکردنی ڕێگەی ڕەگەز و کۆمەڵگای بەگەم، کە ماناکەش بەندکردنی بە ڕاستەوخۆیی ژیانی ڕەسەنی گەشتیاری و کاتی گەشتیاری و سوودەری لەوێ بوون، تێگەیشتنی ڕەگەز و کۆمەڵگای ڕووبەر.

ا- لەم ڕووەوە تەگبیری ڕێ و شوێنی بارهێنان کە لەگەڵ ڕۆژانەدا ڕێوێنتن زیاراستی کردنەوەی ڕێگای سوێ، دروستکردنی هاتووچۆی بەرێگەکان، پاراستنی بەردەڵانی ڕێگەکان، پاراستنی بەردەڵانی ڕێگەکان؟

ج- لەگەڵ ئاوەڕانەدەی گازکردنی ئەم ئوبادە شەرمان ئێرەدا بەرنجی لە ڕێوێنتی ئەواوەوێی مشوورگاوی ڕۆناکی بەشتو تا ئەگاتە هەرێمی سوور.

گاوی ئیستیاراتی:

ا- دانانی ڕێنیارەکانی بەردەم ڕێگەی سەرکەوتنی ڕەشەڕاتی ڕێ بەبێی ڕێگەی ڕەزەڕاتی بەرەو ڕێگەی ڕەزەڕاتی ئەواوەو

ی ـ ەکاوەسانی کارتی دی وەکسو
ئوستوری ئاوئومین و هوی یارەتی
دانی هیزەکان لە کاتی بەکسیمی
گوندەکان دا .
ک ـ بەکارهێنانی مەفرەزەی تایبەتی
[بە هاوکاری لەگەل مەفرەزەکان ی
دەوریدە بو بەگژا چونەوەی تیمسکا
دەرەکان بە هەمان شوێنوسی کتمسە
خویان بەکاری لەهێنن
ڕەبیە و بنکەی منوری :

ا ـ دەگیدە ئەگەیندەوە لە مەر کار
گردن مە ئوسلوبی ڕەبیەی زیندەوە، وە
دارچون لە ڕەبیە وبنکەی منوری مو
ڕانگەی ڕوزانە و دەوریەی شەوانە
زموسنانەوە بو وریاگردنەوەی ڕوبە
ڕوە زیان گەیاندن بە تیکدەرەکان ،
ب ـ هەمو شوەکانی دولانەوەی بی مەر
و بەر لە دەرەوەی ڕەبیەکان و بنکە
منوریەکان و مەفرەزە منوریەکان
دا قەدغەیە .
ج ـ تەقەکردنی دەبی بەهیچ و بی ڕودلی
لەوانەی کە ڕەبیە و بنکە منوریەکان
و مەفرەزەکان مەدویان دەکەن ، مە
بیی لەوانی فەرمانبەر ڕاستەوخوکان
بو حی بەجی کردنی مەرەتای [تەقە
بکە بو ئەوەی بکوژی] .
ئ ـ خوشە ڕی و وریای بەرامەکاری
خەلەتاندن و مەر لی فرواندن کە
بنکەدەرەکان بو تریگەکەوتنەوە لە
ڕەبیەکان بەنای کەبەتە بەر ، کەبی
گومان لە حیوولی وەها بکری و بە
دریایی لە هەویەبەن بگولریتەوە .
دامەزراوە و پەیوەندی هکومەتیەکان

ا ـ بەهیزکردنی ڕەبیە چکیەرەکانی
مەر کوسپو گەنیەکان و گلدانەوەی
هیزیکی فیحتیات بو چارەسەر کردنی
ڕووداوی گتوپر .
ب چارنەبرکردن و پیچانەوە لە
مەبەیەی کەوانەی لە ئاسەرراوە و
پروژە گرنگەکان دا کار بەکەن .

ج ـ دانانی یاریزکاری بە ـــــ ڕوژە
هکومەتیەکان [هەلگەندنی مەرەمەر ،
پروژەی بەهەوکردنی مریشکە ، مەر ،
کویرەکە ، شوینی سوتەمەنی ، ئیستگە
کارەبا و پروژەی قاو ... تاد]
ئامانیی ئار و ئاروچکە
گرنگە نووکان .

ا ـ یارامەتی دەرەوەی مەرکەزی
ئیداری و گوندە نووکان کەگەیەشتە
دەستوی هیزە ڕیابەیەکان .
ب ـ چاوخشاندنەوە بە پلانی شەمنی
ئاو قەرا و ئاهیەکان دا بە بەئیدار
بونی هەمو دەزگا خەمنی و جهابەیەکان
لە جومەجی کردنی دا ، بە جوریکەک
پاواشتی ئەشمین بکری هەگەر
گەوتە مەر بەلاباری بنکەدەرەکان ،
وە بەردەوام پاسەوانی لی بکری .
ئامانیی ئاوچە منوریەکان

ا ـ کارکردن بە ئوسلوبی بنکەیەی
منوری بە دانانی هیزنکەکان لە سەکا
زچەمەل سریەی [پیرو کەمتر نەبی
لە هەر بنکەیەکدا ، وە هیشەیەوەی
مەقەری لەوج بە ئازادی وەکسو
ئیحتیاط بو بەهیز کردن و بەئوپسا
گەیشتی بنکەکان ، بە پیوی پلانی
گردنی ئوریانی سنور .
ب ـ بنکە منوریەکان کەبی نوانسەی
دەرچونی هیزەکان بن بو ئەنجام
دانی کاری پەلامارەرانە و چالاکسی
بەردەوام ، کاتی وەرگرتنی ڕادیاری
ڕاست دە ، یاوەی هەبونی تیکدەرەکان
لە ناوچەکانی قریبی منوردا .
ج ـ دروست کردنی ٢ ـ ٣ بارێگەوری
ڕابەزین بو هەر بنکەیەکی منوری
د ـ گلدانەوەی هیزیکی موناسیبی
نیزامی لە هەر ناوچەیەکدا بسو
چارەسەر کردنی هەو ڕووداوانەی سە
گەرتەکانی سنور چارە ناگرین .
ه ـ دریژە پیدان و زیاد کردنسی
گەوانی قاسانی بە چەکداری ، وە بە

کار هیناو ئوملوبی دەوریەی گوپتەر
سوار بەسەر ئاسمانی ئاوچەکانەسی
دریژی سنوردار، بەئاراستەیەو لەنجامە
باشانەی بادەستی هیناوە.
٦- تەئمین کردنی هاتوچو بەبایی لە
بەینی بنکە سنوریەکان و مەقەری
فەرماندەکانیدا.
٧- دوربین و تفاقی چاودێری، کە لە
کاتی مەئمووریدا بەکار دەهێنرێن،
بدرێتە بنکە سنوریەکانیش بەتایبەتی
تفاقی چاودێری و فاکتراگیردنەسی
شەوانەیان لەلایەن بەرپرسیارەتیەسی
گشتی ئیستخباراتی عەسکەریەوە بۆ
تەئمین دەکرێ.
٨- چاندنی ئوپیۆن لەزیکە گەورتەرە و
ریگاکانی هاتنی گەورتر بۆناو
ولاتەکەمان بە مین و قاتەی گیلەکان
و تەنبی بە دژی ئەلگرتنەوە
و لەکار خستن، و پاراستنی بۆ
ئاگری دەلەی هێزەکانی خۆمان
کاری پەلاماردەرانە

١- هێرش کردەوەیەکی پەلاماردەرانەیە
بەمەبەستی ئەنجام دانی ئەگەر بە
پەرەوی مەرەتای ئاگاداربی نەکراو،
کەوبکرێ بە ئاماژی وردو، ریوشوێنی
تەقریبەدار، دقیق، چوارلایەنەسی
ئوملوبەکانی شەر، دەرچوبی راستەو
خۆی هێزەکان لە مەرباڕگەوە بەگەر
بۆسەرئامانجەکانی، بۆ ئەوەی لە
ئوتنی ئرا بەئگەبێ، کردنی ئەلمەت
بردنی مەوانە بە بنچینەی گەمارۆ
پەلاماردەرانە، بەکارهێنانەسی
گواستنەوەی ئاسمانی.
٢- کەلکوەرگرتن لە هێزە ئازادە
کانی ناو مەرباڕگە ئاشبوەکان بۆ
ئەنجام دانی کەمارۆی پەلاماردەرانە (فرمانی ڕوانە، دەستەی
ئانراو)
٣- تەرکیز کردنە سەر کەسیردەوەی
پەلاماردەرانەی سنوردار و کەم
مایەن، بە هێزیکاگە لە بەگ چەکدار

بریەی پتر کەمتر نەبێ لە ئاوچە
گەرمەکانی ئاسمان دا، زەمان دانەوە کەمام
دانی گردەوەکانی نێر نەسە دوای ١ ی
نیسانەوە.
٤- مەبەتەرە کردنی ئاوەندی بەسەر
گردەوەی ئەرانەدا و چەسپاندنی وەکو
ریسازبەندی بار لە هێزەسو پلەسە و
ئاوچەکانیدا، بگە لە گاتانەی کە
بەهۆی نەرایی بارەی هەواوە ئەنجام
دانی زەحمەتە.
٥- پشت بەستن بە جولانەوەی سەر
دەوام بو گەران بەدوی تیکدەرەکان
دا و دامەزراندنی ئەگەلیان و
هەرام کردنی هەمو جیبەجێکەلیان، بە
بەکارهێنانی ئوملوبی جیوراوجیور،
شەر.
٦- جیراندنی ئوملوبی بەکارهێنانی
هێزەکان، (دەوریەی شەری بشتست
ئەستور بە فروکە، دەوزمەی ئاسمانی
نیور، چەشەو ڕاو، بنکەی پرشنگدار
ئاڕمانی ترسناک) و هەر کوملوبیکی
تری داهێنراو کە ئەبریە مەرکەوتنی
ئەئەلمیدی.
٧- کەلکوەرگرتن لە مەئمووریەی
ئاڕمانی و دەوریەی ئایەتی بە
جل و بەرگی کوردیەوە بو ڕاوناسی
تیکدەرەکان و ئەناو بردنیان، ڕە
ئەئمین کردنی هێرێکی مەرپەسی
قیخیاط بو پالپشتی کردنی لەگانی
دامەزراندنی ئەئەدا، لەگەلیان
فرمانی کنوپەر:

هەر کاتی ڕادیاری وردو ڕاست
دەربارەی هەبونی تیکدەرەکان لە
ناوچەی لی پرسراوەتی وەحدەیەکدا
گەیشت، ئەو مەقەرە ئەبێتە جێی
ئەبی لەژیر فەرمانی ڕاستەوخۆی
فەرماندەکەیان دا بگەوێنە چارە
کردنیان ئەگەر پێویستی کرد
قەم هێزە بەهێزی ئازادی قیخیاطی
مەلەری ناڕتر پالپشتی بکرێ، ئەم
حالەتەدا هاتنی کوپتەر بەگەمار

شەهیدی بو گراستنەوەی هیزەکان بو شوینی مەبەست و پاکەکردنەوەی ناوچەکە .
فرمانی کاتراو :

ا- مەفرەزی کەردەکان هەیی بەپیروی پلانی ناوەندی و جی مەهی گردنی بەناوەندی . لەلایەن قەرەمان دانەوە کە بوکاری دا راو دیاری کراون ، بکەن .
ب- زور گردنی گردەوەی دانیراوی سوردکراوەنوچ ، مریە ، هیزی لیکدراو و کەم گردنەوەی گردەوەی دانیراوی فراوان ، لەپی بەپیوەی نیشینی و دشمن بکری لە داناتی پلان و جی بەجی گردنیدا ، بو ئەنجام دانی لەپیو .
ج- ماتر دانراو لەوانەیە(پشکنینی دی ، هەلمەت بردن بو سەر بەرەنای رکەدەرەکان ، گردەوەی پاکگردنەوەی فراوان ابی ، کەگری ئەم فرمانانە لە یلەی جیاجیادا جی بەجی بکرین ، بەپیی بوسنی بەکانی هەلویستەو باری ئەو کاتە ، بەو مەرجەی بەستەبەستور بی بە راسپاری ورد و نیمچەراتی ئەراو و سەدینەوەی راستەوخوی ئەو مەفرەی ، بلانی فرمانەکەی داناوە .
هەندی رون گردنەوەی پیویست :

(۱) نیگەرەکان : مخرب المغربون .
دا و دەزگا دامرکینەرەوەکانی رزیم لە باتی وشەی پیشەرگە بەکاری ئەهینن . هەروەها جاروبار وشەی باخی ، باخویەکان : عصابی ، المعاة / بش ئەلین .
(۲) مەعنای هەندی لە وشەکان :
بارەگا : مقر / بنکە سنورەکان : القواعد الحدودیه / پلان : خطة / پیلان : مؤامرة / بهرو : مشاة / جوراندن : تنویع / چەپەکا : معزول / چاپرو : پیاری / قاقەی گیلەکان : مناقد المغفلین / قەرمان : امر / قەرماندە / آمر / قەرماندەر : موظف / فرمان : واجب ، عمل / فرمانی گشتی پر : الواجب الفوری / فرمانی داترا و : الواجب المدبر / کاری گرنی گوتند : بطاقة الفریه / کاری پەلاماردەرانە : العمل الشعرفی / کەلمین : قفره / مین : لغم / ناوەندی : مرکزی / ئەناوەندی : لامرکزی / ناوەندەکانی دەسەلات : مراکز القوی / دشمنی : کتمان / یاساول : مندر بەئاگابەتی بو هی لیستضارات و دەمین .
(۳) استضارات / امن / وکیل / معتمد / مخبر / شبکة رکن / دوریه / مخطط / ربیه / سریه / فوج / لواء / مقر / ... .
ئەم وتانە کە وەکو زاراوەی مەکەری لە کوردستانی عیراق دا لەناو هەلگداباون و بلاوبونەتەوە ، جاکتر وایە وەکو خویان بەکاری بهینرین و ئەکاری بهینرین ، بەگەم ـ کە بەر شەوەی مەعنا و مەبەستەکانیان تاشکرا و ئەزبرین و خەلکانیان ئەگات .
دووەم ـ بو ئەوەی وەکو یاخماوەی بیروەزری تازە و وشەی شیرەون و بیزاری و مەردەمی داگیرکردنی ولاتەکەمان و زولم و زۆری هێزی چەکداری داگیرکەری دوژمن لە کوردیستان دا ، لەبەر زمانی خەلکەو لە خوی بوبیەکان دا هەر نەمینی .
(۴) دور : ابتعد / چەشە و راو : الطعمه و الصید / بنکەی پرشتگدار : القاعده البشعه / تارمایی ترسناک : الشبح المرعب / ... .
ئەمانە تاوو زاراوەی تایبەتین بو هەندی جور لەو فیل و فریلرنە جورا وجور و شیوە جیاوازانەی سپای داگیرکەری بو بەگژاچون و بەلاماردان و ترساندنی هیزی پیشمەرگە بەکاری ئەهینن .
(۵) مەفرەزە تایبەتیەکان : المفارز الخاصه / مەبەستلەو مەفرەزانەیە کە لە جاشەکان پیکا ئەهینرین . مەتابیەتی بو شەری پیشمەرگە

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆمەڵە

گۆڤاری

کۆمەڵەی
ڕەنجدەرانی
کوردستان

لەم ژمارەیەدا:

بنکەی ژین
www.zheen.org

○ هەڵوێستی ئاوەها بۆ ئەوەی ڕوگاری سیستەمان ؟
○ کورتەیەک دەربارەی دابەزینی خرێی دراو لە ئێرانەوە
○ نیکاراگوای سانەدینیستا سۆوڕا و ئیمپریالیزمی یانکیی بەرانبەر
○ دەربارەی دیموکراتیبەخشی هەرکەسێ
○ (بەرەی) ئەگەڵ ڕاگیرکەران یا لەگەڵ هێزە ناکۆکا و جیاوازەکانی کوردستان

ژمارە ٢
خولی ٢

مشوباتی
١٩٨٤
ڕەسەنەوەی
١٣٦٠

بنکەی ژین
www.zheen.org

پەیامی کۆمەڵە

شەڕی ناوخۆ
یا شەڕی رزگاری نیشتمان؟

گەشەکردنی بزووتنەوەی رزگاری نیشتمانیی گەلی کورد لە کوردستانی عیراق دوا بە دوای شۆڕشی ١٤ی تەمموزی ١٩٥٨، پاشان دەسپێکردنی خەباتی چەکدار و هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلول و خۆراگرتنی چەند ساڵەی، کارتێکی وەهای کرد کە کوردستانی عیراق ببێتە مەڵبەندێکی گرنگی بزووتنەوەی رزگاریی نیشتمانیی گەلی کورد لە سەرانسەری کوردستان دا، بگرە ببێتە ناوەندێکی شەونۆ کە تیشکۆی شەڕانیی کورد لە پارچە جیاجیاکانیی کوردستان دا چاوی هیوای تێ بمێنن و بیشتی پێ ببەستن و بیشمێوانیی لێ بکەن، خەباتیی خۆیان و تێکۆشانی حیزب و ڕێکخراوەکانیی خۆیانی پێوە گرێ بدەن، بەڵکو بیخەنە زێر چەتری ڕابەریی سیاسی و ئایدیۆلۆجی و ڕێکخراوەیی سەرکردایەتییەکەیەوە.

بارێکی گەورە سەرکردایەتیی شۆڕشی و بارێکی لەڕادەبەدەر قورس بوو، هەروەها جوانەوەی کوردیش لە سەرانسەری کوردستان دا کە وتەوە ژێر نفوز و دەسەڵاتیی ئەوەڕە ئەی شۆڕشی دەوری سڵەمینەی بە خەباتیی وازی بێگانە هەم لە جوانەوەی گەورە لە و بارچانەدا و هەم لەناو حیزب و ڕێکخراو و کادیانداو بەتایبەتیی لەو قۆناغەدا، کە سەرەڕای بەرەمەدن و بەهێزبوونی شۆڕشەکە خۆی لەناو ڕۆشنبیران و تێکۆشەرانیی گورەیش دا شەو و ڕاوەڕە زاڵ بوو لە بارچەیەکیی کوردستان دا شۆڕشی هەڵگیرسانا بە ئەنجام ئەگەیشت، ئەبێ هەمو بارچەکانیی تر لێ بنەمە خۆمانیی ئەو شۆڕشەدا بێن و لە سنوری دەیکەوت و قازانجەکانیی شەو دا بجوڵێتەوە.

ئەم بارەڕە ئەگە لە چوار چێوەی ستراتیجێکی گشتی دا دابێژرابە و بەپێوەری بکرابە و کاری بێ بکرابە، لەڕاستە و ئەنجامی کاریگەر و گەورەی دەبوو، بەڵام بە شێوەیەکیی خراپ لەلایەن سەرکردایەتیی شۆڕشی دەبوولسەوە - بەتایبەتیی لەلایەن بارزانییەوە - بەکار هێنرا، هەم بۆ کێبڕکێیەکیی ناڕاستیی بارچەکانیی تری کوردستان لەڕوی ست کردنی جوانەوەکانیان و خۆ هەڵقورتاندن لە کاروباری ناوەکیی حیزب و سەرکردایەتیی بەکانیان و تەرخان کردنیان بۆ خزمەتیی

جولانەوەکەی کوردستانی عیراق..وە هەم بۆ پاساودانی دەستکەلاو کردن لەگەل دەولەتە داگیرکەرەکانی کوردستان ئەوەش لە رەفتاری هەردو باڵەکەی بدە کە دا دەرکەوت و بەکردەوە سەلما.

هەرەسهێنانی کتوپڕ و خستراى شۆڕشی ئەیلول لە کوردستانی عیراق دا لە ئەنجامی رێکەوتنی شا - صدام ساڵی ۱۹۷۵ لە جەزائیر دۆخێکی نوێی لە ناوچەکەدا خولقاند. ئەو ناوەندەی لە کوردستانی عیراق دا بۆ جولانەوەی کورد لە بەرانبەری کوردستان دا دروست دەبوو هێنا. هەروەکو گەلی کوردی عیراق گەورە گێژاوی مەینەتیەکی نەتەوایەتی دژوارەوە، هەروەها هەموو نەتەوەی کوردیش، لە ئەنجامی ئەوەدا، رەنجەڕۆ و دردۆنگەر بەدیهێن بۆ لە هەر ناوەندێکی تر لە بزوتنەوەی کوردا.

هەرچەندە خاڵێکی هاوبەش ترسناکە لەدوای ئاشەنگال، ساڵی بەسەر کوردستان دا کێشابو بەڵام زۆری نەخایاند جولە و بزوتن گەورەوە سەرانسەری نیشتمانەکەمان.

* لەکوردستانی عیراق، واتە لە کەلاوەی ئاشەنگال، خەباتی ژێرزەمینی دەستی پێ کردەوەو هەر زۆر زوو چوەوە قۆناغی خەباتی سیاسی - چەکدار.
* لە کوردستانی سوریا رێکخراوە سیاسییەکان خۆیان رێکخستەوە و بەگەر کەوتن.
* لە کوردستانی ئێرانیش جموجۆڵی رێکخراو سەری هەڵدابەوە و لەگەڵ روخانی شا بوە بزوتنەوەیەکی سیاسی - جەماوەریی فراوان و

قۆڵ و زۆربەی پێ نەچو بەسەر جولانەوەیەکی سیاسی - چەکدار.

ئەگەر بەشێکی کوردستانی عیراق بوبوە ناوەندی بزوتنەوەی کورد و بەشی زۆری حیزب و رێکخراوەکانی سەرانسەری کوردستان خۆیان پێوە خەریک بایەتی بزبکانەکەوتنەوە و بەبیرەوری ئامۆژگاری و رێنوێنیەکانیان ئەکرد، لەگەڵ تێکچونی شۆڕشی کوردستانی عیراق دا ئیتر نەگەەر ئەو ناوەندە تێکچوبو، بەڵکو ئەو تەجروبەیەش لەبەر چاوی زۆربەی حیزب و رێکخراوەکانی کوردستان دا شکابو، ئیتر لە بزوتنەوەی رزگاری نیشتمانیی گەلی کورد دا ناوەندێکمان نەبو کە روی ئوانای سیاسی - عەسکەری بان لە روی ئوانای چەکدار - مادیەوە شۆڕ هێز و ئەوز و دەسەلاتەی هەبێ، حیزب و رێکخراو و تێکۆشەرانی کوردستان پەرەی لێ بدەن و لێی کۆ بکەنەوە. ئەگەر بیتنر کوردستانی عیراق بزبوە نمونەیەکی دیاری کۆکردنەوەی جەماوەری گەلەکەمان تاقە - حیزبێکدا و سیستەمی تاقە - پارتی بەسەر عەلکەردا مەیا بوە، ئەم تەجروبەیەش لەگەڵ ئاشەنگال، سەرکردایەتی و داو و دەزگاکانی بەدگا و نێگجونی شۆڕشە چەکدارەکەی کوردستانی عیراق، شکا و بەاوی نەما.

بەمجۆرە لە هەر پارچەیەکی کوردستان دا چەن حیزب و رێکخراو دەستیان کرد بە کارکردن و لە سەرانسەری کوردستان دا چەندین حیزب بەیدا بون. هی نوێ هاتنە مەیدانەوە و کۆنەکانیش بەخۆ گەوتنەوە.

دەرکەوتنی چەندین حیزب و رێکخراوی جۆراوجۆر، لەلایەکەوە - ئەنجامی شاسایی گۆڕان و گەشە

کردنی کۆمەلایەتی، شاپوری سیاسی، کۆمەلی خوێندکارانی کوردستان و نیشانەی دەرکەوتنی سستووری چینایەتی بوو لە بەینی چینەکان و توێژە کۆمەلایەتیەکان و نوێنەرەکانیان لە ڕێکخراوی سیاسی جۆراوجۆردا. لەلایەکی ترەوە دەرکەتنی ئەم هەموو حیزب و ڕێکخراو و دەستە و تاقمانە.. کە هەندێکی شوێنی چینایەتی خۆی بێ نەدۆزرابووەوە، یا لەدەم لا و شەڕ لاوە لەیان بێدا ئەکرا، نیشانەی ناڕۆزی و بەرانبەریی سیاسی و بەرەبەرەکانی و بەهێزبوونی وزە و هێزی کۆمەلانی خەڵکەبوو، بگرە بەرەنای سەرجەلەدانی تەنگژە چەلەمەکی ناوخۆ و ناڕۆز بوو لەسەر بزوتنەوەی ڕزگاری نیشتمانی گەلی کوردا، بە تایبەتی چونکە هەندێکیان وەرەوخۆ چەکدار کردنێکی لێشاوی گەراندەوەی بیرەوەرییەکانی ئەم بزوتنەوەیە بوون و بەهێزبوونی وزە و هێزی کۆمەلانی خەڵکەبوو، بگرە بەرەنای سەرجەلەدانی تەنگژە چەلەمەکی ناوخۆ و ناڕۆز بوو لەسەر بزوتنەوەی ڕزگاری نیشتمانی گەلی کوردا، بە تایبەتی چونکە هەندێکیان وەرەوخۆ چەکدار کردنێکی لێشاوی گەراندەوەی بیرەوەرییەکانی خەباتی هێزە کوردییەکانی لە شارێی شاسی خۆی وەک لە خەبات دژی داگیرکەران و شۆڤێنیزم و تاڵگەرەکانیان، لانەدا و ناگرێتی دێرینی جێژە کوردییەکان کەفێنەوە و کەوەندە نوێنە ئەمێ بەجۆرێکەلە بەرەی شەڕی فۆرمی و ناوەرۆکی بگەوێتە مەیدانی هێزەکانی گۆڕە و داگیرکەرانەوە، کەوتۆتە ناو زەردەکانی کورد خۆیەوە

لەبەر گرنگەوەی شرۆشی ڕزگاریخوازی ماوەی چارەکی سالێی ڕابوردوی نیشتمانەکەمان ئەبینین:

* لە کوردستانی تورکیا ئەگەرچی شۆڕشی چەکدار و لەشکری چەکداری هەبوو و حیزب و ڕێکخراوەکانی شەوێ لە خەباتی ژێر زەمینی دابون، کەچی لە کۆتایی شەوەتدا ناکۆکی نایەڕاستەقینە و سیاسی لە بەینی هەندێ حیزب و ڕێکخراوی شەوێدا ئەقیبڕەوە و گەوتنە گوشتن و تاڵقاندنی گادر و ئەندام و دژمنی بەکتری، ئەمە کۆدەتای سیاسی و ئەمەباشدنی

حوکمی عورفی جێگەی بە هەموویان لێژ کرد و حەوژ و جالاکی تێدام کردنەوە و سەرکردە و کادر و ئەندام و لایەنگرەکانی گەرتن و راونان و دەربەدەر کردن.

* لە کوردستانی ئێران دا ئەگەرچی لەپاش روخانی شا جەوێکی تازاد و دیموکراتی کەم وێنەی خەباتی سیاسی و ملمالانێی نایدیۆلۆجی خولقاندبوو، بەڵام لەگەڵ ئەستور بوونی پامکی جەکداری رژێمی ئاخوندەکانی ئەوڕۆ لەگەڵ قۆناغی ئەوەی کە دەبێ بە بنیان، لەوێش هەندێ لە گەروگرفتەکان بکە ئەگرا بەرێگەی سیاسی چارەسەر بکرێن، جارو بار ئەتەقیسەوە و ئەگەیشتە بڵەی بێگانەهەڵپژانی جەکدار و خوێناوی.

هێشتا ئەم گیروگرفتانەی ناو خۆیان بەڵایەکدا نەگەڕێبوو، هەمز هێزەکانی ئۆرشی کوردستانی ئێران کەوتنە بەربەڵاری جەکداری، هێزێکی تر کە گوایا بەکێکە لە هێزەکانی کوردستانی عیراق.

* لە کوردستانی ئەوروپاش ملمالانێی ڕێکخراوەیی و سیاسی لەبەینی حیزبەکان دا، هەندێ جار شەوەندە تونوتیژ و قوڵ ئەبێ تا رادەی لەبەکدابڕان و بەگژبەکا چوونێکی وەها کە ئەگەر لەوێش خەباتی جەکدار لەگۆڕێ بوایە لەوانە بوو شەویش بگاتە رادەی شەڕی خوێناوی و جەکدار لەبەینیان دا.

* لە کوردستانی عیراقیش شەوە چەند ساڵە شەڕی ناوخۆ بۆتە بەگێکە لە گەورەترین گۆڕەپانەکانی ڕێگەی بۆبێشەوە چوونی جولانەوەکە لێگدانەوەیەکی بابەتیی ڕەوتی ڕووداوەکان و خۆڕێختکی تەقەلایەنی دەڕی ئەخەن شەڕی ناوخۆی بەبێنی هێزە کوردییەکان و خەریکابوونیان بە بەکترییەوە لە سەرانسەری کوردستان دا دیاردەیەکی گشتیبە ئەگەرچی لە کوردستانی عیراق و لە کوردستانی ئێران دا لە چەند بارچەکانی ترەدا گەرم تر و خوێناوی تر. لە ئاستی دا، خوێڕێختەوەی هێز راستەقینەکانی شەڕی ناوخۆ دەڕی شەوا کە هێڵە گەورە بەجۆرێبەبی ئەم حیزب و ڕێکخراوانە لە بەیانی بێکەوە زیانی دیموکراتیبانە و، جگە لە ناودانەوەی ملمالانێی بیرورای جیاواز و نازانج و دەسکەوتی چینایەتی جۆراوجۆر، قولکردنەوەی ئەم دیاردەیە و نانەوەی شەڕی ناوخۆ بەهیچ جۆر دور نەلە نیەتی داگیرکەرانی بەشمەنەکەمان و ئیمپریالیزمی جیهانی و نۆکەرەکانیان، وەلە نەخشە و پیلانەکانی شەوان بەسۆ. لادانی بزوتنەوەی ڕزگاری نیشتمانیی گەلی کوردستان لەئارێی خێزەسی ڕۆی واتە شەڕی داگیرکەران و ئیمپریالیزم و نۆکەرەکانیان، بەڕەو شەڕی ناوخۆی هێزە کوردییەکان لەگەڵ بەکتری واتە "کوردانەیی شەڕەکە" لە کاتێکا کە هەشتا گەلی کورد لە قۆناغی شەڕی ڕزگاری نیشتمانیدایە نەگالە قۆناغی شەڕی ناوخۆی چینە جیاوازەکانی.

لە قۆناغی ئێستای خەباتی ڕزگاریخوازانەی گەلەکەمان دا شەڕی ناوخۆ، لەدور دیسۆی کوردستان دا. لە دیوی عیراق و لە دیوی ئێران، هەنە ڕێگر گەورەی دروست کردوە بۆسەر بزوتنەوەو ڕزگاری نیشتمانیی گەلی کورد، بەشێکی گەورەی ڕەنج و نیداکاری هێزە کوردییەکان لە شەڕی بەکتری دا بە ئیرۆ شەچن هەتیرە کوردییەکان بە شەڕی سیاسی و

چەکدار و ئیعلامی بەکتربەرە
هەریکەکەی و ناتوانێ بەجاکی
هەریکی دوژمنەکانی گەلەکەمان‌بن
و گورزی کوشندەی نێ بسرووشێن ،
کۆسپ و تەگەرەی زل لەبەردەمی
ڕەوتی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی
کوردا دروست‌بێ و ناتوانێ
تەکانی بەخێن و بەگور بەرەو
بەدیهێنانی ئامانجەکانی بسەدا .
دڵی کۆمەڵانی خەڵکەکە تێکۆشان
سارد شەبێتەوە ...

بۆیە ئەبێ لە ڕوانگەیەکی
زانستییەوە ، سەیری هەلومەرجی
نوێی کوردستان بکەین ، تاقرێ یەکانی
ئەم قۆناغە خەڵمەسەنگێنین ،
سروشتەکانیان ، ڕێگەی چارەسەر
کردن و شێوەی لابەلاکردنیان دیاری
بکەین ، فرمانەکانی خۆمان ، لەم
قۆناغەدا گرنگەی خەباتی گەلەکەمان
دا دیاری بکەین .

ئەوی زۆر بەوریایی و زیرەکی
زۆر بە خۆشیاری و بەرژەوەندی
دڵسوزی و تێنوی شۆڕشگێڕانەوە ،
بە لەخۆبڕاردنێکی خەواو و هەست
گرەنتیکی قوڵەوە بە لێبڕسینەوەی
مێژوویی ، لەپلەی یەکەمدا هەوڵ
بەدەین :

لەلایەکەوە - لەڕوی سیاسی ،
ئایدیۆلۆژی ، بیتشەرگەیی ... هەوە
خۆمان تەیار و ئامادە بکەین
بۆ بەگەرمی هەر بەرەنگاربی هەر
ڕووداوێکی نالەبار و نەویستراو و
بۆ بەربەرەکانەوەی هەر بەڵا و
هێرشێکی شەگریە سەرمان .

وە لە لایەکی تریشەوە - بەوەڕی
توانا و هەوڵ بدەین کە چارەیەکی
سیاسی بۆ ئەڕێی بەرخۆڵە
کوردستانەدا بدۆزرێتەوە ،
بزوتنەوەی ڕزگاری خوازانەی
گەڵی کورد لە بەڵای ئەڕەکی لابدا و
بەهێزتر لە ئاڕاستەی مێژوویی خۆی ،
لە ئاڕاستەی خەبات و شەڕ کردن‌دژی
داگیرکەران و شۆڤینیزم و
نۆکەرەکانیان لابدا و بخرێتە سەر
لاڕێی شەڕی هێز کوردیپەکسان
لەگەڵ بەکتری .

- ئاوەند -

بنکەی ژین
www.zheen.org

کورتەیەک دەربارەی

دانەزینی ترکی دراو لە عیراقدا

بە هەمەدین ئاغای عەبدوڵڵا

ترک و ترکی دراو

گرنگترین دیاردەی بەرچاوی و هەستەبیی سیستەمی سەرمایەداری، بریتییە لەوەی کە گرانی هەموو شتێک، هەر لەبەرهەم و شاگردانی بەرهەم هێنادەوە، تا دەگاتە هێزی کار کردن، کە هەموو دارایی یان لەوێدا... هەموو شتەکانی تر بەهای خۆی هەیە کەبەهای بەکار هێنان و بەهای گۆڕینەوە بەستە سەختگیری وڵاتانە بەتایبەتی داپەیشتن هەیە. واتە هێشانەکایەی رێکخراو سایی کە هەموو جاوەڕی هەموو قارانتۆر خوردن. موتکانەیەک...

لەو جۆرە قاعانەی هەرەکی هێنانەوەی بەرهەمداوی دروستی بەکە کردن و هێشتنەوە لەبەرهەم بەهەمەکی و دڕۆشتن و ماڤ ئاوەدەوی لەسارا ئاراستەی گۆڕینەوەی دراو بەو هێشانی قارانجانی دیاری کراو، کەهەردەم سەرمایەدار کێن هەوڵ دەدەن شەو قارانجە بگاتە شەویدی.

گەواتە بەوجیبە هەر شەتێک کە ئەگەوێتە بازارەوە لەپەیانەی داڤۆگۆڕ کردنیدا لەگەڵ شەگاتی دراو، و لەشەنجامی گۆڕینەوەیدا لەگەڵ بەکتردا، بەهایەکی خلیبەتی بەخۆیەوە دەبینێت و بەپێی قیمەو بەهای تایبەتییەی لەگەڵ شەگاتی دراو بەراورد دەکرێ.

هەرچی بەهای تایبەتی شەگەیە دەگەڕێتەوە سوتەو کار و کۆمەڵایەتیی بە پێوبەندەی نێوانیدا دروست کراوەتا کەو کاتەی هاتوتە بەرهەم. ڕاستە بەپێی تەو کارە کۆمەڵایەتییەی پێوبەندەی کەلە بەرهەمهێنانی بارەکراوا دێتەدی بەدروستکراوە، بەڵام تەو شەگەیە بەتایبەتی بەخۆیەوە دەبینێت کە بەهای ئەگادی گۆڕینەوەی لەگەڵ شەگاتی تردا دەردەکەوێت. ئەلبەت هەربەکە لەو شەگانەی دوبش بەهایەکی دیاریکراوی هەیە واتە کارێکی کۆمەڵایەتی بەتایبەتی نیادا سەرف کراوە. بڵام شەمەش لە شێوەی بەکتردا شانۆگۆڕیان بەسەردەهێنێ کە تەوەی بەتێرێک [illegible] شەمبارە تەو کارە کۆمەڵایەتییەی لەوپەڕی سەرف کراوە دوو لەوەی کە لەهەریەکەلەوکێشانەدا سەرف کراوە. جۆرە بەهاکە زۆرتر دەبێ.

لەم جۆرە گەشەکردنی بەپوستی بەکاتی فالوگۆر کردن و گۆڕینەوەدا، ناچارمان هاندە دی بێتوە رێگای گشتی و هەڵبژاردنی هاوسەنگی پێشەوە. کە بەپێی ئەو هەڵگرتنی هەموو هەڵگەکانی تردا فالوگۆڕی پێ بکرێت. ئەویش بە هەستی فاسان کردنی فالوگۆڕکردن لەگەڵ هەڵگەش کە دەوری لەو پرۆسەیەدا گێڕاوە بەپێی لەوری مۆزوبیەوە پرێسیپەی لە ژێر.

کەواتە ژێر وەک هەبوونی کێڵگەیەکی ئایدیالی خۆی هەیە کە سرشتیەکەو کارە کۆمەڵایەتیەکانی تیایدا سەرف کراوە و هێزراوەتەوە بەرهەم بەڵام لەبەر چەند هۆیەکی ئایدیالی و لەمیانەی گەشەکردنێکی مێژوییدا ژێر وای لێهاتووە لەروی بەکارهێنانی کۆمەڵایەتیەوە بەتەنیا بێتوە رێگای گشتی و توانای ئەوە بەدەست بکات لەگەڵ هەموو هەڵگەکانی تردا بکۆڕدرێتەوە.

کەمی لە توانێکی داهاتووی گەشە کردن و بەرەو پێشەوە چوونە. دراوی کاغەزین هاتە پێشەوە وەک هێڵکارێکی ئەنڵی بۆ دراوی ژێرین ئەویش بەهۆی هەوڵی بەکارهێنانی بەردەوام و ڕۆژانەی ژێر و دەستاو دەست کردنی کارەکانە سەر بەهای ڕاستەقینەی ئەو ژێرە. هۆیەکانی دەوڵەت و لێژی دادەموڵ و لەگێڵی کەم دەبێتەوە. بۆیە دراوی کاغەزین هاتە گۆڕێ و وردە وردە ژێر لەناوەوە دراوە بەهەستی هەڵگرتن و پاراستنی لە داهووان و سوان بەڵام دەبە نەبوو هێزی لەوەی ژێر وەک بێتوە رێگای گشتی دەوری لەسینێ بەلکو هەو دەوری هەرماوە بەڵام بێ ئەوەی دەستاو دەستی بێ نگری ڕۆ بەهێ هێڵی گردەکانی فالوگۆڕ چێترێکی بۆ دابڕاوە کە دراوی کاغەزینە.

ڕەمان هەمو خەسڵەتێک بەهای خۆی هەیە هەرچی نزمە بەرزیی بەلەسەر ئەو بەهایە بەڵام لە نێوەی دراوێکدا کەلەمیانەی فالوگۆڕی هەمیشەدا دروست دەبێت و دێتە دی

جا لەبەر ئەوەی دراوی کاغەزین لە جێگەی دراوی ژێرین دابڕاوە و لەروی ئێژەوە بەهای هەمان شتوبەرە ژێرەی هەیە کەلەبێگانە دابڕاوە بۆیە دەتوانین بڵێین نرخی بەشێوەیەکی گشتی بڕیتیە لەبەهای هەمیشە بۆڕاوچۆڕەکان لەچوارەوەی دراوی کاغەزیندا کەئەو دراوە کاغەزینە بەهایەکی ژێرینی دیاری کراوی نیتایە. وانە نرخ بڕیتیە لەو بەهایەی ژێرینەی لەو دراوەنڤەزینەدا هەیە.

بەڵام لەبەر ئەوەی ژێر بۆتە بێتوە رێگای بیهانی (چونکە سیستەمی سەرمایەداری سیستەمێکی جیهانیە) و بۆتە هامرازێکی گشتی بۆفالوگۆڕی هەمەی لە نێوان دەوڵەتانەدا، هەتیەت لەقەبارەی ئەوەدا بەکار هێنانی دراوی کاغەزین لەجێگای دراوی ژێرین دا، لەجەوهەردا دەگەڕێتەوە بۆ ئەو بڕە ژێرە فیعلیەی لەو دراوە کاغەزیندە دا هەیە، کە ئەویش لە رێگەی فالوگۆڕ پێ کردنیەوە دەردەکەوێت...

بەو پێیە نرخی دراوی هەر وڵاتێک بڕیتیە لەو بڕە ژێرەی کەتیدایە و کەلەمیانەی فالوگۆڕکردنیدا لەگەڵ دراوی وڵاتێکی تردا دەردەکەوێت کەدراوی ئەم وڵاتەش پێ گومان بڕێکی دیاری کراوی تیدایە لە ژێر

بەمێوەیەکی لە دەواخین بڕگەی بداهەی ئەو نرخەی کە پسۆڕ دراوی وڵاتێک دادەنرێت بڕیتیە لەبڕی

خەو زیرەکانەی کەلە دراوی ولاتەکانی
تردا هەیە، کەچی لەسایەی
فالتوگۆڕکردندا بەپێت دەردەکەوێت.

جا ئەگەر هاتو لەئێران ولاتە
جۆراوجۆرەکاندا دراوی زێڕین بوو
فالتوگۆڕی ئەمەکی بەکارهێنرا، کەوسا
نرخی ئەو دراوە زێڕینانە بەپێی
دەبێت لەڕێژەی ـ نسبە ـ کەوبەرە
زێڕە بازڕی کەلەو دراوانەدا هەن،
سەلام کاتێک کەدراوی کاغەزین لە
جیاتی دراوی زێڕین وفالتوگۆڕبەکار
دەهێنرێت، دەبێت نرخی ئەو دراوە
کاغەزینانە بڕێتی بێت لەو بڕەزێڕەی
کەئەو دراوە ئەمەهلی هەیەتی.

هەڕەی گەم بوونەوە و دابەزینی
نرخی دراوی کاغەزین، بەدای گەم
بوونەوەی، ئەو بڕە زێڕەیە کەلە
ئەو دراوەدا هەیە. بارامبەرلەگەڵ
ئەمەو دراوە کاغەزینە دەبێ دەبێ
جۆی بەهرەتی بەبەرهێنی نرخی دراوی
کاغەزیسبتی دەگەڕێتەوە بۆ ڕاڕەوێتی
ئەو بڕانەی دراوی کاغەزین کە
فالتوگۆڕیان پێ دەگرێت. بەڕامبەر
سڕینی دیاری کراو لە زێڕ
(ئەگەر بەدراوەوە بەم زارەدەگوترێ
وەبەد، وانە پشتبەستەی دراوی
کاغەزین).

لێرەوە دەخوێندن بڵاوین تەسە
بەمەبەستی نرخی دراوی کاغەزین لە
بەرەندا دەگەڕێتەوە بۆ ڕۆخسی
تەرازووی دراوەکان لە ولاتانبەپێی
بامانگانی خواستن و خاکسە ڕووی
سەیمایەدارین.

ئەو وەرچەرخانە تونەو تۆزانەش
کەلەدرخی دراوی کاغەزینی ولاتانی
جیهانی سەرمایەداربدا ڕوو دەدەن
سیفەتێکی جیهانگەرەی قوناغی ئەنگا
و چەتاوەی گشتی سەرمایەداریبسە
لەمەڕەوڕو کەرتی سەرمایەداربدا،
کەرتی سەرمایەداریپێشکەوتوو،
وکەرتی سەرمایەداریی دواکەوتوو.

ئەو دیاردەیەشەرا سەر هاتنی
جیهانیدا بۆ سێ هۆی سەرەکیی
دەگەڕێنەوە:

۱ـ داهێزینی نرخی دراوی کاغەزیس
بەهۆی هەڵاوسانەوە.

۲ـ لاوازیی دراوەکان لە
بەندین ولاتدا، جا لەو ولاتە سەر
مایەداری پێشکەوتووەکان بێت،
یا لەولاتە سەرمایەداریبسەدوا
کەوتووەکان... سەرباری ئەو
هەموو هاوەشی کەلەو لاوازیەدروستی
دەبێ، لەچەشنی زیادبوونی
خواستی زۆرو دراوی پێکادە کە بۆ
بەرهەمهێنانی جێگەی دەوڵەتی پێکادێ
پێویستی.

۳ـ پتر بوونی تێچوون، خەرجی هاو
بەشێوەیی لەدابەشکردنی بەرهەمی
یەدەگ ـ بەزۆربەی کەلەنێوان
ولاتە سەرمایەداریەکاندا بەگشتی،
و لەنێوان ولاتە سەرمایەتیاریبسە
پێشکەوتووەکان و دواکەوتووەکاندا
بەتایبەتی.

دابەزینی نرخی دراو لەعیراقدا:

لەڕۆژی ۱۹۸۲/۲/۱ دا، لەبەنکەوە
دەنگی میراتی، هەواڵێکی سەلاو
کردەوە، کەتێیدا دەڵێ: (نرخی
دینارێ عیراقی لەبازارەکانسی
عالمیدا، بەتایبەتی لەکوێت دابە
ئۆندی هاتە خوارەوە، ئەو دینارە
عیراقییەی کەلەبازاری دراوەکاندا
پایەیەکی چاکی هەبوو، لەماوەیەکدا
دابەزیوەتە نیوەی بەهای دیناری
کوێتی). ئەوەبا هەمان هەواڵ لە
زمارە (۲۴) بڵاوکراوەی (صوت الاشتراکی)دا
کەلە (۴) ی شوباتدا دەرچووە،
بڵاوکراوەتەوە.

تاچ ڕادەیەکی ئەو هەواڵەراستە
و سەرچاوەکەی لەکوێوەیە؟ ئەوەبان
مەبەستی ئەم لێکۆڵینەوەیە نیە،
بەڵکە ئەوەی مەبەستمانەبڵێین

و بەدوای دا بچین گێڕەی دابەزینی نرخی دینارى عیراقیەوە (بەتایبەتی لە ناوەڕاستی چەنگی عیراق و ئێران دا)، وەک دیاردەیەکی بابەتی بۆ بەیوەندی بەکانی سەرمایەداری لە عیراقدا . چونکە هاتنە خوارەوەی نرخی دراوی کاغەزین لە ووڵاتێکی سەرمایەداری بەکاندا هەردەبا ووڵاتێکی پێشکەوتووی سەرمایەداری بێ، بەڵکو وەک بابەتێکی بابەتی لەو چەشنە بەیوەندیی بە قانوونی بەهای گۆڕینەوە، کەرتە دواکەوتووکەی لەو جیهانەش دەگرێتەوە، کە عیراق یەکێکە لە ووڵاتەکانی.

جا کاتێ عیراق لەڕووی بەیوەندیی بەتێکڕا بچێتە جیهانی سەرمایەداری، هەڵبەت لەوانەیە هەر بەشێکی لەو جیهانە (بەتایبەتی کەرتە دواکەوتووەکەی) بۆ ڕوون کردنەوەی قەیرانی بۆ جووڵەی بەرچاوی سەرچاوەی دۆخی دارگانی دەرەکی لە عیراقدا، گرنگترین سەرچاوەی داهاتی لە عیراقدا پێکبێنێ، تەنانەت ڕێژەی ئەو داهاتەی لە ناوەوە بە تێرۆڵ دەس دەکەوێ، ٩٥٪ بتر پێکنەهێنێت لە سەرچەمی داهاتی عیراق لە ناوەوە... (بڕوانە خشتەی ٢).

دابگرایە بەشی چەسپاوەی زۆری بەترۆڵی عیراق بەوڵاتە سەرمایەداریی پێشکەوتووەکان دەفرۆشرێت و لە سنووری بازارەکانی دەرەوە ساغ دەکرێتەوە.

لە تەنانەت دابەشی شەکی چەسپاوی جگە لە بەترۆڵ، هەرچەند ڕێژەیەکی کەم پێکدێنێت لەو داهاتانەی لە ڕێگەی بازرگانی دەرەکییەوە دێتە دەست، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دیاردەیەکی تر بۆ بەستەوەی عیراق بە سەرمایەداری جیهانییەوە لە لایەکی ترەوە گەرتەماڵەی دابەشکردنی جوگرافیایی ئەو هێڵکارییە بگەین کەلە دەرەوەی دەستنیشانی ناوەوەماڵەی سیاسی ڕێژیمی بەهاکانیان بگەین، دەوسان بۆ ڕوون وڕاهێنراوەبێت کە عیراق بازاڕێکی فراوانی ساغ کردنەوەی شەکە سەرمایەداری یەکانە: (بڕوانە خشتەی ٣/٢ـ ب)

چ سەرەڕای هەموو ئەوەش، گومان لە بەیوەندیی بە سەرمایەداری بەکانی ناوەوەی عیراق ناکرێ، لەبەروەی جۆری بەیوەندیی نێوان کارەرەکانیان بەشێوەکی گرنتی هەموو شتێک لەسەر ئەنجامی زاڵ بوونی تەوژمی ناوەندیی تایبەتی لە سەرانسەری ووڵاتدا.

دابەزینی نرخی دراوەکەی عیراقیش

وەبەرچاوی دابەزینی بەرچاوی دراوی کاغەزین (دینار)ی عیراقی، دیاردەیەکی هەبووکەبێ ـ ئاسایی بێت و نەتەنها لە ئەنجامی جەنگی عیراق ولێرانەوە دروستبووبێ، بەڵکو لەسەردەمی هەڵئاکانەوە. بەتایبەتی لەدوای (غلاالنسی) گرنتی دەوندەوە، بووتە دیاردەیەکی بەردەوام و هەمیشەیی. هەڵبەت لەبەشی هەڵئاکانیشەوە لەدیاردەیەکی هەر هەبووە (بڕوانە : د. عبدالامیر المنیر، عوامل انخفاض سعر الصرف للدینار العراقی فی اسواق الصرف العمرة، مجلة الاقتصاد، العدد ٤، کانون الاول ١٩٧٦، ص ١٩ـ ٢٩).

جا هەرچەند بێت و نەماشابەکسی دۆخی بەیوەندیی بە دابەسووری ـ بازرگانیەکانی عیراق بکەین لەگەڵ ووڵاتانی دەرەوەدا و لەوادی ئەو بازرگانیە بەدینە ڕوو گەیەندرێتی چەندسانێک کراوە، چەندراستی یەکمان بۆ ڕوون دەبێتەوە: (بڕوانە خشتەی ٣).

بەو جۆرە، وەک لە خشتەکەدا دەردەکەوێت، لامەنگیەکی تەواو لە ئەرزووی بازرگانیدا هەیەسوە، کەساڵ بەساڵ بەرەو زیاد بوون چووە. هەڵبەت ئەو لامەنگیەش بێگومانی بە

بو گردنەوە هەیە لە پچاوبڕووەت گردنی هاوەڵنگیەک لە ئابووری وڵاتدا، جا لە ڕێگەی لەسەرەوە دەرکەوتەوە (کە دەمەبان بۆ میرای و لەمەڵکانەدا لەواتیمەوە دوورە)، یا ڕێگایەکی دی بۆ دەڕێتەوە، کەدەبێش داهاتی خەرتە: بەرانبەر خشتەی ژمارە ١

خشتەی (ژمارە (١)

ساڵ	داهاتی ناوەڕۆی بەرهەمی بەتروڵ (ملیۆن دۆلار)
١٩٧٢	٥٧٥
١٩٧٣	١٨٤٣
١٩٧٤	٥٧٠٠
١٩٧٥	٢٥٠٠٠
١٩٧٦	٨٥٠٠
١٩٧٧	٩٦٤١
١٩٧٨	٩٨٠٠

سەرچاوە:
النفط والتنمية، عدد مشترک ٤-٥، كانون الثاني-شباط ١٩٨٠، ص ١٣٠)

هاوکاتیش ئەم ڕاستیانەی لەوبارەوە ماون بۆ ڕوون دەرخستنەوە بەوەی کە ئەنجامی بەڕاورد کردنی سەرجەمی کەرەلەنگی بانەی لە و ساڵانەدا هەبووە لەگەڵ سەرجەمی داهاتەکانی بەتروڵدا هەر لە و ساڵانەدا، دەبینین کە وەلەنگی بانە بە داهاتی بەتروڵ بەرکەوتنەوە کە لەگەڵ کەو بەرکەوتنەوەیەدا ڕێژەی داراییەکی (قاقلی مالی) دەستنیشانکراوی هەیە کە ڕاستەوخۆ دەگەڕێتەوە سەر ئەوەی نارەدەی بەتروڵ لە وساڵانەدا ڕێژەیەکی بەدەست هێنانی فراوانی بەخشیوە بەو بەرکەوتنەوەی لەهەنگی (کە ڕاپرسی بازرگانی دەرەکی)، لە پشتبەستنی بەکانی ناوەوەی وڵات زیاتر بووە (بڕوانە خشتەی ژ ٤)

بێ گومان ئەو زیادەیەی لێرەدا دەیبینین، هی پاش بەرکەوتنەوەی وەلەنگی تەرازووی بازرگانییە

ئەو جۆرەی کە و زیادە فراوانەی لە ساڵەکانی دواتردا هەبووە، بەڵام وڵاتانی بەرهەمهێنەری بەتروڵ وا دەڵێن کە ئەو زیادەیە بەو ڕێژەیە نەبووە، بەڵکو بەشێکی بەرزەوەندی وڵاتەسەرمایەداری بە ڕۆژهەڵاتییەکان دەبەخشێ کە ئەو ڕێگەی داداری کە و یارانەوەبێت، لەبانکە سەرمایەداریە بیانیەکاندا، یا بەرهەمهێنانی بەتروڵ لە قەوارەیەکی گەورە تر لە پێویستی بەکانی ئەو وڵاتانە بۆ دراوەکەیان کە بەم کارەش لەسەرما وڵاتسەکە عیقپر بالبستەکاوەڵانجیان سەرۆ دادەنێتەوە.

بەڵام ئەوەی لێرەدا گرنگە بڵێین، داهورانی (تاکل) بەهای ڕاستەقینەی هەر سامانێکە (پاش گورینەوەی بە یارە) لەئەنجامی چەند هۆیەکەوە کە گرنگترینیان بریتییە لە بەرزبوونەوەی داینەکانی هەڵگرتنی وساماڵ... گرتن بە دراوێکی دیاری کراو، واتە دۆلار، لەبێگەی زێڕ

* * *

بەڵام ئەمرۆ ئەوانەی سەرەوە بەبوونیان بەداببەزینی نرخی دیناری عیراقییەوە لەهەنگاکاندا چیە؟ بۆ ئەوەی بەروونی لەکێشەکە

خۆی ڕاگەیاند، بازاڕیی بەکسان تەرخیم کەینەوە:

١- هێزی دابەزینی نرخی دینساری عێراقی بەرامبەر بەو دراوانەی لەو وڵاتانەدا و لەو ماوەیەدا دەگەڕێتەوە بۆ (هەڵ داوسان)، مەرجاوەی شەو هەڵ داوسانەش بەرواری دەگەڕێتەوە بۆ ڕێژەی دراوی الفائض النقدی -

٢- هاڵەبەر خەوەی داهاتەکانی بەترۆڵ بەدۆلارەوە بەندە (کەلسە جیاوازی سەرمایەداریدا دراوێکی زاڵ و باوە بۆ ئاڵوگۆڕکردنی نێوان دەوڵەتان)، بۆیە هەموو دابەزینێک لە نرخی دۆلار بووتە هۆی دابەزینی نرخی ڕاستەقینەی بەترۆڵ.

خشتەی ژمارە (٢-١)

بڕەو هاوردە ئەمریکی بەترۆل وکۆمپانیا بەملیۆن دینار

ناوچە	١٩٧١		١٩٧٢		١٩٧٣	
	هاوردن	ناردن	هاوردن	ناردن	هاوردن	ناردن
١- وڵاتانی مەرەبی	١٥٫٧٠٩	١٦٫٢٥	١٨٫٥١٠	١٦٫٢٩	١٢٫٩٣٤	١٧٫٠٦
٢- دەوروبەری بێ ئاو	١٫٠١٠	١١٫٢٧٠	٣٫٢٢٢	١٠٢٫٨٢٥	١٫٦٩١	٢٤٢٫٨٨٩
٣- یابان	٠٫٤٥	١٠٫٥٨١	٠٫٥٨	١٩٫١٩١	٢٫٢٨٢	٦٧ ٫٧٩
٤- ئەمریکای باکوور	٩٫٢٠٦	١٧٫٨٨٩	٩٫٢١٠	١٦٫٨٦٠	١٫١٩٩	٢٢٫١٧٠
٥- کۆمپانیا سەربەخۆ بی وڵاتە هەوڕیەکان	٢١٫٨٨٨	٢٦٥٫٥٥٨	٣٥٫١٣٥	٣١٩٫١٤٢	٤٢٫٢٨٢	٨٤ ٫٨٠١
٦- وڵاتانی سۆسیالیست بەجیا وکۆریاوە	٦٫٤٣٥	٦٢٫٢٧٥	٦٫٦٧٢	٦٩٫٨٢٧	٣٫٨١٢	١٠٢٫٢٣٧

١ المصدر: النجفي، الموسوعة الاحصائية السنوية ١٩٧٤، ص ٤٣٩-٤٤٥.

لەدەستی بەر بڵاوی فرۆشتنی بەترۆڵ

٣- بەنرخی هەڵ داوسان هەر خەسارێکی دیاردەیەکی ئاوڕێژی عێراقی دەبووە، بەڵکو لەسەرانسەری جیهانی سەرمایەداریدا، لەهەڵگانسەدا بەشایەنی، لەبەرچاو گرتن دابوو،

٤- بەپێچەوانەی هەڵ داوسان لەجیهانی سەرمایەداریدا چەند فراوانتر بێ بێتە، کەوەندەش بووە هۆی دابەزینی نرخی دۆلار،

٥- لەبەرئەمەش، سەرانسەر خەسارەکانی لەدەرەوە دەگەڕێنەوە و دەخرێنە ناوەوە (کەبەشی هەرە زۆریان شەکی بەکارهێنانن) ولەبەر ئەوەی ساوڵگانی دەرەکی بە دۆلارەوە بەندە، لەبەرامبەر ئەو شەکانەی بەنرخێکی گرانتر دەگێڕدرێن بەهۆی دابەزینی نرخی دۆلارەوە،

٦- بەو شێوەیە هەڵ داوسان لەسەر جیهانی سەرمایەداریدا دەگوێزرایەوە

[illegible] عیراق و [illegible] هەڵ [illegible] ساسە
[illegible] وەکوو بە [illegible] وو ، و قوولتتـــــری
[illegible] کردەوە و بتر [illegible] رخی [illegible] ـــــاری
[illegible] دادەگرە [illegible] خۆ [illegible] وە کە [illegible] ەی سال بە
سالان [illegible] دەبوو هەڵی بەرز [illegible] وەی نرخی
[illegible] بەکەڵکی بەکار هێنابن .
[illegible] بـ [illegible] ـە نموونە بـ [illegible] ەماڵەی [illegible] ـــــدم
[illegible] گوزارشت [illegible] بکەین : لەسالانـــی ۱۹۲۵،
۱۹۲۷ دا نرخی [illegible] و ئەمەکە [illegible] وو [illegible] ـــــت

بەرەوی هاتنە خـــــوارەوەی [illegible] ی
نرخی بەخۆوە [illegible] ەوبش [illegible] ـــــا
کە نرخی ئەمەکە [illegible] ـــــ [illegible] ـــــ
لە ولاتە [illegible] ەکان [illegible] ـــــ
بەرامبەری [illegible] ٪۲۰۰ [illegible] بووە !
[illegible] ـــــ [illegible] ـــــ و بەرز بوونەوەیـــەکی
لەناوخۆدا بەرز بوونەوەی نرخی ئەمەکە
نسبەتی [illegible] ـــــ [illegible] ـــــ
[illegible] ـــــ [illegible] ـــــ

خشتەی ژمارە (٢٠ ب)

[illegible] ـــــ [illegible] ـــــ [illegible] ـــــ [

جەنگی جیهانی دووەم و دابەزینی نرخی دینار

لەگەڵ دەستپێکردنی جەنگی جیهانی دووەم، کە بەریتانیا و هاوپەیمانەکانی لە بەرامبەر هێزەکانی ئەڵمانیا و هاوپەیمانەکانیدا، هەڵسا بە بەکارهێنانی هەموو توانا ئابووری و سەربازییەکانی خۆی بۆ بەدەستهێنانی سەرکەوتن، ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە بەریتانیا بەشێکی زۆر لە سەرچاوە ئابووری و سەربازییەکانی خۆی لە هیندستان بەکار بهێنێت، بۆ ئەوەی بتوانێت بەرگری لە خۆی بکات و هێزەکانی خۆی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باشووری ڕۆژهەڵاتی ئاسیا بهێڵێتەوە. ئەمەش وای کرد کە هیندستان ببێتە بنکەیەکی سەربازی گرنگ بۆ بەریتانیا و هاوپەیمانەکانی، هەروەها بۆ ئەوەی بتوانێت پێداویستییە سەربازییەکانی ئەو وڵاتانە دابین بکات کە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باشووری ڕۆژهەڵاتی ئاسیا جەنگ دژی ژاپۆن دەکەن. ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە هیندستان ببێتە بازاڕێکی گرنگ بۆ بەریتانیا و هاوپەیمانەکانی، هەروەها بۆ ئەوەی کە بەریتانیا بتوانێت پێداویستییە سەربازییەکانی خۆی لە هیندستان دابین بکات. ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە بەریتانیا بتوانێت پێداویستییە سەربازییەکانی خۆی لە هیندستان دابین بکات.

ئەمەش بووە هۆی

نیزو گەیشتووەتە ئەو ئەنجامەی کە بەکارهێنانی ئەم ئامرازانەی خوارەوە، بۆ ئەنجامدانی ئەو کارانەی کە پێویستە بکرێن، زۆر گرنگ و پێویستن:

ئەرازووی دراوەکان وەک ئامرازی دەستکاری

یەکێک .. لەکانی خاسیەتی ئالتوونی بۆی بەرهەمی و سەرچاوەی دیناردەی هەڵناوسان دەگەڕێنەوە بۆ ئالتوونگی کە ئەرازووی دراوەکاندا، کە بریتییە لە پەرگرتنەوەی دەوڵەتگیەک (لە ئەرەوەی وڵاتدا) بەنا دەبرێتە بەر دراوانکردنی قەرارەی ناردنی بۆ بەرتۆل کەلە ئەنجامدا زێدەی دراوێکیش لێدەماوە. کەچی بۆ پەرگرتنەوەی ئەو ئالتوونگیەی (لە ناوەوەی میراقدا) بەنا دەبرێتە بەر پەرگرتنی بازارەکان بە دراوی نوێی کاغەزین. ئەم کارەش دەوترێ بەربەستکردنی کەناڵەکانی ئالتوون لەرێگەی دراوی کاغەزینەوە. ئەما لێرەوە ئەرکی راستەقینەی دراوە کاغەزینەکان ساڵ بەساڵ دەهاتە خوارێ، چونکە ئەو بڕە دراوە کاغەزینەی دەکەوتە بازارەوە، لە بەرامبەر کۆمەڵایەتیەکانی کردەی ئالتوون ڕۆژ بە بوون کەلە ئەنجامدا ئەرکیان دەهاتە خوارێ.

لێرەدا بابڕانین لەگەڵ قەرەبەگەدا، ئەگەر ئێستکی سوێ هاتوچە گۆڕێ؟

ئەوەتانی ناردنی بەرتۆل بۆ دەرەوە لە ئەنجامی تێکەڵکاتیی بەشێکی زۆری ئامرازەکانی بەرهەم هێنانی کەرتی بەهێزسازی نەوتدا، بەهۆی بوردومان کردنی (کەلە بنەڕەتدا ولەڕووی مۆزوریەوە مولکێکی کۆمەڵایەتی) لەلایەن ئێرانەوە - ئەنانەت بۆ بەرهەمهێنانی ئاوخۆی لەسەوت وبەشەکانی تری، ڕێبەری سەرمایەداری دەوڵەت لە عێراقدا وای لێهاتبوو، بەشێکی پشت بەدەرەوە بەستێت، بەتایبەتی گوێزت.

هاگەر گێشەکەر ئەنجامەکانی نەناردنە دەرەوەی نەوت بەژمارە لێکەی بدەینەوە، ڕۆژانەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە:

لەساڵی ۱۹۷۹ دا لەهەر ڕۆژێکدا هەر ۳ملیۆن بەرمیل بەتۆڵ دەهێرایە بەرهەم، (بڕوانە خشتەی ژمارە ۵) لەساڵی ۱۹۷۸ دا نرخی هەربەرمیلێکا نەوت بۆی دەدا لە ۱۷-۱ دۆلار. کەچی سەرمایەوخەیمە کۆنانەش لەماوەی هەرەکەدا عێراق ڕۆژی ۵۰ر۲۷ملیۆن دۆلار و بە ساڵێک ۸۲ر۱۲ ملیار دۆلار زیانی لێدەکەوی (لەساڵی ۱۹۸۰ دا نرخی هەر بەرمیلێکبەتۆڵ لە ۳۰ دۆلار تێپەڕی کرد.).

کەواتە داهاتەکانی بەتۆڵ کە پێش جەنگ لامەنگی تەرازووی دراوەکانی ڕاستدەکردەوە و زێدەشی دەمایەوە، کەچی ئێستاکە هەر بڕی ناکاتەوە، بەڵکو قوڵتری دەکاتەوە بە هۆکەی کرێنی بەتۆڵ و... هتد، لە ئەنجامدا عێراق، جا هەر کرێنە بە فەرز بێت، یاخەمار (کە ئەمەیان ڕێکی تێ ناچێ).

۲- دابەزینی قەرارەی بەرهەمهێنانی بوونەوەی ئاستی بەرهەم هێنان لە ئەنجامی ڕاوەستانی کار لە چەندین کارگەدا. بەرەی ڕاوەستانی کار لە زمارەیەکی زۆر لە بۆڕە جۆراوجۆرەکاندا، هێلی تاوتوێی و بێگلەکانی بەرامبەر بە بڵند بوونەوەوفراوان بوونی ئاستی بەکارهێنان، بە تایبەتی شەکری بێتوبەست، کەئەمەش دەبێتە هۆی دابەزینی نرخی دینار بەم جۆرەی خوارەوە:

۱/۲ کڕیون وکەم بوونەوەی شەکری

بـــه‌کارهێنان (که‌وه‌ی له‌ساوه‌و، ده‌هێنرایه به‌رهه‌م) به‌رامبه‌ر بـــه به‌رز بوونه‌وه‌ی قاسێ به‌کارهێنان، که که‌مه هۆی له‌قۆبڕا پتر بوونـــی خواستن ـ الطلب ـ ی که‌و شمه‌کانـــه ده‌گه‌یه‌نێته‌ به‌رامبه‌ر بەنرخ بوونه‌وه‌ی خستنه‌ روو ـ العرض ـ ، که‌لـــه که‌نجامدا ده‌بێته‌ هۆی به‌رزبوونه‌وه‌ی میرانی که‌رابێته‌وه ، به‌ڵکو لـــه هه‌مان کاتدا‌ری هۆشـــکه‌رێکـــی له‌باره‌ بۆ هاتنه‌ ژووره‌وه‌ی سه‌رمایه‌ی بێگانه‌ به‌ فاکتەرا، به‌تایبه‌تی لـــه لایه‌نگۆمپانیه‌ نوێـــ ته‌نه‌وه‌گـــاوه‌ که‌فه‌به‌یان راسته‌وخۆ دینایی میرانی به‌دراوی بێگانه‌وه‌ ده‌به‌ستێنـــه‌وه ، به‌تایبه‌تی به‌ دۆلاره‌وه (که‌ داوێنی

خشته‌ی ژماره (٤)

توانای(استیعاب) کردنی داهاته‌کانی به‌ترۆل

له‌ میرانه‌دا له‌ (ساڵی ١٩٧٥) به‌ ملیار دینار

به‌رهه‌می داهاتی به‌ترۆل	(استیعاب) ی نه‌وتی	٪	زێده‌ (الفائض)
٢ر٦٢٣ر٧٠٥	٢ر٨٨٥ر٠٠٠	٩٠	٤٧ر٥٩٩ر٠

(المصدر : د.فؤاد مرسی ، أزمة التنمیة الاقتصادیة العربیة ، بغداد ١٩٧٩،ص١٩)

نرخی هه‌کی به‌کارهێنان و نـــرخ بوونه‌وه‌ی نرخی دینار .. (گـــه‌ ئه‌مه‌یان پاساینه‌کی باشه‌تری رێیمی سه‌رمایه‌داری‌یه).

٢/٢ به‌ڵام له‌ڵایه‌کی تره‌وه‌ هه‌ر نـــا ته‌باییه‌ی له‌نێوان خواستن وخستنه‌ روی هه‌کی به‌کارهێنان دروستبوه رێیمی داچاڕکرد ده‌رگای بازرگانی ده‌ره‌وه‌ بخاته‌ سه‌ر پشت و سه‌ڵته‌که‌ی بازرگانییه‌ به‌کرێتی تایبه‌تـــی (القطاع الخاص) بهێڵێ .لـــه ئه‌نجامی ئه‌مه‌شدا مه‌ترسی زۆر لـــه دراوی قورس ده‌کوێڕابـــه‌ ده‌ره‌وه‌، لایه‌نگی ته‌رازووی دراوه‌کانیش به‌ره‌و جۆره‌ خوار تر ده‌بو

٣/٢ که‌چی له‌و ده‌رگا هه‌ستنه‌ سه‌ره‌ پشت و کرانه‌وه‌ نابوورییه ، وه‌نه‌بێ هه‌ر به‌سوودی بۆرجوازی بازرگانـــی نبێته‌ هۆی‌هه‌)، به‌و پێزه‌یه‌ی گواسته‌وه‌ی هه‌ڵ گاومان له‌سه‌رمایه‌داری و دابه‌زینی نرخـــی دینار مسۆگه‌ر ده‌کاری .

٣/٢/١ وه‌ستانی به‌شێکی زۆر لـــه کارگه‌کانی که‌رتی گشتی (مولکی‌یه‌تی ده‌وله‌ت) و کز بوونی داهتی به‌ره‌م هێنان له‌ روی چه‌ندایه‌تی‌وچۆنایه‌تی یه‌وه‌ له‌ چه‌ندین کارگه‌ی خـــرد‌ا سه‌ره‌رای هێنگه‌ نکاتی به‌شێکی تـــر (کارگه‌ی به‌رز کۆمپانیه‌کـــان، گه‌ریتی که‌رکوک ، فێنێقه‌کانـــی سه‌رهه‌میێنانی کاره‌با به‌تایبه‌تـــی هی دوربز و ده‌ربانیه ، کارگـــه‌ی شه‌کری سلێمانی، ...هتد) که‌مولکی تایبه‌تی چینی ده‌ڵاندار بـــسوون، هه‌مو که‌وه‌ ڵایه‌که‌ ده‌ینه‌ هـــۆی

بێ هێز کردنی رژیم لە رووی دەرایی‌یەوە، وانە زیادکردنی لایەنگری دارایی بەهۆکەی کە بونەوەی فرۆدەنی ـ المنیعات ـ کەلە نجامدا ئاچاری کردوە پارەی بێ پشتیوان فرێ بداتە بازارا وە بە هەبەشتی پر کردەوەی دەو لاسەنگیە کە قەبەش دەبێتە هۆی نزم بوونەوەی نرخی دینارو بەرز بوونەوەی نرخی شەکەکان، بەتایبەتی هی سەکار هێنان، سەرەرای کەم بوونەوەی کڕینی راستەقینەی کرێکاران و زەحمەت کێشان.

لەلایەکی تریشەوە دەبێتە هۆی بێ هێز کردنی چینی دەسەلاتدار لە رووی توانای دابووی‌یەوە، لە ئەنجامی تێک شکانی نابی چەسپ ملیارێکا لەمولکە (العقاریە) تایبەتیەکەی.

٢ـ زۆر بوونی قەوارەی بازرگانی دەرەکی، بە راستر بڵێین: قەوارەی هاوردن ـ حجم الاستیراد ـ لەلایەن رژیمەوە. چا هاوردنی شەکری بەکار هێنان بێت (لەئەنجامی نزم بوونەوەی ئاستی بەرهەم هێنانی ناوخۆیی و بەرز بوونەوەی ئاستی بەکارهێنانی) یا هاوردنی شەکری جەنگی بێت (لەئەنجامی تێک شکانی بەشی هەرە زۆری پێویستیە ئامێری بەکاری جەنگی) لەهەر بونەوەیەکیش پێویستی بە دراوی قورسە بۆ بەجێ هێنانی. سەرچاوەی سەرەکی دراوە قورسانەش لە عیراقدا هەر تەنها بەدەرئاڵ بووە، ئاردنی بەترۆلیش گەرانەوەتابی، زۆر کەم بوتەوە.

هەڵبەت دەبێ چینی دەسەلاتدار (چارێکی بۆ بدۆزێتەوە، بێ گومان لەڕوانگەی قەرەوە، تەنها بەسەکا رێگا دەدات. گەڕێ لەرێی دەرەکیەوە. بەڵێ، ئامەو چەشنە تەمبەرباڵیزمی جیهانی لەکاتی دەنگانەدا فریای دۆخەکانی دەکەوێت و لە رێگای چەند دوستێکی خۆی وەکو سعودیە وکوێت وەچەند ملیارێکا بەقەرز دەدات بەعیراق.

بێجگەمەروشتێکا دەبێ ئەمەوە بڵێین کە قەرز سودەی دەخرێتەسەر قەرزەکە، لەراستی دا دەگەڕێتەوە دەستوری چەند زەحمەتکێشەکان، جا لەبەرئەوە رێگەی زیادکردنی راستەوخۆی باجەکانەوە بێتت، یا لە رێگەی بەرزکردنەوەی نرخی شەکری بەکارهێنانی پێویستەوە بێت کەچی گەلایەکیشرەوە، قەرزە دەبێتە هۆی بەستنەوەی تەواوی عیراق لەهەموو رویەکەوە بەداهوری مەرمایەداری جیهانی‌یەوە و یەکا لاکردنەوەی باکگراوەتی (القضیە) بەرای بۆ دەوڵەتە گەورەکانی جیهان.

هاڵبژەوە نرخی دینار نەک هەر دابەبەزێت، بەڵکو دەبێتە بەتەنگی بەکجارەکی لەدراوی وڵاتە بێگانەکان زەرەرمەندبوونی خۆی وون دەکات وقەرز نرخ و بەهایەکە تێیدایە هیچ دەسەلاتێکی ناهوری ناوخۆیی بە سەرەوە نامێنێ تەنها دەسەلاتی هەژماونان و دابەزینی بەردەوامی نرخی دۆلار نەبێت. لەئەنجامی ئەمەشدا نرخی شەکری ناوخۆیی هێزی کارکردنیش، لەلایەن نرخی دۆلارەوە و بەشێوەیەکی ناراستەوخۆ دەستنیشان دەکرێت. کەمەشیان گرنگتریش دیاردەو ئەنجامی قەرەنگە ناڕەوایەبۆ هێنانەدی یەکێک لەقامانجە ستراتیژیەکانی دیمەبرباڵیزمی جیهانی لەوڵاتانی دواکەوتودا.

٤ـ لەبارەی هەموو قەرو دیاردانەی لە سەرەوە باس کران، چەند دیاردەیەکی تر هەن کەبەشێوەیەکی ئاستەوخۆ دەبنە هۆی کەم کردنەوەی نرخی دینار

٤/١ هتمانی ئەمەکا لەدەرەوەی عیراق بۆ ناوەوە بە رێی قاچاخ .

راستە ئەم دیاردەیە نوێ نیە و چەندین ساڵە لە عیراقدا هەبووە، بەڵام لەماوەی ئەم هەڵگەدا و لەسەر ئەنجامی کەم بوونەوەی ئەمەکی بەکار هێنانی بەتویست ، ئێستە بەکی فراوان تری بەخۆیەوە دیوە و تەواو پەرەی سەندوە . جامەرەای ئەوەی نرخی ئەو شەکانە نرخێکی بەرزە و تەنها ئەتوانای چەند چین و توێژێکە دایە دەوڵەمەند بیت لە بۆرجوازی یەکەورەکان پلێبرسراوە بیرۆکراتیەکانی دەوڵەت بەهۆی جەنگەوە . بەڵا لە ئەنجامی بەرکردنەوەی بازرگانیەی بەشێکی تری وە بیت ... بەهەرەوو ئێستەکەی دەبێتە هۆی گەم کردنەوەی بڕێک لە دراوی عیراقی لەبازاڕە ناوخۆییەکاندا . واشە بەو شێوەیە لاسەنگی تیسلە رازووی دراوەکان قولتر دەکاتەوە وبەبڵاو بەبن چینی دەسەلاتدار لە ڕێگەی

خشتەی ژمارە (٥)

ڕێژەی پەرەسەندنی بەرهەمهێنانی پەترۆل

ملیۆن بەرمیل/ ڕۆژ

ساڵ	ملیۆن بەرمیل/ ڕۆژ	گۆڕانی سەدی ١٩٢٩/١٩٢٨
١٩٢٥	٢٫١٦٢	
١٩٢٦	٢٫٤١٥	
١٩٢٧	٢٫٧٤٨	
١٩٢٨	٢٫٥٦١	
١٩٢٩	٣٫٥٥٠	٣٦٫٢

(المصدر : النفط والتنمية ، عدد مشترك ٢-٣ كانون الثاني، شباط ص ١٢١)

داوی لێ بدەنەوە ، لەهەمان کاتدا دەبێتە هۆی گواستنەوەی بەشێک لە دراوی ناوخۆیی بۆ دەرەوەی عیراق وماینەک بۆ کردنی لەرەهەمهێنانەوە کە لبەرەوە نرخی دینار بەرەو خوارێ دەچێ .

٢/٤ گواستنەوەی سەرمایەی ناوەوە بۆ دەرەوەی عیراق .

ئەم دیاردەیەش لەئەنجامی ترس لێنیشتنی چەند گەسانێکی بانگی ناوەندی بەوە بڕێکی زۆر لە دیناری بۆ ڕەسید . بۆ بەشیوان ، فرێ دەدانە بازارەوە ، وانە فرێ دەدانە کەناڵەکانی فاتوکزرەوە .

٣/٤ گواستنەوەی دراوی بێگانە لە دەرەوە بۆ ناوەوەی عیراق .

ئەم جۆرە بازرگانیەش ئەنجامێکی راستەو خۆیە بۆ دابەزینی نرخی دینار ، لەئەنجامی وون بوونی متمانی بروا بەدیناری عیراقی ،

/

خشته‌ی زمارە(٦)
نرخی گۆشتە بازارەکانی بەغدا ، بانگی شوبات و ئازاری ١٩٨١

ژ. د	جۆر	پێوەر	شوبات		بازار	
			نرخ بەفلس		نرخ بەفلس	
١-	گۆشتی مەر- هی بێگانە	کیلۆ				
	ران	=	٩٤٠		١٠٠٠	
	شان وشەپلکا	=	٨١٠		١١٥٠	
	پەراسو	=	٧٤٠		١٠٠٠	
٢-	گۆشتی مانگا- هی بێگانە ..	=				
	سنتیکا	=	١٠٠٠		١٢٠٠	
	سنگا بە قۆشکەوە	=	٩٠٠		١١٠٠	
	گۆشتی گویرەکە بەقۆشکی سواوەوە	=	٨٢٥		٩٢٥	
٣-	گۆشتی مەر خۆماڵی	=				
	پەراسو	=	١٠٤٠		١٤٧٠	
	شان وشەپلکا	=	١٠٨٠		١٧٢٠	
	(جەویسەی)	=	٨٠٠		١٥٧٠	
	لیمە	=	١١٢٠		١٨٧٠	
	بگەر	=	١٢٥٠		١٢٣٠	
	گون وگورچیلە	=	١٠٢		١٢١٠	
٤-	گۆشتی گویرەکەی خۆماڵی ...	=				
	بەراسو	=	٩٣٠		١٥٠٠	
	رۆستبەبێ قیمکا	=	١٢٣٠		٢٠٠٠	
	سنگا بە قۆشکەوە	=	٩٠٠		١٧٥٠	
	لیمە	=	١١٢		١٩٠٠	
	(جل طیر)	=	١٤٠٠		٢٢٥٠	
	زمان	=	٨٥٠		١٥٠٠	
	گون وگورچیلە	=	١٠٣٠		١١٥٠	
	ئیسقان	=	٢١٥		٢٠٠	٢١١
	⋮					

المصدر : النشرة التجارية ، العددان ١٤٦٧ ، ١٤٦٨ ، ٢٠ آذار - نيسان ١٩٨١)

بۆیە خواستی دراوی بێگانە زیاتر دەبێ کەو بەشە بازرگانیەکەش پەرە دەسێنێ

لەبەرئەوان کاندا پەرەسەندن و فراوانبوونی سنووری کەو بازرگانیە دەبێتە هۆی کەوەی چیتر خەڵکی دینار نەکەنێتەوە چونکە بەڵکو کەمەوە سەرنجی پەسیوی بۆ دانەنرێ، کەویش لە ڕێگەی کڕینی دینار بەنرخێکی کەم و گواستنەوەی لەسەر ڕەگەی کەو سەر دینارەکەی کڕاون بۆ دەرەوەی عیراق، کەسە کەمێتی هەیە لەبەرامبەر خانەکانی بێتنوی لێدەبێتەوە. واتە قولکردنەوەی لاسەنگی نێوان ڕووی دارایی... وەڵامکردنی سرێنگی دوو لە دینار و فائوگۆر پێ کردنی پاش کەم بوونەوەی نرخەکەی و بەرز بوونەوەی نرخی ئەمکا...

بۆی کەو دراوەی بۆ فائوگۆرکردن پێویستە

لەبەرانبەری بەهەکانی پێشوودا کەوەیان بۆ دەرن بوو، کە لە عیراقدا لاسەنگیەکی کەوا لێ دەرازووی دراوەکاندا هەبوو. کە ئەمە هێنی دەسەڵاتداری ناچارکردوە دراوی بیانیاری، بێ ڕەسەد قرچ بخاتە سەر بازاڕەوە. کەمەو دینارانە لە وانیەدایە دژی پێشیوانی نەکرێن، بۆ بەرێ گرتنی کەناڵەکانی فائوگۆر، کەوەش لەسەر داخستنی بازاڕی ناوخۆیی بەڵامبەدیارەت بە لاسەنگی نێوان بازاڕی دەرەکیو بەمەبەستی چارەسەرکردنی، وڕیم پەنای بردە بەر قەرزی دەرەکی [چونکە کەو چەند لاسەنگیەکە پێویستی بە دراوی قورسە. خەڵکی دینار].

کەو دووچاری کەرەش، لە دەیەمدا بوونەتە هۆی داببەزینی نرخی دراوی عیراقی، چونکە لە لایەکی کەو دینارانەی قرتی داوەتە بازاڕەوە، بە زۆری بەالیەتە بەکراون، لەلایەکی تریشەوە لە ڕێگەیگەشە کردنی قاچاغی بەرهەم هێنان و بڕی زۆری کەوارەو بڕی ئەمکی ناوخۆییەوە بالێبخت نەکراو.

بەواتایەکی تر کەو بڕە ئەمکەی لەبازاڕەکاندا هەن، بۆ ئەمەوەی فائوگۆری ڕێگا وێنکەیان پێ بکرێت پێویستیان بە بوونی دینارگراوە لە بانک یا لەدراو. بانکەکەر هاتبو کەو بڕە دراوە (دینارە) لەبری کەو ئەمکانە کەمتر بوو، لیرەوە نرخی کەو دراوە بەرز دەبێتەوە و نرخی ئەمکەکانی کەژێرن) کەم دەبێتەوە بەڵام بە پلەوپایەوە. کاتێکا کەسە بڕی کەو دراوە لەبری ئەمکا زیاتر دەبێتە کەوسا نرخی دراو دادەبەزێ و نرخی ئەمکا بەرز دەبێتەوە وەکا قیستاو لە هەڵمەکانیشدا لە عیراقدا ڕوویداوە.

کەواتە، هەروەکو مارکسی کەوەی ڕوون کردۆتەوە، کەو بڕە دراوە پێویستەی کە بۆ فائوگۆر پێویستە بەچەند هەوجێکی ئابووری و بایەخی پەیدا بدەن. بانکەکەر هاتو کەو بۆ دراوە کانەزیەی نرخ دەدرێتە بازاڕەوە، لەگەڵ کەو بڕە زۆرەی بۆ فائوگۆر پێویستە بەکسان بێتە، کەوسا بەهای کەو دراوە کانەزیەی لەگەڵ بەهای دراوە زێرینەکەدا بەکسان دەبێت. بەڵام کاتێکا کەسە بڕی کەو دراوە کانەزیەی لەرادەی پێویستیەکانی فائوگۆرکردن کەو دەبێت و لەبری دراوە زێرینەکە زیاتر دەبێت، فائیدەوە بەهەسابی کەو دراوە کانەزیەی لێدەبێ خوارێ و بەرز بوونەوەی نرخی ئەمکا دەدات

بەوپێیە کەو بڕە دراوەی بۆ

دالوگۆر پێویستە بەلایەنی کەمەوە ٢ هەرەسی داسوورێ و بابەتی بەوە:

١- بڕی شەکری بەرهەم هێنەر و

٢- بڕوتنەوەی نرخی شەکر کە دەتوانێ بەرزبوونەوەو دابەزینیدا جاهەگەر نرخی شەکر (لەبەر هەڵبژاردنی هاوتا خراپەوە، لەڕەنجامدا دەوبرە دراوەی کەبۆ دالوگۆر کردن پێویستە کەم دەبێتەوە. بە پێچەوانەشەوە، خۆ ئەگەر نرخی شەکر (لەبەرهەڵبژاردنی باشەوە) بەرز بووەوە، ئەوسا بڕی ئەو دراوەی کە پێویستە بۆ دالوگۆر بەکار دەبرێتەوە.

ج- هێزایی دالوگۆری دراو کەئەمەش بەندەبە هێزایی سوودەوەی بەرمایەوە، واتە خێرایی دەوڕەی بەرمایە کە پێویستیپە لە خێرایی گۆڕینەوەی بەرمایە بە شەکری بەرهەم هێنەر (هێزی کارکردن و کەرەستەی خاو و... هتد)، ئەوجا خێرایی گۆڕینەوەی ئەو شەکرە بەرهەم هێنەرانە بە شەکری ئامادە کراوەی سادەی کردەی بەرهەم هێنانەدا ـ عملیە الانتاج، ئەوسا هێزایی گۆڕینەوەی ئەو شەکرە بەرهەم هێنەرانە بەپارە، بە دراو، واتە فرۆشتن و ساغ کردنەوەی ئەوشەکرانە هەرچی ئەو پارە تازەیەیە کە دێتە دەست، لەبازاڕ بەرمایە هەڵیپەکە قازانجێکیش تێدایە.

لێرەوە جەوهەری ئەو بڕە دراوەی کەبۆ دالوگۆر کردن پێویستە، دەستنیشان دەکرێ بەڵام کاتێک کەچینە بۆرجوازی بەرهەڵستکارەکان بەربانگی دەشێوێ وەک بۆرجوازی دەسەڵاتداری مبرای بەرەڵڵ خێتواوە، و کاتێکە کەنووشی تەنگ و چەڵەمەی فرۆڵ وبێ چارەی داپووری و سیاسی دەبن، بۆ خۆرزگارکردنیان لەو تەنگەژە و چەڵەمانە، لەرۆژبەی کاحدا بەناچاری دەبەنە بەرخوڕە رێگاوچارەسەرێکە کە تەنگ و چەڵەمەکانیان قورلتر دەکاتەوە و گێڕاوەکە نیوتر دەگان تا شەو رادەبەی نێیدا دەخنکێن

بەڵێ، پتەرکردنی بڕی دراو و هاتنە خوارەوەی شەو نرخە راستەقینەیەی لێیدایە، لەدەرئەنجامدا بەدەستی جێنی بۆرجوازی دەسەڵاتدا رەوەبە، و ئامرازێکە لەسەر فاکتەرەکانی هێنانە خوارەوەو خستم کردنەوەی ئامێنی گوزەرانی زەحمەتکێشان و زیادکردنی قازانجەسی سەرمایەدارەکان.

هەڵگاوسان وجەنگاودەبنار

بۆ ئەوەی بە ڕوونی لە کێشەی هەڵگاوسان بگەین، پێشەکی دەبێ ئەوەمان لەبەر چاوبێتکە دووجۆر هەڵگاوسان هەیە:

یەکەمیان- هەڵگاوسانی بەرهەم، بەمانا کەئەگەر بڕون و زۆر بوونی بەرهەم لەڕەنجامی کەشە کردنێکی ئەکنەلۆژی یالەڕەنجامی فراوان کردنی لقە بەرهەم هێنەکەسان، کاتێکیش ئەم زیادەبەی بەرهەم دەبێتە دیاردەیەکی ناڕاستی، کە بەواری ساغ کردنەوەی ئەو بەرهەمانە دەگا دەبندەوە، واتە نەبونی بازاری فراوان بۆ ساغ کردنەوەی ئەو بەرهەمانە دەبێتە هۆی کەلەکەبوونی بەشی هەرە زۆری ئەمکاوداییەزبنی نرخەکانیان، و لەڕەنجامدا لەکار کەوتنی بەشی زۆری کارگەکان ومایە بوجێی بەشێکی تریان، ئەوجا بڵاو بوونەوەی بێ کاریەکی فراوان ونزم بوونەوەی ئاستی گوزەران.

هەڵبەت ئەم جۆرە هەڵگاوسانە بەیەستی باسەکەی ئێمە نیە چونکە ئەم جۆرە دیاردەیە لە میراقدا ڕووی نەداوە، چونکە هەتا ئێستا میرانی نەگەیشتوتە ئەو قاسقە

پێشکەوتوو فابوری یەی کەزیدە بەرهەمی
تیا بێتە دی.
دووەمیان- هەڵگاوسانی دارایی
هۆی بەدەستهێنانی هەم جۆرە هەڵگاوسانەش
دەگەڕێنەوە بۆ لاسەنگی لەنێوان زووی
دراوەکاندا ، کەلەئەنجامدا پارەی
بێ پشتیوان فرێ دەدرێتە بازارەوە ،
کەئەمەیان کەم کردنەوەی نرخی ئەو
دراوەی بەدەستەوەیە و بەرزبوونەوەی
نرخی شتەکی بەکار هێنانی لێ
دەبێتەوە .

ئەم جۆرە هەڵ گاوسانە ، وەکو لە
بەشەکانی پێشووی باسەکەماندا روون
بووە ، مەبەستی سەرەکی ئێمەیە
لێرەدا .

* * *

هەڵگاوسانی دارایی ، وەکو
دیاردەیەکی جیهانی لەسەرانسەر
وڵاتە سەرمایە داریەکاندا بەڵاو
بوتەوە و بوو بە کێشەیەکی فابوری
و سیاسی یەکجار توندوتیژ . ئەمەو
بۆیەش وەکو دیاردەیەک ، گرنگیەکی
تایبەتی هەیە بۆ هەمانی رۆژانەی
کرێکاران ، چونکە راستەو خۆ و
پێش هەموو چیز و تونژەرەچاوەت
کێشەکانی ترکاردەکاتە سەر
کرێکاران لەرووی کەم کردنەوەی
کرێی راستەقینەیان و هاتنە خوارەوەی
ئاستی گوزەرانیان .
بەڵام ئایا لەناوەی چەندا ، هۆی
ئەو هەڵ گاوسانە تەنها لاسەنگی
نەرازووی دراوەکانە؟ یا هۆی
تریشی هەیە؟ هەڵبەت جیاوازیەکی
ئەوتۆ لەنێوان هۆی راستەقینەی
هەڵگاوسان لەکاتی فاشیستدا و
هەڵگاوسان لەکاتی جەنگدا هەیە ،
کەمەش زیاتر لەوتوە بۆمان
دەردەکەوێت کەنرخی دراو بە
هێزو بەکێی نوێو تێزڵەکاتی
جەنگدا دێتە خوارێ وەکو لەکاتی
فاشیستدا .

هۆی ئەوەش لەسەرەتادا دەگەڕێتەوە
بۆ ئەو گۆڕانە قوڵانەی لەفابوری
وڵاتدا و لەکاتی جەنگدا ڕوودەدەن
کە گرنگترین ئەو گۆڕانانەش
بریتیە لەسەرز بوونەوەی ئاستی
خەرجیەکانی دەوڵەت لەکاریگەی
بێ پەرهەمدا کەئەویش خەرجیەکانی
جەنگە .

بەڵێ ، نەکا هەر لە عیراقیدا
بەڵکو لەسەرانسەری وڵاتە سەرمایە
داریەکاندا و بەتایبەتیش
پێشکەوتوەکان ، خەرجیەکانی جەنگ
نیوەی بەرهەمی نەتەوەیی زیاتر
قووت دەدات چونکە هەرچی ئەرستەی
جەنگ هەیە لەکاتی پێکدادانا
لەناو دەچن ، و بەو جۆرەش دەبێتە
هۆی لەناوچوونی بەشێکی زۆر لە
داهاتی نەتەوەیی و ئاماژەنەیەکی
کەلەمەمان کاتدا دەبێتە هۆی کەم
کردنەوەی ئاماژەی نەتەوەیی راستەقینەی
داهاتی نەتەوەیی راستەقینە
کەچی لەلایەکی ترەوە داهاتی
نەتەوەیی بەناو ، وئاماژەی نەتەوەیی
بەڵاو زیاتر دەبن ، کەئەویش لە
وێنەی پارەدا دەردەکەوێ ، کەئەو
پارەیەی کەلەراستیدا نرخەکەی
تاوانەبەکی زۆر فراوان هاتنە
خوارێ .

ئێرەوە دەتوانین بڵێین ، کەئەو
بڕوتنەوە ناکۆکە ، وانەبڕوتنەوەی
ئاماژەی نەتەوەیی راستەقینەو بەناو
لەکاتی بڕوتنەوەی داهاتی نەتەوەیی
راستەقینەو بەناو ، هۆی فابوری
و واقیعی هەڵگاوسانە لەکاتی
جەنگدا ، کەچی بەربەستکردنی
کەناڵەکانی فاکتۆگۆڕ لەڕێی دراوی
کاغەزینەوە دەبێتە هەنجامی ئەو
ناکۆکیەی سەرەوە . هەرچی هۆیەکانی
پتر بوونی خەرجیەکانی دەوڵەتە
لەکاتی جەنگدا ، بریتین لەمانەی
خوارەوە :

ا- بەش بوون (مارەی هێزی چەکدارەکان
بە شێوەیەکی تاکانەی خوسینی شەهم
پاسە (شوباتی ۱۹۸۲) دە موالیە
بەرەسمی لە سوباداں و دوو موالیدی
نرخی (۱۹۸٤ ، ۱۹۵۱) بانگ کراون
سەربازی. لەو بەشانەی تر کە
بە مطرح بن هەلبژێردەموو شەو
سەربازانە پێویستیان بەموجەو
مارەبڕگا و فاروقە وئامرازی
گواستنەوە و ..... هتد، کەلەراستیدا
لەو سەفەرە تەنیا بەرخۆرد مێ
دەوان، بەرهەمهێنیان هەبێت
۲- تەنیا فڕکانی بەشی هەرەزۆری
ئامرازەکانی جەنگا و چەکەهەمە
هزەکان . فڕۆکە، تانکا تەقەمەنی
.....هتد . لەکاتی بڕێکە دادانا
گەدەسە تیا چوون و بەفیروچوونی
سەدان ملیۆن دینار دەگەیەنێت
کە بڕیارەکان بە پرکردنەوەونوێ
کردنەوە، هەیە تا چەندی دەسەلاتدار
لەلایەک) بەوانیت لەو جەنگە
نارەوایەدا بەردەوام بێت . لە
لایەکی تریشەوە بۆ ئەوەی چیکسا و
کورسی دەسەلاتدارێەکی ئاسوفتر
بەدەست
۳- دابڕین و دوورخستنەوەی بەشێکی
زۆر لەهێزە بەرهەمهێنەکان لە
گردەکانی بەرهەمهێنان، بەتایبەتی
دوور خستنەوەی بەشێکا لەگرێکاران
و جوتیاران لەوجا دورە بورجوازی
و موجە خۆرە بچوکەکان ، بەتایبەتی
و هەیشی لەمبی بەوە، کەلەهەمە
لەلایەکا دەبێتە هۆی کەم بوونەوەی
ئەوارەی بەرهەمی ئەوەیەی
راستەخۆ و لەلایەکی تریشەوە
دەبێتە هۆی پتر بوونی هەرجەکانی
دەولەت لەلایەنجامی کواستنەوەی ئەو
بەشە کارگەرانەلەبەشێکی بەرهەم
هێنەوە بۆ بەشێکی بەرخۆر
۴- دروست کردنی بشکەی سەربازیی
نوێ وفراوان کردنی بنکە کۆنەکان
لەناوەوەی ولات و لەجیەبەجێ ریخدا.
۵- فراوان کردن و پتر بوونی
ئەرکی دەزگا پارێزەرەکانی چینی
دەسەلاتدار لە چەشنی ئەمن و
ئیستخبارات و مولتیەرات و... هتد

* * *

ئەنجامەکانی هەڵگاوسان لە
ساوەی جەنگدا

ا- زیاد بوونی لاسەنگی ئەرزەی
دراوەکان.
۲- پرکردنەوەی یا بەربەست کردنی
کەنالەکانی ئالوگۆر بەدراوی
کانەزیبی گەم نرخ کەبەرێپچەیلەی
نەگراوە.
۳- بەرز بوونەوەی نوندو تیژی
هێزای نرخی ئەمکەکانی بەکارهێنان.
۴- کەم بوونەوەی کرێی راستەقینە
بەهەشتێکی زۆر خێرا، چونکە هاتنە
خوارەوەو کەم بوونەوەی نرخی دینار
لەزیاد بوونی کرێ خێراتر. ئەمەش
دەبێتە هۆی ئەوەیکرێکاران وهەندێ
تویژی بۆرجوازی بچوکا ئەوانەی
کەسوبەیەکی دیاری کراویان هەیە،
لە چین و تویژەکانی تر خراپتر
زیانتر بچێژن، چونکە سوچەکانیان
پێش وەخت بۆ ماوەیەکی درێژدیاری
کراوە.
۵- هەڵگاوسان دەبێتە هۆی ڕوخانی
گوزانێکی زۆر بەبارەت بەدابەشەی
کردنی داهاتی نەتەوەیی لە نێوان
چین و تویژە جۆراوجۆرەکانیکۆمەڵی
فیراقی سەرمایەداربدا
۶- هاوەن مولکەکان خوڕئی زیان
دەبن، چونکە ئەو مولکانەبەشەی
ئیجارە وەری دەگرن لەنرخێکی
راستەقینەی خۆی کەمتر بەجۆرێکی
دابەزیی نرخی دینار.
۷- جووڵە خۆرەکان و ئەوانەیەی
پارەکانی بە پارە بە قەرزدان بە
ئالۆزاش بەوە دەکەن خوڕئی زیانێکی

زور دەبن، چونکە لەو بارەیەی لەبری قەرزەکانیان زەوی دەگرنەوە لەبری راستەقینەی خۆی کەمترە و هێزی خوێن لەو دینارانەدا کەوەری دەگرنەوە لەهی دراوەکانی کۆنەکان کەمترە.

٨- زیانێکی فراوان لەبەرانبەری توێژە زەحمەتکێشەکان دەکەوێتە سەر هۆی بڕی پوولی بایەخ بڵندبوونەوەی خەڵکی بێبەشەکان.

٩- هەروەها هەڵگرانی واتە دابەزینی خرێی دینار بەبێ بەشی راستەوخۆ کارەکانیان سەرخاوەن پیشە دەستیەکان و بازرگانە بچووکەکان، چونکە هەرچەندە حیسابەکەیان قازانجێکە نیشان دەدات، بەڵام لەراستیدا قسەو پارەیەی لەقەبامی ماڵ کردبەوەی خەڵکانیان بەدەستی دەهێنن زۆر لەو پارەیە کەمترە کەلەوەپێش لە فرۆشتنی هەمان شتەکە بەدەستیان دەهێنا.

١٠- بڵندبوونەوەی ئاستی بێکاری جارێ بێکاری ئاشکرا بێت یاخود

١١- کەم بوونەوەی هەرجۆرەکانی کە بۆ بەرەوپێش و پێش کەوتنی و... هتد پێویستە

١٢- بە قەبووڵنەکردنی دەرامەتێکی ئادی مرۆیی دارایی بەکجار زۆر، کەوجا نێتوانێت نەوای کردەکانی بەرهەم هێنانی سەرمایەداری، کەئەمەش نیشان دەبێتە هۆی دوور کردنی هاوسەنگی لە ئانۆگۆری دراوەکاندا و تێکدانی دۆخی دارایی گشتی.

١٣- لەقەبامی هەڵاوێردنی تواندو تیژی جەماوەری زەحمەتکێشان ئاکۆکیەکانی سیستەمی سەرمایەداری پتر قوڵ دەبێتەوە وەمەرجەکانی ئەنجامەوەی تەنگ وچەڵەمەیەوری بەکان دێنێتە دی و زەمینەی بۆ خۆی دەگا

١٤- بەڵام لەگەڵ هەموو قەرەبووی هەڵگاوسان بە قازانجێکی جیاکە دەکەوێتەوە بۆ چینی دەسەڵاتدار بەگشتی و بۆرجوازی پیشەسازی بەتایبەتی، چونکە:

أ- هێزی کار بەترخێکی کەمتر لە کرێوی راستەقینەی خۆی دەگرێ

ب- کەرەستەهاوەکان بە نرخێکی کەمتر لەنرخی راستەقینەی هێنانە بەرهەمی، دەگرێ

ج- لەرزەکانی بەدراوێکە دەداتەوە کەنرخی راستەقینەی هاوتەنەخواری

١٥- سەرمایەدارە پیشەسازیەکان هەوڵ دەدەن کەرەستەهاوەکان بە قەرز بکرن، لەهەمان کاتدا هەوڵی قەرەبوکردنەوەی قەرزە کۆنەکانیان بە زووترین کات بدەنەوە، چونکەلەم حاڵەتەدا بەدراوی کەم نرخ تر و لەرزانە دەدەنەوە.

١٦- پتر بوونی قەرزی دەرەکیی کەقەبامی دەبێتە هۆی فراوانکردنی قەرز باجانەی لەقەبامی زەحمەت کێشان دابە، بەتایبەتی باجی سەرانەوخۆ وانە بەرزبوونەوەی نرخی خانەکە پێویستەکان ●

* * * * *

سەرچاوەکان

١- ی. ڤارگا، القضایا الاقتصادیة السیاسیة للرأسمالیة، ترجمة احمد فؤاد، بیروت ١٩٧٥.

٢- بدرالدین السباعی - ترجمة الاقتصاد السیاسی، المجلد الاول بیروت ١٩٧٢.

٣- مصطفی الجباخنجی - ترجمة القاموس الاقتصادی، دمشق ١٩٧١

٤- د.فؤاد مرسی، ازمة التنمیة الاقتصادیة العربیة بغداد ١٩٧٩.

١- د. عبدالامير المبود، عوامل انخفاض سعر الصرف للدينار العراقي في اسواق الصرف الحرة، مجلة الاقتصاد، العدد ١٢، كانون الثاني ١٩٧١.
٢- الجهاز المركزي للاحصاء، كتاب الجيب الاحصائي بغداد ١٩٧٦.
٣- الجهاز المركزي للاحصاء، كتاب الجيب الاحصائي، بغداد ١٩٧٢.
٤- الجهاز المركزي للاحصاء، المجموعة الاحصائية السنوية ١٩٧٤
٥- النشرة التجارية، العددان ١٤٦٢، ١٤٦٨، ٦ آذار - نيسان ١٩٨١.
٦- النفط والتنمية، عدد مشترك، ٥، كانون الثاني - شباط ١٩٨١

* *

ئەوزاراوانەی لیرەدا هاتوون :

نرخ	: السعر
بەها	: القيمة
شمەک	: السلعة
بەهای بەکارهێنان	: القيمة الاستعمالية
بەهای گۆڕینەوە	: القيمة التبادلية
ئالوگۆڕ	: التداول
قازانج	: الربح
سوود	: الفائدة
مزلکانە	: الريع
دراو	: النقد
کاری کۆمەڵایەتی پێویست	: العمل الاجتماعي الضروري
پێوەری گشتی	: مقياس عام
گەشەکردن	: التطور
پەرەسەندن	: النمو
خۆزگە	: التقدير
ئالوگۆڕی شمەکی	: التداول السلعي
بڕ	: مقدار
پێشبینانە	: الرصيد
خواستی خستەڕوو	: الطلب والعرض
هەڵئاوسان	: التضخم
تەنگژەڕووی	: عجز الميزان النقدي
دراوەکان	
لاسەنگی ئەرزووی	: عجز الميزان التجاري
باوەکانی	
دراوی قورس	العملة الصعبة
ئاڵوگۆڕی هاوسەنگی	: فوضى التوازن
سازدان	: التصدير
هاوردن	: الاستيراد
بازرگانی دەرەکی	: التجارة الخارجية
زێدە	: فائض
بەرهەمهێنان	: المنتج
بەرخۆر	: المستهلك
هێزی کرێن	: القوة الشرائية
تەرازووی دراوەکان	: الميزان النقدي
کرانەوەی ئابووری	: الانفتاح الاقتصادي
سوو	: الربا
کۆمپانیا فرەنەتەوەکان	: الشركات المتعددة الجنسيات
(فرە وگەورەکان)	
بازاڕی ڕەش	: السوق السوداء
دارایی	: مالي
غەرجیەکان	: النفقات
داهاتی نەتەوەیی	: الدخل القومي الحقيقي
ڕاستەقینە	
داهاتی نەتەوەیی	: الدخل القومي الاسمي
بەناو	
ساماتی نەتەوەیی	: الثروة القومية الحقيقية
ڕاستەقینە	
ساماتی نەتەوەیی	: الثروة القومية الاسمية
بەناو	
بەرەبەست کردنی	: سقوفات التعامل
کەناڵەکانی ئاڵوگۆڕ	

گلشەکانی جیهان

ئیکاراگوای ساندینیستا

سۆمۆزا و ئیمپریالیزمی یانکی بەزاند

شوان

هەندێ زانیاری پێویست

ئیکاراگوا بەکێکە لەوڵاتانەی دەبەریکای لاتینی کە جەکتوکالتی تاسراوە . پانتایەکەی ۱۲۰۰۰۰ کیلۆمەتری چوارگۆشەیە زمارەی دانیشتوانی ۲/۹۶۶/۲۴۲ کەسە . پایتەختەکەی (ماناگوا)یە کە ۳۰۰۰۰۰ کەسی تیا نەژی . بەرلەپزگاری راپەرینیکی C.E.P.A.L (کۆمیسیۆنی ئابووریی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ ئەمریکای لاتین) وای نیشان داوە کە ۵٪ زەوی کێڵگراو بە دەست ۲٦٪ مولکداری گەورەوە بوە کەچی زمارەی ۲٦۰۰۰۰ جوتیارخاوەنی کەمتر لە ٦ ﻫ زەوی و زاری کشت وکاڵ بوە ، نزیکەی ۲۰٪ کرێکارانی کشتوکاڵیش لە بڕێتی بارە کرێی کاری خۆیان بە خسەکی وەر گرتوە .

لەبەر جەمی دانیشتوانی ئیکاراگوا ۶۵۰۰۰۰ کەس هێزی کارنگەری کاری ئابووری پێکدەهێنن کە نزیکەی ۳۰۰۰۰۰ کەسی لە کشتوکاڵ و ماسی گرتندا کار دەکەن ، ٤۰۰۰ کەسیش کرێکاری بەردەمەنەت ، ٦۰۰۰ زیاتریش کرێکاری کارخانەیە و ۵۰۰۰ کەسیش کرێکاری خانوبەرەو ٤۰۰۰ کەس لە ئەسپاردو کارەبا و ۱۰۰۰۰ کەسیش لە بازرگانی و ۲۲۰۰۰ کەس لە حەمالی و گوێزانەوە و دەمپار و ۱۰۰۰۰ کەس لەکەرتی بارەی دارایی و خەرزو ساکەکانەدا کێش کەکەن .

تاڵان کردن

لە سێوەوە سەرمایەدارەکانی ئیمپریالیزمی ئەمریکا ، هەریکی تاڵان کردنی سەروسامانی کۆمەڵانی خەڵکی ئیکاراگوان . بەشێکی گەورەی سامانی کانەکان وجەنگەڵەکان بە دەست کۆمپانیا ئەمریکاییەکانەوە بوە . لەساڵانی ۱۹۵۶ - ۱۹۵۷ کۆمپانیاکانی دەرهێنانی زێڕ لەسایەی ۸ ملیۆن دۆلار زێڕتەنها ۲۳۰۰۰ دۆلار یان بەدەوڵەتی ئیکاراگوا داوەوە کۆمپانیای بەرهەمهێنانی تەختەی ئەمریکایی تەنها ۲٪ داهاتی تەختەیان هەدا بە دەوڵەت کەچی لەو ساڵانەدا تەنها کۆمپانیەکانی U.T.P.S.O سابی ۸۰ ملیۆن دۆلار تەختەی تاردۆتە دەرەوەی ئیکاراگوا. بەگشتی لەسەر جەمی لەو کەرەستە و گەل وبەلەی ئەنیزدرابە هەندەران

٩٠ ٪ دا هەبو بۆ ئەمریکا ، ولە بریتی ئەو خانە کەل وبەلەی پیشەسازی و مەکینە و سوتەمەنیان لەنارەوە بو نیکاراگوا ، کەتەنگرە ٢٥٪ ی ماوەی نابوری نیکاراگوا سەرمای شواندنی بەنەوتەوە بەئەمریکا و گرێ دراوەتەوە ، هەمو تەنگوچەلەمە نابوریەکانی ئەمریکا ئاگامی خرابی بۆ کزمەلانی هەلکی نیکاراگوا پەیدا دەکرد . لەو حالەتەدا وەزارەتی دەرەکی گەتەکردنی لێ گرتبون ، کرێکاران و جوتیارانی لە دژێکی سەخت و دژوار دا ڕاگرتبون و نزیکەی ٦٥ ٪ ی هەلکی دەخوێندەوار بون وتەنها ٥٠ ٪ ی منالان بەر لەگەیشتن بەتەمەنی ٩ سالی دەمردن .

گرنگی نیکاراگوا بۆ ئەمریکا

نیکاراگوا لەهەمو وڵاتانی دوری ئەمریکای لاتینی زیاتر بوەتە بەر سەرنجی چاو چنۆکی ئیمپریالیزمی ئەمریکا وە . سەرەڕای تەختەو کانی زێڕ وزیو و مس کە داهاتێکی زۆریان دەخستە بەشی کزمەڵایەتی ئەمریکا وە ، بایەخێکی گرنگتریشی هەیو کەلەوانە کەمتر بەبەهرە نیکاراگوا بێگەیەکی سازو لەباری هەیە بۆ ئەوەی کەنالێکی لێ هەلکەنن هەردوو قوڵبا ئوس بێگەوە بەستێنەوە و بێتە هاوشانی کەنالی پەنامە . بەتایبەتی بەهۆی دەریای نیکاراگوا و ڕوبارەکان (ڕیان خوان) وە هەلکەندنی لەو کەنالە بۆ ئەمریکا کارێکی ئاسان بو .

ئەمریکا بۆ هەلکەندنی ئەو کەنالە سالی ١٨٤٩ بەهۆی گلیتون بولەرەوە هەوڵی امتیازی لەگەڵ بەدەستانی نیکاراگوا وەرگرت ، بەڵام هیچەوی نەبرد کەپرۆژەکەیان دوانەست وجارێکی تر لەسەردەمی حوکمڕان (سانتۆس زلایا) دا داوا کەیان تازە کردەوە . ئەمەریکا ئەمجارە ویستی لە بریتی ١٥ ملیۆن دولار تەرخەمو ماڵێکی ئەو کەنالە بدرێتە ، ئەی لەبەر ئەوە (زلایا) ڕازی نەبو ، ئەمریکاش لە تولەبدا جرێتکی بردەسەر نیکاراگوا و حوکمی (زلایا) ی ڕوخاند و (ئۆدولفۆ دیاز) کەماوەیەک بەجانشینی بەرمایەدارە ئەمریکا یەکان هەربکی خاوێنی نانەوە بۆ گوا بە حوکمڕانی بەهێزی نیکاراگوا

گورتە مێژوییەکی نیکاراگوا

مەردەمێکی زۆر نیکاراگوا لەژێر ڕێکی ئیسپانیادا بو تا لە سالی ١٨١١ دا بەرزالەت مەربەخۆیی سیاسی وەرگرت . هێندەی نەخایاند گەنجە و دوڵەمەندە بو بەمەیدانی پێشکی ئەمریکا و ئینگلترا تا کایرایەکی دری دەرما کەنا وی وڵگر بو ئوانی بەبارەمێنی زمارەیەکا بەگرێ گیرا و وچەکدار ، ئەمریکا بەلاماری ساناگوا ئەدات و دەسەلاتی سیاسی لە سالانی ١٨٥٥ - ١٨٦١ بگرێتە دەست . پاش ئەویش کێشە بەرەنەکانی نیکاراگوا لە سالی ١٨٦٢ - ١٨٩٣ دەسەلاتی سیاسیان گرتە دەست و دەوڵەتیان لە کارمەند چبا کردەوە . پاش ئەوانیش (سانتۆس زلایا) لەلایەن لیبرالیزمەکانەوە هاتە سەر حوکم ، هەندێ ڕیفۆرمی پاش کرد ، تا لەسەر کێشەی کەنالی نیکاراگوا سالی ١٩٠٩ ئەمریکا هێرشی کردەسەر نیکاراگوا و حوکمی سانتۆس زلایای ڕوخساندو دەسەلاتێکی چارەی تەواو نوکەری خوی تیا دامەزراند . هەروەها ئاکۆکیەکی بەردەوامی لە نێوان

لیبرالەکان و گۆنەپەرستەکانیدا قول کردەوە تا لە ساڵی ١٩٢٦دا هەرێمی ناوچۆ لە میانەیانیدا هەڵگیرسا. وەک دیمانەوە لەگەڵ کەسێکدا دەوری خۆی گێڕابەوە لە گۆڕکردنەوەیەدا. لەساڵانی جەنگی ناوخۆدا ژەنرال (فوگۆستۆ سیزار ساندینۆ) لە واقیعی پاشکەوتن و زۆر دەستی و پەلامارەدانی ئەمریکا رابەری، خەباتی چەکدارانەی لە ئاهەنگانەوە دەستپێ کردو هێزێکی لەسەربازان و کرێکارانوجوتیاران و خوێندکاران کۆ کردەوە وەک ساڵ هەری لەگەڵ داگیرکەرە ئەمریکاییەکان و گۆنەپەرستەکانی ناوخۆدا کرد تا بە پیلانگێڕی سۆمۆزا (سۆزێکی پاسەوانی نیشتمانی) لە ساڵی ١٩٢٤ کوژرا.

لەو دەمەوە بنەماڵەی سۆمۆزا دەسەڵاتی سیاسیان گرتە دەست و ٤٠ ساڵ زیاتر رژێمێکی دیکتاتۆریان دامەزراند. تا لەساڵی ١٩٧٩ دا کۆدراین هاو سۆمۆزا و رژێمی دیکتاتۆری نیکاراگوا لەسەردەستی دیکۆشەرەکانی ساندینیستادا روخا و حوکمێکی دەموکراتیی بەسەرکردایەتی بەرەی ساندینیستا هاتە سەرکار.

خەباتی چینایەتی و نیشتمانی

بەدرێژایی ساڵانی پەلامارەدان و داگیر کردن و سەپاندنی حوکمی دیکتاتۆری کۆمەڵانی خەڵکی نیکاراگوا دەستەڵی داگیرکەرانی ئەمریکا و گۆنەپەرستانی ناوخۆ نەبوون و هەمیشە گیانی بەرگری و رابەریان لە بزوتن و گەشەکردندا بو تا ساڵی ١٩٢٦ لە رابەرێتی ئاندیدۆدا بە شێوەی خەباتی چەکدارانە خۆی نواند، کەگەر بێ کۆنەپەرستەکان تراشیان سیزارساندینۆی سەرکردەی لەناو بەرن، بەڵام گیانی نەمرو ساندینۆ لە بزوتنەوەی رزگاری نیشتمانی دیموکراتیدا هەر لە گەشانەوەو بەرەسەندندا بو تالە ساڵی ١٩٦١ دا بەرەی ساندینیستا پێکهات و بەهێزی فراوانی کۆمەڵانی خەڵکی راگێشایە کۆڕی خەباتی سیاسی و چەکدارەوە، بە بەوبەهێزی درێژەو ڕێبازی سیاسی دروست بەرەو سەرکەوتنی بردن.

لەکۆڕی فەو خەباتەدا. پارتی کۆمۆنیستی کە بە پارتی سوسیالیستی نیکاراگوا (ناسراوە ماوەیەکی زۆر واقیعی ولاتەکەی خۆی نەدەزانی و لە داوی ڕێبازی حیزبە کۆمۆنیستەکانی ئەورووپا دا لا بو، وەگەر وولاتێکی ئەورووپا واقیعی نیکاراگوای هەڵدەسەنگاند و دەیویست بەهەمان ڕێو شوێن درێژە بەخەباتبدا. تالەساڵی ١٩٦٧ دا بڕوای بەخەباتی چەکدارانە هێنا بێ تەرەی بتوانێ لەگەڵ بەرەی ساندینیستدا پێکەوە بێ و خەباتی لەگەڵ یەکخستا

بەرەی ساندینیستا FSLN

بەرەی ساندینیستا لەساڵی ١٩٦١ دا لە شەنجامی بڕوبۆچونەگی میژوبسداڵە یەکگرتنی چەپ ریگەراوو دەستەیەکی بچوکا کەبە نیشتنی کاریان ئەکرد پێکهات:

* ڕاوانی نیشتمانیپەروەری ئۆرتگیز
* بەرەی یەکگرتوی نیکاراگوا
* یەکێتی بزوتنەوەی نیوولی نیکاراگوا
* پێشەرگە خاوەن ئەزمونەکانی ساندینیستا، کە ساڵانی ١٩٢٦-١٩٣٤ لەگەڵ ژەنەرال ئوگوستۆ ساندینۆ دژی سێهەمین بەلامار دانی ئەمریکا ئەڕیان کردبو وەهەر لەخەباتی

شۆرشگێڕانەی خۆپاندا بەدەوام بوون، لەسەرەتا دا بەناوی بزوتنەوەی ئاندێمیستا، پێگا هات و لەسالی ١٩٦٢ گۆڤرا بە بەرەی رزگاری نەتەوایەتی ئاندێمیستا.

لەسەرەتای هەشتاکانەوە دا شکستی گەورەی هێزە بەلاپەڕەرس و پەندی رۆژی لێ هەر بوون و دەستیان کرد بەگرێکی دان بە هەمو شێوە بەستەندەکانی کاری سیاسی و تاوای لێ هات لە سالی ١٩٧٩ وە بۆ بە تەنیا هێزی سیاسی بەهێز کە بالای کاریگەر و زۆری دێکتاتۆری بشوێنێ.

لەبەر ئەوەی ئاندێمیستا بەوە بەکە لە چەند رێکخراوێکی جیا جیا پێکهاتوە بەکە بنچینەی ئیدۆلۆژی هاوبەشیان نیە، لەگەڵ ئەوەشدا کە بەرگریان لە تەکەی کەسانی (م.ل.ل)ی و لەناو بردنی کەوتنە ژێر ڕکێفی (م.ل.ل)ی ئاندێمیستی، بنچینەی ئیدئۆلۆژیی خۆی هەیە بەڵام ئەوەی (م.ل.ل)ی بەسیرۆ بەاوەڕی ئاندێمیستە.

هەندێ لایەنی بەرنامەی ئاندێمیستا

ئۆزبەی دیموکراسی شۆرشگێڕانەی گەلی ئاندێمیستا پێتەهەڵدەوەشێنێ کرێکاران و جوتیاران لەبەر تێکۆشانی هاوبەشیان بۆ ڕووخاندنی پرۆلیتاریا و بەدەستهێنانی سیاسی ئاندێمیستەکات لەسەر بنەمای هاوبەشی سەرنگوونکردنی خۆرئێگیرانەی داروودەستەی بەرژەوەندی و قۆناغی یەکەمی شۆرشی دیموکراتیی گەل دا.

ئەم شەڕەدا دوو لایەنی قەناسی بەرامبەر بەکتر وەستاون، کە لایەنی گرنگیان بەرەخنەی ناوخۆیی و لایەنی تریش هێنە شۆرشگێڕانە. ئەم جەنگە بەنگێکی شۆرشگێڕانەیە پێت بە بەکێتی کرێکاران و جوتیاران دیموکراتی بۆرجوازی، ڕزیمێکی دیموکراتی وا کە دەسەڵاتی ڕاستەقینەی گەل بێ و زۆرەملێی گۆڤەل بەرەو بەرەی دامەزراندنی سوسیالیزم بەرێ بەکا بەسەر سەرمایەداری، وە بەسەر کەوتنی شۆرشی ئەم قۆناغە دیموکراتیانە بە ڕووی خۆیەوە بێکات:

- دەستگرتن بەسەر سەرمایەی گەورە و ساماڵی مێژوداری و دەستەکەیدا
- دەستگرتن بەسەر بەرهەمهێنانی سەرمایەداری گشتی وکاڵ دا کە لە جۆگی سیستەمی ئاڵی فۆندیسا دایە latifundio
- گەشە پێدانی سەنعەتی نیشتمانی
- هاوسەرکردنی کشتوکاڵی بەسەڵەی زەوی بەدوی جوتیارانەوە، بە گوێرەی سەرەتای (زەوی بۆ ئەو گەسەی کاری تیا دەکا).
- بەرپاکردنی شۆرشێکی کولتوری و ئەرەنگی کە بیستی ڕاپەڕینی خەڵکی زەبون وچاوەڕوانیە
- پاڵپشتی سوپای خۆپاریزان و سوپا ڕزگاریخوازانی ئاندێمیستا لە هەناسی پاسەوانی نیشتمانی (الحرس الوطنی).
- دەستگرتن بەسەر بانکەکاندا.
- بەدواچوونی بێکاری، لەڕاڕولایەنی
- بەرگری لەگرانی و بەرزبونەوەی نەرخی ژیان.
- ئۆماڵی کردنی گۆسپانیا بێگانەکان

* جەنگی شۆرشگێڕانەی ناوخۆ، لە پێناوی ڕوخاندنی دێکتاتۆری و دامەزراندنی حکومەتی دیموکراتی شۆرشگێڕانەی گەل دا.

ئەم شەڕەدا دوو لایەنی قەناسی بەرامبەر بەکتر وەستاون، کە لایەنی گرنگیان بەرەخنەی ناوخۆیی و لایەنی تریش هێنە شۆرشگێڕانە. ئەم جەنگە بەنگێکی شۆرشگێڕانەیە پێت بە بەکێتی کرێکاران و جوتیاران

که به‌ستن و مارکسیزم- لینینیزم
ریّ نوێنی ئه‌کا بۆ ڕوخاندنی
سۆمۆزا و دامه‌زرانی دیموکراتیی
به‌ره‌و سوسیالیزم.
هه‌نگی شۆڕشگێڕانه‌ی ساندینیستا،
دیسیپلینه‌ڕ ئه‌ڕامۆش ناکات،
هه‌یاتدۆزی دیسیپلینه‌ڕ له‌ و
ڕێگه‌یه‌وه‌ ده‌ڕ ده‌چا، که ساکۆکی
گۆڕه‌لانی هه‌لکه‌ ۆزی سۆمۆزا لابه‌لا
بکا، تا بتوانێ سۆمۆزا و ده‌زراوه‌رانی
نیشتمانیی که ناچاری به‌یاندنی
ده‌سه‌لات و دۆڕاوی دیسیپلینه‌ڕیی
وانکین، نێگیان بشکێنێ و پاشه‌و
ڕۆژان بۆی دیسیپلینه‌ڕ له‌
نیکاراگوا ڕه‌خساو، هه‌نگی
شۆڕشگێڕانه‌ی ناوخۆ، جێگه‌ی
سوسیالیستی ئاشکرای خۆی
هه‌یه‌، که له‌ یاره‌نی که‌میی
سوسیالیستی و هه‌مو هێزه‌ شۆڕشگێڕو
پێشکه‌وتنخوازه‌کانی دونیا بسه‌ره‌و
سه‌رکه‌وتن ڕێ ئه‌کا.

* چه‌ماوه‌ری گرێکاریی نیکاراگوا
دامه‌زرێنه‌ری شۆڕشی ساندینیستایه

له‌ پێش ڕۆژانی که‌وتنی
شۆڕشگێڕانه‌وه‌ گرێکارانی شار و
گێڵه‌کان به‌ پێی ڕاده‌ گیرو
گرفتی ڕۆژ و ده‌ڕۆ و دیکتاتۆری
هه‌ڵومه‌رجی سیاسی و عه‌سکه‌ری ڕۆژان
بۆ گه‌شه‌یێدان و به‌ره‌ه‌ننانی هه‌یاتی
شۆڕشگێڕانه‌ ساز کردوه‌، وه‌له‌ڕێگه‌ی هه‌یاتی
شۆڕشگێڕانه‌ی گۆمه‌لانی هه‌لکه‌ندا
له‌ ده‌وری ساندینیستا گڕبوته‌وه.
چونکه‌ پڕۆلیتاریا و شۆڕشگێڕترین
چینی گۆمه‌له‌، هایدۆلۆژی و
خواستیی شۆڕشگێڕترین و پێشکه‌وتو
ترین هایدۆلۆژی و ڕه‌خنه‌یی
گۆمه‌لایه‌تیه‌. بۆیه‌ چینی گرێکار
هێزی بنچینه‌یی پڕۆسه‌ی شۆڕشگێڕانه‌ی
ڕۆستا و پاشه‌ ڕۆژی ساندینیستایه‌،
به‌ڵام ئه‌و چینه‌ش به‌بێ پشتیوانی جوتیارانی
هۆشه‌کاران و ڕۆشنبیرانی ووردە
بۆرجوازی، به‌ته‌نها توانای جێبه‌
جێکردنی ئه‌رگه‌کانی شۆڕشی نیه‌
له‌به‌ر ئه‌وه‌ ساندینیستای پێشره‌و
له‌بێ داهێنه‌رانه‌ بانگه‌شه‌ی به‌کێتیی
گرێکاران و جوتیاران به‌ره‌و سه‌ر-
نگوونی دیکتاتۆری و دامه‌زراندنی
گۆمه‌لێکی نوێ به‌هێز ئه‌کا.

به‌پێی ئه‌و به‌کێتیه‌ هێزو به‌ره‌
نه‌تاماتیه‌کانی پڕۆلیتاریا ئه‌هێی
ڕۆڵ و ئه‌رگی ڕاسته‌قینه‌ی خۆی
ئه‌بینێ.

به‌ره‌ی ساندینیستا پێشره‌وی شۆڕشه

پتر له‌ ۱۲ ساڵ هه‌وڵی
شۆڕشگێڕانه‌ له‌ پێناوی ڕزگاری
نیشتمانی و دیموکراتی گۆمه‌لانی
هه‌لکه‌ندا، له‌ کۆری هه‌ناسێکی درێژ
هایه‌تی به‌ناچاری خوێناوی وه‌ڕ وه‌دا
ناشه‌ بنیستا بوته‌ هێزێکی هه‌ناری
پێشره‌و. جێگه‌ی ڕه‌وا و متمانه‌ی
هه‌لکی نیکاراگوایه، سه‌رکردایه‌تی
هه‌یاتی شۆڕشگێڕانه‌یان ئه‌کاته‌وه‌
سه‌رکه‌وتن به‌ره‌ ده‌یکاته‌ڕی
دامه‌زراندنی حکومه‌تی دیموکراتی
گه‌ڵ. پێشره‌وی (م.ل) ئه‌مڕۆ ئه‌توانێ
ڕێکخراوه‌کانی خۆی فراوانتر بکاو
به‌ڕه‌نه‌ به‌ڕێکی (م.ل) ساندینیستا
فه‌ڕماندەی ساڵی سیاسی و
عه‌سکه‌ری گۆمه‌لانی هه‌لکه‌ و ئه‌ڕشه‌و
ئۆڵ به‌ چه‌ماوه‌ره‌وه‌ به‌ستراوه‌ته‌وه.

ده‌سه‌ت ده‌ڕخۆی شێوه‌یه‌کی دیسیپلینه‌ڕ و به‌کێتیی هه‌یاتی شۆڕشگێڕانه

دیسیپلینه‌ڕیی فه‌ڕمیکا لاتینی
له‌ ده‌ه‌ی ووڵاته‌کانی فه‌ڕمیکای لاتینی
و به‌تایبه‌تی نیکاراگوا هه‌ڕ له‌
ژێر چنگ و ده‌سه‌لاتی ئۆلیگه‌ڕانیی
خۆیدا بمێنێته‌وه، به‌ڕدەوام
خه‌ڵڕو ساماندیان به‌تاڵان بسه‌ڕ و

نیشتمانه‌که‌یان بکاته پلەوپایەی هاوبەش، باوەڕمان بەوەیە جگە لە بەڵامدانی ڕاستەوخۆ و دەستوەردانی سەربازی لەکار و باری ناوخۆیان دا، لەگەڵ ڕاوەستان و پیلان گێڕانیش دژی حوکمەتە دیموکراتی و ڕزگاریخوازەکانیان درێغی نەکردووە.

تا ساڵی ١٩٣٣ سێ جار ئەمریکا ڕاستەوخۆ بەڵامباری نیکاراگوای داوە و بەهۆی جەنگەرەکانیەوە خاپوری کردووە، حکومەتی لیبڕاڵەکانی سەرنگون کردووە و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ئۆمەڵانی هێنگی دیاسەرکوت کردووە.

ئەمریکا بەهۆی دانی نۆکەرەکانی لە حوکمڕانی ئەمریکای لاتین دا لە ساڵی ١٩٦١ دا لەتکردنی دەستدرێژی پێکەوە هێنا بەباوی سەربازیی بەکرێگیراوەکانی ئەمریکای ناوەڕاست (کان دکا Condeca) بۆ داسەپاندنەوەی حوکمەتە ڕزگاریخوازە پێشکەوتووەکانی ئەمریکای لاتین. کە تا ئێستا زیاتر لە ٨ جار بەڵامباری حوکمەتانی ئەمریکای ناوەڕاستی داوە، ٣ جار بەڵامباری ئیکوادۆر، ٣ جار بەڵامباری گواتیمالا و ٢ جاریش بەڵامباری نیکاراگوای داوە.

ئەو هەڵوێستە دوژمنکارییەی ئیمپریالیزم دژی ئەڵتەرناتیڤی ڕزگاریخوازی ئەمریکای لاتین هەڵیبەرجەستەی وای ڕەخساندووە کە کۆمەڵانی خەڵکی ئەو وڵاتانە خوێنی تر وبێتاو و تینی خۆیان و بەرزەوەندیان بەئەمریکای بەڵامارەرەوە ببەستنەوە، وە هێزە شۆڕشگێڕەکانیش فراوانتر خۆیان بەکاهێنەر وزیاتر هاوکاری بتوانن حوکمەتە پێشکەوتووەکانیان گەشە پێ بدەن.

ماندیلا لەسەر ئەمەش ڕوونی

سۆزەدا لایان وابوو کەلێنە هەڵ وەمەرجی وەهادا ناتوانن لەگەڵ وەبەکی کوورتدا ڕژێمێکی دیکتاتۆری بڕوخێنن وە تا کۆتایی شۆڕش فراوانتر بگەن، ئەتەنها لەسەر نیکاراگوا بەڵکە لەسەرانسەری وڵاتی ئەمریکای ناوەڕاست دا چونکە هیچ حوکمەتێکی ئەمریکای لاتینی بێ پشتیوانی دێکتۆران و پێشێوانسی هەموو ئەڵتەرناتیڤێکی سەرکەوتن بەدەست بهێنێ.

خەباتی دوێژمانەی ساندینیستا

بۆرشی ڕزگاری و دیموکراتیی شۆرشگێڕانەی گەلی نیکاراگوا بەسەرکردایەتی ساندینیستا ڕووبەڕوی قیمەیانێکی هەمەجۆر بوو، ئەمەش زەبری گرانی ڕژیمی دیکتاتۆری سۆمۆزا، ڕێگا بەگەورەترین وەحشەت و ڕووتاری ڕێژی کە بەسەر خەڵکی هەماجیادا ڕێژەی کردبوو لە کۆتری تێکشکاندنی هەڵسانەوە و خاپوتکردنی بزوتنەوە و ڕیانەوەو بەرەسەنبوونی قاتوپڕەیان دەڕس وبەتەواوی شۆرشگێڕانە نەبێ بوو.

ساندینیستا قۆناغی مێژوویی تێکۆشانەوەی جوڵانەوەی شۆرشگێڕانە (١٩٢٦ - ١٩٣٤) بە قۆناغی گەورەیی جوڵانەوەی شۆرشگێڕانە (١٩٦٤ - ١٩٨٥) و قۆناغی گەشە کردن وسەرکەوتن (١٩٨٥ - ١٩٧٩).

لە قۆناغی یەکەمیدا خەباتی چەکدارانە دژی دەستدرێژی یانکی و دێوکەرانی لیبڕاڵ - کۆنە پەرستی ووربا بوونەوەیەکی گەورە بوو دژی ئیمپریالیزم لە یەکەمین ڕزگاری کۆمەڵایەتی لە چەوسانەوەو غەدر لێکردنی دەرەکی و ناوخۆیی هەر لەو سەردەمەدا جوڵانەوەکە ئواسی ستراتیژی سیاسی و عەسکەری دوورمەی

هۆی دا بەرۆژ.

بزوتنەوەی سۆسیالیستی لە سەردەمدا بەهۆی سەرکەوتنی ریزەیی بەرگری چەکدارانە بۆ دژایەتی فەو سازەیە هێزو بنکە بەسازەیەکەی هۆی فراوانتر بۆات ڕوبەڕوی دوژمنێکا دەستەبژێنن کە هێزو نەگبەتی زۆر مەزنی لە دەستا بوو.

هەباتی چەکدارانە بەستراتیژی هەری بارستانی - سانديڤۆ. ئانی دەست درێژی کەرە فەمریکا بەکسان داچارێکات کە کشتنەرە و وولات بوڵ بکەن بە و جۆرە تاکۆکی گەلی نیکاراگوا دژی بەلامارەرە بەکدا ڕەکانی بانگی بە قارانبی هەباتی ئازادیخوازانەی هەلکی لایەلا کرا فەرسا تاکۆکیەکی تالۆز تر هاتە پێش دەبی بزوتنەوەکەوە کە تاکۆکی گۆمەلانی هەلکی بەوساوە و هێنرە چەوەڕێەرەکان بوو ڕاتە لیبرال. گۆنەپارتزەکان کە ستراتیژی بزوتنەوەکەی کرد بە ووخاندنی ڕژیمی گۆنەپەرست و بەدەستهێنانی دەسەلاتی سیاسی بۆ شەوا و کودەتای هەرکی ڕزگاری ڕابەقینەی دیمۆکراتی و گۆمەلایەتی جەساوەر. بەلام قۆناغی ستراتیژە بە گوێتنی [ساندینۆ] ڕەبەرێکی کاریگەری لێ کەوت

* سەردەمی دوەمین لە و کارەساتەوە دەستی پێ کرد، کە قۆناغی کۆبوونەوەکە و ڕێ گرتنی شێتەپی بوو. سەردەمی کۆ کردنەوەی هێزەکان و ئۆ سازدانەرە بوو کە ساڵانی ١٩٢٤ تا ١٩٥٦ خایاند

* سەردەمی گەشە کردنی ئۆرهگێرانەو سەرکەوتن کەبەکساری ئۆرشگێرانەی. ڕێگۆ بەرتۆ لۆپێزی دێگۆمەر دەستی پێ کرد کە ١٩٥٦-١٩٦٠ ساڵانی ئۆ سازدان و عەبونەوە بۆ دامەزراندنی یەکگا ناسی ئۆرهگێرو پێشرەو و ١٩٦٠ - ١٩٧١ ساڵی دامەزراندنی ساندینیستا بوو کە بەهێز کردن وچەسپاندنی تاساڵی ١٩٦٢ ی خایاند. لەم ماوەیەدا جارێکی تر بزوتنەوەی ساندینیستا لە دایکا بوو. ئەم قۆناغانەکە پرۆسەی کۆکردنەوە و وارێتنی هێزی سیاسی-عەسکەری وە بەرەبەنانی لەمەرتا ئەری وولاتدا لەروی سیاسی و ئابوورەوە بەهێزتر کەبوو تا چالاکیە سەر کەوتوەکانی ١٩٧٤. لەو گانەشەوە ساندینیستا زیاتر لەجاران ناسراو پشتیوانی لەناو بزوتنەوەی ڕزگار یخوازانەو بێنشکەوتنەوازانەی جیهاندا پەیدا کرد تا لە ٢٩ی/بەیاری ١٩٧٩ دا دەستیان بەسەر ڕژیمەی ئاڕو ناوچەکانی وولاتدا گرت ولە ماناکوای پایتەختا لەتەرێکی سەختی ٥٠ ڕۆژیدا سۆموزایان بەقەلاتن ناچار کردو ڕژیمی دیکتاتۆریان ڕوخاند. وبەکردەوە سەلماندیان کە ساندینیستا بەسە ڕاستی بێخەوی سەرکەوتنی گۆمەلانی هەلکی نیکاراگوا بە. بەهێزی یەکێتی کرێکاران وجوتیاران و بە پشتیوانی هاتی گۆمەلانی خەلکی دنیا نیان خەونی بیرۆزی [ساندینۆ] و هەمو شەهیدەکانیان و خەونی گۆمەلانی هەلکا بکەنە واقیع و ڕژیمێکی دیمۆکراتی ئۆرشگێرانەی گەل دابمەزرێنن پارتی سۆشیالیستی نیکاراگوانی پاش ڕووداوەکان بگەڕێ و لە پاشکۆدا ئەبگا ..

دەربارەی دیموکراتی‌یەتی مەرکەزی

عەباس

مەسەلەی ڕێکخستن یەکێکە لە مەسەلە گرنگانەی کە هەمیشە ڕووبەڕووی ڕێکخراوە شۆڕشگێڕەکان دەبێتەوە و بایەخ پێدانی و مەرکەزین لە گۆڕەپانی جێبەجێ کردنی ڕێوشوێنەکانی. گرنگترین مەرجی سەرەکیش بۆ بەدەست هێنانی ڕێکخستنێکی سیاسی بۆلشەفی کە بتوانێ لەسەر بنچینەی یەکێتی ڕێکخستنەوە بچێتە سەر بە یەکێتی بیرو سەرا هێز هەنگاوبەرەو پێشەوە بنێ، ئەم یەکێتییەش لە بنچینەدا بەهەبوون و جەسپاندنی پرنسیپی دیموکراتی‌یەتی مەرکەزی بەوە بەندە..

لە گرتن دەربارەی هێشتا هێنانی ڕێکخراوی شۆڕشگێڕو هەبوونی یەکێتی بیر گرتنەوە و تەدریبی، ڕاستی و دروستی ناو و ژیانی ناوخۆیی و بەپێوەندی لەگەڵ جەماوەردا و جموجۆڵی بەهێز بوونیو بەرەسەندنی و چاکە کردنی شێوازەکانی بە بەردەوامی، بەبێ قسەکردن لە دیموکراتی‌یەتی مەرکەزی ناکرێ.

شاخاوتن دەربارەی دیموکراتی یەتی مەرکەزیش پرێشیە لە مەبەدەکانی و ڕادەی تێگەیشتن و تێستعاب کردنیو جێبەجێ کردنیان و ڕەچاوبون لەسەر دووبات کردنەوەیان و دانانیان بە بەردی بناغەی ژیانی ڕێکخستن لەجێبەجێ کردنی یەکێتی فیکرو تەئریم و یەکێتی ئیرادەو کاری ئێژ ڕیزەکانی ڕێکخستنەوە. چونکە گەشەکردن و بەرەو پێشەوە چوونی ڕێکخستن لە پێش هەموو شتێکەوە بایەخ دانە بە پرێنسیپەکانی بنیادنانی ڕێکخستن و کردنیان بە بناغەی ژیانی هەمیشەیی ڕێکخستن و ڕێبازی کردنی جموجۆڵی پراکتیکی لەهەموو بارێکەوە.

ڕابطە بەرنامەی حزب و پەیڕەو و دەستەکانی ڕەنگدانەوەی مارکسیزم و واقیعی ڕۆژانەی هەبات و ئاستا بایەتی‌یەکانی گۆڕانکاری گونجاوی تێدا بۆ ئەوەی کە وانەوە قانۆنێ و هەرکانی توانایی نزیکەو و دوور دا دەرێژێ. بەڵام بەرەوی ناوخۆی حزبێک کە بنچینەوە لەسەر پرێنسیپی دیموکراتی‌یەتی مەرکەزی دەوەستێت، خۆی لە خۆیدا یاسای بزوێنەرو ڕێخۆر بۆ بەرەتی ژیانی حزبایەتی‌یە.. بۆیە دیموکراتی یەتی مەرکەزی گرنگترین بناغەی ڕێکخستنی ژیانی ڕێکخراوەیی

ڕەگاوبنەکی جەماوەرییەکانیەتی... بەتایبەتی لە ڕووی دیاری کردنی دیمانەیی و ڕێ و شوێنی بەیوەندی یەکانی حزبایەتی و جەماوەرێتی بە دەوری خۆی دا دەمەبەستی ڕێگاوبنەکی و هاوشانی و وردبینی حزب و کاری جەماوەریە.

بەرەوی ناوخۆ چیە؟..

داوەری ڕێگەوبنەچەکانی ڕێکخستنی حیزبە، دەڕگاو ڕێکخراوەگانی لەسەر هەموو ئاست و ئەرگە و دەستاڵێکا دیاری دەکات و قەدو دیمانەیی و ڕێنوێنانە دادەنێ کە دەبنە بارەنگی جێبەجێ کردنی هاوشانی و گونجان و ڕێکی و ووردبینی لەکاری حیزبایەتی دا. واتە بانچینەو ڕێگا دانەوە بۆ پێوەی ڕێکخستنی حزب و ڕێکخراوەکانی.

بە گوێرەی بنچینانەی کە بەناوی تەزویمی حیزبایەتی لەسەر بنیاد دەگرێ، بەڵایەنی ڕێکخستن و تیۆری بەوە بەندە.

هەبەستی ئەم تیۆرە بەگشتی بەرگرتنەوەیە لەسەر بنەمای جیاکردنەوەی حیزب بە تیۆریکی ڕاستی و ئۆرگانیزانەو هەبوونی هوشیاریەکی ژیرانە دەربارەی پەیوەندیە کانی ژیانی حیزبایەتی و بە سروشتی پێکهێنەر لێکانی هەباتی نەتەوایەتی و چەدایەتیەستەوە بەستراوەتەوە.

لایەنی ڕێکخستنیش، بریتیە لە هەبوونی یەکێتی ئۆرگانە تەزویمێکە کە لەسەر بنەمای دیمۆکراتیەتی ناوەندی و ڕەخنەو ڕەخنە لێگرتن و سەرکردایەتی بەکۆمەڵ لەگەڵ ئەوەی هەر چێ لایەنی بنەمایەکی بێتەو بۆ چارەچێ کردنی شیرازەیەو ڕێکخستنیکی بەگشتووی حیزب پێکدا دەهێنێ.

مەرجی یەکێتی ڕێکخستن، هەبوونی یەکێتی بیرکردنەوە، یەکێتیی ویست و کارکردن، قەدنیا موسارەسە کردنیو لە ئاراداا بوونی ئەم سێ بەرپرسیەتی سەرەکی دووبەساتە دانگرێشەوا و دەبنە جەوار سەمەر چارەی بنچینانی بەهێز بەشێوە یەکی بەتین و بۆڵەمێن.

بۆ گومان ڕێکخستن و دانانیی ئاکتیکا و ستراتیژی پیلان بۆ چێ بەچێ کردنی ئامانجی نەتەوایەتی و چنایەتی لەمێژ بووەتە ئامرازێکی بێژووگرەی جەئوون و ئاکە یەکی دەستی چرنە ڕەحمەت کێشی و گەلانی ڕۆژهێکراوە بۆ ئەوەی بتوانن لە سێبەری ئەو، ڕووبەڕووی دوژمنان ببنەوە، ئەو دوژمنانەی کە ئاوەتی هەموو بۆیە ئازایی و خاڵی کردنەوەو خواناپەکی لەڕادەبەدەر ڕێکخستنیش لە بێنی هەموو قۆناغەو بەچێ چەسپاندنی تەڕاو وێچ لسێو لێکی بەرپرسیەتی دیمۆکراتیەتی ناوەندی گەڵە دەگات و دەبێتە ئەو ئامرازەی کە بۆتی بۆ بەستڕێ.

هەروەها لەهەمان کاتدا ئۆرگانی و کاری ئۆرگانیزانە لە داڕشتنی حیزبایەتیو بەرپرسیەتی و بیلان و داناینی تیۆرو بەرنامە بەتەنیا و بەچێ کاری ڕێکخستنیکی بتەو زیان و سەرکەوتن و ساغ بوونەوەی ... نیە، چونکە ئۆرگانی بەرهەمی کارگەی ئامادە کراو ئامووری بەتاڵ و لوتکەی چەورو گرچگرێی هەوجاری بەردەستی جوتیارێکی نەخوێندەوار نیە. بەڵکو بریتیە یەکی گۆڕاوی گۆڕان و خاڵ و گۆڕکردن و لەناو بردن و داهێنانی چەندان دیاردەی گۆڕەڵیەتی گۆن وتۆزیە. هیچ ئۆرگانێ و هەبات کردنیش نیە بەبێ ئەوەی هەڵگری تیۆرێکا بێت بوبیە لەسەرچەمی خاڵی کردنەوەکانی

هەباتی گەلان لەوە بازبووە بۆ ڕاگەیاندنی هەموو ڕێکخستنێکی بە بڕیاردان لەسەر شێوەی بڕوا و ڕاستی و دروستیان بەشێوەیەکی دیاکتیکی بەستراوەتەوە.

شاتی کردەوەی مێژووییۆژیانی هەمەلایەن و واقیعی و تیۆری ڕاستی ناچێتەوە، بەڵکو لەگەڵ ئەوەیان دووبارە کردووەتەوە کە کۆمۆنیزم ئاکامی جموجۆڵێکی دەوڵەتی نییە و هەرگیز ناکرێت و نەزانراوە ... و ئەوە تا ئاکەکەمی بشرانێ ... ئاوەڵناوی ئایدیای ئۆتۆپی کۆمارێکی ئۆتۆپی و هەروەها لەبواری ئۆپۆزیسیۆن و خەباتی حیزبی و جەماوەری لە ڕژێمێکی دیکتاتۆری ڕامەکێشەی ڕاوەستاندنی، ڕۆژانە لە ڕۆژان ئاڵنگاری هاوڕێی هەمەڕەنگ و ڕەوت، بەڵکو خەباتی بەکۆمەڵ و ڕێگا و ڕێبازی گۆڕانکاری هەمەلایەنی ڕەکاندە.

دیموکراتیبەت و مەرگەزیەت لەچیا خۆیان دەبینێتەوە؟

دیموکراتیبەت ... دەستە بەرە بۆ سەربەستی قەدەغەکردن و ڕاوەستاندنی خانی گفتوگۆ کردن و ڕێکخستن لەبەرامبەر ڕەشەکردایەتی، بۆ قەوەی بەتەواوی تەعبیر لە ئیرادەی جەماوەر و بەشداری بوون لەخەباتکردن بکاتەوە مەرگەزیەت ... بۆسستیەکی ئۆرگانیزاتیەبەتە بۆ بوون لەسەر ڕاستی بەکانی کەلەسەی حیزب و بیرکردنەوە ستراتیژی و دەستەڵاتی حیزب، مەرگەزیەت دەبێ بەرەهمی جێبەجێ کردنی دیموکراتیبەت ولە دەنجامی هەڵبژاردنێکی هوشیارانەی ئازادانە لەدایکا ببێت.

بەم جۆرە دیموکراتیبەت و مەرگەزیەت دوو سەوی یەکا دارێژێکا وبێکن و بەبوونیەکی ئورگانیکیان بەیەکەوە هەیە و بەبێ یەکتری هەڵسانەکن، هەبوونی یەکیکیان بەتەنیا هەبوونی شەوی تریان دەستەبەر ناکا. واتە دیموکراتیبەت بەبێ مەرگەزیەت ڕەگا زاراوەی دیموکراتیبەتی مەرگەزی، کە جۆرە دیموکراتیبەت هەرا، شۆربا و گەڵاڵۆڕ و بەڵاڵایی و گێرە شێوێنی دەورێ دەگەیەنێ. مەرگەزیەتیش بەبێ دیموکراتیبەت لەسادەوەی وەگا زاراوەی دیموکراتیبەتی مەرگەزی، کەوا جۆرە مەرگەزیەتە، دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا و ڕەوی و ئاڵ بەزل زانین و لەسەرخۆ جەماوەری و گۆشەگیری دەگەیەنێ.

وەگا لەپێشەوە گوتمان لە هەبوونی دیموکراتیبەتدا، هەموو جەماوەرێکا مافی گفتوگۆ کردنی بابەتی جیاواز و دژبەری ڕای هەیە و دەتوانێ ڕاگا وشوێنی ڕاست و ناڕاستی کارەکانی حیزب هەڵسەنگێنێ. بەڵام مەرگەزیەت، واتە ڕێزەی کردنی سیاستی کۆتایی حیزبەلە لایەن سەرکردایەتیەوە... دامانجێ مەرگەزیەت سڕگەر کردنی بەکێتی ڕێکخستن و ڕێبازو ئیتیواو ئەرەکانی کەمار کردن و جموجۆڵ و قیمڵوبەکانی نەهێشتنی هەموو جۆرە دیاردەیەکی لە ئاسیاسەتی حیزبدا و جەسپاندن و ڕیاترگەشەپێدانی بەگێتی ڕێکخستن و بیرکردنەوەی ئاراستەیی هێنانەوە ئەوەڕاستە کە ڕاگەیەنی قەدەغەکردنی قەوای جیاواز لەسیاسەتی حیزب بێجۆرە هەڵوێستێکی بکەن وشالم کەرێتی و گۆشەچێتی لەنا و ویرێگای ڕێکخستن بەجا بگەن، بەڵکو مانای دیموکراتیبەت ئەوەیە کە هەموو

بەندامان بەو مەرجەی ئامادە بن بەر بەستی گفت وگۆکردن وڕەخنەگرتن و قبوڵ کردنی هەبە کە بەهیچ جۆرێک لە بنەڕەتی خیانەت بە بڕیارەکانی یەکێتی نەبێت.

موماڕەسەکردنی دیموکراتیی بەرکەوتی لەگەڵ حیزبدا، پێویستە لەبەر ڕۆشنایی جۆگەڕێشتنی تەواوی دیموکراتیی و مەرکەزییەت، یەکگرتوو بن بەو پێیەی بەرپرسیارێتی کۆمیتەکانی حیزب و ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی و بەرپرسیارێتی سکرتێرخانەکان و دەرگای بەڕێوەبردنی ئەم پرەنسیپە و جێبەجێکردنی موماڕەسەکردنەوە بڵاوکراوەیەکی ناوخۆ بڵاوکرێتەوە و ڕێگا بدرێت بە ڕەخنەگرتن و ڕاوبۆچوونی ئەندامانی حیزب لەسەر ئەو بابەتانەی کە بڵاو دەکرێنەوە، بەڵام ئەو ڕەخنەگرتنە دەبێت لە چوارچێوەی ڕێکخستنی حیزبدا بێت و لە دەرەوەی حیزب ئەنجام نەدرێت.

٢- ڕاوبۆچوونی جیاواز لەناو دەزگاکانی ڕێکخستن، ڕای جیاواز، چۆنیەتی ڕاپەڕاندنی بڕیارەکان، تەنها دەتوانرێت لە کۆنگرەی حیزبەوە و هەڵوەشاندنەوەی کۆمیتەی ناوەندی حیزبەوە و لە بەرەی هەندامەکان ئەم ڕایە بەدەست بگەن و لە دەرەوەی ڕێکخستنەوەی ڕێزەکانی بگرن و گاڵتەی پێ بکەن.

٣- ڕێزگرتنی ڕای کەسانی لایەنگری ڕێبەرێتی، بەهەموو شێوەیەکانیەوە لەهەر ڕادەیەکی بەرپرسیارێتیدا بێت، لەلایەن هەندامان و هەرچۆنە دەرگایەکی هێزێکی بەرفراوانە بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی بەرفراوان بۆ بڕیارەکانی حیزب.

٤- هەڵبژاردنی سەرکردایەتی باڵا لە کۆنگرەوە بۆ بەشی پەسەندکردنی ناوەڕۆ و دوور لەگیانی تاقمگەرێتی و بەرژەوەندی تووشبوونەوە و دواکەوتنی گۆڕانکاری بەو مەرجەی هەڵبژاردنەکە لەگەڵ قانوندا بنەڕەتەکانی حیزبدا وەفادار بێت.

٥- سەرکردایەتی مەرکەزی هەموو دەسەڵاتێکی هەیە لەنێوان دوو بەستی کۆنگرەدا بەو پێیەی کۆنگرەی سەرکردایەتی مەرکەزی ئامادە بکات و ڕەخنەکانیان لە درێژەی ووردەی ژیانی ڕاسوڕاوی حیزب تاوتێڕا بکەن بە بڕیارەوە.

٦- ڕاوبۆچوونی لەهەموو دەزگاکانی ڕێکخستن، ڕای حیزبە، چۆنکە ڕای ڕێزەیەکە تای تەرازوی بەرژەوەندی حیزبەو هەڵوێستێکی حیزبیە و لەبێ هەموو هەندامەکان ئەم ڕایەیان هەبێ بگەن و لە دەرەوەی ڕێکخستنەوەی ڕێزەکانیش بگرن و گاڵتەی پێ بکەن.

٧- ڕێزگرتنی ڕای گەلانی لایەنگری ڕێبەرێتی، بەهەموو شێوەیەکانیەوە لەهەر ڕادەیەکی بەرپرسیارێتیدا بێت، لەلایەن هەندامان و هەرچۆنە دەرگایەکی هێزێکی بەرفراوانە بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی بەرفراوان بۆ بڕیارەکانی حیزب.

٨- ئیلتیزام کردنی دەقاودەق بە بڕیارەکانی حیزب، بە شێوەیەکی دەزگاکانی ڕاگەیاندنی ئیلتیزام بە سەرکردەکانی سەرەوەی خۆیان بکەن و کۆبڵرانسی ناوچەییەکان گۆڕا بۆ کۆنفرانسی گشتی بێ

دیارە مەرکەزییەکانی دیموکراتیەتی مەرکەزی چییە؟

١- لەسەر بنەمای یەکێتی دیموکراتی یانە حیزب بنیاد دەنێ و ژیانی

ناوەوەی ریزەکانی حزب، ریگەدەدات.
٣- ڕەچاوی بۆ حیزب خۆی دەگەیەنێت کەبەشێوەیەکی شۆڕشگێرانەی تەواو خاوەنی سەرکردایەتییەکی ناوەندی بەگژتوو بێت.
٣- وا لە حیزبەکانێک کە خاوەنی دیسیپلین و سیستەمێکی بەگژتووی کارکردن و هەنگاو نان و جولانەوە بێت.

ئاکارە جەوهەرییەکانی دیموکراتیزەکردن و سەرکردایەتیەکانمان:
١- لە دیموکراتیزەتدا... لەبەر ئەوەی هاتنە ڕیزی حیزب و ڕێکخراوەکانی و کارکردن لە ناویەکگرتن ڕێکخستن داوەو بەڕێی ئەوەوە، کەئەمەش کەوتە خەسارگرتنەوە لەجەوهەری دیموکراتیزەتدا، پێویستە ئاوڕێکی لەم حالاتەی خوارەوە بدەینەوە کە دیموکراتیزەتی.
١- هەموو کاروبارێکی ڕێکخراوەیی و سیاسی و هەنگاوێکی و گۆڕەلایەنێکی، لەلایەن هەموو ئەندامەوە ڕێکخراوێکەوە، ئەوەی لەسەر ئەگری، لەچوارچێوەی ڕاستەوخۆ بێت، بان ڕاستەوخۆ، دەبێ لە ڕێگای نوێنەرەکانەوە، کەوەی خوارەوە بگات بەسەرەوە و کەوەی سەرەوە بگات بەخوارەوە.
٢- هەموو ڕێکخراوێ و دەزگایەک و ئەندامان لەژێر باری لێپرسینەوەن لە بەرامبەر هەموو ئەو دەگانەی کەوەدەرن.
٣- لە جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی حیزب، ئەگەر ڕاوبۆچوونی هەبێ، دەتوانێ ڕەخنە لە خۆ گرتن و ڕا دەربڕین و بەدەنگەوە گرتنی گفتوگۆ کردن بکەن لەچوارچێوەی بەکاروباری حیزبەوە، بەبەستنەوەم ئاگاداری جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی حیزب و ڕزگارکردنیەتی لە هەموو دیاردەیەکی ناپەسەند و گەندەڵی و زیان بەخش و وازهێنانی حیزب کە بتوانێ هەموو هێزم ڕووبەڕووی خەرمانی گۆڕەسپەو کەم و کوڕی و لاوازی بێت و بەگیانێکی ڕەخنەو ڕەخنە لەخۆ گرتنی بەر بڕیارانەی ڕێکخراوی کاری بەکۆمەڵی دامێنێدا، هاگیان بگاتەوە.
٤- دیموکراتیزەت دەستەبەر بۆ ئەوەی هەبەشی سەرکردایەتی بە کۆمەڵ لە ئارادا بێت، بەتایبەتی لەسەر ئاستی دەزگاکانی سەرکردایەتی دەبێ هەموو ئەندامێکا بەگیانێکی بەر بڕیارانە ڕەچاوی بکەن.
٥- دیموکراتیزەت ڕێگا خۆش کەرە بۆ ئەوەی بەردەوام کۆبونەوەی حیزبی ڕێکخراوەیی و سود بەخشی ڕەچاو بکرێ.
٦- سەرکردایەتی... گرمان لەوەدا نیە کەبەرەکانی حیزبایەتی وەکە دیسیپلین و فیلتیزام کردن و بەکێتی ڕیزەکانی حیزب و چاودێری کردنی حیزب بەێ هەبوونی سەرکردایەتی گورج و گۆڵ ناچێ کە خۆی لە دەزگایەکی سەرکردایەتی بالای بەر بڕیار دەبینیتەوە و خۆی لەم حالاتەدا نیشان دەدات بە

۱- به‌ره‌ی‌ی وه‌ا و دانی‌ی گرتنی‌ی
ماوه‌ده‌گانی‌ی خوند و توانی بخیاه
بانی‌ی فیکری و به‌ره‌یی و سیراتیژی
و جموجولی‌ی راگه‌یه‌کی به‌رچه‌سی
حیزب و ریکخراوو هه‌نداه‌گانی.
۲- جی‌به‌جی‌ی گرتنی‌ی به‌رنامه‌ی حیزبی
به‌ره‌وی ناوخوی ئیش و کاری
حیزبا به‌شی.
۳- چاوه‌دیری گرتنی‌ی بریاره‌کانی
ئیکنه‌ره‌ام و ئه‌دیه‌لاتی حیزب له‌سه‌ر
ئاست و هه‌ماهه‌نگه‌ی ئاوه‌ئاسی
نه‌نده و له‌ئی گرتنی به‌ره‌وه‌ - ی
ده‌زگاکانی ریکخستن.
۴- یه‌کگیری گرتنی رای زۆربه له‌
هه‌مو ده‌زگاکانی حیزب و له‌ئه‌نجامی
دانی به‌رای حیزب له‌هه‌مو کار
و چالاکیه‌کا دا.
۵- ئیکنه‌ره‌ام کردنی ده‌زگاریکخراوی
ئه‌واره‌وی حیزب و هه‌موئه‌ئاسکانی
سه‌ر به‌ره‌کانی ده‌زگاریکخراوه‌کانی
سه‌ره‌وه.

به‌یوه‌ندی نورگانیکی سیستمی
دیمۆکراتیه‌ت و سه‌رکرایه‌تی:

دیمۆکراتیه‌ت و سه‌رکرایه‌تی
ئه‌ره‌ه‌مۆمی بنیاده‌نانی حیزب و
شۆرشگیری جه‌ماوه‌ری که له‌هه‌مان
کاتدا ئه‌واره‌ر ئه‌واو کاری
یه‌کجارین وایه‌ره‌ی دیمۆکراسی
تیایدا بوونی‌ی ئه‌ندامان و
ئاوه‌ئاسی‌ی ئه‌ندامان ئه‌ئه‌گه‌ره‌ی
چونکه ئه‌و سه‌رکرایه‌تیه‌ی به‌دیمۆ-
کراتیه‌ئه‌وه‌یه ناتوانین ئه‌ئاسی
لێ هه‌لگیرین، هه‌ره‌ها سیستمی
ئیکنه‌ره‌ام و ئیسپلدن که فاکتۆری
سه‌ره‌کی ئه‌نجام دانی یه‌کگرتوویی‌ئه‌ن
ده‌ستیان لێ به‌ر ئه‌ده‌ن. بۆیه سیستمی
جی‌به‌جی گرتنی ئه‌م سه‌ره‌ئه‌نیا
به‌ئه‌ره‌ه‌مۆمی دیمۆکراتی به‌ئه‌نیا،
ئه‌ره‌ه‌ره له‌ئه‌ره‌ه‌مۆمی ژیاوه‌گه‌، سه‌
هه‌مان ره‌نگیش به‌ئه‌نیا سه‌رکرایه‌تیه‌ت،
بێجه‌وانه‌ی ئه‌ره‌ه‌مۆمی دیمۆکراتیه‌تی
سه‌رکرایه‌تیه‌، بۆیه ئاسیۆ لیسه‌بیه‌و
ئاشتی هیچ یه‌کێکیان ئه‌وی تریان
ئه‌یاد ناچێته‌وه. چونکه ئه‌ره‌ه‌مۆمی
دیمۆکراتیه‌ت و ئه‌ره‌ه‌مۆمی ئه‌وی تریان
ئه‌ره‌ه‌مۆمی ئه‌ئه‌گه‌ل ئه‌ره‌ه‌مۆمی
ده‌زگاکان که له‌پێناوه ئه‌ئه‌سیت
هیناوه‌ئان کردوه. ئه‌ئه‌گه‌ر ئه‌ره‌ه‌مۆمی
دیمۆکراتیه‌ت ئه‌ره‌ه‌مۆمی ئه‌ئه‌گه‌ل
ئه‌ره‌ه‌مۆمی ئه‌ئه‌گه‌ل ئه‌ره‌ه‌مۆمی

بەڵام دەبێ هەموو ئاوڕێک دەوەستان لەڵاماڕ بووستەوە کە دیموکراتی بەتێ مەرکەزی لەهەموو کات و زروفێکدا تەسیر لەبەکخستنی حیزبی گوڕو گۆڕ و بەرەسەندنی جموجۆڵ و بەهێز کردنی رۆڵی لە پێشڕەوی و بەرکردایەتی کردن و دوورخستنەوەی بەبوەندی لەگەڵ بەماوەر دەکاتەوە.

پرسی بوون بەردەوامی و بەرەکی لە سیاد ئانی حیزب، دیموکراتی پەتی ئاوەندیە، ئەم مەبەدە بە هێزەبەکی شورگانیکی کەلە بەکەکا چیا کردنەوەی بڕ بڕیە، فراوان ترین گورانی دیموکراتیکی ئەنجومەنی بەهێزی دیمۆنتیکی تێدا بەرێکخستنی رێزەکانی حیزب و تەگەڵ بوون و نیشان جموجۆڵ و گیانەسی دەست پێشکەری دا بەستراوتەوە بە هەموو ئەندام و بەرکردایەتی مەرکەزیەوە کە ڕەنگدانەوەی بەرزەوەندی حیزب و گەل بە تێکڕا دەخاتە بەرووی هەموو شتێک بووە، بەوەگا بەرزەوەندی هەتەبێ گەلێن یاخود هەندێ جەماەت.

لێنینیش ئەم ئارەزووەی دەڵێ، هەر حیزب و ڕێکخراوێک ڕەگەو بەوەی بەرکردایەتی ڕێکخراوەکانی حیزب و جەماوەری زەحمەتکێشی بکاتە پێشەوای بەدی هێنانی بەکگرتوو ئامانجی هاوبەش، دەبێ ئەوە ڕێکخراوە بەگشتوو بێت. مەرکەزی بێت، هاوەتی دەرگا بەکسسی بەرکردایەتی ئەوتۆ بێت گەهەموو دەرگاکانی خوارەوە گوێ رایەڵی بگەن و دیسپلینی تونڈی هەبێ، جوبکە هەموو بەرکەوتنێکا بەبەم مەرجانەوە بەهێنە.

لەنینیش بەتەبەم جۆرە دەستنیشانی ئەم مەبەدە دەکات:

- هەڵبژاردنی هەموو دەرگاسەر کردەبی بەکان لە ڕاپرسی و ناوەندە گانە قبادە.

- پێشگەتی کردنی راپورتی دەوری لە دەرگاکانی حیزب بۆ سەرجەم ڕێکخراوە تابەتی و بەرلەم دەرگاکانی سەرەوە.

- دیسپلینی تونڈو ڕەتەلەنێوان حیزب دا و گوێ رایەڵی کەم بۆ زۆرینە.

- بریارەکانی دەرگاکانی سەرەوە، لەرگی سەرجاوەی دەرگاکانی خوارەوەن بێتوەی بەستراوەن.

سازدانی دیموکراتی بەتەسەرانی دا بەکاری دەرگا سلیزاردراوەکانی حیزبەوە بەندە. کە بەردەوام دەربارەی جموجۆڵی ئۆبان راپورت دەخەنە بەردەم دەستەبەکانی حیزبەوە، هەروەها هەموو کاریکی گەورەی ڕێکخراوە بە جموجۆڵ و دەست پێشکەری ئەندامان بەستراوەتەوە کە هەموو سەرجەم بەکانیان لە گۆڕبونەوە، گونجراس، لیژنە حیزبی بەکان، ڕۆژنامەکان، هەڵە بەرزەوەندی ماڵەکان بە سیاسەتی حیزب و جموجۆڵی پراکتیکی ڕاشکاوەکانیان هەبەو دەتوانن لە بێتوان ئۆبان ڕاقان وگۆڕبکەن.

هەروەها هەرگەزبەتەدیبەتی حیزب، هەبوونی بەکگرتوو بەرباسەو بێتەوی ناوخۆبەکا دەرگای سەرکردایەتی و گونجراس وکومیتەی ناوەندی هەڵبژاردراو لەلایەن دوێنەرانی گونجراسەوە دەگەبەنێ.

حیزب هاوەتی بەکا دیسپلینی تونڈە کەبەرانبەر هەموو بەکێکی حیزبی وەکا بەکەم بەرتاسەو بێتەوی ناوخۆو سەرکردایەتی سەرکەری، ڕێکخستنی وبڕیاری بڕیکەوە دەنێ وبەگرتنێکی بەتین

... و ... بیروبۆچوونی ... بەردەوام بەرەو بەکگرتنەوەی ... گاران هاوبەش لەلایەن رێکخراوەکانی حیزب و هەموو تەندامانەوە دەکات.

بۆیە هێزێکی بەلگە نەویستە کە بریتیبێ دیموکراتیەتی ناوەندی، زەمینەی گونجاو لەبارو وردی جۆراوجۆری گەشە کردنی بابەتی گۆڕەل سۆگەر دەکات، کەمەش رۆژ بۆ بەستە لە پێناوی تەختەکێشانی سیاسەتێکی دروست و راست بۆ جێبەجێ کردنی.

دیموکراتیەتی ناوەندی لەنساو حیزبدا وەکو دوو مەفهومی دیالەکتیکی پەیوەندی و مەرکەزیەت هەموو کاتێک دژ بەیەکا نین، بەلکو بەکێتیەکی بێ جیاوازی دروست دەکەن و بەرژەوەندی پلەی یەکەم و دەست پێشخەری لەلایەن ئەندامانەوە ساز دەدەن.

دیموکراتیەتی بەرەی بەرەیەکی بەهێزی بەهێزار فراوانی هەماوەری حیزب لەداخانی سیاسەتی حیزب و بریارەکانی سۆگەر ناکات. بەلکو رێگا خۆش کەرە بۆ ئەوەی کەم بەماوەیە حیزبێکە بتوانێ لە رێگای هەلبژاردنی ئازادەوە، شیوە و هاوپەیمانە بۆ دەرگا سەرکردەیەکان هەلبژێرێ کە جێگای متمانەی باوەڕین و باشیان دەناسن و خاوەنی کیانێکی بەستەی پابەن...

لیمین زار بەناشکرالەم بارەیەوە دەڵێ:-

هەماوەر مانی خۆبەتی سەرکردە سەربرسیارەکانی هەلبژێرێ وەروەها هەڵوەشاندنەوەی خۆبەتی لایان بدات و لەهەمو هەنگاو و هەلس و کەوتێکدا چاوەدێریان بکات.

* * *

داوای لێ بوردن ئەگەلی کورد کەبەدەست و دەمی خۆمسان کەوتینە دەست درزمن وبوە خۆیەوەستانوان لەعەبات و تێکۆشان بەلام تا ئەو رۆژەو تا ئەوکاتەی ئێمە ئەبەتا هەرئەوەسم لەگەل هاوڕێکانم لەزوری ئیمەدا هەر دژی فاشیستەکان و هەمیشە وەمان بەرزە چونکە ئەزانین ژیان خۆشە، بەلام مردن لەپێناوی گەلدا لەژیان خۆشترە مردن خۆشە بەمەرجێکا ژیانێکا لەسوتەدا دروست بێلێت. مردن لە پێناوی دروست کردنی ژیان دا ژیانە ئێمە نەشیدی نیشتمانی هەمە رەنگە ئەخوێنەن چونکە هیچسان لانیە کە بیخوێنینەوە و خۆمانی بێژە هەرێکا بکەین تەنیا نەشیدو وەرەی یەکتری بەرز کردنەوە نەبێت.

نامەی شەهید شەنوەر محمدشەمین قەرەداخی نامزاوە: هیوا زۆری هێنانەن لە نەیسەوا. ۱۹۳۲/۸/۲۰

کۆمەڵ/ژ/۲/ز/ز/ز

/

دەلگەنامە

سری للمقابلة
محضر اجتماع لجنة التنسيق الامنية في
المحافظة بتاريخ ١٠/٩ في مقر قوات المنصور

تؤماری گۆبوونەوەی (لوجنەی ئەمنی) ی هاوئاهەنگی
لە ١٠/٩ دا لە مەقەری هێزەکانی منصور

ئامادەکردن و لێدوانی (شاهق)

١. ئامادەکاران

سەید ولید محمود الخالدی (سەرۆکی ئەنجومەنی ناحیەی منصور) / سەید عەلی الرکان (ڕابەری ئۆگری ڕاگەیاندنی هێزەکانی منصور) / سەید عبدالڕزاق مەنزل (ئەفسەری بەڕێوەبەری هێزەکانی منصور) / سەید فرهان عەلی (ئەفسەری هەواڵگری هێزەکانی منصور) / مقدم عبدالقادر عالیم (بەرپرسی ئەمنی سلیمانی) / مقدم ڕەگان مایر (بەرپرسی هەرێمی خۆرهەڵاتی سلیمانی) / مقدم ڕکن برهان ئەبیلی ابراهیم (ئەفسەری هێزەکانی منصور) / سکرتێری لوجنەکە /

٢. هێنانە گفتگۆ

لوجنەکە لە مەقەری سلیمانی فیادەی هێزەکانی منصور کۆ بووەوە لە ساعات ١٠ی ڕۆژی ١٠/٩ دا. سەید سەرۆکی گوتگرە بەخێر هاتنی هاوڕەگانی کرد و ئەوەشی ڕاگەیاند کە دانیشتنەکە بۆ وەرگرتنی ڕاپۆرتی هاوئاهەنگی نێوان هێزەکانی منصور و ئۆگری ڕاگەیاندن سەبارەت بە کۆتاییهێنان بە هێرشەکانی هێزەکانی منصور بۆ سەر ئۆگرەکەی گفتی هێزە چەکدارەکان سەبارەت بە هێرشەکانی دەربارەی پێویستی جێگیر کردنی ئارامی و ئاسایش لە ناوچەکەدا و چارەکردنی ئەو بابەتانەی کە لەگەڵ ئاوڕگاریەکانی فیادەی منصور دا بگونجێن.

٢٤ ئۆکتۆبەر/تشرین الأول ١٩٨٢

٢. نەبەست

داننی پلانێکی شەشیی دەستپێکرد، بۆ دیارێکردنی فرمانی دەزگا
لەشیپەکان بەرامبەر بەچالاکی تێکدەرەکان لەناو مەرکەزی
پارێزگاکەدا، وە بۆ دوماوی رەچاو کردن لەگەڵ لەوانەی
گومانیان لێ نەکرێ و لەگەڵ نزادەی خزمی تێکدەرەکانی.

٤. ئامانجی پاسەکان

٢. بەسەرکردەوەی گشتی تێکدەرەکان بەمجۆرە:
یەکەم. کەسە سەرکردەیەکان لە پلەی کاتری ناوەخۆ بەرەو
ژوورتر.
دووەم. غیرانی تێکدەرەکان دەراسیان کەلەناو عاری ئیشمانیان
وە مەرکەز گرتنە سەر لەوانە لەعالی یەکەمدا پاسکران.
سێیەم. لەو ئەرمانەرانەی لە داخیرەکانی دەولەتدان و
فرمەکانیان لەناو تێکدەرەکاندایە. بە تایبەتی (وێکانیان -
پراکتیسان - فرشگەکانیان)
چوارەم. دەوانەی گومانیان لێ نەکرێ هاوکاری لەگەڵ
تێکدەرەکان بکەن، چ ئەوی کە ڕاستەوە ڕەزی دیمانەی یا بەبێ
ڕەزی ئاگایان لێ ئاشرا دەکرێتەوە.
پێنجەم. سەرەکی گیرنەوەی ناوی ئەوانەی لێ ماوەی جۆراوجۆر
ونبوون ناو تێکدەرەکانەوە و ناکرێنەوەی ناو ئیشانەی
ئەرانەکانیان و خزمە نزیکەکانیان.
شەشەم. بەکرێگیرتنی فرمانی ڕەشیپەکان، بەمجۆرێکی دەبێ، کە دڵنیایی
تەواوی ئاراستە بکرێ بەدەستهێنانی ئەو ئامانجانەی کە دوای ئاماژەی پێکرا.
ی. ڕاوەستاندنی کارەکانی ئیشەرانی ڕەشیپەکان
ج. ئاشکرا کردنی ناسنامەکانی سەرکردەکانی تێکدەرەکان

٣. پێکهاتەکانی پێکهاتەرانی شەڕ دەرکارانەی خزمەتی بۆ ئەنجامدانی
ئەرکەکانی خۆی
أ. ئەوانەی کە ئەدەبی ئەدبی جۆری ڕەسمی عەرەبی ئیشراکم
ب. ئەوانەی بەخۆبەرایەتی ئەدبی ملزمانی
ج. ئەوانەی ئیمتیازاتی تووانی منصور
د. فرمانی دەزگا ئەمنیەکان

٤. تووانی منصور بەشێکە لە پاساولەکانی ڕێی جیا بکاتەوە بۆ
ئەنجامدانی فرمانی بژاردەکانەوەی ئەرەوەی تا ئەمڕۆ وێکاکانمی
هاتن دا وەلەر گەلەبەرانەدا کە دێتە ناو مەرکەزی شەشەمار،
ئەوبیە تایبەتیەکانی ئەفاوەری تراتی منصور ئەمڕاراتی
منصور ئەرمان ئەگرتن بۆ ئەم فرمانە.
ب. تووانی منصور، ئەو بەشەی ئەری پاساولەکانی دیمێخواوی کە
ئەرێنێتەوە، فرمانی هێزی ڕووی ئاجیرەران بێ ئەسڵوق وئەپسان

بیرتیه که و خوشنانه‌ی که جاره‌کردنیان به دەزگا هەمیشه‌کانی
(ئەمن ـ بۆلیس) دزواوه .
چ. شرطه‌ی نجده دەوریه‌گانی ناوه‌وه‌ی دابەش‌بکا بەسەر مەرکەزی
پارێزگا و لەو جێگایانه‌ی لەوانەیه نۆکەره‌گانی لێبن، بەو مەرجەی
چاودێری وبەره‌نگاری‌ی دەستوسردی هەمو شالاوێکی نێگەره‌گان بکا لە
ناوجه‌ی لێپرسراوه‌تی خۆیدا ، و هێزێکی لێحتیاطی ناوه‌ندی‌ی گەرەکە،
کە مەوجودی ئەملی خۆی لە تاقی لێپرسراوه‌تی خۆیدا گل بداتەوه
بۆ بالێشتی کردنی لەو دەوریانه‌ی کەرێنه بەر لەقەی نێگەره‌گان
و ، هەول بدات هەلوێستەکه بەهەمان هێزی بالێشتی چاره بکات.
د. بەڕێوەبەرایەتی ئەمنی سلێمانی بەشێکی هێزەکانی لەرمان بکات
بۆ ئەنجامدانی فرمانەکانی دەوریەی، میکانیکی لە ناوچە
گرنگەکان و لەو خوێندنەدا کە رەنگە نێگەره‌گانی لێبن ، وەهەرکی
چاودێری وبەره‌نگاریان هەلبگرێ. بەو مەرجەی ئەمنی هێزێکی
لێحتیاطی ناوه‌ندی‌ی گەرەکی‌وا گل بداتەوه بتوانێ بشتوانی لەو
دەوریەیه بکات ئەگەر دراوه بەر لەقەی نێگەره‌گان ، وهەلوێستەکه
بەهەمان هێزی بالێشتی چاره بکات .
٦. تاقەکانی لێپرسراوه‌تی

بۆ بەپاندنی بەیەره بەسەر مەرکەزی پارێزگاکەدا بێ قەوەی
هێزەکان لەناو خۆیاندا بهێلا بێن، بە گوێره‌ی توانا و بە پشتی
ئەوهێزانه‌ی لەبەر دەستی دەزگا هەمیشه‌کانداوه بڕیار درا مەرکەز
دابەش بکرێ بەسەر چەندین تاقی لێپرسراوه‌تیدا بەمەرجه :
٢. بەڕێوەبەرایەتی ئەمنی سلێمانی و شورطه‌ی سلێمانی

لێپرسراوه‌تی سنووری تاقەکان بەم ناوچانه دیاری ئەکرێن، کە
بەهەمنی سلێمانی و شرطه‌ی سلێمانی لەگەل نجده ، سێبەردراوەوبریتین
لە :
١. بەرایم پاشا /٢. جاده‌ی شورزه‌ی/٣. گەره‌کی شووی مەلیکە /٤. دارۆغا /
٥. شەهیدان/٦. ئازادی/٧. مەجیدیەکە ـ کارێزەوشکە /٨. عەقاری/
٩. دروالامن/١٠. مامۆستایان/١١. کانیسکان/١٢. مەلکەندی/
١٣. گەره‌کی سەراو پارێزگا /١٤. مابون کەران ـ لای چەپ .
ب. لوائی منصور

تاقی لێپرسراوه‌تی لوائی منصورا ئەم ناوچانه ئەبن :
١. کارگەی شەکر /٢. حەیالبەگر /٣. رزگاری/٤. شێخ‌صعی الدین/٥. دابلاغ /
٦. چوارباخ/٧. سەرنەقام/٨. جولەکان/٩. حاجیاوا /١٠. عەیبات /
١١. قەره‌جاوا /١٢. شەمابەسی/١٣. سەرکارێز /١٤. گوێزە /١٥. مابون
کەران ـ لای راست /١٦. گەیشتی سەر ئەو رێگایانه‌ی دێنه ناو مەرکەزی
پارێزگا . بە گوێره‌ی داخوازی مەقەری قیاده‌ی منصور .
ج. ئەم شەقامانه داخەبرێن بەهێلی چیاکردنه‌وه‌ی سنووری لێپرسراوه‌تی
بەینی هێزەکان، کەله قەره (٢ ب) دا ناو براون.

یەکەم- شەقامی گشتی کەلە فولکەی سەرچنارەوە دەستپێ دەکا بەرەو فولکەی محافەظە- ئورزدی تا دارالطلبە، لەسەر لاپەڕەی سێیەمدا بەی کەلەی راستی شەقامەکە لە سەری لێپرسراوەتی منصورداغەو لای چەپیش لە سەری لێپرسراوەتی هێزەکانی تردایە.

دووەم- ناوچەی بەکرەجۆ لەو شەقامەی بۆی شەڕیلە لە دەرەوەی سنوری لێپرسراوەتی لەو هێزانەدایە کەلە (أ) دانیاسکران

سێیەم- ناوچەی سەرچنارو لەو شەقامەی بۆی شەڕیلە لەدەرەوەی سنوری لێپرسراوەتی لەو هێزانەدایە کەلە لەقەرە (ب) دانیاسکرا

د. ناوچەکانی دووەم وسێیەم بۆیە لەبن لێپرسراوەتی هێزەکانی رووداوی کتوپڕ دەرهێزراون چونکە نزیکەو بەئێکی هێزی بۆ لە سەرچنارو بەکرەجۆن وەناوەی بەبنی، مەقەری فوات و لەو شوێنانە درێژ کەبنەپەکانێکی زۆر لەخایەنێ.

٧. راسپێری گشتی بۆچێبەجێ کردنی پلانەکە

٦. دەرگا هەستیەکانی کەلەسەرەوە ناو براون قبلەزام لەکەن بەسەر خۆتن وفرماندەوە گە بۆیان دیاری کراوە.

ب. سنوری لێپرسراوەتی هێزەکان دانەنرێ بە دیارێکردنی سەرەکی بۆ چەنجامدانی فرمانی رۆژانەیان، چارەکردنی ئێتوانەی داسایش، یاخەلەکردن لە بەکێ لەو ناوچانەوە گە دیارێکراون لەکەوێتە بەر لێپرسراوەتی هێزەکە غۆی و توانای سەرەکی غۆی.

ج. لەگەڵ بەکێ لە دەرگا لێپرسراوەکان لەی ئوانی فرمانەکەی خستن بەجێ بسێنێ لە چارە خودنی رووداوی نێکدان، بۆی هەیە داوا لەهێزی قبحتیاطی هەر لایەکی تر بکات وبەو مەرجەی لەو هێزەش لەو کاتەدا لە فرمانێکی بەرزدا بەکدار نەکرابێ. بۆ ئاگادارکردنی دێکدەرەکان و لەناو بردنیان.

د. بوڵانەوەی جبێی شەمس و مدامەکانی حزب و شورطەی ناوچەیی بەشە و لەجادەکانیدا دیارن لەکرێجۆ لەبێ لەهەر لەو بنکەو دامەزراوانە: ئەمنێنەوە گەبۆیان دانراوە. بەهیچ جۆرێکا رێگەنادرێن بەلەدیسان و بەچەکەوەهاتو چو بکەن.

هـ. دەوریەکان و هێزەکانی رووداوی کتوپڕ ئاگایان هەبەلەناوچەی لێپرسراوەتی بۆیاندا، گومان لەهەرکەسێکا بکەن رێگی پێ بگرن، وەهەرکەسێکا گوێ نەداتە فرمانەکانیان تەقەی لێ بکەن.

و. لەکاتی دۆزینەوەی خۆتنی تەقە کردندا قەبێ بەوپەڕی هێزایەو خۆیندکاریەوە چارە بکرێ. بێ تەوای بەربەستیە بەرگرتن بکا بەتەقەلاتی بەرزی لێپرسراوی هێزەکە، وەقەو بیسا و خۆتنەش تەقەی لێبڕە گەگرێ لە خرگمی تێکدەرەکان دا دافەدرێ.

ز. لەرمانەی دەوریەکان قەبێ سەیتەرە بکەن بەسەر خانەکانەو هێزەکانی رووداوی کتوپڕدا و رێگەپان تەقەن تەقە بکەن، بەیەکێی فەرمان و لەدوای بینینی فامانجێکی دیار قەبێ

ح. هاتو چوکردنی هێزە تەنیەکان وچبێی ئەمنیەکانی رەسمی بەقەو لە میعوەرو قەو رێگایانەی دێنە ناو مەرکەزەوە، لەبەر هەرهۆیەک

بق لەدەمیە ، بەهاوکاری دەبق لەگەل کیستەبارانی قوانتی منصور
ط. دەوربیە میکانیکیەکانی کەمتی بلیمانی و ضرطەی نحدە لە شوتنسە
داتراوەکانی عزیاندا کەبن لە ناو محافظەدا و بەبوونەیان نیسە
بە داخەکانی لێهێراوەتیەوە کەباسکران . بەڵکو کەبنە سەرچاوەی
یاوەبری و ئاگاداری و رق بتشاندانی گەرەک ، کەڵکیان لسنق وەر
کەگیرق بۆ کارایتە کردن و رق پیتاندانی هێزەکانی بالیشتسسی
لە هێزەکانی رووداوی کتوپری دەرخانکرا و بۆ چارە کردنی تیکەیکان
لەسەرانسەری ناوچەکان و قاعدەکانی لێهێراوەتیدا .
ی. کەم پلانەی لەسەرەوە باس کرا پلانێکی تا ئاماسیمەبە نیازی چسارە
کردنی رووداوەکانی تیکدان لەمەلومەرجی جەنگی ئێستادا

(وێنەی لایەرەیەکی بەڵگەنامەکە)

/

الموضوع / الوضع الامني لمدينة السليمانية في ظل الحرب

بابەت / بارى ئەمنيى شارى سليمانى لەسەرەى جەنگ دا

١. لايەنى سياسى

أ. لە ڤاڤايانى بەرپرسيار شاردراوە نيية كە ئەو هێزە سياسيەى كە ئێستا لە ناخى ليژنەرساوەتى قياەى قوادى منصوردا لەبەر دەس دايە زۆر كەمتر لەوەى كە بەراستى پێويستە. لە ناخەكەدا هەيچ بەبێ پێويستيەكانى هەلوێستى جەنگى بەرامبەر دوژمنى ئێرانى، بەرەوای ليژنەرساوەتى ئەمنيى فيرقەش بەرامبەر چولانەوەى تێكدان. جا بۆ زانينى راستيى ئەو هێزەى لەبەر دەس دايە ئەبێ بەشێوەى دێتدا و لەمەو پێشى هێزە سياسيەكان بگرێ:

يەكەم- ليژنەرساوەتى قوادى منصور دياری كراو بەدەربەندیخان - هەلەبجە لەلای جنوبيەوە تا ماوەتلە شمالیەوە تا ناحيەى نزيكەى ٤٥كم (خريتى سنور)

دووەم- ليژنەرساوەتى فيرقە ئێستا بوەتە دەربەندیخان لەلای جنوبەوە تا حاجى قۆمەران لە شمالیەوە. بە پێنجوێن - هەلەدزەدا تێ ئەپەڕێ بۆ جەبەبەگ كە زياد تر لە ٥٠كم (خريتى سنور) جگە لە قولايى ناكتيكى سنورو تا مەركەزى پارێزگاكانى سليمانى - كەركوك (هەولێر دەرەوە).

ب. دابەشكردنى هێزە بەرەكيەكان بێش جەنگ و پاش جەنگ

يەكەم- لە پێش جەنگ دا

(١)	ل مش	٣٨	ناحى هەلەبجە
(٢)	ل مش	٣٩	ناحى جوارتا - ماوەت
(٣)	ل مش	١٩	ناحى سوسى - دوگان
(٤)	ل مش	١٢٩	ناحى تالبارێز - پێنجوێن
(٥)	ناحى قەرەداغ	مقرى ٩٩، ف ٢	
(٦)	فەوجى هاسيەى دەربەندیخان		

(۲) فەوجی حامیەی دوکان
(۸) قوانتی مەفاوەری ق ۲ ی قیمەتیاط لە سلێمانی کە بوبێتیە لسە
۱۰ ـــــــریسە .

دووەم لە پاتی جەنگ

(۱) ل مش ۲۸ لە پێنجوێن ـ لەسەر میحوەری پێنجوێن ـ مەریوانی فێرانی
(۲) ل مش ۱۹ لە قەلادزە ـ لەسەر میحوەری قەلادزە ـ سەردەشتی فێرانسی
(۳) ل مش ۲۹ لە حامی قۆمران ـ لەسەر میحوەری حاجی قۆمران خانەقینرانی
(٤) ل مش ۱۲٦ لە حامیەی دوکان فاج دەربەندیخان ـ بەرق گۆرمسن
(٥) قوانتی مەفاوەری ق ۲ ی دایەشکراوە بەسەر ئاهەکانی مەرەوەدا
بۆ بەهێز کردنیان، لەوانە زمارە (٤) بۆ زیاد کردنی پارانتنی
بەستەکان

٤- بەوانەی پێشەوەدا بە دانکرا دەر بەگەوق کە نەنگە گردنی هێزەکان
کاری کردووە سەر مەسەلەی ئارام و ئاسایش لە پارێزگاکەدا . سەرەڕای
ئەوەش درێژ بوونەوەی کەرتەکان مەبارەت بە پێویستبی مانـــــەوە و
نەرکەکانیان لە موقتەر و شوێنی سابیتی وادا لەسەر رێگەو بانەکانی
هاتوچۆ کە ئاسوارتی بەکار بێنەرتن چۆنیەتی سەرپەرەی کەوتـــــۆ
لە ئیکدەرەکان، کە بەربەرجدانەوەیەکی ئیجابی نەهەبن بکا، هاوەڵا
هێزەکان ئیحتیاطیەکی مەرکەزیان نەبیە بەکاری بێنن دژی هیچ
مەترسیکی دوزمنانە لەلایەن دوزمنی شێرانسیەوە بە سوکی داشوێنی
هێزەکان و فراوانبوونی ئاهەکانی لێبرسراوەتی بەرکرییانەی قەرقەگە.

٩. لەوارەی ئیکدەرەکان وچالاکیەکان

---

١ لەئەنجامی بە دوکەوتن وچاوپێری کردنی فەوزا و دابەشبوونی ئیکدەرەکان دا، بێ گومانە جیاوازی نێوروکانیان لەسەوری ئاخی لێبرسراوەتی قوانتی منصوردا بەگشتی لەئاو ئاهی ملچیانـــــی دا بەوانەی ئاهی قوانتی خالدیەوە، کەپاش جەنگی لێبرسراوەتـــــی سابیتی کەوا دەبێ بەمان شێوەیە بوبێت، لەبەینی ئەم بەینیانەدا بە مجۆرە بێت کەهەوارەیان لەسەوری ئاهی منصوردا لە دەوری ٢٠٠ جەکدار دا نەبێ، لەگەڵ ئەوەو ٥٠٠ جەکدارەی ئاهی قوانتی خالدیدا کە قەلادزەو راپەڕینەو کۆبێ، زمارەیان لەگانە دەوری ٢٠٠٠ جەکدار بەشێوەیەکانەوە.

دووەم لیبادەی بوەلەتە (محمود سارزانی)

لەئاهی لێبرسراوەتی قوانتی منصوردا لەپێش جەنگەدا وجودیان نەبوو، تا قەتکا نەبێ کە بێکەاتبوو لە ١٢٠ جەکدار لە دەرەوەی ســـنـــوور بەرانبەر هەلەبجە ـ بەمۆ ـ هەوانەی لەپاتی بەدەگ بەهۆی وجـــودی جەماوەری دیموکراتی کوردستانی فێرانەوە (الصفا تلین الاکـــراد) گشـــانـــدرە . لەمەشقی سپەرو وجوارەسی دەسپێکردنی جەنگەکـــەدا لەوانەیش چالاکی وهەبوونیان بە عێنوبەکی مبارو کاریگەر لەئاهـــی قەلادزە چیای لەندێل دا زیادی کرد . بەپێی دوایین زانیـــاری زمارەی جەکدارەکانیان لە دەوری ٢٠٠٠ جەکدار دایە . لەناوەرکەی پـــارێزگایا لە شارۆچکە سەرەکییەکاندا جموجۆلێکـــی فـــەوتوبـــان هـــەبوە شـــایانـــی بـــاس کـــردن بـــێ

بگه له رووبهری (تحلیل)ی چهن مهترسیهکی گهورهی ناوخۆیی و دهرهکی بۆ ناوچهکه بهدهستهوه دهدا. لێرهشدا پالاکیهکان له سنووری قهلهرهش ماچی ئۆمهرانی دایه.

سێیهم: ریکخستنی تۆپخانی لهناو مهرگهوهری پارێزگاردا

ئێستا ئهگهر بهشکرابێ ههڵگه نهویستهکان، لهماوهی چاودێریکردنی پالاکهی دێکهرهکان لهگهڵ جیاجیاکانی راپۆرتدا، بۆمان دهرکهوتووه ههندێ یهکهی ئارتهشیان لهناو مهرگهزی پارێزگاردا بهتهنیا پشتبهستن (تحلیل)ی دهو مهترسیانهیه تا ئێستا گهلهکهمان مهرهوهی مهرگهز کار لهگهڵ سهلکو بهههڵهی هێلانه ریکخراوهیهکانی ئاوهوهیان دابار دهکهسهوهن و بهههڵه دهزانن. کهدهسا بهپارێزهکی هۆپارێزی دهوری گیراوهتهوه لێ خزاندنی رهنگه سهدهها لێ لهبهر چاوهکه که دوایی دهچنه مهریان، ئهمانه مهریۆشی پێویستیی هاتنیان لهروی کات و شوێنهوه، بهپێی ئهگهریهکی داڕاو، بۆ جوڵانی ریکخراوهیان لهدهرهوهی مهرگهز دیاری دهکهن.

چوارهم: دهو هۆیانهی وێ لهدهرگاکان دهگرن وێگهستنی ... ساوهوه دهگهڕا بکهن:

(۱) هاوکاری نهکردنی هاوڵاتیان لهگهڵ دهزگا ههمهرهگهزهکان دا بۆ هاوردنی دهنگوباس یا دهلیلی گرتن، یاخۆ بواردن لهسهر پارهدانی تێکدهرهکان.

(۲) هاوکاری کردنی هاوڵاتیان لهگهڵ دێکدهرهکان دا لهبهر چاوهڕوانی خۆیان یا له ترسان نێ، بهبردنی دهنگوباسی جوڵانهی دهزگاکان، وهناکرا کردنی هاوکارهکانیان تا رادهی دوژمنایهتی کردنیان.

(۳) سستی دهزگا حیزبی و شهعبیهکان له پارهدانی هیچایهتی دهزگا ههمهرهگهزهکان دا، وه بهتایبهتیش ههر بهجوڵانی خهڵک و دهزگایانهو بهبێبهشی کارهههمهرهگهزهکانیان بهس.

(۴) فرهیی دهزگا ههمهرهگهزهکان و جیایی سهرچاوهکانی زانیاری وهک پهنهیان به زنجیرهیهکی زۆرتیی دهورهی دهزگا ههبێته خۆی بهتیۆری جۆری دهو زانیارییه داواکراوهی که پێویستیان به چارهکردنه لایهنی یهکهی دهزگای بهر پرس یا دهسهڵاتدارهوه بهتهنیا، بگره لهسهر ئهوانهیه وهکیلهکان دوسهرهبن، یا هیچیهوه بن، یا لهبهنی دهزگا جیاجیاکاندا ههسهرو خهوسهر بکهن و مهریان نێ بهچوونێ که ههبێته هۆی گهلکه وهرگرتنی ریکخستنی تێکدهرهکان لهگهڵ دهزگاکان بهبێی مهبهستی خۆیان ڕاراستهکهن.

(۵) دهرچوونی بڕیاری لێ خوڕین، که لهوی دوایی بڕیارهکهی ۲۹/۸/۲۶ی مهجلیسی قهادهی مهورهو له دهمه کارێکی دیاری ههبوو لهسهر جوڵانهوهی ریکخستنی ناوخۆی ملهتمانی پاش دهو دهڵا فیعلیهیانهی دهزگاکانی ساڵی ۱۹۲۹ دا بۆیان نێ لهناوبردنی گهلهم جۆره ریکخستنانه و وهرگرتنیان. ڕۆژی لهسهوانهی لهگهڵ ۲۹/۸/۲۶ دا بهدهران گهیانهوه سهر ساوانهی لهسهر کانیسان و چونهوه بۆ ئاڵ مهترهکانی دهرهوهی تێکدهرهکان.

٢- ڕێوشوێنەکانی بەرەنگاربی حالەتی تێکدان

آ- بەپێی ئەو وانەیەی بارزگا(مەرکەز) بەر لەدەستپێکردنی جەنگا نیانەوێ، پلانێکی گشتگیری ئامادە کرابو ڕێوشوێنی پێویستی بۆ هێشتنی تێکدانی لەدەوری مەرکەزی پارتیزگاولە ناوەوەی دا. تەنیین دەکرد. کەو پلانەش نێردرا بۆ دەزگا بەرزەکان بۆ لێ خوڕینەوەپەسەندکردنی. لەناو کەو خانەی لەو پلانەدا باسکرا بو، دوای جێبەجێ کردنی هەندێ پێویستی بۆ ئاسان کردنی کەرکی دەزگا ئەستیەکان لەجێبەجێ کردنی پلانەکەی بەرەوەدا. ئەوەش بزانرێ، پلانەکە دانرابو بۆ چارەکردنی حالەتی تێکدان لەسەر هەلومەرجێکا دا، کە زۆرتر لە ئاسایی دەچو. وە لەکاتێکا کەهێزو توانا ئەستیەکانی دەزگا سپایی‌یەکان لەبەر دەستدا بو
بە- لە ڕووی هەلگیرسانی جەنگا لەبەیی عیراق و دوژمنی دێرانیەوا و بڕاوە پێکردنی گەرنەکانی هێزی ئاسمانی بۆ ئەبجلیدانی فرمانی مەرکەزانەی لەناخی لێبیرسراوەتی خۆی دا، چالاکی تێکدەرەکان زیادی کردوەو بەفرەکانیان دژیگا کەوتوتەوەلە سنوری پارێزگاو هەندێجار لەناوێشی دا، بەمەلەکە پێویستی بەوە کرد کەواچاو بخشترێتەوە بەو پلانەدا کەلە(آ) دا باسکرا، لەباتی ئەو پلانێکی ئاسایی دابنرێ ناوەرۆکەی گونجاوبێ لەگەڵ بروشتی ئەو بارەی پارێزگاکە پیا ئەروا لەهێواچێوەی دژی گشتی ولات دا. بۆیە پلانێکی تەنیی ئاسایی دانرا و نێردرا بو مەجلیسی قیادەی سەوڕەلوەحەی شۆڕشی شیمال... ئەم پلانە یاسی زیاد بونی جموجولی تیگەرەکان و چونیەتی چارەکردنی کردوە.

ج- ڕێو شوێنەکانی چارەکردنەکە دابەشکراوە بەسەر چەند لایەنێکدا کە پێویستیە مەبەستیەکانی جولان دژی تێکدەرەکان مەبەستدرێ، بەپێی بۆچونی لێبیرسراوانی پارێزگاکە و بڕیندین لەمانە:

(١)لایەنی یەکەم
دۆزینەوەو دیاریکردنی گەسانی تێکدەرو ئەوانەی گومانیان لێ ئەکرێ،بە ساکردنەوەی ناونیشان وهەلسوکەوت وڕێکخستنەکانیان بۆ ناونوس‌کردنیان کەمە ئەنجام دراو لەلای دەزگا ئەستیەکان دانراوە

(٢)لایەنی دووەم-
گرتنی ئەوانەی گومانیان لێ ئەکرێ و ئەوانەی جولانێکی پتەتریان هەبوەو قێتماش نیشانەی فاشگرای هەلسوکەوتی دوژمنانەیان تیا ئەبینرێ. بەژمارەیەکی دیاریکراو ئەوانەی‌گیراون ژمارەیان دەوێ 25 کەس.

(٣)لایەنی سێیەم
گرتن وگلدانەوەی هێزانی تێکدەرەکان لەکادری سەرکردەیی و ناوەندیان، وە ڕەوانە کردنیان بۆ کەرکوک وەکو هۆیەکی ڕۆژهێنان بۆ سەر تێکدەرەکان. هەروەها گرتنی هێزانی هەرگەسێکی‌ئەستێزی بکاتە سەر هاو وڵاتیان یا یاساوگەکانی دەزگاەئەلیزیەکانی پارێزگاکە، بۆ کارگردنە سەر ئەقسیەت‌و ڕەفتاری تێکدەرەکە.

(٤) لایەنەی چوارەم

گوێبیستبوون یا دەرکردن یا گوتنی براو ژن و بارگە و گـــــــوری نێوخەڵکەکان، کە لە دەزگاکانی دەوڵەتدا کار دەکەن، بۆ جێ بەجێ کردنی کاسۆی تێکدەر لە پارەدانی مادی و مەعنەوی خەڵک وخراپەکەی تەماشا بەش لەلایەن دەزگا لێپرسراوەکانەوە دیاری کراون.

ـ خوسلوبی جێبەجێ کردنی یەکەی ناڕاستی گوێرێن

داپەڕکردنی مەرکەز بە تاکی لێپرسراوەتی بۆ هەر دەزگایەکی پێویست، بەو مێتودیەی لەمادە (٥)و(٦)ی پلانەکەدا دیاری کراوە. کەمیـــــــن و دەوربڕینەوە بۆ ماوەی مەرکەز پارێزگاو بۆ هەر دەزگایەکـــــــی (تسلل) و لە ناوەوەی دا دەر کەرین، بە مێتودی دەوربـــــــەی خولەمێشەوار و بیابان.

بە قەناعەتی ئێمە، هەم زۆر خێرا و هەم زۆر کـــــــ

دۆخی گشتی پارێزگاکە لەروی ئیداریەوە بۆ ئەو ماوەیە
خەبەرێ (ساڵانی مەبەستی) ئەجوازی بۆ رووبەروبونەوەی حالەتێکی
وەها ، بە گوێرەی ئامۆژگاریەکان، نابێ لەمەدا خۆبالێ ئەنجامدانە
بەڵێنەکانی کردوە مەشروعەکانی دەزگاکان ، بەهاوپێزرێتە سەر ملی
ئەوان .

د- ئەگەر مەبەستە لەناو بردنی جۆرێ دێکدان و هەڵکەندنی
رەگوریشەی بێ لەمەرکەزی پارێزگاو شارۆچکەکانی دەوروبەشتی دا ، ئەوا
هەندێ بڕیەتی و نێتی وا دێنە گۆڕێ کە زەنگە هەڵوێستی گشتی لەبار
نەبێ بۆ ئەنجامدان یا درێژ کردنی (وەکو ئامادەکردنی هێزی زیادە
بۆسی ئەوارەی دێکدەرەکان - زیاد بونی چالاکی دێکدەرەکان لەناو
شارو شارۆچکەو لەسەر رێگاو ئامانەکان دا)

هـ- دەوری ئەلایەنەی بەکەم ودوەمی پلانی مەرەوەدا وبەتراوە ئەنجام دراو
لە کەس کە گومانیان لێ دەکرا گیراون و ئێستا لەعێڤەی تحقیقی ملسە
لێکۆڵینەوەیان لەگەڵ دەکرێ و هێشتا هەریەکی ئەنجامدانی لایەنەکانی
ترین.

٤- ئەوەی پێویستە ئامادە بکرێ بۆ چارە کردنی دێکدان

لەحالەتی بڕیاردانی کارکردن دا ، لەبەر ئێمکی کەو پرسادەی لە
مادە (٢)دا هاتبون، دەبێ ئەم خاڵانەی لە خوارەوە ئەنومرێسن،
ئەنجین و ئێبنی بکرێن :

أ- دانانی هێزێکی سیاسی ئامادە بۆ ئەنجامدانی فرمانەکانی بۆسە
نادەوە و دووربینە بە ئەوارەیەکی ئەبتر دەبێ لە (٦) مەرە مەئاوبەر
بەکار بێنرێن بۆ ئامادەوەی بۆهای سەر رێگاکانی (بسلل)ی هاتنە
ناو مەرکەزی پارێزگاو گوێرگرتنی گەلێنەکانی ، جگە ئەئەنجامدانی
دەوربەری ئوتومبیلسوار و بیادەو نوقتە سابیتەکانی سەر
دامەزراوە گرنگەکان.

ب- بەهێز کردنی دەزگاکانی پۆلیس و هەمن لە پارێزگادا بەگەڵەیەکی
کە کەمتر نەبێ لە ٤٠٠ کەس لەگەڵ ٥ زابتەدەبێ بۆ بەرێوەبەرایەتی
ئەمنی سلێمانی ، ٤٠٠ پۆلیس لەگەڵ ١٠ زابتەدەبێ بۆ بەرێوەبەرایەتی
ئەمنی هەڵەبجەی ، بەو مەرجەی بە پێنابەتی بانێ بن و وەفاو
دڵسۆزیان بۆ حیزب و شۆرشی سەلمابێت .

ج- دانی ئارادەی تەواوی بۆ کردارو بڕیاردان بەولا ئەمنیەی
ناو پارێزگاو بەهەمو دەزگا ئەمنیەکانی تری خاوەن بەرپرسندی
بەم بڵانەوە ، دەربارەی چۆنیەتی بەوەنگاری گوڕینی دێکدەرانولەناو
بردنیان بە گرتن وگڵدانەوە . ئەنامەت گوشتن وبەڵاوەدانی ئەموماڵ و
خانوانەی کە دەسدرێژی دێکدەرەکان تیایان ئەکا بۆسەر هاوڵاتیان
و سوڵتە .

د- دانی دەسەڵاتی تەقە کردن بە قوناتی منصورو دەزگا ئەمنیەکان
(بە ئاگاو فرۆکەش) لەو کوندانەی تەقەیان لێبوە ئەکرێ بۆ
دێکدەرەکان هەتا ئەو کاتەی یا ئەعارنەوە . یا بارمەتیان لێ ئەدەن
یا دانەی هێزانەکانیان کەوتن بۆقەوەی دەربازبوونیان بکەن لە

به‌داسه‌وه‌ داني سولته‌ی ئیختماعی وه‌ژیانه‌وه‌یان .
هـ ـ به‌دا کردنی ئازادی ده‌ربڕینی که‌ خواستی جوان و به‌رهه‌نگاربیه‌کی
ساغ به‌کسیس بکات و بهێنێته‌ ئاراوه‌ .
(۱) ئوتونومی‌ملی ماڤ و ئازادی ـ وار بوون و گوێرانه‌وه‌ (بیگانه‌ ـ سالین
ـ بار) زمانه‌یان به‌ بێ‌ بچوسه‌ی و هتری به‌کارهێنراو دیـــاری
که‌ری .
(۲) ده‌زگای بێتکه‌وتوی به‌سوه‌ندی، چاکتر وایه‌ ده‌زگای هوگی ڤۆگـــی
ـ ئو ـ ئێڵ به‌یدا بکرێ که‌ له‌لایه‌ن دانیشتوانی هه‌ندی عامه‌وه‌ به‌کـــار
هه‌ڵبژێرێن، ده‌وری ۲۰ ساڵه‌ له‌گه‌ڵ هه‌ر جۆره‌له‌ ته‌سیکیبه‌کانـــدی
جۆ هه‌وه‌ی وه‌کو ئۆرێنتی سه‌ربه‌خۆ یا ئۆرێنتی جیا له‌ دسه‌ڵاتی هه‌ـــر
به‌رێته‌ کار .
(۳) ده‌ستنیشانکردنی ئه‌ندامی (وه‌کیلی ئه‌نجومه‌ن) که‌له‌لایه‌ن ده‌زگـــــا
ئه‌تنیکیه‌کانه‌وه‌ به‌کار هه‌ڵبژێرێن : بۆ نه‌ڤگه‌تنی تیرۆڕ له‌ئاو ـ ـ ـ

(مساوەمە) لەگەڵ داگیرکەران
یا
لەگەڵ هێزە ناکۆک و جیاوازەکانی کوردستان؟

[illegible]

مالاندی دوایی دا هدم له هوکه‌ی
سدام حسێن خۆی دەکەوێ و لە
لە هۆکەی نەوەبنی و ئامەڕاستی
ناحیەیەکانی شەڕاوا، بەدوای
هەڵگیرسانی جەنگ [illegible]
کەلاتی هەر دو دەوڵەت جەڵۆکی لە بار
بوونی سەرخۆشەوە. بۆ جاکار کامڵ
کردنی هەڵوەشاندنەوەی حکومەتی شێخ
و گۆڕینی بنەڕەتی خەڵک [illegible]
دەسەڵاتی سیاسی جێبەجێکاتی هەموو
کۆمەڵ، ئەوا بۆ کاتی کوردەکانیش
مژدەیەکی خۆشتر نەبوو [illegible]
سۆفیەتدا بۆ یەکەمین جار بۆ شەش
ڕۆژ لەی هەڵمەتی، کەلەبابو هەڵە و
دەرگەتدا دو بزوتنەوەی [illegible]
ڕیسپۆنی خورت و [illegible]
پێکەوتنخوازی، وەلە ئاڕاستەی دو
بەرەکەی کوردستان دا دوچەلانەوەی
سیاسی – بەکداڕی ئەراوانی عاوەڵ
ڕێکەی هەماوەری تەقاندنی، کەهەموو
بەکەیان خاوەنی بەرنامە [illegible]
هەرکەدا بەشێوە ڕێکخراوی سیاسی و
چەکدار و بەڵێ، لەسەر خاکی خۆی.

هەرچەندە هاوکاری هێزی حیزبەکانی
هەر دو هێڵ لەخاتر [illegible]
بێلایەنبوونی ڕێژیمی بەغدا نەبوون
بۆ فرێدانەوەی کەو هەڵە مێژووییەی
کەدو ئۆزمەی جیهانەو بەهێزی ئەڵیان
کورد سەدان هەزار سەربازیان دەی
یەکتری لە مەیدانی جەنگی فۆرس
و ئەنزەی ماڵە پووچدا بەردابوو
گیانی بەگلیری. بۆ ئەوەی بەیەکی
چۆڕاندەکانی هەڵوەشەی نێوخۆی
ئەڵەوایی و ناوچەیی و جیهانی...
جارو بگرێنەوە، بۆ بەرنامەکانیاندا
بگەڕە بە [illegible] کۆتایی هێڵانەوەی
کوردا لەهەودەی دیو، بۆ داڵدانەوەی
ڕێژیمی ئاوکۆپی کارکردن و
دەکانیەکی ئەوتۆ سەر فەیانی کورد،
لە ڕوی ئەرزەم و ڕێکارو شێوەی
کارکردنی و هاوبەشەوە.

لەئانگەڵ دا نوایانی هەڵبژاردنی ڕۆژی ٢٧ی مانگی ئەیلوولی ڕابردوو، ئەگەر ڕێژیمی بەغدا ئەوەندە ئاسان و ئاسودە نەبوایە لە ڕووی سیاسی و سەربازیەوە لە ئەنجامی ئەو هەڵبژاردنانەدا دەسەڵاتی خۆی بەسەر کوردستانی عێراقدا بسەپاندایە، بەڵام ئەوەی ڕاستی بێت ئەو هەڵبژاردنانە لە ڕووی سیاسی و دەستووریەوە هیچ بەهایەکیان نەبوو. چونکە ئەو هەڵبژاردنانە بەپێی ئەو یاسایەی کە ئەنجامدرا، تەنها ڕێگەی بە ٢٥ کەس دەدا کە لە ڕێگەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشەوە بۆ پەرلەمانی عێراق هەڵبژێردرێن. ئەو ٢٥ کەسەش هەموویان ئەندامانی حیزبی بەعس بوون و هیچ کەسێکی سەربەخۆ و بێلایەنیان تێدا نەبوو. ئەمەش بەو مانایە دێت کە هەڵبژاردنەکە تەنها بۆ ئەوە ئەنجامدرا بوو کە ڕێژیمی بەغدا بتوانێت بڵێت کە ئێمە هەڵبژاردنمان کردووە و ئەندامانی پەرلەمانیشمان هەیە. بەڵام ئەو هەڵبژاردنانە هیچ بەهایەکی سیاسی و دەستووریان نەبوو.

*

هەڵگیرسانی جەنگی عێراق – ئێران هەڵێکی لەبار بۆ بزووتنەوەی کوردایەتی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و دۆزەکانی ڕزگاریخوازی هەموو گەلانی ئەو ناوچەیە هێنا. چونکە هەڵوێستی کەلەبابو و هێزە سیاسی و چەکدارەکانی کوردستان،

کەمتیابە سەر مەترەزە بارەکانی بنکەرگە زمارەی دەو هاتبوو... و بنەرانبەر بەشداری هێزەکەدەبوو، لە زمارەی بنکەرگە بەلام سارد دراوەکان زۆر تر بوون.

لەبارەی نابەرامبەری ئاڵای و مەعنەوی دا، لەبەینی بنکەرگەو ریزبەندا، هەر هێزی بەعەوەوباوەڕ بوو بە رەوایی و ڕاستی بەسەلەکە، کەموکوڕیەکانی بنکەرگەی بەرگری کەردەوەو لانەنگیەکەی هەردوکای بەرامبەری هێزەکانی ڕاست کەردەوە. لەگەڵ ئەوەش دا بە درێژایی ٧٦ ـ ٨ رۆژە داهێرەکانی کوردستان بەگشتی هەر بەو یەکی فارەماسەوە سەرگەی دژوارییەکانی هەلومەرجی جەنگ و هێزو بەلامارەکانی دوژمنیان کرد و بەس، بەڵکو لە زۆر بەیان و خۆیان دا بڵەوی بەسەر پێشکەوتیان لەدەس دوژمن دەرهێنام. بەیان دا ستانی فارەماندەیی... ان نوسیبەوەو بەدان بەرگەوتنی دیاریان لەشەڕگەکان دا دەس هێنا

هەلسەنگە هەلکەرسانی جەنگی عیراق ـ ئێران بۆ بنکەرگە دابەشکی خۆش بوو، چونکە پاش هێزە چەکدارەکانی عیراق، قیتر بەیان دەتوانی بەوشەستیبە هێزی بەختن و بەو چڕیە لە کوردستان دا هێزەکانیان دابەش و جێگیر بکەن و بە گوندەی سوبە بوونی دەروپەکان دا، کەبوایە دیتر هەندێ لەهێزە داکیر کەرەکانی کوردستان بکێشنەوە و بەمەش بۆ مەردانی جەنگ لە گەڵ ئێران و لەهەندێ شوێنی تریش دا هێزەکانیان دەدا بکەن.

هەربۆ بوونی هێزەکانی دوژمن بەمەبەی سیابەکی عیراقی هاوتای خۆیەوە لەمەبەبەکی تەسەرەوە، دەسەلاتی لە کوردستان دا لاواز

هەکرد و توانای هەڵ کردنی کەم هەکردەوەو نوقتەی زەعیفی لەشاوچەکان و ساڵنیو خوێدوگاکان دا هەدا بە دەستەوە... هەمانەش هەموی زەمینەی لەبارەبەرز کردنەوەی ڕادەی پاڵاگی و وەشانبەدی دەستی کاربەدیان لە دوژمن ئۆش لەدەرد. بەڵام لەهەمان کاتدا هەربۆ سوی هێزی بنکەرگەش بە هەڵەی ژمارو ناکۆکی دروستکەراوی لاوەکیەوە، بەگی هێزەکانی بنکەرگەی لەغەستبو ئوستەوەن کەم هەلەو بەگەڵ خستنی هەموزەو توانای دژی ڕیژیم و هێزە داگیر کەرەکانی لە کوردستان دا.

تەرمان کردنی هەمو ئەلقەلاو توانای هێزی بنکەرگەو ئەکەرکاوە کانی بەگێڕەی مەشقەکانی لە بەیانی چەکدار، سیاسی، ئیعلامی و هتد بۆ ئەنجامدانی فرمانێکی سەربەکی لە سەگزا چوونیەڕیزیەم دا، لەهەلومەرجێکەوسای کوردستان دا کە هۆکانی هەڵی لابەلاو بەلێنەوەی ناکۆکی لاوەکی لە کار دا بوو، پێویستی بە هەوار هێزوبەکی گشتی جوڵان و بزوتن بو لەسەر فاستی کوردستان، عیراق و ناوچەکە بۆ گۆ کردنەوەی هەمو هێزو توانەکان دژی ڕیژیم، یا هیچ نەبێ غاو گرتنەوەی گرژی نیوانیان، بۆ ئەوەی لەباتی ئەوەی بەبەکترییەوە خەریک بن هەربەگەیان لە قۆلی قۆبەوە بە دوژمنەوە خەریک بن.

* * *

هەلکەرسانی جەنگی عیراق ـ ئێران دۆخێکی وەهای دروستکرد کەنەوەکانی عیراق و ئێران بەهێزەکانی دژی عیراق و هێزەکانی دژی ئێران، هێزو دەزگەنانی ناوچەکە دیکتا کەوتنە جوڵان و وەرگرتنی هەڵوێست وەنا چار بکردن بەرپرسیارێکی خوق هەڵ بژێرن لە

دۆستایەتی، دوژمنایەتی، هاوکاری، بۆکەرایەتی، مۆڵایەتی ... لە لایەکەوە... دەوڵەتی عێراق و دەوڵەتی ئێران هەریەکەیان هەوڵیان ئەدا بۆ ئەوەی سود لە هەبوونی کورد وەر بگرن لە ململانێی سیاسەکەی داوەکو سەنگەرە و سەنگەری دژی ئەوی تر بەکاربهێنن و بۆچوونی خۆی، هەوڵی ئەدا دەس بخاتە ناو هێزە سیاسی و نەتەوەیەکان...

تایەری و دینبەکانی کوردستان، وە لە ڕوی میانڕەوی و ڕادیکاڵەوە وەکەلک لە خولانەوەی کورد وەرگرتنی بۆ زۆرکردنی ئای تەرازوی هێزەکانی خۆی لەشەردا.

لەلایەکی تریشەوە... هێزەکانی کوردستان، ئەوانەش هەریەکەیان بەپێی ڕاچوون وتێگەیشتنی خۆی، هەریەکە لەلای خۆیەوە کەوتە وەرگرتنی هەڵوێست و هەوڵدان بۆ وەرگرتنی کەلکا لە بەیەکەوەی ناکۆکیەکانی بەدەستی عێراق وئێران و گەیشتنی بە ڕەزامەندی خۆیان، چ بە دروستکردن یا بەهێز کردنی بەیوەندی لەگەڵ ئێران و چ بە دروستکردنی (محور) لەگەڵ هێزەکانی نردا دژی ڕژیمی عێراق.

بێگومان هەموجۆرە هەوڵدانێکی هیچ کام لەولایەنانەی بەیەکاڕێکی سەیر و ناڕاستەقینەی دانا نرێ، بەڵکو ئەوەلوەڕێکی وەهادا هێندێکی ناماسەو چاوەڕوان کراوە.

لەچوارچێوەی ئەم (ئەم) کەلە هێزەکانی کوردستانی عێراقیدا و لەگەڵ ململانێی بەکداڕسان گرتوە دژی ڕژیمی عێراق... هەریەکەیان بەجۆرێک و بە ڕادەیەک هەڵوێستی هەبووە لە جەنگی عێراق - ئێران، وەهەر یەکەیان بەجۆرێک هەڵوێستەکەی خۆی هەم ڕەدا ووەرگرا ڕەسەبەکانی ئێران ڕاگەیاندو داوە دەزگاکانی ڕاگەیاندنی دەوڵی (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن، ڕۆژنامە) وەهەم لەبەیان و هێڵۆگراوەکانی خۆیان داجەن ناڕەیان گەورەوە کەگەڕێی کەمانە بەبیا هەڵوێستی خۆیان دەڕ ڕی بۆ ڕەلام داوەتەوە هەڵوێستی هەر ٣ لاکەیان جیاوەکیان لەوەکەی تیانەچێنراوەوە کە بڕوای پێ دەکرێ.

ئەو ڕەخنەی ناڕەزایی تونوتیژ لەبەڵگەڕاندنی شەڕ بەستونکردنی مەشخولبونی هەنگیرناندنی مەڕەکە لە ملی عێراق چ بێتیوانەکردنی نەوا لە حکومەتی ئێران دژی حکومەتی عێراق.

هێزەکانی ئێمە بەکێک بوو لەو هێزانەی دەبوایە لەهەمو لایەکەوە زیاتر سود لە ناکۆکی ئێران - عێراق وەرگرتبا، بەتایبەتی چونکە لەچاو هێزەکانی تردا، هەم گەورەترین هێزی هەرکەر بوو دژی عێراق لەسەر قەڕەی کوردستان، بە تایبەتی و بەڵگەی هەرگا ناگاداڕەکانی هەڕانیەکان ئێران و لەتایبەتی هەم بەڵگەبەش، جگە لەمەش هێزو ڕێکخراوەکانی ئێمە و چەماوەری خەڵکە... لەماوەی چەن ساڵ دەڕ، تایەڕامبەروەبانی سەخت و دژوارەدا داڕێکی زۆرباش لەدەس حکومەتی عێراق و دەزگا دامودەزگاکانی و هێزەکانی و هێزەکانی سەر کەڕەکانی جێتستبو، کەلەمەش هەموو جۆرە هەوڵدان و هاوکاریەکی حەڵاڵ دەکرد دژی ڕژیمی عێراق بۆ بەهێز کردنەوەو بەهێز کردنی سەنەدی، لەبانەش هەموو، گونگاتر، هەو گاتە چەندین بەڕژەوەندیو قازانجی گرنگاو گاریگەڕی لەتاو

کێران و لەبەر دەستی ئێرانیەکان دا بوو، بەتایبەتی وەجبەیەکی گەورەی بەکە، کەلەولاتکی دوستەوە بۆ کە لەسەر بەیمان وبەڵێنی ئێرانیەکان، گواستبویەوە دەشاو ئێران بۆ خەونی لەوپۆمیگە بەنهێنە کوردستانی عیراق. لەگەڵ ئەمانەش دا هەموو قیمەتەکەی دەدرین، لەو دەڵومەرجەدا بە پارەوپارەی هەڵبەستکاندن و بۆجونە کی خۆیانەوە هەڵیەرستانە بەڵێنەوە و، بان هیچ مەرجێکی ئێرانیەکان قبوڵ نەکەبوکەلەگەڵ سەرکاکانی خۆیان بڵێن و دەگەوڕە بەرچەپەکانی نەتەوەی کورد لەگۆڕێ.

ئەمریکا و ئینگلیزیش هەم لە عەرەبی عێراقی و هەرچەکانی هەوادارانیان لە دژی ئەو دواوەو پشتیوانیان لەسەر جێبەجێ نەکرد، هەوجارەی خۆیان نەیان ویست، لەو شەڕەدا دژی عێراق وەکە (مستەرف)ی عێراقی و هەرچەکانی هەوادارانیان ڕەت کردەوە و پشتیوانیان لە هێڵی عێراق نەکرد، بەوجۆرەی هەوڵیان نەبان ویست لەو شەڕەدا دژی ئێران - بەڵکو لایان وابو کەئەمێ ئەو هێڵە مێژوییە بەئۆزرێتەوەو ئەو دونیە بگۆڕێ، ئەگا لە کێبڕکێی لە ناوەڕاستی سوکا وپەرپەوکانیدا لەگەڵ دەوڵەتی ئێران لەگەڵ دەوڵەتی عێراق دا بزر بکرێ و لە دەرەنجامدا ئەوکوردیەی وتوێژێتەدا ئاڕاستەی ناکتیکی بەکێبڕکێیانەوە لە ئەنجامدا پێتەختە فۆربا نەبەگسی بەسەرداوی ڕێککەوتنەوەی عەوان، وەلەگەڵ (سادەم)ش هەر پێویست بێ، ئەوا ئەمێ لەگەڵ هێزە ناکۆکاو جیاوازەکانی کوردا بکرێ نەبەگەڵ داگیرکەرانی کوردستان.

* * *

بەپێی ئەو بۆچوونانەو بەگوێرەی هەڵومەرجی نوێی ئەو کاتەی کوردستان، پلانی کارکردنی قۆناغی دوای هەڵگیرسانی جەنگی عێراق - ئێران دانرا کە هێڵەگشتیەکانی بریتی بون لە

١- هەوڵدان بۆ خۆ ڕاگرتن لەشەڕی لایەلاو خۆ لادان لەهەر ناکۆکیەکی لاوەکی سیاسی یا چەکدار، وەهەوڵدان بۆ ڕاگرتنەوەی گرژی دانوگۆڕەکانی ناوخۆی کوردستان لە گەڵ هێزەکانی ئێران.

٢- بەرزکردنەوەی ڕادەی چالاکی پێشمەرگەو دەس وەشاندنی و بەکار هێنانی هەندێ شێوەی نوێ لەشەڕ کردن دا، بەتایبەتی خەرکێبڕکردنە سەر نوقتەو خۆی بەکانی دوژمن لە ناوچە بۆردوگاکان دا، وەهەوڵدان بۆ ئازاد کردنی هەندێ ناوچە.

٣- بەرەو بڵاوکردنەوەی چالاکی سیاسی بەناوەڕاندنی هەماوەرو بەگەڕخستنی ڕێکخراوەکانی جەماوەری، بەمەبەستی هاندانیان بۆ خۆ بەستنەوە بە شۆڕشەکانی ترێ خەباتی ماوەری...

هێزی پێشمەرگەی کوردستان و ڕێکخراوەکانی ئەوکاتە لەسەرانسەری پارچەکانی ئیمانی، هەوڵیدەر کەرکوکدا، بەپێی ئەم پلانەو بە گەیاندنی خەرمانکردنی هەموو هەوڵ و تەقەلایەکا دژی هێزەداگیرکەرەکانی ڕێژیم و ئاکەرەکانیان کەوتنە چالاکیو جموجۆل

هەتا ماوەیەکیش زۆر کورت بەسەر بڕیاردانی ئەم پلانەدا تێپەڕی کرد بوو، لەسەرەتای جێبەجێ کردنی دابوین کە زنجیرەیەکا گێچەڵ و تەقەلەی بەکا لەدوای بەکا بەسەر ڕومان دا تەقیەوەو ئێشکەی گرتین. گێچەڵی سەکەم بەهاتنی سەکۆمەڵ و لەناکاوی بەشی هەرەزۆری چەکدارەکانی ئەم لە دیوی ئێرانەوە بەسە

ته‌گبیری هه‌ندێ له‌سه‌رکرده‌کانی حزب، بۆ سه‌ر هه‌ندێ له‌یاره‌گا و هێزه‌کانی ی.ن.ک که ده‌ستی نێ گرت، که‌نزیکه‌ی دوسانگی خایاند.

له‌باش به‌لادا هێنانی هێمنانه‌ی گێچه‌لێ یه‌که‌م راسته‌وخۆ ته‌قه‌لێ دووه‌م ده‌ستی پێ کرد به‌له‌شکرکێشی بیلانی هه‌ندێ له‌سه‌رکرده‌و به‌گداره‌کانی حزبه‌که‌ی بۆ سه‌ر هێزه‌کانی ی.ن.ک که هه‌میش نزیکه‌ی دوسانگی خایاند.

به‌م جۆره شه‌ڕی گه‌ڕۆ گێچه‌ڵ و له‌شقه‌لێ مێچه‌ڕۆ چاردم و..... دژه‌ڕه‌ی گێتنا به جۆرێکه، که‌ویلانه‌ی که بۆ کارکردنی دژ‌ناغی دوای هه‌لگیرسانی شه‌ڕی عێراق وئێران له‌هه‌ڵه‌ی بۆ پێنه‌وه بردنی هه‌باتی چه‌کداری، سیاسی، جه‌ماوه‌ری، دژ‌ێکهرانه‌ی کۆمه‌لانی هه‌ڵکه‌وتووی کوردستانی عێراق دا‌ڕابوو، وه‌بۆته چاکی ده‌ی‌کرا بۆ به جێبه‌جێ کردنی هه‌ره‌وه‌کو لێدم به‌ڵگه‌یه‌دا بۆ ئاماژه‌ی پێ بکه‌م، وه شایه‌نیه‌کی ره‌سمی هه‌یه‌ات که‌ له‌ نوێنه‌ری هه‌باتی و دێکۆمانتی هێزه‌کانی خۆمه‌ له‌ دژی هێزه‌کانی ڕێژیم و دۆگه‌ره‌کانی له‌ به‌ینگی کوردستانی عێراق دا‌ڕێژیتر به‌کرده‌وه به‌جێ گه‌یاندن و ئه‌نجام دانی به‌کێ که‌وت، چونکه

به‌که‌م- خۆ بواردن له‌ ناکۆکی لاوه‌کی و شه‌ڕی ناوخۆ و له‌ناکردنی هه‌مو ته‌قه‌لاو هێزه‌کان بۆ لێدانی ڕێژیم به‌کرده‌وه تا‌بیلی جێبه‌جێ کردن نه‌بون، له‌کاتێکا که‌له‌ بنه‌ڕه‌وه هێزی هێنێر بوو سه‌ر یاره‌گا و هێزه‌کانه‌ان وشه‌ڕ به‌ر ده‌رگای پێ گرتبوین،

دووه‌م- لایه‌نی بێشمه‌رگه‌یی بیلانه‌که که بێرسێتی به‌ بلاوه پێکردنی هێزه‌کان بۆ به‌سه‌ر ناوچه جیا جیاکانی کوردستان دا، بۆ لێدانی توقه ڕه‌یفه‌کانی دوژمن و نوقنه‌و خوێنه‌کانی ناو و ناڕو باڕێ‌ڕو دوروگاکان به‌ناچاری پێوه‌ستی به گۆڕین و هه‌ڵگێرانه‌وه ته‌کرد به یاره‌که‌ی دڕدا، وانه به گلێسر کردنه‌وه‌ی هێزه‌کان له‌چه‌ن خوێنێکی دیاریکراوداد، به‌تایبه‌تی ناوچه کانی چه‌ڕو گوزی ئیا دروست بوبو، وه مه‌ترسی شه‌ڕو پێکدانی لێستێ هه‌کرا.

سێیه‌م- لایه‌نی سیاسی بیلانه‌که که بێوێستی به‌نه‌وکیز کردنی هه‌ستو چالاکی سیاسی و ئیعلامی و ڕێکخراوه‌یی ... ته‌کرد بۆسه‌ر ڕیزبه‌ندی هه‌نگاوه ناشێستیه‌کانی وکه‌مو کوڕیه‌کانی و سازدانی کۆمه‌لانی خه‌ڵکا، به ناچاری بێتوبستی کرد که‌به‌ێێکی ته‌رخان بگرێ بۆ ڕونکردنه‌وه‌ی سروشتی هێزه‌کان و خۆ باراستن له‌و به‌لامارو له‌و توهمه‌ته ناسا ڕاستانه‌ی به بالمان ته‌درا

* * *

ئێدم چاره‌ به‌ڵگه‌یه‌کی ڕه‌سمی بلاو ته‌که‌ینه‌وه، که نوێنه‌ری له دامانی بیلانی ده‌ستی ئاری سڵێمانی له‌کاتی ده‌ستگرتنی شه‌ڕی عێراق و ئێران دا بۆ باراستنی له‌هێرشی پێشمه‌رگه

ا- ئه‌م به‌ڵگه‌یه له‌ڕاستی لوێنه‌یه‌کی به‌رزه‌وه که پێکه‌ هاتوه له زانترین لێپرسراوه‌کانی سه‌رکردایه‌تی و ده‌ستیحیزبی و ڕاڤیس وئه‌مێنی وحیزبی ناشێستی ده‌سه‌لاتدار و به‌ڕێوه‌به‌رایه‌تی له سڵێمانی، تایه‌تی له‌خۆگیل کردنی دژ‌ڕه‌ی صدام ئه‌دات له‌باره‌ی مه‌سه‌له‌ی کوردیه‌وه.

ئه‌م به‌ڵگه‌یه به‌کا هه‌ر دان به بونی جۆلانه‌وه‌یه‌کی چه‌کداروسیاسی‌دا ئه‌نێ دژی ڕێژیم له سه‌نوری لێپرسراوه‌تی کارکردنی هێزیان دا و به‌سی، به‌ڵکو دان به‌دواداوگرتنی جۆلانه‌وه‌که‌ش دا ئه‌نێ، که‌وه‌تا سه‌ر

له هه‌لکشه‌ساندی جه‌نگی عیراق ـ ئێران هاوبه‌شی ڕاسته‌وخۆی ئه‌مریکا، که‌ ئه‌مه‌ش گۆڕه‌ی گرماندنی داوی ئه‌و هه‌ڵوێسته‌ی له‌م به‌ڵگه‌یه‌دا هاتووه‌ که‌ ده‌ڵێت ئه‌وه‌ ۲۶ هه‌زار ئه‌فسه‌ر له‌سه‌ر ڕاسپاردنی ئه‌مریکا ڕاهێنراون بۆ ئه‌وه‌ی ببنه‌ ڕاوێژکاری سه‌ربازی له‌ ئێران و ڕۆڵی ڕاسته‌وخۆ و گرنگیان هه‌بێت له‌ ڕێکخستنی ئه‌و هێزانه‌ی که‌ ئه‌مریکا ڕاهێنانی پێداون و ئه‌و چه‌کانه‌ی که‌ ئه‌مریکا بۆی دابین کردوون. ئه‌م به‌ڵگه‌یه‌ ئاماژه‌ به‌ ئه‌فسه‌رانی ئێران ده‌کات که‌ له‌ ئه‌مریکا ڕاهێنراون و ده‌ڵێت ئه‌وان له‌ ئه‌مریکا ڕاهێنانی تایبه‌تیان بینیوه‌ له‌ بواری [illegible] و ڕاهێنانی [illegible] و [illegible] و [illegible] و

گرتن نەبان ئوانی کەنجاسی سەدان،
هەندێ لای تر ـ بەخوبان زانی بێ
بانە.. هەمان فرمانیان لەژێر
هەندێ دروشمی ناراستدا بەجێ
گەیاند.

بلاکەوە گرێدانی ناوەڕۆکی فەرم
بەلگەیە کەگەل بەلگەنامەی پێشتر
(ڕاپێرسیەکانی ساڵی ١٩٨٠)ی
دەزگای ڤیستیجاراتە، هەروەکو
لە زمارەی پێشوودا ئوشمان، زیندکیەکی زۆری تاوانی ئۆگەوەی
چۆنکە دەستی تاوانکارانەی ڕێژیم
بەسەر پێنجەوەلە هەڵگیرساندنی شەڕی
ساوێڵو تەفاندنەوەی ناکۆکیلاوەکی
لەرکانەدا پۆشەوەی تەقەللای
پێشەرگە لەشارچێ، ناسایی فۆن
لایەو هەرێکی بکا بەگەروگرتن،
وازە کەنەی بەرێنێسەر هێنا دگیر
گەرەکانی ڕژیم.

کەگەر شەڕی لایەلایێنەی چەکانی
ئێنەی ئەگرتایەو بەو ئیرانیسەی
لەسەرەتای جەنگی عیراق ـ ئێران ا،
بچێتەوە، کەلەمڕان و بۆچێنەوە چێدا
ڕوانیە، وەکو ئەم بەلگەیە پێش ئێ
ناوێ ئێستا هەباتی گەلی کەردستان
ڕەژیمی عیراق لەبیع ئوناتیکە،
پێشکەوتووترەا کەنیو ؟
چەلەم بەلگەیەدا وەکسترووشەیەکا
ڕۆڤەوارەی هێزەچەکدارەکانی سەر
بەژێر کۆردستانی عیراق، کەسەر
لەنێو ڕیزەوەی ساکۆکیەکانی عیراق
ئێران و هەڵگیرسانی هەنگاڵە
بەرزبیان ڕا شایەتیەکی ڕەسەسی
دیایە کێ لەسەر ئەرزی کوردستانی
عیراق نەمەیدانی سیاسی،
ڕێکخراوەیی ... دا وجودێکسەتی
ڕاستەقینەی هەبوو، شەڕی لەگەڵهێزو
چەکدارەکانی ڕژیم ئەکردە دوژمنی
بەگیر هێنابوو ؟ وەگی وجودێکی
شکڵی هەبوو، ئەویش لەدەرەوەی پەوڵاث
وجوڵانەوەکەیان لەبەستەوەبەجوڵانی
ڕێزانەوە ؟

حکومەتی وەگەزبەرستی عیراق
بۆ ئەوەی لەناوەوە لەبەروکسار
بەدەستەکانی خۆی لەدژی جوڵانەوەی
کورد هان بداو هار بکا، وەلسە
دەرەوەش ناوی کوردو خۆرشەکەی
بۆڕێنێ ئەبەرچاوی ڕای گشتیجیهان
وای دەر بخات کە گیروگرفتەی
ڕاستەقینەی کورد نەماوە، بەڵکو
هەر بەند عیراق بەوەن دژی عیراق
بچێن کوردیش دەستێنی وخۆعیراق کورد
ناقمێکە بەکرێگیراوی بێگانەن ولە
سەوری نەمشەو پلانەکانی هەوارووبە
فیمارەو ئەرمانی دەران هەرخۆشن،
بۆیە ڕەمانێکە هەوڵ ئەدا جالاکی
هێزە خۆرهکتبەرانیەفەرمکسان
بشارێنەوە مەگەر لەبەڵگەیەکی
ڕەسمی (ڕاوڕ ئیمنی ڕەخنەی)وەکسو
ئەمەدا ڕانی پیا سێنی، کەچی
ڕەمانێکی دڕ لە دەرکای ئەتەوە
بەکترشوەکاندا هەراوهوریالەسەر
جڵاندنی سەمالای بەرزانی و
دەستێوەردانی ئێران دژبەسەدام و
هەوجێرە ڕووباکاندەبەکی ماراسنوەتو
بە قازانجی بنەماڵەی بەرزانسی و
بەرەڕەی گەلی کورد بەربانەکات،
وەمەتەڵە لەو ڕێشوەنامەی لەبەم
بەڵگەیەدا بەرباریان لەسەر دراوە
وەهەندێ لەو پێگانەی بارای ئەکەسن
گرەسیان ئراوە وەکو ڕەمانی سوگا و
دەمانچەی بێدەنگ... ا وەبەستنەوەی
بەناوەڕۆکی بەڵگەنامەی زمارەی
بێشوو، لەگەڵ بەکێ خۆی هەڵەنەکاتە
هەندێ ڕووداوی ساڵی بار بەپاکسی
ڕۆژن ئەکاتەوە، بەتایبەتی دەستە
کردن لەهاندێکەو گوشتنی هەندێکی
تر، بۆ چەواشەکردن و دەسەر ئەو
تێگەدان و قۆڵکردنەوەی ناکۆکی و
دوژمنکاری، وەهەوڵدانی هەندێ ڕای
تر بۆ باوڕکانی کردن بەسیاسەو
مەسەلەیەوە و هێنانی بەسەر ڕێگەدا

بەبێ ئەوەی شتێک هیچ دەستکاری یا دەسکەوتێکمان هەبێ لە گوشتنی ئەوانەدا، بۆ ئەگەر دیمەنی ئەمن هیچ ترسێکمان هەبێ لە هەڵگرتنی خوبالەکەی دا.

٤- لەم بەڵگەیەدا بە شانازی دان بەوەدا دێنراوە کە هاووڵاتیانەکانی هەر هاوکاری لەگەڵ هێزە داگیرکەرەکانی دەژمێن ئاکەن. بەڵکو بە پێچەوانەوە هاوکاری لەگەڵ پێشمەرگە ئەکەن، جاسوس و هاوکارانی ڕێژیمیان پێ ئەناسێنێ و پێ بە سزا دەگەیەنن و هەر ئەوان بە خۆی هۆیان ئەزانن. هەر وەکو دان بە بتکارەیی دەزگای ڕێژیمدا دانوو دەزگای ئەوانەدە کە ئەگەیانێ هەڵمەتی ڕەشی و ڕێ بەرەو ڕوو هێرش بکات بۆ هەر ئەوەی ئێجاوەڕێ ئەکرێ.

٥- لەم بەڵگەیەدا دیارە کە دەرکاندا مرکێشەوەکانی ڕێژیم چون لە سۆنگەی ڕەزوودەی ئاشتیەوە تا سالانێ و ڕۆ ئەوەی ئاشەڕێنی دەزگا ماشێنەیەکانی سەرو خۆیان وێرانی بگرن لە هیچ کردەوەیەکی ئاژاوەگێڕانە و لەسەکار هێنانی هیچ جۆرە زەبروزەنگێکی فاشیستیانەی پشتیوانەوەی عەرەب و کاردۆن و هەورێشمی دینی و سەدامیەری و کۆمەڵایەتی ... تا بوونیشەوە.

گرتنی کەرەکاری پێشمەرگە بێ ئەوەی هیچ ئاژاوەچێکیان هەبێ جگە لە خزمایەتی لەگەڵ کابرای پێشمەرگەو دەرکردن و ئاوارەکردن و ئاگر بەردان و تەپاندنەوەی خانووەکان...

ڕەتە کردنەوەی مال وخانوانەی کە ڕەنگە پێشمەرگە بە پێچەوانەی ئاڕەزووی خاوەنەکەیەوە بەکاری بهێنێ...

ئیدانی گوندێ بێ تاوان بە هۆی فڕۆکەو تۆپەوە لەبەر ئەوەی داڵدەی جەنگیلی کەماس وجەندەرمەکانێکی بەسەرماسیان داوە کە لەسەر زوڵم و تیهاتەی ئەمارەوا، یاخود لە خوێندنەوێزو بێ وێژدانەکانی ڕژێمی هۆشان بێزار کردوە...

ئەمانە نموونەیەکی کەمی کردەوە فاشیستیەکانی ڕێژیمەلەگوردستاندا.

* * *

ژینەکەی ژین
www.zheen.org

" ئەبێ موحیال دیموکراتەکانی ئەتەوە زۆردارەکەسان داوای مافی جیابوونەوە ، بۆ ئەتەوە زۆرلێکراوەکان بکەن، ئەگینا دانانی بەیەکسانی مافی هەموو هاوکاری ئیمپەریالیستی گرێگارانەدا ، بەراستی هەڵەیەکا دوور لە ڕوحی و ڕاوەڕاو ئەبێت. "

لینین ـ هرکة شعوب الشرق الوطنیه التحرریة ـ ل١٢٤

بنکەی ژین
www.zheen.org

KOMALLA

The Review of Kurdistan Toilers League

Feb. 1982 No.2. 2nd Term

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆمەڵە

گۆڤاری

کۆمەڵەی
ڕەنجدەرانی
کوردستان

لەم ژمارەیەدا:

- ڕووداوەکانی بازار تایە دووبارە دەبنەوە؟
- چەند سەرنجێک لەسیاسەتی نەفرەتی دژبەسی
- سۆکتاریزم و سەمەی نیشتمانی
- لە داوێنی گیشەی شاخەزەتان دا
- رابۆرتێک دەربارەی سلێمانی
- کۆمەڵە و ملمڵانێ چینایەتیەکانی کۆمەڵ
- نامەیەک لە زیندانی فاشیستەکانەوە
- بەیانامەی سەکرتەریای ی.ن.ک دەربارەی شەهید بوونی هەڤاڵ ئەنوەر و هاوڕێکانی
- بەگەرمی شەڕ و چالاکی دەستە چەکدارە سەرەتاییەکانی شۆڕش

ژمارە ٣
خولی ٢
مارتی ١٩٨٩
نەورۆزی ١٣٦٠

بنکەی ژین
www.zheen.org

پەیامی نوێنەر

رووداوەکانی ئازار ئایە دووبارە نەبنەوە ؟

لە ئازاری ۱۹۷۰ دا لەژێر زەبری خەباتی بەختی چەن ساڵەی گەلی کوردەو نەوزمی رووداوەکانی ئاو عیراق و ئاوچەکەو نیشی بەکتنی مؤقعیەت دا، ساڵی قادیستی حیزبی بەعس لە عیراقدا لەبەباشتکەدا بە ئاوی بەجامیسی قیادەی سەورەوە ئاچاربو دان بنێ بەهەندێ لە مافە مرۆیی و دیموکراسی و نەتەوەییەکانی گەلی کوردا .

دانانی حیزبی بەعس و حکومەتی عیراق بەوەدا کەگەلی عیراق لە دوبەشەوەی سەرەکی (عەرەبکورد) پێکهاتین، وەسەلماندنی مافی نەتەوەیی گەلی کورد لەسەر بنچینەی مۆدێرنی ، سەرەڕای شەو ئاشەوانی و کەمسو کوڕی یانەی تێدا بون، لە دوبەلگەی زەنجیرەا کە بەکێکیان دەستوری کاتی و ئەوی ترپان بەیانی مەلیسی قیادەی سەورە بو، بەبەکێک لە گەورە ترین بەرکەوتنە سیاسەکانی خەباتی نەتەوەی کورد ئەزمێردرێ لە ماوەی پاش دوەم جەنگی جیهانیدا .

بەیانی ئازار گرنگیەکی گەورەی هەبو چونکە رەوایی مەسەلەی کوردی زۆر زیاتر لەجاران بەگەلانی ئاوچەکەو گەلانی تری دنیا لەرۆژهەلات و رۆژ ئاوا ناساند، بەتایبەتی کە حیزبی بەعس خۆی بڕوپاگەندەبەکی زۆری بسۆ بەیانی ۱۱ی ئازارەکرد وەکو نمونەی چارەی بەعسی یانە (!) بۆ گیروگرفتی نەتەوەیی و داوای لەگەلانی تر ئەکرد چاو لەو نەجروبەیە بکەن بۆ چارە سەرکردنی کێشە نەتەوەییەکانیان، جگە لەوەی سەرکردایەتی بەرزانی

و پەرەکانی ئازادیەکی زۆربان وەرگرت بۆ دامەزراندنی بەیوەندی دۆستانە لەگەڵ دەیان حیزب و رێکخراوی کۆمۆنیست و مۆشیالیست و دیموکراتی لەسەرانسەری دنیادا، سەرەڕای ئەمانەش گرنگیەکی تری بەبانی ئازارشەوە بۆ کە زەمینەی بەکێتی‌یەکی فراوان و بەرینی لەریزەکانی گەلی کوردستانی عیراقدا خولقاند، کەبەشی هەرە زۆری کورد بەبێ جیاوازی بیروباوەڕی سیاسی و ئایدیۆلۆجی‌یان، بەبێ جیاوازی عەشیرەت و ناوچە لەدەوری سەرکردایەتی بەرزانی کۆبونەوە.

* *

رێکەوتنی ئازاری ۱۹۷۰ لەبەینی بالی فاشیستی حیزبی بەعس و سەرکردایەتی بەرزانی‌دا ئەگەر چی بە ڕواڵەت هەڵێکی لەباری ڕەخساند بۆ ئەوەی گیروگرفتی نەتەوەیی گەلی کورد لە عیراقدا بەرێگەی سیاسی و بە شێوەیەکی دیموکراتی چارەسەربکرێ، بەڵام لەبانی ئەوەی لەزێرمایەی ئەم رێکەوتنەدا لەماوەی ئەو ٤ ساڵەی کەبۆ جێبەجێ کردنی دیاری کرابوو، زەمینەی چارەسەرکردنی دیموکراتیانەی مەسەلەکە خۆش بکرێت و، گەلێکی کورد هیچ نەبێ بەهەندێ لەماف دیموکراتی و نەتەوەیەکانی بگات، لایەکەوە ـ سروشتی رەگەز پەرستانەی حیزبی بەعس و خۆی سەپرکردنەوەی لەسەرئەی نەتەوەیی کورد و شێوەی کارکردنی بیلانگێرانەی چاکە تیژەرکەوت، بەڵکو دەرکەوت کە هێرشەوازی بەرووکردنی نەتەوە بەرستی عەرەب ناتوانێ و نایەوێ گێشەی نەتەوەیی گەلی کورد بە رێگەی دیموکراتی چارە سەربکات.

وەلایەکی تریشەوە ـ سروشتی عەشایەری سەرکردایەتی بەرزانی و خۆی بەسەرکردنەوەی کۆمەڵەیەرستانەی لەسەسەلەکان و شێوەی دواگەوتوی لەکارکردن‌دا جاکە تر ئاشکرا بوو، وە دەرکەوت کە بزوتنەوەی رزگاری بیشتمانی گەلی کورد بەسەرکردایەتیەکی عەشایەری ناگا هەرناتوانێ بە ئامانجەکانی بگا، بەڵکو ناتوانێ بارتزگاری ئەو دەسکەوتانەش بکا کەبەدەستی هێناون.

لەماوەی ٤ ساڵی ڕێکەوتنەکەدا حیزبی بەعس توانەوی کوردلەرووداوەکانی ناو عیراق لابدات و ماری ناوخۆی بچەسپێنی وبەڵێکی ئۆپۆزیسیۆنی عیراقی

بەمالی و بەشێکی شوێنی دەستەو بکا . دەرامەتی پەترۆل زیادی کردبوو ، بەڵکو بەکێ فراوانی لەسار هەندێ تونژو تاقمی کۆمەڵایەتیدا دامەزراندبوو ، دەزگا ئامرکتیەرەوەکانی سیاو پۆلیس وجاسوسی ... زل وبەهێز کرد بوو ، پەیوەندی دۆستانەی لەگەڵ چەندین رێکخراوو دەولەتی عەرەگ و سۆسیالیستی و سەرمایەداری لە سەراسەری دنیادا دامەزراند بوو .

لەبەرامبەر ئەمەشدا ، سەرکردایەتی بەرزانی وەک کەیانێکی شۆڕشگێڕ کەلکی لەو هێزە گەورەیەی کەلێی کورد وەرگرتبوو ، بۆ شەڕی بەرژەوەندی سیاسی شۆڕشگێڕانەی دروستدا نەبەدن وسازی بەدەن و رێکی بخەن بۆ پاراستنی ئەو دەستکەوتانەی بەدەستی هێنابوو ، بۆ خۆ کۆکردنەوە بۆ بەرپەرچدانەوەی پەشیمان بوونەوەو یا هەر هێرشێکی چاوەڕوانکراوی ئەوتۆ بەعس ... کە تەنە هەڵبەی خۆ دەولەمەند کردنی نامەشروع و مرادەنی گەلی پارتایەتی و بەکارهێنانی دەسەڵاتی شۆڕش بە جۆرێکی ناراست بۆشایەتی بەبەر خەڵکەوە ، وەکەوتنە شکاندنەسەی پەرژینی بەینی دۆست و دوژمن و لادانی بزوتنەوەی رزگاری نیشتمانەسەی گەلی کوردو ڕیبازی میژوی خۆی و هاوکاری دوستو هاوپەیمانە یانبە هێکانی بە لای شێعیەرپالزمی شەریکی و ئێران و شیوانیزمدا . کە شەمانەش دوایین زەمینەی پایەتی تاقەتاڵیان لاڕکرد .

لە ئازاری ۱۹۷۴ دا هێزی بەعس لەلای خۆیەوە بە پێچەوانەی وەستو ئاڕەزوی گەلی کوردەوە وبستی بڕیاری شۆڕشێکی ماخنە بەسەر کوردستاندا بسەپێنێ ، وەگەلی کوردیش بەیەکێتیەکی بەرین و بێندواوەوە تا شەو گانە لە مێژوی کوردا وێنەی نەبوو ، لەدەوری ئالای شۆڕش ئالان و بەرەنگاری بڕیارەکەی بەعس بوونەوە

لەئەنجامی ئەمەدا شەڕی زۆرەوری لەبەینی سپای عێراق و پێشمەرگەی کوردستاندا هەڵگیرسا ، کەبەپێی دانپیانانی بەڵگە ڕەسمیەکانی حیزبی بەعس لەماوەی ۱۲ مانگا شەڕدا ، هێزەکانی عێراق زیاتر لە ٦٥ هەسەزار شەنگاوەڕ گۆڕاوو بریندار ئیان هەبو .

هێزە چەکدارەکانی عێراق ، ئەگەرچی درندانەترین شێوەی شەڕی فاشیستی و ئۆڕ تربن چەکو وتقانی بەنگی و خارجیو وتکنیکی بێگانەیسان

بەکار هێنا دژی گەلی کورد و خۆرئەکەی، بەڵام لەگەڵ ئەوەش دا نەیتوانی لەمەیدانی جەنگیدا پێشمەرگەکانی کوردستان بشکێنێ و سەرکەوتنی کاریگەریان بەسەردا بەدەس بهێنێ .

خۆرئی کوردستان گەیشتبوە بەرزترین پلەی بەرەسەندنی و فۆرمایەکی جەنگی و سیاسی کاریگەری لەعیراق و ناوچەکەدا پێکهێنا بوو، بەڵکو بەتەواوەتی زاڵی بۆ سەر حکومەتی و رێژیمی عیراق و رێبەرەکانی گۆڕان و نووکبا ڕووست کردبوو.

حکومەتی عیراق کەتوانی بوو لە مەیدانی سیاسیدا جوڵانەوەکەبشکێنێ و لەمەیدانی سیاسیدا روتی بکاتەوە لە دروشمە زەراکانی، کەوتە پەیوەندی کردن و مامەڵە لەگەڵ شەپەرپالەزمی شەریکی و لەرێگەی لەویەوە لەگەڵ شێراز و کۆنەپەرستانی نێو ناوچەکە، کەئەوەتا بەشێوەی جوڵانەوەی خۆرئئاوا لەسەرانسەری ناوچەکەدا، مەترسی لەسەر دروست نەبێت بۆ .

گەیشتبوە لەچوارچێوەی پلانێکی گشتیدا بۆ داماڵینەوەی کوانووکانی خۆرئ لەرووەڵانی ناوەڕاست دا و بۆ بارودۆخێکی یارمەتی ئەوەی ناوچەکە بەکۆ جۆری، بۆ بەرەڵڵای ئاشکرەوەی شاو حکومەتی لە ئاکۆ بازیەکەدا کە لەچەراشیر لەرووزانی کۆنگرەی سەرانی دەوڵەتانی ئەندامی خۆپێک لەمانگی ئاداری ١٩٧٥دا ئاڕاستەی کرا بۆ مۆرکردنی رێککەوتنێکا لەبەینی هەردوکیاندا کە تا ئەوی جەزائیری لەبارەیەتی دانی جوڵانەوەی کورد و دەستهێشتن داوا مرازۆخیارەیەکانی ئا لەسەر حسابی ئەوەی ئەوەتا لەخۆچەکەدا بەرەلەنێ،

رێککەوتنی ئاشتی حکومەتی ئەوی خستە کە چۆن دوژمنەکانیگەلەکەی کەسووڕ، بەرەرای هەمو ئاکۆکیەی نێوان، لەگەڵیان، لەگەڵ بەهێزبوونەوەی دژی گەلی کورد بەکەگرن و پلانی ئاوکۆیی داشەپین بەسۆ داماڵینەوەی جوڵانەوەکەی .

هەروەکو دەری خست کە چۆن هورجوازی بیرۆکراتی نەتەوەیەرست لەپێناوی پارێزگاری قازانجە چینایەتیەکانی و مانەوەی خۆی لە حوکمدا پێ لەسەر هەمو شێوەیەکلۆر و دروشمە زل و بریقە دارەکانی ئەسی و ئەگەوێنەسەوەتا ئاری و دەس بێنکەلۆکردن لەگەڵ ، خەبتان ،و ئەڵەمبازدان لە نێوانی جەبی

دنیاوه بۆ قۆناغی ڕاستی

هەستەڵگرتنی ئا لە بارەشیدانی بەرزانی، دوای ئەوەی بەهەستەکانی خۆی کەیشتە هەڕچەندە بە چاکترین شێوە جارێکی تر گرنگی ستراتیجی هەستەڵەی دیاریکردنی دۆستی ڕاستەقینەو دوژمنی ڕاستەقینەی لەبەرچاوی ڕەوتی جوڵانەوەکە و بەرەنجامیدا دەرخست. لەهەمان کاتدا ئاشنەتاڵی سەرکردایەتی بەرزانی و سەرکردایەتی بارەکە بێ بەرو ئامانجەکە. دوای ئەوەی ئاگوستید بوون لە درێژەکێشانی بارەکە، ئەو ڕاستیەی دەرخست کەئەم چەرخەدا، شێوەی بزوتنەوەی ڕزگاری نەتەوەیی گەلی کورد بەستەر کردایەتیەکی عەشایەری ناتوانێ سەرکردایەتیەکی بورجوازی - شۆڕش ڕاستڕۆ بێ - ئەگەر لەهەلومەرجێکی دیاریکراودا سەرکردایەتیەکە دەست. بەهیچ جۆرێک سەرکردایەتی جوڵانەوەکەی بێ ئاگرێ بەرەوسەرکەوتن بەڵکو لەوەڕچەرخانی مەترسیدار و لەگانی نەگانەدا. داشەڵێنێ و سستەری تەسلیم بوون داشنەوێنێ.

کارەساتی ئازاری ۱۹۷۵ لەگانێکەدا کە نزیکەی هەمو گەلی کوردلەگەڵ جوڵانەوەکەدا بوو، سەدان هەزار کەس بە جۆرەوجۆر بە کردەوە شیا بەشدار بوون لەوانەزیاد لە ۱۰۰ هەزار پێشمەرگە. وەتوانایەکی زۆری مادی پێویستی درێژەدان بە شەڕی لەبەر دەستدا بوو، جوڵانەوەکە، سەرەڕای هەمو کەموکوڕیەکانی، لەڵایەن بەشەوەی کوردەوەلە سەرانسەری کوردستانەدا پشتیوانییەکی بێ شومارەی لێنین شەکرا لەڵایەن ڕای گشتی گەلانی دنیاوە بەجاوی ڕێز لێنان و ڕەوایەوە سەیری شەکرا لەگانێکەدا کەگەلی کورد تا ماوە بۆ بەرگەی هەمو جۆرە خوریانی وناخۆشیەک بگرێ و لەسەر شۆڕش بڕوا تا سەرکەوتن، شالەو گانەدا بەرزانی بڕیاری بڵاوە پێکردنی جوڵانەوەکەی دا، بە هەمای شێکچوونەوەی بەیوەندی عێراق و ئێران لە دواڕۆژدا، وە سەرکردایەتی پ.د.ک.ئێش بگرە سەرکردایەتی سیاسی وعەسکەری جوڵانەوەکە بڕیاری چۆڵەجێ کردنی بڕیارەکەی بەرزانی دا و لەچەن ڕۆژێکی کەمدا، بەگێڕا لە جوڵانەوە چەکدارە ڕزگاری خوازەکەرە گەورەکانی دنیا بەسەر ئەوەی شکستێکی سیاسی یاسەربازی بەسەر بێ تێکچو

*

*

تایبەتی شۆڕشی کوردستانی عیراق مەبەستیەکی نەتەوایەتی گەورەی بە
سەر گەلەکەمان هێنا کەئێستاش شوێنەوارە خراپەکانی پیر نەبوونەتەوە
بەڵام چونکە بزوتنەوەی رزگاری نیشتمانیی گەلی کورد، بزوتنەوەیەکی
مێژو گردی بابەتیبە، لە پێوەستبەکانی گۆڕان و گەشە کردنی کۆمەڵی
کوردستانەوە پەیدا بوو و رەگی تابووری، سیاسی، کۆمەڵایەتی ... هەیە و
لەسەرو ویست و ئارەزوی کەس و سەرکردایەتی و دەستەو حیزب و دەوڵەتا-
نەوەیە، نە بەپیلانی صدام وشاو نەبەپیاری ئەمریکاو نەبە کشانەوەی
یەزانی و... کۆتایی نەهاتوو، گەلی کورد خاوەنی راستەقینەی شۆڕشی
کوردستان مەیدانی چۆڵ نەکردو بەشەمای تێکچوونەوەی بەهێزی عیراق و
ئێران و هەڵگەوتنی « زەرفی دەولی بان، سەری نەملێم بون و خۆی
بەدەستەوەدانی دانەنەواند. چەن مانگا زیاتری نەخایاند، سەرلەنوێ
بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلەکەمان، بەچەشنێکی نوێ لەجۆری بیرکردنەوەو
بۆ چوون، لەرێبازی سیاسی ریشەرگەیی دا، لەشێوەی هەبات وملکۆڵدا،
لە جۆری دیاریکردنی شێوەی هاوپەیمانێتی و دۆست و دوژمندا، وسەرەو
فۆناغێکی نوێی دەس پێکردەوە، وە بوەوە، بەیەکێکا لەو فاکتەرەگرنگانەی
کەنە هێزو دەولەتەکانی ناوچەکە نەنەو هێزو دەولەتانەی حساب بۆیان
لەناوچەکەدا هەیە بتوانێ پشتگوێی بخەن یا گەمەی پێ بکەن.

* * *

ماوەیەکە دیمانەوە راتەواتی رەشانەوەی جەنگی عیراق - ئێران و
رێککەوتنەوەیان لەکایەدایە. بێگومان ئەم دو دەولەتە ئەگەرچی ماندگەش
جەنگا راهەگرن و رێکا نەکەون، بەهۆکمی سروشتی چیایەتیان وبەهۆکمی
نازانجی ناوکۆمەیان لە بەگژا چونی گەلی کورد و داپرکانەنەوەی
بزوتنەوەی رزگاری نیشتمانیی گەلی کوردا، باش ئەوەی زیاتر بەکتری
بانەو ئەگەن، یاخود باش ئەوەی خومەینی ئەمرێ، یا دوای ئەوەی صدام
نەکوژرێ یاڵاتەبرێ، یاخود کەمەسەلەی کورد بۆ بەخەتەریکی گەورە بۆ
سەر هەردوکیان، درەنگا یازو بە شێوەیەکا جەنگا راهەگرن و عیراق و
ئێران بە جۆرێکا رێکا ئەکەون، وەلە هەمو حالەتێکیشیا بێگومان
بەکێکا لە بابەتی یاسەکانی رێککەوتنەکەیان هەرمەسەلەی کورد ئەبێ...

* بەڵام ئاخۆ رێککەوتنێکی لەبابەتی شەوی ئا- مدام لە جەزائیر
جارێکی تر لە بەینی حوکمی مدام وحوکمی خومەینیدا لەوانەیە دووبارە ببێتەوە؟
لەوەڵامدا ئەتۆ بگوترێ رەنگە!

* بەڵام کێن ئەوانەی لە رێککەوتنەوەی عیراق وئێران ئەترسن و ئەش بێ بترسن،
لەوەڵامدا ئەبێ بگوترێ ئەوانەی سون وتوانایان هاردە بەکێ زۆر
بەندە بەشەڕ و ناکۆکی ئەوانەوە.

* بەڵام ئاخۆ جارێکی تر ئەنجامێکی لەبابەتی ئاشبەتالەکەی پاش
رێککەوتنەکەی جەزائیر لە کوردستانی عیراق یالە کوردستانی ئێران،
ئەتوانێ دووبارە ببێتەوە؟
لەوەڵامدا: بە دڵنیاییەوە ئەبێ بگوترێ نەخێر، چونکە هێزی سەرەکی
بزوتنەوەی کورد لەهیچ دیوێکی کوردستاندا لەژێردەستی سەرکردایەتیەکی
وەکو ئەوی مالی ٥٧٩١ی کوردستانی عیراقدا نیە.

رێککەوتنەوەی عیراق وئێران هەرچەندە لەوانەیە هەندێ لایەنی سەلبی
هەبێ بەتایبەتی لەمەیدانی هاوکاری هێزە باگیرکەرەکانی هەردوحکومەت دا
دژی گەلی کورد، بەڵام لەهەمان کاتدا چەن لایەنی ئیجابیشی هەیە
لەوانە هەمو هێزەکانی ناوچەکە ناچار ئەکا بە جۆرێکی توند ڕیزبەستنەوە،
وەهەمو هێزە سیاسی و چەکدارەکانی کورد ئەخاتەوە بەردەمی
ناتەبەرکردنەوەیەکی سەخت گەرەنگە هەر هێزە ڕەتنەکانی شۆڕشی کوردستان
سەبەرەبەرزی بەرگەوتوبی لێ دەر بچن وئەوانەی دیکە گەبەڵەڕمان ونان و
بارەو چەکی ئەموئەو ئەژین و ئەجوڵێنو ئەجەنگێن و.... جەنگی گەرمی
عیراق وئێران قوتی کردونەتەوە، ئەبێ جارێکی تریش یا بەسەر شۆڕی
لەمەیدان بگێڕێنەوە. چونکە پێویستی ماندووبان بەو قەوارەیەی ئێستا
نامێنێ، یا ئەبێ خۆیان ماڵ بکەنەوەو بێنەوە ڕیزی گەل، کەئەمەردو
حاڵەتدا بە قازانجی کۆمەڵانی خەڵکا نەواو ئەبێ.

*

ئێستا بزوتنەوەی ڕزگاری نیشتمانیی گەلی کوردو هەلومەرجی ناوچەکە
لەبارێکی خرابە کە جیاوازە لەهی سەردەمی ئازارەکان.ڕووداوەکانی شازار
لەگەل قارەمانەکانی شازار ئێبەرین، جارێکی تر ناتوانن دووبارە ببنەوە
- ئاوەند -

چەند سەرنجێك
لە
سیاسەتی تەفرەدانی رژێمی رەگەز پەرست

کاروان

رژیمی ڕەشنار ناشیستی بەعس لە
ڕۆژ بەرەی دیماکۆگی دا ، هەر لە
سەرەتای ماتنە سەر حوکم یەوە
سیاسەتی جیاوازەوتەی دیکتاتۆری
بەعس و مۆشیالیستە لە سەر دوو
بنەمای سەرەکی دارشتووە کە بریتین
لە

* سیاسەتی رەگەزپەرستی وئاتانی
عەرەب بەسەروەری هەموو نەتەوە
کانی دیکە لە ڕووسەری .
* سیاسەتی ملی بە کوێخازانیین
و مۆ لە قەلەمدان بە تاقە
تاکڕەسواری ، نەتەوەی عەرەب
لە ڕووبەکێتی و نازادی وسۆشیالیزم
لە چوار چێوەی شەم دوو بنەمایە
ڕۆگەیەدا رژیمی بەڕێسوازی
بەرەکانی ، سۆچون وڕەفتارەکانی
لە ناوەی تەسکی بیرو بەرژەوەندی
سەکانی رەگەلی دارەدەوە بەچێوەیەکا
تۆتە رێبازوناهێنیشی. جا بۆ
سەپاندنیان ، هەمو چەوازەکانی
تیرۆر و دڕندایی و سەرکوتکردن
چنگەل بە کینەی ناڤەیشانە و
رەگەزپەرستانەی بەکار هێناوە
بەرامبەر کورد و باقی نەتەوەکانی تر
رایەڕین وداواکاریەرەواکانیانی،
هەمیشە بە دۆتاندن وناگر وئامن
پێشێل کردوە . ئەمەیان لەلایەکەوە.
کەچی لەلایەکی تریشەوە ... بۆ دابین
کردنی مانەوەی ئەمەلانی حوکم
بەتەبەتی خۆی و تاقمە دروحەرەکەی
هەر لە سەرەتاوە کەلین چارەسەری
ڕیفۆرمیستی کردوە بە مەبەستی
ئامادە کردنی زەمینەیەکی مادی و
کۆمەلایەتی ، لە سەر ئەساسی
کۆکردنەوە و دەستەبژ کردنی زمارە
یەکی زۆرلە وردەبۆرژوا و رۆشنبیران و
خوێندەواران ، لەگەل نوێکردنی بژێوی
بەرباوخۆری کرێکاران. جا چ ئەمانە
عیراقیین یا خود عەرەبی وولاتانی تر
بن . بۆ کەوەبەمەدەن ، چەندەها
دروشمی بریقەدار و وەنگاوەنگی
وەک ووەدی هێنانی یەکێتی عەرەب
و "پارانتسی هاکی عەرەبی" سەرز
کردوتەوە کەواتەش کەمە پیر ئەوەم
درۆ وەڵەسەوە دەچن ، هەمیشە
هاوڕێتی هەڵبژاردەن" ، وڵەوسزی
پێشەوەی بەرزنین و رەنج دزینی
کۆمەڵانی خەڵکی عیراقی .

* * *

بۆیە لە بەوپێش دابەرەی (المؤسسة العامة للعمل والتدريب المهني) کە یەکێکە لە دەزگا کانی (وزارة العمل والشؤون الاجتماعية)

بابەتێکە لە ژێر ناوی (دلیل العامل العربي في القطر) إصدار قسم المعلومات والدراسات ١٩٨١) بڵاو کراوەتەوە کە ڕێنمایی یەکەکانی حزبی دەسەڵاتدار بۆ کۆمەڵانی خەڵک بەسەر دەکاتەوە. ئامانجەکەشی ئەوەیە کە ڕوونی بکاتەوە کە ڕژێمی سیاسی عێراق چۆن بیر لە کۆمەڵانی خەڵک دەکاتەوە و چۆن مامەڵەیان لەگەڵدا دەکات.

بەشێوەیەکی گشتی ئامانجی ئەم بابەتە ئەوەیە کە ئاماژە بە هەندێ لایەنی ئەو ئەزموونە بکات کە حزبی بەعس لە ماوەی ٢٥ ساڵی ڕابردوودا لە عێراق بەدەستی هێناوە، بەتایبەتی لە بواری کۆمەڵانی خەڵکەوە، بەو هیوایەی کە ببێتە ڕێنمایی بۆ ئەو هاوڕێیانەی کە لە دەرەوەی وڵات کار دەکەن، بۆ ئەوەی دووچاری هیچ کۆسپ و مەترسیەک نەبن کە ڕووبەڕووی ئەو هاوڕێیانە دەبێتەوە کە لە ناوەوەی وڵات کار دەکەن.

ئێمەش لەبەرامبەر ئەم بابەتەدا لەگەڵ کۆمەڵێک پرسیاردا دێینەوە... ئارەزووی ئەوەمان هەیە کە ئەو بابەتە چۆن دەستپێ دەکات؟ یاخود لەگەڵ کۆمەڵانەیەکە لە ناوەوەی هاوڵاتی زیاد دەکات و چەندە ئیستیازی تایبەتی دەبینێتەوە؟

بێگومان ئەوکەسانەش ئاگرادەوە کە هەوڵی ماڵی مرۆڤایەتی بەتەڵە

ئازادی بیروڕا دەربڕین و ڕۆژنامەنووسین و خۆڕێکخستن لێکدەنێ بەقسەو هەروەها ئەوانەش نین کە سووربێ لەسەر هەڵوێستی ڕێنمایی و هەستەوەرانی ماڵی ڕەوای مۆڤان و لە زێرەباوەڕی داوودەزگاکانی داڵتۆسین و تۆقاندن دا هەژین لەبەر هەوەڵدان بە شەندەڵانی حزب و ملهێران.

دیارە شەوانەی کە جێبەجێی عێراقمان بە بن گیرۆگرفتێکدا دێن سەربە خۆیانن و لەم کەیس و بەیندا ناکاداری و ڕاهێنەر هەر جۆرە کەسانەن کە سوربەی هەم حزبن و بە ئەسانی بۆ سگرە وسەردەو دار ئاڕێکردن جێبەجێ و بەرەگرن ڕۆتەرەفی هاوڵاتیان هەدرێنی.

لە کاتێکا ئەم میانەتە پێرەو دەگرێتە، دەڵێ ئامانجی هەمن وهاوڕیانە دروستانە بەرپوەبەتە کیانی کۆمەڵانی خەڵکی عێراق بە تایبەتی کوردەکان کە ئامێستا بڕی لە ١٤ هەزار کوردی هەبڵی ئێران وەتە قۆڵەوریاس هەم سیاسەتە ڕۆژیاسەی ڕژێمی بەعس وڵە خاپوورەو کەسوکاریان ڕاوەدوونان وبەرەو ئێران ڕەوانەکراون لە ژێر بەردەی چەندەها بڕیاری بریوپوچدا مافی و ماڵیان زەوتکردن وخوێندیان بە بڕۆ کردوون تاکو سەدان هەزار لە هاوڵاتی هەرەبی بە گشتی ڕەنگەو ڕەنگا لە نیشتمانی خۆیان تاقرە بکرێن و بەرەو عێراق بیانبەنەوە ئەشرێنی هەم کوردە لەبیرە ڕاگرێزراوانە بن نەبێ بگرێن.

* * *

بێگومان ئەم هەوڵە دەستکردی میلیۆن وڵاتە هەرەکانی سووریکەسی سیاسی دەستکردی کیسیرنالیزمە و نەتەوەی هەرەبی ئووپاری ناتەبایی و بەربەرەکانێ بەکتر کردووە، بەگێژی نەتەوەی هەرەب بەگێژیەکی

ڕەوایە لە هەموو ولاتێکی مەڕەبێدا هەموو مەڕەبێکا مافی دەوەی هەیە خوشگوزەرانی خۆی تیا دابین بکات و لەگەل هاوڵاتیە تەبڕەمەڕەبەکان بەوپەڕی سەرفرازی و ڕێزلێ گرتن بۆ خۆی بژیت و گوزەرانی بە چاوی ڕێڕەوە سەبری بکات... بەڵام بەگ هاوردتی چەند هاوڵاتیەکی مەڕەب لەسەر عیمابی زیاتی مەدان هەزار کەمتر بێتست. یا خود گورد لە خاکی باو و باپیرانی خۆی دەر بسکرێت و هوێنەکانیان بەوانە بسر بکرێتەوە. ڕژێمێکی دێکتاتۆری ڕەگەز پەرستیش جنسیەی عیراقیان بدابن... ئایا لە سەر عەساسی دەرکردن و ڕاگوێزانی خەڵکی گورد بەکێتی ڕیزەکانی چینی کرێکاری عەرەبە بخیاتەگرێت؟ سەربساری شەوەش باسای زمارە (٨٩٩) ی ڕۆژی ١٢/٨/١٩٧٠ ڕێگای شەوەشی داوەبەو هاوڵاتیە عیراقیانەی بینە عیراق و سەرمایەکانیان لە بواری پیشەسازی و بازرگانیدا وەبەر بێنن.

وادیارە کەو کرێکارانە کە ڕژێم مڵمڵۆی شەوەیەتی کە بەکێتی چینی کرێکاری عەرەبی پێویستە دژی عەرەبەتاو کرێکاران وڕاوەستێتەوە سەرمایەدارە گەورەکانیان بپارێزێت و ڕێگەیان بدات بە دەرەوە کردنی قازیدەی بازڕوانی قەوسی عەرەبیە و بەرژەوەندی چینایەتی خۆی وماندەوەی لە هوکمدا لەتەتە کردنی ئەم تویژە سەرمایەدارە بە مشەخۆرەوە بێنێ. بەڵام شکرایە ڕژێم نیازی شەوەی هەیە چینی کرێکاری عیراق بخاتە ژێر چنگی چەوساندەوەی چینایەتیوقامیدەی بەرەنجەڕان یان وپۆڕبکات.

* * *

بە پێی باسای زمارە (١)ی ساڵی ١٩٧٨ حکومەتی بەعس قانونێکی دەرکرد کە تیایدا هاتبوو کە هەموو ئەو کەسانەی کە لە ماوەی ٣٠ ڕۆژدا لە ڕۆژی دەرچوونی قانونەکە خۆیان تۆمار نەکەن بە تاوانی خیانەت لە وڵات تاوانبار دەکرێن و سزای لەسێدارەدان دەدرێن. ئەو کەسانەش کە خۆیان تۆمار کردبوو بە ئەندامێتی حزبی بەعس هەڵدەوەشێنرێتەوە و ئەندامێتی حزبەکە لێیان دەسێنرێتەوە و ئەو کەسانەی کە ئەندامی حزبی بەعس بوون و خۆیان تۆمار نەکردبوو بە ئەندامێتی حزبەکە دەکرێن بە ئەندامی حزب و ئەو کەسانەی کە ئەندامی حزب بوون و خۆیان تۆمار کردبوو بە ئەندامێتی حزبەکە دەکرێن بە ئەندامی حزب.

ئەم بڕیارە ئەم هاوڵاتیانەی چی لێ دەکات کە ئەوان بە هیچ شێوەیەک ئەندامی حزبی بەعس نەبوون و نین و ئەو بڕیارە هیچ پەیوەندیەکی بە ئەوانەوە نیە؟ ئەگینا بۆ پاساوی ئەم بڕیارە دەبا ئەوان بەرپرسیار بکرێتەوە لە بەرامبەر ئەو کارانەی کە ئەوانە ئەنجامیان داوە و بەرپرسیار بدەنە دادگایی جەماوەر و هێزە ڕۆژپەرستەکانی ناوخۆ. خۆ ڕژێمی دێکتاتۆر هێندە پیاوی مخابەراتی و جاسوسی هەیە کە بە گز لێنەسراوی بزونەوەی جەماوەری عیراقدا بکات. وادیارە (میون الدوله الناصره) فریای شەوەندە ناکەوێ لە هەموو لایەنێکەوە چاوەدێری جەماوەری بێ بکرێت. ئەوە بە هێزانی سەدان کەس لە دەرەوەی عیراق بە مەراسیمی پارادێنی خاڵیخی دەوڵەتەکە زۆربەی پسپۆڕی مخابەرات وسەرکوری نیایە، دەبێتە مزدەکرێن، لەسەر دایەرەکانی ئەمن و مخابراتی خامە عیراق لابن وڕۆیشتی دایکۆمپیوتەر و تۆقاندن ئەبن و ئەکرێن بە جاسوس. لە کاتێکی گەرانەوەیاندا لە وڵاتانی ڕۆژاوا بێنکەی دیپسن و داڕاوەتانەوە بادەمەزرێنن و ئەبێنە مسۆگەری ئاشیەنەکانی بەغدا.

* * *

بە پێی مەرسومی جمهوری ژمارە (١٦)ی ساڵی ١٩٨١ هەموو هاوڵاتیەکی عەرەبی لە هەموو ئاستێکی پێشەیی‌دا ڕاستەوخۆ و بێوبڕەوبەردەوگەرانەوە بۆ هیچ لایەنێکی‌سر ساڵی ئەوەیان هەیە لە داو وەزارەکای وەزارەتی نەوت دابمەزرێن، لەکاتێکا زیاتر لە ١٤هەزار کرێکاری کورد لەسەر کومپانیا نەوتیەکانی کەرکوک و خانەقین و موصل دەرکران، لە هەرێمی ماف و شەمتیاز و خاوەنشێتی خۆی بۆ هاوڵاتیە عەرەبەکان ڕسوا بە ڕیخت و شێوەکی نزیکی لەباسەای جزمەت و خانە نشینی سێنی فەرمان و ئاسایشی ناوخۆی بێ بەخشین.

ئەم پرسیارە ئایا ئەم هاوڵاتیە عەرەبانە کرێکاری زەبون وبەپەوتن؟ ئەگینا بۆ پاسای جزمەتی ئەمنی ئەیانگرێتەوە بان بە نیازی کەوەی ئەوانە بکەن بە جاسوس و بەرەبان بدەنە گیانی جەماوەر و هێزە ڕۆیزیمەوانی ناوخۆ. خۆ ڕژێمی دێکتاتۆر هێندە پیاوی مخابەرات و جاسوسی هەیە کە بە گز لێنەسراوی بزونەوەی جەماوەری عیراقدا بکات. وادیارە (میون الدوله الناصره) فریای شەوەندە ناکەوێ لە هەموو لایەنێکەوە چاوەدێری جەماوەری بێ بکرێت. ئەوە بە هێزانی سەدان کەس لە دەرەوەی عیراق بە مەراسیمی پارادێنی خاڵیخی دەوڵەتەکە زۆربەی پسپۆڕی مخابەرات وسەرکوری نیایە، دەبێتە مزدەکرێن، لەسەر دایەرەکانی ئەمن و مخابراتی خامە عیراق لابن وڕۆیشتی دایکۆمپیوتەر و تۆقاندن ئەبن و ئەکرێن بە جاسوس. لە کاتێکی گەرانەوەیاندا لە وڵاتانی ڕۆژاوا بێنکەی دیپسن و داڕاوەتانەوە بادەمەزرێنن و ئەبێنە مسۆگەری ئاشیەنەکانی بەغدا.

هەیە بێبەشکران . هەڵبەستەکەی ش
سزای هەموو ئەوانەی کە تاوانبار بە
ئەندامی حزب . بۆ بڕگردنەوەی ئەم
کەلێنەش هاوڵاتیانی هەرێمی دێشن
لەهاوپێمانەکانیان بەگەرمیان دەخەن ،
جگە لەوەش ئەنجومەنی سەرکردایەتی
بەناو شۆڕش بە پێی بڕیاری ژمارە
(١٠١٩)ی (١٢٥٠)ی ڕۆژی ٤/ ٨ /١٩٧٩
و ١٠/ ٢/١٩٧٥ چەند دەستەوبێژێکی بۆ
هەوڵێرە هەرێمەکان بەخشیوە
کە هاوڵاتی عێراقی بەگەرمی
پێشوازیان بکەن ، بۆ نموونە هەر
هاوڵاتیەکی هەرێمەکە دەرچەسووی
ماتریکا و کۆلێجەکانە بڕی
گرێی خانوو مانگی لە ٥٠ بۆ ١٠٠
دینار بان بۆ هەرچێت ، کە
تەنیا مووچەی هاوڕێیانە عێراقیەکەی
هەر شەوەندە دەبێت کەبێ لەکاتێکا
هەستەلەی خانوو دەستەکەوتن و
بەرزی گرێی مانگانەی خانوو سەرانا
سەری ئارەزووی عێراقی گرتووە .
بەتایبەتی لە هەندێ شوێن هەر
گرێیەکە لە ٦٠٪ مانگانەکەی
بۆ گرێی خانوو بوو . کە ئەمەش
ڕاستەوخۆ ، ڕادەی داهاتی چۆریەتی
دەکرد و هەمیشە لە پێشبڕکێدابوو
لە پێناوی ڕاستکردنەوەی بەشداری
زیانی خێزانێتی و بەئەڵدان بۆ
داببین کردنی زیانێکی فابوودە ،
کەبێ لە هەبوان کاتێکاهاوڵاتیەکی
هەرەب پارچە زەوییەک و ... دیاری
بێ شەبەختیرا بۆ ئەوەی خانوویەک
دروست بکات . یاخود هەریەکێنیان
پارەی بێ بالی هاتووچوی فرۆکەی
بێ ئەوەی بۆ جێی ماڵ و منداڵەکەی ،
وەئەگەر گەڕەکی نەبوو لە چیاتی
ئەوە پارەی ئەدرێتی . بەڵام هاو
ڵاتی عێراقی بەگەرمی هەر لەخەوا
دەڕەوەی عێراق بپێنێ .

* * *

بێگومان ڕژێمی دیکتاتۆری عێراق
لەپاڵ غەم ڕەنجیرە یاسا و بڕیارانەدا
پارەیەکی زۆر و زەبەندەی بۆ فریو
دان و هەڵخەڵەتاندن وەستەمۆز
کردنی چەند جاسوس و پیاوخراپێکا
کە بەکاریان دێنێ وەکا شەداتێکی
چەوساندەوە . بۆ بێتەنێل کردنی
مافی کێشکاڵی عێراق .خۆ ئەگەر
سەرنجێکا بەبنەڕەتی سیاسەتی ڕەگەز
پەرستانەی ئەم ڕێژیمە و لایەنگرە
نابوورییەکەی ئی بگەیەوە ئەبینین
پارەیەکی بێ ژمارە لە ئێستەوەی
دراوی ئوربی بە قەرز خەرج دەکات و
بەو هاوڵاتیە سەرەبانەی دەڵێت کە
ڕۆژبەی ڕۆژیان میسرین و لەسواری
جزمەنگوزاری وەکو (لۆمسەوڵدونێل
و چایخانەو ... هتد) ئیش دەکەن
کە ئەم بوارە لە سینای ئابووریدا
گەرمێکی بێ بەرهەمە ، بەڵام
ماسیەتێکی تایبەتی خۆی هەیەئەویش
ئەوەیە لە ئەنجامی دەستاوەستی
دراو ، چەندین جار بە قەدەر خۆی
قازانجێکی زۆر بە دەس دێنێت

* * *

ئەو یاسا و بڕیارانەی لەسەرەوە باسکران ، بەشێکی کەمی
زنجیرەیەکی یاسا و بڕیارەزۆری
سەرجەمایەتی دەوڵەتێئەوسۆزوا
ڕەگەز پەرستە دەستەڵاتداری عێراقە،
کە بە گشتی زەنگدانەوەی سیاسەتی
ڕەگەزپەرستانەو گوێخایەنێیە بەرەو
بەتەوەی عەرەب و بەتەوەی کورد
کە تاوەڕۆکی هەریەکەیان بۆ
مەبەستێکی تایبەتی دانراوە ، بۆ
جزمەنی ئەو سیاسەتە کە ئەکا بە
دەستیابوونەبەکرێنوبەرکوتانەوەی
کۆمەڵانی خەڵکی عێراقەبەڵکە بە
پێچەوانەی بەڕۆوەندی ئەتەوەی عەرەبیو
بەوەداری بزووتنەوەیابەتیەکیەتی .ئەگەر
بۆهێنانەدی یەکێتی ڕیزەکانیکرێکاری
عەرەب بەڵکو بونانەیابێوێشتنی
نیوان کرێکارانی عەرەبو عێراقیەکان ،

سیکتاریزم و مەسەلەی نیشتمانی

شوان

مەسەلەی نیشتمانی ئەلانەی ... رزگاریخوازی جیهان، شۆرشی رزگاری نیشتمانی، مەسەلەی چین و تودەی شۆرشگێڕەکانی ئەو گەلانەیە دەری داگیرکەرەن و پارچەپارچەیی نیشتمان و پانگەوازی گومەلایەتیی مەسەلەی کرێکاران و زەحمەتکێشان و بەجوڵی تاڕەکان و بزووتنەوەکانی تری گومەلە لە پێناوی رزگاری و یەکگرتنەوەی نیشتمان و گەشەکردنی گومەلایەتی دا بەرەو سۆسیالیزم. مەسەلەی بەشێ زۆر لە راوانی گومەلانێ دەلێن نەگا هی ئاگە بەگ چین وشەیاس چیایەتی رووت زەوتی، بۆیە دەبێ لە رووی تیۆرە دەرەگی و ئاوڕیەکانی شۆرشی نیشتمانیدا هەوڵدەو هێزانەی بەناوەرۆ، کەبەرژەوەندیان لەگەڵ رزگاری نیشتمان و دیموکراسی و گەشە کردنی گومەلایەتیدایە لسەر دەستێکی گەسین و لادراودا بەپێی بەرنامەیەکی ڕێکوپێک کار بکرێتەوە.

بەڵام لەوڵاتانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای ئاوەڕاستدا کەلێ جار کێشەکردنەوەی ئەو هێزانەی بەناوەرۆ ووبازی گەروگرفتی بەخت و داڵوڕ دەبێ، وشۆرشی نیشتمانی لە کێشە کێشی ئەو هێزانەی جەماوەردا توشی قۆرت و گرێ وکۆڵی نامەمواردەبێ، تا ماوەیەکی زۆر هێزەکانی جەماوەر لێکدا دابڕاو وپارچەپارچە دەبن و دۆخێکی دژواری، وەها دێتە پێشەوە کە درێژەنانی شۆرشی نیشتمانی بەوەی کەوەڵی ئەبینن و خەتەی بارەش گرژی کاریگەر لەبەرەی شۆرش ئەوەنێنی یا هەڵوەرین گەت کردن و ئەستور بونی باسکی ئاوێنی چەواشەکەرەن.

هاپەکی گەورەو پتەرەتر کەرتو بەرتەبوی و پێگە لەیاکتر گیراتر کردنی هێزەکانی جەماوەر و داڵوڕی و پێڕەوی مەسەلەی نیشتمانی لسەم ناوچانەدا دوێ ئەبێ، ئەگەر پشتەوە بۆ نەخوێی سیکتاریزم، کەئەم جۆرە ڕێکخراوە سیاسیەکانی جەماوەر بەرامبەر بەکتری ئەیانگرێ، هەم لە خۆی بەک جیا یا ڕێکخراودا توشی ئەبێ.

سیکتاریزم چیە؟

سیکتاریزم لە ووشەی Sect وەهاتوە کە مانای دەستە (فرقە)یە. بەگشتی بونە بەدەستەبەگی جیاو دابڕاو لە

بەماوەر... ئەو پۆلەی دەرگا لەبەر خۆی دانەخا و لە بەماوەری خەڵکا جیا نەبێتەوە. لەروانگەیەکی تەسکی خوێی (ذاتی) پەند کەسێکەوە بەیری حزب و لەروانگەی تەنگبینی حیزبایەتیشەوە بەیری مەسەلەی نیشتمانی ئەگا ؟ (جۆ) ئەخاتە چێگەی (گل) و زۆرایەتی ئەکاتە پاشکۆی کەمایەتی ، بەسەوەش بەرزەوەندی پەند کەسێکی دیاری کرا و شەخاتە سەرو بەرزەوەندی حزب و بەرزەوەندی حیزبایەتیش ئەخاتە سەرو بەرزەوەندی خۆرشی نیشتمانی و جەماوەرەوە.

میکناریستەکان بەهۆی ئەو جۆرە بیرو ھزرە سەیرەوە، رێگە لەبەکێتی ریزەکانی چینی کرێکارو یەکێتی هێزە نیشتمانیپەروەرەکان ئەگرن. لەنا و حزب و رێکخراوەکانی چینی کرێکاردا یەکێتی ریزەکانی ئەشێوێن، وە لە بزوتنەوەی نیشتمانیدا ریزەکانی گەل تێکئەدەن.

" میکناریزم لە حیزب و رێکخراوەکانی چینی کرێکاردا بەری چەپەڕەوی سالانەو دوگماتیزمە، لە حیزب و رێکخراوەکانی بۆرجوازی بچوکو بۆرژوازیدا، بەری گیانی گۆڕانخوازی و خۆ وستی بۆرژوازیە. میکناریزم لەنا و بزوتنەوەی نیشتمانیدا، کە خوێی حزب ولایەنە سیاسیەکان ئەبێ، وایان لێ ئەکا لە پرێتی ھەمرو مەسەلەی نیشتمانی تەنها بەشێکی بچکولەی ببینن، وەلە روانگەی لایەنگیری حیزبایەتی تەسکەوە ھەریەکەیان سەیری کۆمەڵ و ئاقاری کەشە کردنی رووداوەکان بکا. و خۆی بخاتە پێری ھەمولایەنەکانی ئرو سەرچەم جەماوەر، ھەر لایەنێ بەشان و باھۆی شەوداھەڵدات شەوە باشە و ھەرچی لەگەڵیا نەبێ و بارێزگاری خۆی لە پیلان وگەمارۆدان بکات شەوە خرابەو دوژمکاری مەسەلەی نیشتمانی وسۆسیالیستی ئەکات.

گەشە کردن و چنگیر بوونی میکناریزم لە رێکخراو حیزبە سیاسیەکانی شۆرشی رزگاری نیشتمانی و دیموکراتیدا، مەسەلەیەکی ترسناکەو گاری زۆر خراپ و کوشندە ئەکاتە سەر باشەروی شەو رێکخراوحیزبانە لەلایەک و سەر یەکێتی ریزەکانی گەل و ھاوکاری و گۆکردنەوەی شەو لایەنە سیاسیانە لە بەرەیەکی یەکگرتوی پتەو، لەسەربەرنامەیەکی رزگاریخوازانەو دیموکراتی پێشکەوتو... رەنگە زیانی فولیرو گاری خراپتریش بکاو ھێزە سیاسیەکان ریشنوەیەک لێنکە دابڕن، بەئ ھەر لەیەکتری دوور بکەونەوە، بەڵکە خاکۆکەکانی نێوانیشیان بەپەندی فول بپێچنەوە کە ناکۆکی باشەروز بکەنە ئەمرۆ و ناکۆکی ناسەرەکی نێوانیان بکەنە ناکۆکی سەرەکی و بەھەڵی ناکۆکی سەرەکی جەماوەر و دوژمنانی گەل فەرامۆش بکەن و ھێزەکانی خۆیان ئاراستەی لایەڵ کردنی شەکەن.

رەنگە ئەو جۆرە جێ گۆرکێکردنی ناکۆکیەکان و قبول بوونەوەی ناکۆکی نێوان ھێزە سیاسیەکان لە دۆخێکی ئاسایی و دیموکراتیدا ئەوەندە قورس و گران و بڕ لە مەترسی نەبێت.

بەڵام لەھەل ومەرجێکی وەک ئێستای کوردستان دا، کە ھێزەکان چەکدارن و ھەبانی چەکدارانە شێوەی سەرەکی ھەبانە، سامناکترو پڕ لەمەترسی ترە، چونکە مەودای چارەسەرکردنی ناکۆکیەکانی نێوان ئەو ھێزانە بەچەک و گوشت وکوشتار فراوانترە و بەشانی جێگەی خۆی

ئەکاتەوە.

لە ڕۆژی وەهادا، ئەگەر بەچەک و ئەرو پێشکەدان ناکۆکی پارەسەر بکرێ، ئەوا جگە لەوەی کەخوێنسی دەبان و بگرە سەدان تێکۆشەری کوردستان بەشاهەق لەدەرێکی ناوخۆدا بە قەرز ئەرزێ و نادەست دەو ناکۆکیە نابەرەکیانەی لە و بلێیەی خەباتی نیشتمانی بریتی مێل ترو خوێناوی تر ئەسپت ڕەگاتە رادەیەکە کە ناڕێز کردنی کارێکی زۆر سەخت ودژوار ئەبێ هەرەکانیش بەشەری لاوەکی و جەنگی ناوخۆوە خەرێکا ئەبن و دوژمنی سەرەکیمش لەگێڕاوی ئەرنەتی خەواندوەو خۆمار کردن و پیلان گێڕانی زیاتر ئەبێ؛ ڕێبەرێتی چیایەتی و هێزەکانی کۆمەڵیەتی ئەشێوێ و دۆست و دوژمن تێکەڵ ئەبن. لە گێڕاوی ئەو شەڕوبگرە و بەردەبەدا سنوراندێزی قۆناغەکانی خەباتی بزر ئەگەڕێتە و گێژنگی ئەر بارە نالوزو دژوارەوە.

دیارەشێواندنی ناکۆکیەکان و کات وساتو شێوەی لابەلا کردنیان، تێکچوونی تەرتیبەو هێز و شێوەنی بیەکانی کۆمەڵ و پرۆسەی هاو بەیمانێتی و بێگانەتن، بزر بوون و نەدیاری ستراتیج کارێکی سەخت ئەگەیە سەر ئێوەی سازدان و ڕێبەشی کردنی جەماوەر و هێزەکانی ئەردی خیاتی و ئەنگەڕیشەوە، کە تێکڕا دەوانە کارەساتی گەورەی بەسەلەی نیشتمانین.

زەمینەی سێکساریزم لە کوردستاندا

سێکساریزم لەرۆژهەلات بەگشتی و لەم ناوچەیەدا بەتایبەتی هەستەم ڕەگیرەی هۆڕوبی، ڕەهەم زەمینەی کۆمەلایەتی کاسری هۆی هەرە.

ئەگەرچی وێڕای لە مێژووی هەزار سالیکی لەم ناوچەیە بدەینەوە، ئەبینین کە هێندە بەسەر یەیدا سون و بلاربونەوەی تایبەتی ئیسلامدا نێگەیەڕی نەکرد، کە چەندەها دەستە و (ئیفە) لەو تایمەدا پەیدا بسون وەداهاتەکەو دەسکەو ئیمانیە قول ئەبونەوەو درێژەیان ئەکێشا و کۆمەڵی ئیسلامیان پارچە پارچەو گەرت وبەرت ئەکرد. ناکۆکیوجیاوازی نێوانیشیان بەو گوترەیە قول و قالوز ئەبو. تا بو بەتایبەتەیان ئەڕی خوێناوی سەعەتەکە خوێنی هەزاران گەسی دیا ڕزار قامانجی سەرەکی و دوژمنی سەرەکیمش لەگێڕاوی ئەو ئەرە ناوخۆییانەدا لەبیر ئەچوبەوەو ئەرێکی بەکاری ئەبون ئیستاش باشاوەی ناکۆکی ئەو بۆڵو (ئیع)ە جۆراوجۆرانە هەرماوەو زۆر باگەم کاری کردۆتە سەر کۆمەڵگای ئەم ناوبەیە.

ئەو پارچە پارچە بونەرەیەکی سازی لە ئەروی مرۆڤی ئەم ناوچەیەدا دۆڕی کردوە، زەمینەیەکی بایەتی وای پێکا هێناوە کەهەڵکی ئەم ناوچەیە زۆسر وشاسان شەسر دووچاری ئەخۆی سێکساریزم بین ولە تایبی بروشەوەگەیاندا گەشەیکاو قول ڕیشەوە، جۆ ئەگەر بەاری کۆمەڵایەتی تیرەگەڕی و ناکۆکیە کۆنینە بەردەوامەکانی نێوان هۆزو تیرەو خێڵەکانی ئەم ناوچەیەو هەڵکەوتنی مایکۆلۆژی هەڵکەکەی لەپاو بگرین... ئەو هەموشەڕو پێشکەدانەی نێوانیان بەمینە سەر باری گەشە کردنی تا تایبی و خێراوی باری تایبوری کۆمەڵ، کە ئەوش بۆتە هۆی ئەوەی چینەکانی کۆمەڵ، پێکهاتن وتایەیۆلۆژیان، بەردانەو شێوەکانی خەباتیان لە قالبێکی ڕێکە وبێگدا بەمەبیەو هەربەبزرکاوی بمێنێتەوە، ئەوا

بە ئاسانی لەو راستیە گەیشتن کە بۆچی هەم دەستە گەورە لە حیزب و ریکخراوەکانی کوردستاندا شەتوانیج جێگەی خۆی بگاتەوە، هەم حیزبە سیاسیەکانی خۆرئی سیشتمانیی ئەوەندە توند بەرەو پارچەپارچە کردنی بزوتنەوەی سیشتمانی سەکان شەدەن، بۆچی هەر دەستەیە خۆی لە بری هەمو حیزب و هەر حیزبەش خۆی لەبری هەمو هێزەکانی شۆرشی نیشتمانی دادەنێ، بۆچی زۆرایەتی ئەکانە قوربانی کەمایەتی و [کل] ئەکانە زێر باری گرانی [جزء] ەوە.

هۆکانی پەیدا بونی

بەرهەڵدان و گەنە کردنی سیکتاریزم لەهەناوی حیزب و ریکخراوە سیاسیەکاندا، جگە لە زەمینەی مێژوویی و کۆمەڵایەتی - تابوری کەگەڕێنەوە بۆ چەند هۆیەکی خۆیی (ذاتی):

* ئێ ئەگەپشتن لە خوو ڕەوشتی هۆنانی مێژویی: بێگومان هەمو حیزب و ریکخراوێکی سیاسی نوێنەری بەگێک لە چین و تویژەکانی کۆمەڵە، هەڵگری بیروبۆچونێکی تایبەتی لە چەند بارێزەری وبیر و بەرژەوەندی کەوە، بەو ریبازەدا دەبات کەگاتێک چیەکەی خۆی پاشەڕۆژو دوا بین سەر کەوتنی خۆی نبا ڕەبینێ لەهەلو مەرجی جیهانی و ناوچەیی و ناوخۆیی ئەمڕۆدا بە گونجاوی زانی گەتە کردنی کۆمەڵ و کەو هۆناخەی پیا تیپەڕ کەکا دەورێکی مێژویی خۆی هەیە کەبەو ئەبێ ئەواوی بکەکانی ئەو هۆناخە جێبەجێ ناکرێ، بەڵام لەواقیعی سەلیدا هەمو حیزبێ، دەوری مێژویی هەرچۆنێک بێ، ئەتوانێ دەورێکی دیاری گێڕا بدێ، لەوە زیاتر مەگەر لەگەنە کردنی هۆیدا، ئەگینا مەحالە توانای بەرێ هاوپەیمانی لەگەڵ باقی چینەکانی دژی سۆنبەرە سوا بەکسا نیشیان دا بەتەنها ئەرکەکانی هۆناخەکە جێبەجێ بکا و دەورێکی خۆی بگێڕێ.

بەو پێیە جێگەبەش لەخۆ، لە دەوری مێژویی، لەتوانا و هەڵو مەرجی گیرانی کەو دەورە، لەئەرکە و فرمانەکانی کەنۆی، لە پۆوبەی هاوپەیمانێتی چیناپەتی و یەکێتی تێکۆشان لەگەڵ هێزەکانی تر، لە قەوارەو شێوەی پێکهاتن و توانای راستەقینەی مەرچێکی دەرباز بونە لەتەخۆی سیکتاریزم، بەپێچەوانەوە خۆ گێل کردن و تێ نەگەیشتن و بەلاوە نانیان هۆیەکی پەیدا بونیەتی.

* ئەهەڵدان ناوا بۆمەرکزیەتی و زەمامەت، رابتە هیچ حیزب و ریکخراوێک بەرێ مەرکزایەتی بەرێوە ناچێ، هیچ بزوتنەوەیەکی شیشتمانی و بەرەیەکی میللی چیناپەتی و یەکێتی تێکۆشانی حیزبە سیاسیەکان بەبێ پێکهێنانی ئەهەڵدان بۆ مەرکزایەتی گەتە کردنی خۆی ناگیرێ و بەردەوام نابێ گیروگرفت گیانە ڕیشەکی گرمەڕێز ئەکات بەڵام ئەهەڵدان بۆ مەرکزایەتی وبێتەوی بەلاف وگەزاف لێدان مەرناگرێ، بە مەرو پیلانگێران و ململانێی ناوەخۆ ناچێتە سەر، بەشافر گەرتنی ناوچەی گەلەکۆمەکی چنگ ناکەوێ.

ئەگەر بەو ڕێ وڕێچکە نارەسن و دژتوانە تەقەلای بۆ بدرێ تەواوی گەسانە دەسها خۆیان بە مەرانگری مەرکزایەتی کردن و دەسەلات شەراندن و ڕێگە لەهەمو توانا و بەهرەیەکی زیندوو شەگرن و میربەکەی خۆیانی لێ بێبەری ئەکەن، چونکە بەشانەی مەرامی خۆیان ڕێ لەبەهرەو توانای گەسانی تر شەگرن و ماوەی گەشە

گرتنیان نادەی، تا بەتوانا تیرو
تەسەلترین نەبەرەی نەتەنە سەر
بیارو تەمەلای ناراست و ناپەسەندی
خۆیان، بەوەش زیاتر گەورە لە
گەشە کردن و بەهێز کردنی هێزەکەی
یان کەدەن و شەیکەن بە تێکبەری
ناڕەزوەکانی خۆیان بەرانبەر هەر
بەو پارەی تەماشای هەماوەر دەکەن.

لەبزوتنەوەی نیشتمانیدا لەو
جیاوازی قەوڕ وتوێنە گەڕێتە بەر
و بەو جۆرە تەقەلای بێشەرەوی خەڵکا
گەورەترین زیان لەڕۆی و لەگەشە
کردن و بەهێز کردنی بزوتنەوەکە
دەدا.

بێگومان بۆن بە سەرکردە و
سەرکردایەتی کردن بچوبەستی خەڵکی
عەیە کەوتنە بە لێهاتوبی وشارایەتی
و کارامەیی و شارەزایی وگیانبازی
و رادەی دڵسۆزی و تێکۆشەربەوە
کەوەکە بێشەرەوی کردنی بزوتنەوەی
نیشتمانیش بێبەسی و سنجەنەی
خۆی هەبە و کەبەندە بە سروشتی
جیاوازی و دیدەڕۆشنی و هێزو
تەوارەو دروستی ڕێبازی سیاسیەوە
کە لێهاتە میژوییە سیاریکراوەکەدا
بەندە بە رادەی گیانبازبوونیکۆشان
و پەیدا کردنی متمانەی جەماوەر و
بەندە بە رادەی کارکردنە سەر
ڕوداوەکان و ڕەوتی گەشەکردنیانەوە
نە کوێرانە تەنها سەرەی سەلی
راست و دروستەوبیر لە خواستی
دەستەبەت و بەرژەو بێشخستنی
بزوتنەوەکە تەنگی سەکی بێشەرەوی
راستقینەیە، شەوەش گۆڕانی تەسەلی
بەرچاوی خەباتی ڕزگاری نیشتمانی
لەبەردەم هەموو هێزێکی دژنشتمانیەوەو
دیموکراتیخواز، شەوەی بەراستی
لایەنگری دڵسۆزو پەرۆش بێ بۆ ڕزگاری
نیشتمانی و دیموکراتی ئاوبێ لەو
تەقەلایەدا هاوکاری وبەکێتی هێزە
سیاسیەکانی شۆڕش بەپێشینە دەی و بە
هیچ ڕوو پشەو ڕێی نەگا، دەستلە
خەڕی ئاوەکی و کورد کوشتن هەڵگرێ
ڕیگەی جی لێکردن بەو هێزانە
بەڵاوە بنێ لەو ناوچانەی گەلەدان
چەکیدی فارەمانیان تیلاوەکەسارو
دان پار لێ بوێنێ و بەچەکا وشەڕو
پێکدادان ناگۆڕکێکان پارەبەرنەکات،
تەو ناگۆڕکیادەی کە تەبەچەکا لابەلا
تەکرێ و نەرێگەی چارەسەرکردنی
سیاسیش لەڕووبیاندا گیراوە.

کەواتە هەوڵ وتەقەلا بۆ
سەرکردایەتی کردن و پێشڕەوی بە
لەسەر ڕەیەی هاوبەشی و
خوبیەکان بێ، بەکێتی ڕیزەکانی
شۆڕش پێشتمانی و دیموکراتیش بە
لەسەر بنەڕەتی کردنەوەی واقیع
و پێوستیەکانی خەبات وسەرکەوتنی
گەلەلای خەڵک و بزوتنەوەکەیان
دابەزرێ.

ئەگەر لایەنە سیاسیەکانی
کوردستان بەو جاوە بەیری هێزەو
ڕێکخراوەکانی خۆیان بکەن، کە
لەگەنجامی پێداویستی میژوییەو
بایەتیدا بۆ خزمەتی گەلەلایی
خەباتگێڕی و ڕزگاری و پێشکەوتنی گەل
و نیشتمانەکەیان هاتونەتە کایەو
بەگا بۆ خەوەی گەل و نیشتمان
بگەوتنە خزمەتی مەرامی نەتەوەی جیاوازیان،

بێگومان گەلەیە بۆ سەرچاوەی بەیوەندی
نایلەگیکی جێ و گڵ پارێزی بەرو سەرچاوە
لەسەرچاوەی باڵەیی بایەتی وگۆڕان وگەشە
کردنی بەرو ئامۆی سەرکەوتنی شۆڕشی
نیشتمانی ودیموکراتی وگەشە کردنی
کۆمەڵایەتی چاکتربن بەگڕا چوونەوەی سیکتاریزمە لەشۆڕشی نیشتمانی گەلەکەماندا. وەت
گرنگەوەی ڕێگەی چەکدارانە بۆچارەسەرکردنی
ناکۆکیەکانی هێزەکوردیەکان و خۆ
بەستنەوە بەچارەنەری سیاسیەوە
بەگەمین هەنگاوی گرنگ و کاریگەری
گەو بەگڕا چوونەوەیە.

لە داوێنی کێشەی ئافرەتان‌دا

شاهۆ

لە گاتێکدا سەدان ئافرەتی کوردستان لەژێر و عوتکە وەایکی پێشمەرگە، لەبەر خزمایەتیان لەگەڵ پێشمەرگە دانیشتەکانی کوردستان، لە گرتوخانەکانی رێژیمی فاشیستی میراق دان ....
لە گاتێکدا هەزاران ئافرەتی کوردستان رەشپۆشی کوڕە براو باوکە و مێردە شەهیدەکانیانن ... لەگاتێکدا هەزاران ئافرەتی کوردستان لە بەزارەو هەمی دوری دکوڕوباوک و مێردە گیراو، دەربەدەر، پێشمەرگەکانیان دان ....
لەم گاتەدا، لە ٨ ی ئازاردا، ئافرەتانی سەراسەری دنیا بەزمی ئافرەت‌ەکەن.
لە دنیای ئەم سەردەمەدا ئاڵای ئافرەت‌زیاتر ماهەکانی خۆی بەدەس‌خەهێنن، چاکتر بێگەی خۆی‌ئەکاتەوە، رۆڵی کاریگەر تر ئەگێڕێ لە زیانی کۆمەلایەتی، سیاسی، ئەدەبی ..... دا.
ئای بەریتانیا و ئای هولاند ئێستا ئافرەتن. سەرۆکی‌وەزیرانی بەریتانیا و سەرۆکی وەزیرانی هندستان ئافرەتن. سەرۆکی وەزیرانی سیلان و ئیسرائیل و نەرویج ئافرەت‌بون، سەرۆکی دەستەی نوێنەرایەتی فێتنام بۆ گفتوگۆ لەگەڵ ئەمریکا بە دریژایی سەردەمی جەنگ ئافرەت‌بو. ئیستاش سەرۆکی پارلەمانی ئەورووپی و نوێنەری ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا لە لای رێکخراوی نیەتسەوە یەکگرتوەکان سەر ئافرەتە.
بگە لەم شوێنە گرنگانەی کە ئافرەت‌لە زیانی سیاسی‌دا بەژی گەیشتون. ئافرەتان لەخەباتی خۆرگیرانەی سەختی چەندین میللەتی دنیا بەشدار بون و دەوری گرنگیان هەبوە. ئافرەت‌تا ئێستاش‌هەم لە جموجۆڵی تیرۆریستی دا و هەم لە خەباتی خۆرگیرانەدا لە زۆر ولات‌دەوری گاریگەر و گرنگیان هەیە.
یەکێک لەو رەخنانەی تا ئێستا بەنامەونوسین یاخود بە قسەو لێدوان، لە چەن خوێن و لەچەن بۆنەدا، لەچەن ئافرەت‌و لەچەن لاوە لە ئێمەش‌گیراوە: قسەرامۆش‌کردنی مەسەلەی

فاره‌دانه .

هه‌ندێ له‌مانه ره‌نجه‌ی خه‌ونه‌مان لێ ده‌گرن که گۆمه‌ڵه‌مسۆگه‌ری فاره‌دانی به‌چاره‌ی به‌شگوێ نه‌بوو ، نه‌به‌رنامه‌یه‌کی بۆ گۆرینی باری گۆمه‌ڵایه‌تی فاره‌ت‌نووسیوه ، وه‌نه‌چاره‌نگه له‌چاره‌ن‌وسازیکی له‌مه‌ر نووسیوه ، نه‌هانی نه‌ته‌مه‌کانی خۆی داوه ، بۆ هۆشیار کردنه‌وه‌و ساردان و رێکخستنی فاره‌دان و بیرکردنی مه‌ساری زیانیان ، وه نه هه‌ڵسی فه‌وتی بۆ ره‌خساندن که‌به‌خه‌ڵه‌کی کاریگه‌ر بکه‌ن له‌مه‌یانی خۆرهێنراوه‌ی گه‌له‌که‌مان دا . به‌تایبه‌تی له‌کاروباری بنچینه‌یی و ره‌نجه‌راوه‌یی و سیاسی ... دا .

هه‌ندێ له‌م ره‌خنانه ره‌نگه راست‌بن ، به‌ڵام هه‌ندێکیشی ره‌نگه له‌جێی خۆیدا نه‌بن . لێره‌دا هه‌وڵ ده‌ده‌ین ده‌رکای لێدوانی ئه‌م بابه‌ته بکه‌ینه‌وه ، به‌هیوای ئه‌وه‌ی فاره‌دانی خۆشه‌ویست و رۆشنبیر خۆیان به‌خه‌داری بکه‌ن له نووسین و روونکردنه‌وه‌ی ناوه‌رۆکی وتاره‌که‌و هه‌ودای به‌ڵکه‌ دار له نیازیکردنی چواره‌چێره‌ی گشتی گیرو گرفتی فاره‌دان و رێگه‌ی چاره‌سه‌رکردنی دا .

پایه‌ی فاره‌ت‌له‌ئاو کورد دا

به ده‌ربڕاینی ده‌رد و ئیشی ڕابوردو هه‌رچی له‌دروستبوونی پێکهاته‌ی کۆمه‌ڵایه‌تی کورد‌ستانه‌وه ، یه‌کێ له‌و هه‌ڵانه‌ی سه‌رنجی راکێشاوه‌و به‌چاوی بایه‌خه‌وه سه‌یری کردوه ، هه‌ڵه‌ی بنه‌ڕه‌تی پایه‌ی فاره‌ت‌بوه له‌ئاو کورد دا له‌چاو پایه‌ی فاره‌ت‌دا له‌ئه‌ڕاو میلله‌تانی دراوسێ دا .

ئه‌م بۆچونه‌مان له‌دنیای ئه‌و دیمه‌نه ڕۆکه‌ڵۆر و ڕواڵه‌تدا له‌ڕاده‌ی دروست‌بوه ، که خۆی ئه‌ڕێنێ له‌ئاوادیه‌ه‌ا پایه‌ی که فاره‌ت‌ه‌ه‌ی بوه ، له‌به‌رچاوی هه‌موانه‌وه‌ی‌ئه‌ڵه‌ڵه‌ی له‌هه‌ڵسوکه‌وتی ناوماڵ و بنه‌ماڵه‌ی نه‌ه‌ا توجوی بێ به‌جه‌و باگ و ڕۆشی ئاوایی ، و کانی ژنان دا ، وه‌ئه‌ بابه‌تی بوتی له کشتوکاڵ و ئاژه‌ڵداری دا ، له ڕابێی دا ئه‌م جۆره سه‌رنجه‌ئه‌وه‌ڕۆیشته‌وه‌ ئه‌وه‌ی زیانی لادێ بێ به‌خشین ، به‌هیچ جۆرێک به‌ڵکه‌ی ئه‌وه نیه که فاره‌تی کورد له زیانی خۆی دا فاسه‌وه‌و ڕازی بێ و ، به‌هه‌مو مانه‌کانی هه‌ڵی گه‌یشتبێت ، به‌ڵکو فاره‌تی کورد‌ستان وه‌کو فاره‌تانی هه‌مو ڕۆلانه‌ دوا که‌وتوه‌کانی دنیا له زۆر باره چه‌وساوه‌ته‌و زۆرلێکردن و ئازاردو ئه‌نگه‌ته‌ی جۆراوجۆردا ئه‌نالێنێ ، ئه‌گه‌ر کورد به گشتی له‌زۆر باره چه‌وساوه‌ته‌ی چه‌ساوه‌ته‌ی و زۆرلێکراوی نه‌ته‌وایه‌تی‌دایه ، ئه‌وا فاره‌تی کورد سه‌رباری ئه‌مانه‌ش له‌زۆر باری فۆرمی چه‌وسانه‌وه‌ی‌کۆمه‌ڵایه‌تی‌له‌دوی زیانی فاره‌تان و پایه‌ی گۆمه‌ڵایه‌تیان له‌ژێرێکه‌وبوونێکه‌و له ناوچه‌یه‌کی‌وه بۆ ناوچه‌یه‌کی تر جیاوازه . به‌پێی بێتکه‌وتنی کۆمه‌ڵ و کۆرانی هه‌ڵومه‌رجی ئابووری ، سیاسی ، کۆمه‌ڵایه‌تی ، فه‌رهه‌نگی ... کۆمه‌ڵانی ئه‌ڵکه زۆرجار ده‌گۆڕێ و بۆ بێشه‌وه‌ چه‌پ ڕاده‌ی به‌رزی پایه‌ی کۆمه‌ڵایه‌تی فاره‌ت‌و خۆشی و قاسوده‌یی ژیانیان ڕاده‌ی بێتکه‌وتنی کۆمه‌ڵه ، هه‌روه‌کو نزمی پایه‌ی کۆمه‌ڵایه‌تی‌یشیان

نیشانەکی دیاری دواکەوتنی گۆڤاڵەکە.

زمانی فارسی شارەزایەکی تایبەتی دەوێت

ئەو ژمارانەی کە چەن پشتیان لەشارەدا بون و لێرەی خوێندەواری وزمانەکەی شارستانی بون، زۆر جیاوازە لەگەڵ فارسی گوندنشینێکی دواکەوتوی دورلە شارستانیەتی و خوێندەواری. هەڵبەتە هەردوکیان پێکهاتەی تایبەتی زمانەوانی و کۆمەڵایەتی خۆیان هەیە، بەڵام ئاستی دواکەوتوی یان پێشکەوتوی ئەو دوانە بە ئاستی ئاڵوگۆڕی کۆمەڵایەتی و ئابوری و کولتوری ئەو شوێنانە دیاری دەکات، کە ئەو دوانە تێیدا دەژین.

ئەگەر بە وردی سەیری ئەو جیاوازیانە بکەین، دەبینین کە ئەو زمانەی لە گوندێکی دورەدەستی وەک ئەشکەوەر دەژی، لە زۆر بنەڕەتەوە لە زمانی شارنشینێکی وەک تاران جیاوازە، ئەگەر ئەو دوانە لە یەک خێزانیشدا بن.

ئەگەر بە ئاسانی، لە زۆر شوێنی دنیادا، لەلای زۆر بنەماڵەوە باپیر و مێژوی وەکو خانەمیراتێکی خەزاوی خاوەن مال و ئەرمانەیەری ئاگری ماڵەوە وەکو کەلوپەل وکێشاڵ ڕەفتاری لەگەڵ ئەکرێ و سەودا و مامەڵەی پێوە دەکرێ:

* هێندێ لەزۆر خوێن ڕۆژانەی خوێنی کۆڕاوە، ژن هەڵدەبژێرێ لایەڵاکردنی خەڕۆ تا خوێنی بەپێی دوو بنەماڵە یان دوو هۆزی تاکوکە ورێکەوێ. تەنەوەیان لەگەڵ یەکتری ژن هەڵدەبژێرێ بەیەکتری.

* هێندێ لەزۆر خوێن پیاو بەڵایەوە سوکایەتیە ژن بەبێ ژن بە مێرد بدا. بەڵکو ژن بەژنی بێنەکا بە بڕێوانەی پێمتی خۆیانیەوە، هەڵگەڕ ژنی ترێشی هەبێ.

* هێندێ لەهەندێ خوێن پیاوکوژ دەستی بڕوا بەم ژن هەڵبژاردنی هاوسەرەی ژیانی خۆی دا و بەزۆر بە پێچەوانەی وێستی خۆیەوە بەمێردو نادرێ و تا ئەندازەیەکی مساوەی هەیە هاوبەشی مێردەکەی بێ لە ڕێکخستنی ژیانی ماڵ و منداڵ وگەڕان و هۆزی پەروەردەکردنی منداڵەکانیدا و تا ڕادەیەکی خوێندەواکانی کەگیرێ و ڕەچاوی کەلکە لەهەندێ بابەتی ژیانی ئەوان دەکرێ.

شاعیرەتی لادن

شاعیرەتی لادن هێندێ چەندین تایبەتمەندی لەدوای شاعیرەتی شارەوە بە دوا گەوتنی پلەی فاپوری ناوچە دێهاتنیەکان و نزمی فاپوری خوێندەواری و فەرهەنگی دانیشتوانی دێهات بەگشتی تەنەپرێکی کاریگەری کردۆتە سەر خوێندن و پایەی شاعیرەت و خراپی بارەی زمانی لەشار هەڵکی لادێکان دا.

شاعیرەت، تا ئێستاش، لە زۆر خوێندنی دێهاتەکان دا، لەلای زۆر بنەماڵەو بەرە باپیر و مێژ وەکو خانەمیراتێکی خەزاوی خاوەن مال و ئەرمانەیەری ئاگری هەڵگو وەکو کەلوپەل وکێشاڵ ڕەفتاری لەگەڵ ئەکرێ و سەودا و مامەڵەی پێوە دەکرێ:

* هێندێ لەزۆر خوێن پیاو بەڵایەوە سوکایەتیە ژن بەبێ ژن بە مێرد بدا. بەڵکو ژن بەژنی بێنەکا بە بڕێوانەی پێمتی خۆیانیەوە، هەڵگەڕ ژنی ترێشی هەبێ.

* هێندێ لەهەندێ خوێن پیاوکوژ دەستی بڕوا بەم ژن هەڵبژاردنی

ئازادی ئافرەتان بارە ،

* هێشتا لەژێر چاوی ئافرەت ناتوانێ بە ئازادی هاوسەری خۆی هەڵبژێرێ و خۆی بێ هاوکار، بەڵکو هاوکاری لەخێزانەکەی (کە وەک کچێک) و (ئەبن بنگ) و (ژن بەژن) و (تالوق) و (تەڵاق بەتاڵ) و (ئیرسابی) ... دا بژی دەبێ ئەو بەپێی ڕەزامەندی خۆی کەوتبێتە بەندەستی ژن و میرد ایەتییەوە

هێشتا لەژێر چاوی ئافرەت خۆی کە بۆ پەیدا کردنی بژێوی ژیانی خێزانەکەی ناچار دەبێ کار بکا و دەرامەتێکی بۆ خۆی و خێزانەکەی پەیدا بکا، بەڵام هەر ئەو دەرامەتەی کە بەدەستی دێنێ بەتەواوی لە دەستی خۆی دەرناهێنێ و ئەو دەرامەتە بەشێکی زۆری دەکەوێتە بەر دەستی پیاوەکەی و ئەو بەپێی ئارەزووی خۆی بەسەر ئەو دەرامەتەدا زاڵ دەبێ و ئافرەت ناتوانێ بە ئارەزووی خۆی بەسەر دەرامەتی خۆیدا زاڵ بێ و بیخاتە ژێر دەستی خۆیەوە و بیکا بە سەرمایەی خۆی و بیکا بە سەرچاوەی داهاتی خۆی و بیکا بە سەرچاوەی بژێوی خۆی و منداڵەکانی و خێزانەکەی.

هێشتا ئافرەت لەژێر سێبەری ئەو یاسایانەدا کە لە عورف و عادەتی کۆمەڵایەتی ناوچەکە بۆ ئافرەت دانراوە، ئەو ئافرەتە هەرگیز ناتوانێ بە ئازادی بژی و ئەو ئازادییەی کە پێویستە بۆ ئافرەت بۆ گەشەکردنی بیر و هۆش و ئاسۆی ژیانی بۆ ئافرەت دابین بکرێ، ئەو ئازادییە بۆ ئافرەت نابێ، هەتا ئەو کاتەی کە ئافرەت ئازاد نەبێ لە ژێر سێبەری یاسایەکی ئازاد و دادپەروەر و مرۆڤانەدا، ئەو کاتە ئافرەت ناتوانێ ببێتە ئەندامێکی کارا و بەرهەمدار لە ژیانی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسی و ڕۆشنبیری و هونەری و ئەدەبی و زانستی و ئایینی و ... هتد.

(ئەمانە هەندێکیان بە تەواوی پێچەوانەی بەندەکانی (قانونی ئەحوالی شەخسی) عێراقین، ئگەر پێچەوانەی هەندێ لە مادەکانی شەریعەتی ئیسلامین ... لەگەڵ ئەوەشدا هەم لە ڕیزدانی هەڵگری دیپلۆماکاندا، وەگەر عورف و عادەتی زاڵ وراست، بەڵکو وەکو قانونی کۆمەڵایەتی جێگیربوە و بەڵمتراوە...

سوکایه‌تی و هه‌یا چونه

گه‌لێ، له‌و زوڵمه‌گۆمه‌لایه‌تی‌یه‌ی له فاشیزه‌تی لادێ ده‌کرێ، به گوێره‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی و قانونه‌کانی میراق ـ به‌تایبه‌تی قانونی ئاحوالی شه‌خسی ـ ئه‌وه‌نده گرانه، به‌ڵام فاشۆ دانان و سه‌پاندنی زۆرداره‌گسسی قانونێکی تایبه‌تی ده‌ربـــــاره‌ی پارێزگاری ماڵی فاشیزه‌کان و ژیانی میزاق به‌ته‌نیا ئه‌توانێ پاســـه‌ی گۆمه‌لایه‌تی فاشیزه‌ت بگۆڕێ، یا هـــوده به فاموزگاری و ... وه‌ڕوه‌سیحه‌ت... بیاو وای لێ دێ ده‌ی هه‌ڵبگرێ لـــه چه‌وسانه‌وه‌ی فاشیزه‌کان و زوڵســـم لێکردنی.

گۆڕانی بایه‌ی گۆمه‌لایه‌تی فاشیزه‌ت به‌ته‌نیا به نوسینی قه‌ڕاســـه‌ی ڕێکخراوێکدا، یا به‌سه‌لماندن و نووسینی له قانونێکدا، یا بـــه دانانی زاده‌گا و به‌ندیخانه ... هاره سه‌رناگرێ، به‌ڵکو به‌نده به‌گۆڕانی بنچینه‌ی فاشیزه‌ی و گۆمه‌لایه‌تـــی و مه‌ڕه‌تگیه‌کانی گۆمه‌ڵه‌وه، به‌نده به‌چه‌ندین مه‌یه‌له‌ی گرێگه‌وه؛ وه‌کـو گۆڕانی بارێ فاشیزه‌ت... ڕی و به‌ده‌میشانی مه‌ڕبه‌خۆیی لـــه‌ڕوی فاشیزه‌یه‌وه، له‌ته‌نیا ئـــه‌مه‌ش دا گۆڕانی هۆش گۆمه‌لایه‌تی شـــاهیزه‌ت خۆی ده‌ربـــاره‌ی ماهه‌کانی و پایـــه‌و ده‌وری له‌ناو خه‌ڵکه‌دا، وه‌گۆڕانی چه‌شنی سۆزینی خه‌ڵکه له فاهیزه‌ت و گه‌شه کردن و پێشکه‌وتنی هۆشیـــی گۆمه‌لایه‌تی و سیاسیان له‌وباره‌یه‌وه بۆیه‌هه‌ڕیی فاموون و به‌ڕاسه‌یه‌کیش بۆ له‌و مه‌سه‌له‌یه دابنرێ و به‌زۆری به‌که‌و سزادانیش بویستری به‌ســـه‌ر خه‌ڵکا بسه‌پێنرێ، ئه‌گه‌ر گۆڕانـــی فاشیزه‌ی، گۆمه‌لایه‌تی، سیاســـی، ده‌ڕه‌نگی... ناوه‌ناوی گۆمـــه‌ڵ یا ڕاست‌تر فاکتۆڕ له‌به‌یوه‌نـــدی گۆمه‌لایه‌تی به‌ڕه‌هه‌یشتان دا کـــه‌م یا زۆر ڕوی نه‌دابێ تا ڕه‌هێنـــه‌ی چه‌سپین و جێگیربوونی شه‌و نێگه‌یشتن و بۆچون و نه‌ریت و عورفه نوێ‌یانه خۆش ببێ، هه‌ر قانونێکی نـــوێ داش بنرێ ڕه‌گه‌ز ئێتیکی‌یه‌ریب و ناجۆر لـــه ناوه‌ڵگه‌دا ده‌ته‌قێته‌وه: نه‌گاهـــه‌ر بیاو و ناهه‌ڵقی مه‌ڕبگرێ و جێبه‌جـــێ بکرێ و به‌ڕه‌زاری ئه‌گات و شه‌پێته‌وه به‌گژی دا، به‌ڵکو فاشیزه‌ســـــان خۆشیان به‌ڕه‌وی لێ ناگه‌ن و دینامی لێ ناگه‌ن و ناباته‌وی وه‌وتی جـــێ به‌جێ کردنی ناده‌ن.

بۆیه ئه‌بی هه‌میشه به‌ڕی واقیعی گۆمه‌لایه‌تی هه‌نگاو بنرێ، نه‌گا بـــه بڕی ویسته‌و فاڕه‌زوی فیرخوازانه، یا فاهیزانه‌ی شه‌م وڕه‌و، وه‌ئه‌ســـی هه‌ر به‌و پێیه له‌ته‌نجامی ئیکرێسه‌وه و هه‌ڵسه‌نگانه‌ی دوخی ئابه‌تـــی گۆمه‌ڵ دا له‌چوارچێوه‌ی واقیعـــی گۆمه‌لایه‌تی وڵاته‌که‌مان دا ئه‌ســـه‌وری مه‌یه‌له‌که بگرێ. نه‌گا بـــه‌ی هه‌ڵچون و بۆچون و هه‌ڵسی چـــــه‌ن ڕوشنبیرێکی دانراو له واقیعـــی گۆمه‌لایه‌تی.

ئێمه‌ چی بکه‌ین؟

هه، فلان ڕۆشنبیر ده‌گرێ له‌وه‌ی کێشه‌ی فاشیزه‌تمان بۆ ڕاسۆش کردووه. هه، فیسار گله‌یی نه‌گا لـــه‌وه‌ی فرسه‌تمان نه‌ڕه‌خساندوه فاشیزه‌تمان ده‌وری ئاسایی خۆیان بگێڕن لـــه ڕه‌یاتی سیاسی و پێشه‌ڕگه‌یی دا. ده‌ماسه‌و هه‌ندێ ڕه‌خنه‌ی تر له‌ڵایه‌ن هه‌ندێ فاشیزه‌تی تێکۆشـــه‌ر و ڕۆشنبیرێوه له‌ئێمه گه‌گیرێن.

ئێمه چیمان له‌ده‌ستی دێ بـــــۆ فاشیزه‌تانی بکه‌ین؟

یا فاشیزه‌تان چیان له ئێمه ئه‌وێ؟

ئاخۆ ئه‌گونجێ ئێمه له‌باتـــی فاشیزه‌تان و له‌وه‌کاله‌تی ئه‌وانـــه‌وه

بڕوشنامەوەیەکی فاکتەخانە دروست بکەین بۆ داواکردنی ئازادی ئافرەت و مافەکانی ئەوان؟ یان لەباتی ئەوان بەرنامە و داواکارییەکانیان بەڕێوە بکەین و بنوسین؟ یاخود ئەوەی ئەوان خۆیان ڕێکخراوی خۆیان دروست بکەن ئێمە لەپێناوی ڕێکخراوەکی فاکتەخانە دروست بکەین؟

یاخود وەزیری ئافرەت ئامۆژگاری دە و ڕێزو مەبەستی ئێمە و نوسین وشەرچاکە ئەبێ ؟ خۆشەکم وایە چەندەها سال نەپێش ئێستا چەندین ئافرەتی مەزنی گۆڕەپانی وەکو جاجی قادری کۆیی و ئەنوەر بەگی مەسوری و بێگەس و قانع، یاخود بەشداری ژن و پیاو لە ئاڕاستەی ئافرەت و پێویستی سوربەستگرتنیان کردووە.

یا ئەوە ئێستاکی لەمانە ئێمە لە خۆمانەوە بکەوینە نوسینی وتار بۆ ئافرەتان و ڕۆژنامەیەکی تایبەتی ئافرەتان بڵاو بکەینەوە و هتد؟ ئەوەی ڕاستی بێ ئەوە ئێمە ئەوەندە دەستمان بەتاڵ نییە و ئەوەندە کاتمان هەیە، یا زەمینەیەکی سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی، ڕەوشەکی ... هتد وەک ئەوەی خۆی هەبێت کە بەڕێوەبردنی ئەو ئەرکە گرانە بخاتە ئەستۆی ئێمەوە.

ئاخر ئەوە ڕاستە ئێمە دەتوانین بەپێی بەرنامەکانی خەڵکی بەیانەکان و داوا لە پیاوەکانیان بکەین مافی ئافرەتان بەتەنیشت و شەکەر نەیان مەلێنن، داوا لە ئافرەتەکان بکەین نە میزەکانیان ڕابەرن و هەڵگەڕێنەوە و یاخی بن؟

بێگومان ئەمانە بەگ هەڕەشەی ئەمە نین، بەڵکو کاری زۆر ئاسکاو مژوار و هەستیار و کارێکی چەوت و ڕیزان بەختی، مۆسر تەنانەت حکومەتانیش بەنرەوە، لە ڕێگەی ئەدان ز یاساکانی ئاجتماعی ... و ڕێکخراوی کۆمەڵایەتیەوە ئینجا بۆ بەرەنگاری ئەچن و زانی ئەوەکە ئەوەندی تێچوە بدات.

کێشەی ئافرەتان بەهاندانی ئافرەت و لەسەر نوسین و وتاردان و ئامۆژگاری کردنی پیاو و کەموربەتنی ژن بگرێ و مافەکانی بەدەستی... چارەسەر ناکرێ، گرینمان بەسەش چارەسەر بکرێ، ئەبێ ئافرەتان خۆیان ئەو ئاڵایە هەڵگرن و هەوڵی سۆبەدەن و هەڕاتی بۆ بکەن و خۆیان جێزی سەرەکی شەڕەکەبن ورێکخراوەکانی بەپشتیوانی لە بڕوشنامەوەکەیان و دروشم و داوا ڕەواکانی بکەن، بەکا پیاو لەباتی ئەوان ئەو کارە ئەنجام بدات.

هیچ گومانێک لەباتی گەلێکی تەرو چەپێکا لەباتی هێزێکی ئیسڵامی چەپڕەوێکی کۆمەڵایەتی و هتد، کەرتەکی کۆمەڵ ناتوانێ لەباتی تێڕوێکی کۆمەڵایەتی ترو کەرتێکی تری کۆمەڵ، بڕوشنامەو دەستپێ بکا و خۆڕاهەڵ بگیرێتێ و ڕێکخراو و داموودەزگای ڕاستقینە بکا پێتێ. کرێکاران ناتوانن لەباتی چوتیاری ڕاستقینە دەس بێ کەن و کۆمەڵێکی خوشواری ڕەسەن بەکرێکار دروست بکەن وردە بورجوازی ناتوانن لەباتی کرێکاران بڕوشنامەوەی کرێکاری دەس پێ بکا و چەپی پراکتیکی بەڕێوە بەرێ و خۆرتی مۆتمانیستی هەڵ بگیرسێنێ. هەربەوجۆرەش پیاو ناتوانێ لەباتی ژن بڕوشنامەوەی ئافرەتانە دەس پێ بکا و بەکێشی ئافرەتان لەپیاو بەکا بەسەر و خاڵی داوا و دروشمکانی شەو بەرز بکاتەوە. هەر بڕوشنامەیەکا کەگەر بنەپنەیەکی بابەتی هێزو گیرو ماددی نەبێ و زەمینەیەکی کۆمەڵایەتی ئابووری، فەرهەنگی... نەسەند، بڕوشنامەیەکی دروستکراو ساختەو بێ بناغە ئەبێ کە هەر سەرکەوتن

بەدەس ناهێنن، بەڵکو لە هەر ڕۆژەیی ئەناو ەڵگەدا.

هەمو بزوتنەوەیەکی ڕەسەن پێچەنەیەکی مادی یا بەتێی هەیە، لە ئەنجامی گۆڕان و گەشەکردنی کۆمەڵ ئا سەرهەڵ ئەدا، هەر لەبەر ئەوەیە ئامانجو دروشم و ئاواکانی لە بزوتنەوەکانی گۆڕان و گەشەکردنی بزوتنەوەکانەوە هەڵ ئەقوڵێن و تێوەی ڕێکخستنی لەناو گرێبەستی خۆی ئەهەژێنێتەوە ڕاهەڕەکانی لەبەرئەوەی بزوتنەوەکە ئا بێ ئەگەڕێ دەر لەکەون، هێزەکانی ئەڕەوەی ئەتوانن هەر دەورە بخەنەوانی بەسا ڕێگرەس بکەن، ئەگەر ئەوەی ڕاپەڕین ئەبێ بزوتنەوەیەکی خەڵکی ئەبێ و تاوەکو ئەگەڕێ.

گۆڕانی بنەڕەتی پارێی کۆمەڵایەتی ئاڕاستەیەکی چۆن ئەبێ؟

هێزەکانی ناو پەیوەندی چاکەو خراپەکانی دنیا ئامۆرگاری بۆ ئەوانەی دەسەڵاتدارەکان ئەکەن کە بەزەیی بەهێزان بەهێزان وئەمساو ئامانجان ئابێتەوە، پارێزگاری بکەن، عێزیان پێ بکەن، لەو سەودەو ئامانجەی هەیانە بەئیمان بدەن، زوڵم و زۆری لێ نەکەن.

ئاخۆ ئەمە دڵی دەوڵەمەندەکانی بزوانێت، یارمەتی و بەشی هەژاران بدەن؟ وەهەژاری و نەداری بەختیار بکەو ئیحسان چارەسەر کرارە؟

یاخود ئەمە دڵی دەسەڵاتدارانی ئەرم گرتوە ڕەحم بەزوڵمکراوانو جەوساوەکان بکەن تاوڵم و زوڵمەکەر کەرز نەبێتەوە؟

بێگومان هەمو کەس ئەزانێ: بەهێزەوا

ئەم پیاو چاکانە و خێرخواز

ئەکەرچی ئەوانەی مۆڕێیەروەری و ئا. بەروەری و چاکەخوازی بەوە بەیەری ئاڕەوایی زوڵم و زۆرو هەژاری بان گردوە، بەڵام ئەیان تواینیوە ئەمە بکەن هۆی ڕاستەقینەی زوڵم و چەوساندەوەو هەژاری وبەدبەختی، هەر زوڵمێکی جا بەرەکەی لەوەش نەیان تواینیوە چارەسەری بکەن، هەم وەبزو ئەمیەتەن و ئەوان بەردەوام بوە، هەم زوڵم و زۆرو هەژاری.. چونکە پەیبان بەستوی ڕاستەقینەی دابەدکە ئەبێ، کێ خۆی نواند وە لەناکۆکی بەرژەوەندی دابەدتی خۆکاری بەرهەم هێنان و بزوتنی گەشەکردنی بەرهەم هێنان؟ بۆیە هۆی ئا. بەشی مرۆڤ کۆمەڵ بەهەر جۆر و ئاوڕێکەوە جیا بیای ئەسەڵاتدار ڕزبەرستەی داوودەزار، ئەڕێ ئەندوەهەژار، داوبوە هۆی چەوساندەوەی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە.

بۆیە ئەمرۆ ئەم بزوتنەوە ڕزگاری و هەوڵەدنی هەژاران مانای هەژاران پیاوچاکان نین خوانی گۆڕانی بنەچەکانەوەی مرۆڤ بێنێن لەلایەن مرۆڤەوە، تا مرۆڤایەتی بتوانێ ئایە ئۆتۆماتی سەرمایەداری ئەوە کەوا زەمینەی مادی گەلەکەیبۆی ڕانین و ئەجرێبەی مرۆڤ تا ئەمڕۆ بۆ گەشتە بڵەی ئەوزینەوەی هێزی ڕاستەقینەی چەوساندەوەو هەژاری.

ئەڕێ ئەمەیە ئەمەلەی هاغرەدان پێش، هەرچی ئەمرۆ ئەسیحەت و ئامۆژگاریەکە کەلکێکی ئەوتۆی نیەو چارەی بنەڕەتی بیاری داهەوارو نارەزایی کۆمەڵایەتی هاغرەقان ناکا، ئەگەر گۆڕان بگەنە گۆڕانی بنەچەی کۆمەڵایەتی، ئابووری، سیاسی، ئەرهەنگی کۆمەڵ زەمینەکەی خۆش نەکات، هەر لەبەر

ئەوەبە تەسپین لەگاتێکدا هەلبو
مەرجی شار پێشکەوتوترەت...ساوی
کۆمەڵایەتی ئافرەتیش بافتەرە، کەچی
بونگ هەلومەرجی ژیان دواکەوتوترە
.دۆخی کۆمەڵایەتی ئافرەتیش، لەرابە
تر.

هەر لەسەرەتای هەلومەرجەسی
کۆمەڵایەتی، ئابووری، قەرەنگی
ئاڕو دۆخە کارێکی وای کردوە کە
ئا کتەتن کاروبساری خێزان و
پاپەی ژن ا...ە دیهاتەکاندا
ز ئافرەتی نەرەنگ و نەریت و
صوفی دواکەوتوی سەردەمی دەبەگایەتی
دەرەبەگی، ڕێگە بخوێ، لەگەڵیدا لە
ئاڕ هەبان، بەڵە تا خەندەڕەبەگی
ڕۆڵ بەگوترەی بەدەکانی ئافرەت،
ئیراڵی ئەسڵی، ڕێگە شەرعی گرتە
نوێمەردەی گەنە کردن و دەڵاڵی
فەرەنگ و بەریت و خوڕافەتی
بناغەو...وری قوناغی سەرمایەداریە،
هەروەکو باڵەکانی مرۆڤسەرایەری
جیهانا هەندێ سەرەتا و دیگەرێشتن
(بڤهوم) و ڕێبو شوێنی گتتی هەبە و
ئەهەر ڕاڵتێڤەردا هەندێ(خوصیاتی
تایبەتی هەبە، هەروەها هەڵەی
داڕەتانیش لەسەرتاسەری دنیادا
هەندێ سەرەتا و تێگەیشتن و ڕاسو
تێچتی گتتی هەیە، کەبۆ هەموو
ئافرەتێکی ئەڵوێ لەهەر جێیەکا بێ،
ئەوەیان ئاڵنگ ئەوەش ئەهەمەز
ڕاڵتێکدا هەندێ (خوصیەت)ی
تایبەتی تێن هەیە، کەلەگەڵ سی
پلەی گەشە کردەسسی کاسوری -
کۆمەڵایەتیدو سەرەتا و ڕێبو شوێنەی
دین و کاس و جۆری تێگەیشتنی عورو
ڕەوشت و عورف و عادەتی کۆمەڵایەتی
گەو هەڵگەڕ، کە بەدرێژایی سیرو
لەو میژەدا بێگومان ژیاوون و
کۆمەڵێکیان پێک هێناوە.

ئافرەتی کوردیش، کەگەڕچی لە
سەرەتا گشتیەکانی ماڵی سەرۆک دا

وەکو هەموو ئافرەتانی دنیا ئەم
بەپێی دۆخی تایبەتی کوردستان،
دوغی کەماتیش هەندێ (خوصیەتی)
تایبەتی خۆی هەیە کەئە (خوصیات)
ی تایبەتی کۆمەڵی کوردستانەو
(ئەفاهیم)ی دین و ئەخلاق و عورف و
عادەتە داوچەیی و تایبەتیەکانی
خۆیەوە هەڵ ئوڵاون.

ئاری ئافرەتی کورد، بەم پێیەی
هەروەکو هەندێ تایبەتێتی خۆی
هەیە کە جیای دەکاتەوە لەهەموو
ئافرەتانی میللەتانی دراوسێ
و دنیا، هەروەها لەهەموو
کوردستان بۆخۆی هەندێ خوصیەتی
تایبەتی ساوچەیی هەیە کە لەسەر
شوێنەوە بۆ شوێنێکی تر جیاوازە،
بۆ وێنە لەگاتێکدا لەناو هەندێ
عەشیرەت و ناوچەی کوردستاندا
بەگێڕانەوەی ئەڵێن ژیانی
و خوگرتن بەتایبەتی لەناو دۆڵەژە
ڕاوسێی و هەڵاڕەکانی دا هەڵگرتن و
ڕەوکەوتنە و ئەمە وەکو ماڵێکی
گەورەی هەڵمێنراوەتەوە و خەڵکەکە،
بێ ئەوەی هیچ لەنرخ و بایەخی کەم
بکاتەوە، کەچی هەمان مەسەلە لە
هەندێ شوێنی تری کوردستان ولەناو
هەندێ عەشیرەتی تردا بەپێچ
دەغڵەتیەوە گەورەو تاوانێکی زل و
تێکدانی عورف و عادەتی کۆمەڵایەتی
داەتنرێ. لەبەر ئەوە هەر بەپێی
عورفی ناوچەکە جۆرێنەوەی عار و
گرینەوەی عەیب و ئاڕاستەکانی
تەبیع بگۆڕێنەوە.

ئافرەتی کورد چی گەرەکە؟

ئەگەر ئەم پرسیارە لەهەر
ئافرەتێکی هۆشیارو ئاگادارو
ڕۆشنبیر بکرێ لەوەڵام دا بەگورجی
ئەڵێن وەکو ئادەمزادێکی دیکەو
ڕەفتار لەگەڵ ئافرەت بکرێ، یا

بەوانەیەکی تر کە ماندانەی بەشار و هەیەشی لەمبەش هەی بێ .

ئافرەت نەتوانێ چی بکا ؟

لەروی خۆرهەڵاتەوە هەتا کەنار و پێشانەی بە بەشار و کەنگرێش لەمەبەدانی ئیشوکاری ژنەماری، کشتوکاڵیی، ئاژەڵداری، بەرهەم هێنان، کەنگرێگی ... تاد. ئافرەتیش دەتوانێ لەمجامیان بدا .

ئەراستیدا ئافرەت لەژیاری ئێستای دنیا و لەزۆر مەیدان دا توانیوێتی کاراییەکی و لیهاتیی خۆی بەمەبەستی ئەنانەت لەکۆرەکانی دیش دا هەزاران ئافرەت لە ئافرەتکانی ئامادەیی ، لە کارگەکان دا کرێکار، لە فوتبالیست و ژنگۆکان دا ئاموستان، لەسەرخۆیانەکان دا پەرستیکار و دەرمانچێن ، سەدان ئەندازیاری ئاوەدانکاری ... یان دا هەنگەوتوە

ئافرەت وەهای نۆرشکێنە لەسەر خۆرهەڵاتە؟

هەیەکی هەجووری کۆرێدەربارەی ئافرەت ئەڵێ: شتێک لە پێشە هەرچی چ نێرینە و چ مێ بێ، هەیە بەسەدی ئەخرۆیەی سەدان سال و سەدان پەت و بەرەی کۆرە . کە لەوراستیدا ئەنوێنێتەوە کە ئەگەر ئافرەتیش ماوەی کارکردنی هەبێ و بکەوێتەکار هیچی لە پیاو کەم نابێ.

ئەمارەی جەنگی دووەم بەشداری کۆرەکانی کۆرەستان لەراستی کە ئافرەتی ئێمە چ لەرزۆکەسی ئازایەتی و پڕ خاتری و سەر بەرزانەیان هەبوو لە پارێزەندانی پێشمەرگەدا بەهاندان و وریاکردنەوە و زانینانە بەرەو بەرەی نوێنی و ئاوەدانەوە و لەبەرکردن

لەکاتی ئەمارۆدان دا بەئاگادار کردنەوەیان لە هێرشی ئاسمانی و دوژمن، بەهێنانی ئاو و ئاوردخۆشکا و هەوال بز مەدەت نوێن مەنگەرەبەر و ئاگر باراتی گوللەدار و بۆ نرمناکا ئەرین جێگەی ئەرد پێکەدانی خۆکاوی، بەهێنان و بردنی نامەز نوسراوەی نهێنی وبەیان وبلاوکراوەی شۆرشگێرانە .

زۆر جار ئافرەتی کۆرەکاری و قسەر باندان و بەباسەتە هەتەق مارچنوی ئافرەتسانی کۆرەستان ، چ ئەوانەی لەسەر کەرکاری پێشەوەگەن ... ان گیراون و ئەرانەتە زیندانەوە ، یا ژاوژاون و دەربەدەر بوون ... خۆراگێکی مەعنەوی زۆر بەهێز و کاریگەریوە بۆ لەوەی رژێمی پێشمەرگەکانیان لە چیا بدۆڕێنێ و نا ئەوا هەتاپە مەنگەرەکانیان بۆ دوژمن چۆڵ بکەن و لەگەڵ بەرامبەکان دا دراوەتە هۆیان لەسەر بەخۆیی خۆیان ئازیز و مەتگەمەدا وانگرن و بەمەبەرزیدەوە مێنە بای نەنارە. زۆر لەو پێشمەرگانەی کەوە چەند سالێ خۆیان راگرتوە و گەسوکاریان لەسەر لەوان لەلایەن داوێ دەزگا فاشیستەکانی رژێمەوە گیراون و لیهاتە کراونەتە بارمەتا و ئازاردراون و ئاشکەرا بەرامبەر بەرزەی لەو ئافرەتسانەن کە ولەتوزی دوژمن لەی توانیوە بیان رۆخێنێ و لە لایەکی ئەرێشگیرانەیان بکاولەیانی کەوتی ... لەبێن داوای جەلادە فاشیستەکانی رژێم - داوا لەرزۆلە پێشمەرگەکانیان بکەن خۆیان بدۆرێنن خۆیان بدەن بەدەست دوژمنەوە لەبەرامبەر ئەوەیان ئەرێشگیرانە ، هانیان کەدان ، بێن کەرەی گوێ بدەنە کەوتی چی بەسەر خۆیان دێ ، نا ئەوا دڵنیبی خۆتن و نا ئەوا هەتاپە یەکا دانەنێن و

ئەبێ هەڵوێستی شیعە لەئاقسەرەت چۆن بێت ؟

هەر بۆ یەڵاڵەکانی سەدام دانەنەوێنن

رۆژێکا دێ هەڵوێستی ئەو ژنە نارەحاتانە دەبان ئیمرۆ پیرۆگ و داستانیان لەسەر ئەنوسرێنەوە، کە لە دەرگای ڕیندانەوە، یاخود لە خوێن ڕۆژەکان ئاوبان ئەخوێندنەوە، بۆ ئەوەی بەر بدرێن نەبان ئەزانی کورەکەیان ئەهید بوە یا ئەناپەم بۆشتەوە، دوعایان ئەکرد کسورە پێشمەرگەکەیان ئەهید بوبێ سەگ نەسلیم بوبێتەوە.

ڕۆژێکا دێ هەڵوێستی ئەو ئیستر ژنانە بەشانازیەوە لەڵبەرەکانی مێژودا ئەنوسرێتەوە، کە لە ئەسابخانەکانی ڕێژیمی فاشیستی عیراق دا ئەیان بۆ دوا چاوپێکەوتنی ڕۆلەکانیان بەر لەهەڵواسینیان، گەچی ئەگا هەر لاواری و ورەاوی بان دەر نەکەوێ، بەڵکو بەگا پارچە زرەو زاد و ئومید بوبێ بە ڕۆژی مەرگەوتنی گەل و ڕۆژی شکاستی هێزی ڕەش ئاگیرم.

لەڕاستی دا هەڵوێستی شارەزای کوردستان لەحەبانی خۆڕشگێرانەی گەلەکەمان و ئەو دەورەی لە بەرەوپەرە و ئیرگرتن ڕاماندان و کوشتی ڕۆلەکانیان داسوبانە، ئەگا هەر خۆراگێکی مەعنەوی کارێگەربوە بۆ خۆراگرتن و گۆڕانەدانی ڕۆلەکانیان، بەڵکو ئابانی سەربەرزیەتامەخانەو جێگەی شابازی و خۆبەتوە هەڵگێشانە بۆ هەمو گەلی کورد.

شارەزای کورد ڕەنگە بەدەگا و فیتەکدانەوە بەشداری حەبانی خۆڕشگێرانەی نەکردبێ، بەڵام لە ڕاستیدا بەشدار بوونەکەی شێوەکی شەرعی گەمتر نەبوە لە خۆڕشگێرانی ئیری گەلەکەمان، چ پێشمەرگە و چ ڕۆشنبیرانی سیاسی.

ئافیەتان زۆر کەس و ڕۆژلا مەبێ ئافرەت شەکەن وەکو جۆبەکا بۆ دامرکاندنەوەی شارەزوەکانی پیاو، بەڵام ئەبێ خوێنەری لێمە لەئافرەت بدەنەوای جیاواز بێ لەمی ئەماسەو ئابێ بەهیچ جۆرێک بەچاوی نیشتر کردنی شارەزوەکانی پیاو سەیری ئافرەت بکرێ. بەڵکو ئەبێ سەیری ئافرەت بکرێ وەکو ئادەمزادێکی تەواو، وەکو نیوەی کۆمەڵ، کسە ئەتوانێ لەگۆڕان وگەشەپێدانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی و سیاسی کۆمەڵ دا نیوەی هێزی کاری بێ، وەئەتوانێ لەخەباتی خۆڕشگێرانەدا نیوەی هێزی شەڕو خەباتی بێ.

ئەبێ هەوڵ بدرێ گەبەچاوی گۆڕنکیەوە، سەیری ئافرەت وخەباتێر تێکۆشانی بکرێ. ئەبێ هەوڵ بدرێ کە شوێنی ئاسایی خۆی لەناو جوڵانەوەی خۆڕشگێرانەدا بگرێ. ئافرەت ئەتوانێ نیوەی کۆمەڵ بێ لەسەر بەرەمەبێتنان دا، نیوەی هێزی مرۆیی خۆڕش بێ لەو ملمانێیەدا کە لەگەڵ هێزی دوژمن دا ئەیگا، بۆیە هەروەکو لە قۆناغی گەشەپێدانی ئابووری کۆمەڵ دا، ئەگەر نیوەی هێزی کاری یەکی گەرنێ تێکۆشای جوڵانەوەکە لەگەڕەی نێ ئەگەوێ، هەر وەها لەحەباتی خۆڕشگێرانەش دا ئەگەر نیوەی هێزی ئادەمزادی لەم ڕەگە دوور خرابێتەوە، ئەوا لاوار ئەبێ. بۆیە ئەبێ هەوڵ بدرێ بۆ هەوەی ئافرەتان هۆشیار بکرێتەوە، بار بدرێن، لەچوار چێوەی بزوتنەوەی خۆڕشگێرانەی گۆمەڵایی خەڵکەدا بگەڕێ بخرێن، هەم ڕێکخراوی تایبەتی خۆیان دروست بکەن و هەم بەشداری بکەن لەحەبانی ڕێکخراوسیاسیەکان دا.

ئاشتیخوازانە بۆ دۆزینەوەی چارەسەرێکی دادپەروەرانە بۆ کێشەکانی خەڵکی کوردستان و بەدیهێنانی ئاشتی و ئاسایش لە ناوچەکەدا.

ئەم ڕاستییە ڕوونە کە ئەگەر هەندێ ڕێکخراوی نێودەوڵەتی و مرۆڤدۆست هاوکاری هێزە دژە مرۆڤییەکانی ڕژێمی بەعس نەکردایە، ئەوا ئەنفال و کیمیاباران و کۆمەڵکوژی هاوڵاتیانی بێتاوان ڕوونەدەدا. ئەگەر هەندێ ڕێکخراوی نێودەوڵەتی و مرۆڤدۆست هاوکاری هێزە دژە مرۆڤییەکانی ڕژێمی بەعس نەکردایە، ئەوا ئەنفال و کیمیاباران و کۆمەڵکوژی هاوڵاتیانی بێتاوان ڕوونەدەدا.

ئافرەتان دەتوانن بەشداری هەبانی جۆرەکانی خەبات و تێکۆشان بکەن. ئەتوانن ماندوبوون و خۆپیشاندانی گەورەو فراوان دژی ڕژێمو ئاوانەکانی ساز بدەن. ئافرەتان دەتوانن بەشداری هەبانی جۆرەکانی خەبات و تێکۆشان بکەن. ئەتوانن ماندوبوون و خۆپیشاندانی گەورەو فراوان دژی ڕژێمو ئاوانەکانی ساز بدەن.

دەتوانن ڕۆژبەی خەو خەرکانەی بیبا و لە ڕێگەڕاوی میانیدا ئەنجامی کەدانا ئەمانیش ئەنجامی بدەن، ڕەنگە بەهۆکەی ئەوەی کە ئافرەتە، بتوانێ لە هەندێ شوێن وکات دا، هەندێ کار چاکتر ئەنجام بدا بێ ئەوەی بەرنجی دۆزمن بۆ چالاکیەکانی خۆی ڕابکێشێ. دەتوانن ڕۆژبەی خەو خەرکانەی بیبا و لە ڕێگەڕاوی میانیدا ئەنجامی کەدانا ئەمانیش ئەنجامی بدەن، ڕەنگە بەهۆکەی ئەوەی کە ئافرەتە، بتوانێ لە هەندێ شوێن وکات دا، هەندێ کار چاکتر ئەنجام بدا بێ ئەوەی بەرنجی دۆزمن بۆ چالاکیەکانی خۆی ڕابکێشێ.

ئافرەتان دەتوانن لەنا وچەکانی ژێر دەستی دۆزمن دا و لەدەڤەرێکی بەهێزەکانی دەسەلات ڕەسوڕەنگی دا، چالاکی ڕۆژهەڵاتیانەی گرنگا بنوێنن و بەزرەبەی کاریگەرو کوشندە لە کۆنەکنوکەرو چالاکاو هێزەکانی ڕژێمو دا بەزراو سپای و خاپوری و لەرهەنگبەکانی بدەن، بەتایبەتی ئافرەتان دەتوانن لەنا وچەکانی ژێر دەستی دۆزمن دا و لەدەڤەرێکی بەهێزەکانی دەسەلات ڕەسوڕەنگی دا، چالاکی ڕۆژهەڵاتیانەی گرنگا بنوێنن و بەزرەبەی کاریگەرو کوشندە لە کۆنەکنوکەرو چالاکاو هێزەکانی ڕژێمو دا بەزراو سپای و خاپوری و لەرهەنگبەکانی بدەن، بەتایبەتی

ئەگەر هەندێ ڕێکخراوی نێودەوڵەتی و مرۆڤدۆست هاوکاری هێزە دژە مرۆڤییەکانی ڕژێمی بەعس نەکردایە، ئەوا ئەنفال و کیمیاباران و کۆمەڵکوژی هاوڵاتیانی بێتاوان ڕوونەدەدا.

ئافرەتان دەتوانن بەشداری جۆراوجۆری خەبات و تێکۆشان بکەن و ئەرکەکانی خۆیان ئەنجام بدەن.

ئافرەتان دەتوانن لەگەڵ هاوسەرەکانیان و ئەندامانی خێزانەکانیان و هاوڕێکانیان و دراوسێکانیان و لە ناوچەکانی خۆیان بەشداری چالاکی ڕۆژهەڵاتیانەی گرنگا بنوێنن و بەزرەبەی کاریگەرو کوشندە لە کۆنەکنوکەرو چالاکاو هێزەکانی ڕژێمو دا بەزراو سپای و خاپوری و لەرهەنگبەکانی بدەن، بەتایبەتی

ئافرەتان دەتوانن لەنا وچەکانی ژێر دەستی دۆزمن دا و لەدەڤەرێکی بەهێزەکانی دەسەلات ڕەسوڕەنگی دا، چالاکی ڕۆژهەڵاتیانەی گرنگا بنوێنن و بەزرەبەی کاریگەرو کوشندە لە کۆنەکنوکەرو چالاکاو هێزەکانی ڕژێمو دا بەزراو سپای و خاپوری و لەرهەنگبەکانی بدەن، بەتایبەتی

ئافرەتان دەتوانن بەشداری هەبانی جۆراوجۆری خەبات و تێکۆشان بکەن و ئەرکەکانی خۆیان ئەنجام بدەن.

ئافرەتان دەتوانن لەگەڵ هاوسەرەکانیان و ئەندامانی خێزانەکانیان و هاوڕێکانیان و دراوسێکانیان و لە ناوچەکانی خۆیان بەشداری چالاکی ڕۆژهەڵاتیانەی گرنگا بنوێنن و بەزرەبەی کاریگەرو کوشندە لە کۆنەکنوکەرو چالاکاو هێزەکانی ڕژێمو دا بەزراو سپای و خاپوری و لەرهەنگبەکانی بدەن، بەتایبەتی

ئافرەتان دەتوانن بەشداری جۆراوجۆری خەبات و تێکۆشان بکەن و ئەرکەکانی خۆیان ئەنجام بدەن.

ئافرەتان دەتوانن لەگەڵ هاوسەرەکانیان و ئەندامانی خێزانەکانیان و هاوڕێکانیان و دراوسێکانیان و لە ناوچەکانی خۆیان بەشداری چالاکی ڕۆژهەڵاتیانەی گرنگا بنوێنن و بەزرەبەی کاریگەرو کوشندە لە کۆنەکنوکەرو چالاکاو هێزەکانی ڕژێمو دا بەزراو سپای و خاپوری و لەرهەنگبەکانی بدەن، بەتایبەتی

* * *

ئەمەش بەیانێکی حیزبی دیموکراتی کوردستانی خۆرانە کە هەندێ ڕێ و خوێنی بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ژن و ژن خوازی دیاری کردووە وەک بەڵگەنامەیەکا لەو بارەیەوە ئەیەینە بەرچاو:

هاوبیستمانە خۆشەویستەکان
خوشکا و برایانی بەڕێز

لەو کاتەنا کێشەکا هەرکی هەسوو لایەکمانە. بۆ پێشەو بۆ هەموو یەکێتی کەلەکەمان و بۆ باشبوونی ڕۆژێکی بەختەوەرانە زیاد تیرو زۆر تر تێکۆشین.

هەروەها دەبێ لەتەواوی ئەو هێزانەش کە بەگژدووبی گەلەکەمان لاوازە دەکەنەوە بیارێزین. دەش زانین کەگۆ بەنابەدڵی بە مێژدان بێجگە لەوەی کاریگی زۆرنا ئەنامانن

ئاوەڕۆیە هزیەکی گەورەتی بوە بۆ دوژمنایەتی لەنێوان خەڵکی کوردستاندا و بۆتە هۆی هەڵوەشانی زیاتری هەزار مال ومنداڵی بێگوناح

لەلایەکی دیکەشەوە بەردی بناغەی دۆمەڵێکی خوێنمەت، پێکە هاتبی زیاتی هاوبەشی ژن ومێردە بستە شۆڕەیەکی عادڵانەو بەرابەر.

هەر ئەمەوەیەکە بۆ بەسەرەی داهاتوی دڵسۆز بێ دەبێ زیانێکی دروستکەرنا و مال دا دەبێ دەست بێ بگەوزێنەو کارەش هەر چەشنە عادڵانەی خوارەوە دەخەینە بەرچاوی هاوڵاتیانی بەشەرەف.

حیزبی دیموکراتی کوردستان هیوادارە وەک هەموو کاتێک لە لایەن خەڵکی بەشەرەفی کوردستان پشتیوانیلێن بکرێ، بەتایبەتی بەڵاگانی کوردستان بۆ بەرەوپێشبردنی ئەو کارە چاکەی هیواخوازمان. ئیمە ئەو مەبەستانەش بەکێنی لە ڕاسپاردەگانی کونگرەی چوارەمی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران.

ئەگەر بەزۆری بە مێرد نادرێ و لە ڕوی دین و دنیاوە کارێکی ناڕەوایە

١- ئەواوی ئەو کچانەی لەسەر پشتی لانکی بان بەنابالقی ماڕە کراون دەبێ بەخوێندکی ئەم مافەیان بکرێتی و ئاینی ئەو خوێندنە لە پێنج هەزار تمەن زیاتر بێ.

٣- ژن بەزە لادەچن و سەودا بە کپانی کورد بۆشانی گەلەکەیمان شورەیی.

٤- شیرمایی بەهیچ جەشنێک نابێتی

٥- کچ لەبەر خوێن نادرێ و گێشتەی خەڵکی دەبێ لەرێگای دروستەوە چارەسەر بکرێ

٦- مارە بڕاندەی زۆر بە نایەتی لە ماڕەکانی کوردستان بوتە مایەی ئێێ و بڵوبونەوە بە بێ توانا کەم بکرێتەوە. حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ سەرکەوتنی ئەو کارە چاکانە داوای هاوکاری لە هەواوی دانیشتوانی کوردستان دەکا

دەفتەری سیاسی
حیزبی دیموکراتی کوردستانی
ئێران
١٣٥٩/١/١

ئینکەی ژین
www.zheen.org

* هیچ جۆرە جوانەوەیەکی شۆڕشگێڕی نیە بێ خوڕتکی شۆڕشگێڕی
* ئەو گەلەی ئامادە بێت قوربانی بدات و خاوەنی قوربانیی یەکی زۆر بێت هەر بەر ئەگەوێت.
* ئازو لادێ ئاسمان کاول ئەکرێت لەشەڕی درێژخایەندا بەڵام چوانتری دروست ئەکەینەوە.
* هەزاران سڵاو لە گیانی شەهیدانی شۆڕشی درێژخایەن.

شەهید ئەنوەر محەمەد ئەمین قەرەداغی
ئامراوە:
هیوا
ژوری خنکاندن لە موسڵەوە
١٩٧٢/٨/٢٠

راپۆرتێك دەربارەی سلڤادۆر

نزار قەرەج

سلڤادۆر (El Salvador) وڵاتێکی بچکۆلەی ئەمریکای ناوەڕاستە، درێژیەکەی ٦٠ کیلۆمەتر و پانیەکەی ٧ کیلۆمەترە، لە ڕۆژئاوای هەندوراس ئەدا کەڕوونە سەر ئۆقیانوسی ئارام.

ڕووبەرەکەی ٢١٢٩٢ کیلۆمەتری چوار گۆشەیە و زیاتر لە ٤،٥٠٠،٠٠٠ مامۆن کەسی تیا کەزی ... ئاستەم بەڕەی بەڕیوتی (٢٢٠،٠٠٠) هەزار

/

ئەس‌لەمەگ کۆمکە وتەلاری چوارەم بەمالەی گەورەو دارا و دەسەلاتدارا (مان سلفادۆر)ی بابەتختیستان رازاندوتەوە.

هەر وڵاتە گەرچی دەیان لوتکەی پڕکانی هاگریزنی تێدابێ جێگا کەوشی لەسەر بۆرگانیکی سیاسی گەورەتردا دەزێ.

باری کۆمەڵایەتی و ئابووری

سلفادۆر مەرزای شەوەی ... رووبەر بۆگواتیمالا، بەڵام دانیشتوانی زۆرە. لەهۆزەوە پاشگەوتنی کۆمەڵایەتی، ئابووری، سیاسی لەژێر چەتری فیودالیزم و ئۆلگەرکانیدا تۆمار نیا مەڵێن داوە.

وڵاتێکی کشتوکاڵییە، قاوە بەلۆکە سوور بەرهەمی سەرەکییەتی و ٤٨٪ ی بارهەی سلفادۆرە کە قاوە بەشێکە گەورەکەیەتی و لۆکەش ٥٪ ی غەو بارهەیە دەبێ.

لەسالی ١٩٧٥ دا جوتیاران ٤٦٪ ی دانیشتوانی هۆن، لەزیانێکی سەخت، کۆزەرانێکی نزۆدا خەڵاوی، بەوپەڕەوەی بەمالە گەورەکانیان دارەکانیان نەزمی .. ٩٥٪ ی جوتیارانە ناچوانن هۆزەوە بخوێنەوە نانوێ ڤیانی خۆیان سوکەر بکەن کەچی بەشەیا بەمالەی (ڤوناژن) سالی زیاتر لە ...ع دەن قاوەیان دەست دەکەوێ.

٤٦٪ ی دێهاتیەکان کرێکاری وەرانەن و زەوی وزاریان نیە، یا کەمتر لە یەک هیکتار زەوی تکا دەبەن و بەشێکی تریشیان کۆچەرن.

کرێکارانی پیشەسازی وەرچەرخانی بر لەهەموو لۆشبەکی ڤیان و لە حزبەتکوزاری دەندوسەتی و کۆمەڵایەتی بۆیەش، رابۆرشکەسی لیژنەی یارمەتیدانی ئاوە

بەگشتووکان ئەڵێن ڕاهاتنی سالانەی ٦٠٪ ی دانیشتوانی لە ٤٨٠ دۆلار تێپەڕ ناکا، وەنزیکەی ٧٥٪ ی دانیشتوانی سلفادۆر نەخوێندەوارن.

لە بەرامبەری وڵاتەدا تەنها ١٤ بنەمالە خاوەنی زۆربەی زۆری سامان و دارایی و زەوی وزارن، کۆمپانیا و کارگەو بانکەکان موڵکی ئەوانە و بنەمالە دەسەڵاتدارانەن کە نوێنەری بۆرجوازی کۆمپرادۆری سلفادۆریان پێکدێنا و بە هاوبەشی لەگەڵ سەرمایەداری ئەمریکا و گرۆ دراون کە هۆزیان بنەمالەی بێکانەن و بەشی زۆریان ئەگەڵ داگیرکەرە ئیمپریالیستەکاندا، لەسەرەتای پەلاماری داگیرکەرانەی سلفادۆرەوە لە ئیمپراتۆرەکانەوە، دەوڵەتی ئریەیان جولەکەی ئەوانەدەی و ئینگلیزمن.

هەڵمەتەوەی سیاسی ورایەڕینی جەماوەر

لەگەڵ گەلانی جیهاندا، کۆمەڵەی خەڵکی سلفادۆر بەدەنگی سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەری مەزن رابگەکرین، دەیانبەیەکەلەگرێکارانی ئریەیا پێکەهاتووی ڕزگارکردنی کرێکارانی ڕەنجدەرانی سلفادۆر وگەشەکردنی کۆمەڵایەتی بوون، بەپاوی کۆمۆنیستەوە خۆیان ڕێکخست. دەڤەڵیان قەدەغەی دەرس وبەندەکانی شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەرخنەوەی کرێکارانیو خۆیان بەدەنەمەر ڕابەڕێتی گەنەکران وسەرکەوتن.

لەسالی ١٩٣٠ دا ئەرخی قاوە شکا، ڕۆژانەی کرێکارانی قاوە هاتە خوارەوە بۆ نیوە، هەوکریکسارە کۆمۆنیست وشۆڕشگێڕانە توانیسان رابەری مانگرتن وخۆپیشاندانی ... کرێکاریکەن. لەگەڵیەوەدا کەبزوتنەوەگە هێندا ساوا بوو هێزی هەتوانی بەرگەوتنی گەورە بەدەست بهێنێ بەڵام بە شێوەیەکی کاریگەر

دۆخی سیاسی وڵاتی هەژاند بۆیە ئەمریکا ناچار بوو کەوتەوە ڕاپەڕینی خەڵک و هەموو بەڵێنەکانی بەجێ هێشت و لە ساڵی ١٩٢١دا کۆتایی بە سەربازی هێنا.

ڕاپەڕینی شیرالکۆ:

ئەگەرچی سەرکۆماری ئارەزوەندان بۆ مانەوەی چەند ساڵێکی تر لە دەسەڵات هەبوو بەڵام مەترسی ڕاپەڕینی کرێکاران و ڕەنجدێران ناچاری کرد بۆ گەشەسەندنی دیموکراتیەت بێتە گۆڕێ، بۆیە لە هەڵبژاردنی ساڵی ١٩٢٦دا ڕێگەی بە کۆمۆنیستەکانیش دا بەشداری هەڵبژاردن بکەن، بەڵام کاتی ڕوانی بەقازانی کۆمۆنیستەکان لەناو چەکانی خۆرداڕای وڵاتەکەدا سەرکەوتنیان بەدەست هێنا، بەتێکڕای گەڕایەوە سەر ڕەچەڵەکی خۆی و ڕۆژبەڕی کرێکارانی شەو ناوبانگی لەکارکردن بێ بەڕی کرد... کرێکاران و ڕەنجدێرانیش دەستەوی کە وەک ڕەنجبەر نەبون، بۆیە کەوی ٢٢ و ٢٣ی حوزەیرانی ئەو ساڵە سەرتەورەدا بەوە هێڕشیان کردە سەر داوودەزگای سەربەخۆچەکانی جۆرج و ڕۆزڤیلت گرتە دەست. چوارەمین ڕۆژی ڕاپەڕینەکە هێزێکی سەربازی زۆر بەئامادەی کرێکارانی فیوالکۆی داو، ناوچەکانی لێ کردنە گۆڕەی خوێن، وەبڕێکی ١٠٠٠٠ کرێکار بریندار تورەبانی و هەوێنی ڕزگەشتێکی جەنگی ئەمریکا بەهەڵەیان گەیشتنە کەنداری بەندەری ئاکاهوتلا، تا پشتیوانی لە ڕاپەڕینەکەی کرێکارانی ڕاپەڕیوەکان

ئەو ڕاپەڕینە دوێنێکی نوسۆی ڕەمساند، ئاکۆکی خزانە هەناوی چینە دەسەڵاتدارەکانەوە، ئاکۆکی چەناوەڕۆ چینە دارا و دەسەڵاتدارەکانی فوڵتەر وتوندوتیژ تر کرد... بەڵێنگی بۆرجوازی گەیشتە ئەوڕڕایە کە ئەبوو بەهۆی هەستی ڕیەڕەمەوە، بارهەڵگری خەڵکی ڕۆژبەڕۆژەوەندی خۆی بکات، بەڵێنگی تریش هەبوو لەو بوارەدا، مایەوە کە بە تێپەڕبوونی ڕۆژێک دڕێژە بەچەوسانەوە بدات

* * *

لەسەردەمی دوەمین جەنگی جیهانیدا بارێ ئابووری وڵاتەکە ڕوی کردە بوژانەوە، هەڵومەرجێکی نوێ تریش بۆ بزوتنەوەی خۆرهەڵگیرانەی سازبوو، خوێندکاران و بەشێکی ئەسکەری کەڵایەنی چەپی هەبوو دەستوری دەگرت، لەگەڵ بۆرەوازیە لیبڕاڵەکاندا پشتیوانیان لە بزوتنەوەی کرێکاران و وەرێزیان دەکرد. ساڵی ١٩٤٤ ڕاپەڕینێکی نوێ لەئارەکاندا بەڕیا سوپای ئەمریکا ڕاپەڕینەکەی بۆ سەر کوشتەگرا. دیسان ئەمریکا ڕاستوخۆ دەستی وەردارەوە کاروباری ساڵانی دوورەسەر ئاڵوگۆڕی ناچار کرد استقالە بکات.

ئەمجارەیان بورجوازی دەسەڵاتدار و ئەلیتەکان لەجاران زیرەکتربوون، بایەخێکی ئایدیەلیان دا بەبونیادان و وەرێزیان و کرێکاران کەنوکاڵ، بەڵام بەئیاری گەندەڵ کردن و پوچڵ کردنیان، ئەوەبو لەڕێگەی ڕاپرسی فاشی ئیتالیاوە) حاکمەوە ڕێکخراوێکی لەناو کرێکارانی ئارەکاندا گونەکاندا پێکهێناو بەڕەبەکەی ڕۆژبینی هێنت بەدەستیان بۆیارەتی دانی ئەو کرێکارو وەرێزە هێزاسە کەشەبن بەشەندام لەو ڕێکخراوەدا بەو جۆرە ژمارەیەکی زۆر هەڵگری لەناو هەڵژاری و نەبونی خۆیان ڕووبان کردە ئەو ڕێکخراوە تا ١٥٠٠٠ گەندامی ئیا کۆ بوەوە لە

بەرامبەر، کونفدراسیونی گشتی کرێکارانی ئافراندوە ی چەپ ، ریزبەندی ، کونفدراسیونی گشتی جوتیارانی ی دامەزراند ، و کونفدراسیونە چەپەگەشی ناچار کرد کە داخوازی وچالاکی خۆی لەسنوری داخوازی ئابووری دا کۆبکاتەوە .

ساڵی ١٩٦٠ لەروی چالاکی ڕێکخراو حزبە چەپ و شۆڕشگێڕەکاندا ڕەزبەم ڕێکخراوێکی نیمچە سەربازی بەناوی (ڕێکخراوی دیموکراتی نیشتمانی)یەوەدامەزرابوو کە وێڕای بەشێکی زۆری هەوادارانی لادێ بەڵای خۆیدا ڕاکێشابوو ، شەوی ڕێکخراوە دەوڵەتیە شەرکی شەوی هێنابوو کە دەستی خۆی کەهەمیشە لە بەدەستهێنانی چالاکەکانی گرێکساران و جوتیاران و حیزب و ڕێکخراوەکانی خۆپۆزسیۆنی لەناو بەری ، و هەموو ئۆرگانێکی جاسوسی لەسەرانسەری کوندەکاندا ڕێکا بەبێنێ ، بۆیە بەدەستهێنانی ووریاکانی خۆی فێری بەرتیل خۆری کەکردو بە کۆیلەی کوندەکان دای دەنان، تاوەکو هەموو سیوێل و چالاکی خۆپۆزسیۆنی بێ ڕابگەیەنن .

بەو جۆرە لەساڵی ١٩٧٠ەاتزیکەی ٢٠٪ دادیمۆکراتی کوندەکان لەداوی کەو ڕێکخراوە فاڵان، و زیکەی ١٠٠٠٠ گەسیان بەکدار کەردە.... زەبرالە کۆنەپەرێزەکان بەسەر شێوەیەکی هەواری وبەبێ حەڵکیان خۆی جەماوەر ئاراستە کەکرد .

گەشە کردنی ناکۆکیەکان

گەشەکردنی بەخەساری وتەقەلای بەردەوامی بەساڵەکەورەکان بەنوێن فاراتج و ڕەتانسیۆنەوەی چەوساوەکاندا لەلایەکی ، خیتجاهی بورجوازی لیبرالی هێنە سەر ڕێگای گەشەکردن، و تەقاندنەوەی ناکۆکیەکانی بورژوازی مەکەری دەسەڵتدار، لەلایەکی تریشەوە بزوتنەوەی خۆرشکێرانەی بەردەوام بێتن وبەرێکاری دەسەڵاتی بۆرژوازی مەکەری شەکردەوە ... جێگرا ناکۆکیەکان بەردەڵگۆی و نوێندو تیز بون شەچون .

* لەریزی بورژوازی و تەسەرکاندا، گەشەکردنی خیتجاهی لیبرالی هەڵبەرێکی ڕای ڕەخساند ، کەشەسەرە لاوەکان زیاتر ڕووبکەنە بەخۆرگردن و چەسپاندنی دەستور ، زەنبرالەکانیش تا قەهات خاسیان لەسەر تیرۆر داپاڵۆمین داشەدا .

* ساڵی ١٩٦٠ پارتی دیموکرات مەسیحی کە نوێنەرە ئاوەجەکانی تارەکان و بورژوای بچوک و قەرمانبەران، پایەگای بنچینەیی بون و ڕێبازێکی ڕیفۆرمیستی گرتبوە بەر

* پارتی سۆسیال دیموکراتیش، تا قەهات لاواز قەبو، ڕەڕتیاری ڕیفۆرمیستی و هاوکاری دیموکراتی مەسیحی گرتبوە بەر ، وبەشێکی زۆری بنکە کۆمەلایەتیەکانی خۆی لەدەست دەدا

* لەناوەڕاستی هەشتەکاندا (پارتی زیانەوەی کار- PAR)ڕێبازی چەپی گرتە بەر، بنکەی سۆسیال دیموکراتی گرتبوەو بنکەچەکدارمیە کانی بەڵای خۆیدا ڕاکێشا . پاش ئەوەی چالاکی هەم پارتیە قەدەغە کرا . ساڵی چەپی هەم پارتیە لەگەڵ ڕێکخراوی (یەکێتی دیموکراتی نیشتمانی) کە ١٩٦٨ - ١٩٦٩ دامەزرا بۆ نیکەڵ بو،

خیتجاهی ڕادیکالی

لەسەرەتای ساڵی ١٩٧٠ وەخیتجاهی ڕادیکالی لە قۆناغی چەندوناوچکی گرنگە دا کەوتە گەشە کردن وبەرە بەدن، وروالەتی زۆربەی حیزب و

ریکخراوەکانی خۆپیشاندان گرتەوە. ساڵی ١٩٦٩ هەنگی هندوراس-سلڤادۆر جگە لەوەی پاشماوەی کارەساتی ڕابردوو و سەرمایەی هەبوو هیچ هێزێکی دیکەی نەبوو. هندوراسیش لەڕوی فەرمانڕەوایی جوتیارەوە هێز نەبوو نەدەتوانی بەرگری لە خۆی بکات. هەڵبەت هەندێک لە ڕاپەڕاندنەکانی بەرنامەی چاکسازی زەوی لەلایەن حکومەتی سلڤادۆرەوە بەڕێوە دەچوون، بەڵام ئەمانە بەشێوەیەکی سنووردار و بەشێوەیەکی ناڕێکوپێک جێبەجێ دەکران. ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە ئەو بەرنامانە بەشێوەیەک دانرابوون کە ڕێگە نەدەن بە هیچ گۆڕانکارییەکی ڕیشەیی لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵیدا. ئەو بەرنامانە تەنها بۆ ئەوە دانرابوون کە ڕێگە بە گەشەکردنی سەرمایەداری بدەن لە کشتوکاڵدا، بەبێ ئەوەی هیچ گۆڕانکارییەک لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵیدا ڕوو بدات. ئەمەش بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ ڕێگە نەدەدا بە هیچ گۆڕانکارییەکی ڕیشەیی لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵیدا.

* ئەنجامی ئەم بەرنامانە بۆ جوتیارانی بێزەوی و هەژار ئەوە بوو کە ڕێژەی بێکاری لە ناوچە لادێییەکاندا زیاتر بێت، ڕووبەری زەوی ئەو جوتیارانەی کە زەوییان هەیە کەمتر بێت و ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە هیچ زەوییەکیان نییە زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە شارەکان زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە وڵاتانی دراوسێ زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە ئەمریکا زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە ئەوروپا زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە ئەفریقا زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە ئاسیا زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە ئۆقیانووسیا زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە ئەنتارکتیکا زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە ئەستێرەکانی دیکە زیاتر بێت.

* ئەنجامی دیکەی ئەم بەرنامانە ئەوە بوو کە ڕێژەی ئەو جوتیارانەی کە ناچار دەبوون بۆ بەدەستهێنانی کار بچنە ئەو شوێنانەی کە هیچ شوێنێک نین

چەپڕەوی پارتی کۆمۆنیست و حوشیدە
کارانی مارکسیستی رانکو پێکهاتن،
هەرکێ سەرەکی ئەو هەستە پەکخراوە،
پارتزگاری کردنی رێکخراوەکانی
کرێکاران وهاوپیاران بو لەبەرامبار
دانی چەکداری رێکخراوە راستڕەوە
نەوزبستەکانی رێژیم . دوابەدوای
ئەو ساڵی ١٩٣٢ دا (لەشکری
ڕزگاریخوازانەی گەل) دامەزرا کەلە
ساڵی ١٩٢٥ دا . لەکۆری گیروگرفتی
بەرەوپێش خۆیدا سوود لە هێرشە
چەکدارەکانی سەرکوتی نیشتمانپەروە
لەساڵی ١٩٢٩ دا دوادی هەڵدەستا
لەبەرامبەر کۆمپانیا
نەتەوەییەکان دەستگیر بکا و لە
بەرامبەر گەورەکانیان بەهاوڕێیەکان
بۆلاری بۆ رێکخراوە هەژارەکان
بەدەست بکرێ .

ساڵی ١٩٢٨ ، یەکەمجاری کە بزوتنەوەی
ماڵی و سیاسی خاوەن هەوادار بەرهەم
خۆی خاوە خۆی . وابەدوچاوەڕێی
خەبوری بوسە هۆی دزم بوونەوەی
ڕۆژانەی کرێکاران و گرانی وەبەرهی
ژیان . هەوابە لەبەرچاوگرتنی
هەرێ نیشتوان تیرۆرستە راستڕەوند
زەوی و وەبەرکان وەدەربارکردنی
بارەیەکی زۆر ، بارشکی ئاڵۆزی
رەخنەیەشەوانی مانگرتنی کرێکارانە
کارەکانی هەژاند . ساڵی ١٩٢٩
کرێکارانی کاوچاکۆ لاکۆنستانسیا
و ئلترۆپیکال مەرەدای مانگرتنێکی
مەزنیان ساز کرد . بەدابەشبونی
بەرکوتانەوەی کە مانگرتنەکەلاوەن
سوباوە سو بەهۆی کەوەی ئاکارگەی
سەرپشتیوانی خۆیان لە کرێکارانی
کەو دوکارگەیە ڕەمانگرتن دەربڕن
کەو مانگرتنە فراوانە کەگەڕیی
ڕەزەبری ئاگروئاسنگوشتنی زیاتر
لە بەدنما گفتوگۆی سەرکوت گران ، بەڵام
ڕێژیم و بورجوازیەکان ناچار بون
مل بۆ داخوازیەکانی فاسیستی و
کۆمەڵایەتیەکان خوار بکەن .

ماوەیەکی کەم پاش کەوەبلوکسی
هۆرشگێرانەی گەل سالبۆرماینەگانی
کۆنداریکاو قەرەنجاسەیان گرت و
هۆ بیمان دادنگی فراوانیان لەبەر
گلبساگ وەرگاندا سار کرد .

نەپۆلی ساکرتنی کرێکاران و
خۆ بیمان دان وچالاکی شۆرشگێرانە
مەترسی ئرانە هەناوی رێژیمی
کەدەرگاوە بۆیە کەمریکا زۆری بۆ
ڕاهێنروی دیکتاتۆر دجما کەلەڕێگەی
گفتوگۆ لەگەڵ حیزب و رێکخراوە
سیاسیەکانەوە بارو دۆخی ئاڵۆز
هێمن بکاتەوە .

ڕۆژێرۆ کەوتە گفتوگۆ لەگەڵ حیزبە
ڕەوتەمبەتەکاندا بەئاڕاستەی رێکخراوو
حیزبە چەپرەو شۆرشگێرەکان خاوەنان
لێ دەدانەوە .

ساڵی خاوادی

هەرگەوتنی ماندیسا لە
ئیکارگوا و هەڵاتنی سۆموزا کەو
ڕابێتەی لای کۆمەڵانی خەڵکی
ساندانیزم ساز کردەوە . کە هیچ
ڕێزبەندی دیکتاتۆری لەبەردەم
گیرادەی خازادیخوازانەی گەلەدا
خۆی ناگرێ .

ساڵی ١٩٨٠ بەرەی یەکگرتوی
چالاکی گەل دەستیان بەسەر چەواو
کارگەی بان سالبۆرماینەگانی
گوتان وبەرین دا ، ڕۆی بەرگریمان
چەقاند . ئەکسی گفتوگۆی ڕاستەوخۆ
لەگەڵ حیزبەکاندا بو . سەرکەوتنی
دابەشبونی ناهکرای کۆمەڵ . لەبە
دەستهێنانی دەیەرە لاوەکان وڕەنجدە
کانی - وەها ، کەوەتارەی تریان ساز
کردو ڕاهێنروبان سەرەڕۆن کەرد .
حکومەتێکی نیکەڵ لە کۆنە پارتزو
دیموکراتی مەسیحی و سۆسیال
دیموکراتەکان و سوپا هاتە سەرکار
ڕەزەبری دارە سو ئارامش کردنی

رواله‌تی خۆی، له‌سه‌رداوای چه‌کدان
بریاری دا رۆژانه‌ی کرێکارانی
ئاوه‌ زیاد بکرێ، به‌ڵام رازی نه‌بوون
بۆرجواری وخاوه‌ن کۆمپانیاکان بۆ
به‌هۆی شه‌پۆلێکی نوێی مانگرتن...
زه‌نه‌رال و راسته‌وخۆکانی ریزیم
سه‌ر له‌نوێ به‌ لوله‌ی ره‌شاش به‌ گژ
کرێکاران دا چونه‌وه‌. وه‌تەنها له‌
یه‌کا کێبڵگه‌ی ئاوه‌ کرێکارانی
کشتوکاڵیان کوشت، دوا به‌ده‌وای
له‌وه‌ش دیرۆرو بیاو کوشتن له‌لایه‌ن
رێکخراوه‌ تونده‌ رۆکانی ریزیمه‌وه‌
سه‌ری هه‌ڵدایه‌وه‌ تا وه‌ریبخه‌ره‌
هه‌ده‌نیه‌کانی ناچار بکه‌ن ئیستقاله‌
بکه‌ن و حوکمی به‌ده‌ست زه‌رفه‌کانه‌وه‌
مایه‌وه‌.

ساڵی ۱۹۸۰ له‌گه‌ڵ رێکخراوه‌
جه‌ماوه‌ریه‌کاندا به‌ساڵی شاره‌زای
ناسرا. رێکخراوه‌کان خۆیان بۆ
به‌کا ده‌کردو خۆیان بۆ جه‌نگێکی
ناوخۆ ساز ده‌کرد. پارتی‌کۆمۆنیستی
که‌ جه‌ماوه‌ری زۆر زه‌حمه‌تی ده‌کێشا
روبه‌ڕوی هه‌و ده‌وڵه‌ته‌ بشتیوانی
خۆی له‌ پێشه‌وه‌گه‌کانی هێزه‌
چه‌کداره‌کانی به‌رگری سیخمانی و
هێزی به‌ماوه‌ری رزگاریخواز ئاشکرا
کرد، وله‌یه‌کگرتنی سێ رێکخراوی
جه‌ماوه‌ری به‌کێتی چه‌پ هاته‌ کایه‌
[illegible] و پاشان کۆمیته‌ی هه‌ماهه‌نگی
هێزه‌ شۆرشگێڕه‌کان دامه‌زرا که‌ له‌
خوره‌یرای ۱۹۸۰ دا ۱۵۰۰۰ پێشمه‌رگه‌و
۷۰۰۰۰ به‌رگری میللی پشتیوانیان
ده‌کرد ... کاتی سلقادۆر بۆی نایه‌
ساڵی ۱۹۸۱ وه‌ ئیتر چالاکیه‌کی
شۆرشگێڕانه‌و ده‌سره‌وشانده‌یی
چه‌کدارانه‌ له‌ کاربه‌ده‌ستان و
نۆکه‌رانی ریزیم له‌ ئاستێکی بالادا
ده‌ستی پێ کرد، شۆرشگێڕه‌کان
بۆچونه‌کانی ریزه‌میان هێنا وه‌ سه‌ر
له‌رزه‌، به‌ڵام ئیمپریالیزمی ئه‌مریکا
به‌هه‌مو توانا وه‌ به‌رگری له‌ سانه‌وه‌ی
ئه‌کات، ئیتتاکه‌ش هه‌ر هه‌یه‌و
مانگ نیه‌ به‌ڵامارداندا وودەزگادانی
ریزیم له‌ چاکی شۆرشگێڕه‌کان ده‌ربار
بێت.

ئایه‌نه شۆرشگێڕه‌کانی سلقادۆر

هێزه‌ شۆرشگێڕه‌کانی سلقادۆر له‌
ساڵی ۱۹۸۰، وه‌به‌گوێره‌ی هه‌ڵومه‌رجی
ئاره‌زی خه‌باتی له‌ دوو به‌ره‌ی سه‌ره‌کی
دا خۆیان ڕێکخستبوه‌وه‌ که‌
۱- به‌ره‌ی ئازادیخوازی نیشتمانی -
ئارا بوندوماریتی [illegible] ی
سه‌رکرده‌یه‌کی شۆرشگێڕه‌ له‌
رابه‌ڕینی ۱۹۳۲ دا کوژراوه‌) که‌
له‌ چه‌ند رێکخراوێکی شۆرشگێڕ
پێکهاتبوه‌ وه‌کا، بلوکی
شۆرشگێڕانه‌ی گه‌ل، له‌شکری
ئازادیخوازی گه‌ل، لقی چه‌کداری
پارتی کۆمۆنیستی سلقادۆر.
۲- به‌ره‌ی دیموکراسی شۆرشگێڕانه‌،
له‌ ۵۰ رێکخراوی شۆرشگێڕی
بچوک وناقایه‌ر پێکهاتبوه‌ کۆبه‌کانی
کرێکاران و جوتیاران پێکهاتوه‌
ئه‌مریکا ماوکاری سه‌ربه‌خۆیی و
یارمه‌تی مالی خۆی بۆ ریزه‌کانی
سلقادۆر ده‌وه‌ بینه‌ ئه‌گاب که‌گوایه‌
ئه‌و به‌ره‌ شۆرشگێڕانه‌ له‌لایه‌ن کوبا
نیکاراگوا و یه‌کێتی سۆڤیه‌ته‌وه‌
پشتیوانی ئه‌کرێن. هه‌مور لایه‌ن و
باودێره‌ سیاسیه‌کانیش له‌ده‌ره‌وه‌ی
به‌ڵمانده‌وه‌ که‌ئه‌گه‌ر شیمپریالیزمی
ئه‌مریکی وا ئه‌گه‌لی سلقادۆریه‌تی
مکوبه‌تی ده‌سه‌ڵاتداری نیشتاکه‌ خۆی
داگرێ و ئه‌روخێ.

کاوە باری ڕێکخراوەیی

کۆمەڵە و ململانێی چینایەتییەکانی کۆمەڵ

بەختیار

ناکۆکی و ململانێی چینایەتییەکانی کۆمەڵگە قۆناغ چینەکان، دیاردەیەکی سروشتی و بایەتیە، هەرکۆمەڵگەیەک لە دەستپێکردنیەوە هیچ وڵاتێک نەتوانیوە و ناتوانێت ڕێگە لەدروست بوونی بابەتەکانی ململانێ و دژایەتی چینایەتی بگرێت و دەرفەتی هاتنەکایەی نەدەیی.

لەهەناوی ئەم ناکۆکی و ململانێ بابەتییەی چینەکانی کۆمەڵەوە، بزووتنەوەی چەپ و ڕزگاریخوازی بەرژەوەندی چینایەتی و بەدیهێنانی دەسەڵاتی چینێک بەسەر چینەکانی دیکەی کۆمەڵدا.

قۆناغی ئێستای شۆڕشی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی، بیشەیی دروستدەبێت لە هاوکێشەی چینایەتی و ململانێی چینایەتی لە کوردستان و هەروەها لە ئاستی جیهانیشدا، بەڵام ئەمە بەو مانایە نایەت کە ئەو بزووتنەوەیە بەتەواوی ئامانجەکانی خۆی بەدیهێنابێت و ئەو ململانێیە چینایەتیانە لە ناوەوەی خۆیدا نەهێشتبێت، بەڵکو بەپێچەوانەوە هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانیەوە ئەو بزووتنەوەیە بەشێوەیەکی ئۆرگانیک پەیوەندی بە ململانێ چینایەتییەکانی کۆمەڵگەوە هەبووە و ڕەنگدانەوەی ئەو ململانێیەی لە ناوەوەی خۆیدا هەبووە.

ئەگەر بە کورتی باسی ئەو قۆناغانە بکەین کە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد تێیدا تێپەڕیوە، دەبینین کە لە قۆناغی یەکەمدا کە قۆناغی دامەزراندنی حیزبی دیموکراتی کوردستان و هەوڵدانی بۆ چەسپاندنی سەرکردایەتی بەدەستەوە بووە و بەپێی بەرژەوەندی چینایەتیان سیاسەت و تاکتیکیان داڕشتووە، ستراتیژیان دانابووە.

کرێکاران و جوتیارانی کوردستانیش، لەگەڵ چی بە درێژایی میژوو قۆناغی قۆربانی و هەوڵ و تەقەلا و خەباتی ڕابردوویان لەگەڵ سنووداربوونی مۆتەکەی ئۆرگان و ڕابەرینە چەکدارەکان بووە...

بەڵام دوای چیتر ئەو بەختەوەر نەبوون و جەبینە پاشکۆی بورژوازیەت و پشتاوی ئامانجە نەتەوایەتیەکان و لە پشتاوی ئەوەی نە ڕێگەی هاتنەدی ئامانجە نەتەوایەتیەکانیدا دەسەڵاتی چینێکی کۆمەڵ بەسەر چینەکانی تیکەی کۆمەڵدا بسەپێندرێ.

ئۆرگانی هەڵگیرساوە، حیزب و ڕێکخراوی سیاسی دامەزراوەڵسەی چینەکانی کۆمەڵیش، بۆرژوازیەتی کوردستان و مولکدارەکان هەر لە یەکەمین ڕابەرەنی پەکخراوەی گەلەکەمانەوە هەتا ئۆرگانی ئێستای ١٩٦٧ وە لە دروست کردنی یەکەمین ڕێکخراوی نەتەوەیی یەوە هەستیان دامەزراندنی پارتی دیموکراتی کوردستان و هەوڵی لەناو چوونیشی سەرکردایەتیان بەدەستەوە بووە و بەپێی بەرژەوەندی چینایەتیان سیاسەت و تاکتیکیان داڕشتووە ستراتیژیان دانابووە.

کرێکاران و جوتیارانی کوردستانیش، لەگەڵ چی بە درێژایی میژوو قۆناغی قۆربانی و هەوڵ و خەباتی ڕابردوویان لەگەڵ سنووداربوونی ئۆرگان و ڕابەرینە چەکدارەکان بووە...

بەڵام دوور چیتر ئەو بەختەوەر نەبوون و جەبینە پاشکۆی بورژوازیەت و

ملکداره‌کان بوون، به‌تایبه‌تی ...
کریکاران، به‌وای ئه‌وه‌وه که داگیر
کەرانی کوردستان جگه له‌وه‌ی
کوردستانیان داگیر کردبوو، سه‌روه‌ت‌وسامانی
وی خوابوو، به‌یان ویستبوو، وه‌کو
ولاتانی داگیرکراوی تر، له‌وارده‌کەی
بیانی له کوردستاندا دابه‌ش‌ی بکات،
هه‌ر بۆیه‌ش ناسیونالیزمی کوردی و هه‌ر
به‌هۆکاری به ده‌وله‌تکه‌وه به‌ستبوو،
به‌ده‌وامش هێرش هێنایه سه‌ر کوردستان
و ده‌ستی هه‌ژاری کوردیان ...
گوندی ئاوه‌دانی کوردیان ...
ئاوه‌دانی به‌ئاوه‌ته‌وه‌ی که ...
ئاسوری، پشتماری، کشتوکالی ...
زاگرۆستانی کوردستان، له‌به‌ر ئه‌وه و
هۆیانه‌وه هیچی کرێکاری کوردستانی
نه‌کرد هه‌ر وه‌کو کرێکاری ولاته‌ ...
به‌رهه‌مهێنه‌ری سه‌لکه‌وه‌کو
کرێکاری ولاتانی جیهانی سێیه‌مش
پێش نه‌که‌وتوون و یه‌کێکه له‌هاتوون...

سه‌ره‌ی سه‌رهه‌لدانه‌وه‌ی جه‌ماوه‌ری
کوردستان دا لاوازی هێزی چه‌پ و
رێکخراوی تایبه‌تمه‌ندیان بێگانه‌هاوه‌و
که‌و ئایه‌نده‌ی به‌ناوی کرێکارانیشه‌وه
دروستکراون و هۆرانی به‌هیچ شێوه‌وه
هه‌لوه‌سته‌وه، هه‌روه‌ها نه‌بوونی
نه‌ریتێکی هه‌تا ماوه‌یه‌ک له‌پشت
پەرده‌ی سه‌رکوتی کرێکاری ...
بڵێین و سه‌یرتر.

به‌هه‌موو ئه‌مانه‌شه‌وه شۆڕش و
رابه‌رانی، حزب و رێکخراوه‌کانی
که‌وه‌چی کارێکی ناله‌باریان ...
کردۆته سه‌ر ڕووی که‌له کردنی ...
که‌له‌ڕه‌وه‌ی ڕێکخراوه‌یی ناسیونالیزمی
سیاسی له‌رهه‌نگی گۆمه‌ڵگه‌یه‌ر.

به‌گشتی ماکی پێکهاتنی وگه‌شه‌سه‌نه
کردنیان له‌گۆمه‌ڵگه‌که‌مان دا به‌مه‌کا
ده‌ستێوه‌ر گۆمه‌ڵی کوردەواری، قێتمش
به‌هێزی رادەی گه‌شه کردنی پەیوه‌ندی
به‌رهه‌م هێنان و به‌ڵوبه‌ڵاوی ...
به‌رهه‌مهێنان، سه‌رهه‌ڵدانی چین و
قاته‌زوی ناوه‌ڕوی داگیرکه‌ران ...
به‌رده‌وام له‌گۆڕان و بزوتنه‌وه‌دا بوون
به‌ری شانازی گه‌ده کردن و بیسته‌ره
سه‌ندنی لێ ده‌گیراوه، ئه‌گه‌ر چه‌ندین
قۆناغ گۆڕان و سزوته‌ڕوه‌ست و لاواز بوو
سۆبه‌ها و فاکتۆرێکی له‌گه‌ڵ پێشکه‌وتنی
داهوری و گۆڕانکاریدا، بیری خه‌ڵکیش
گۆڕاوه و ڕێگه‌یان و بیری نه‌ستووی
حزب و ڕێکخراوی پێشکه‌وتوو و چه‌پ
هه‌ی بێتوو، ده‌ساڵه‌ت جۆری شۆڕش
و ڕابه‌رانه‌ی تایبه‌تی گۆڕابێت، ...
هاتوه.

فاکتۆرێکی دیکه‌ی گرنگ له‌ئاراده‌ی
گه‌شه کردنه‌دا، هه‌ڵمه‌تانی گۆڕانکاری
گه‌شه‌پێدان کردوه. کرێکاران هه‌ستیان
کردوه که ئیتر به‌پێی ڕاده‌و پله‌یه‌ک
سه‌ندیکای داهۆزن و گه‌شه کردنی
گۆمه‌ڵایه‌تی ... وه‌ده‌ستهێنانی ...
هێنده‌ی ڕاده‌یه‌ک ... ده‌ستی
مسۆگه‌ر ... له‌گه‌ڵ چه‌وسێنه‌رانیان
وه‌ری گه‌ده کردنی گۆمه‌ڵایه‌تی و
به‌رهه‌مهێنانی وه‌ده‌گانی گرنگ
به‌تایبه‌تی کرێکاران و گه‌شه‌پێدانی
چینایه‌تی و دوندتر بوونی ناکۆکی ...
سه‌ڵاندوه‌ته‌وه، وه‌ک ده‌ستهاتی گرنگ
و له‌ده‌ره‌نجامی هۆرۆڤازبوونه‌ته و
لایه‌نه‌ی (م.ل) زاده‌ی ...
گه‌یشتنی سه‌ڵاحه‌دینه‌وه‌ته‌ی و
چه‌ند ده‌یه‌کان ... ئاسکی سوفیه‌تی
گۆمه‌ڵه‌تان سوپا ... ی هۆرۆڤازبوونی
1970 وه‌کاریگه‌ری جیهانی کرێکاری
کوردستان له‌ده‌ره‌وه ڕێکخراوه
جۆربه‌جۆره‌کانی دیکه‌ی گۆمه‌ڵ،
که وجوود کۆری سه‌ڵاحه‌دین ...
سیاسی ... ڕۆڵی ...
ئه‌وه‌ی هه‌ر کرێکاران و ڕه‌نجده‌ڕانی
له پاشکۆیه‌تی بۆرژوازی ...
به‌ڵکو بۆ ئه‌وه‌ی کرێکاران
له ڕۆڵه‌ی ده‌ره‌وه‌ی بێشه‌وه‌ی له دایک
بوون بهاته ڕۆژهه‌ڵاته‌وه، ...
پێشڕه‌وایه‌تی گۆمه‌ڵان، هه‌ڵگرن
گه‌له‌که‌مان ڕووبه‌ڕووی ...

بەرن .

ئەم قەرگەیی بۆ ڕێکخراوێکا کە بۆ بەگەمسن هاریوو داسەپاندنی ئەهداف و سەرجێکی دژواری مەسەدا ئەوخێلە ملمالانێی و ناکۆک ... ان لەگەل خوێنەرانی هێمنەکانی دیکەدا. هەرکێکی هەرڕا داسان و بێ‌ئەسەرو گرنگ ، هەر واسح تەنگا وچەلەمەو کێشەی گەورەو سەیکا نەهێوە .. بە بایەتی ئەمەوا مەدر لەو هێمنەی کە مەیان بال خۆی و . بۆرۆا وەرگێڕەی جۆری لێکەیشتن و مەیاسەتەکەی بۆ ئال ... وو بەسەر گەلەکەمان و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازەکەی ، ئەو چەپەی کسە پەشە سوید ئال وزانم بەیکخراوی ... مینیستی جۆی وا ڕیاو بۆ بکات .

بەڵام ڕێکخراوی ئەو چەپە جیاوازەی کۆمەڵ کە خاوە جێی کۆمەڵە لەسەر سەنای جن و خوێندکاری دێمکسەی کۆمەڵ یاڕی و ... ان چەپەی ... ووەو جەوماندنەوە ناهێلن، پێشوەستیەکەی هێزەکە بەڕووسو بڵڕۆر بۆ ... ، دوێنە ماڵەی جەوڵێکی خۆرهێزانە بۆ خالاندنی ئەسات‌ترووبەڕێگە کرسی دژواڕەکان و ماملێکردنی سیاسی و جیایەتی سۆی .

هەر ڕۆژە گۆڤارێک لە جەوڵێکی چاپەمەنی سڕیونی، وەڵە وجیەرد دەبێتەوە، مشلانێ بەیانیەکانسەی ڕۆژی ئەبات بەهەما ئیمدا ... ەوارای مەحێی قوناغەکان و ڕۆی دوژمنەکان بەنگیەتی ئەرگەکان، خەڵدو کەسو کۆڕەکان، ناوخۆیەکان، ناکۆکی لە ڕێبازەجیاوازەکەی کردووە و ... ەر کەوتوانە هاتووە دەست و گفتوگۆی کردووە .

(۱۹۷۰ - ۱۹۳۵) سەرەڕای ئامەڕان وخۆباغی بەگەمی جەماوەری سیاسی ، ئایەبوڵسەزای مینایەتی کۆمەڵەیە

لەو سەرەمەدا وردە بەوردوای کوردستان بەڕۆی پارتی وبەیەکسان ناوبەی ڕۆژاوای هاژاوەو مالی بەسەر گەلەکەماردا کێشابو .. سەروبای پارتی لەوکاتەدا ڕۆژهەی هەوڵەڕۆژ عەلکی کوردستانی لێدەوەدا گوڵ بووبووە ..

ڕێزهەی سەرۆکایەتی دەولەتسەی عیراقیش لەژێر چەتری بەیان نامەی ئازاردا ساوەڕۆکە جگماڕۆزەکەی و ڕۆژهێستیەکەی هاردبوو ..

ژاڵ بەرەی پارتی و ڕێزهێستەی عیراق ... وەکو دوو لایەنی سوڕوای لە دوو سەنگەری جیاوازدا، هەیبە و کەم وکوڕی و ئە بەرایێزی ڕووداو ... ئەوەی باسا جیاوازی ، ئامارگیەت لینینیستەکانی عیراق، لە عیراق و کوردستانا بەیاری ڕێکخراوی شۆڕشگێڕان ڕۆژگاران و ئەڵێ بەنگین کردبوو .

قاسم و ئاران وکاسەم ... ال ... ەمە گۆڤەکە دەمەزراو مەرەای نەیوونی ئارانی ئاکەران دەرەنجامی مەسەرو ڕای دێموکراتانە . کەوتە عەدالی ئاسایی ڕۆژانەی و سیاسی و بەرامەر و بۆ چەسپاندنی ئەو ڕاستیەی کە ... ەمەل ، ئۆمەڵەن ، ئەوە چەپ ... ەو هێمنەکانی کۆمەڵ بەرەو ... ەوەندەیای جیاوازە ... ناکۆکی بابەتیانەیان لە نێوان ئاوە . هەرگیز پارتی وەکو خاکە حیزبی کەل چەند گەورەو تەیبە بێتەمە ، بەتوانا و ئەمەکدار بێت، خاوەن لەدگری گەورەبەت ڕلتیەکەو سۆز و سەلماندویەتی کە خاوەنی کەیەکە کاسدا سوتمەڕایەتی گەیکارانو بژوزوا ، جوتیارو مولکدارو خاسا بەکات ڕەهەسوو چۆن بەکا ڕووو خاسا بەختکەن بەوێ چونکە خاسانیی ئەو هێمنانە بەکا ئیمە و بەگیەسەش داگرێ .

بێگومان لەبەرامەر ئەمەمیدا

دوردە بۆرژوازی کوردستان تۆڕە بەر ڕامبەرەکان لەنا و پارتیی و یەکێتی دا و دەرگاکانیەوە، بە دوشدی : زایەتی سەرەتا چیتایەتیە کانی کەردو هەرەسەیان لەدەست هاتبا دڵیان نەکەرد بۆسوکە کردنی (م.ل) ڕەزایەتی کردنسی مارکسیست لینینستەکان، لەسەرێکی دیکەشەوە بەداخەوە هەمرو کەوانەی کە عۆیان لە بەراوێزی رووداوەکاندا بون و سوانایەکی ئەوتۆیان نەبو لەسەر رووداوەکان .. (م.ل)یسان بەنا بۆگراوی عۆیان دەزانی و ئەوانیش دڵنیایان نەکەرد لەپڕ گرتن و تۆمەتنەنە بالەسان و لە بڕایەتی کردنمان .

هەرەس پێشمەرگانی شۆڕشی پێشمەرگە، دا رووداوە دڵتەزێنەکانی عیراق و کوردستان ... دەری خست کە بەرەی پارتی دەتوانێ نوێنەرایەتی چینەکان وبێکەرەسەیان بکات .. وە بە ڕژێمی عیراقی بڵنا سەر لەژێرچەپۆی بەرنامەی ئارارنا عۆی بۆ ئارزایەوە ، وە نە کەرانەی قەد ڕژێم و لە پارتی بە هەڵەکەشدنن سیاسەتەکانیان بڕی کرد و وەکسو مارەکەی ئێو هۆمەر سیاسەتەکانی ئارامەکانیان قاڵیە کەردنسی عۆیان و بۆیان دەرکەوت ، شەرمی ماربەدارە .

هەرەس پێشمەرگانی شۆڕشی چوارنە سالەی ڕابوردە دڵگەرچی کەوڕەترین کارەساتی چیایەتی و سیاسی بوو بۆ چینی بورژوازی کوردستان و ڕەنسەکانی تاکو هەرەسەرو چینەکانی دڵ .. بۆنا بەکی سیاسی کەورەی بۆ کۆمەڵە مەڵسەتکە بەڕۆژنەوە و هەتاکی کەڵەکەسان بەپێنەوە سەرقاڵی بابەتێکەی بەرەی کەڵانی عۆرنگیترو بەسەر کەرکێکی قورسەتر لە قۆناغێکی سوتدا، لە ڕەرکی قۆناغی بەکەمی هەیاسدا کەوتە دەستوی کۆمەڵە ... دەرپەش کەوتکە بورژوای کوردستان سەرەڕای ڕەو کارەساتە چیایەتی وسیاسیەی پێکەی کۆمەڵایەتی و ڕۆژەی چیایەتیان دڵنیا نەبوە و بکرە بەمڕیشن و دەسەڕیش هەڵنا گرن لە دەست بەسەرا گرتنەوەی هەباتی کەڵەکەسان و سەپاندنەوەی دەڵەت وبەڕۆژەی بڕنا بەتیان ... تەنها نەوە نەبێت کە ڕەچاوەیان لە زۆر ڕەسەری کارەساتەکەدا بە چەتێکی لێکە دڕازاو ، وە ئەرێکەی چەسەپسن ڕێکخراوی چاچیارە هاتنەوە گۆڕەو کەوتنەوە کۆشش و ململانێ..کە وتنەوە دامەزراندنەوەی حزب وڕێکخراوی بیاجیای نەرز چیاو زۆر هەرلەوەی نەوە کۆمەڵانیان .بێشەوەدی هەتا دەگاتە سازش لە گەڵ میرنشین کوردنەوەی مام ناوەندی دا .

دەم ڕاستیانە هەرچەند کۆمەڵە پێشتر درکی بێ کردبو . بەڵام لەیاش دەسپێکردنەوەی شۆڕشە نوێکەماندا خەباتوتر دەرکەوتن وملمسلانسن چیایەتێکەکان سەروی کۆمەڵەدا تەقیەوە .

کەوڵاڵانیانەی لە هەر هەمەو تاسەکان بە چەندین چەشن ڕەنگیان داڕێژراو چەندین شێوەی دروستایە . نومان گیرایەبەر چ وەکو کۆمەڵە بە تایبەتی و چ لەناوبەکێتیدا بەسە گشتی .

هەر لە کوتن و ڕێگە گرتن لە پێشمەرگە و کارەکان ، کەکۆمەڵەو بەکێتیش هەرگیز نەیانتوانیوە ئاوڕی و ململانێکان بکەنەوە تاستی پێکدادان و شەڕ و شۆڕ، لاوەکسی و بەسەڵام بەسە دەسەی بێگانە و ئۆگەرانی هەرسەرچیدرا .

هەر لەوەی بە بێی بەای ڕۆژگاری سیاسەتو بەرژەوەندی تەسکی

جیهێڵێکی ، خاوەنداریێتی بەرەو بەرەو دەوڵەت ، بە فڕان و فیداری جیهێ و تاقە گەیان هەڵگەیەنەوە ... دا دەگاتە سەر ئەوەی کە کاپیتالیزمی بە ووردا دەگرێین و بە ڕاستووڕووە بزووتنەوەی ڕزگاری ڕەنجدەرەکان دەبەستێتەوە .

لە بەرامبەر هەموو ئەمانەشدا کۆمەڵە پشت ئەستور بە بیروباوەڕە کەی و هێڵی ڕاستی سیاسەتەکەی ، وەکو لە قۆناغی یەکەمی خەباتیدا ئەگەیی بچوک و ساواش بوو بەرامبەر ئەو هاوڕۆ ئۆغە جەنجاڵەڕ و بڵافەستی و بە هێزبەی بۆڕژوازیەت خۆی گرت و چەسپا . لەم قۆناغە نوێیەو لەبەختێوی ئەرکەکانیشدا ئەرکەکانی خۆی ئەجاپدا و ڕێبازە چەپڕاپەڕینەکەی خۆی ڕاست وبڵاوی مل نەکرد و ئەدا ئەهاتیش ناوەڕۆکی ڕاڵەکەمان لە ئەوریدا کۆدەبۆوە.

ئێنجا بابڵێین ڕاپەڕینی ساڵەوەی کە بۆنی کۆمەڵە پێوە نەبێت وبێبەش بەڵام تەنها بۆ کۆکردنەوەی ڕۆشنبیرە ماڕکسیستە لیبڕالیستەکان و بەس . ئەگەر بۆ بەرکردایەتی کۆنەی بڕوشنەوەی گەلەکەمان ،

چونکە (گرایە) بەرکردایەتی کردنی گەلی بڕوشنەوەیە ، جیهێکی بەناهەڕی گەورەی گەرەکە و پێوە دڕوستکردنی گەلی جیهێکی بێگانەگەلە داوای ئەرزی خەباتیان ئەکرد ... بەڵێ ئەوەی ئاکۆکرد ، چەپڕاپەڕینەکانی کۆمەڵ لە بەر چاو بگرن و ئەمەو ڕاستیە ڕانستیە بەبیرەو بگەڕێن کە ئەیارەکانی بزووتنەوەی گەلەکەمان، ڕەشکدانەوەی ئاکۆکیە چەپڕاپەڕینەکانی هەناوی کۆمەڵەو ئەم ناکۆکیە چەپڕاپەڕینەی بە ئاڕەزوی بای ڕۆژگاری سیاسەت و بەرژەوەندی چەند کەسانی چینێکەلەچینەکانی کۆمەڵ ، فەرز ئاکرێ و جیهێی جەماهیری دروست ناکرێ.

لە بەرامبەر ئەم تەشەنەکردنە گێژاوەشدا ، تەشەی باڵانەوەبە لای کۆمەڵەی تەنها بۆ ماڕکسیست لینینیستەکان و ئامانەڕاستەقینەی ئاڕەزووبەخانەی جیهێی جەماهیری دیساندەوە کۆمەڵەبەرپەرچدانەوە و پر بە دڵی ئاڕەزوی ئالاهەڵگرانەی ئەو جیهێ جەماهیریە ، خۆی لەو دەلاقەیەدا قەتیس نەهێشتەوە کە بۆیان نەمێنێتەوە ئەکرد و بێگومان وردە وردە دەلاقەکەتەیان لێدەکردبە گاوڕ و دەیان ناست .

کۆمەڵە سوور بوو لە سەر ئەوەی بەگێنی نیشتمانی کوردستان (کە دەبەسترا ئەو کاتە هەڵبژێردرابێت) وە لە سەر ئەوەی لە ناوچاوپێتوەی بەکێتی و دەرەوەیدا و لە بۆنەی جەژنان و ئاهەنگێتدا .. پەیەکانی کۆمەڵ جیهێکانیان لە ڕاپەڕینی جەماوەری بۆ ئاشتەوایەتی کردنی گەلەکەمان جیهێی ئەو چەند ڕۆژەی باشەوە کە ئەتوانێ بە سیاسەتی ڕاست بە ئاکتیکی دروست و ستراتیژی خۆی شکێتەوە ، بە کردەوەی دڵسۆزانە بەشداری کۆمەڵانی خەڵک ئەگەڵ ئەرەکەدا (بەڵام بە ئاڕەزوو هەرزی ئەیارانی بکرێ و جیهێکی گەورەی ئاوی ڕژ و دژی خۆیان لە سەرەوە بەسەر بێنێ) ...

کۆمەڵە بڕوای بەگۆڕی بە ملمڵانێی سیاسی و ئایدۆلۆژی هەبوو ئ لە ناو بەکێتیدا و ئ لەدەرەوەی بەکێتیدا و هەر کەسێکی پەیڕەو کردووە ، بەڵام بەدانەوە لە ناو بەکێتیدا نوانرا هەم ڕەکێبەکەو هەم ملمڵانێیەکەبچارێزرێ.. بەکێتی لەسەر ئەوەی ئەیانەوێ بە ئاڕەزوی بکرێ و کۆمەڵانی خەڵکی لە ئاوداکۆ بکرێتەوە بۆ بەرگری و بەرەڵستی.. ملمڵانێش لە سەر سەرەبەخۆیی

کۆمەڵە و پارادۆکسی جیاوازییەکەی لەهەموو رووبەکەوە لە کەڵ لایەنە - کانی تاو بەگێتی . چ لە رووی بیر و باوەڕەوە و چ لە رووی جـــزری کۆکردنەوەی خەڵک و جیـــاوازی نەتەوەیـــەوە .

کەیی لە دەرەوەی بەکێتیدا بـــە دانەوە لە بری بەکێتی و بەکگرتن و برایەتی ، بەدوای و هـــاژاوە و تەقاندنەوەی ناوەخۆی ناو بەکێتیان بە سەردا سەپاندین و گیـــانـــی زیندووی ماملانێیان بە هەڵدیـــردا بردو سەرکەنجامەکەشی دەیان گیرو گرفت و کارەساتی بەرگابر وناخۆش بوو... کە دەگرا ئەمەش نەگاڵەسەر کەم روحە دریناکەو لە جەوێکـــی دیموکراتیانەدا کێشەکان بەکـــەلا گرایان .

دیمتاش داهاتوویەکی دوور و درێـــژ - مان لەبەردەمدایە و دەبێ بەردەوام بەگیانی خۆرشگێرانەی دەگـــوزەرەوە ، رێبازە راستەکەمان بپارێزین و ئەرکەکانمان ئەنجامبدەین. ململانێی پێنایەتیمان و ئایەپزلوژی کۆمەڵـــە ، ماناکانمان و زبان وسەرکەوتـــنـــی کۆمەڵەیەلە هەموو رووبەکی هەباندا . تاین و ناکرێ هەمیشەو لە هەمـــوو رووداو و کۆرانکاریەکاندا ، پابەندی مەکانا تاکتیک و جۆرە تیۆرێـــک و سیاسەتێکە بین ...

کۆمەڵ و رووداوەکانی کۆمـــەڵ بەردەوام دەبزوێن و دەگۆرێن .... وردە وردە لە پرۆسەی کەڵەکەبون و بەنگ خواردنەوەی چەندایەتـــی پەیوەندیە لەکەڵ کەیفیەتـــی پەیوەندی نوێی چەندایەتی دەژین و دەمانبێ کەڵەگ دەبـــن و بەنگ دەخۆنەوە و وەرچەرخـــان و گۆڕانی سوێ دێنەکایە .. هەربۆیە مارکسیست ... لینینیستەکەمـــان پایەیەکی رۆژبان نە پلەکـــانـــی گەشەکردن و رەوتی رووداوەکان وجۆری گۆران و پەیوەندیەکـــان داوە و پابەندی سیاسەت و تاکتیکی پایەتی مەبون ..

ئێمەش هەردەبێ بەرێوەبە و لەسەر خەسای کەو راستیە دیالکتیکیـــە بروانینە رووداوەکان و هەڵیـــان بەنگینین و جۆری خەباتمان تاکتیک و ململانێمان دارێژین . وەکایەی خەباتی وروداوەکان لەبەرچاوبگرین و هەرگیز جڵەوی خەباتی پێنایەتیمان بەرامبەر سیاسەتی ناراست وهەڵـــە - کانی وردە بۆرژوا و لایەنە بە هەڵە لە راستی گەیشتووەکان تێ نەگەین ململانێ و رەخنەی راستیانەمان بان بە ئانی ئەرکە نیشتمانیـــەـــ کانیمان ئاشنر بە کار بهێنین . هەر بەمەش و بەو رێگا راستەش دەتوانین بەئامانجە دوور و نزیکەکانمان بگەین و مەرکەوین .

* * *

مافی نەتەوەکان ، لەبڕیاردانی چارەنوسی خۆیاندا ، وخەبات لە پێناوی رزگاری نەواوی نیشتمانیدا ، لە پێناوی ســـەر بەخۆیی تەواوداد ، دژی پاشکۆیەتی ، هەمویان بەگا ضـــمـــن ، و موسالیمەکان بەبێ شکۆلی کردن لە موسالیمبەتە سوتی خۆیان ، ناتوانن شکۆلی لەهیچ شێوەیەکی شەو خەباتە بگەن ، بە شێوەی رابەرین وجەنگیشەوە

لینین ، هەڵبژاردەکانی ل ۱۱

نامەیەک لە زیندانی قاشیستەکانەوە

نووسەری بەڵگەنامەی هەمجارەمان وەک باقی هاوڕێو نێگۆشەرەکانی تر، لەلایەک وەی بەرزو گیانی نەبەزو باوەری پتەوی خۆی و هاوڕێکانی نیشان لەدات، کەو راستیە دەخاتە بێتاوان کە بە چەرادەیەک گیانی (انتماء) و هەستکردن بە لێبرسیەوە لەناخی دەرونیاندا چەسپیوە. کەلایەنی گەشی زیندانە تاریک وچەپەلەکانی فاشیستەکانە. لەلایەکی تریشەوە رەفتاری نامرۆڤانەو درندانەی کاربەدەستانی کەو رژیمە دەیانەوێ. هەر لە شێوەی گرتنی تیرۆریستانەو راپێچکردن و هێنانەبەرچاوان و لێکۆڵینەوەی درندانەو محاکەمەکردنی ناڕاستەوخۆ و بێپاری سەخت وبێ وێژدانەی ناکەسانە شێوەی لە سێدارەدان و رەوتکردنی لاشەی شەهیدان، کەمێک دەقی بڵگەنامەکەیە:

بۆ بەرێزان باوەڕی کۆمەڵە

هیوام خاوەن و خزمینەتی ئەو بەڕەوام بێون لە سەر ڕێگای ڕاستی کۆمەڵەمان وزیاتر خزمەت کردنی ڕەنجدەرانی کوردستان و بەدەستهێنانی ئازادی گەلەکەمان و پیرۆزەکەیان لە پێناوی خەبات و تێکۆشانی هەتاهەتاکانماندا.

هەموی ئەم ئامانجانەش هێشتا هەبە بەڵام بەهۆی ئەو هەلومەرجە ناڕەحەتەی کە ئێستا بەسەر گەلەکەماندا زاڵە، ئەرکی سەرشانمانە کە بەپێی توانا هەوڵ بدەین بۆ ئەوەی ئەو ئامانجانە بەدەست بهێنین و بەرەو پێشەوە بچین. ئەمەش بەبێ ڕێکخستنێکی بەهێز و بەرفراوان و بەبێ هاوکاری هەموو هێزە شۆڕشگێڕەکان و دڵسۆزانی گەل بەدی نایەت. بۆیە ئەرکی سەرشانی هەموو ڕێکخراوێکی شۆڕشگێڕە کە بەرژەوەندی گەل لە پێش هەموو شتێکەوە دابنێت و هەوڵ بدات بۆ بەدیهێنانی ئەو ئامانجانەی کە گەلەکەمان بۆی تێدەکۆشێت.

ئەو هاوڕێیانەی کە ئەمانەوێ لە ڕێزەکانی ڕێکخستنی مارکسیزم و سەرکەوتنی شۆڕشەکەی، دژایەتی سەرانیجی دەسەڵاتی ڕێکخستنی و سەرانیجی سەرمایەداری بکەن. کە بەپێی دژایەتی ئەم سەرانیجانە بە شێوەیەکی جیاواز لە چاکی ئێران بگەن مەالە سەرکەوتن سەخت و دژوار دەبێت، بەڵکو هەموو هێزێکی شۆڕشگێڕ دەبێ ئەوە بزانێت کە ئەو ڕێکخستنەی کە بەهێز و بەرفراوان و کاریگەر دەتوانێ شۆڕشی خاکەڵیە کە ئەم سەرانیجانە بەرەو ڕوخان دەبا، گرد وانە سەرانیجی سیاسی ڕێکخستنی لەنێو ڕێکخستنی کۆمەڵەدا دەکرا نییە. بەڵام ئەمەش تەنها ئەو ڕاگەیەندنە نییە، بەڵکو بە شێوەیەکی یێچ یێچ و ڕوون ئاماژەی پێ دەکرا. بۆیە هیوام

وایە کە هەم مەسەلەیە بەرنگاربوونەوەی و زانینی دابڕێژرێتەوە بەردەم جەماوەری کۆمەڵەمان.

٢- پێکهێنانی ڕێکخستنی کۆمەڵە لە ناوچەکانی خۆیدا و بەرگرتنەوەی فاشیزمی دوژمنکاری چێشمەرگەیی کوردستان بەتایبەتی تەو هەڕەشانەی کۆمەڵە سەرپەرشتی دەکات.

٣- بە ئیش کردن و هەوڵدانی بێ وچان بۆ دروشمایی بەرەوە شەمامێکی تریش هۆی لە خۆیدا دروستبوونی کات تەویش زیاتر گرەوەدان بەدابڕانەوەی ڕێکخستنی کۆمەڵە و ڕیاتر پارابتنی و گەشەپێدانی لە نێو بەکێتی نیشتمانی کوردستان دا.

هەم بێ حاڵەی سەرەوە لەگەڵ چەند حاڵێکی تردا چەند جارێک بە ڕایۆرتی دوور و درێژ ئاشکرابوونەوە و ڕەوانەکراوە بۆ سەرێزتان بێتن گرتم جانارانم بە دەستی بەرێزتان گەیشتوە یا نا؟

هاوڕێیان بە پێویستم زانی کە هەم ڕایۆرتەی خوارەوە بێشکەشی بەرێزتانی بکەم سەبارەی تەدبیری دەروونی بەخۆنەفامیەکانی بەتسدا و فارەماسیۆنی خۆڕشگێڕانی کوردستان.

کاتێ دەستبە نووسینی شێوەی ئازار و جەور و ستەمی ڕژیمی بۆرجوازی بیرووکراتی دەوڵەتی، بەتدا دەکەم، دژی هەموو خۆڕشگێڕو بێشکەوتنخواز و بونتمانبەروەرێکی عیراق بەگشتی و کوردستان بە تایبەتی ڕ لەهەمان کاتدا ئازار دانی هەموو خۆڕشگێڕەکانی دنیاحۆی بە شێوەی ئاڵۆبەکی زیندەر و بەرفراوانیتی و خۆبەختی بە پێش چاوبدا لە شەنێرستدا شەنوانی و ڕیاتر گەی فین لە ناعەدا کلیبە دەستێنن. دژی فاشیەکانی بەتسدا و داپوودەرەکانی.

چانر وایە لە چوونێتی گرتنی

خۆڕشگێڕان و لێپرسینەوەیان و بەندیخانەکانەوە دەست پێ بکەم دەوجا بەرەو ژوورەوە سێدارەی مۆسڵ بۆزم و شێوەی فارەماسیۆنی ڕژێمە خۆڕشگێڕەکانی کوردستان بناسێنم کاتێ بەرەو ڕووی سێدارەی ئازادی و مانەوەی تاهەتا ئەڕۆن

شێوەکی تاکڕایە لای هەمووماں کە هەر کەسێ ڕاستی بێشکەوتنخوازی و خۆڕشگێڕی لێبێ لە میراقدا بەگشتی لە کوردستان بە تایبەتی ئەتوانم بڵێم ڕۆژ تاهەتایی. هەر بە ڕوونی پەیاوە دژنەکانی فاشیەکان جسا ئەگەر هەمیان بێتەبا شیشخارانیا بەسزەمە هێزی ئەبەنە سەرماڵەکان یان لە خۆشی دەیار ئەبێچنەوە و دەی بەن بەرەو یەکێ لەقەساخانەکانی خۆیان و، ئەوجا لەوێ لێپرسینەوە دەست پێدەکات، بەڵام ئێ لێپرسینەوەیەکا؟ جارێ پێش ئەوەی هیچی بێ بڵێن پاوی ئەبەستنەوە بەرەو خوێنی ئەلیب ئەبەن و دەست دەکەن بە لێدانی بێ ئەوەی هیچی لێ بپرسن بە هەموو شێوەکانەی ئازاردان، ئازاری دەدەن بێ گوێ دانە ئەوەی بەرێت، بۆیە ئەمجامی هەم زیندانە دردانەوە چەندەها ئەبرەهەر ڕوو کیانی پاکی ئەمپێری بەخاک و گەلی کوردستان بۆ نمونە.

ماوەی ئازارەدانیش ڕۆژی بێ جارە جگە لە ڕۆژی یەکەم و دوەمی گرتن کە هەم دوو ڕۆژە لێدان بەردەوامە بە درێژایی ڕۆژ و شەو بەڵام ڕۆژانی بەڵێ کەمەوە هەر جارەی دوو ساتە وەکو وتم ڕۆژی بێ جار، جا ئەگەر قەو کەمە قیمەتانی نەکرد قەوە بۆ ماوەی دە ڕۆژ یان زیاتر لێیدەدەن، ئەگەر هەر دانی بەعەدا گرت قەوە لە خۆیانەوەوانە دردەکانی ڕژیمی فاشی بە پێش ئەو لێدوانەی لەسەر

ئەو کەسەیە ئێستێکی بۆ دروست دەکەن وەک وەرە و قەتابخانەی (هەیئەتی تەحقیقی کرکوک) ی بەدنام ئەبێتەرن. ئەم قەتابخانەیەش تایبەتەنی بۆ کێشەی کوردستان ، بۆیە لێرەدا مێژی زیاتر پاسی شارادان و دەزیری کوردەکان ئەکەم بە دەست فاشستەکانی بەعس.

(منقل)ی هیئەتی تەحقیقی عاسە لە مقری مەڵبەندی ٣ دا بە لەکەرکوک بەردەوام بوم لە شۆرشگێرانی کورد پەروەر ، هەر لە پاش هەڵوەشاندنەوەی ساڵی ١٩٧٩دا کە بەعسی دەرون نەخۆش دەری کرد، ئەنجامی شەڵاق بوئی کورسیەکەی و ، وەک یەکێ لە کردەوە هەڵمەتە دڕندەکانی بورجوازی بیروکراتی دەوڵەتی ، بۆ گەورەی سەرۆکی جەماوەر بەڵکی خۆپاندنەوە رایگێشن . بەڵام جەماوەری کوردستان زۆر پاکە لە ڕوو فڵتی ڕژیمی بەعسی گەیشتوە. کاتێ کە ئەکەوێتە نەنگانەوە جۆرەها دەڵەکە و فێڵ بە کار ئەهێنن بۆ ئەوەی لافاوی شۆرشگێڕی (بەیری خۆی بەم جۆرە، فێڵ و ئەڵەکەبازیە هەر بەسەر هەندێ کز دەچێتەوە و ماوەیەکی تریش لە سەر کورسیەکە شۆفێرەکەی دەمێنێتەوە) .

بەڵام ماوەی شەش مانگی نەبردەڵە پاش هەڵوەکەی ساڵی ١٩٧٩ دا کە بە تەنها لە خێڵەی تەحقیقی عاسەی کەرکوک زیاتر لە ٤٥ کوردی تێدا قاپم کرا ، بەڵام دەمجارە بە خوند و تیژتر لە ساڵانی پێش هەڵوەکە. ئەمە جگە لە بەندیخانەکانیتر . ئەم تونەو تیژیەی ئیستا شتێکی سەیر نیە بەڵکی هەو گەسانەی کە لەم ڕژیمە بورجوازیە بیروکراتیەسە دەوڵەتیەی عیراق بگات چونکە ئەمە سروشتی چیناپەتی ڕژیمی بەعسی دەرون ئەفۆنە . هەروەها ئێستێکی سروشتیە لە گەل گەشە کردن و پێڕەو بوونی هێزی شۆرشگێڕانەی جەماوەر، هێزی دوژمن شڵاق ئەبێتەو زیاتر ئەگەوێتە بەکارهێنانی تونەوتیژی و هەموجۆرە ئەڵەکە بازیەک و فاراردان و فێڵ بۆ ئەوەی بخوانێ پگەڕێتەوە. هەر دۆخی چارەنی بەڵام ڕەوڕەوەی مێژوو وە ئالاوی خۆشگوزەرانەی جەماوەر لە دنیادا زۆر دەمێنە ئەم بیرە بۆگەنەی بوچەڵ گردۆتەوە و بەردەوام ئەیگاتەوە . بۆیەڕژیمی بەعسی ئاشی بەندەاش ، لەگەڵ شۆرشی میرانی کەلە پیاکانی کوردستان هەڵگیرساوەو بەردەوام لە گەشەدایە ، ئەمەم باسایەی سەرەوە بەدەر نیەیە .

هێوەکانی دەعزیبی ئەشی کە بە کار ئەهێنرێ دژی شۆرشگێڕەکانی کوردستان لە هیئەی تەحقیقی عاسەی کەرکوک و دەزگاکانی تری بەعسی فاشیست دژی جەماوەر ئەمانەن :

١- ئاخنانی زیندانی بێ بە کێبڵ و سونەدە بە جۆرێک کە هەردوو پێی هەموو تلوی ئەکات و ئەبەشت و ئەیبێتە بریندار تا ئەوەی هیچ جارێکی بکەن .

٢- ڕووت کردنەوەی ئەوانەی لە هەموو مەل وبەرگێک پاکتان کاردینا لێدان بە دەری کارەباپی یا بە کارەبای دڕ کە زۆر بە هێزە .

٣- ڕووت کردنەوەی ئەوانەی و هەڵواسین بۆ ماوەی چەند ساتێکا یا هەڵواسین لە پشتەوە ، واتە دەست بەستنەوە لە پشتەوە ئەوجا هەڵیدین یا دەست بەستنەوە لە پشتەوە پاشان هەڵواسین ئاکو لە هۆش خۆ چون ، لەم ماڵەتەدا هەردوو دەستلەسە خێڕ و جولانەوە دەکەوێتە ناو زیکەی ئێش مانگا . هەندێ کات هەر سەعات دەبێ

٤- بەستنەوەی هەموو لەش بە کۆڵەکەوە بۆ ماوەی ٣٠ تا ٥٠ سات

چەند جارێک لەمەڕی ... دووت
لێدانەوەی ئەوانەی لەبەر ... خۆیان
ئەگەر هاوین بوو، یان لە بەرمایی
وبارانی لەگەڵ رمێنان بوو، لە گەڵ
دەوەستا شوشەی گەورە پێ ئەکەن لە
ناو بە ڕەگەوە ئەیەستێنەوە و
ئاو ئەگرێتەوە، هەر لە گەڵ
ئەمەشدا لێدان بە گێل ڕسوندەو
کوژاندنەوەی جگەرە لە دەر هەموو
شتی بەسەر ئاوەکە، ئەمەی ئاسەوار
هەروەکو ڕێم بڵماوەتا ٥٠ ساڵ
بەردەوام دەبێ.

هەندێ جەنتڵمانی ئەکات چەند
جارێکا ئەم تەمرینە دووبارە
ئەبێتەوە، لە ئەنجامدا سەر لە
نوێ هەر دووبارە ئەبێتەوە.

٥ - بوصل مە کار هێنان.

٦ - هێنانی نیتڕۆجین بۆ ناو خوێنکە و
دایکێ دەوانەی کە ئیمتراف ناکەن
بۆ ئەوەی بە ڕاڕ ئیمتراف بێتەکەن.

دەمانەوێ سەرەوە کە باسم کرد
دەدیا بەمڕێیی ئەنجام، ئەمە جگە
لە تەمرینی دەروونی کە لە زووترێکی
ئێ بەمڕی چڕا ڕگرتووەمی ٥٠ کەس
تەنها ئەمڕێنن، بەڵام دەبێ کە گەیشت
خۆیی دانیشتنیش بە ڕاڕ دەبێتەوە.

وە ڕۆژی دوو جار یا سێ جار بە
نۆبە ئەڕێون بۆ سەرئاو و هەوڵ
ئەدەیێ بۆ ئەوەی سێ چەند
یا سێ چارەکێ خەرج بکەن و ئەو
زووەوە لەگەڵ دەستدا لێدان بەسەر
سوندە تاکو دەستبە کار دەکەوێنەوە
و دەچنە زووەوە. وە کاتێ دەچنە
سەرئاو دەبێ چوار یا پێنج کەس
دەرچێت، ئەبێ بە ڕۆژە سەر بەخۆیە
سەر زەوی و هەر لوو ئەمسەمان
بخەینە سەر بەشتمان، ئەوجا بێ
لەنە لێدان بە سەر و بەختدا تاکەسو
دەوا و سوتمان بە نۆبە، ئەمە ڕۆژی
دوو یا سێ جار دووبارە دەبێتەوە
هەروەها کارەبا کەوزانەوە لەمان

لە هاوینەدا بە ڕادەیەکا کە زۆر کەس
هەموو ئەبێتە جارەکە لەش تاکەسو
چەند کەمێکا ئەبووڕێتەوە، ئەوجا
هەڵگرتنەوەی کارەبا، وە لە
زستانەدا بە پێچەوانەی هاوینەوە
کارەبا و پانکەی سەقیج هیچ کەڵکی
ئەمە جگەلەوەی خواردنێکی زۆرتەر و
چەسپی هەیە، جاری وا هەیە ئاپتی
لێدەکەن ئەمانەو دەیەها ئەوەندی
دەروونیتری زۆر ساباتی و بەڵایەکی
گەورەی بۆ ماوەی چوار مانگ بەرە و
زۆرترین سەو شێرەبە تاکۆ کەدێتی
بە دادگای ئاپیەتی کەرکوک.

بەڵام لەگەڵ ئەم هەموو کارەی
لەش و دەروونیت - ڕۆژەکارەمانە
کانی گورەسان هێزاوە، دان بە
بڕیاتدا ئەگرن و ڕیاتر کەوە
فانیلەکانی بەمبی بە موارە
دەبینن چۆن ئەوەی دۆزەکانیەکەمان
تۆزەکانکا سوودیان لێبینن، بگە
لە هەندێ بێپاوەر و ڕووناو دەبێ.

وە هەرکاتێ بەکن لە ئەنجامی
دڵتەنگی و بێچوار دەستە فرێی دەدەنە
زووەکەی خۆی هاوڕیانی زووەکەی
بە هەموو بڕارەی دەدەن و خۆمەتی
دەکەن و ڕیاتر هانی دەدەن دان بە
خۆیدا بگرێ، ئەوانەی فانیلەکان،
بەمڕێی دان بە خۆداگرتن، ئەمڕێیی
دەروون ئەخۆئەکانی ڕۆژەی
بەمدا ڕێبەر بێ، ڕۆژی دان بە
خۆداگرتن لای ڕۆژە کارەمانەکانی
گورەسان بەئەوتر دەبێ فانیلەکان
تۆزەکانکا سوودیان لێ ئابینن.

کاتێ ئاو ئەهوێندرێتەوە بۆ
بەکەمە هەوجارەی بەست تا
کەی دەبێ بۆ مەکەمە و چاوپیان
دەبەستن و جلاوەکانی بەمبی وەکا
بەگی هاوڕەکانی ڕۆژە
کارەمانەکانی گورەسان بە لێدان
بە هەموو شێوەیەکا تاکوو هەگەنە
شوێنی مەکەمە، ئەو کاتە سەری

هەمووبان بە قۆرەیەکی ناپەسەند دەناسن ، یاخود بەرپرسانی ناپەیوەندی کەرکوک ، بەڵام چ دادگایەک؟ دادگایەک کە تاکو ئێستا لە مێژووبدا هیچ ڕۆیەکی ئاشتی بەکاری نەهێناوە .

دادگایەک کە هەر گوردێک بڵێت من داوای مافێکی ڕەوای خۆم دەکەم یان ناپەسەند بەسەر ئەواندا دەدات ، بەڵام لە گەڵ ئەوەشدا ژۆر بە سەربەرزییەوە فارەمانەکانی کوردستان دەگەڕێنەوە بۆ هێڵەی ئاسۆ ، ئەمجارەش هەر بەسەر لێدان .

پاش ئەمە بە پێنجەکا دوو ڕۆژ هەندێکمان بە چاو بەستراوی لە ئاسمانی ژوورەوەی مێژووری مۆسڵ .

لێرەدا لە ژوورەی سێدارەی مەسابیخانەی مۆسڵ دا بە تەواوی دڵنیای ڕۆڵە کوردەکانی کوردستان و دەنگی فارەمانێتی و بەدەنگیان دەرئەکەوێ و زیاتر چونکی دەرەوەی ئەژنۆیە فانیلەکانی بەندکرا دژبەخۆیان لەرزین بەتایبەتی لە ڕۆژانێکی جێبەجێ کردنی ئە سێدارە دانی ڕۆژگێڕە فازادبخوازەکانی کوردستان .

سەر لە بەیانیان ماتەمینی بەڵادەکانی مەسابیخانەی مۆسڵ دایان دەگرن بە ناو ماندا هەمووان دەگەنە ناو زوورەکانەوە کە ئێستا زوورێ بچوکە و دەرگای زیندانمان لە سەر دادەخەن و دەست دەگەن بە دیوار و ئەرێندنەوەی فازادبخوازە دڵێرەکانی کوردستان بۆ لە سێدارەدانیان ئەو کاتە یەکەم ڕۆژە فارەمانەکانی کوردی زیندانی مەسابیخانەی مۆسڵ بە هەندە و شیعر و ورتەوە بەرە و بەیری بەتی سێدارە خستنۆ عامادە دەکات .

ئەو ورتانە و ئەمرانەی لەکاتی ناو خۆیندنەوەدا دەوترێت تاکو کەلەبچە لە دەس کردن و کرێنەزووری بچ بە جێکردنی لە سێدارە دان ئەمانەن :

بێهاکا لە بەردەم سێدارەی دوژمن
بەتی هێنسکانەن ئەرێنەوەگەردن
کرێکارێکی هەژاری گەنوزم
هیچ بەشیمان نیم لەوەی کەکردم

یا بیجبی الشعب یسقط الجلاد .
یا ژلان احنس بحیاتی فدموا
منانقکم الحامیة باسفلة بلاد
یا

فانیستەکان ، جەلادەکان ئەی خوفن مژە ڕوو حالەکان
نەلێن ئەمانە ذیل و ئەسپەرێ
ئەمن بە کەلەپچەرێ کۆنۆژبەرن
ئەرتە ئەبەقم چیارم بەسەفەوە
پێنجەمین بۆل ملێکەم پێوە

یا بحیاة الثورة العراقیة
المجدلة فی جبال کردستان .
یا بحیاة حزب عصبة مکافحی کردستان
یا بحیاة الاتحاد الوطنی الکردستانی .

ئەمانە و ئەیەها ورتانەوشیعرتر تاکو کەلەپچە دەکەنە دەست ڕۆژانە فارەمانەکانی کوردستان وئەیان ڕۆژانە ناو ڕووری جێبەجێ کردنی لە سێدارەدان . پاشان بەڵادەکان بە مل کەچی لەناومان ئەڕۆنەدەرەوە تاکو ئامادەکاری ئەو دێنەوە بۆ لە سێدارەدان . لەم ناوەیەدا بەدەموو دەستەکانەیان بە هەڵبەرکێ و مرووە و گۆرانی گوتن تاکو کاتی دوا مواجەهەکەمان دێتە ئەمان ڕۆژدا ماتەپواری ئێوارە ئەوکاتەدا ئاوڕدان دەبەنەوە دەرەوە بە دەست کەلەپچەرەوە ، تاکو لە ناو

ره‌سه‌یحانه‌خدا چه‌زلاده‌کانی به‌فیدا
ملی له‌ده‌نکی فاره‌ماناتی گوره‌دان
ده‌گه‌نه‌وه .

کاتی هاوڕێیان ده‌رگایان لێ
ده‌کرێته‌وه ڕۆژ دوا موایه‌ . به‌
سروه‌ و مه‌لبه‌ندی و ووشانه‌وتنی
ده‌ڕۆنه ده‌ره‌وه و ئێشه ڕووده‌ده‌ن له‌
ناو موایه‌ش‌دا ده‌م ووشانه‌ . وسروشه
ده‌وترێ ، له‌گه‌ڵ ئه‌وانه‌ی ده‌ره‌وه‌ده‌ن

یاجبار ، بۆحه‌دام ، ئێره‌ لێدێکا من
امداد
یا ، ئه‌گه‌ر ئه‌مانه‌ی پێشه‌وه‌ گه‌ڵێک ئاڵۆز بن
یا خوار ، ئێستا ، ئێستا ، وا ئێستا ، ئێشه‌ن
ئه‌ ، هه‌ڵبژێرێ ، هه‌ڵبژاردن ، ده‌ڵێن
هه‌ڵبژاردن وه‌کا ، ئێ ، ئێ ، ده‌ڵێ ، ئێستا
جیاوازیکا ، ده‌ڵێ ، ئۆرم ، له‌ڵێ
هه‌ڵبژاردن ، ده‌ڵێ ، ئێ ، ئێ ، ده‌ڵێ
یا ، ئێستا ، گۆڕانکاری ، ده‌ڵێ ، ئێستا
گۆڕانکاری ، ده‌ڵێ ، ئێستا ، ئێستا
یا ، ئێستا ، ئێستا ، ئێستا ، ئێستا
ئاخر ، ده‌ڵێ ، ئێستا ، ئێستا ، ئێستا
الیم ، ئێستا .
عاشت الاکراد و الحاره‌ ... ئه‌
الیمنیه .

ئه‌گه‌ڵ هه‌ره‌سه‌ هه‌ڵاوێن و ئه‌ستێره‌
ئاڵۆزی ئه‌و ئاسمانه‌ی ئێوه‌ی جێ ده‌هێڵن
گه‌ڕانی له‌ هه‌ڵه‌ره‌ داخیان ماندووده‌کا و
ڕۆژ به‌ هه‌ره‌ری و فاره‌ماتێتیه‌وه
ڕاوه‌ستاوه‌ ده‌کۆش و ده‌ڵێش ڕۆڵه‌ هه‌ره‌ت
ده‌بێ له‌ده‌ستی هه‌ڵه‌ره‌ . هه‌ڵه‌ڵه‌ ، چونکه

شه‌هیدن له‌ ڕێگای ڕزگاری گوره‌ده‌ان
بۆ نه‌جات ، یاش هاتنه‌ ده‌وره‌وه‌ی
هاوڕێیان و ته‌واو بوونی مراسیمه‌
جاره‌نگی‌شریش ده‌ستده‌که‌ن به‌ سه‌ردانی
وتن ، ئه‌گه‌ر ساعه‌ت ده‌واخیره‌ی شه‌و نێ .
که‌وساعه‌ی ملی هاوڕێیان ده‌بێته‌ هۆی
ڕۆژن گوره‌ده‌ی ئه‌ستێره‌ی ئاسمانی
قه‌م گوره‌ستانه‌که‌ ، ئه‌و ڕۆژه‌ شه‌و
ساعه‌ی که‌ ئه‌و وته‌ی هه‌ره‌ ئاسه‌ی
خه‌سه‌ و ڕووگه‌شه‌وه‌ ده‌ڵێن :

سێزێ صرفن ، بصبری نوزلمن
فده اعدالکم القدره بیلا
جلاتین الصفقه فی بغداد

به‌ر ئه‌وه‌ ئه‌و وته‌یه‌ گێڕانه‌وه‌ی
ده‌گۆڕێ بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و ئاسمانه‌ی
له‌ڕۆژ ، ئه‌گه‌ر به‌ئێستا ئه‌ستێره‌کانیان
له‌ڕێی ده‌نگدانه‌وه‌ی ده‌نگه‌ی
بڵێچه‌ی ڕۆڵه‌ فاره‌ماناکانی
گوره‌ستان ، ده‌ڵێن له‌ڕێی و له‌
هه‌واییو ئه‌وێنه‌ به‌ خۆڕه‌ی ده‌وه‌ خۆڕه‌ی
هاوڕێیان جۆن ئاو له‌ ئه‌و ده‌ستی
هاوڕێیانیش ده‌ڕۆ و ئاسه‌وه‌ی ئاسمان
خۆیان کۆچ ئه‌که‌ن له‌ ئه‌ چاوه‌ڕێی
ئێوه‌ن ئه‌ ئاهی میلله‌ت و گرنجێکی
فاره‌مان ئه‌ گۆشه‌ ڕه‌ش‌ئاسه‌ ئه‌که‌ن
گوره‌ستانی ڕووناکا ئه‌که‌ن و ئه‌ڕێی
ئاسی میلله‌تیش هاڕۆ و ئه‌ک‌ڕێ و
ئاسه‌وه‌ی ئه‌ستێره‌ی ئاسمانی و ڕۆڵه‌
گه‌ڵم ئه‌ڕۆژنه‌ی ئه‌ستێره‌ی ئاسمانی
یاڕێ ئه‌م خاکه .

له‌ ڕۆژنیدا ئه‌ڕۆم ئه‌وه‌ ڕۆژ هه‌موو
هاوڕێیان و ئێشه‌وه‌ی که‌ فاره‌مانه‌کانی
ڕێگه‌ی ڕزگاری گه‌ل .

هاوسه‌نگه‌ ئاسمانی ئه‌ستێره‌کان :

میزان وتاسوکاری خه‌یاڵی گه‌ڕاوه‌کان و ئێشه‌وه‌که‌ ده‌مانه‌تن
له‌ئه‌ستۆی خۆمان .
یاڕێگاریمان بکه‌ن هێزه‌کانیان هاوڕێیه‌تی بکه‌ن یا
له‌ ئێوه‌ئێمه‌ا به‌ ده‌نگیانه‌وه‌ ئێمه‌ ئاسمانیان بده‌ن !

بەڵگەنامە

بەیانامەی مەکتەبی سیاسی ی.ن.ک

دەربارەی شەهید بوونی هەژال گەنوەر و هاوڕێکانی

هەڤاڵانی خۆشەویست
هاوبیرانی بەڕێز

بە داخ و بەژارەیەکی زۆرەوە، مەکتەبی سیاسی ی.ن.ک شەهید بوونی ڕۆڵەی دڵسۆز و بەوەفای گەلەکەمان و هەڤاڵی هێژا و خاوەن بڕیار و پێشمەرگەی زیرەک و نەبەرد کاک هەژەر هەسەن و یاخزە قارەمانی دڕدان پێ ڕادەگەیەنێت. هەر دوانزە قارەمانە نەمرەکەی داستانی دواخزە سواری گوردستانیان بە خوێنی گەشیان خۆمار کردووە، مەروەڕەکانی هێزەوی گوردایەتی و خۆڕشیان هەوڵەمەندتر کردووە، و لابەڕێیەکی بڕی لە هاساری و نیدانکاری و لە هەوردنیان لە هێزەوی گوردەواری دا دوور گرتووە. قوربانی هەر نەوزادەی ئەستانەماین، کە:

ئاگرێکی وەهای خستبێتە چەکووە
لاوان بە عەشق ئەچن بە بەرەوبەری مەرگەوە

داستانی هەر قارەمانێکی هەمەیە کەلەخوارەوە بۆتان دەگێڕینەوە

هەڤاڵانی خۆشەویست
هاوبیرانی بەڕێز

لە ماوەی چەند مانگێکی ڕابردوودا، کە شەڕی ناوخۆتا ڕادەیەکی دامرگاوتەوە و هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان هەر بەکەیان جۆرێک و جۆرێکی دیاریکراون چالاکی و جموجۆڵی خۆی و لە باشی خەریکا کردنی بەشێکی لاوەکییەوە، خەریکی ئەنجام دانی ئاو وهرمانی سەرەکی خۆیەتی لە بەگژا چوونی ڕەژیم و داناشی ئەنفەرپلانی لێبڕاوی هێزە داگیرکەرەکانی ڕۆیمی فاشیستی میرزۆی دا. لەم ماوەیەدا، کە گەرچی بەرما و بەلوڕ ڕزیانێکی گەورەی وەکوی زەمانی ئەمال لەسەر زۆر خۆیان، بەڵام بە هۆی کەمکردنەوەی هاتوچۆ و جۆلانەوە و تەنانەت مردن و ڕۆژ سوتەوەی چەندین هاوڕێی و چەندین پێشمەرگەش، لەگەڵ ئەوەشدا، لەو بەینەدا ئاکامەدا، سەرەڕای

ناله‌ی باری هه‌وا . له‌به‌ر ئه‌وین... ده‌ستی قاره‌مانانه‌ی دوژمن و هێرشی ده‌لیره‌کانی به‌سه‌ر ئه‌و شاخ و به‌رگری دلێرانه‌ی نیشتمانی دوژمن دراوه . به‌جۆرێک که باش چه‌ن سال خۆگێل کردن سه‌دامی خوێنڕێژ ناچار بوو به‌ئۆلیمه‌تومی بێ ده‌نگی بشکێنێ و ده‌ربارەی گه‌وره‌بدوق و ستیو به‌چه‌مه‌رگه‌کانی بدات.

هه‌رێمی ۱۱ی قاره‌مان که چه‌ن ساڵێ بوو له‌ژێر بێبه‌ستیه‌کانی پارتی‌گاری بنکه و ڕاگه‌ڕاو و هێزه‌کانی ی.ن.گ له هێرش و گه‌له‌کۆمه‌کێ له‌سه‌ر ده‌رسانی سه‌رکرده‌یه‌تی به‌گژ... تێر ده‌رایه ئاسۆس و دۆڵی جافه‌تی، وه ئاوه‌ڕۆکی تر ئێوه‌ده‌ایه ده‌ستی کۆیه و کۆسره‌ت و خۆشناوه‌تی و ئاوه‌یه‌کێ‌تریش ده‌رایه قه‌ڵاشوکان و بنداری قه‌ندیل ... وه‌هه‌روه‌کو به‌ده‌ڕواسی له‌مه‌ڵی بنکه‌ئاسی ئه‌وتنه‌ی هێزی ئاڕا و دڵسۆز و ده‌روه‌ڤێن و خاوه‌ن ده‌سه‌ڵاتیش بوو . هه‌روه‌کو ئه‌وه‌ی هێزی ڕێگریێکی ئۆشه‌ویستی ناوچه‌ئاوه‌ڕ بوو، هه‌روه‌کو ئه‌وتنه‌ی فیداکاری و له‌خۆبوردن و ده‌رسی قاره‌مانه‌تی ئۆڵمه و ئه‌نفاله‌ی ورد و بڵاوبۆوه‌ی جه‌نگی پارتیزانی بوو... هه‌روه‌ها له‌و ئاوه‌یه‌شه‌دا به‌وپه‌ڕی دڵسۆزی وڵتیاتوبیه‌وه، ئه‌و به‌ڕی له‌خۆبوردن وگوڕتراپه‌ڵی و هۆراگرتیه‌وه ، هه‌میشه له‌ڕێزی پێشه‌وه‌ی به‌رگری و له‌مه‌نگه‌ره‌ئه‌نفاله‌کانی پێشمه‌رگه‌ی بوو به‌ڕێبه‌ڕێی هه‌ر هێرشێکی قاره‌وای ڕاشتنه سه‌ریان .

هه‌رێمی ۱۱ی قاره‌مان له‌و مه‌ساوه‌ گوڕته‌ی دوایه‌دا که گه‌ڕاوه‌ته‌وه سنووری کار و چالاکی خۆی له ده‌وری که‌رکوکه ، به‌ته‌بیی چالاکی قاره‌مانانه‌ی ئه‌نجام داوه و چه‌ن جارێک بۆته بۆمبارگه‌وتویی مه‌قره‌ره‌ی ناوبراو ئاو که‌رکوکه‌وه بۆ ده‌ی وه‌شاندن له‌مه دوژمن .

هه‌ر بۆیه دوژمنی داگیرکه‌ر هه‌میشه له‌پێ و شوێنی هه‌رێمی ۱۱ی قاره‌مانه‌دا بوو ، به‌ورده‌ی ئه‌ویش جوڵان و هاتوچۆی ئه‌کرد و له‌به‌رئه‌وه بوو بۆ ئه‌وه‌ی ئۆقره‌یه‌کی لێبڕێت به‌ده‌رئه‌نجامه‌وه و جه‌زره‌یه‌کی لێبدات. سه‌ره‌ڕای ئه‌مانه‌ش دوژمن توانی فرمێت له‌ئه‌نجامی هێرشه قاره‌مانه‌یه‌کانی ڕه‌کێکا و ڕه‌گه‌ڕی له‌و دوو ڕکه‌وتنه‌وه‌یان له‌به‌ئێواری هه‌ڵزه‌که‌یان و ماڵه‌وه‌یان بۆ چه‌ن ڕۆژێک ، له‌به‌ئه‌ناوچه‌دا ، به‌تکر له‌ناو به‌ئه‌ گوندی بۆبکه جادەدا .

له‌ ڕۆژی ۱۹۸۲/۳/۵ له‌ کاتێکدا که‌ ئه‌فسه‌ره‌یه‌کی که‌رتی هه‌رێم و ئه‌فسه‌ره‌یه‌کی که‌رتی ئی هه‌ڵه‌بجه‌ له‌گه‌ڵ قه‌ره‌مانده‌ی هه‌رێمه‌که‌دا که‌ دێکترا ، ۲۲ پێشمه‌رگه‌ بوون له‌ گوندی قه‌ڕاچوغ . هێرێکی گه‌وره‌ی دوژمنی داگیرکه‌ر به‌ پشتیوانی چه‌ندین هه‌ڵیکۆپته‌ری جه‌نگی هێرشی بردە سه‌ریان ، له‌ سه‌عات ۹ی پێش نیوه‌ڕۆدا شه‌ڕ و ڕێگا دان ده‌ستی پێکرد و تا سه‌عات شه‌ش و شه‌ڕێکی ده‌سته‌و شه‌ڕه‌ی ئابه‌ڕامبه‌ر له‌به‌ئێواری ۲۲ پێشمه‌رگه‌ی دڵێڕی هه‌ڵدا له‌ سه‌ر گردا به‌تی هه‌فتالی قاره‌مان ئه‌نوه‌ر حه‌سه‌ن وه‌ بزیکه‌ی دووه‌زار ده‌له‌ر له‌ جاش و داشی شه‌مسی و بۆلیس و سپا و چه‌ن هاڵیکۆپته‌ری جه‌نگی بۆ ماوه‌ی ۱۱ سه‌عات درێژه‌ی کێشا .

له‌م شه‌ڕه‌دا پێشمه‌رگه دڵێڕه‌کانی هه‌رێمی ۲ ده‌رسێکی نوێ وتنه‌ی هێزه داگیرکه‌ره‌کانی دوژمنیان دا و به‌ بۆرێکی فه‌وتنێ چاو شکێن و ده‌مێیان کردن که‌ جارێکی‌تر نه‌وێن هه‌ڵوا به‌ ئاسانی بارێ به‌ ئاگر بکه‌ن و چه‌ن

ژوور و بۆشه و حەساوه بـــن رات
ده‌که‌ن به‌لاماری پێشمه‌رگه بده‌ن چه‌ن
که‌م و ناندوش‌ین .

له‌م شه‌ره‌دا هێزی دوژمن زیاتر
له ٤٠ ده‌فه‌ری لێ گوژرا و ده‌یـان
که‌سه‌کی لێ بریندار کراکه به‌کۆکیان
سه‌ره‌کجاری ناوانبار قاله ده‌ره‌جی
خاشین بسوو .

ئه‌گه‌ر چی له‌م شه‌ره‌دا کۆشـتاری
زۆر له دوژمن کرا و زه‌ره‌ری زۆری
لێ‌کراوه ، به دانپێدانی سه‌رچاوه‌ی
قاله ده‌رچی خاشین که به‌کێکه له
سه‌رکرده‌کانی ره‌ژیم ،
وه هێزی دوژمن نه‌یتوانی لـه رێگه
به‌ده‌سپه‌لمانی بالاده‌ستی ژماره‌یی‌یه‌وه
به سه‌ر پێشمه‌رگه‌کاندا ، هه‌ر به‌شه‌
کاتی هێزی له‌روی گه‌مارۆدان و
به‌ده‌ست گرتنی پێشمه‌رگه‌کانه‌وه ، بـه‌ڵام
بوو له رووی گه‌مارۆدان و له‌نـاو
بردنی هێزو پێشمه‌رگه‌کانه‌وه ، بـه
ده‌ستهێنانی سه‌لام به‌داخه‌وه هێزی
پێشمه‌رگه‌ش زه‌ره‌رێکی زۆری لێ که‌وته‌
به ته‌خمین بڕێ ١٢ پێشمه‌رگه‌ی کـه
به‌ڕێکه‌وتن هه‌ڵگری نارەمان ئه‌نـوه‌ر
حه‌سه‌ن فه‌رمانده‌ی هه‌رێمی ٢بوو .

حه‌فتاڵ ئه‌نوه‌ر حه‌مه‌ن سالی ١٩٥١
له ناوی گه‌ڕێکی له داێکبوونـدا
وه‌ه‌ه‌ر له‌وێ قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی
و تیمه‌دادی ته‌واوکرد بوو ، پاشان چـو
بۆ گوڵیه‌ی هه‌ندێسه له جامـعـه‌ی
به‌غدا .

حه‌فتاڵ ئه‌نوه‌ر حه‌مه‌ن سالی ١٩٧٢
ده‌رچی ئه‌نجامه‌ی کۆمـه‌ڵـه‌ی
وه‌رگرتبوو ، وه هه‌ر له سه‌ره‌تای
سه‌ره‌تای سالی ١٩٧٥ گه‌را و سوکمه‌راو
له ژیندانی قه‌ڵه‌ی قوشـتـه‌وه
تا مه‌ی ١٩٧٩ ، که ده‌ویش له گـه‌ڵ
گه‌راوه سیاسیه‌کاندا به‌ره‌ڵـا وه
پاش‌ماوه‌ی ڕژێمدا له مـاوه‌ی
سه‌رکرده‌یه‌کی یه‌کێتی ، هاته ڕیزی
پێشمه‌رگه‌وه و گرا به رابـه‌ری
سیاسی هه‌ر .

حه‌فتاڵ ئه‌نوه‌ر له زیـانـی
پێشمه‌رگایه‌تیدا نموونه‌ی پێشمه‌رگه‌ی
تازا و دڵسوز بوو ، له ناو بـه‌را
پێشمه‌رگه‌کانیدا به جێگوشه‌ڕێکی
به‌ڕێز و هۆشیار و ڕوشنبیرێکی
تازای خۆگر و هه‌ڵمانده‌یه‌کی زیـره‌ک
و خاکی ناسرابوو ، سالی ١٩٨١ له‌گه‌ڵ
ده‌سته‌یه‌کدا کادیری هه‌ســـکه‌ری
هه‌ڵبژێردرا بۆ مه‌شق کردن له ناو
ڕیزه‌کانی ، باش‌ماوه‌یه‌کی بـه‌سه
سه‌رکه‌وتوی گه‌ڕایه‌وه کـــرا بـه
فه‌رمانده‌ی هێزی پێشمه‌رگه .

له زیانی پێشمه‌رگایه‌تیـــدا
به‌ڕێڕه‌وتی ده‌یان هه‌ڵمه‌تی دژی‌ڕانه‌ی
پێشمه‌رگه قاره‌مانه‌کانـدا ، وه‌ک هـ٢ و
به‌رگریدانه‌ی به‌هێزی ئه‌و و سه‌ربڕی
کردن و شکه‌ستی ده‌یان جاڵاکی بـۆ
ده‌ناون .

له زیانی زیندانیدا نموونـه‌ی
ئیگوشه‌ڕی خۆگر و تازا و به‌رچـاو
ڕوون و ئاوه‌ڵا بوو ، له زیانی سیاسی دا ئیگوشه‌ڕێکی
جه‌ماوه‌ری گونجاو و ڕۆح سۆک و زیـره
وێنه‌یه‌کی پشتڕاست و ئه‌مین بوو ... هـه‌ر
له به‌ر ئه‌مانه‌ش به‌که‌مین گونفرانسی
کۆمیته‌ی ناوه‌ندی دا به ئه‌ندامی ده‌سـته‌ی
به‌ڕێوه‌به‌رایه‌تی گونفرانسی .

ئه‌مجا بۆنی حه‌فتاڵ ئـه‌نـوه‌ر
هه‌ساره‌یه‌کی گه‌وره بوو له جوانـه‌وه‌ی
خۆڕاگری گه‌له‌که‌مان ، به‌ئه‌مجا
بۆنی ئه‌و هێزی پێشمه‌رگه‌ی کۆمـه‌ڵـه‌ی
کادرێکی هه‌ڵگری لێهـاتـوه و
قاره‌مان ، وه به‌کێتی نیشتمانی و
کۆمه‌ڵه‌ی کادرێکی سیاسی‌ورێکخراوه‌یی
کارامه و به‌توانای له کیس چوو ...

ئه‌مجا ئه‌نوه‌ر جێی له ده‌یـانـی
سیاسی و پێشمه‌رگه‌یی‌دا نه گـه‌ڵ
پێشمه‌رگه قاره‌مانه‌کانی هه‌ر سه‌رفاله
بوو ، له شه‌هید بوونیش‌دا هه‌روه‌ها

بو ، وه له گەل ئەم ١١ فارەمانی
دیاری هێزی پێشمەرگە شەهیدبون :
١ـ هەڤال رۆژگار جەلال ناسراوبە هێمن
٢ـ هەڤال مامۆستا عبدالخالق مالح
ناسراوبە شاسۆ
٣ـ هەڤال مامۆستا عبدالله مالح
ناسراوبە چیا
٤ـ هەڤال سەرباز شێخ مستەفا سدیق
٥ـ هەڤال کامەران مام عەبدەر
٦ـ هەڤال سیروان کوچکا نجم
٧ـ هەڤال کەسەربیم جەمجەمالی
ناسراوبە گۆران
٨ـ هەڤال نعمان عبدی
٩ـ هەڤال حمە شوکر بلوکیمی
١٠ـ هەڤال شجاع الدین فاتیح
ناسراوبە شیروان
١١ـ هەڤال عەرەق شەقی

ئەم ١١ فارەمانی هێزی شەهید
دەسەون .
١٢ کەس فارەمانی کەرکوک و
دەوروبەری کەرکوک شەهید بون و

گیانیان گەیشتە بەهشتی تەمەری و
کاروانی شەهیدانی رێگای رزگاری
کوردستان و بەمجۆرە داستانێکی تری
سەروەری بان لە بڵندوری گەلەکە ـ
مان دا و داستانێکی تری بەرگری
قارەمانانەیان لە بڵندای پارێزتنی
شەرەف و نەتەوە و نیشتمانەکەمان،
لە هێرشی بەرای داگیرکەری رژیمی
فاشیستی عیراق و نۆکەرە چلکاو
خۆرەکانی ، بە جوێنی خۆیان
نوسیەوە ، ئەگەر چی ئەم پۆلە
شەهیدە بە سەربەرزی رۆیشتن، بەڵم
هەرێمی ئی فارەمانی ماوە ، هێزی لە
شکان نەهاتوی پێشمەرگەی
کوردستان ماوە ، بەگیانێکی نیشتمانی
جێگەی بڕوا و متمانەی گومەڵگەی
خەڵکی کوردستان ماوە ، گەلمتی
کورد ماوە و لە سەنگەری هەبانی
شۆڕشگێڕانەدان ، ئالای بەرزی شۆڕش،
کە سوورە بە خوێنی شەهیدەکانی ،
بە زوڵم سەربانەوە شەکێنەوە .

پاشکۆرەدەی بڕیە نامەی رێکخراوی پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالیست
(سەرکردایەتی هەرێمی عیراق) لە کوردستان دا بەبۆنەی شەهید
بونی هاوڕێی سەرکردەمان و هاوڕێکانیەوە

الرفاق الاعزاء قيادة عصبة شبيلة كردستان لحزب البعث العربي الاشتراكي قيادة قطر العراق
تحية النضال والثورة .
باسم الرفاق في المنطقة الغربية في كردستان لحزب البعث العربي الاشتراكي قيادة قطر العراق
نحزنكم ونحزن انفسنا و عوائل الشهداء باستشهاد الرفيق الخالد انور عمن ورفاقه الشهداء الاماجد، فلقد كان استشهاد هولا الابطال ليس خسارة لاحدكم الساقط عصبوا انما خسارة لجبهتنا الوطنية الغربية الديمقراطية العراقية بل خسارة لشعبنا العراقي بكافة قومياته ، وما استشهاد هسلاء

الكوكبه انشريفه على ارض الوطن الا الدليل الساطع
على جذوره تورثه والسماقها بهذه الارض والدماء التي
ان هذه الدماء الطاهره الذكيه التي روت ارضنا
ستجرف بتيارها العارم حكم الطاغيه المجرم صدام
التكريتي و تقوم على انقاضه حكم الشعب والديمقراطية
و الحكم الذاتي الحقيقي لكردستان و بناء المجتمع
الاشتراكي الحر الموحد

المنظمه الثوريه لي كوردستان
حزب اليسار الكوردي الاشتراكي
ـ قواده قطر العراق ـ
١٤/آذار/١٩٨٢

زمان خوشه، بەڵام مردن لە پێناوی ئەڵدا خۆشەوەیە،
زمانیش خۆشەوێ، مانای وایە کە خۆمان دەدەین بە
کوشتن زمان هەر هیچ شاهەنێتە بەڵام زمان هێندە خۆشەوە
بوبە بۆ زمان هەزاران زمان دەگەینە قوربانی، هەر
مرۆڤێکیش کە رێگەی دەباتی گرتەبێتە بەر وشانازیت
لەلان کەبەهۆی لێبوردنی شەوەوە لەزمان و زمانی خۆی،
هەزاران دەگەنە ئاوات.

من هەزم دەکرد زیاتر لەسەتەوێ پەنجەرکاریەتی دا
بەمایەتەوە بۆ ئەوەی زمانی خۆم گوێ بگرمایە وزارسو
خزمەتی چینی زەحمەتکێشانی کوردم بکردایە، هیوام
وایە کەو رێگەیەی کە ئێمە گرتومانە ئێوە هەواکەری
بن، پیرۆزبایی هەرکەوشتمان لێ بێت، هیچ گومانیشم
نییە لەوەی کە ئێوە هەر سەرکەوتن و سەربەستی بەدەی
دەهێنن.

هەگوڵەلە لەراسپێرینامەی
شەوبەگرموری فادرێنا شێخ
لەزیندانی موسڵەوە

یەکەمین شەڕوچاڵاکی

دەستە چەکدارە سەرتایەکانی شۆڕش

شەهید زەلکادی تۆفیق حاجی بەنگینە

ئەرۆژی ٢٥ی خاسی ١٩٧٦ یەکەمین دەستەی چەکداری هەرامان و شارەزوور یەکەمین چاڵاکی پێچەکرگەیی سەرکەوتنە لەسەر جادەی خورماڵ بە سەیدسادق لەسەر ئاسەپەکی پۆلیس‌دا. ئەنجامەکەی پۆلیس کوژراو و بڕیندار بەرچاو کەوتن.

ئەم دەستە چەکدارە هەرچەندە بە ژمارە بچوک و کەم چەک بوون بەڵام ئەروی بڕیارنیدەوە گشتە کردوو خاوەن بڕوبا وەرەسەرون و هیواشان خۆیان ڕاگرن بەرامبەرهەمو تەنگ و چەلەمەیەکی ئەو سەردەمە لە سەرەتادا لەدەستەی پێشاگەشتەی چەکدارانە هەجووری ڕۆژ خۆیان سەنار دەدا لەقەشکەوت و چیستا سەحەکانی کوردستان، وەهەویش بۆ کۆبوونەوە و ڕێکخستنەوەی کۆمەڵانی خەڵک و تێکۆشەران بووبیان بەجوونە ناهەکانەوە بۆ ناو گەشەی توانیان گەشە بکەن و بکەمبن چاڵاکی پێچەکرگەیی لەدارچەکشەدا بنوێنن، هەرچەندە ئەم دەستە چەکدارانە کەم بوون و خەوانە خۆیان تەرکخست، بەڵام توانیان هەموو پرۆپاگەندەو بڵاوکەنەوەی دوژمن گەدەیان گرت شۆڕش گۆڕانی بەسەر هات و چارەکی شر هەڵناگیرسێنەوە بەدژی ستەمکاری و هەڵبوەشێنەوە جەماوەری خاوی دوژمەکانمان بووبەڵ بگەنەوە گەدەیان وبەست میللەتەکەی کوردەڵەساوەن و تەمروا دەستان بگەیەنە ئەو ڕادەیەی لە پراکتیکدا هواشیان چاکتر دەست بە دوژمنی گەلەکەمان بکەن و بەربەرەکانی بۆ ڕاپەڕینی گەلی دوژمابێ هەڵدابەوە کەلەژێر پەردەی کوردایەتی دا خۆیان شاردبووەوە.

ئەم دەستە چەکدارانە بۆ یەکەم جار دوای ئاشبەتاڵبوانیان سروای بەماوەیەکی بێبڕنەوە بڵگای خۆی و مژدەی هەڵگیرماندنەوەی شۆڕشیان بۆ ڕابگەیەنن، ئەمبش لە ڕێگای دامەزراسی پەیوەندی تونەوتۆڵ لەگەڵ بەئاوەدا گرتنە بەری هێڵی چەپ و بەری ڕاست و ڕوست. هەرچەندە تێکەڵاوی پێشمەرگەو جەماوەر لەسەرەتادا بەهۆی بارە نالەبارەکانی ئەو سەردەمەوە کەم بووبەڵام ڕاستی و چاڵاکی پەیوەندیەکە وای لەجەماوەر کرد نەنیا بەدەنگ پێشمەرگەکانی خواردن و نوستنیان بۆ بەرن بۆ بڵگای دیاری کراو.. بەڵکیان بکەون بۆ خۆشە

بەڵێنەکانی جاکان و بیان
داڕەوە لە جموجۆڵی دوژمن
ئاگادارمان بکەن.

جەماوەر بەهێزترین وقایم‌ترین
قەڵای پشتەوانی بوو... هەر چۆن
هەموکات بەهێزترین قایم ترین
لانەیە.. کەمەی ب.م.ک من چەک
.. زەشارەزایی، تواناکان لەگەڵ
خۆگادە. ماندوو بوون، بریندێتی،
بێئاگای لە جەماردان.. ئەم کەموکوو
گورپاسەو چەندین کەموکوڕی ترنەتا
جەماوەر دەیتوانی بەرپان بگانەوە و
پڕی دەگردنەوە، وەهەرکەتێگەیشتی
جەماوەر پشتەوانگرد. هەر بڕۆگردند
بەختێ وڕەی جەماوەر بوە هۆی
ماندەو و گەشە کردن و سەرکەوتنی
دەستە چەکدارەکانمان، کەبێ ئەو
پەیوەندیە مەحال بوو بانسە وەی
دەستە چەکدارەکانمان. وەهەر لیەم
پەیوەندەشە تێندو تواند لەگەسەن
جەماوەر لەندکا بەشەڕەواکیاسەدا
بالی بەدەستە چەکدارەکانمانەوەنا
بڵ پشتەوە بچن و گەشە بکەن و ڕۆان
بەدەنا، ڕەهلسانەوەی بزوتنەوەی جەماوەر
فراوان بەن، بۆرە گیشتر بۆ ستن
پەرەپێدی کردن و گەشە کردن بە
مەڕەوەکان یکویستی بەچەندیەتی
کادری سیاسی و عەسکەری دەگرێ گەشە
بشتە دەرەوە بۆیە لە ۱۹۸۱ بەسی ۱۹۷۶ دا
هەتاڵی دوورخراوەو لەسەدەی
تاوەڕاست و خوارووی عیراق بپاپان
دا خوبان لەدەستدوژمن دەربازکەن
بکەن وبگەنەوە چاکانی کوردستان.

مەڕەوەکان گەشەپان کرد جەماوەر
ڕۆژانە دلسۆزی خۆی دەرئەبڕی
بەرامبەر بە پێشمەرگەکان وکورەکانی
خۆی دەناردە دەرەوەوجۆرەهاپارمەتی
پێویستی گەدا.. تا وای لێ هات
مەڕەوەکان ڕۆژ لەدوای ڕۆژ گەشە
بکەن و هەندێ جار بەرەنگساری
دوژمن ببن وگەرو پێشاندان وومدات

.. دوژمن ماندوو بکەن و لەگەڵیدا
لاوە هێزەکان بگەنە سەر بنکەکانی
دوژمن و لەوژمنیش دڕندانە هێرشی
گەورە بکاتە سەر پێشمەرگە
قارەمانەکان. گەورەتا لەمەیسان
ڕۆژی ماڵئاوایی ئایی ۱۹۷۹ ئامەڕەزەیەکی
گەورەی شارەزوری هەرە لەوەبیەی
خوردوکانی ڕۆژە ملیۆن ڕەزامەندبون دا
بەشداربیوچەکی سووکی گوللە
بارانیان کرد. زیانی دوژمن
نەزانرابوو. هەروەها لەمەیسان
بەرواربەر هێزێکی گەورەی ئاشیتاکا
نیش کە بنکەی هاتبوو لە ۲۰۰ چەکدار
سۆکەڕ بەکەم لەوچ مەریوان و۷۰ لەسکو
پشتەوی جەنگی، هێزەهان کردە سەر
ناوچەی سوردەش، مەبەستیان
قارەمانی هەڕا بەرەنگاری هێزەکەی
دوژمن بوون و شەڕێکی مەخنو خوێناویان
لەگەڵ کردن کەلەمەیسات ۱۲ بەیانیەوە
تا ۱۲ی ئێوارێی خایاند پێشمەرگە
قارەمانەکان دەستێکی چاکیان لە
دوژمن وەدانا و چاندە هێزەتەکانیان
بەمەڕ ڕۆژی و بەزیوی ناچۆلکانیان
لە ناو چاوەشی دوژمن ڕاوتا.
زیانی دوژمن ۲ چاش کوژراو ۶ چاش
بریندار کرا
پێشمەرگە قارەمانەکانیش
۲ بریندار بوون، بەڵام
بریندەکانیان سۆکا بوون، هەرچی
دوژمنیشە دوای شەڕەکە تا ۱۲ی هەفتەیە
دوای چاش بەرپارەوەن دەرکیاسدا
کەگەڕا

بالاکیەکانی ڕۆژی ۸/۸ و هەڵمەت
و بەڵانبار چاوی ڕۆژانی تری پێشمەرگە
قەوماوی بۆ دەرئەخەن کە کەتوانرێ
بە هێزێکی بچوکا و کەم چەکا، بەڵام
پشتکەستوور بە هێزی لە بەسن
دەهاتوی مەماوەر هێزێکی گەورەی
دوژمن بەرش وبڵاو و ماندو بکەات و
لە کەنجاوەدا بەمەڕیا ڕاڵ بێ.
کەوەتە مەیدانی لەهێرشەکانیا جگە

لەماندووبوون هیچی تری پێ نەبێ، وە
کەمە جگە لەوەی پێشمەرگە
ئازەماندەکان توانیان بەهێزی زۆرە
هێزی دوژمن بەخۆیانەوە بکەن
پێشمەرگەکان لەسەرخۆ ئامادە بەهیچ
جۆرێک بەرۆژ وەدەرنەکەوتن خۆیان
مەحاڵ نەدا تەسکا گەس کەسە شوێنی
پێشمەرگەی بزانێ بە مرۆڤە ساوەی
پێکراوەکانی ناو جوتیارەکان بوون
لەبەر ئەوە کاتێک دوژمن هێرشی
دەهێنایە ناوچەکانیان نەیدەتوانی
سیان دۆزێتەوە .. بۆیە جگە لە
ئامادووبوون هیچی تری پێ نەدەبوا ..
کەئەویش دەهات پێشمەرگەئازەماندەکان
هێرشیان دەکردە سەر دوژمن و
دەستی خۆیان دەوەشاندوو دەگەڕانەوە
بۆ بنکە نیشتمانەکانیان. لەبەر
ئەوەی کەکاتی هێرش و خۆنیشاندانی
پێشمەرگە ئامادەبو دوژمن لەهەموو
کاتێکدا و لەهەموو خولێکدا لەسەر
کوردستانا لەچوار دەورما بۆیە لە
کاتی هێرشکردنیان و لە خولەکانی
خۆنیشاندا هەمیشە لە مردندا بوون..
کەو ترسەش ماندووی دەگەڕان و
دەبەستنە ماریکی نەفسی خرابەوە
ئەم ئامرەنانەی شەڕی پارتیزانی
پێشمەرگەکان بۆی ئەدوزمن کرد کەمە
زیانتر هۆی ماندوو بکات وبەدوای
پێشمەرگەکاندا بگەڕێ تا ئەوکاتەی
کەبەتەپۆ دەگەیەن. بۆیە دەستی
کرد بەزیاد کردنی ژمارەی هێزەکان و
گۆڕینی کاتی هێرشەکانی. ئەگەر
گومانیان لەناوچەیەک بوایە کە
پێشمەرگەی تێدایە ئەبوایە کەسات
ژمێری ٢ـ ٣ بەیانی ـ کەهێشتا
شەوە ـ هەستن و بگەنە ئەوناچاڕەی
کە هێکیان لێبەتی لەبەر ئەوەی کە
لەلایەکی خۆیانی پێشمەرگەکان دوربو
لەلایەکی دیکەوە ئەوکا پێشمەرگە
ناویان بەهێزی دوژمن بکەوێتە و
خۆیان بۆ حەتار بدەن.. هەروەها ئەبوایە
هێرشکی زۆریان بهێنایە بۆ ئەوەی
دەست بەسەر هەمو ئەو ناوچەیەدا
بگرن ئەوەکو پێشمەرگە لێیان
رابەرن .. بەڵام کاتێک لەبەر
ئامونێد بوون بەناچار بوون بڕەو
هەڵگەڕێنەوە بۆ شارەکان و
هێرشی ناوەختیان کە هەرو ئەوە ئەو
بەری دوانای خۆیەتی کەچی
ئەمان لەمەیانا هەرما خوێندبوو و
دەستوانبوو لێدانی گاریگەروگەورە
لە پێشمەرگە قارەمانەکان بکات..
بۆیە زیاتر هاربوو و باری مەعنەوی
زیاتر خراپبوو و هێزو حەزی خواستنی
لێ دڕاوو بەگی کەوتبوو.. مەماندنی
ئەم قسەیەش ئەوەیە کە لەکاتێکدا
بەڵامدانی ناوچەکاندا کەپێشمەرگە
تایبەتن دەستەکان بەئاڕاستەی
هەڵگری بڕ تاوان و خیانەتکەرێ و
دەیانگرێ.. بۆ نمونە تا کێشتا
بەئەندەن جار چەندین ماوڵانی ئەو
ناوانە بەدەستی ئەوخوێن ڕێژە
هاتبێتە کوژراون

کۆمەڵە

بخوێنەرەوە !
یارمەتی مادی ومەعنەوی بدە !
ڕەخنەی لێ بگرەو پێشنیاری بۆ بکە !
دەنگو باس و ووتاری بۆ بنێرە !
بڵاوی بکەرەوە !

تنگه‌ی زین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

ژمارە ٤
خولی ٣

لیسانی ١٩٨٢
کۆچی ١٣٦١

کۆمەڵە

گۆڤاری کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان

بنکەی ژین
www.zheen.org

لەم ژمارەیەدا :

* سیرەوەری ئی ئایار و شۆڕشی ڕزگاری نیشتمانی کوردستان
* جۆربەرکردنی بەرژەوەندی عیراق لەبڕیاری چی. وەکی دایە؟.
* چەند سەرنجێک دەربارەی باسای ژمارە (٩٠)
* ڕاپۆرتێک دەربارەی زیمبابوێ
* میلیتاریزەکردنی ئابووری
* نامەیەک لە زیندانی فاشیستەکانەوە

بنکەی ژین
www.zheen.org

بیرەوەری ئایارو خۆپێشاندانی کرێکاری نێتمانی کوردستان

ڕۆژی ئایاری کرێکارانی کوردستان لە هەڵوەرجێکی سەختدا و دژوارەدا، ئاڵا بە شانی هەموو کرێکارانی جیهان، بۆ ٩٦ ساڵەی ڕابەڕینی (ئیشبڕ)ەی کرێکارانی شیکاگو و سەرکەوتنەکەیان شەقڵەوە... شەقڵەر بێ دوژمنانی چینی کرێکار لە سەراسەری دنیادا بە تاقەتێکە ساختەکاری خۆیان شەپاسەوێن ئاوەڕۆکە جیهانیەتیە خۆپێشاندەکەی تەو بەرەوڕیبە بچووک کلۆڕ بکەن، بەڵکو شەم جەژنی سەرکەوتنە دوور لە جەژن وشادەتێکە ساختە و زۆرەملێکانی سەرمایەداری و داگیرکەران لە ناخی هەموو کرێکارێکی خۆشیاردا گەرمتر شەتەقێنەوە.

٩٦ ساڵ لەمەوبەر کرێکارانی شەمریکا، لە ژێر باری گران چەوسانەوەی سەرمایەدارەکاندا، بە هۆی ئاراری ماندوو بوون وشەکەتیی ڕۆژانە دیڵیی کارکردن و هەڵومەرجی سەخت و ناخۆشی ڕەنج کێشانەوە، لە ڕۆی سەرمایەدارە ڕۆژدارەکاندا ڕابەڕین و دروشمی "هەشت سەعات کارکردن" و "خۆشی کردنی ئارو دوخی گۆڕکردن" بان بەرز کردەوە... ماندوبون و خۆبەستەلەی دانیان هەموو کارگە و فابریقەکانی گرتەوە، نزیکەی سێو ملیۆن کرێکار ڕژانە شەقامەکانی ئاری شیکاگۆ سەرمایەدارە خوێنمژەکانیش لە بەر بەیەکی هەمیشەیی خۆیان بە قرچ و فێڵ و بیلانگێڕان ڕووبەڕوی داخوازیەکانی کرێکاران بوونەوە و ئازاوەیەکی ساختەیان سازکرد شەما لە شەنجامی محاکەمەیەکی ئاپەوادا (پارزۆنس و سپیسڵ و شەنگل وفیشر) کە چوار سەرکردەی ئەو ڕابەڕین و خۆبەستنانە بوون لە سێدارە دران و

دەبان سەرکردە و رۆلەوتوی کرێکارانیان فرانده زیندانەکانەوە .. بەش شانشکرابوونی پەلاتەکەو سەرکەوتنی رابەڕین و ماخوا رێەکانی کرێکاران وزۆری یەکێتی نایاری هەمو ساڵێ بو بە جەژنی خۆشی و یەکێتی خەباتی کرێکاران لە سەراسەری جیهاندا .

لە ماوەی نەهم ٩٦ ساڵەدا ، گەلی ووداوی گونگا و ڤول ، زۆر کاوەسانی گەورە و گران ووخساری جیهانیان گۆڕی... سەرمایەداری بێ نایە قۆناخی ئیمپریالیزم و شەڕ و پەلاماردان ، ئیمپریالیستەکان دوو جەنگی جیهانی گەورە و دەیان شەڕ و کێچەلێی ناوچەییان نایەوە بۆ داپەشکردنی دنیا وناچەباندنی جەوساوەوە و داگیرکردن و تالان کردنی سەر و سامانی گەلانی ئاسیا و ئەفریقا و ئەمریکای لاتین بە بیانوی چەوسێنەرەکان بتوانن ڕەوتی گەشەکردنی ملیۆر بگۆڕن و بزوتنەوەی ئۆرشکتیرانەی کرێکاران و گەلان خامۆش بکەن ، بەڵکە بەردەوام خەبات لە پێناوی ڕزگاری ودیموکراتی و گەشە کردنی کۆمەڵایەتی و سۆسیالیزم دەر لە گەشەکردندا بو ، ڕوو لەسە ڕوخاندنی سەرمایەداری و داگیرکەران و ئەڵقەکانی زوڵم و زۆرداری بۆ پێشەوە ئەچو... بەگەمین هار تۆڕێتی ئۆرگنۆڤری مەزن بە رابەرێ لینینیستی ئەمر لۆازتەرسن ئەڵقەی سەرمایەداری ڕوخاند و ناچی سەرکەوتنی نایە سەر چینی کرێکار و سۆسیالیزم لە شەڕێکی زەوییدا بە سیاو رێگەی گەشەکردنی خۆی گرتەوە ، دوایەدوای شەوبێچەندەها زیندی سەرمایەداری داڕوخا و زیندی سۆسیالیستی لە چەندین وڵاتی جیهاندا دامەزرا.. دەیان گەلی زێتر دەستەڵاتی داگیرکەرانیان ڕاماڵی و بەرەبەرە خۆیان بە دەست هێنا و ڕێگەی گەشەکردنی خۆیان گرتەبەر... بەرەڕای شەو هەمو کارەسات و ووداوە گرنگانە هێشتا جەوساندوە و زوڵم و زۆرداری بەشەواوی بن بەسر نەکراوە ، ملیۆنەها کرێکار تالانی جەوساندوەی چینایەتی شەچەڕێنەیان گەلی زێتر دەستەیشتمانەکانیان داگیرکراوە و ڕەنج و خێرو بنیران بەسە تالان ئەبرێ ،... بەڵام ماملانێ و خەباتی چینایەتی و ئیمتمانیش ڕۆژ جەوساندوە و داگیرکردن و باشکەوتنی کۆمەڵایەتی هەر بەردەوامەو شوێنەو شێوەتر ئەبێ و گەرمتر کڵپە ئەستێنێ ...

* * *

لەو ماوەیەدا کوردستانیش بەدانیکی بەلامارداں و داگیرکردن و تالان کردنی نیمپریالیستەکان بوو لە بەگەمین جەنگی جیهانیدا گرا بە جسوار پارچەوە و ژێردەستی و پاشکەوتن بەسەر گەلی کوردستانداسەپێنرا .وەهەر ماقێکی ژیانی سەربەستی لێزەوت کرا ، بە کۆت و پێوەندێکی نابەمتر رێگەی گەشەکردنی لێ گیرا تا چەوسانەوەی گەلی کورد و تالان کردنی کوردستان دەستا و دەست کەوتە چنگی بورژوا ئوفێنسیفەکان... کۆمەلانی جەماوەری کوردستانیش بەگ هەر سەریان بۆ مەحەو و پیلانی نیمپریالیزم ودا گیسر کەران ئاژۆ نەکرد و دەستەوەستان نەبون ، بەڵکە بەردەوام لە پێناوی رزگاری نیشتمانی و دابین کردنی هەلومەرجی گەشەکردنی کۆمەلایەتیدا خەباتێکی مەدەنی پێ لە قۆرسایی دان و خوێناوی بان کردوە ، سەڵام بە هۆی ژێردەستی و پاشکەوتنی ئابوری و سیاسی وکۆمەلایەتیەوە ، چینی کرێکاری کوردستان بەو رادەیە لە گەشەکردندا نە خەملیو تا بتوانێ سەرکردایەتی شۆڕشەو خەباتە بگاتە و گەل و نیشتمان بگوێزێتەوە گەیاری رزگاری و سەربەستی و کۆمەلی کوردستان بخاتە سەر ئاڕێی گەشەکردن بەرەو سۆسیالیزم ، ئەو بۆرجوازی لاوازی خێزەی کوردستان بۆ ماوەیەکی زۆر هێزی سەر کردایەتی جوڵانەوەی رزگاری نیشتمانی گرتە دەست ، وە بە هۆی لاوازی بۆرجوازی کوردیەوە ماوەیەکی درێژ جوڵانەوەکە کەوتە سەر شوێنەوە پڕێ ئاکردوی نەتەوایەتی و تێکەڵ کردنی دۆست و دوژمنە راستەقینەکەتی بەسەلەی نیشتمانی کوردستان و ئەنجا کرێدانەوەی لەگەڵ دوژمنە یەکەتە کانی رزگاری و گەشەکردنی کوردستان تا جوڵانەوەکەیان توشی شکست و کلان کرد .

* * *

گەوتنی مێژوویی سەرکردایەتی بۆرجوازی لە شۆڕشی رزگاری نیشتمانی دا، کێزی و لاوازی بۆرجوازی پیشەسازی ، بێ تواناپی و لێتەوەشاوەیی بورجوازی بازرگانی و عەقاری رابرای کوردستان و شێوەی خێڵەکی سەرکردایەتیەکەی، ئالۆز بون و ماندوی گێشەی نیشتمانی کوردستان و نەدۆزینەوەی ریگای چارەسەری بنەرەتی، وە گەشەکردنی بەروباوەڕی پێشکەوتنخوازانەی چینسی کرێکار لە کۆمەلی کوردستان‌دا و بە هێز بونی مەنگی رەنجدەران لە

خەباتی گەلی کوردستان دا لە پال بەرەستەکی مێژووکرد بۆ بەرگریکردایەتی بەکی لێ وەشاوەکە بەرەو ماوەری جیبی کرێکار ەەڵگری و نوێەستەوەی سیاسیی سەت ساڵەی لەمانیکا بوونی کۆمەڵەی راستەڕاسی کوردستان بوو

کرێکاڕانی کوردستان لە بەکەم بانی چینە ستەمکێڕەکانی کۆمەڵەی کوردستان دا لە گێژەنگی جەماوەری بەرەوایەتی سەخت و هەرەسی نوانەوەی کورد و گۆڕینی واقیعی نەتەوایەتی کوردستان دا، خەباتیان جیا بەتیەکەیان لە خەباتی نەتەوایەتی دوا، بۆیە بەسەلیەی ڕۆژاری نیشتمانی مۆ بە گێشەی سەرەکی و ڕاستەوخۆی کرێکاڕانی کوردستان و گەشە کردن و یاخەڕۆژیی بەستراوەوە بە گەشەی خەباتی ڕۆشنبیری و نیشتمان و دابین کردنی دەموکراسی گەشەکردنی شارۆی، سیاسی و کۆمەڵایەتیی کوردستانەوە، خەباتی چینایەتی کرێکاران وەک سەرمایەداڕی دەوڵەت، بە تەواوی لە گەل خەباتی نەتەوایەتی ماقی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دا یەکی گرتەوە، کۆمەڵەی ڕێکخراوی جیای کرێکار و زەحمەتکێشان لە کۆڕی خەباتی مەدەنی و ئاڵوگۆڕی شەو خەباتە جیا بەتیەی و نەتەوایەتیدا باسکی نەمنور بو، لەبەکە هێزە ڕۆژانەکەو و بێنکەوتی خوازگانی کوردستان دا، لە مەیدانی خەباتی ڕۆژاری نیشتمانی دەموکراتیدا جێگەی خۆی کردەوە و ڕۆڵەکی نیشتمانی کوردستان دا ڕۆڵێکی کاریگەری گێڕا لە هەڵگیرسانەوەی شۆڕشی مەزنی گەلەکەماندا، لە بێکەوە گرێدانەوەی خەباتی چینایەتی و نەتەوایەتی و لە ڕیشەکێش کردنی گیانی تاکرەوی نەتەوایەتی و پاراستن و بە هێزکردنی یەکێتی بێتکۆشان و خەباتی هاوبەش:

* لە بەرانبەری کوردستان دا، لە بێناوی هێنانەدی ماقی هاوڕەنوسی گەلی کورد و ڕۆژاری نیشتمانیدا، ڕای تیمیرپالیزم و داگیرکار و بۆکەرە کانیان.

* لە گەل هێزە نیشتمانیەرەوەرە دیموکرات و بێشکەوتنخواز کۆمەڵانی عیراق دا، لە بێناوی عیراقێکی دیموکراتی و دابین کردنی ماقی ڕەوای گەلی کورد لە عیراق دا، بە تێڕوانینەکی کە گەشەکردنی شارۆی و سیاسی و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی بۆ کۆمەڵانی سەرجەم عیراق و ماقی ڕەوای گەلەسی

کورد دابمێنێ و رێگەی گەشەکردنی ئاسایی چینی کرێکار و جوڵانەوەی رزگاری نیشتمانی کوردستان خۆش بکا .

* لەگەڵ هێزە دیموکرات و پێشکەوتنخوازەکانی گەلی عەرەب و گەلانی ناوچەکە و جیهاندا ، لە سەر ڕێبازی بەستەوەی خۆڕشی رزگاری نیشتمانی کوردستان بە خۆڕشی سۆسیالیستی جیهانەوە

پێگومان پیادەکردنی ئەم ڕێبازە و جێبەجێ کردنی ئەرکەکانی خەباتی ئەم قۆناغە کارێکی ساده و ئاسان نیە ، بەڵکو لە هەمو شتێ ئەبێ زیاتر هۆشی چینایەتی لە ڕیزەکانی کۆمەڵ و خۆڕشی گەلەکەماندا ئۆڵ بکەینەوە ، ڕێکخراوەکانمان زیاتر بهاوێژینە مەیدانەکانی خەباتی چینایەتییەوە ، وبەردیدێکی ڕوشنتر وە خەبات بکەین تا ئاڵەدیۆلۆژی چینی کرێکار و بیر و بۆچونی پێشڕەو بناغەی هەڵوێست و ڕەوشی خەباتی نیشتمانی و لە پێش هەمیشیانەوە ئەرزای چینی کرێکار بێ ئەمانای بەرژەوەندی و بناسینەوەی خۆڕشگێڕانە بکرێ... با دور لە گیانی دەستەگەری و دور لە شێوانەنی ڕێز لە ستنی پابەندی هێزەکانی کۆمەڵ ، ئەم یاسە پیرۆزە بکەین بە تیلهامی بەخشی گەرمگرەنی خەباتی خۆڕشگێڕانە سۆ

* ڕێکخستنی جوڵانەوەی رزگاریخوازانەی گەلەکەمان ، بە شێوەیەکی باشتر و گونجاوتر ، تا هەم ی.ر.کا بە هێزتر بێن و بانەکانی ڕێگەی گەشەکردنی ئاسایی خۆیان بگرن و بە هێزتر بێن ، وهەم بە باشی هێز و توانای گەلەکەمان کۆبکرێتەوە و دژی ڕژیمی داگیرکەری ئاشی بەعس ئاراستە بکرێ

* دەست پێشکەری لە هەڵسوڕاندن و پەرەپێدانی ڕێکەی چارەسەری سیاسی ئاکۆکی و گیروگرفتی نێوان هێزە کوردیەکان و بەرگرتن لە شەڕی ناوخۆی کوردستان و و کوردانەن ی شەڕ ، بە پێی ئەوەی ماڵی خۆپارێزی و بەرگری لەخۆکردن لەدەست بدەین .

* هێنانەدی یەکێتی ڕیزەکانی هێزی پێشمەرگەی کوردستان ، یەکێتیی سەرکردایەتی و شێوەی ڕێکخستن و شێوەی کاری و خورمەتکردنی پیر وڕای سیاسی پێشمەرگەکانی ، بە جۆرێک کە هێزی پێشمەرگەی کوردستان و پارێزەری فازڵەجی هەمو گەلەکەمان بێت ، نەک ئەو لایەن یا دەستەیەکی

دیاریکـــــراو .

* بە هێزکردنی هاوکاری و بەگشتی خەبات لەگەڵ دابەشنەبووە سیاسەتمانبەردەوە دیموکرات و بێشکەوتنخوازە دۆستەکانی عەرەب و کەمە نەتەوایەتیەکـان بۆ روخاندنی رژیمی بەعس و دامەزراندنی عیراقێکی دیموکراتی و گەشـە کردو . کە دەستبەری گەشەکردنی هاوئاهەنگی رژیمی نیشتمانی کوردستان و ئاشتە و دواکاتی گەلی کوردیش

دیارە چینی کرێکار و پیرۆبا وەرە زۆرشیوە شۆرشگێرانەکەی . لەهەمو شەو شەرگە و فرمانانەدا دەوری پێشەنگایەتی و کاریگەر نەگرێنە شەستۆو گۆرەپانەی رەنجەدراسی کوردستانیش هەڵوێست و بیروبۆچونی کرێکاران لـەم بواراندا شەنوێنەتەوە . ئەم لە پێویستی جێبەجێ کردنی ئەو شەرگانـەدا دڕێنی ئەکا و لە دەوری پێشرەوی چینی کرێکار فەرامۆش ئەکا ... ئـــەم بابەتە مەزەندا مەزاژۆی ملێو بۆگیانی پاکی هەمو شێکۆشەر، شۆرشگێرەکانی چینی کرێکـار .

ـ ناوەندە ـ

بنکەی ژین
www.zheen.org

چۆنیەتی بەتۆڵی عیراق.
لەپێناوی چی وە کێ دایە؟!

بەوا

پێشەکی : گرنگی بەنەوت

دۆزینەوەی بەترۆل وەرچەرخانێکی مێژووییی گەورە بوو لە ژیانی مرۆڤدا، کە کارێکی لێکەوتەی گەورەی کردە سەر ڕۆڵی ژیان و بەرەوپێشەچوونی ... وە هەر لە دەستپێکردنی چەرخی پیشەسازی و ڕۆژئاوا بەتەواوەتی، پێویستیی هاتە کایەوە بۆ ئاسان کردنی گواستنەوە و درێژەکێشانی ئەو چەرخە پڕ لە ماڕیەتە تا سەرانسەری جیهان بگرێتەوە کە ئێستێیە بۆی لە : وزە و هاتوچۆ.

وزە بۆ بەڕێوەبردنی کارگەکان و بڵۆکردنەوە و بەرهەمهێنانی پیشەسازی لە هەموو جۆرێک و جێگایەکدا، هاتوچۆش کەهەرگیز ئامانجێکی نەگواستنەوەی مرۆڤ و کەل و پەلەکانی لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی جیهان لە بەکاربردنی ئۆتۆمبێل و فڕۆکەوە... لەبەر ئەوەبەهۆی بەترۆل وزە بەردەست و ئاسان بوو بۆ گواستنەوە و بەکار هێنان و هێندە لە هەرارەی نێوچوو (تکالیف) لە هەموو کانیاوەکانی هاتوچۆ بەڕادەیەکی فراوان بەرد و پێشەوە چوو و سروشتەکەی کۆیلە، کە ئاڕاستەی بەرژەوەندی کۆیلە نەبێ لە ناو دەبات.

چەرخی بەترۆل و دوای ئەم چەرخە... بکرێت، وە بەم پێیە مرۆڤ بەستێکی بایەخ چەواڵەی نەوت و فرۆشتنی نەوتە.

ئێستا بەترۆل گرنگییەکی سەرەکیی هەیە بۆ ئابووری جیهان، کە هەموو لایەک چاوەڕێی دەکەن بەردەوام بکرێ بەبێ بەترۆل وە لەسەر ڕووی کۆمەڵایەتی و سیاسییەوە بەکارهێنانی بەترۆل بووە هۆی گۆڕانکاری گەورەکردنی دابەشکاری وەزیری زیان، وە هەر بە هۆی بەترۆلەوە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، کەکۆردستانیش پەکێکە لەو خاکانەی دەیەوێ داگیر کردن و زەوتکردنی بوە و تاڵان و بارجە بارجە و دابەشکراوە.

بەترۆل سامانێکی لەبن نەهاتوو نییە

هەوەی تانکەرایە بەترۆل وەک سامانێکی سروشتی، بەرچاوبەستنی زۆری لەبن نەهاتوو نییە کە هەتا هەتایە هەر بمێنێ؛ چونکە بەکێکە لە سیفاتەکانی بەترۆل کەڕاستەوخۆ ڕاماڵیان و شارەزایانی، کەهەم بوارە

[illegible] و [illegible] ی [illegible] ی [illegible] ی

[illegible] ، [illegible] ، [illegible] ، [

بەرنوبەندی مەسارەف، نەرمی سیاسی، زۆری دەزگا، پۆلێی سوودمەندی وتیبینی... هتد) و جگە لەکارخانەی پۆ جەختمان لێکردەوە کە گرنگەکانیان پیشەسازی پەترۆکیمیاوی و کیمیاوی بەتایبەتیە کە ئەگەر هەر گرنگە و وا هێشتیکە لە هێشانی هەندێکیان هەردەم چوێر گفتوگۆ و لێدوانە لە کۆنگرە دەوڵەمەندەکاندا

هەوەی گرنگە و پێویستە بوانرێ لە سیاسەتی ئرێدانانی پەترۆل، بریتیە لەوەی کە هەر سیاسەتێکی ئرێدانان لەپێ لە لایەنی کەمەوە رەچاوی ئەوە بکات کە پارێزگاری

خشتەی ژمارە (٢)

ڕێژەی زیادبوونی بەرهەمی پەترۆلی هاوڵە میلیۆن بەرمیل ڕۆژ)

١٩٧٥	١٩٧٦	١٩٧٧	١٩٧٨	١٩٧٩	ڕێژەی بوونەوەی ٧٨/٧٩
٢٢٦٧	٢٩١٥	٣٣٤٨	٣٥٦١	٣٥٠٠	٢١/٧

سەرچاوە: مجلة النفط والتنمية العدد خاص، السنة السادسة كانون الثانی ـ شباط ١٩٨١ ص ١٢٠

بەرهەمەکانی پەترۆل لەدەرەوەی وڵاتە بەڵگەکاو ئەگاتە هەر بەرکەوتەوەی نرخی ڕاستەقینەی پەترۆل لە بیری پەترۆلی هاوکە ئەبێتەوە دەرەوە، وە ئەبێتە هۆی زیادکردنی خستەڕوی داهاتەوانە بەترۆلەوە، دەبێ ئەوە بڵێین هێشتا هەوڵی پەرەپێدانی بەرهەمی ئەو وڵاتانەی بەکاری ئەهێنین و خاوەنی نین، بریتیە لە نرخی پەترۆلی هاوکە

ڕێژەی داڵوکێری پارێزگاری بگونجێت بە واتایەکی ئەهێلترێتەوە بۆ ڕووبەڕاتە هێزی کرێنی هەوەی بەرهەمهێنەک، چونکە بەپێچەوانەی ئەم حاڵەتەوە زەرەر لێکەوتەی زۆر ئەبێ، چونکە لەوەی پارێزگاری لە سەرچاوەی کرێن و داهاتەزیەکی تاسەی دوای هەر سیاسەتێکی نرخ دانانە.

سیاسەتی نرخ دانانی پەترۆل و پاشکۆیەتی بۆ بازاری وڵاتە پیشەسازیەکانی ڕۆژئاوا

یەکێک لە مەسەلە هەرە گرنگەکان، کە پەیوەندی ڕاستەوخۆ بە کاریگەری بە پەترۆلەوە هەیێت و ئەتوانێ بە تەواوی بایەخ و ئەهمیەتی بدرێت، چ سەبارەت بەو وڵاتانەی بەرهەم هێنەرن وچ ئەو وڵاتانەی بەکاری ئەهێنن و خاوەنی نین، بریتیە لە نرخی پەترۆلی هاوکە

دەوری دۆلار لە گۆڕانکاریەوەی بەرهەمهێناکەتی هەڵئاوسان

ئاشکرایە هەتا ئێستا نرخی پەترۆلی خاو لە بازاری جیهانی دا هەر بە دۆلار بووە، کە دراوی سەرکی بازاری سەرمایەداری جیهانیە و سەردانی و مامەڵەی پەترۆلیش لە ڕووی کرێن و فرۆشتنەوە هەر بەدۆلار ئەکرێت، ڕەوشی گەشەکردنی سیزووی قایووری سەرمایەداری ڕەونهگە کە مەحاڵە بەدەربێت لە هەڵئاوسان و

جدول رقم (٢)

ولايات	١٩٧٥	١٩٧٦	١٩٧٧	١٩٧٨
عدد المصانع (بالارقام المطلقة)	٣٠٩٥١	٣٤٤٣٩	٣٦٩٣٣	٣٩٥١٧
عدد العمال (بالارقام المطلقة)	٦٠٠٩٥	٦٠١٣٣	٦١٢٢٢	٦٢٢٣٩
عدد العمال (بالنسبة المئوية)	١٨/٣	١٨/٤	١٨/٦	١٨/٨
عمال / عدد السكان	١٠٤٣٩	١٣٢٦٨	١٥٠٨٠	١٦٠٠٥
عمال / عدد السكان	٨٧٨٥	٩٩٦٦١	٨٣٢٠	٩٣٠٠
عمال (بالنسبة المئوية)	٨٤/٢	٨٨/١	٨٨/٦	٨٩/٠

المصدر : مجلة الاقتصاد والتنمية ، عدد خاص ، السنة السادسة ، كانون الثاني ـ فبراير ١٩٨٩ ص ١٢١ .

ولاتی پێویستمانن .

هەرچاوی هەمانە هەندێ هەوار وا بینیوەتەکاتەوە کە هەرچاوگز — لاری بەهای راستەقینەی سرخی پەترۆل بکرێت ، بەڵکو تا رادەیەکی زیادە خرمنی دەکاتەوە ، ئەوەیش ســـۆ چاوپۆشکاری لە سەر ئامانجی پەترۆل ، چونکە زیدە کردنی بەهای راستەقینەی ئاوێنە دەکاتەوە ، ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئێمە بەشێکی زۆری سەرمایەی ئابووری لە ولاتەکەماندا لە دەست بدەین ، ئەگەر بەشێکی زۆری ئەو سەرمایەیە بۆ پەرەپێدانی کشتوکاڵ و پیشەسازی بەکار بهێنرایە ، ئەوا دەتوانرا بەشێکی زۆری کێشەی بێکاری لە ولاتەکەماندا چارەسەر بکرایە .

هەروەها ئەو زیادەڕۆیی بەهای پەترۆل ، کە هەیە هۆکارێکی ئابووری و سیاسی هەیە ، کێشەی ئابووری و سیاسی دروست دەکات لە نێوان ولاتانی هەناردەکاری پەترۆل و ولاتانی هاوردەکاری پەترۆل ، کە ئەمەش کێشەیەکی ئابووری و سیاسی نێودەوڵەتی دروست دەکات .

هەروەها زیادەڕۆیی بەهای پەترۆل دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئەو ولاتانەی کە پەترۆلیان هەیە ، بەتایبەتی ئەو ولاتانەی کە دانیشتوانی کەمیان هەیە و داهاتی پەترۆل زۆر زیاد دەکات ، بە شێوەیەکی وا هەڵسوکەوت لەگەڵ داهاتەکەیان بکەن کە هیچ پەیوەندی بە بەرهەمهێنانی ئابووری نیشتمانییەوە نەبێت ، بەڵکو بە هۆی بەرهەمی داهاتێکی کەرەستەی پەترۆل هۆی هاوسەنگی دەستوپێوەندەکانیان - بەڵام لەوە زیاتر ئەو گیروگرفتانەی ئێمە ڕووبەڕوی دەبینەوە تەنها بریتیە لە گەندەڵی و قۆرخی وزە نەوتییەکی بەرچاو ، بەڵکو ئەو ڕاستیانەی کە ڕووبەڕوی ژیانی ڕۆژانەی هاووڵاتیانی ئاسایی دەبێتەوە ، وەک لە ڕاستیدا گرانبوونی ژیانی ڕۆژانە ، واتە ڕێژەی ئاستی ژیان بەرز بووەتەوە ، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە ئەو بەرهەمانەی کە پێویستیان پێیەتی بۆ ژیانی ڕۆژانە لە دەرەوەی وڵاتەوە هاوردە دەکرێن ، بەهۆی ئەوەی کە ئەو بەرهەمانە بەهای زیادەیان پێدەدرێت بەهۆی ئەو بەهایەی کە پەترۆل پێی دەدات

نەخشەدانەرانە و خاراسەکردن لە پێناوی هەستان بە چارەکی فاشوری – کۆمەلایەتی دیاریکراو بۆ دەرەوەی ئەو مێژووی سێبەدایە و بەرەوپێشەوە بردنی. لە هەمان کاتدا پێویستە پێداگری زۆرتر لەسەر ئەوە بکرێت کە تێبینی توانستاو قیمەتدانەکانی بەردەست و هەبووی نێگەل دەستێت، وە هەندێک لەسەرەتا پێچەوانەکانی بەرەو پێدان بڕیشە ئاوەژی کە

– بەرەپێدان نیزامێتی بە وەبەر هێنان و سەرمایەوە.

– بەرەپێدان پێویستی بە وزە و نواسای مرۆیی داهێنەرانەهەرە دیمان بەرەپێدان پێویستی بە دەستی کارە وبساغەو کۆلەکەی بەرەو خۆی ئەوتنەهگە لەوەی پێویستە هۆکو گفتوگۆیەکی هەبێت سەبارەت بە لایەنەکانی بەرەپێدان و بەرەنجامەکانی

تا ئیستا عیراق بێت بەستێنی سەرەکی هەر لە سەر بەرهەم وسازدەی پەترولی ئاوە کە بەردەوام هەوڵسی پتر بەرهەمی هێنات، ئەرە بەبێ ئەوەی جەنگی ئێستای لەگەڵ ئیسرائیل روربەری دەرگا بەترولیەکانی یەکان لەگار خستبێ یا خود سەرهەمی کەم کردۆتەوە بە هۆی ئەرەکەوە. ئەوەی داشکاوە زۆر پێویستە بۆ ئەو ولاتانەی تازە پێگەیشتوو وئواڵەوخوون ئە رووی فاشوریەوە، بە تایبەتی ئەو ولاتانەی خاوەن بەترولن، زادەی پێت بەسەمیان بە بەترول وەکە سەرچاوەی سەرەکی و بەڵکە وەکە تاکە سەرچاوە کەم بکەنەوە. چونکە ئەوەی گرنگە ئەم سەرچاوە دەولەمەندە بە کار بهێنری بۆ دامەزراندنی بناغەکانی فاشوریەکی گشتلایەنی و پێشکەوتو بە رادەیەک پەترول نەبێتە تاکە سەرچاوەی داهاتی نەتەوەیی ولات

بەڵام ئاخۆ رازیبی رەفتار فاشی دواپۆشی جەنگەی فاشوری بەرەو بۆرگی سیراق دابین بکات؟ بێگومان نەخێر... لە بەر ئەوەی تا ئیستا عیراق پێویستی بەو کۆلەکە بچینەیەکانی بەرەپێدان و گەشەکردنە، وەکو بەرەپێدانی پیشەسازی، بەرەپێدانی گفتوگالی، شارەزایی، تەکنولوژیا، زانیاری، کادیر، ئامادەنەبەکان، نەمتە کێشەی بەرەپێدانی عەمەلی، هەروەها حسابکردنی داهاتو و ئەوەی دوێ...

وەکەر سەرنج بدەینە سیاوردەی عیراق لە دەیەکی ولات پێشەسازیە کانی پێوسان دەرنەکەوێتکە چا و رادەیەکی زۆر فاشوری، ولاتی بە پێزایی سەرمایەداری جیانیەوە بەیەمانەوە. هەر وەکو لە خشتەی زیارە (٤) ئاشا دەرکەوێ..

وە بە هۆی فرۆتنی و سەودا و سامەلە کردن بە بەترول لەسازەکانی ولاتە پێشە سازیەکان، بەتایبەتی رۆژئاوایەکان وە دەوری دولار سەر سەرخی بەترول و گواستنەوەی عەلنا وبەرهەمی سەرمایەداری لە رێگەی ئەو شەکە پێشەسازیانەی کە عیراق بە خرێ بەزر و گران دەستی دەکەوێت، بەرگەنەمەکانی گەنەو عەلنا وەمان وەدەستی بەهاوەدولارەش دەگۆڕێنەوە و کاری هۆی شەکانەسەر فاشوری ولات وداهات و دەسکەوتی عیراق لە فرۆشتنی بەترول بە نرخی هەرزان کە بەهای راستەقینەی هۆی نیە

* * *

ئاماژەیەکی سەرەتایی بۆ پیشەسازی و کشتوکاڵی

لە کاتێکدا بێگەرد و بزانین داهاتی عێراق لە فرۆشتنی پەترۆلی خاو چەندە پێویستی بەوەیە کە وێڕای ئەو داهاتە بەرەو پێشەوە بچێت و لە ئەگەری ڕووخانی بەهای پەترۆلی لە داهاتوودا ئامادەکاری بکات بۆ ئەوەی ئابووری وڵات

له سەر رژمەیی فەو کورتە باسە کە رژیم خاچ رادەیەکی بە تەنگ داهاتووی کەلکی عیراقەوە نایەت و هەوەی زیاتر بە لۆپەوە گرێگە مانەوەی خۆیان لە سەر حوکم و تایم کردنی داو دەزگا داپلۆشەرەکان و بەردەوام زیادکردنی ژمارەی سەربرو بها و کوزان و بەغیلوکردنیان .. کە زۆربەی زۆریان منەعۆرانە شوێن و هیچ بەندەبیەکی فیعلی ناکەن لەم بوارەدا هاوکاربیان لەگەل بکات .

بەراسپەر ئەم حاڵەتە گەرەبیچ بەبێ بارەی بیمەسازی ولاتوورادەی سود وەرگرتن لە ئیمکانساتی سروشتی، ئەبیسین رژیم نەکا هەر بە بێتی نەخشە داناتیکی راستەقینە بیر لە ئیمکانیاتی ولاتناکاتەوە و سودی لێ وەرناگری ، بەڵکو زۆرفیسانە سەبری بەندەکانو عیراق دەکسات و

هێـــــنەی ژمارە (٥) داهاتی بەنرۆلی(بە ملیۆن دۆلار)

١٩٧٢	١٩٧٣	١٩٧٤	١٩٧٥	١٩٧٦	١٩٧٧	١٩٧٨
٥٧٥	١٨٣٤	٥٢٠٠	٢٥٠٠	٨٥٠٠	٩٣٣١	٩٨٠٠

سەرچاوە : سطة النفط والتنمية ، عدنان خلف ، السنة السادسة ركلاين الثاني شباط ١٩٨٠ ص ١٣٠

لەبەرەم هێنان و پێتخەنەی کۆمەڵ ... بەڵکو فەرکی سەرکیان سەرکوت کردن و داپلۆسینە و کۆنترۆڵەوەی زانیاری لە سەر ئەو کەسانەی بە لای رژیمەوە بایەخ و جێی مەترسین و گەیاندنی بە دەزگاکانی پارتیی رژیم .

لەمە جگە لە بە هێز کردنی بەرژەوەندیەکانی داروودەستەکەیان و یاری کردن بە هێزوجەراتی گەلی عیراقەوە ، وە زۆرەی لێبڕسیراوە گەورەکانیان نەکا هەر خاوەن ئیمتیازاتی شاپوری گەورەن ، بگرە زۆرچاک و بە ئاشکرا کەوتونەتە دزی و بڕکی زۆرییانە داهاتی دزی و تاڵانکارییەکانیان لە بانکەکانی دەرەوەی ولاتدایم دەکەن .

سەرباری ئەوەی کە بارەیەکی ئێجگار زۆر لە بواری (طلاق ، فتوە ، جێی خەبی) دا سەرف ئەکرێ و بارمەتی رۆژی ئەو کەسانە دەدرێ کە

فشـــرق وجاوازییەکی ئاشکرا ئەکات لە نێوان ئاوجە کوردییەکـــان و بەندەکانیتری عیراق لە روی دابەش بوونی جوگرافی پیشەسازی، وە تەنها لە بواری گاشی ، بەڵخانی بەردلێز ، دەوکە) چەندین ساڵێکە ، کە کەرتەی هاوی کامڵی بۆڕاجـــڕ و گرێگی لێکە ، کە تا ئێستا نەکاهەر هەوڵی گەڵک وەرگرتن نەیاندووە، بەڵکو ئاکایانە و بە ئەقەستەوە بەختگوێ عراون .. وە هەندێکا لەو سانی کانزاییانە کە هەن وکەڵکی شاپوریان لێ وەرنەگیراوە ، بـــۆ نموونە (ئاسن ، مەرمەر ، زیـــگا، مس ، هەڵبور ، قورقوشم ، قیر ، خـــوێ ... هتد) وانە لە کانێکدا کـــە کەرەستەی هاوی وەک ئاسن و هەندێ پێویستی بیمەسازی مەهەن ، هیـــچ کارگەیەکی بیمەسازی تایبەت بەمەو کەرەستە هاوانە نەکراوەتەوە کەهێی لە ئاری بەسەر گەورەترین کارگەی

پیشەسازی ئاسنی لێهێ کە کەرەستەی خاوی لەو ناوچەیە نیەو بە پلەی یەکەم و سەرەکی لە دەرەوەی وڵات بۆی هێنراوەتەوە.

بێگومان هۆڵ نەساندی رژێمی پێشوو بۆ کردنەوەی کارگەی پیشەسازی تایبەت بە کەرەستە ماوانەی کە لە کوردستان دا هەن و بە تایبەتی و بێجگە لە هەرزان دەستکەوتی لەوەوە دێ کە دەستی کاری پێویست دەست لایەنی و پشتگەوتو، هەروەها لە پێدانی لە میراتی دا بۆ کچ سەرچاوەتو ئاسێ، بەڵکو بەدواکەوتوی خەڵکیتنەوە، هەروەها لەو بۆشایی و لانەنگیە هەر هەمیشی کە نەتوانن بە رەچاوی پیشەسازی وکشتوکاڵیدا هەیە.

بە کەوتی پێویستە سەبارەت بەبە فیرۆ هەچوونی زۆربەی بەرهەمی پترۆلی خاو و نارەنە دەرەوەی کە وەبە گشتەی (ژمارە (٦)

رێژەی ئۆپراسیۆنی پەترۆلی خاو بێلێون بەرمیل هەموو ساڵێک

وڵات	١٩٧٥	١٩٧٦	١٩٧٧	١٩٧٨
عیراق	٣٤/٣	٣٤/٠	٣٤/٥	٣٣/٦
ئێران	٦٤/٥	٦٣/٠	٦٢/٠	٥٩/٠

سەرچاوە: مجلة النفط و التنمية، عدد خاص، كانون الثاني-شباط ١٩٨١ ص ١١٢

نەکەوێ، بەڵکو بە پێچەوانەوە زۆر کرنگە رێکخستنی ئاگادارانە هەبێ بۆ ئێستا و داهاتوو. وە بەرهەمی پەترۆل لە ژێر زەوی هەڵبگیرێ و بەکاربهێنرێ بۆ قازانجی گشتی خەڵکی وڵات.

هەر لەم بوارەدا پێویستی بە ڕاوێژکاری بەرهەمی پەترۆل هەیە کە ئێستا لە ئێران دا بەهۆی جەنگەوە کارەکانی بەرهەمی پەترۆل و گواستنەوەی بۆ دەرەوە کەوتوونەتە مەترسیەوە، بۆیە پێویستە بە ڕاوێژکاری شارەزا و بەئەزموون بەرهەمی پەترۆل بکرێ و ڕێگەی پێبدرێ بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی زانستیانە کار بکات و بڕی بەرهەمی پەترۆل بەپێی توانا و ئەزموونی خۆی دیاری بکات و بە پێی پێویستی ئابووری وڵات بەرهەمی بهێنێ و بیفرۆشێ و داهاتەکەی بخاتە خزمەتی گەشەپێدانی ئابووری وڵاتەوە.

/

لە کانتکدا رۆژەی ڕیاد بووتنی بەرهەمی پەترولی خاو لە هەر دوو وڵاتدا لە ساڵی ١٩٧٩ دا بەم شێوەیە، خوارەوە بوو :

ساڵی ١٩٧٩	
عیراق	٢٥٠٠/٠٠٠/٠٠٠ بەرمیل/ڕۆژ
ئێران	٣٩٠٠/٠٠٠ بەرمیل/ڕۆژ

هەر بۆ هەموو هەبەستەش هەیبستدی ڕاشیارەی لە خوارەوە ڕوو کەناسەت بە هەر دوو لایەنەکەیە ؟

	عیراق	ئێران
ڕووبەر	٤٣٨٤٦ کم٢	١٦٤٨٠٠٠ کم٢
ژمارەی دانیشتوان	١٣/٧٧ ملیۆن کەس (ساڵی ١٩٧٩)	٣٥/٢١٠ ملیۆن کەس (١٩٧٨)
بەرهەمی ساڵانەی پەترولی خاو	١٢٦٩/١ ملیۆن بەرمیل (١٩٧٩)	١١٣٩/٣ ملیۆن بەرمیل (١٩٧٩)

ئێستا ئایا وڵاتێکی وەکو ئێران هەو کەورەیی ڕووبەر و زۆری ژمارەی دانیشتوان ... بۆچی بەرهەڵدان و گەشەکردن و خۆشگوزەرانی ئەو کەسانەی لە عیراق ؟! لە کاتێکدا کە ئیحتیاتی لە پەترولی خاو لە ساڵی ١٩٧٨دا (٥٩/٠ ملیۆن بەرمیل)ە بەرامبەر ئیحتیاتی عیراق هەر لەو ساڵەدا کە (٣٢/١ ملیۆن بەرمیل)ە و بەرهەمەکەی لە پەترولی خاو لە ساڵی ١٩٧٩دا (٣٩٠٠/٠٠٠ بەرمیل / ڕۆژ)، بەرامبەر (٢٥٠٠/٠٠٠ بەرمیل/ڕۆژ) لە هەمان ساڵدا !

وڵامەکەی دەستەڵاتدارەکانی چارەسەرێکی لەلا پەسەندە،

ئایا پرسی کام چارەسەری لەلا پەسەندە؟ چۆن بڕیاری بەرزکردنەوەی نرخی پترۆل دابەزاندنی بەرهەمەکەی و ... گەورەکردن و داپڵۆسین و قەبەکردنی دەسەڵات و دروستکردن بە جۆرێکی ڕەشو ... یاهود بنیادنانی سیستەمی کامڵ و بەهێز و بێوێنەی کردنی داهاتووی وڵاتەکەی عیراق و بەرکردەوە لە دەوڵەتی ئێران ؟!

سەرکردەکانی ڕژیمێکی ئایا کە بە دڕندەیی و تاوانکردنی هێزو فیزیای گەلی عیراق دەوڵەمەند بوون ، هەرگیز بیر لە چارەنووسی پێشەوای گەلەکەیان ناکاتەوە و بەرژەوەندی و مەرامە گڵاوەکانی لە سەرو هەموو بەرژەوەندییەکانی گەلەوە دانانێت .

هەر بۆیە زۆر گرینگە بەڵێنەوەک داهاتی پەترولی عیراق لە پێناوی ڕازی کردنی داروودەستە و کڵیەدەستانی دەور و پشتی خۆی و دەزگا جاسوسیە کانی دەوڵەتی بێ بەهێز بکات ، دەزگا سۆیابی و مەربازییەکانی عیراقیش بکات بە گوتەکی بۆ داسرکاندنەوەی بزوتنەوەی جەماوەری لە مەرامەری عیراق دا و بارەیەکی قەبجگار زۆریش

/

بەشە کەو بۆ ماوەیەک و بانوورەسەدای
و دووبارەکەسەدی کۆبەماسەتی ئا.....
ئاوەکەدا.....

هەر بۆ سەبارەتی کۆتخانەدی بۆژ
بەلامارێ فترادی دا ، و گەلێ پیراقی
هاوبەشە تەربێکی سەحەت و هێژ دوو کە
تا کۆتسا پرامانگا زیانوە ، بگە
بەردی دەیان و سەوار کەس نیبا لە
ئاو چوو زیانی تە ..... هەزار تمسۆن
دۆلاری لە داهاتی ساڵی بەرهەمی گەلی
عیراقی نیا خەرج کرا وە ، کەکسەو
بێشە و لەو ماوە بۆژە لە هاوڕۆژی
گەلی عیراق و لە گەنەکرانی ڤاپۆری
... کۆنەلایەنەدا هەرچ بکرێ بە پانیە
رۆژ و کوژەرانێکی خۆئی بۆکۆمەڵانی
مەڵکە داینن کەکوژە .

لە کوردەستانیش دا ریاندەر
مەرامدگاسی رژیم دەرەکەوێ کە
مەرەکردنی هەندێکا لە داهاتی
رۆژی پەترۆل بۆ گەنە بەخەسی
ئاوجەکەو خەرجەوەی گارگەی پیشە
سازی تایبەت و گوجاو بەئیمکانیات
و گەردەوەی هاوی هەبو و بەسەر

بەڵکو بۆ بەرگری و سڵەمینەوەی
نیە ، بەڵکو بۆ بەرگری داگیرکەر
کردنە لە روی گەلەکەدانی سەربازان
بە چەکی سوپایی و بە هێزکردنی
پایەگا و قەڵای سەربازی، هەروەها
راگەیاندنی وەزیری ڕێگەی هەر ئاوی
مەرەسەی تاسەنگەردنی هەموجۆ وجوڵەی
سوپایی ڕژ .

سەربازی گەماندەرەوەی گوندەوەی
رژیم سەدامەوە بەوای گەڵی کوردە کە
بۆ لە توانای دامە مەرفی دەکەیت
سۆ ؟ ئاربەری واقیعی سەدەوەی کوردان
و سەرگوزەکردنی بزوتنەوەی جەماوەر
لە گەڵ بەستاکردن و گوشینی گەندی
نێوخۆ و گردنیان بە جاڕبەدارەسەر
بگە لەو میقدارە ڕۆژەی بڕەدەوەی
ڕاگوێڕ و دەرجان کرا . رژیم
بیارمەتیەکی زۆری داوبەرگاربار و
ڕێکخراوە گارێنی و دەسکوەکسان
دەداین کە ئەگا هەر تەبەر نە
هوایەی جەماوەر ناکەن، بەڵکوەتنها
بوتەمە لفی سیڕبی دەمەڵانە ڕوبەوی
پڕوپاگەندەی رژیم

بنکەی ژین
www.zheen.org

هێزان و کەس وکاری شەهیدان وگیراوەکان و
پێشمەرگە ئەماندنی ، لە ئەستۆی ئەوەدایە:

* بارێزگاریان بکەن !
* ئیشو کاریان بۆ جێبەجێ بکەن !
* لە ڕێوبەستی دا بە دەگیانەوە بچن !
* یارمەتیان بدەن !

چەند بەرچاوێک

دەربارەی یاسای زەوی (۹۰)

ئەحمەدین فەقێ عەبدوڵا

بەشداری زەوی و ئاوەدانی چارەسەر کردنی کشتوکاڵی، وابە چارەسەر کردنی مەسەلەی هۆتبارانی بەشداری فراوانکەری. لەبری ئەوەی هێزی بیروبڕیار لە چەند وڵاتی ئەوروپادا، بەشێوەی بنکەی دەرئەنجامی خابوری بەکۆمەڵ و دەوڵەتی گەشە کردنێکی قوڵ و فراوان و هاوتەریب دا زەمینەی لەبار و بابەتی بۆ بەرهەمهێنانی بەشداری و ئەوەکە بۆتە بۆتەی بەرهەم و چەرخوسوڕانی داهێنانی گەشەکردنی هەژمونی چەند کەسێکی بەگەنی و هێزی کاری ئەوروپی لەلایەکەوە بەتایبەتی.

ڕووبەڕووی ئەمەش بە گەشەکردنی تۆڕێکی ئۆلەبەنی مەیدانی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی تایبەتی خۆی، دەوڵەتە کۆمەڵایەتی ڕەوی و بیروبڕیار و چارەسەری تایبەتی خۆی دادەنێ، کە ڕەوتی چارەسەرانە لەدەرەوەی خاڵەکانی بەرهەمهێنانی بکرێتەوە و لەژێر هیچ بیانوویەکدا نەبێتە هۆکاری لەناوچوونی بنەمای ئابووری و کۆمەڵایەتی ناوچەکانی تر، بەتایبەتی بەرامبەر بە سنوورە جیاوازەکانی ئەوچارەسەر کردنە.

کەواتە، کاتێک ئەمەریکا لە کۆتایی ساڵەکانی ۶۰ەکان ڕێگا بە چارەسەرکردنی دۆخی کشتوکاڵی خۆی دەدا لە ڕێگەی ئەنجامدانی چەند گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی لە پەیوەندی نێوان خاوەندارێتی و بەکارهێنانی زەوی، ئەوا ئەو گۆڕانکارییانە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەری خۆیان لەسەر ئاستی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی ئەمەریکا دەبینی. بۆ نموونە، لە ساڵی ۱۹۷۵ی زایینی، کەمتر لە ۴ ملیۆن خێزانی جوتیار لە ئەمەریکا هەبوون، بەڵام ئەو ژمارەیە لە ساڵی ۱۹۸۰ی زایینی گەیشتە ۲ ملیۆن و ۷۰۰ هەزار خێزانی جوتیار. ئەمەش بەو مانایە دێت کە لە ماوەی پێنج ساڵدا نزیکەی ۱ ملیۆن و ۳۰۰ هەزار خێزانی جوتیار لە کشتوکاڵ دەرکەوتوون و ئەو ژمارەیە بەردەوام لە کەمبوونەوەدایە. ئەمەش بەو مانایە دێت کە ئەو خێزانانە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەری خۆیان لەسەر ئاستی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی ئەمەریکا دەبینی. بۆ نموونە، لە ساڵی ۱۹۷۵ی زایینی، کەمتر لە ۴ ملیۆن خێزانی جوتیار لە ئەمەریکا هەبوون، بەڵام ئەو ژمارەیە لە ساڵی ۱۹۸۰ی زایینی گەیشتە ۲ ملیۆن و ۷۰۰ هەزار خێزانی جوتیار. ئەمەش بەو مانایە دێت کە لە ماوەی پێنج ساڵدا نزیکەی ۱ ملیۆن و ۳۰۰ هەزار خێزانی جوتیار لە کشتوکاڵ دەرکەوتوون و ئەو ژمارەیە بەردەوام لە کەمبوونەوەدایە. ئەمەش بەو مانایە دێت کە ئەو خێزانانە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەری خۆیان لەسەر ئاستی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی ئەمەریکا دەبینی. بۆ نموونە، لە ساڵی ۱۹۷۵ی زایینی، کەمتر لە ۴ ملیۆن خێزانی جوتیار لە ئەمەریکا هەبوون، بەڵام ئەو ژمارەیە لە ساڵی ۱۹۸۰ی زایینی گەیشتە ۲ ملیۆن و ۷۰۰ هەزار خێزانی جوتیار. ئەمەش بەو مانایە دێت کە لە ماوەی پێنج ساڵدا نزیکەی ۱ ملیۆن و ۳۰۰ هەزار خێزانی جوتیار لە کشتوکاڵ دەرکەوتوون و ئەو ژمارەیە بەردەوام لە کەمبوونەوەدایە. ئەمەش بەو مانایە دێت کە ئەو خێزانانە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەری خۆیان لەسەر ئاستی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی ئەمەریکا دەبینی.

چەمکی چارەسەرکردنی کشتوکاڵ

ئایا مەبەست لە چارەسەرکردنی کشتوکاڵ چییە؟ وەڵامی ئەم پرسیارە لە چەمکەکەی (مفهوم)، لەوەڵامدانەوەی چەندێکەوە بۆ چەندێکی تر، دەگۆڕێ و لەدەستدانەوە، لەنەمەق کەردن و

بەبێ هێنانەدی . سەرچاوەکانی دیاردەکانی جۆراوجۆری بۆ دەگێڕێ .

چارەسەرکردنی کێشەکان پێویستی بە زۆرجۆرایەتی هەیە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی ژیانی وڵاتمان ، کەلە سەرەوە دەسەپێنرێ و لەچوارچێوەی یاساییەکی تەواودا دادەڕێژرێت بەمەبەستی مێتمانەدی کۆرانێکی فاپووری .. کۆمەڵایەتی ـ سیاسی لەلایەک ، لەدەنجامی گۆڕانی بەپیوەندی بکاتی بەرهەم هێنانەدا

بەو پێیە ، توخمە پێکهێنەرەکانی چارەسەرکردنی کێشەکان بریتین لە :

ا ـ بەوەری جیایەتی کەو شێوازە ، جەوهەرێکی سۆرجوازیاسایەکانسەک دا دەڕێژری وەدەرێنە کارەوە کە سۆرجوازی دەسەڵاتی سیاسی گرتبێتە دەست وبەمەبەستی ساغکردنەوەی دەسەڵاتی سیاسی لەلایەکانداە ، لەرێگەی بەجێ هێنانی چارەسەرکردنی کێشەکان ، و راهالینی بنەما ناپووری ـ سیاسیەکانی قۆناغی پێش سەرمایەداری .

۲ـ ڕێکخستنی مەبەست بەچارەسەر کردنی کێشەکانی لایەنێ .

۳/ لە سەرەتاوە ، کۆرانێکی فاپووری لەسەرەوە بۆ خوارەوە واتە لە دەسەڵاتی تەنیشتەوە یەکەمجار بۆ سەرەوە ، بەهاتوونە دی ، چونکە کەر وابوایە کەوچەمک کۆرانێکی سەوی و جیناریەتی بەسەرخا دەهات ولە شێوەی ڕیفۆرمیستی دا نەدەمایەوە .

۲/۲ سەرەڕای ئەوەی بەپێی بەرژەوەندی چینایەتی بۆرجوازی ، بۆ دەسەڵاتو تیەملاحاتەی بەدێ دەهێنرێتە واتە :

۲/۲/۱ راهالینی تەو وەی پاشماوەی قۆناغی پێش سەرمایەداری .

۲/۲/۲ لەزۆر دۆخدا بەدەستی سیاسی . تەخوێز دەدرێتەوە

۲/۲/۳ بەکلێشە ، دەوتری زەوی بۆ ئەو کەسەیە کەدەیکێڵێ .

بەڵام لەڕاستیدا دابەش کردنی زەوی لەڕێگەی چارەسەرکردنی کێشەکانەوە ، تەنها بۆ ساغکردنەوەو یەکڵاکردنەوەو چەسپاندنی خاوەندارێتی ئایینەتی بەلادێکاندا ، کە تەمەش لەخۆیدا چەوساندنەوەی مرۆڤ بۆ مرۆڤی لەگەڵدایە و وەکو پاساوێکی بابەتی ، میستەمی سەرمایەداری بەشێکی دانەمغوازی لادێ لەسەر چیایی و دەشت وکاری بەشێکی تری ، دەوڵەمەندتر دەکەن وموڵکەکانیان فراوانتر دەبێ .

بێ گومان زەوی ، لەچوارچێوەی خاوەندارێتی تایبەتیدا ، و لەسەر چوارچێوەی بەپیوەندیەکانی بەرهەم هێنانی سەرمایەداریدا ، سەمالێسە سیفەت بەموڵکی ئەو گەماندی دەیکڕن بەڵکو تەنها لەکۆمەڵی سۆشیالیستدا کانێک کەخاوەندارێتی تایبەتی هەڵدەوەشێنەوە ، وخاوەندارێتی گشتی فامرازەکانی بەرهەم هێنان (زەوی) دەیێتە بنەما ، ئالەوێدا ، زەوی وەبێ بەهی خەوکەماندی کەسە دەیکێڵێ ، وەک ئاکنجێ لەکۆمەڵدا ، کەهەموویان بەهاوبەشی خاوەنسی سەرجەم فامرازەکانی بەرهەم هێنانن دەبن .

۲/۲/۴ ڕێگەگرتن لەبەخشداری کردنی جەماوەری فراوانی هۆشیاران لە ڕێگەی ڕێکخراوی شایەنی هۆیانەوە ، بەبڕیاردانی پاساکانی چارەسەر کردنی کێشەکانی و لەبەرچاو هەڵبگرێت .

۲/۲/۵ جیاوەتی هەڵاوێردن (الاستثناء) ، خاوەن بەپێی چەند بەندێکە لەسەر پاساکانی دەخرێنەکارەوە ، بەشێکی فراوانی لەزەوی وزاری کشتوکاڵی ، لەپاساکانی دابەشکردنی زەوی وزار بەدەر دەبن . کەئەمەیان زیاتر لەسەر بەشە زەوی بەکانی بۆرجوازی دەسەڵاتدار دەگرێتەوە ..... بەڵام لەلایەکی ترەوە ئەو بڕیارانەی سەبارەت بەسە

رادەی زۆری زەمینی شەقامی ئەمایەتی
زەوی دەدرێتە دیهاتیان هەڵوەشێندرێتەوە
ئیدارە، بەوەی هەندێ لایەن هەبن
لەو زانیاریانەی بەرکەوتبێت،
یا بیاندرێتێ، ی بەدواوە ئیلزامی بەوە
بێت یا بەناوی ئەو زامنەکەسن
بکا لەگەڵ ئەو بێتە رەوتی
کشتوکاڵیدا.

ب- چارەسەرکردنی کشتوکاڵ کۆڕانێکی
ئابووری بە، بەپێی کۆمەڵە یاسایەکی
تایبەتی. کە کار دەکەنە سەر:

۱/ چەشنی بەرهەمداریتی شەراکانی
بەرهەم هێنان ... بەتایبەتی زەوی ...
واتە هەڵوەشاندنەوەی خاوەندارێتی
دەرەبەگی یا نیمچە دەرەبەگی و
دابەشکردنی وچەسیاندنی خاوەندارێتی
تایبەتی، وزاڵ بوونی تەسەروفی
ئیسەوانەقیناغەدا! بەپێوەندی بەگانی
سەرمایەداری نە لادێکاندا.

۲/ کردنی بەکجارەکی لادێکان لە
بارێکی سەرمایەداری بۆ ئەوەکە
بەشەکاری بەگان.

۳/ ساغ بوونەوەی بەکجارەکی وزاڵ
بوونی شەرزەکانی بەرهەم هێنانی
نەمەدی

واتە بەرهەمهێنان بەمەبەستی
قۆزتنەوەی دەدەست هێنانی قازانج
و پیر کردنی سەرمایەدار لەئوجوسی
بەکجارەکی بەرهەم هێنانی پرۆسێسی
بەمەبەستی (الاکتفاء الذاتی)

۴/ چەشنی پێوەندی نێوان بەرهەم
هێنەران و ئامرازەکانی بەرهەم
هێنان، بەهۆی پێوەندی نێوان
هێزەکانی کارکردن و ئامرازەکانی
بەرهەم هێنان، کە لە شێوەی
پێوەندی نێوان کاروسەرمایەدا دەر
ئەکەوێت. واتە پرۆسەی بەرهەم
هێنان (العملیه الانتاجیه) کۆڕانێکی
بنەڕەتی وبەوەی بەسەردا دێتەسەر
بەرهەم هێنانی دەرەبەگایەتی بەرەو
بۆ پرۆسەی بەرهەمهێنانی سەرمایە
داری.

۵/ گەشەکردنی هێزەکانی بەرهەم
هێنان، بەتایبەتی لەروی بەکار
هێنانی ئامرازی نوێ وەکانراکسۆر،
دیزەل، پەیسی گیسماوی، سروما و
... هتد ئەکرێتە بەرهەمهێنانەوە.

۶- چارەسەرکردنی کشتوکاڵ کۆڕانێکی
گرنگ لەسەرەوە بۆ خوارەوە
لەلایەن بورجوازی دەسەڵاتدارەوە بۆ
پێشڕۆ، کە کاردەکاتە سەر زانستی
کۆمەڵەوا کەوتوەکان بەمەبەستی
لەگرکردنەوەی جۆری ژیان و پیشە
کردنەوە بەپێوەندی بە کۆمەڵگەی
بۆرجوازی یەکان لەلادێکاندا.

۷/ کۆڕینی بەپێوەندی نێوان بەرهەم
هێنەرەکان بەپێی گۆڕانی بەپێوەندی
بەکانیان لەگەڵ ئامرازەکانی بەرهەم
هێنانا... لێرەدا دەبێ ...
دەتوانی بێتە هاوەنی ئامرازەکانی
بەرهەم هێنانی. ئەوەش کەوڕۆ بڵێم
زەمانەی لەگەلیدا نێ . ...
خەڵکانێکی کەم دەتوانن بەو هاوەن
داڕێژیە بگەن. چونکە دەبوو کەمن
توانای داڕێژی و خوەندنی بەرهەمەی
دوێت وئامادە نەبێ کەوەی بێتە
هاوەن ئامرازی بەرهەمهێنان ..

۸/ ئەنجامی گەوەندا، پێش بڕکێی
بەرهەست (المضاهمة الحرة) بوکێی
بەپێوەندی بە کۆمەڵەی بەرەکانەی لادێ
دەکات. بەرەرای نەڕۆیشتەوەی
بۆ بەرستی و زاڵ بوونی بەرژەوەندی
تایبەتی گەمایەتی و خاڕاستکردنەی
بەرهەمو هەوڵ و تۆزاندن بەرکردنەوەی
زەوی و یارمەتی خاوەندارێتی بەتی
ع لەلایەن بۆرجوازی و دەرنەهێنەرە
گانی لادێوە بێت، یا لەلایەن مالیکە
مجوگەکانەوە، کەهەڵبەی پتر کردنی
هەوارەی سەرمایەکانیانە

۹/ گۆڕینی تۆڕەی کۆمەڵایەتی جیاوە
جۆرا و جۆرەکانی لادێ ... یا هەڵگیرانەی
دەرەبەگ، یەرەبەندی دەملاتی

[illegible] ی سیاسی بورجوازی [illegible]
[illegible] ی بورجوازی بە [illegible] دەسەلاتدار)
[illegible] ی چەندایەتی و ئەرایەتی
[illegible] ی بورجوازی سەورکی لادێ، بێبەش بوونی
[illegible] ی کشتوکاڵی وکۆ کردنەوەی
[illegible] دامەزراندن بەرێوشارەکان... هتد،
[illegible] ی ئەوە وایدەکات، بەچەشنێکی نە
[illegible] ی [illegible] ی [illegible] ی [

۲/۱ ده‌بارده‌یه‌که له‌دیارده‌کانی
به‌کمانی کۆمه‌لایه‌تی له‌رووانگه‌ی جیهانی
بۆرجوازی ده‌سه‌لاتداره‌وه
بالاده‌ستی بۆرجوازی، له‌روی سیاسیه‌وه
بڕیتیه‌له به‌دیهێنانی وه‌ها
پاشماوه‌ی کۆنه‌کان ده‌کات تا بتوانێت
ره‌هێنکی نوێ بداته‌وه، ئاشتیه‌و پتر
بچه‌سپێنێ

چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌کانی له‌رووانگه‌ی
چینایه‌تی بۆرجوازی‌یه‌وه

ا. گرنگترین ڕێگر له‌به‌رده‌م
به‌ره‌وپێشچوونی به‌رهه‌مهێنانی
سه‌رمایه‌داری، ئه‌و به‌ربه‌ستانه‌ن
که له‌ناوه‌کانی به‌رهه‌مهێنانی
سه‌رمایه‌داری‌دا سه‌رهه‌ڵده‌دات
و ڕووبه‌ڕووی ده‌بێته‌وه، ئه‌و
به‌ربه‌ستانه‌ن که‌ده‌بنه هۆی
دابه‌زینی ڕێژه‌ی قازانجی سه‌رمایه‌داری
و ئه‌و قه‌یرانانه‌ن که‌ده‌بنه هۆی
ڕووخانی سه‌رمایه‌داری.
۱/۱ به‌هێزکردنی ده‌سه‌ڵاتی سیاسی
بۆرجوازی له‌هه‌رجێگایه‌ک ده‌سه‌ڵاتی
سیاسی ده‌ره‌به‌گایه‌تی، له‌شێوه‌ی
زاڵ بوونی ئاوه‌ژانگی ئابووری
و به‌هێزبوونی به‌کانی سه‌رمایه‌داری
هاوشانی به‌یه‌ک بوون و به‌رهه‌ڵدانی
بۆرجوازی ده‌سه‌ڵاتدار.
۱/۲ ڕاگێشانی به‌شێکی زۆری خوێنی
جۆربه‌جۆره‌کانی لادێ به‌ڵاخۆیدا.
ئه‌مه له‌شێوه‌ی به‌گه‌ڕ خستنی چاره‌سه‌ر
کردنی کێشه‌کانی ده‌ره‌به‌گایه‌تی
له‌لادێ و به‌ڕه‌خساندنی ڕێگه
تا به‌پێی له‌گه‌ڵ ڕاگوزه‌ری ئابووری
چینایه‌تی به‌کاندا، ته‌نها بۆرجوازی
لادێ وه‌ڵنانی ره‌گه‌زه‌کانی ئه‌گۆڕێت
ده‌مێنێته‌وه. چونکه ماڵیکه بچوکه‌کانی
بۆرجوازی بچوکی لادێ وه‌ک ئیمپراتۆر،
هه‌ژاره‌کان وگرێبه‌ستکارانی کێشتوکاڵی
هه‌ربه‌که‌یان به‌پێی سه‌رژه‌وه‌ندی
تایبه‌تی خۆیان، لێی دوور ده‌که‌ونه‌وه
هه‌ڵوێستی جۆراوجۆری لێ وه‌ر ده‌گرن.
۲/۱ فراوانکردنی ماڵداری تاوه‌کو
وه‌ک سه‌رچاوه‌یه‌کی بنڕه‌تی
سه‌رمایه‌داری له‌شار و وڵاتدا
هه‌ڵگۆڕانی بنه‌ڕه‌تی و ئاڵۆزبوونی سه‌ر
مایه‌ی بارگانی بۆ سه‌رمایه‌ی پیشه
سازی، پێویستی به‌ووکردنه‌وه‌ی
بازاڕی هه‌یه؛
۱/۲ له‌وه‌ڵدرکردنی هێزی کار
پێویسته. واته له‌شێوه‌ی هێزه
مرۆییه کارگه‌ره‌ی کۆمه‌ڵگه‌دا بۆمان
له‌خه‌مو مۆرێکی ئاوه‌ژانگی
هاوبه‌شکردنی به‌رهه‌م هێنان، واته
ته‌نها خاوه‌نی هێزی کارکردنیان
بێ وه‌ڵنانی له‌بار، ڕا به‌رامبه‌ر
به‌کڕێ به‌ماڵی خۆمان
کاڵا ده‌کا شه‌گێڕێ. سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کی
وه‌ره‌کی گه‌شه‌کردنی سه‌رمایه‌داریه
له‌هێزه پیشه‌سازی به‌کانی‌دا

هه‌ڵبه‌ت ئه‌مه‌و هێزه مرۆییه‌ی به
ڕاده‌ی سه‌ره‌کی له‌ده‌ڤه‌ڵدا کۆبۆته‌وه
که ئه‌وه‌نده‌ی به کۆنه‌کانی ده‌ره‌به‌گ
به‌سی نه‌بووه، ده‌وڵه‌تی به‌سی نه‌بوه‌ی
کردوه و وڵاتی له‌گه‌ڵ کردبیان گوتوه
ته‌نها له‌ڕوی ئابووریه‌وه له‌سه‌ر
هه‌مو هێزه بۆرجوازی‌یه‌کانی ده‌باشتر
بوه چاره‌سه‌رکردنی قه‌یرانه‌کانی
کۆنه‌په‌رستی ئاسان نه‌بوه
کردنی ئه‌و هێزه مرۆییه‌ی ته‌واو
کارکردن، ئه‌و هێزه پێویسته‌ی کارکردن،
۲/۲ ده‌وڵه‌مه‌ندبوون و هاتنه کایه‌ی
گه‌ڵه‌ک ده‌رده‌ڵه‌سی ئه‌هه‌ڵ
ڕێگه‌یه‌که‌وه ئه‌مه‌ش گه‌یه‌نێته
گه‌یه‌نه‌ڕێ!، چونکه ته‌نها له
ڕێگه‌ی ئه‌ڵته‌رناتیڤه‌وه ده‌ڕه‌ڤێ که‌ئه
ئه‌وه ئه‌گه‌ڵ هێزی کارکردن‌دا کۆده‌کا
به‌رهه‌م هێنانی سه‌رمایه‌داری دابنێ
کابه‌وه‌ڕێ ده‌ڕه‌ڤێ ده‌ڕوه‌ستاده‌یێ

چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌کانی له‌ڕوانگه‌ی
چینایه‌تی کرێبه‌گارانه‌وه

چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌کان، ته‌نانه‌ت
له‌و شێوه ڕیفۆرمیستانه‌شدا، له‌ڕوی
بابه‌تیه‌وه، سه‌رکه‌وتنێکی هێزه‌مه

بۆ هێزە دیموکراتیەکان، چونکە:
١- گۆڕانێکی مێژوویی ئامووری... لە لادێکاندا، لە قۆناغێکی دواکەوتوو بۆ قۆناغێکی پێشکەوتوتر.
٢- لەناوەندی بەیوەندی بەکانی دەرەبەگایەتی - سیمبۆلەکانی بەگایەتی کە ڕێگرێکی مێژوویی بوو لە بەردەم گەشەکردنی هێزەکانی بەرهەمهێنان، بەتایبەتی لە لادێکاندا، خۆی لەخۆدا ڕەمینە خۆشکردنێکی دیموکراتیانەی پێویستە بۆ گەشەکردنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان (بەکارهێنانی ئەکتۆڕ و بەینی کیمیاوی... هتد) وکەشە کردنی هێزی کار - مرۆڤەکان. ڕوی مەربەستی گۆڕ کردن وگاوەوە لەبەت لەو ئیارەدانەش جەوهەری دیموکراتیەتی بۆرجوازی دەتوانێت بەبارەتی بەکێشەکانی گەتوکال بەڵام بەوزی لەو گەشە کردنە خاسە و ڕادەیەی لەگەڵ بەیوەندی بەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداریدا بگونجێن، دەنا لەوە بەدوا، تۆپکی توند و هەڵوێستێکی چەپانەی تازە دێتە گۆڕی.
بۆ ماوەیەکی دەمەڵانی سیاسی بۆرجوازی لەگەڵ نجامی ڕامالینی پاشماوەی بەیوەندی بە کۆنەکان دەبێتە هۆی ماغبوونەوەی ناکۆکیە چینایەتیەکان و ڕوون بوونەوەی بەکجارەکی ئاستەکانی خەباتی چینایەتی.
٣- ڕێ خۆش کردن بۆ گەشەکردنی چینی کرێکار - کۆن کردنی هێزی کار لەلایەن وەبەرهێنانی بازرگانی - گۆڕانی مێژوویی سەرمایەی بازرگانی و کەلەکە بوونی سەرمایەی ئامووری لەڕێگای بەرهەمهێنانی سەرمایەداری بەشێوەیەکی سروشتی و ڕێژەیی.
کەواتە دەرەبەگایەتی، لەبەرهەمدا بریتیە لە ڕێگەگرتن لە گەشەکردنی هێزەکانی بەرهەمهێنان و بەندایەتی جوتیاران بەزەوی یەوە. هەڵبەت لەڕوانگەی زانستیەوە، بۆچوونە پێشکێرێ لە لادێکاندا بکرێت بەمەبەستی ڕەمینەخۆش کردن بۆ گەشە کردنی هێزەکانی بەرهەمهێنان.
کەچی لەوڵاتە زێردەستەکاندا کە دیکتاتۆریەتی چینایەتی خۆیان لەوەیش لەگەڵ تەباتی جیهانی چینی کرێکار و بازرگانی جیهانی بەشێوەیەکی ئالۆز و هێزە دیموکراتیەکان (کرێکاران، جوتیاران...) بەرامبەر بە سیستەمی دەرەبەگایەتی، سەرەڕۆ ڕاپەڕینی مێژوویی کارو سەرمایە - ڕاپەڕینی مێژوویی بورجوازی دەمەڵانی داروهاویەشانەکانی لەگەڵ سیستەمەکە بەرامبەر بە کرێکاران وهاویەشانەکانی کەبەرژەوەندیان لەدامەزراندنی سۆشیالیزمی ڕاستەقینەدا.

* * *

بەپێویەکی گشتی، لەڕوانگەی چینی کرێکارەوە، گرنگترین ڕێگری مێژوویی لەگەشەکردنی هێزەکانی بەرهەمهێنان، بەیوەندیەکانی دەرەبەگایەتیە. بۆیە پێشگیری کردن لەگەردەی ئەو گۆڕانکارییە مێژوویییە - واتە ئەنجامدانی پاشماوەی چەرخەکانی ناوەڕاست، لەڕێگەی دیموکراتی پێڕۆزوپێویستە، بەڵام... ناکەو ڕادەیەی بەندایەتی جوتیاران بەزەوی یەوە هەڵوەشێتەوە و لەناوبچێت، دەنا لەوە بەدوا، بەپێی گۆڕانی زۆرانبازی بەجیاوازی بەکان و گۆڕانی جێگای مێژوویی ئەو زۆرانبازیانە لەڕەوتی گەشە کردنی کۆمەڵدا پێویستە هەڵوێستەکان بەبارەت بە کێشەکانی زەوی و جوتیار گۆڕانیان بەسەرابێت.
کەواتە دەرەبەگایەتی، لەبەرهەمدا بریتیە لە ڕێگەگرتن لە گەشەکردنی هێزەکانی بەرهەمهێنان و بەندایەتی جوتیاران بەزەوی یەوە. هەڵبەت لەڕوانگەی زانستیەوە، پێشگیری لە لادێکاندا بکرێت بەمەبەستی ڕەمینەخۆش کردن بۆ گەشە کردنی هێزەکانی بەرهەمهێنان.
کەچی لەوڵاتە زێردەستەکاندا کە

مەسەلەی نەتەوایەتی و شێوەکانی
تیایاندا دەورێکی گرنگ و سەرەکی
و مێژووییی دەبینێ، دیارە بەرهەلستی
کردنی مسۆگەر دەربەدگایەتی لە
هەمو رووبەکەوە. بەڵگەی گرنگ و
مێژووییە لەمەسەلە نەتەوایەتی و
دیموکراتیەکان، کە وێڕای لەماڵەبڕکدا
شەگەر هاتن و بەیوەندی بەکانی موهەم
هێنانی ژاڵ لەو کۆمەڵانەدا،
بەیوەندی بەرهەم هێنانی دەربەگایەتی
- یا تەنجە دەربەگایەتی بن لە
ژاڵ بەیوەندی بەکانی بەرهەم هێنانی
کۆلۆنیەوە.

چەوەری چەپایەتی یاسای زیادە ؟

لەوەوبەر کەوەمان بۆ روون کردۆتەوە
کەچارەسەرکردنی کێشەکان لە سادە
ترین واتادا بریتیە لەدابینکردنی
گرمەیەکی خاوەندارێتی زەوی و ژێر
بەژێوە بەرژەوەندی بەکانی جوتیارە
دەستەکان، لەبەرەوەدا بەپێی
بەرژەوەندی بەکانی جوتیارەهەژار
نەدارەکان، سەرەڕای کرێکارانی
کێشەکان، لەشەکلدا

هەرچی ڕاپەڕینی میراقە، کەوچەند
جارەبەرکردەی بەهێز هێناوە، جێی
لەچاوڕێکەوەن بۆ چوونە تەریکەکانی
بەگاندا، نەیتوانیوە، کە بەو
پێیە، سەلەی چارەسەرکردنی
کێشەکان، تەنها لەڕێگەی بەرەوەن
داینەی کردنی زەوی، یاخود بەسیلەی
ماڵی، خاوەندارێتی زەوی، پلەیەک
بەدانوە. بەڵکە لەیاڵ ئەوەشدا
بکۆیەوە چەندین ڕێگەی تریش
بەدیی دەکرێن لەچەشنی :

١- بەرزکردنەوەی ئاستی هەرەکانی
خاوەندارێتی.
٢- قیلتاسی زراعی
٣- ڕێکخستنی هەرەوەزی - تەعاونی
٤- فشارکردنی جوتیاران و
کردنەوەی ڕاستەوخۆ بەکێشەکانیەوە

تارەکان.
ئەو جۆرە گوزارشتە بەرایەتی
- ڕێ نەدەبی
بەڵام هەروەکو لەچەن دێڕی دەڵێ :
لەهەمو دۆخێکی مێژووییدا دووبەرەکانی
هەن کە ڕۆژبەڕۆژ بەرەڵا دەبنەوە ؛
ئەدەبێ چی بکەیت وچی نەکەیت
دەی ؟
ئەلەوانەچی دەکەیت وچۆنەکەیت
کەیت چۆنە ؟

بەپارەیەکی ڕۆژنامەیەکی دیاریکراو
بەکڵدا، کەوەی نیازە، جۆرەنی
بەتیاران وهەڵبژاردنی لادێکان،
بەگم لەدابەزگدا، میانەسەرەکە
کتەوگڵیەکانی، مۆرکی نیشتەنی
خۆی پێوەیە و هەنگاوێکی فیعلی و
بوونە بەرەو شیعلیکار کردنی زەوی
ڕاگەیاندنی سەرەکی و سەرەنی
بەرهەم هێنان لەلایەن جۆرجۆرەی
دەستەڵاتەوە کەئێستا لەجیهانی
ئازادیدا دەردەکەوێت کەگرنگیەکانی
مەرجەکانی خاوەندارێتی زەوی یەکە،
وانیە هەرچەکنی بەخاوەن مرۆنی
زەوی.

ئەم بەپێوەیی مانی گرین دڵرۆشتنی
زەوی کەگشتیە لەخێڵیدا بوونی نیە
بۆ قەوارەی خاوەندارێتی
ئەوەچ کەسێک لەدانانی گشتیەکانی
هەرەوەزی نەکات، مانای خاوەندارێتی
دابڕینە، ئەبەت کۆمەڵەهەرەوەزی یەکانیش
پێش گەرەی دارگایەکی دابەزوری
پێشەنگی بن، دەرگایەکی سیاسیەو
جۆرەنی بانگەوازی دەستەڵاتدار دەکەن.

٢- خاوەندارێتی زەوی، لەسەرانسەری
میراتدا، لەبەرەتدا، دەگەڕێتەوە
بۆ دەوڵەت - هەرچی خاوەندارێتی
تایبەتی جوتیارانیشە بەهۆی
تۆزەکانیەوە، خاوەندارێکی رەهای
مطلق نیە بەواتا و مەبەستە
بورجوازی یەکەی خاوەندارێتی

بەڵکە ـ جیاوازییە ، وەک لە ڕوبەکان
دەگەڕێنەوە بۆ دەوڵەت ، کەسەکە
ئەڵبانیا دەگەڕێنەوە بۆ هۆبەکەی
دێزووی ـ وانە هەڵوێستی تایبەتی
ئیسلامی بەرامبەر هاوەندارێتی
ڕووی کەلێنەڕەندا بەهۆکەی
دەوڵەتی هەڵبژێردەی ئاوردەکا
ـ جیاوازییەکە بۆ جیاوازییەکە
ڕێگەی بەرەکە دەردەکەن
کەوێتە ئەوری ئەڵبانیا کراوە ،
ئەڵبانیی نوێبوونەوە دەگەڕێتەوە بۆ
سەدەی ڕابردوو فاشیستی بورجوازی
دەسەڵاتدار ، کەبەگوێرەی ئەو
هاوبەشی سەختڕەوییەکانی
کۆنگرەی بەکێتی ئەکۆنەکەکانی ماندوو
بەردەوام بوونی لەسەر حوکمدا
هەوڵ دانە بۆ ئیختیکارکردنی
هاوەندارێتی شارەزا بنەڕەتی و
سەرکەکانی بەرهەمهێنان ، کە
ڕەبەش بەکێکاندە . لەبەر ئەرەستە
کانزاییەکانی و کشتوکاڵی
بنەڕەتەکانی بەرهەمهێنانی پرتە
مازی و ڕێگەوان هتاوی ..... هتد
ـ هەڵبەت هەر وەک لەڕوی ئابووری
بەوە لەدەرەنجامی بەکێتییەکانی
بنەڕەتی بۆ کرێکارانی کشتوکاڵی و
جوتیارەهەژارەکان ، بۆ بەرگرێکی
لەسەر بنەڕەتی بەکێتی
ئیری هەر بەوەڕە ڕیایەتیەکی
بورجوازی دەسەڵاتدار سەبارەت بە
مافی هاوەندارێتی ڕەوای وکشتوکاڵی
ئیری کشتوکاڵ .

کەچی لەیاسای ژمارە (٣٠) ساڵی
١٩٥٨ دا ماددەی (٤) دان بەمافی
کرێکارانی کشتوکاڵدا هێراوە سەبارەت
بەدابەزراندنی بەشایەتی
بۆ بەرگری کردن لەسەرکانیان !!

ئامانجە سیاسییەکانی یاسای ژمارە ٩٠

هەموو چارەسەرکردنێکی کشتوکاڵ،
بەشاڕی، گوزارشتێکی هەوتوێسەرایی

هێزە سیاسییەکانی دیکەی
بورجوازی دەسەڵاتدار بەرلەدابڕێنی و
بەجێ هێلانی پاسەی زەوی (١٩٥٠) .
بەشە شاڵاوێکی سیاسی هەبوو ، کە
ئەراستیدا بەشی هەرەزۆری
هێناوەتەدی :

ئەلەناوبردن و بەسەرکردنی بەکجارەکی
بەیوەندی بەکانی بیچم دەرەبەگایەتی
بەشێوەیەکی گۆڤاری بۆ هێشتنەوەی
زیندانی ئابووری و سیاسی و
بەهێز لەکۆمەڵگادا ، واتە
پاشماوەی دەرەبەگایەتی ، کە
نە دەتوانرا ، نە ماوەیەکی ،
لەماوەکەدا مەبەستیان بەدەستهێنا .
بەشداربوونی بەشێکی فراوانی
دەرەبەگایەتی لەڕوی سیاسی و
سەربازییەوە ـ کەکۆڵەکەیەکی
سەرەکی دەسەڵاتی گۆڤاری
ساوجەنەو ئیمپریالیزمی ئەمریکی
و ڕاوێژکەرە سوور نە کۆرەسلەتا ، ئەوی
لەخۆیدا بەهێزکردنێکی سیاسی
و سەربازی بوو بۆ بورجوازی
دەسەڵاتدار لەساوەی سیراندا لەڕوی
ئەو هێزانەدا ، بەڵام دوای چەندین
ساڵ بەرگریکردن وەک ڕۆڵی سیاسی
کارێگەری لەسەر ئەو هێزانە نەما
بەو هێزانە ، بەتایبەتی بەرامبەر
بە شاڵاوی گەلان ، سەبارەت بەناوچەی
کەنداوی مەهاباد (لەسەروی هەسو
شیانەوە عومان) وەک ئەوەی بەر
ناوچەکانی سەر سنووری نێوان عێراق و
ئێران و ... هتد ، هەموو ئەوانەش
پاش ڕێککەوتنامەکەی جەزائیر ساڵی
حەڵم ی ١٩٧٥ .

٣ ـ سەلام ـ لەڕێگەی سیاسەتی نەرم
دانەوە ، خواستی بەشێکی زۆر لەبەرەگاو
هاندەکە گەورەکانی ڕەوتی سەروی
قازیزەمەدەوە ، بەتایبەتی هۆبەدا
ڕاکێشانی و بۆ بەرەنگە جیاکردنەوە .
ئەم ڕایەتیە ئەسکەکانی خۆی
بەکارهێنا ، بۆ لەڕێگەی

کردستان به برده‌وه‌ت ... دانی ... یا
دامه‌زراندنی له داوده‌زگا جۆراوجۆ
جۆره‌کانی ، هه‌ر ئه‌مه‌ش نه‌بێ،
ته‌نها به‌وه‌ندا نه‌کات یارمه‌تیان
و به‌رێوه‌ به‌رانی قه‌زا و ناحیه‌کانیان
ده‌رگاکانی خۆیان و ... هتد ، وا
لێ‌بکات به شێوه‌یه‌کی به‌رچاو
سه‌ختتر ، که‌له‌ روی ره‌فتاری مرۆڤ
ساکی و ته‌نانه‌ت ئاسایی‌یه‌وه‌ هه‌ن
به‌جۆرێکی‌وه‌ی لێ‌بکات ئه‌و
ده‌رده‌ به‌کاییه‌تیدا ساوه‌ته‌وه ..... .
یا له‌رێگه‌ی کردنیان به‌ سه‌رمواری
به‌تێکی خه‌ده‌می ـ کارگوزاری ـ که
له‌روی کاری‌زۆری‌یه‌وه‌ ئۆقه‌کی
بۆرهوازی ده‌مه‌ڵاندن له‌ کورده‌ستانی
عێراقدا ، ده‌ستانه‌ده‌رانسه‌ڕشه‌و
پرۆژانه‌ی به‌جۆرێ ده‌هێنن و به‌
هاوه‌ڵانه‌ده‌یگرن، له‌راستی دا به‌مبه‌ستی
هێنانی کاریگه‌راندی پرۆژه‌سه‌که‌ی
ـ سیاسی . داروردنه‌کانی بۆرجوازی
ده‌مه‌ڵاندا ره‌ نه‌داوه‌ته‌دا
ـ فراوانکردنی ژماره‌ی مالێکه‌
بیوکه‌کانی لادێ، وه‌ک بۆرجوازی‌بچوکی
لادێ ، له‌کۆرده‌ستاندا ، له‌سه‌ره‌وی
بابه‌تی‌یه‌وه‌ ده‌بێته‌ هۆی به‌رده‌ست
کردنی جه‌ند پرۆسه‌یه‌ک له‌ شێوه‌ی بۆرجوازی
ده‌مه‌ڵاندا و سۆرجوری‌ی وبۆرجوازی
بچوکی لادێکان ، به‌تایبه‌تی له‌وکه‌ڵ
بڵاو بوونه‌وه‌ی هۆ به‌رهێنی وزاڵ بوونی
به‌رژه‌وه‌ندی تایبه‌تی له‌ناوجوبیاندا
و ئه‌فسه‌دتی زۆرده‌ بۆرجوازیانه‌ی
به‌شێک سه‌ره‌تا به‌ یارمه‌تی ده‌سه‌و
خۆه‌ندارێتی‌یه‌ تایبه‌تی‌یه‌کانیان
..... هه‌ر له‌وه‌ ده‌بێته‌ هۆی ده‌وڵه‌تی
و هه‌ڵبه‌ژێرتی و به‌خشاری به‌کردنی
هۆرشگێڕانه‌ له‌کاره‌ سیاسی‌یه‌کانیدا
ته‌نها له‌شێوه‌یه‌کی ته‌مکار و سنوردار
نه‌بێت .

ئه‌ گۆڕینی واقیعی بابه‌تی لادێکانی
کوردستانی عێراق، له‌رێگه‌ی گۆڕینی
به‌یوه‌ندی به‌کانی به‌رهه‌مهێنان و چه‌شنی
خاوه‌ندارێتی زه‌وی ، ئه‌مه‌ش له‌ڕوی
مێژووی ـ تایبه‌تی‌یه‌وه‌ ده‌بێته‌هۆی
گۆڕینی هه‌ڵکشانی کۆمه‌ڵایه‌تی جیاوازی
لوشێوه‌کانی لادێ و هه‌ڵوه‌شاندنه‌وه‌ی
به‌و شێوه‌یه‌ی گۆرانکاری بابه‌تی ـ
هێزوریی به‌سه‌ر خاوه‌ندارێتی هه‌ر
به‌نه‌وایه‌ک‌دا هاتبێته‌ گۆڕینه‌وه‌ .

شانه‌چه‌ شاخه‌وری به‌کانی زاخۆ ،

ـ ڕوی ده‌گرێته‌وه‌ ، له‌ سالانه‌دا
هه‌ره‌ها له‌ناوچه‌کانی ... ی
به‌ده‌کاردا که‌ زۆر هێشتا وێنچه‌وه
کامڵی به‌رزکاوکردنی
جۆراوجۆر له‌به‌رهاته‌ دانه‌ی
هه‌ره‌ها ، هه‌ڵه‌ی جاران جیاوازی
له‌لایه‌کانی کۆرده‌ستانا ئه‌رێگه‌ی
دابه‌شکردنی زه‌وی وزاره‌کانی
میری (به‌سه‌ره‌ده‌ا .

به‌ڵام له‌راستیدا ، له‌به‌رهه‌مه‌ی
هاوه‌ندارێتی زه‌وی ده‌وڵه‌ت له
ناوچه‌که‌دا وڵر که‌م بوه‌ ارێبه‌له‌
الاسایانه‌موجه‌ ـ ی یاساکه‌دا ، دانی
به‌وه‌دا ناوه‌ (ورۆژه‌ی شه‌سه‌و
زه‌ویانه‌ی که‌به‌ده‌ستی‌یه‌وه‌ بوه‌ ده‌بێت
کاڵ بوه‌ (ئه‌و به‌رهه‌مه‌دا ناوه‌) ، و
به‌مه‌به‌ستی ریتر کردنی خاوه‌ندارێتی
ته‌واوی زه‌وی ، که‌کۆرده‌ستانه‌ و پشتی
لیه‌تبتارکردنی زه‌وی به‌ بیانه‌کانی
که‌و یاسایه‌ی د رمنووه

با زیاتر له‌وڵایه‌نه‌ قوڵ ببینه‌وه،
ـ سه‌رهه‌می زه‌وی و زاری به‌رێوه‌به‌
کورده‌ستانی عێراقدا ، به‌ موسڵه‌وه،
ده‌گاته‌ (۳۹۵،۲۲۸،۱۴۱) تەن ، وه‌که
له‌ خشته‌ی ژماره‌ (۱) دا ده‌رده‌که‌وێ:
۳ـ که‌چی سه‌رجه‌می که‌و زه‌وی وزاره‌ی
له‌ناوچه‌که‌دا (به‌سوڵه‌وه‌) دابه‌ش
کراوه‌ ، له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی هێشتا
یاسای ژماره‌ (۱۱۷) ی مانگی ۱۹۷۰
و یاسای ژماره‌ (۹۰) ی مانگی ۱۹۷۵،
تاکو ۱۹۷۷/۱۲/۲۱ ، وه‌کوله‌خشته‌ی
ژماره‌ (۲) دا ده‌رده‌که‌وێ .

ئەو پێوانە سەرەکییانەی کە زەوی و زارەی سەر بە ساڵی زەمارە (٩٠)ی هاوردە کردنی کشتوکاڵی، کە دەبوو، پێ ئەو ئامێرانە بدرێن یان کە دەتوانرێ لە زوی دەست بەسەردا گرتنی، بەدەم داوایان دەکرا وەک (٦) ئەسپ، ٢ ماڵەوە دەست بەسەر هەموو ئەو زەوییانە دەستی زەمەرە نەبێ، چونکە بەشێکی بە دەست ئاڵاوە گەورە کانەوە بێت یان لەلایەکی سنووری هەر پارچەیەک

باس کراوە).

٢/٤ ڕێگەدان بە (المجانس الزراعي الاعلى) لە سپاردان و دەستگرتنی بەسەر هەموو پارچە زەوییەک بێ بەرژەوەندی گشتی (!) دەرکەوت.

٢/٥ مافی دەست گرتن بەسەر هەموو ترومبایەکی ئاو، هەڵگرتنی یان دابڕینی کشتوکاڵی کە بەرژەوەندی گشتی ئەوەی داستت (؟)

* * *

خشتەی ١/ زەوی وزاری کشتوکاڵی لە کوردستان دا

ژمارە	ئاماژەی ئاوەڕۆی کردن	ڕووبەر (دۆنم)
١	زەوی دێمەکار	١٣/١ ٥/٢١٢
٢	زەوی بەراو (بەرێگەی ئاوەڕۆی سروشتیەوە بێت یان لە ڕێگەی ئامێرەوە بێت)	١/١٢٢/١٨٢
	کۆ	١٤/٢٢٨/٢٩٥

سەرچاوە: د. شاکر خصباک، العراق الشمالي، ط ١ بغداد ١٩٧٢ ص ٨٢

لەو زەویانە بەپێی بڕیاری پارێزەری کشتوکاڵی، کە زەوی ئایندەی هێز دابڕاوە، لەلایەکی تریشەوە ژمارەکانیشیان هەر بۆ ئێستا نەبووە

٣/ گەنجی بەرخەی بەندو بڕیاری بەر لەبەساکەو هێنانی تریفیداڵ کەر ڕووتاندنەوەو زەوی داگیرکردنی بەچێندراوە؛

٣/١ هەوڵدان لەسەرە ڕێی دامەزراندن و فراوانکردنی کێڵگەکانی سەمەر مایەداری دەوڵەت و ڕاڵ کردنی لەساوچەکەدا و هەوڵدان هێنانی (قدسەش لە الاسباب الموجبة)ی یاساکەدا

بەو هێزەیە، بەبەستە نابووری ـ جیایەتیەکانی بورجوازی دەسەڵاتدار لەبەرچاو هێنانی یاسای ژمارە ٩٠ و چارەسەرکردنی کشتوکاڵ بەوچەشنە، بەهیچ جۆرێک بڕیتی نەبوو لە ڕاماڵینی ڕاستیەکانی بورجوازی(وەکو چینێک بە گشتی) و نەچوارچێوە دیموکراتیەکەیدا سەبارەت بە گێشەکانی کشتوکاڵ و بەدەستهێنانی واڵە دارێتن و هەنگاوی بۆ ئای ژمارە (٩٠)، نەبەبەستی بەرهەم هێنانی کشتوکاڵی بەرفراوان و هێنانی گۆڕانی بنەڕەتی لە پێوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی بیشەسازی (چونکە گەشەکردنی بیشەسازی لە ڕێگەی سروشتەکەی لە کوردستاندا ڕێی لێ گیراوە) و لە

سەمەبەستی فراوان کردنی بازاڕی ناوخۆیی بوو کەلویەلی پیشەسازی، چونکە عیراق ولاتێکی پیشەسازی نیە تا پێویستی بە بازاڕێکی فراوان هەبێت.

ئیتواری بورجوازی بانەی سەرچاوەکانی یاساکانی ژمارە (٩٠)

١- سیاسەتی هەڵاوێردن (الاستثناء) واتە جیاکردنەوەی بەشێکی زۆر لە زەوی و زاری کشتوکاڵی لەیاساکانی دابەشکردن، دیارە بەو جۆرەش دەبێ بە موڵکی میری و بەناوی وەزارەتی دارایی‌یەوە تۆمار دەکرێن، ئەو بەشە زەویانەش زۆربەی زۆری زەوی و زاری کشتوکاڵی ناوچەکە پێکدێنن وەکو:

أ/١ زەویەکانی وەقف.

أ/٢ ئەو زەوی و زارویستانانەی بەریاسای ژمارە (٢٠٢) ای مالی ١٩٢٢ دەکەون کە بریتین لەو زەوی‌یە کشتوکاڵیانەی، خراونەتە سنوری شارۆچکە و ناحیەکان.....

أ/٣ ئەو زەوی وزارە بێتەخانانەی بەندەی تایبەی رەسمیان هەیە (بێگومان تایبەی زەمانی پاشایەتی) کەزۆربەیان پارچە زەوی گەورەی مالیکە و دێهەکانن. کەئینگلیز تایبەی داونەتێ و رژێمە بەمەبەستی سیاسی دەستی بەسەردا نەگرتبوو.

أ/٤ ئەو زەوی وزارانەی بەر بڕیارە تایبەتیەکانی وەزارەتی بەرگری دەکەون، کەلەشەڕدا دەستیان بەسەر زەوی وزارێکی بەکجار زۆردا گیراوە، ولەزەوی کشتوکاڵی دەر کراون و بەزەوی مەرزا بەسی ـ المناطق المحرمة ـ دانراون. تەنانەت لەزۆر ڕوەندا دێهاتیان ڕوخێنراون و خەڵکەکانیشی دەرکراون. هەڵبەت راگوێزانی دێهاتەکانی سەر سنورنمونەی ئەوەبوو لەبڕاری ئەو سیاسەتە دەکەوێتەوە. هەرچەندە زۆرناوچەی تری دور لەسنوریشی گرتۆتەوە (دەڵێن بۆ بەرگری شارەزوور.....!)

* * *

ئەوەی ئاشکرایە، بەمارەتسەیە سیاسەتی هەڵاوێردن، بەتەواوکاڵیکی گرینگی:

ـ دابەشنەکردنی ئەو زەویانەی بەرئەو سیاسەتە دەکەون.

ـ سڕیاردان لەسەر قەوارەیەکی تەسک بۆ ئەو زەویانەی دابەشیان دەکرێن. کەواتە ئەو زەویانە دەمێنێتەوە بەسنوری بەسەردا گیراوە تەلکی زەرمانین سیە. ولەئەنجامدا دەبن بەموڵکی میری.

ـ ئەوەتا، تا بواری سیاسەتی هەڵاوێردن، فراوان تر بێت، بۆ گومان بەناو بەرنیل خستوەتەوە، بەڵکەی ئاسوێنی لەدامودەزگاکانی چارەسەرکردنی کشتوکاڵ دا بەشور قبوڵتر دەبن.

٢- سیاسەتی نەوێزدانەوە. گومان لەوەدا نیە کەمەبەستی نەوێزدانەوە دانەوە بەهیچ جۆرێک گێنەبەکی داهوری نیە. بەڵکە لەناوەڕۆکدا وەسیلەیەکی سیاسیە. جا هەرچەندە لەروی شێوەوە، لە پاساوی ژمارە (٩٠) دا، زەقتری نەوێزدانەوەکراوە بەڵام لەڕاستیدا لەزۆربەی ناوچەکانی کوردستاندا، بەتایبەتی لەناوچە ئاڤایەکاندا، کەباشماوەی دەرەبەگایەتی بنر لەو خوێنانە هەیون نەوێز دراوەتەوە، نەیانتوانیوە نەوێزێکی ئەوتۆ کە بەهیچ جۆرێک لەگەڵ شرخی بارای ئەو زەویانەدا ناکۆنجێت، تا رادەی دەوڵەمەندکردنی بەشی هەرە زۆری دەرەبەگان و بەڵێکیش لەجوتیارەکان. ئەمانجە سیاسەکانی نەوێزدانەوەش ڕوونن و

خشتەی ژمارە (٢)

پارێزگا	مەرجەعی هەوارەی دانیشتوان (دۆسم)	ژمارەی هەو خێزانەی هەر ئاساکە کەوتوون
موسڵ	١/٩٨٦/٦٨٥	٢٩٢١٣
کەرکوک	٠/٥٨٣/٠٨٩	٩٩٦٣
دهۆک	٠/٣٦٨/٤٢٢	٧١٥٢١
هەولێر	٠/٥٨٥/٧٩٨	١٨١٤٨
سلێمانی	٠/٨٠٢/٧٠٣	٢٧٠٤١
کۆی گشتی	٤/٣٢٤/٧٤٩	١٠٧/٩٧٩

سەرچاوە: لەبارەی ئەرکی ئاماژە، المجموعة الاحصائية السنوية ١٩٧٧، ل ٧٠

لەلایەکی بێهودا بانگکراون، ٢- دابەشکردنی زەوی وواری کشتوکالی. ئانکرایە کەدابەشکردنی زەوی بەو هەوارانەی بریاری لەسەر دراوە کەخۆی نە (٢٠) دۆنم زەوی دێمەکاردەدات ئەو زەوییە تێکڕایە - معدل - ١، و (٤) دۆنمی بەرداڕ (کەویش تێکڕایە)، هۆی لەخۆیدا دەبێتە هۆی بەرتەسکی گردبوونەوەی دەرهێنەکانی بەرهەمی (الاستثمارة الزراعية)، وتەنسیقی سوودەوەی ئاسایی بەرهەمهێنان، وزاڵ بوونی وەبەرهێنەری (الاستثمارة) بچوکا بچوکی کەم نوات، کەدەسە لەروو ئابەنیەوە، ڕێگە گرتنە لە ڕوداتی گەلەکە بوونکی مێژوییەی و مەرەتایی مەرمایە لەلایەکاندا و ڕێگە گرتنە لە گەشە کردنی مەکینەی کشتوکاڵی وەکارهێنانی تێکنەوارە زانستیەکانی کشت سازی، کەدەش بەوانایەکی زۆر دەبێتە هۆی ڕێگەگرتن لەگەشە کردنی بەرهەمی خۆراکی و هێشتنەوەی لە قەوارەیەکی دیاریکراودا، تەنیا لەهەندێ حاڵەتی تەسکدا نەبێت کەبێ لەلایەکی تریشەوە، نەودیاردەی ڕانە سوورەکانی دابەشکردنی زەوی بەو قەوارانە، دەبێتە هۆی زاڵبوونی هاڵەتی بچوکی بورجوازی بچوک لە لادێکاندا، بێ گەرەنتی ئەرمایەکەسی کەوتۆبان، هەبێ بەرەو بڵەی بورجوازی لادێ گەشە بکەن - هەڵبەت لەرویەکی تریشەوە، دەبێتە هۆی ڕێگەگرتن لەگەشەکردن و ڕووبەرووبونەوەی وەرمی جەماوەری و هێواندنی زەوی کەهەر کردنی کۆمەڵ لەلادێکانی تووشدەبانەوە کەچی، هەرەبەکانی هاوبەشداریێتی ڕێگەیەکی تری بورجوازی دەستەڵداڕە بۆ ڕێگە گرتن لەگەشە کردنی جیابەنی لەلادێکاندا، هەموو کەرەتی، کەوە دەستنیشانی کەبورجوازی دەستەڵداڕ نەکا تەنیا بورجوازیەکی دیموکراتی موازیە، تەنگەوەڵ گرتنی مێژووبی وتیەلبشە لەگەشە کردنی دیموکراتیانەی کۆمەڵ لە هێزە سەرمایەدارییەکەمید

٤- بەرەبەکانی هاوبەشداریێتی، ئانکرایە کەسانی کۆپین و فرۆشتنی زەوی و ئامالە بێ کردنی وەکە هەموو شەکتکی تری لەوڕانگەی بورجوازیەوە

دروست دەکەن .

٢/ پێر بوونی ئەندازیاری هەستیاری کار زیادە بۆی هەیە ئەمەل بڕە بواری گفتوگۆدا . بۆ نموونە ، لە بری ئەوەی بڵێت (٩٠٠) دۆنم دا گرێبەستی لەگەڵ بکرێت (١٠٠٠) تا (١٢٠٠) دۆنم دا گرێبەستی لەگەڵ بکرێت ، یان لە بری ئەوەی بڵێت (٢٠٠٠) تا (٢٥٠٠) سەر مەڕ بکڕێت ، دەڵێت (٣٠٠٠) تا (٣٥٠٠) سەر مەڕ بکڕێت . هەتبەتە ئەمەش دیاردەیەکی ئاسایی هەیە کە بەشێکی گرنگی ئەزموونی کاری پیاوە .

٣/ پیر کردنی لادی ... تەرخیم الوظیفة . ئەم دیاردەیە بۆ لە ئەنجامی کۆچکردنی بەردەوامی لاوەکانەوە دروست دەبێ ، لەگەڵ ماندووی پیرەکانی لادێکەدا .

٤/ بەڵێن کردنی ئازگان بەتوبەی الصفن . هەر کە بڵێیەکە گەیشتە ئەنجامی خۆی ئازگانی کۆرەبەندی دەڵێت ، ئەمجارە ئەمەیە گەورەی ئازگانی بەرەو ئەوەی کە لادێکەدا ، کەلەکەی بریتیە لە کۆچ کردنی لادێکان و هاتنی لە ئەنجامی ئەوەدا ئەنتشار بووە ، کە لە ئەنجامی کۆچکردنی بەردەوامی کۆمەڵگەی لادێکان و ڕوخانی بەکاری لادێکان ، ئەوەی ماوەتەوە دیارەکانی لە ڕوی گەنەکردنی ئازەڵەوە .

ئەگەر دەستەی حیزبی بەشێوەیەکی کاتتوکاڵ ، چونکە گرنگترین جالاکی ئاپۆرە ، شایستە بەرهەمهێنانی کاتتوکاڵی بوو ، بەڵێ گومان ، چارەسەرکردنی کاتتوکاڵ لە ڕوی بنەماوە دەبێ بەرەو کۆمەڵگەی لادێکی بڕوات ، یان لەگەڵ کەمەوە هەستاوی بەگەم ڕابە بەرەو ئامەزراندنی بنکەیەکی پیشەسازی لە ناوچەکەدا . بەڵام لەبەر ئەوەی ڕەوشی گەشە کردنەکەی بچوێنەراوە ، بەڵگەیەکە دەرە دەبێ کە ئەمەیان کۆمەڵگەیەکی دەبەنگی ئاراستە دەکەوێ کە جالاکی ئاپۆری زاڵ دەبێ بەدا کەرتی خزمەتگوزاری بێ (بازرگانی ، بنکاری ، سیاحەت ...) .

بەو پێیە ، یاسای ئامار ٩٠ سێ لەش ڕابە کردنی ڕەوشی گەشەکردنی کۆمەڵگی گوردەنادا ، دەوری هەوڵی بینیوە ، گەلەم دیاردەیەی خوارەوە دەردەکەوێ :

پیر بوونی بەکارهێنانی ئیستاکە ؛ ئەگەر لەبەر چیانی ئاوارەی ماوەم هێنانی معجد الانتاج . وانە جەختە بەرهەم هێنان بێتە بوونە ڕێز لەوە زیاتر بەکارهێنانی زیادەی کەرەوە کەو بەرهەمانەی کە خۆیان بەکار دەهێنرێن ڕێز لە ئەمەدەستی خۆن

بەڵام بەکێ لە ... ئەمەڕۆ تیۆری پەرە دەبوا پارەکردنی کتتوکاڵ بەتەنە هۆی زیادکردنی ئاوارەی بەرهەم هێنانی بەگشتی ، بەرهەم هێنانی کتتوکاڵ بەتایبەتی لەڕەنجی کێشانی بەکار هێنانی تەکنیکی [illegible] کۆچ کردنی بەردەوامی لادێ لەلایەکەوە ڕاگوێزانی لەڕەنجە بەرەو ، بەرەو ئەوەی شەوەی دەکات هێز کە بووەوەی ئامانی بەرهەم هێنان لەهەمانکاتدا دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئاوارەی کاتیش ، لەبەشێکی بەرهەمهێنەر (منتجین) بێ بەبەشێکی دەر خۆر (مستهلکین) .

ئەوجا گەر زیادە ڕەوشی ئاوارەی ئاوچەکەدا بەشێوەی ئاوچەکەن مبنا بکەین دەگەینە ئەوەی کە زیادەی بەکار خۆرەکان بێتر لەزیاد بوونی لەبەر حیسابی زیادەی بەرهەم

هێنەکانیەکەنەمانیش پتر بەرەو کەم بوونەوەدەچن، بێ ئەوەی بەدیلێکی چ گرنگ هەبێت بۆ زیادکردنی کاسەکانی بەرهەم هێنان.

کەوانە، لەکەنیادا، کوردستان، دوای ئەوەی کۆمەڵێکی بەرهەمهێنی گشتوکاڵی بوو، تەنانەت لەڕووی سەرمایەی ئاوەدانی زیادە بەرهەم (فائض الانتاج) بوو و بەرخۆرانی دەرەوەی ساوێکە بەکاریان هێناوە، پتر بەرەو ئەوە دەچێ بێتە کۆمەڵگی بەرخۆری دەدەی، کەهەردەم چاوی لەهاوردەی دەرەکی ـ الاستیراد الخارجی ـ دەبێت بەبارەتبە خۆراکە پێویستەکان، کە رێگەی ئەو هاوردەنەش تەنیا بوورجوازی دەسەڵاتدارە!!

تەنانەت تەتەنجانی ئەودیاردەیە بازارەکانی کوردستان پڕن لە شمەکی گشتوکاڵی بنکانەڕ وەکو برنج وهێلکە و ڕۆن و گۆشت وهەکەرو ....هتد .... هتد، بێ گومان خەمەنی ترسناکترین دیاردەیە کە بوورجوازی دەسەڵاتدار بەسەرکەوتسانیدا بەیاندوە، کەلەلایەکا گردوبە بە بازارێکی یاشکوی وڵاتەسەرمایەدارییەکان، لەلایەکی تریشەوە دەستی ناوەتە بیئەقاتای سەرجاوەی ژیانی لەناوبەکەدا. واتە خۆراکە وبژێوی کەبەستوبەتەوە بەسەرجاوەیەکی بێگانەوە. واتە وڵاتە سەرمایەدارییەکان بەو جۆرەش، هەتا ئێستا، دەستیان چارەنوسی کۆمەڵی کوردستانی کردوە!!

پاشکۆ:

هەندێ کەس وا تێ دەگەن گوایە ڕاگوێزانی گوندەکانی سەر سنوریە قولایی (١٥) تا (٢٠) کم ووێران کردنیان، کەوجا کۆکردنەوەی دانیشتوانی ئەو دێهاتانە لە نزیکەوە ڕۆژە ملیکاندا، گوایە سیاسەتێکی گشتوگاڵییە.... نەخێر

هەندێ کەس بەشێوەیەکا لە بێچوەکانی تەوفیرکردنی هێزی کارکردنی بێتویستەبۆ پیشەسازی لەدەڵەتی دەدەن و بەکوردەیەکا لەکردەکانی گەشەکردنی سەرمایەی بازرگانی بۆ سەرمایەی پیشەسازی لێکی دەدەنەوە، تەنانەت دێ بەسەیدەوە بەهەمان کردە کە لەبەرسانیسادا لەسەدەی (١٧) تا (١٨) ڕوویداوە، کە بەزۆری جەک و خوێن ڕکوتەن وسوێندو دروغاندێکی جەماوەری کۆچیان بەسەر داسیشتوانی لادێکان دەکردو کێڵگەکانیان دەسوتاندن. دیارد مارکسیش بۆیەلەوبارەیەوە ئەم وتەیە بەناوبانگەی ووتوە:

(هەو لایەڕانەی هێزوو، بەڕاگوێزو خوێن نوسراونەتەوە).

بەڵام لەنێو نێدە، لەکۆردستانی عیراقیدا، ڕاگوێزانی ئەوندیانانەو کۆکردنەوەیان لە ئوردوگا زۆرە ملێیەکاندا، هەرچەندە بەڕاگوێزو خوێن نوسراونەتەوە بەڵام بەهیچ جۆرێک بەمەبەستی نەوتیر کردنی هێزی کارکردنی پێویستنەبووە بۆ کارگەکان (وەک لەبەرسانیسادا ڕوی دا) و بەهیچ جۆرێک (سەرەڕای مۆشیالیزم) نیە وەکو هەندێ کەسانی ڕقیزنیست و بەرو باوەڕ ڕەق بوو لە ١٩٢٧دا پڕو پاگەندەیان بۆ دەکرد.... بەڵکە بە پێچەوانەوە، لە بنەڕەتدا پلانێکی عەسکەری ـ سیاسی بەسەرەو بەبیرەندی بەناماڵی (ژمارە (٩٠)ی چارەسەرکردنی گشتوگاڵەوە نەبوە. واتە بەچێ هێنانی ئەو پلانەو سەرفکردنی سەدان ملیۆن دینار بۆ کۆنابی بەچێ هێنانی، لەڕاستیدا بەمەبەستی هەڵوەشاندنەوەی زەمینەی مادیخۆشی درێژخایەن بوە کەلەلادێکانەوەدەست پێ دەکات بێ گومان، ئەو پلانەش دووبارە کردنەوەی هەمان پلانی

ئیمپریالیزمی ئەمەریکیە کە لە ساڵەکانی ٦٢ـ ١٩٦٤ لە ڤیەتنام دا، ئەنجامی دا، کە تاوانی لێ ئاپیو (النقری التراتیجیە).

کەچی، بەرای ئەوەی پلانێکی ئەمکەری ـ سیاسی بوو، بەڵام بەشی هەرە زۆری ئەو ئەنجامانەی لێی هاتونەتە دی، لەگەڵ ئەوەدا ئەنجامانە

بەڵکو دەگرنەوە کە لەبەر هێنانی بای ژمارە (٩٠) ووە هاتونەتە دی هەڵبەت ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە پلانە جۆراو جۆرەکانی بۆرجسوازی دەسەڵتدار، لەروی بابەتیەوە روەو یەکترین وئەگەتجامدا یەکگرتوو دەگۆڕێ...

برا و خوشکم:

من ئەهید ئەبم بەڵام ئێوە خۆتان، کورد خۆتان، ماڵەت خۆتان، هەژار و بەدبەختی ئەم گەلە خۆش، ئەنیا ئەم ئەوەیە کە ئەمنوا بی درێژە بەم ژیانە کوردن و ئەمنوانی خزمەتی ئەوانەی کەل بکەم، بەڵکم ئانی وای هێنا کەمنی رۆژەی هەژارترین جوتیاری ئەمکورەستانە هەر ئەوەندەی بەربکەوێ لە ژیانەکە خۆم بەشێ سێدارەی دوژمن بچەمە گەردن، بەرەردەمانەوە ئەو رستەیە بڵێمەوە کە: ژیان زۆر خۆشە بەڵام مردن لە پێناوی ژیانی هەڵکبژاردا لە ژیان خۆشترە.

٢ ـ هەرچەندە جارێ هەواڵی نەهید بوونم نەدەیی بە دایکم لە بەرئەوەی لە بەدیخانەی جەوبی رۆژانە ڤانسی بەگەی ئێستای عیراقدا ئانوانێ مەڵانی ئازار و ئەشکەنجەی نەهید بوونی من بکات بۆیە کەی بەردژ و ئاسەوە بژمارەوە (...و...) بێچینن بۆ سەر گۆڕەکەم وئەوسا بڵێین مزەی نسە تۆی هەژار، مارنی کۆرپت لە بێناوی هەژارانی وەکو خۆتدا نەهید بوو، ئا ئەمەش گۆڕەکەیەتی

لەڵامەی

شەهید د. مارف (عثمان عبدالرحمن محمد)

١٨/ ٦/ ١٩٧٩ قەڵای بەندیخانەی موسڵ

/

مانگی ۱۹۷۴ کۆمەڵەی مەلای گەورەمان لە پشتاوی سەر رەواندا
دژی رژیمی فاشی بەعس بڕیاریان دا کە ڕۆژنامەیەک بڵاو بکەنەوە
بیانەوێ خۆپیشاندانێکی ڕژێمیان بەرپا کردبوو. بەڵام ڕۆژنامەیان نەکرد
هاتبان، و هاوڕێ مەلا ئەزیزی سەرەڵبەندی هەرشەی گیراندەی
ڕۆژانەیان و زانکۆی سلێمانی، دوو هاوڕێی کوردو کۆردستان،
لە ڕابەڕینی بەهاردا بەشداری بوون بەرچاو و لە یەکەم
بەڵامداری کۆمیتەدا ڕۆژی ۱۹۷۴/۴/۲۷ شاری مەلازەردی ئازادیان
دروستدا لە خۆیان وەک ڕووبەڕووبوونەوە لە ۱۵۲ شەهید و ئەنفال بردەوە و
لە ڕۆلە ڕۆکارەخوازەکانی گەنەکەمان بوونە سەرچاوەی هێزو
ڕابەرێتی ڕاوانەو و بۆیەکەمین جار جوار هاوڕێی کۆمەڵە
(عەزیز عبدالغفور، حەمەئاغا ئەحمەد، ڕەزمان عەبدوڵڵا، حسارە
حسێن) لەگەڵ دەستە نەمرەکان، ڕۆژی خۆشی گەلی کوردیان
ڕەنگدانەوەکەیان هاویشتە گەڕەکی سلێمانی دەستەوەستە
بەرامبەر بە دوژمنانی کورد و کوردستان...

یانی تیپەڕبوونی هەشت ساڵ بە سەر ئەو کارەساتەدا، و لە
کاتێکدا خۆرهەڵاتی کوردستان سێبەرەی (٦) ساڵ بەدەن بە
بەرگریەکی ئازادیخوازانەوە دەبەرامبەر دیکتاتۆرێکی
هەڵگری قەڵەمڕەوی ئەمڕۆی ئەو هەیمانەدا، ڕابەرێتی ڕابەڕینی
لە خۆپەخشانەیەکی فراوانتر دژی ڕژێمی فاشی گەل و
ڕاکێشرانی کوردستان و ڕەشنووسی ئامانج و بەرنامەی
تێکۆشەرەکانی، بڵاوکراوەی ڕزگاری خۆیان خوێندەوە.

دوژمنی فاشی وەک هەمیشە ڕاستیی خۆی، بەڵام جەنگی
ڕابەڕیوی فەڵەدژە و ڕاوەستاوە نەگەیشتن و ڕەوتێکی ڕاستەقینە و
ئامادەیی بەرەنگاربوونەوەی ڕابەڕیوی گۆڕە و هەر
لەوەتا هەمیشە بێ و بەردەوامی بەردەستی خۆی گەنەکەمانیان
بە خوێنی جوانیان ڕەنگاندە. ڕابەرو ڕۆژی دوژمن بڵاوەی بە
خۆپیشاندانەکە نەکردو توانیان بەدرێژەدان بە ڕابەڕینەکەیان
گیراوەکانی سەرەتای خۆپیشاندانەکەی ڕزگار بکەن و سەر بە
دوژمن خۆڕبکەن، بەوەش سەلماندیان کە دەبی ڕابەرێتی هاوەڵی
شارەکانە وەختی ڕابەڕین و خۆپیشاندان هەموو شارەگەساتی
کوردستان بگرێتەوە...

بێگومان گرتنەوەی خەباتی چەکداراەمان بەو ڕابەڕینانەی
هاوڕ و ئەڵاسیی سەرابەرێتی شارەکانی وەک سەرانسەری عێراقەوە
ڕوخاندنی ڕژێمی سەدام حسێن و دابین کردنی دەرفەتێکی
دیموکراتی مسۆگەر ئەکا.

راپۆرتێك دەربارەی زیمبابوێ

سیامەند

زیمبابوێ (Zimbabwe) وڵاتێکی دەوڵەمەندی باشووری ئەفریقایە. لە دەریا و ئۆقیانووسەوە دوورە، بەڵام گۆڵێکی بچووکی هەیە بەناوی کاریبا کە بەشێکە لە سنووری زیمبابوێ و زامبیا.

بەر لە دەرکەوتنی سیستەمێکی نوێی دارایی کۆلۆنیالیستی تیا چەسپێ بوو، جگە لە ١٢٥ میل هیچ کەناو و سنووری دەریایەکی نەبوو. سنووری باشووری خۆرئاوایی دەوڵەتانی دەریایی،

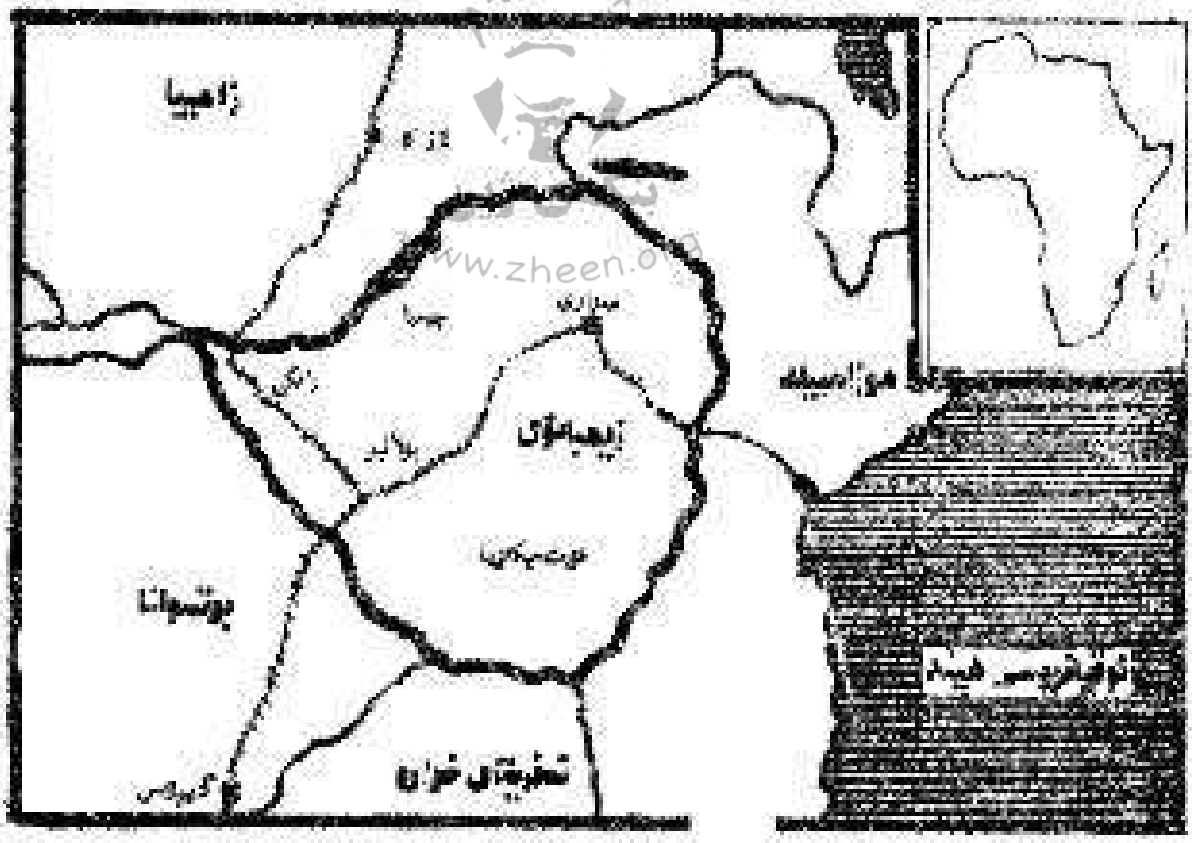

سەربەخۆیە . رووبەرەکەی ٢٨٩٢٦٢كم٢ و
مەترسی چوارگۆشەیە . دانیشتوانی
لە ٧ ملیۆن زیاترن. کەفریقا بی و
١٢٠٠٠٠ سپی پێستی کۆچەر پێکدێن .
پایتەختەکەی ماری مالز بۆریپە کە
تا کۆتایی سالانەی دوایی شانەکانی
کەویەری ئابا رەنجیاوازی رەگەزی
بوو دیار بوو. هەر لەجیاوازییلس
و ترامواو و ئەمەندەفەر ... تانە و
شەقامە ڕێپانەیی کە رەشەکان مافیان
نەبوو بەسەریا بڕۆن .

کەفریقا کەوتارەیە، کەکەوروو
پەیکان تا قۆنەغی کۆلۆنی و نیمچە
کۆلۆنیبان لەوێ ماوە وبەهەزاران جۆر
سەری رەنج و بەردووبووی ئابووری و
مرۆڤیان، بەتالان کەپری، گەلی
زیمبابوای لەم دیاردەیە پێ بەش
نەبوو. سالانی سال دیل و بەندیوی
دەستڕاگەیشتی داگیرکەرپوە
کە لەهیچ ڕۆژو ستەم وچەوسانەوەیەک
دەرهەقیان، دریغیان نەکردووە .

کورتەیەک لەمێژوی زیمبابوێ

لەسالانی ١٨٨٩ (سیسیل جان رۆدۆز)
پەکێ لەبەرکردەکانی مەکتەبەسی
فیکتوری ، بازرگانی ئاوادەی بەریتا
نیا ، بە درندەیی و گوشارێکی زۆر
چەن خوێنمژێکی لە کەفریقا داگیرکرد.
بەمەبەستی سوود وەرگرتن لە ، کانزا
هەرزان، زەوی وزاری زۆرو هەمو
سەرچاوە سروشتیەکان. وەداگیرکەرانی
بەریتانیاش بەهۆی کەم خزمەتبەی
رووڤز بە ئیمپریالیزمی بەریتانیا
زیمبابوایان بەناوی خۆیەوەکرد
بە رۆدیسیا . زیمبابوێ تا سالانی
١٩٦٥ زامتەوخو کۆلۆنی بەریتانیا
بوو، بەڵام سمیت کە بۆ خۆگەرا سەری
خۆی داسواو. تا سالی ١٩٦٥ سەر
بەخۆیی رۆدیسیای ڕاگەیاند بەڵام
بەریتانیا ش مەرالەت دنی خۆی نگاوی
سمیت وەستا . لە ١٩٧٢دا بەریتانیا
مەولی خۆی دا کە چارەسەری ساڵۆنی
نێوانیان بکات . بەڵام کەلەسی
زیمبابوێ دژی کۆڵۆنیالیزم بەڕاو
بەمەولی جاگیردەس بەپووەندی نێوان
خاوەن پیشەسازیەکانی بەریتانیا و
خاوەن کێڵگەکانی زیمبابوێیان دانا.
وە سالی ١٩٧٩ لەخاکاسی خەباتسی
دریژخایەن وئەبەز ابەی چەکدارە
بەهاسی سەربەخۆیی بەدەستهێنا

سیسیەکان بۆ کەوەی بتوانن
بەشێوەیەکی وردتر، بەدەسەڵاتی خۆیان
بدەن، ناچاربوون هەرلەسەرەتاوە
سیستەمێکی سیاسی دابمەزرێنن
کەربکە خاوەن قیمتیارێ، بەریتانیە
یەکانی کەفریقای خوارووبەشێوەیەکی
مێژووی زبانی سەرمایەداری بۆرژوازی
کەوەی کەلکی کەوێ لە زیمبابوێ
بەدەستن و درێژەی پێ بدەن. کەمتر
بەدانانی یاسای داگیر کردنی زەوی،
وزارو قانونی دیاریکردنی گوزەرانی
زەوی لەسالانی ١٩٣٠ دا دەیانەوێ
قانونێکی زەوی بە کرێ دان وداماو
وڕوانەی بەرز بۆ سیەکان، وبە
گیری کردن لە خوێندنی کەفریقایەکان
مەبەستیان یاسای بەناو دیسیپلین ،
قانوون وبە بووە بەدەستی گوچەری
سیاسەتمەدار .

لەسالانی ١٩٢٢ کەسەرمایەی پیشەسازی
لەکارخانە و دەزگاکانی گامەگسا ،
کەوتبوە کەر، دەسەڵاتی دەوڵەت بە
دەستەبەکانەوە بوو، وەلەسەر
دەسەڵاتی سیاسی خۆیان بۆ وەدەست
هێنانی قازانجی هەرچی زیاتر لەسەر
کار وبەرووبوونەوەی کەڵکیان وەر
دەگرت . کەسە سەتانەت پێکهێنانی
سازمانی فرۆشی بەرووبوی کەستوکالای
سپیەکانیان لەگرتبوو

لەدوای کەوەی دووەمی جیهانسی د
دەرزانینی سیاو ئەنرژی، کەوا پێسی
دەماندەش وەگوو دوو ئامێری سەرکوت
کردن بۆ سەپاندنی دەولەتێکسی

بماحەی ئابووری کۆندەپەرستانەی فاکتەرم وەبیاوازی رەگەزی دامەزراوو خۆڕی خاوەن ئیمتیازو چەوساندنەوەی زیمبابوای یێکا ئەهێنا. وەکڕێکارانی ئەفریقایی ناچار بوون لەکانەکان و لە کێڵگەکان وبەشەکانی ترا کار بکەن. حوکمڕانی ئەقڵیەتی فرێ دەدرایە دوور تریش خوێنی بێ گوناو ئاوانی وڵات.

دەوری سەندیکەکان

ئەنجامی ئەو رەوشە بێچارەیی تریش هۆی گەشە پێدانی دامەزراوەی سەندیکای مزۆڤە. هەر لەسەرەتای رووبەڕووبوونەوەی ئیمپراتۆری کۆنترۆڵی خوێندن و فێرکردنیاوە بە دەستەوە گرت. ٪٩٠ فێرگەکانیان بەربوە ئەبرد، وەبەرگریان لەشێوەی ئەفریقایی خوێندن ئەکردو لەسەر بەرنامەی فێرکردنی پیشەسازی لە ناسێکی زۆر خراپدا ڕێنمایی ئەوەی بەوانی ئەکرد کە چۆن بکرێکاری ئەوروپی بۆ کارکردن وجێگیرکردن لە ئەفریقا ئامادە بکەن. سەرنجڕاکێشترین زانیاری دەربارەی ئاستی ڕیمبابوێی ڕونی کردۆتەوە کە هەر ١٠٠٠ منداڵ کە لەسەرەتای سەدەی بیستەم تەمەنیان بەخوێندن، ٩٥٠ ڕەشە کۆیلەکاری ئاوڕۆلادی ئەکرد، تەنیا بە سێ منداڵ دەگوترێ بچێتە ناوەندی بخوێنێ،

[illegible] ... [illegible] ... [illegible] ...

[illegible] ی ڕۆژئاوای [illegible]

[illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [

جەکدار بۆیە هەڵیگیرساوە کە قیمەتی بالەزم وداگیرکەرانەی نیسبەت ئیمپریالیستی کۆچەر بە قازانجی قازانج نییە، بەڵکو بۆ لەناوبردنی حوکمڕانی هەڵگرن و بەرژەوەندی بەرگری لە هەستانەوەی سەرمایەداری وجیاوازی زۆگەزی بکا.

ئامانجەکانی خەبات

ا- سیاسی: دەستبەسەرداگرتنی سیستەمی سەرمایەداری و دامەزراندنی دەوڵەتی سۆسیالیستی کە دەسەڵاتی سیاسی بخاتە دەست گەلی.

دابینی بەردەوامی بتاخەی جیهانی خۆرهەڵات بەپێی سیستەمی سۆسیالیزمی زانستی وکۆمارێکی سۆشیالیستی دیموکراتیک.

پەرەپێدان کردنی هوشیاری سیاسی خۆرهەڵاتی تا سروشتی بالا و مرۆڤی دەزمن و ئامانجەکانی خۆرهەڵاتی بەدەستی کراوی لەسەر خۆناهێنک دا براتی.

دابینی دەستوور بۆ دانی دەسەڵات بەکرێکاران وجوتیاران وهێز هێزی سەرکردەیی خۆرهەڵات.

۲- سیاسی: زاڵبوون بەسەر چەپڕەوی جۆراوجۆری سیاسی خۆرهەڵاتدا کە لەسەر ڕیشەیەکی (ئایدیۆلۆژی) بەهێز لە چەکات تا سیاسی راستەقینەی گەل بەرەنگاری سۆشیالیستی بەدی بهێنێ.

۳- خاپوورکردن: سەرلەنوێ زەوی-زەوی هێزی دژ و ئەو کەسانەی بەرەنگاری خۆرهەڵاتی دێموکراتیک دەبنەوە.

زەوی بەدەست دەوڵەتەوە، هەبێ و کارپێکاری لەدێیەکی چەماوەرەوە هەڵ دەبژێرێ. کۆنتوکاڵ - هەبێ خاوەنەکەی وگەرەکی خاو بۆبێشەسازی دابین بکا. باڵکردنی زەوی وزار لەبەین بۆ گەشەپێدانی بەرووبومی کشتوکاڵی سەرچاوە بکرێ. لەڕێوڕەسمی کارامەی کشتوکاڵی بۆ گەشەپێدانی زیادکردنی ڕادەی بەرهەم هێنانی گەلک وەرچەرخێ.

۴- پیشەسازی: دەوڵەتی سەرکردایەتی بەبۆری نیشتمانی نەبێ. لە بۆوارەکانی کشتوکاڵ وپیشەسازی دا هەوڵگەشەی بە پشتبەستن بە وکیتی دوولایەنەوە پەیدا بکرێ.

لەڕێوان پیشەسازی موکا وقورمێ، کەرەستەی بە پشتبەستنی زەماوەند گەشەو دوولایەنەی هەبێ.

شەڕی چەکداری

لە ۲۹ ی نیسانی ۱۹۷۵ شەڕی چەکداری بۆ ڕزگاری نیشتمان بە ڕاگەیاندنی بەگەڕ کەوتنی لەشارۆچکەی سیهنزیا دامەزراو بڕوانەکەی ڕۆژگەشەی کرد. ئا ئەوەی ئەمن ئەڕێبەری بەڕی ئاگرکەران و لە حوزەیرانی ۱۹۷۲ ئا ئیلان سیستەمی مەرۆگەسی کۆنەپەرەکان بە پارلمانی خۆی. وەک: ، هێنە شجینا لەگەڵ پێشەڕگە: ، ڕژێ و سرسەکا ڕووبەڕووبوونەوە دەرچەکە لە سوڕی و ژمانەکان، ئەکەن ، شەڕی چەکداری بە تێکڕا بەکسوو، ئەوەتۆڕیەڕەی بەتەنیا بە گڕیڕەی کەو کۆنگرەی ڕزگاری زمانەوای ئەمیاسی جیهانیدا بەدەست، ئەزمانی ئاشنا کرد لە ڕێگەی سامەوە بۆ هاوار، بە ڕێگەڕێ، و بەجاسارێ بکەوتە قوربانان و ڕاگەیاندنی هەبەتی لە سەرکردە ڕاکانیان.

کۆبوونەوەی لێکۆڵینەوەی بەهار (بەختیاری پێنجوێن) ژمارە ۳ گەڵە مارتی ۱۹۷۸ی ئاڵ ئالربوری نەمتراد ڕێی ئەدا کەوەی ئەنانوتی بەکەمی ۱۹۷۸ دا پێشنیار کرا، سەربەخۆیی نیە، بەڵکو شەیاری ویست بە بەهێزبێ سەربەخۆیی ساڵێک، بەر لەوەی بەهێزی چەکداری ووڵات ڕزگار بکرێ، خەباتی بەڕەی نیشتمانی ئەمەرکەوتن بەتاڵ بکەن

هاوسەنگی بەرپرسیارێتی زیاد دەکات بەو کەسانەی کە دەتوانن کاریگەری لەسەر بڕیارەکان هەبێت، لەوانە کۆنگرێسی نیشتمانی و ئەنجومەنی سەرۆکایەتی. لە ساڵی ١٩٧٤ەوە، کە ووتەبێژی مەجلیسی نوێنەران بوو، ئەو ڕۆڵی سەرەکی گێڕا لە دروستکردنی ئەو ئەنجومەنەی کە ئێستا بەڕێوەبەرایەتی ئاسایشی نیشتمانی دەیناسین. ئەو ئەندامی ئەنجومەنی ڕاوێژکاری سەرۆکایەتی بوو لە کاتی جەنگی کەنداودا، کە ئەو کاتە ئەنجومەنەکە بەشێوەیەکی بەرچاو گەشەی کرد و بووە ئەو دامەزراوەیەی کە ئێستا دەیناسین.

ئەو ئەندامی کۆنگرێسە بوو کە ئەرکی بەڕێوەبردنی ئەو لێکۆڵینەوانەی ئەنجام دەدا کە دەیانویست بزانن ئایا ئەندامانی کۆنگرێس بەشداری لە کارە نایاساییەکانی ئێران-کۆنترا کردووە یان نا. ئەو ئەندامی کۆنگرێس بوو کە ڕێگری لە ئەندامانی کۆنگرێس کرد بەشداری لە ئەنجامدانی کارە نایاساییەکانی ئێران-کۆنترا بکەن. ئەو ئەندامی کۆنگرێس بوو کە ڕێگری لە ئەندامانی کۆنگرێس کرد بەشداری لە ئەنجامدانی کارە نایاساییەکانی ئێران-کۆنترا بکەن.

ئەو ئەندامی کۆنگرێس بوو کە ڕێگری لە ئەندامانی کۆنگرێس کرد بەشداری لە ئەنجامدانی کارە نایاساییەکانی ئێران-کۆنترا بکەن. ئەو ئەندامی کۆنگرێس بوو کە ڕێگری لە ئەندامانی کۆنگرێس کرد بەشداری لە ئەنجامدانی کارە نایاساییەکانی ئێران-کۆنترا بکەن.

ئەو ئەندامی کۆنگرێس بوو کە ڕێگری لە ئەندامانی کۆنگرێس کرد بەشداری لە ئەنجامدانی کارە نایاساییەکانی ئێران-کۆنترا بکەن. ئەو ئەندامی کۆنگرێس بوو کە ڕێگری لە ئەندامانی کۆنگرێس کرد بەشداری لە ئەنجامدانی کارە نایاساییەکانی ئێران-کۆنترا بکەن.

* * *

زیمبابوێی نەمرۆ

زیمبابوێی ئەم ماڵەی ئەزموونی دوو سەد ساڵەی ڕەبەقۆیی بەرپا کرد. وە بەم بۆنەوە بڕێکی زۆر سەرنجڕاکێشی دراوی ئەمریکی و دانگیر کەران ئاوێ پانیەختەکەی گۆڕا بە هەراوێ، کە ئاوێ سەرگردەیەکی

هویانه. به‌لام رێگه‌ی ده‌ستوری ده‌ستی به‌سه‌ر گرتنی ده‌سه‌لات به‌وان نادات. هه‌روه‌ها پارلمان نه‌وزمی زۆری هه‌یه‌ و ده‌وڵه‌ت بۆ زیاتر گرنبی ده‌سه‌لاتی گرێبکاران له‌سه‌ر کار ڕا بهێنه‌کان.

هه‌م پێشگیرییه‌ی پارلمان له گرێبکاران، یا لایه‌نی ڕه‌خنه‌یی به‌سه‌ر سیاسه‌تکان‌دا ده‌خاوه، که‌ئه‌مڕۆ سه‌نگینی که‌سان له‌به‌رامبه‌ر ڕکاری باری ئابووڕی‌دا هه‌یه.

به‌رنامه‌ی ده‌وڵه‌تی موگابی پێویستی به‌ڕۆژ ڕوون نییه، وه‌گیروگرفتی زۆری له‌پێشدایه.

پێشبینی بۆرسه‌ی زیمبابوێ ده‌یه‌وێ ۱۵٪ی هاوردن نه‌کۆتایی ۱۹۸۱ داکه‌م بکاوه، هه‌روه‌ها ۱۲٪ی هاوردن له‌چاره‌کی یه‌که‌می ۱۹۸۲داکه‌م بکاوه. سالی ۱۹۸۰ ڕێژه‌ی ته‌رازووی بازرگانی ۲۰ ملیون دۆلار بوو، که‌چی له نیوه‌ی یه‌که‌می سالی ۱۹۸۱ دا ئه‌م ڕێژه‌ی ته‌رازوو نه‌ما به‌ڵکو به‌رامبه‌ری ۲۱ ملیۆن دۆلار لاسه‌نگی په‌یدا کرد. سالی ۱۹۸۱ کشتوکاڵی بۆزانه‌وه‌ی به‌خۆیه‌وه بینی. به‌ڵام که‌رته‌کانی ناردن وبیسته‌سازی ڕیانیان دی

هێشتا ماوه‌یه‌کی دیاری نه‌کراوه‌ی جیاجیا به‌دی ده‌کرێ. وه‌کو زانۆ زانۆ پێی پێده‌که‌ن.

هه‌م سه‌رنامه‌و کێشه‌ی موگابی له‌گه‌ڵ حیزبی زانۆ که‌هه‌ردووکیان باوه‌ڕیان به‌ڕێیه‌کی ناکه حیزبێکی هه‌یه، باشه ڕۆژێکی ڕوونتاکری بۆ ده‌وڵه‌تی موگابی لێ چاوه‌ڕوان‌ناکرێ

موگابی، هاوکێی زانۆ-پێ‌ده‌ڵێ، جوشوا نکۆمۆی وه‌زیری له‌کار خست. وه‌ده‌ستی به‌سه‌ر ساماڵی حیزبی زانۆدا گرت، که‌۱۱ کومپانیا بوو به‌هۆتیل و کێڵگه‌ی ڕۆژه‌وه. ئه‌مه‌ش به‌هۆی دۆزینه‌وه‌ی چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی زۆرکه زانۆ زابۆ بوو. هه‌روه‌ها ته‌واوی که‌سانه‌ی سه‌ربه‌زانۆ بوون له‌پارڵمان، ده‌رکران و جه‌ند که‌سێکیش گیران. سه‌رکرده‌ی سپای ڕیزگاری بۆ ڕۆژی نیشتمان له‌ناو گیراوه‌کاندایه

موگابی، جوشوا نکۆمۆ ئاڕاسته‌ده‌کا، به‌ڵێ سازدان بۆ کودتا

نکۆمۆش، موگابی تاوانبارده‌کا که ئیشوی ده‌سه‌لاته‌و هه‌م کارانه‌ی بۆ پاراستنی گرێبی سه‌رکه‌وه‌ڕێبه‌ره‌وه‌ک ده‌ڕه‌که‌وێ، موگابی به پێچه‌وانه‌ی یه‌که‌م هه‌ڵبژاردنی دوای سه‌رکه‌وتن، که زۆربه‌ی هه‌ڵکه له‌گه‌ڵ بوو، ده‌رده‌وا، لایه‌نگرانی خۆی له‌ده‌س‌ده‌دات، وه‌نکۆمۆڕایگه‌یاند، که‌ئوی بۆ هه‌ڵبژاردنی ساڵی ۱۹۸۵ ئاماده نه‌کات.

* * *

ئووه‌ی ئانکرابی، که‌م یه‌کێتیه‌ی ڕه‌نگداته‌وه‌ی واقیعه، شیانه‌ی‌بۆی هه‌ساتێکی نه‌ده‌و نیزه. زانۆزانۆ که‌هه‌ڕه‌وکیان خۆیان به مارکسیست ده‌زانن، هه‌رگاو به‌ئوڕه‌ی خۆیان ئوتی هه‌ده‌ڕ ده‌ڕێ هه‌ده‌ڕ بۆلۆژی بوون و له‌ولێ ئۆگرێکدنی ڕه‌سمه‌ی له‌دایک بوونی حیزبی پرۆلیتاریان ئه‌داوه. به‌ڵام پرۆلیتاریا که‌له‌شه‌ڕی ڕزگاری نیشتمانی‌دا ده‌وری سه‌ره‌کی هه‌یه له‌و جیه‌ته‌ با سه‌ر ئۆڕێگه‌ره‌ به که له‌ئه‌ده‌بیات‌دا کۆڵ نادات که‌ڕوا تا ئۆتانی ئۆڕه‌ی ئۆمیالیستی بمرێ و گۆڕانکاری بنجینه‌یی نه کۆمه‌ڵ‌دا وه‌ده‌ی بێنێ و به‌ده‌ڕاندی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا-هه‌روه‌ها که‌کۆتایی به حه‌مه‌ی داگیرکه‌ران هێنابه‌ هه‌ڕچه‌شنه جه‌وساوه‌وه‌یه‌کی کۆمه‌ڵایه‌تیش خاته بڕ بکا.

* * *

سیلمتاویزه کردنی ئابووری

عەبە

گەورەترین وەی سەرمایەداری دەولەتی بە بەردەوامی بیکەرگی خاراوە بۆ ئەوەی ئەگەر لە ئەرمەنیەوە ری دەرکەوی چۆن لە چەرخی بەردەوامی بۆرژوازیدا نەچی ئەوا ناچاری بەرەو قۆناغی دواتر بچی. ئەو ناچاریەش بەهۆی ئەو ئاڵۆزیانەوە دێتە ئاراوە کە سەرمایەداری بەرهەمی هێناوە. ئەو ناچاریەش هەر لە دەستپێکی سەرهەڵدانی سەرمایەداریەوە بووە. لەگەڵ گەشەکردنی، هەم دیاردەی بەرهەمهێنانی سەنگەرنشینی تاک و دەرگە بەرهەمهێنەرەکان و سەدەیکا ئینوپەگە لە ئێستەدا سەرمایەدارەکان لەسەر ڕێی هێرش کردنە کۆنەکانیان بۆسەر ئەوەی بەرهەمهێنەرانی بچووک و ناوەندی لە ناو ببەن و ئەو سەرمایانە بخەنە ناو خۆیانەوە، هەم بەهۆی ئەو ئاڵۆزیانەوە کە سەرمایەداری بەرهەمی هێناوە لە ڕێی بەرهەمهێنانی بەکۆمەڵ و ئەو ئاڵۆزیانەی کە لە ئەنجامی ئەو بەکۆمەڵ بوونەدا بەرهەم هاتوون، هەم بەهۆی ئەو ئاڵۆزیانەوە کە لە ڕێی بەرهەمهێنانی بەکۆمەڵەوە بۆ سەر بەرهەمهێنانی سەرمایەداری

لە ناوەڕۆکدا مرێتبە لە فەحکاری بازاری ناوخۆ و ملمانێی لە سەر بازاری دەرەوە و بەکارهێنانی زەبر و زەنگی سیاسی و تەقەللا دان لەسە پێناوی دابەشکردن و قەت و بڕەت کردنی ناوچەکانی دنیا و گەران بە شوێن نفوزی سیاسیدا، بە تایبەتی گەمارۆدانی وڵاتانی دواکەوتو لەسە ڕەی ئاسۆی و بێ دەسەڵاتیش لەسە ڕوی هێزی سیاسیەوە. بادام دانی کاڵا و سەرمایە تایبەتبە بسە دەوڵەتێکەوە، بەڵکو چەندین دەوڵەتی سەرمایەداری خوڵیای قەم مەسەلەیەن جگە لەدبارەیەکی ئری پنجەنسەیی تایبەتبە بیستەمی سەرمایەداری جیهانی، قەویش بریتیە لە موتسی قەبرانی بەردەوامی ئابووری و پتنوی بەرهەمهێنان و دەس بەتالی زمارەیەکی بەرباد نە کرتکاران، کە تێکسرا لەبێنە هۆی قولبونەوەی قەسارەی تەنگ و چەلەمەی گشتی قەم سیستەمە کە لە دوایبدا قەم ناکۆکیسانە ئەتەقنەوە و هێزی سیاسیی وەکسو دامرازێک جگەوی شەکەوتنە دەستی سەرمایەدارد مۆنۆپۆڵەکانەوە و ئەتنە هەوئنی هەری دەوڵەتان کۆمپریالیستەکان بۆ جارەسەرکردنی ناکۆکیەکانی نێوان خۆیان. بسەم چەشە ملمانێی نتوان وڵاتە سەرمایە دارەکان، وەک یاسایەکی بایەخی ئتێکی ئابوری شەبێت.

* * *

لەگەڵ قولبونەوەی قەم ناکۆکیەدا مەسەلەی پێتەسرگتی خۆپرچەکاکردن و میلیتاریزمی ئابووری سەرهەڵدەدات و هۆی بەچەمد تیۆریەکی ئاوەبابەت دەسەلێنەوە. مۆنۆپۆڵەکان چەندین پرۆتۆکولی جەکا وتفاقی شەبەستن و خولیای دامەزراندنی سنگەی مەزاری کەبن و لە دوایبدا قەم ملمانێیە قەبێتە مایەی مەلگیرسانەنی زنجیرەیەک لە قەڕ وبێکادانی کۆمپریالیستانە لە بارەیەای هەرەش ئابووری زانە مۆزاکان. بڕاگەیشتانە تیۆریەکانی خۆیان لە سەر بنچینەی گەلێ بیانوی پرووپوچ وا ئەڕێزن و پوختەی دەسە و مۆجونەکانیان لەسە بەرزەوەندی سەرمایەدارەکانەدا قەبێت. بە مەبەستی چارەسەرکردنی ئەنگا و بەڵەبەگشتیەکانی، ئەم سیستەمە شیاوبە لە ژێر ئاوی (بە گەر خەتی قەراو) یا خود (بەلن و ڕێکخستن) یا (میلیتاریزمی ئابووری) دا ئیشەکەوە. بەم حسابەی گو بە سەرەتی دەوڵەت لە بواری خۆپرچەکا کردن و بەرهەم هێنانی چەکا و تفاقدا ئەنسوابێت خواستی چەمارەر لە سەر کەسالای ئیستاکی بگۆڕێت بە خواستیان لەسەر چەکا و ئەقەمەنی.

* * *

بێگومان ئاوازی سەرچەسپتانی چەکا و قەسابی ئەر ئیمرۆکە خاسیەتێکی ئەم سەردەمەی سیستەمی سەرمایەداری مۆنوپۆڵە و خواساز و دانوخوبۆ ئەری کۆمپریالیستانە دیاردەیەکی سەرمایەداری ئەبەدیە هەر بۆیەش ئەر و سەرمایەداری دوو تایبەتی ناوچەن و لە یەکا جوڕ ناکرێتەوە... ئەر چەکی ئەستەمی سەرمایەدارەو بۆ پێتانە بە سیاسەتی کۆمپریالیستانە با قەم گۆڕانکاریە لە بواری ئاسوریدا بەردو ئاقاوی ئابووری ئەر لەهەمان کاتا مەزەی فاشیستانە لەگەڵ خۆیا ئەهێنێ لەبەردا سیاسەتی ڕەبەر و زەنگا لە ڕوانگەی مۆنوپۆڵەوە تاکە چارەسەرە بۆ هێنور کردنەوەی کێشە و گرفتەکانی قەم سیستەمە.

کارگە و کۆمپانیا مۆنوپۆڵەکان لە بواری بەرهەمهێنانی چەکا وتفاق و سەرکردەوەی نرخی قەسابی

ئەو و کەوتەی سەرمایەداری جیهانی
ڕاز و ڕەهەندەکانی هەناوە
بابەتەکە ئەمڕۆ بازرگانی کردن نییە
ئەلوێرەی ئەمڕۆ بازرگانی مرۆڤ
بەندە و بە شاوەیی ئەگەر ڕەسمان
ئەو قازانجەی کە قۆزتنی بەکار
مرۆڤەکە دەستیان کەوتبا. ئەگەوی بەرامبەر
بە قازانجی جەزار خرۆمیل
دەستی بۆمان دەرئەکەوی کە ئەم
بڕوانامە، سەرمایەداری بە تایبەتی
ڕۆژی بە ئەمڕۆی جیهانی
دارە و چۆن ئەوە ئامێرێکی
سیاسی ئیمپریالیستی مۆنۆپۆلە
کان. بەتایبەتی ئەگەر ئامێر
ئەوەتمان ڕاستی کە سەرمایە
ڕەوایی ئایدیۆلۆژی. بە ئەمڕۆ
دەوڵەتێکی سەرمایەداری، ئەوما
ڕیاتر بڕوانەکەوێ کە ڕاستی ئەم
ئاخاوتنە لە چ قەبارەیەکی تونێ و
بیرا خرێنەبەرچاو. سەرمایەداری
ئەوەتی، ئەمڕۆکە لە جیهانا پترلە
٦٠ کارگەر و کرێکارێ هەن کە
جەک و کەرەستەی جەنگی بەرهەم دێنن
و ئەندیا ٦٠ کرێکارێ لە بازاڕی
ڕەقەدا بازرگانی بەم کالایەوە
ئەمینێتەوە ئەم بەیانەدا خوێنەر
بێتبەرچاو.

* * *

هەڵگیرسانی ئەم ڕووداوەی
بازاڕی خاوێ کردنی ئەم کالایە. هەر
لە سالانی بێکاری هەڵگیرسانی ئەوە
ئەبوو. کارگەکانی چەک و تەقەمەنی
(کرۆپ) ی ئالمانی و ڕاوەستۆکەی
ئەسکەندیمی و ئەمابەرد کرێزلی
ئەرەنمایی ئەگەل سەرمایەداری
ڕەسڵاوەکانی ئەمانەدا گەلێ
پرۆژۆکۆڵی بەرهەمهێنانی چەک و
تەقانیان مۆرکردوە... لە گەڵ ئەوەی
گەشەکردنە خێرایەی تەکنۆلۆژیسای
ئەوەدا - چەکی تازەیان داهێنراو
ئیمپتاریزمی ئابووری بۆ بە یەکای

سەرمایەداری و - کۆمپانیا مۆنۆپۆلە
ئانیش ئەوری بڕوانەی ئەمەیە
سەرمایەکردنیان ئەمنی ئیمپتاریزم
وەکو دیاردەیەکی سەردەمی ئێستەدا
سوسی ئابووزی سەرمایەداری، لە
سیاسەتی کۆنەپەرستی ئیمپریالیستدا
ڕەنگی ئەداتەوە و ئولتڕا ڕاستە
ڕاپەڕێکان. بۆ سەقەر کردنی
توانای ئابووریان و هۆیارەکانیان
بۆ ئەوەی ئەرتێشەکان در نە گەلان
توانیان بێتازنەوە.

لێرەدا جێی خۆیەتی ئەم بیستەمە
بەرەو ئەم ئەنجامە بگەین و
ئەمانی بزێکە بخەینە ڕوو. ئەوما
بە ئیمپتاریزمی ئەمڕۆ ئەڵێین
ئەبەبەتەوە. کارگەر و لێکۆڵەر و
جۆرەکانی خۆی جۆرێ ئەکاتەوە
ئەم بەرهەمی لاپەڕەیە، کە
ئیمپتاریزم بە هێزی ئەکات و ئەم
ئەکات و چەکەمانەی ئەبازێکات،
مۆرێزەتە کە ئەرەتی هەیە
چوارچێوەی زەحیرەیەک لە بابەتی
وکۆمەڵێک پرۆژکامی سەرباز بەدا
ئەڵێزیت و ئابووری بێتستانی
ئەمانی ئەرەتی تەرەبە و هێزی
سیاسی ئەوڵەتەکی ئەبێتە ئەوەکەی
ئەم هاوکێشەیە ئەوە سەربازی
ئامادەکردنی مەسو ئەوانەکی
مانی و بەشەری خۆی بۆ بەرەنگار
بوونەوەی مەرباوەخێکی لاوەکی
کە لە گێژەنەی ئەرد دێتە پێشەوە
مەرەها ئارامەکردنی ئەم ئەبێتە
بۆ ئۆزتنەوەی دوا ئەنجامی ئەو
کە سەرکەوتنە.

* * *

لە بنای بەنگی جیهانی بەکەمەوە
ئاوەزکانی ئەوڵەت تا ئەھات
ڕیاتر ئەکەوتنە ژێر چنگی سەرمایە
داری مۆنۆپۆلاوە و: ئەوڵەتەوێکی
سەرەکی ئەبینێ لە بواری پەیدا
کردنی مەرگەز و ئارامی مۆنۆپۆل

بۆ گرویە دارایەکان و مەسەلەی سلمانبەرم ، داهۆری مەرلەمسوون تەسوزایەوە ، مەرۆمتی پۆلا و کیمیای (مەیۆن) و (کومپڕدنی گیرینگ) و (مەیەرال مەلەکتریک) و (جەنەرال مۆتۆرز و ئلیفون) و (ترۆمتی ئەلۆمینیۆم) مەرەدە بانکەکانی (گەرەنتی ترۆست) و (بانکەر ترۆست) ، دەیەلانی میراتی دەیدیان ، حسنە زۆر ریگەی خۆیانەوە و لسنە مزمەتی میاسەتی جەنگرا بەکاربان ئەهێنا کە ئەم بۆچوونە مەرلەویبنوودا خۆی ئەبینیەوە کە گوایە (بەگشتی خەلقی تەواو) مایەی بوزانسەوەی ژیانی داوریە ... لە دەمەتی پرخەی ناوەرۆکی شۆڕیەکانی فابوری ژانی بوزوا (ج.م.کینز) ی ئینگلیسی و شاگردەکانیەتی ، لە دیدی ئەوانەوە شەڕ ئەو هۆکارەیە کە داوای لە مەر گرینی چەک و مەسیاسی ئسە و پەیدا ئەکا و ئەیتە هۆی بوزانەوەی بۆگەکانی داوری مەرمایەداری ، گوایە لە کاتی مەر یاکردنی شەردا کارگەکانی چەک و تفاق ئەکەونە کەڕ و کرێکاران لەم نوارەدا ئەڕێنە کار . لە بری قرۆشتنی هێزی کارمان رۆژانە وەرئەگرن و هێزی گرینسی تەمەکە و داواکاری لە مەر کالان زیستبۆکی زیاتر ئەبێ ، بە پێسی ئەم شیکردنەوەیە مەسەلەی (بەگەر خستنی تەواو) دێنەدی و ئابووری مەرمایەداری ئەبوزێتەوە ... گیر و گرفتی پێشوی بەرەم و دەس بەسالی و مەلوماسی دراو چارەسەر ئەکرێ. بەلام داوەرۆکی ئەم مۆجونەشتوبەکی تارمراوەی تر بە خۆیەوە ئەگرێ ، ئەوبش بریتیە لەوەی لەکسانی داموداری لە مەر چەک و ئەفاق رامتە کارگەکانی چەک و ئەفاق ئەکەونە گەڕ و گرێکاران کارئەکەن بەلام جەوهەری ئەم مەسەلەیە ، مەسەلەی ئەوزێنە دابەبەرە گسسە مەرمایەدارەکان مەبەستانە بسە بێنی بابای (مرخر و خلیب) مەرچەند مرۆڤکەبەکا بان تانکێکە لە کسانی شەڕدا دەکە بکشت ... مەرلەنسوێ خراستە مەر ئەو کالایە بەمسدا ئەبێنەوە و کارگەکان دەکەوسەوە گەڕ و زێدەبامیەکە فرۆمسست ئەبێنەوە . بازاری چەک زێدەبەنی ئەبوزێنەوە بەلام لە راسیدا ئسەو ئرێکارانەی کە لەو کارگانەدا ئیش ئەکەن تەنیا ئەوانەن ناوەنسی ئارەزایی و کەڕاکە هویەری ئەکنیکی نایبەتمەن . بەلام بە ملیۆنەها کرێکار لە کارگەکان دەرئەکرێن ، بەلام مەمالە بنم واو ئەکیبروەخنە و بلنە بوزوازانە مەسەلەی مەرمایەداری لە گیروگرفتە بەردەوامەکانی ورگاری سینت

* * *

مەرپاکردن و مەلگیرمسانسی شەر لە ناوچە بۆزاوجۆرەکانی دنیای ئەمرۆدا . بازارێکی گەورەی خسەرج گرفتی چەک و تفاقە . ئەم بگرە و ڕەردەبەی هۆرچەکا کردن زەمەنی تەنها هەر ولاتە مەرمایەدارەکانی گرتۆتەوە ، بەلکو ئەو دەوڵەتانەی گرتۆتەوە کە بەرگن و لەبەنگرباسن و کە بە حوکمی بارودۆخی ئەم سەردەمە و لە ڕوی تەکنۆلۆژیای جەنگەوە ڕاگێنراوەتە ناو سۆکی ساکۆکە کانی سێبان دەوڵەتە گەورە بێش کەوتوەکانەوە ...

مەروەکو لیەنین کەلێ:

« میلیتاریزم کەمرۆ خۆی هراندوتە ناو هەمو بەیدانە گشتیە کانی ژیان و ، سیاسەتی لیبرالیستانەی دەوڵەتە گەورەکان ، لە پەسسەوی دابەشکردنی جیهانەا لە پتشبرکێکی بەخت و قول دابە . کەمەیان مەتەن کەبتە هۆی میلیتاریزمێکی بەردەوامی

* * *

بێگومان سەرچاوەی سەرەکی هێزی ئابووری و سیاسی و سەربازی ئەمریکا لە دەرەوەی خۆیدا، لە ئەنجامی ئەو سەرمایەگوزارییە گەورانەیە کە لە ماوەی چەند دەیەیەکی رابردوودا کۆمپانیا فرەنەتەوەییەکانی ئەمریکا لە وڵاتانی جیهانی سێیەمدا ئەنجامیان داوە. ئەم سەرمایەگوزارییانە لە ساڵی ١٩٧٦ گەیشتوونەتە ٢٢٤ ملیار دۆلار کە لە ئەنجامدا ٢٥ ملیار دۆلار قازانجی ساڵانەی بۆ ئەمریکا دروست کردووە. ئەم قازانجە زۆرە بەشێکی گەورەی داهاتی وڵاتانی جیهانی سێیەمی پێکهێناوە. بۆ نموونە لە ساڵی ١٩٧٦ ئەم قازانجانە ٤٠٪ی داهاتی ئەو وڵاتانەی پێکهێناوە کە ئەمریکا لە بواری سەرمایەگوزاری ڕاستەوخۆدا تێیاندا چالاک بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٤٧ تەنها ٥٪ بووە. ئەو داهاتانەش بەشێکی زۆری لە ئەنجامی ئەو سەرمایەگوزارییانەوە هاتوونەتە ئاراوە کە لە ماوەی ساڵانی ١٩٧٠ـەکانەوە ئەنجام دراون. بۆ نموونە لە ساڵی ١٩٧٦ ئەمریکا ٢٥ ملیار دۆلاری لە وڵاتانی جیهانی سێیەمەوە وەرگرتووە کە ٢٠ ملیاری لە ڕێگەی قازانجی ڕاستەوخۆوە بووە. ئەم ڕەقەمە بە تەنیا نزیکەی ٤٠٪ی هەناردەی ئەمریکا بۆ ئەو وڵاتانە پێکدەهێنێت. ئەگەر ئەم ڕەقەمانە بە ڕەقەمی ساڵی ١٩٧٧ هەژمار بکرێن، ئەوا ئەم ڕێژانە زیاتر دەبن. بۆ نموونە لە ساڵی ١٩٧٧ ئەم قازانجانە ٤٥٪ی هەناردەی ئەمریکا بۆ ئەو وڵاتانە پێکدەهێنێت کە ئەم سەرمایەگوزارییانەی تێدا ئەنجامدراوە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٦ـدا ٤٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٥ـدا ٣٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٤ـدا ٣٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٣ـدا ٢٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٢ـدا ٢٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧١ـدا ١٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٠ـدا ١٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٩ـدا ٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٨ـدا ٣٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٧ـدا ٢٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٦ـدا ١٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٥ـدا ٠٪ بووە.

ئەم ڕێژانە ئەوە دەسەلمێنن کە ئەمریکا لە ماوەی ساڵانی ١٩٧٠ـەکانەوە زیاتر پشتی بە قازانجی ڕاستەوخۆی سەرمایەگوزارییەکانی لە وڵاتانی جیهانی سێیەمدا بەستووە. ئەم قازانجانە لە ساڵی ١٩٧٦ـدا ٤٠٪ی داهاتی ئەو وڵاتانەی پێکهێناوە کە ئەمریکا لە بواری سەرمایەگوزاری ڕاستەوخۆدا تێیاندا چالاک بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٤٧ـدا تەنها ٥٪ بووە. ئەو داهاتانەش بەشێکی زۆری لە ئەنجامی ئەو سەرمایەگوزارییانەوە هاتوونەتە ئاراوە کە لە ماوەی ساڵانی ١٩٧٠ـەکانەوە ئەنجام دراون. بۆ نموونە لە ساڵی ١٩٧٦ ئەمریکا ٢٥ ملیار دۆلاری لە وڵاتانی جیهانی سێیەمەوە وەرگرتووە کە ٢٠ ملیاری لە ڕێگەی قازانجی ڕاستەوخۆوە بووە. ئەم ڕەقەمە بە تەنیا نزیکەی ٤٠٪ی هەناردەی ئەمریکا بۆ ئەو وڵاتانە پێکدەهێنێت. ئەگەر ئەم ڕەقەمانە بە ڕەقەمی ساڵی ١٩٧٧ هەژمار بکرێن، ئەوا ئەم ڕێژانە زیاتر دەبن. بۆ نموونە لە ساڵی ١٩٧٧ ئەم قازانجانە ٤٥٪ی هەناردەی ئەمریکا بۆ ئەو وڵاتانە پێکدەهێنێت کە ئەم سەرمایەگوزارییانەی تێدا ئەنجامدراوە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٦ـدا ٤٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٥ـدا ٣٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٤ـدا ٣٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٣ـدا ٢٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٢ـدا ٢٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧١ـدا ١٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٠ـدا ١٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٩ـدا ٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٨ـدا ٣٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٧ـدا ٢٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٦ـدا ١٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٥ـدا ٠٪ بووە.

ئەم ڕێژانە ئەوە دەسەلمێنن کە ئەمریکا لە ماوەی ساڵانی ١٩٧٠ـەکانەوە زیاتر پشتی بە قازانجی ڕاستەوخۆی سەرمایەگوزارییەکانی لە وڵاتانی جیهانی سێیەمدا بەستووە. ئەم قازانجانە لە ساڵی ١٩٧٦ـدا ٤٠٪ی داهاتی ئەو وڵاتانەی پێکهێناوە کە ئەمریکا لە بواری سەرمایەگوزاری ڕاستەوخۆدا تێیاندا چالاک بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٤٧ـدا تەنها ٥٪ بووە. ئەو داهاتانەش بەشێکی زۆری لە ئەنجامی ئەو سەرمایەگوزارییانەوە هاتوونەتە ئاراوە کە لە ماوەی ساڵانی ١٩٧٠ـەکانەوە ئەنجام دراون. بۆ نموونە لە ساڵی ١٩٧٦ ئەمریکا ٢٥ ملیار دۆلاری لە وڵاتانی جیهانی سێیەمەوە وەرگرتووە کە ٢٠ ملیاری لە ڕێگەی قازانجی ڕاستەوخۆوە بووە. ئەم ڕەقەمە بە تەنیا نزیکەی ٤٠٪ی هەناردەی ئەمریکا بۆ ئەو وڵاتانە پێکدەهێنێت. ئەگەر ئەم ڕەقەمانە بە ڕەقەمی ساڵی ١٩٧٧ هەژمار بکرێن، ئەوا ئەم ڕێژانە زیاتر دەبن. بۆ نموونە لە ساڵی ١٩٧٧ ئەم قازانجانە ٤٥٪ی هەناردەی ئەمریکا بۆ ئەو وڵاتانە پێکدەهێنێت کە ئەم سەرمایەگوزارییانەی تێدا ئەنجامدراوە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٦ـدا ٤٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٥ـدا ٣٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٤ـدا ٣٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٣ـدا ٢٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٢ـدا ٢٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧١ـدا ١٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٧٠ـدا ١٠٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٩ـدا ٥٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٨ـدا ٣٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٧ـدا ٢٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٦ـدا ١٪ بووە. ئەم ڕێژەیە لە ساڵی ١٩٦٥ـدا ٠٪ بووە.

هێزی شاپوری هەر مکرێت بە پێوانە بۆ هان و هەمان بە تایبەتی لە دیدی سەرمایەدارەکانەوە کەوا بەرەو قازانجی ملیار بڕدکردنی شاپوری قەرزات هەروەها لەگەڵ گەشەکردنی ئیستای چەکداربدا سیروباوەڕی ناصیرم سەر هەڵدەدا. هەتاکو لە دەوڵەتە بچوکەکانیشدا کەم نەرمەنە بەسەر گەیشتوە و کۆمپانیاریەکی جەوهەری بە سەر شاپوری وڵاتدا دێت و دانانی

خشتەی ژمارە (٢)

ناوی وڵات	ئەمریکا	ئەڵمانیا	ئەرمەنستان	بەکگتی سۆڤیەت
وڵاتی سەرمایەداری سێیەم	٤٠٪	٨٪	٨٪	٥٢٪

نیشتمانی کەمترێک هۆمەڵی بڕیەکی گەورەی جیهانە و کەوتە بەردەستی کۆنەوە. میراتیش هەر لە بنەڕەتی خۆمالی کردنی بەرهەوە گۆرانێکی بە سەر رێژەی داهاتیدا و بڕەداهاتی نەوتی بۆ گرێبەستی چەک و تفاقی بەرخۆر کرد، کە بەرجەستی ٧/٥ ملیار دۆلار ٦/٦ ملیاری لە بواری چەکی گرێبەستی هەرج کرد. بەتایبەتی لە سالانی دوای حەفتاوە، هاوردنی چەکی ٢٠ جار بەقەد سالانی شەستەکانی بەرز بۆتەوە.

هەڵبەو بەقەڵای میراتی بەرەو بۆ پڕچەک کردن و گرێبەستی چەک و تفاق هەر لەمەڕ ئەم بنچینەیەیە کە چەندەهای شاپوری رەشکداسیەوەی ئینجامی سیاسی و مەسەلەی چەکی گرێبەستی لایەنێکی قڕی ئەم بەسەنیە سیمان ئەدا.

لە خشتەی ژمارە (٢) دا بۆمان دەردەکەوێت کەمیرای پاش خۆمالی کردنی سەوت نزیکەی ٦/٥ بەقەد جاران چەکە وتفاقی هەڵی گرێبوە. ڕیاسەر بەرەو کۆتایی ساڵی سێیەم ڕۆشتوە. بەتایبەتیش لە ڕەشنما، لێرەدا مەرجەتی جیاوازی ڕێژەیی نەخدا وەکو سێیەمی بێرۆکراتی متەکور هەرلەکەماسەدا بەرەو کانەی سەرمایەداری پێشڕەو دەچوانێت و دەکەوێتە ناوچەی ئیمپریالیزمەوە.

ئەم باڵانسەوەی میرای بەرەو ڕەشنما لە دەنی وتووێژەکەی

www.awene.com

دەڵێ: بەڵێ دروستە کە لەکاتی سەردانەکەیدا بۆ ڕەشنما بۆ گۆشاری (ألوطن العربی) خۆمارکردنەکەی وتی گەنەڵیت:

• ئەمە زمان کردنی چەک و دەبەنگی بەرزیارە لەڕەشنما، چونکە تێبینی بەڵگەی تێدایە کە کانی دروستکردنی بۆمبی بەیۆندی نێوان دروەڵەتدا ئەم بەیۆندیە دەبێ بواری چەکی بگرێتەوە.

بۆیەک میرای لەو ماوەیەدا حوی دابە کرێبەستی چەکی لە چوارچێوەی گەنەڵی بڕۆژەکانی چەک و تەقەمەنیدا. بە تایبەتی لە ساڵی ١٩٧٨ ژمارەی لەو بارەیەی کە چەک و تفاقی بێ کردرا گەیشتە ١٤/٢٣ ملیۆن دۆلار سە ڕێژەی ٢٢٪ی سەرجەمی ئ و چەکانە کە بە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ڕۆشراوە واتە ئەم برارەدا، عێراق پلەی یەکەمی وەدەس هێنا و لە ڕادەیەک کە گرەوی لە مەودیەت و ئیسرائیلیش بردۆتەوە.

[illegible] له [illegible] ی ژاپۆن [illegible] ۱۹۷۹ [illegible] ی [illegible] ی [illegible] ی

پیشکەشیەکانی گرتۆتەوە. بێگومان یاسای گرانتی کەم چەکە و ئەگەر ئەو گرێبەستەی کەوتۆتە نێوان بەغدا و واشنتۆن زیانترلە بەرژەوەندی عێراق بێت، ئەوا ئەنجامی سەردانەکە هیچ سوودێکی نابێت و هەوڵ دانیش بۆ هاوسەنگی لە هێزی سەربازی لەم ناوچەیەدا بێ ئەنجام دەبێت و هەڵگری مەترسی زۆر دەبێت بۆ سەر ئاسایش و سەقامگیری ناوچەکە و جیهان.

سەرچاوەکان:

١- ئەلمەنار ژمارە ٣١

سال	مەرجەم	یابانی	ئەمریکا	ئەڵمانیا	ئیتالیا	بەریتانیا	فەرەنسا	ئیسپانیا	هۆڵەندا	بەلجیکا	سویسرا	سوید	نەمسا	دانیمارک	نۆروێژ	فینلاندا	پرتوگال	یۆنان	ئیرلەندا	لوکسمبۆرگ
١٩٦٨	٤٠٣/٨	٢٥/٥	٤/٢	٩/٠	٤١/٤	٢٣/٣	٢/١	٥/٤	٢/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤
١٩٧٥	٢٦١٢/٠	٣١/٨	٨/٠	١١/٩	١٨/٢	٢٩/٤	١/٠	٢/٢	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤
١٩٧٥	٥٨٣٩/٠	٢٢/٠	٨/٥	١٦/٩	٩/٦	٤٠/٦	٠/١	٥/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤
١٩٧٦	٢٩٨٧/٤	٢٠/٠	٥/١	٢/٣	١١/٦	٤٢/٩	٠/٦	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤	١/٤

هێزی سەربازی لەم ناوچەیە نێگەتیڤ بێتە هەڵدان و فڕێ نیگەرێتەوە سەر ئەدان فڕۆکەو هەڵگرەکان. ئەمەش ئیمپڕیالیستەکان و جیهانخۆرانی جیهان لە کارگە و کۆمپانیا بورژوازیەکان دوور دەخاتەوە و دەیان هەزار سەربازیش دێنەوە سەر ڕێگای بەرهەمهێنانی زیانبەخش. بەپێی ئەو ئامارانەی لە سەرچاوەکانی ئەمریکا بڵاو کراونەتەوە، تەنها ئەمریکا ساڵانە ٢٠٠ ملیار دۆلار تێچووی هەیە بۆ هێزە چەکدارەکانی. ئەگەر ئەم بڕە پارەیە بدرێتە ئەو وڵاتانەی کە پێویستیان بە هێزی سەربازی نیە، ئەوا ئەو پارەیە دەتوانێت ژیانێکی خۆشگوزەران بۆ ٢٠٠ ملیۆن کەس دابین بکات. ئەگەر ئەم بڕە پارەیە بدرێتە ئەو وڵاتانەی کە پێویستیان بە هێزی سەربازی نیە، ئەوا ئەو پارەیە دەتوانێت ژیانێکی خۆشگوزەران بۆ ٢٠٠ ملیۆن کەس دابین بکات.

لیبیشدوه دەوڵەت بەپیوەندی خۆی لە گەل کاسبی سەرمایەداری پتەوتر کردوە و خەم بەپیوەدەبە گەلیبیاری نرخ گرتۆتەوە و بە سەرەوامی جەریکی مەور جواردنی گرینی چەکاو کەسابی تدرە ، لە بری نرخی کەو چەکانە کەوڤۆلە بهرەوگردنی گەلێ

زادەیەکا ریژەی خەم هاوردنە گەیشتۆتە ٪۱۸۱ ی جاران ، کەچی ئەو رەسیدەی کە لە سالی ۱۹۸ بۆ هاوردنی کەلوپەل دەرخان کەمرادە ۱۰ ملیار دولار بوە لە سالی ۱۹۸۱ بەرز گرابەوە بۆ ۲۵ ملیار دولار...

* * *

خشتەی ژمارە (٤)

جۆری کەرەستە	نرخی کڕین		نرخی فرۆشتن		ڕێژەی گرانبوون ٪
	فلس	دینار	فلس	دینار	
بەفر	۱۰	—	۲۰	—	۱۰۰
ئارشەست	۶۰	۱	۵۰۰	۲	۶۶۳
ماستی	۱۰۰	۱	۵۰۰	۲	۵۶/۳
[illegible]	۶۰	—	۱۰۰	—	۶۶
کەرە	۶۰	—	۱۰۰	—	۶۶
ڕۆن	۸۰۰	۲	۸۰۰	۱	۲۹
برنج	۰۰	۸	۰۰۲	۱۲	۶۲/۵
جگەرە	۲۰	—	۳۰	—	۶۳
ئەستی ماشو	۰۰۰	۱۰۲	۰۰۰	۱۲۰	۶۶

سیاسەتی تازە پابەند لە خستنە بازاڕی بەشەی تەرز و داواکردنی ئەرزانتر و بڕینی خەرجیات بۆ سووجەی خەرماسەران و سەپاندنی باجی دەدە ئەرز ، ما بەرزکردنەوەی نرخی کالا و کەلوپەلی هەر بۆ ئەوەی بتوانێ بەکێی تازە بگڕی و سیخ بەسە بەدانی خەرجوە ، جگە لەوەی رژیم تادێتە زیاتر بە ولاتە بەرماپەدارە کانەوە دەبەستێتەوە ، خەرجیەسا دەزدوا بەش کەلوپەل و کالای پیشەکی لەم ولاتانەوە دێنێتە ، بە بڕگەکانی ئەم هاوردنە بەرزبوونەوەی نرخی کالا و خزمەتگوزاری ناوخۆ زیاتر دەبێ و بەرهەمهێنانی ناوخۆ زیاتر لە جاران دەکەوێتە بەر هەڕەشەی داخران و بێکاری زیاتر ، ئەمەش بەرهەمهێنانی ناوخۆ زیاتر لاواز دەکا و بەرەو داڕمان دەبا

/

ئەرەمگسۆك

مێشتا زو : خەتەرە.	بەهەوو : کتیبە
کامیب : شۆردەر : مەسگەر	پێشمەرگەی ئازاد : پێشمەرگەیەکی ئازاد
پراگماتیزم : ڕاڕشتی	مساحة حرة
سۆرگ : قەڵەکۆ	هەڵوەستان : التضخم.
بەیکەر : هێکل ، سیما .	گرنتووبەرەی سەرمایە : مرکز الرأسمال
بەگارخستنی تەواو : تشغیل الکامل.	چرکردنەوەی بەرهەم : تمرکز الانتاج
وێنەی لایەنگر : المنذر المنحاز	لێبڕین : انقطاع
پشتیوانە : رصید	* * *

سەرچاوەکان

١) ل. باختین ، انیما وسطریة ابو سالیمة المحطة ، ترجمة ابراهیم کبة
٢) موجز القاموس الاقتصادي ، مجموعة أساتذة الموليت ، ترجمة رمضان الدباس
٣) اوسکار لانکة الاقتصاد السیاسی ج ، ترجمة د/محمد سلمان حسن.
٤) سلسلة الافکار العلمیة ، الاقتصاد السیاسی ، ترجمة د/بدران السامی .
٥) لینین ، عن الامبریالیة والکمبرادین دار التقدم ـ موسکو.
٦) الیاس ، الـ زیران ١٩٧٩

بنکەی ژین
www.zheen.org

داواکارین بەناوی هەموو شەهیدانەوە کۆڵ نەدەن هەتا
هەرکەوتن شەپۆلی ڕۆژی خۆڵەمێشە ، ڕۆژی دڵ بەرەو نیسبە
سنال وشافرەت و گەورە لەژێر هەڵزیب و شیخەدام هەڕشەپڕۆکێ،
هەزاران دایکی جەرگ سوتاو و ئاوارە بوونیادمان نەکەسەن.
هەموڕۆژگربانەهەوسەل ناکەی ڕەحم، خەبات .. خەبات.
تفسەنگا .. تفسەنگا .. ڕۆژی گڵ بەردانە لە وڕگی دوژمن.

شەهید : عومەر میرزا
زوری سێیەمی موسڵ
١٩٨١/٥/٢٢

نامەیەک لە زیندانی ڤاشیستەکانەوە

لەتیف عبدالله ئیبراهیم

" ئەم بۆی و کەل بۆی

رۆیشتن مەرەکانی قرمەچ بە قرمیسک
ئەوەی بماگی ئەمرۆی بێ دیارەبڵێ وەڵامەرەوە "

ئاوەندی گۆڤەڵەی رەشمەداتی
کوردستان / بەڕێز

سڵاوێکی شۆڕشگێڕانە

هاوڕێیان زۆر خۆم بە بەختیارەدەزانم کاتێ کە ئەم نامەیە بۆ ئێوەی دێنووسم، هیوادارم نامەکەم بە بەستەند بڕانن،

خەبات و تێکۆشانی لە پێناوی ڕزگار کردنی چینی کرێکار و ڕەنجدەرانی کوردستان لە هەر ئاستی هەبێ ئاوەدان سەروباوەڕێکی (م.ل)یەخەبات و تێکۆشان بۆ دروستبوونی پارتی پێشڕەو و پارتی کرێکاران و ڕەنجدەرانی کوردستان لە هەر ئاستی هەبێ هاوڕێ بەکێ گۆڤەڵەمانە، هیوادارم لەم بۆ وچانی گۆڤەڵەمان لە پێناوی ڕزگاری کرێکاران و ڕەنجدەراندا بە زۆرین کات بەرکەوتوو بێتەت و بەڵنرخبێت بۆی،

بەڕێزان ئاوای لێ هاتوون لە گێڕانەوەی ئەو بابەتانەی کە ئێمە لە تایبەتی جێوەی ئاوەندی گۆڤەڵەمان بەڕاستەڕێ بەم کارەی کەکردوم، کە دەوێت بە تەواوی خۆم گوتبایی بۆ هات، ڕۆژم هەڵ کەکرد کە زیاتر بەردەوام بم لە خەبات و تێکۆشاندا و ڕیاتر خزمەتی گەل و نیشتمان و گۆڤەڵەمان بکەم، بەڵام هەستو هەڵگرتنی ئەم بەرپرسیارەتیەوە خۆی بەخت بکاتەوە ڕێگە بدرۆزەدا کە ئەویش ڕێگای ڕزگاری جەماوەری کوردستانە،

ئازیز هاوڕێیان گرتنی من بەم شێوەی خوارەوەیە :

.....

.....

- ئاوەی مۆ ساتێک و ١٥ ڕۆژ لە ژێر لێدان و ئازارداندا ماینەوە، داوایان لێ کردم کە ئیعترافت لەسەر ڕێکخستن بکەم، وە ڕۆژبان لێ کەکردم کە بڵێم ئەو چەکە کێیەراوە، منیش منە، بەڵام بەهیچ شێوەیەک ئەوەیان لێ وەرنەگرتم، بە هەستو جۆرە ئەزیەتێک لە گەڵم هەڵسوکەوتیان کرد، جۆری ئەزیەتەکانەبون :

١- بە سوندە لەژێرپێدان،
٢- کارەبا لە لەشدان،
٣- هەڵواسین بە یەک دەست بۆ ماوەی ١٢ سەعات
٤- بەستنەوە بە کەلەپچە بە

دارەوە بۆ ماوەی یەک تەوژم.

٥- قەدەغەکردنی خواردن بۆ ماوەی ٢٤ کەس و رۆژ.

٦- تەعزیمی کەسی لە زورەملێدا بەرکردن بۆ ماوەی سەدم قسەق و بە سزادە لێدان، ڕێگە نەدان بە ماوەی لە ماوەی نە جار دەبێتە زیاتر.

٧- سوتاندن بە ئاگر لە سەر مەلادن

بە دڕێژایی ئەم ماوەیە، لە سەر ئەوەی کاندرە، لەسەر چەکەکە، لە سەر ڕێکخستنی ئامادە کردو کۆکردنەوەیە قسە و بڕیاران و هەڵسوکەوتیان ئەنجام دەدرێت.

٨- لە ئامێزەکانی بەغدا، بەسوزن لە سەر کردەوە ئامرۆقە بەکەی جوان بە ئەنجامدانی مەلکی بۆ تاوانی کورمنان ئێستا ٢٠ کەس لە سەر لەسەر لەگەڵ بەشەی سوسل بۆ ماوەڕکی سوانکەی بجەزارە ئەگەین، بەڵام چون ملوانکەبەکی وا کە لە سوچی دابکنێ چکەر هوشاوی کورمنان دروست بوبێ، ئەبێتە کاتور بەخدا گواهە ئادەقانە ئەڕوێ، بە بۆ بەسکەبە ئەلکە هوکم ئادەن، بەڵام چون مەحکەمەبەکا سڕیکەی بە ئەنجامە لە مەنکەمەی جامەی گەرگوکا ئەلکی مەحکەمەبە ئەکەبوە ئەنجا ئەو شعادەبەت بۆ ئەهوتنەوە کە بە ڕۆژ لە مەبکەی عامەی ئەرکوکا ڕەوانەبوە لێبەت تیناد دگەڵ هەموی بە کارەوە جزیان ئەبەسرەی. لە کاتی مەحکەمەکردنا ٢٤ کەس ئەدەبە ئای ئەنجامبکەوە ڕەکو ئاوڵ مەقامەلەبان لەگەڵ ئەگەڵ ئەنجا ئەهای مەروبا وبان ئەکەی ولەبەروبا وهوکم ئەدەن.

شعبە ٦ گەڕچوبی بۆ مەحکەمە ئەم ڕبارەبە ١٢ گەس بە لە سێدارە دان حوکم دران، ٥ گەس دەرجسون بافوتر هوکم بون مە لە ٢ سال تا موکمی کەبەد. لە وانە ئافرەتێکی قارەمانی شارن کەرکوک بوە، ماوەی بوار مانگ گیرابو، بەهەمو نخوبەک لە لایەن جەلادەکانی بەعسی ئامیستەوە ئازار دراسو، ئەگەر بی بەدەمان ئاسان ئەبو بەڵام ڕۆژ ئارا، ئەنرمی و سڤەتگ بوە، سەرگەی هەمو ئازەداخێکی بەعسی ئەشکەنجەگانی ئەکرد، هەسو جارێک کە ئەیانبرد بۆ ئازەدان شیرانە ئەیان ڕاڕەبەپنە و دەمنی ئەکرد بە ڕیسوا کردنی جەلادەکان و ئازەدەستەی ئەم ئامرەبە، ڕۆژی مەحاکەمەی ئەوان ئێبەئا ئاوەنترین قسەکانی حۆی کرد و هێرشی بردە سەر ئەو ئازەدەستەبە. باشان بە سێ ئاوان بوباوەڕ ئانێک سوکم مراوە. بە ڕاسی ئەم ئافرەتە مایەی ئاعجاز و سەربەرزی حۆڕئەوە...

بڕیاران: ئێستا ئێبەی بڕیاردانی ملوانکەی سێدارە ئەکەبن بەهۆی سوتن ئەڕێبی. بەڵام چون مرۆنێک کە بۆنی ئازادی لێ ئێت، بەهۆی کە بۆنی بڕکار بوبی کەسی لێ ئێتەوە بڕیاری مەرگ ڕەشی ئۆڕشبە بیروزەکەمان لێ ئێت: کە بۆنی ڕوخانی ئەشبەتکانی بەعدای لێ ئێت نا کەسی ئەڕاڕ ڕزگار ئێت.

ئەمەش هەندێ لەو ئاوانەبەی کە چاوە ڕوانی لە سێدارەدان ئەکەن

١- عوسمان سەبر	ئەلکی دێی مەحکەم
٢- مەحمەد فەتاح عەلی	" "
٣- مەلا ڕەوفی	" "
٤- لەتیف عبدالله نەقشبەندم	مەحکەمەبر
٥- ئیبراهیم ڕەسوڵ	ڕانیە
٦- بەبرۆت	جوارقورنە
٧- مەحمەد ئەمین	" "
٨- حاجی مەحمەد	سلێمانی
٩- عومەر شێخ عەلی	هەڵەبجە
١٠- عوسمان مەحمود	سلێمانی

هاوڕێی نەمر شەهید دارا بارۆیی (شەنوە بارۆیی)

جەلیلی دێی "بارۆیی" ، جێگری فەرماندەی گەردی ٢ ی پارێزان ، لەساڵی ١٩٧٨ هاتە ڕیزی پێشمەرگە و لە ساڵی ٢ ی ١٩٨٢ لە شەڕێکی خوێناوی لەگەڵ ٣ هاوڕێی شەهید کرا .

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

KOMALLA

The Review of Kurdistan Toilers League (Irak)

Apr. 1982 No.4 2nd Term

بنکەی ژین
www.zheen.org

ژمارە ۵
خولی ۲
ئایاری ۱۹۸۸
جۆزەردان ۱۳۶۷

کۆمەڵە

گۆڤاری کومەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان

بنکەی ژین
www.zheen.org

ئەم ژمارەیەدا :

* بارایەکی جەماوەری بەرەو پێشەوە بەرەو سەرکەوتن
* بەنگی عیراق - ئێران، هۆکاری وشوێنەوارەکانی
* رایەڵی ئەڵاڵ وچەند سەرنجێک
* بناغەکانی کۆنگرەی نیشتمانی
* بەیانناممەی یەکەم و کۆتایی کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان
* بەیانناممەی یەکەم دەربارەی لێ بوردنی گشتی لەهەڵگرەکانی چەم

بنکەی ژین
www.zheen.org

با ڕاپەڕینی جەماوەر بەرەو پێدەبێ

ڕووخانی سەرکەوتن

لە ٢٢ - ٢٤ ی مانگی نیسان‌دا ، بازنەی ملمانێی و قەڵاچۆ بەپێی نەخشەیەکی دیاریکراو ، دەستی زوڵالی قارەمانانەی کۆمەڵانی خەڵکیان تیا بەرز بووەوە و خۆپیشاندان و ڕاپەڕینی دڵێراندی بەسەر وشەیان تیا دەقەوما .

داوودەزگا داسەرکێنەرەوەکانی ڕژێمیش دەست بەجێ گەوشە نیشتار و جاش و جەیش، لەوە خامە ڕ جاشێکی زۆریان بە جەکسی ڕیز و شامراری تایبەتی سەرکوت کردنی خەڵکی ڕابەڕبو ، گەوشە بەکارهێنانی زەبروزەنگی فاشستیانەو ئابلۆقەدانی خەڵکە و لێبڕدان و دەستڕێژ لێ کردنیان بە ئیمارەی ئەوەی ڕابەڕیەکە خەشەت ئەکات و هەر زو لەباری بەرن ... بەڵام ئەمجارەیان خشت بە پێچەوانەی نەخشەی دوژمنانی گەلەکەمانەوە، سەرەڕای چەندین شەهیدوشەنگاوترا و ڕابەڕینەکە هەتا دەهات و دێت ئاڕاستەتر دڕێژە دەکێشێ و بازنەکانی هەڵدەبچە ، ڕاپەڕەکان ، گەرکوک ، کۆیە ، ماوەت ، جوانڕۆ و سەنگەسەر و چەندین شوێنەکانی ڕۆژهەڵات و ئاستەت گوندەکانیش ئەنێوە .

ڕژێمیش توندتر بەڵامارێ خەڵکەکەدا و بە لێدان ، گوشتن ، گرتن ، هەڕەشە لێکردن ، تەماع خستنە بەر و بەڵێن و گلێدانی ناڕاست گەوکێەتی ڕابەڕینەکە داسەرکێنێتەوە .

لە کوردستانی عیراقدا یەکەمین جارە خەباتی چەماوەری گەلەکەمان لەپێناوی مافە رەواکانیدا، وا بە فراوانی بتەقێتەوە و رابەڕین کلیە بەشێ و زیاتر لە دوو مانگا درێژە بکێشێ و رێکخستنیش نیابدا رۆڵی کاریگەر بگێڕی.

گەر لایەڕەکانی مێژووی خەباتی گەلەکەمان لە کوردستانی عیراقدا هەڵ دەینەوە و سەرنجێکی وردیان بدەین، شەو راستی یەک زەق دەبێتەوە کە جگە لەو هەموو ئۆڕش و بزووتنەوە چەکداری یەی گەلەکەمان ... چەندین جاریش ماگرتن و خۆبەشاندان و رابەڕینی گەورەش ڕوویان داوە بەڵام هیچی شەو ماگرتن و خۆبەشاندان و رابەڕینانە تەنانەت شەوانەی لەباش بەیاننامەی ۱۱ ئازاریش کە لە هەلومەرجی سەرکەوتنی گەلەکەمان دا کراون بۆ رێگەگرتن لە گواستنەوەی شەنگار و تەلەعفەر و شامێدی و بۆ پشگیری کردنی خەڵکی خانەقین، هیچ کام لەوانە، بەبارە و فراوانی و گرنگی و درێژەکێشانیان، ندگەبشتۆتە رادەی ئەم رابەڕینە گەورەیەی ئێستای گەلەکەمان و دیواری نرس و ماسی داگیرکەرانی کوردستانیان بەم چەشنە نەروخاندوە

ئەم رابەڕینە دڵێرانەیە (ئەگەرچی هێشتا نەڕاوی کوردستانی نەگرتۆتەوە) لەلایەکەوە قۆناغی خەباتی گەلەکەمانی گواستەوە بۆ قۆناغێکی نوێی بالای شۆڕشگێڕانە و سەرەتای دڵخۆشکەرەی سەرکەوتنی پێوە دیارە

لەلایەکی کەشەوە رابەڕینەکە هاتنەدی پێش بینی دورمینانەی کۆمەڵە و بەکێتی نیشتمانیی کوردستانە کە هەر لە سەرەتای دامەزراندنی یەکێتی و هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشە نوێیەکەماندە... وەبانی کردونەوە کە خەباتی چەکداری شۆڕشگێڕانە بەهۆی سیاسەتی دڕندانەی دوانەوەی گەلەکەمانەوە لەلایەن ڕژیمی ڕەفتار فاشی و شۆڤێنیەوە لە بارێکی نالەبار دژواردا مەبێندراوە بەسەرماندا و گەلەکەمان ناچار کراوە ڕێگای بەرگری چەکدارانە بگرێتە بەر و

شۆڕشی دێمۆکراتیانەن هەڵبژێرێت . بۆیە هەر لەسەرەتای دەسنیشانکردنی شۆڕشەوە گوتومانە کە شۆڕشەکەمان :

* بەرگری لە مرۆ و ماڵەوەی کەلەکەمان دەکات .
* ڕژیم گەندەڵ و لاواز دەکات .
* زەمینەی ڕاپەڕینی جەماوەر خۆش دەکات .

واتە هەر لەسەرەتای دەستپێکی شۆڕشەوە سترانیژی سەرکەوتنی شۆڕشمان بووە و سەرنجمان بەستۆتەوە بە هەبانی شار و ڕاپەڕینی شارەکانەوە و بەردەوامیش هەبانمان بۆ دەم ڕاستیەکردووە .

بە درێژایی شەش ساڵی ڕابوردوو هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشەکەی ، سەرەڕای دڕی و دڕندەیی داگیرکەران و درێغی نەکردنیان بەرامبەر مان لە بەکار هێنانی هەموو کارێکی قاشتیانە

بەڵام بەهۆی ڕێبازی ڕاست و سیاسەتی ڕاستەوە ، پشتئەستور بە هێزی لەبەرزبوونەوەی جەماوەر ، شۆڕشەکەمان نەشکاوە و بە دوژمنان لەتار نەچووە ، بگرە دەتا هاتوتە لە گەشەکردن و سەرکەوتندا بووە و بۆتە جێگەی هیوا و چاوانەی جەماوەرلەدەوری کۆ بوونەتەوە .

بون و گەشەکردن و سەرکەوتنی شۆڕشیش هۆی دیار و بەڵگە نەویستی آن مادی کەلەکەمان و بەکەڵکەڵەی بونی ڕژیم و چۆنیەتی خۆش کردنی زەمینەی ڕاپەڕینی هەڵگەڕانەوەی جەنگی نێران و عیراقیش هۆیەکی دیارەکی کاریگەری لاواز کردنی ڕژیم و زۆرتر پێ گەیاندنی هەلومەرجی ڕاپەڕینەکەیە .

بێگومانە خەم ڕاستیەکەی بەخەمەرو کە لەم ڕاپەڕینەدا کۆمەڵە لەتەگ هێزە شۆڕشگێڕەکانی تردا ، نەکەوتە ڕۆڵی کاریگەر و هاندەری دیوە ، بەڵکو لە هێزە لەسەر بنچینەی بەستەوەی خەباتی شار و شاخ ، تێ کۆشیوە بۆ سازدانی جەماوەر و خۆشکردنی زەمینەی ڕاپەڕینەکان ، تەنانەت بەکەمین کۆنفرەنسی کۆمەڵە لە ژێر دروشمی (بەرەو بەستەو کردنی ڕیزەکانی کۆمەڵە و ڕاپەڕاندنی جەماوەری گەلەکەمان) دا

بەستراو

کۆمەڵە بە راستی لەو ساڵەی پاش کۆنفرەنسی توانیویەتی هەم ریزەکانی خۆی بتەو بکات و ریکخستنی گەشەپێ بدات و دەیان کادری لێوەشاوە و شارای بۆ تەرخان بکات - وە هەم بەهۆی بتەوکردنی ریکخستنەوە توانیویەتی زیاتر و زۆتر زەمینەی رابەرێتی جەماوەر ماز بدات و بچێتە ناو جەماوەرەوە هەروەکو بە درێژایی ساڵانی بەرپاکردنەوەی شۆڕشەکانی کۆمەڵە پێ بەروا بۆ کەم مەبەستە خەباتیان کردوە و لە رابەرێتی جیاجیاکانی هەڵەبجە و سلێمانی و بێنجوین و گەڵاڵەدا رۆڵێکی گرنگیان گێڕاوە و دەیان شەهید و کادری فارەماتمان لەو رابەرێتانەدا گیراون و شانگرابون و خوێنی ڕاونان بۆن .

وا شەهیدەکانی کۆمەڵە لە سەرانسەری شار و شارۆچکەکانەوە لەگەڵ جەماوەری فارەمانەدا دڵسۆزی شارابەتی خۆیان بۆ رێبازە راستەقینەیان سەلماند و بەو بەڕێ توانیوە لەگەڵ جەماوەردا بازوی شارابەتیان بەرز دەکەنەوە و هاوبەشی خۆشی و ناخۆشی جەماوەر دەکەن و بەپیر پێویستیەکانیانەوە دەچن

لە کاتێکدا کەم راستیە روون دەکەینەوە سەرەڕای ئەوەش کە هێز و وزەی هێزە نیشتمانپەروەرەکان و زادەی شەڕکەرابەڕاندنی هەمو لایەکی لەم رابەرێتانەدا بۆ جەماوەر دەرکەوتوە و راستیەکان هەتا رادەیەکی زۆر رۆشن بوتەوە ، هەر خۆمان بە هەڵوێستی بەبەدەنی شانگرامان ئەبەستینەوە ; بە هەمو توانایەوە هەوڵ لەدەین کە ئەو رابەرێتە بروشتی جەماوەری و غرارانی خۆی لەدەست نەدات و مۆرکی تەنها رێکخراوێکە یا لایەنێکی سیاسی بەخۆیەوە نەگرێ ، و بەرژەوەندی تەنکی حزبایەتی خۆی نێ نەخزێنێ ، و دوچاری لاوازی و ئالۆزی نەکا ... بۆیە داوا لە هەمو رێکخراوەکان و تاکوشەرانی کۆمەڵە و لایەنەکانی تر ئەکەین کە ئێوەی نیشتمانی و جەماوەری هەمو دەستە و چین و لایەنە نیشتمانپەروەرەکانی تیا قوڵ بکەنەوە ،

هەموو لایەکەوە پێویستە هەوڵ بدەین کە زۆربەی هەرە زۆری جەماوەر، بەبێ گوێدانە جیاوازی بیروڕا و باوەڕیان هاوبەشی رابەرپەنەکە بکەن لە بیناوی هێنانەدی داخوازییەکانی جەماوەر لە :

۱- بەردانی گشت زیندانییە سیاسییەکان

۲- گەڕانەوەی هەموو جوتیارانی ڕاگوێزراوەکانیان.

۳- نەهێشتنی دەسەڵاتی دەزگا دامرکێنەرەوە و جاسوسییەکانی رژیم لە کوردستان دا

بەبێ گرێبونەوە لەدەوری ئەم راستییەش، راستی پاراستنی بەشداربونی زۆربەی هەرە زۆری گۆڕەڵانی خەڵک لە وڵاتێکی دواکەوتووی وەکو کوردستان بەحاڵە هیچ چینێکی کۆمەڵ بە تاقی تەنیا و نوێنەری هیچ چینێکی کۆمەڵیش بە سیاسەتی گۆشەگیرانە، بتوانێت خەسەپاندنی چەکدارانە و ڕابەرپەنی شارەکان یا هەردوکیان پێکەوە ڕووبەڕووی گەرتن بەرێت

هیوادارین بە بەردەوامی ئەم ڕابەرپەنە و بەتوندترکردنی بە شۆڕشەکەمانەوە. ڕابەرپەنەکە هەموو شار و شارۆچکەکانی عێراق بگرێتەوە و شیدی دوا لایەرەی ئەگریسی فاشستەکانی عیراق لێت و پەت بکرێت و ڕژێمێکی دیموکراتی شۆڕشگێڕی پێشڕەو ڕووگەلەکەمان بە تاقی ڕەوای چارەنوسی خۆی شاد بێت

دەبا بۆ ئەم ئامانجە پیرۆزەش ڕابەرپەنەکە بەرە بۆ بەدەستی ڕووبەڕووی سەرکەرتن و هاتنەدی ئاواتەکانی خەڵک

دەبا هەموو لایەکەوە پێکەوە وا بکەین نەعرەتەی شۆڕانەی جەماوەر کپ نەبێتەوە و بگرە تەواوی کوردستان و عیراق بگرێتەوە.

ـ ئاوەنە

کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان ۱۹۸۵/۴

جەنگی عیراق ـ ئیران
هۆکانی و شوێنە وارەکانی

شوان

جەنگی عیراق ـ ئیران بەرەسمی لە ٢٢/ئەیلوول/١٩٨٠ دا راگەیەندرا. رژێمی عیراق بەهێزی ئاسمانی و هێزی زەمینی، پەلامارێکی بەرفراوانی دا و بەهێرشێکی فراوان گەیشتە ناوچەکانی قەسری شیرین، مەهران، سەربەلی زەهاو، کەهوارە، خورەمشەهر و دیزفولی داگیرکرد. جەنگێکی گەرم و سەختی بەسەر کۆمەڵانی خەڵکی عیراق و ئیران خۆش کرد و ژیان و وڵات وبانە رۆژهانی ماویشتە جەرگەی ئاگرێکەوە، کەتەنی و وشکەیەکەوە، بەمونتنج و هەمەجۆر لێهەستێکی ئابووری سیاسی کۆمەڵایەتی ژیانیان بگۆڕێتەوە.

نزیکەی ٢١ مانگە بەردەوامی کەو جەنگەنارەوایە کەتێیدە مەرگی دەیان هەزار کەس لە عیراق و لەوەش زیاتر لە ئیران کەهاوڵاتی، دەیان هەزار مال وێران و هەزارانیش سەرگەردان کەکاری دەیان کارگە و بڕۆژەی ئابووری لەکار خەڵک، و شارەوارێکە و گوندەکان کەخانە دەم مەترسی وێران کردن و کاول کردنەوە، بەڵام ئەوەی هەمو لەزانیو و دەستەوتێکی کۆمەڵانی خەڵکی نیگەرانی و لەگوێرەوەی و مەبەستی و نەبوونی زیاتر هەیان نۆڕ بەیلانێتە دێ.

لەو ماوەیەدا جگە لەوەی هەردولا زیانێکی سەرومالی گەوردیان لێ کەوتوە، زیاتر لە ٢٠ هەزار مرۆڤ کوژراو و بریندار، دانیشتی بێتوانە و مالیش داینەی کەلەکانیشیان گردوە، بە گەروی جەنگێکدا کە لە بنچینەوە دژ بە خواست و ویستی خەڵکی هەردولا و مرۆڤایەتیە، رووداوەکانی جەنگەکەش لە ڕوی رژێمی عیراقدا جەواشە بونسەوە، لەباتی جەنگێکی کورت و کتوپڕ، ئاقاری جەنگێکی لەبەر رۆیشتنی درێژخایەنی گرتەبەر، و لەئەنجام دا هێزە چەکدارەکانی عیراق سەکەلەرۆژبەی شوێنە داگیرکراوەکان دا هۆیان نەگرت بەڵکە توشی قاپەر چونی بەرگەنەگرتن و هەڵاتن و پاشەکشی و شکستی زل هاتن، و ئێستا رژێمی عیراق خۆشی کەونۆتە بەر مەترسی ڕوخان و شەچون.

بێگومان بەربا کردنی ئاگری جەنگ، بەڵامردان و هێرشی کتوپڕی عیراق، وەرچەرخانی جەنگ بە جەنگی لەبەرڕۆیشتن(استنزاف)ی

درێژمایەن . بانەکێش و شکستی عیراق ، ئەگەرچەندە بۆ سەرۆکی رژیمی عیراق و ئیکۆی پێک هاتنی سپای عیراق و جەنگی بەسەرەوەردە گردنی ، کە لێرەدا هەوڵ دەدەین لایەنە گرنگەکانیان بخەینە روو.

گیانی عەنگەرتاری رژیمی عیراق

رژیمی دیکتاتۆری عیراق ، رژیمێکی سەرمایەداری دەوڵەتگەلێکی سەنگەرتاری بەدیهێنا وە گەرنەوە ، دەستەی دەسەڵاتداری رژیمە سەرجەم شێوەیەکی سەرکوتگەرانەی بەرامبەر کۆمەڵی جەماوەر و داخوازییەکانیان هەبێنەوە ، بەتوندو تیژی و سەرکوت و کوشتن و گرتن و بەرگیرتانەوە ڕەفتار نەکەل هەموو جوڵانەوەیەکی دیموکراتی بەجەماوەر لێدگرن بەرامبەر داخوازی و ماف ڕەواکانی بەدەوەی کورد و کەمە نەتەوایەتییەکان سیاسەتێکی شۆڤێنی و ڕەگەزپەرست لەگرنەبەر و فاشیانەش بەگەرز جوڵانەوەی ورگاریخوازانەیان ، لەچی .. سیاسەتی رژیمە ڕامیار کێشە دەرەکییەکانیش ، لەگەڵ دەوڵەتە دراوسێکاندا ڕەنگدانەوەی سروشتی هەو سیاسەتە ناوخۆییەی رژیمە .

هەگەرچی سەرەتای بەدەستهێنان و گەتەکردنی سەرمایەداری دەوڵەتی عیراق دا ، هەگەرچەندە بۆ سالانی هەشتەکان و سەرەتای حوکمی عارەف ، کە بەهێزی گرنگی کەرتە عابوورییەکانی عیراق ، بەتاوی خۆیالیس کردنەوە ، کرا بە موڵکی دەوڵەت ، بەڵام لەسەر دەستی رژیمی فاشیستی عیراق دا زیاتر و خۆی تر بەسەرەی سەند و بەرەو هەموو لایەنێکی ژیان و گوزەرانی چینە جیاجیاکان شۆڕ بووەوە . و لە سالێکی ڕۆشن و جەماوەری ڕەنگی گرت .

دەبەڵگەی سیاسی هەو رژیمە ، لە کودەتایەکی سەربازی گومانلێکراوەدا سالی ۱۹۶۸ کەرنە دەستی سالانی ڕاستی بۆرژوازی حزبی بەعس ، هەو دەستەبە بەهەموو توانایەوە خۆی بەسەر دەسەڵاتی سیاسی و ئۆمەڵایەتی هەڵگرتدا سەپاند ، و تادەمارگەلانی شاپوری وژنی گرتە دەست و بە شێوەیەکی سازمانەوخۆی خۆی کردە خاوەنی هەموو کارگەر و کۆمپانیا گەورەکانی و سازار و بازرگانی هێنە زێر چنگی خۆیەوە ، بەسەری گەیشتن بە سەرمایەداری ئۆنۆپۆلی دەوڵەتی سەرجەم چالاکیەکانی شاپوری و پرۆژەکانی دارایەکرد ، و هاوکاتەگەلەگەڵ ئەنجامدانی سەرمایەداری دەوڵەت و ئەڵەکێ بونی سەرمایەو دریێی هێزو سێبری پرۆژە داپوریەکان و سەرەری رەنجی زەحمەتکێشان ، ئۆنۆپۆلێکی بۆرجوازی دەوڵەتیان پێکهێنا ، کە هەموو حوکمرن و هەموو خاوەنی هاکانی بەوەچەکدان بون (بەهۆی دەوڵەتەوە) .

شێوەی داەزراندنی حوکم و چۆنی سەرهەڵدان و هەڵوێستەکانی جەماوەر و کێشەکانی لەلایەن هەو سیستەمی سۆرجوازییەوە ، کە شێوەن فیکر و سۆچون و فەلسەفەی خۆیەکناسیەوە سەرچاوەی گرتوە ، کە تەوندیەکی دەرەنی سازیەکانی ئەڵمانیا و فاشیەکانی ئیتالیا بەزیاندوەی ناسازیەکۆمەڵایەتیەکانی ئەوەی عەرەب لەسەر سیاسی گرێکاران و ڕەسمی دەرانی ئەوەکانی عیراق و دراوسێ بۆ هێنانەدی ئەنجامەکی (مەزن) و بەڵاتر ئە سەوەکانی تری وە ، بە هۆی سەرکردەیەکی شیلهام بەعەسی سەهێرەوە ، سەرکردەیەکە کە بتوانێ

هەندێ پارەیەدەر لە چنگی هێزی دا
کۆبکاتەوە، بە ئەو پەلامارانیش
خاوەنی لە دەستچوەکانی گۆشی
رەشەوەی خەڕەب بگێڕێتەوە.

دەستەی دەسەڵاتداری ڕژێم، سەدام
حسێن بەو سەرکردەیە دانابوو، کەهێش
لای وابوو کە هێز و سەرکەوتن لە
جەنگدا تاکاری پەیوەری گەورە و
لێ وەشاوەیە، کەورەترین جیاتازی
هێزوبێت، ئێوە تا ئەڕادەیەی تولتر و
فراوان تر ئامانی چەکداری لەسە
زیادی هێزب و دەوڵەتەو جەماوەر دا
دابەگونا، و میراتی فەکرد بە
هەماری چەکا و شفاقی خەڕ و دەبان
هەزار کەسی کەهاوسێتە وبری سپا و
دڵیتیای چەکدار، ڕەدان هەزار لاو
و خدانستی نە ڕێکخراوی (فتوە) و
(طلائع) دا کۆکردەوە.

ڕژێمی میرای بەرادەیەکی کەوتە
فراوان کردنی هێزی چەکدار و خسۆ
بڕچەکەکردن کە زمارەی سەپای
عراقیان لە ٠٠٠ر٩٦ کەسەوە کەباندە
٠٠٠ر٤٤٢ کەس، لە چەسەد
تیپێکەوە، کەبەندیابە ٤ فەیلەقی
کە ٢٤سپان ڕژێپۆش و ٢ تیپەسان
میکانیکی و ٥ تیپی پیادە و ئەنوای
تریان ڕژێپۆش و پەسەدی سەربەخۆ و
هێزی نابەتین، دارایی زیاتر لە
٠٠٠ر٢٤٠ دەبابە و ٢٤٠٠ ڕژێپۆشی
هەڵگرتن و گواستنەوەی سەربازی
دەهەژار، و زیاتر لە ٢٨٠٠ تۆپەسی
گەورەی دوری دەبابە و خەمپەدان و
دوری تاسمانی جۆراوجۆر و هەزارەها
ماوەنی ٦٠ (٨٠-١٢٠) ملیم
و زمارەیەکی زۆری سکەی موشەکی
دوری دەبابە و دوری تاسمانی و موشەکی
بەکتیکی دەمین - زەمین و زەمین -
تاسمان، و زیاتر لە ٢٨٠ مرۆڤەی
جیتیۆپێوەی بارهەڵگر و جەنگی
میل، فەلیۆت، ویکس، سوویەر
فریاڤۆن و نزیکەی ٦٠٠ فرۆکەی
جەنگی شەڕکەر و بۆمبا هاوێژی میگ
٢٧،٢١،١٩،١٧ و سەراج و 16,22 F1 و
مۆنێژی و هۆڤکرافت و جیدبروفوست
و نزیکەی ٢٤٦ فرۆکەی گەورەی
گوێزانەوەی بەتۆپۆف و ئەنتۆنۆف و
هیرون و TU 124، وەد هێزێکی
دەریایی هاوەن فەواسەی گەری
(قاتصات) سوا و دەیان بەلەمی
موشەکی خوما و تۆرپید و ٢ مسەی
زامالیەر و چەندین بەلەمی
دەوریەی چەکدار.

ئاژانس بە خانی ئەو ڕاوانکردنە
زلەی سپا، سزیکەی ٢٨٠ هەزار
میلیشیای چەکدار بەناوی (جیش
الشعبی) پێکهێناوە و سزیکەی
ملیۆن منداڵی قوتابخانەکان و
تونایی بە گەنجەکانی تاسادەیی لە
ڕێکخراوی (فتوە) و (طلائع) ی سەدام
حسێن بدا کۆکردەوە.

ئاژانسی باسە کە ئەو سپا زلە و
ئەو هەمو چەکدارە زۆرە، بەو هەمو
توانا و تەکنیکەوە، تانێستا، جگە
لە بەڕاپەڕینی خەڵکەکەی لە باشوری
عراق نەی کورد و سەرکوتانەوەی
جەماوەر و بارانتنی کوردستانی
ڕژیمی سەدام، تەنها جارێک سەربان
کوانیوە بارێزگاری سەخسار و ئامانە
دەرەکیەکانی بەکانی جەماوەر بکەن.

عەسکەرتاریە و
سیاسەتی خۆڕاوانگرتن

ئاشکرایە کە ئەو عەسکەرتاریە
زۆرە بەگشتی لەدیاردەکانی زۆرەی
ڕژیمەکانی جیهانی سێیەم، و هەمو
بوچانەش بونەتە بازارێکی بەر
فرۆشتی کومپانیا هۆڤهۆڤیەکانی
جیهانی سەرمایەداری. چونکە هەمو
ئەو ڕژیمانە دوڕلە ویستی جەماوەری
وڵاتانی خۆیان نە ڕێگەی گوڕەتا و
بیلانگێڕانەوە، زۆرەیان بە

ڕەزامەندی یا بە پارەتەی لیبیرالیزم دەسەلاتی سیاسیان گرتۆتە دەست، هەمیشەش ڕوبەڕوی بۆزاری و نارەزایی جەماوەری ولاتەکەیان دەبنەوە، کەوانیش بە مەرگ و چەکەسەریان کۆتایی وە بارێزگاری دەسەلاتی خۆیان دەکەن.

ڕژیمی عیراق، یەکێکە لەو ڕژیمانە کە مان بە ناسی ئیراوان گردنی سیا و کەلەکە کردنی چەکی ڕقانی تەبر، و داهەزراندنی داود دەزگای چەکداری خۆراوخۆر، و قەبە کردنی دەزگانانی (ئەمن) و (مخابرات) و باقی بەشەکانی دامرگانسەدە، کەوتۆتە ماملانێ و ناکۆکی لەگەڵ جەماوەر و هەندێ دەولەتی دراوسێ. ئەمەرەتادا دژی جەماوەر، دەستی کرد بە بەلامارادانی بەشێکی وڵەکەڵ بەشێکی تر یا کەوتنە سنجە هاوکاری و دوستایەتی، لەدوایینداش کەوتە دابەڕۆسین و سەرکوتاندنەوەی باقی بەکەی سر.. هەر بەلامارادان ودابەڕۆسینە بەکەلەدوای بەکێ (بەرکردا یەتی ساوەندی) پارتی کۆمۆنیستی عیراق و ڕێکخراوە ناسری و ندتەوەپەیەکان و ئەسا چوڵاندوەی ڕزگاریبەخوازانەی کورد و پاشان پارتی کۆمۆنیستی عیراقی گرتەوە.. ناوبەناویش بەتوندی لەناو خیزبی ڕژیم دا، نەیارەکانی سەدام حسین سەرکەوت تەکران، تا گەیشتە ڕادەی ڕاماڵینی سەرکۆمار احمد حسن البکر و لابەنگرەکانی، و قەڵاچۆ کردن و لادانی ٨٠٠ ئەی سەرکردەکانی حیزب و دەولەت.

دەستەی سەدام حسین، دوای ئەوەی کە هێزەکانی خۆیان لەناوبرد و نەیارەکانی خۆیان لەناوبرد و بەئەنقەست دەسەلاتی سیاسیان لە جەنگی نێواندا کۆ کردەوە، ئەوسا لەجاران گەرم تر کەوتنە خۆ بەچەک کردن، سیاسەتی خۆ فراوان کردن زیاتر دەستیان لەناوچەی کەندا وەر بەردا گرتە بەر.

خۆ فراوانکردن وبالادەستی بەسەر ئەوانی تر المعرب وکەسداوی هەردەدا. (سەورانی ئاشوری سیاسەتەیان بوو، کەئەوەش لەگەڵ ستراتیژی دەمپریالیزمدا یەکێکی لەگرتەوەو ڕەسمەی سەرکەوتنی بەشێکی گرنگی بلاەکانی خۆش ئەگردن و بایەوانێکی باش بۆ چارەستنی قازانجیان لەناوچەی کەندا وەدەهاتە کایە... بۆیە عیراق

لە یەکەم هەنگاوی دا، لەجاران زیاتر، ڕژی لەدەولەتە کۆنەسە بەرەتەکی نەرەب سریک گردەوە. چونکە هەم ڕژیمی کدو دەولەتانە لەکەمارێ کەندا وەکەدا بون وهەم باقیەکەشیان بەور وەدەسەلاتیان لە ناوچەی کەسداوا ئەرامۆش نەکرا..... ڕژیمی عیراق نزیک بووەوەی خۆی لەگەڵ عەربستانی سعودی و دەردەن دا بە کلیلی کردنەوەی ئەو دەرگا فراوانە ئەزانی.

- ڕژیمی عیراق لەسالی ١٩٧٩ دا، دەستی کرد بە بارەتەی دانی ئەسا حسین، عەر ئەو ساڵەدا ٢٠٠ ملیون دۆلاری بۆ چارەسەرکردنی لاسەنگیی بودجەی مالی دا بەخەرجدان.

- دوابەدوای ئەوەش یەکێ ملیار دۆلاری. بۆ بەرنامەی بارەتەی دانی چەکدار کردنی فەردەن، ئەو کریمی ٢٠٠ دەبابەی جۆرا جۆر وزمارەیەکێ فرۆکەی جەنگی تەرخان کرد، کە ٣٦ فرۆکەیان میراجی ئەرەنسی فرۆشتو ٢٠ ملیۆن دۆلاریشی بۆ دابینکردنی پێداویستی ها وبەشی لەناو گەردەن دا و ١٣٠ ملیۆن دۆلاریشی بۆ گەشە پێدانی

ئەندەری (عقبه) کەرخان کەسەرە، هەروەها ٢٥ ملیۆن دۆلاریشی بۆ گۆمپانیای هاوبەشی گوێزانەوە. - لەگۆڕانی ساڵی ١٩٨٠ دا بەرچەم بارمەتی عیراق بۆ هەردەن گەیشتە ٤٥ ملیار دۆلار، و تا ئەمین کەوتە داوی نەخشەی عیراقەوە.. کەلەراستیدا بەشێوەیەکی فراوانتری ئیمپریالیزم بوو.

بەڵام نزیک بوونەوەی عیراق لە ئەرەبستانی سعودی کەوەندە ماندوو بوونی نەکەوبەت، چونکە هەردوکیان دژ و دژ کەوتبوون. رژیمی عیراق کەدەیویست، ئەرەبستانی سعودی بۆ هاوکاری وربر بەستن دژی مەترسی ئێران لەگەندەوی ئەرەب دا رابگێشێ و بۆ خۆی بەبەشەش دا مابە بەدەست لەناوچەی بێ لایەن (المنطقه الحیادیه) هەڵگرێ بۆ مەرەبستانی سعودی، کەوبش بەنەخشەیەکی ئەمریکا ئەیویست عیراق بۆ خۆی ربزبەشتەوە و روو بە روو بوونەوەی ئێران رابگێشێ. دەبێ بووندمریکا تەماشای رووداوەکانی ئێران وکەندەوی مەرەبی نەکرد، چونکە لەزەمانی شای هەڵئودا چەکا وتەقەمەنی وتەکنیکی نوێ چەشنی رۆژ کەوتبوە ئێرانەوە و لەدەست ئەمریکا نرازا بوو، لەبەوەش مەترسیەکی لەناوچە نەوتیەکا سەی کەندەوی مەرەبدا بێنکە ئەهێنا ئەمریکا تر بەپەرژانەوە چاوەڕوانی هەلێکی ساز بوو کەخەو هەمو چەکا و تەکنیکەی ئێران بان دووچاری لەبەر رژیشتن بێ و بگاتە ئاستێک مەترسی نەمێنێ، بان بگەڕێتەوە سوری دەسەڵاتی خۆی... بۆیە بەگەرمی پشتیوانی لەو ربزبەندەی مەرەبستانی کۆنەپەرستەکان دژی ئێران ئەکردو ئەو تەقەلاو کۆششەی عیراقیش زور ئۆستەوە.

بۆ لەدوومین هەنگاودا، رژیمی عیراق بەهاوکاری مەرەبستانی سعودی وئەردەن، کەوتنە پێکهێنانی (محور) یێکی کۆنەپەرستانی مەرەبی وهەموو دەوڵەت ومیرنشینەکانی مەرەبی کەمداوینی گرتە خۆی. عیراق بۆ ئەوەی ریاتر ئەوانە بەخۆیەوە گرێ بداتەوە، پرۆژەیەکی هاوکاری و بەرگری هاوبەشی پێشنیار کردن.

سێیەم هەنگاودا، رژیمی عیراق کەوتە گێچەڵ کردن بە ئێران:

ئێران کەوبێکی گەورە بو لەسەر بەردەم سیاسەتی خۆ فراوانکردنی رژیمی عیراق دا، دەبێ بو کەلێنە مێژوی کەندەوی مەرەب بو، لە ڕێگەوتنامەی ساڵی ١٩٧٥ عەلژیردا، لە دژی جولانەوەی رزگاریخوازی کەندەکانەی کوردستان و بو لەناو بردنی شۆڕشی ئێران گەلێ ساوچەی زەمینی خۆی وگەلێ ریگەزی خاوی کەسەداوی لەدەست دا. بەڵام بە روخانی رژیمی شای ئێران وبەدیهاتنی دالسۆزی و پشتیوانی ئێران، زەمینەیەکی لەبار بو تۆڵە سەندنەوە و جێبەجێ کردنی سیاسەتی خۆی هانە کایە.

مەرەبستانی سعودی و ئیمپریالیزم لیزمیش لە پشتەوە، زۆر بەرۆشی شکاندنی شکۆی ئێران و لاوازکردنی بون، گەرم کردنی ناگۆگۆی و ئەقاندنەوەی بە قازانجیان دەگەڕایەوە، بۆیە مەرەبستانی سعودی زیاتر رژیمی عیراقی هان ئەدا تا بەبێبڕە گەواسوری بەرلەشکر و گفتیان دایە کەیارمەتی بدەن و لەبەگژا چوونی ئێراندا پشتیوانی بکەن. رژیمی عیراقیش بەتەماسی دابڕینی مەرەبستانی ئێران و بالا دەستی لە گەندەوی مەرەبدا دەستی کرد بە گێچەڵ کردن بە ئێران.

جەنگی عیراق - ئێران

لە ڕۆژی هەڵگیرساندنی شەڕی ڕژیمی عیراق بۆ ساز کردنی زەمینەی جەنگ و بۆ ئاڤێتە کردنەوەی هێزی خۆی و هێزی ئێران :

* لە ۱۹۸۰/۹/۷دا دەستی کرد بە بەڵامدانی پایتەختی سووریە (دیمەشق، بیر ئەلی، تەشقەلە زین ئەلعابدین و شەکرە).
* لە ۱۹۸۰/۹/۱۰دا لە ناوچەی سیف سعد پایگەی (عیلەت، مای عەسر)ی داگیر کرد.
* لە ۱۹۸۰/۹/۱۶دا پایگەی (ڕاوەن، ڕشیدە، مەفەریە)ی داگیر کرد.
* لە ۱۹۸۰/۹/۱۷دا هێرشی بردە سەر پایگەی (نیوشیرین، هاسپەرە) لە ناوچەی مەندەلی.
* لە ۱۹۸۰/۹/۱۲دا، سەدام حسین لە کۆبوونەوەیەکی تایبەتی ئەنجومەنی نیشتمانیدا لە بەڵگەنامەیەکدا وتەی ۲۵ی جەزایری هەڵوەشاندەوە.

* * *

بەڵێ کەوانە لە ۱۹۸۰/۹/۲۲دا، لەگەڵ هاتنەڕاکردنی جەنگی عیراق-ئێران، دامێرگەی جەنگی عیراق بەڵامباری مرگەی ڕمێ و بنکەی ئەورتێ و مرگەی سنە و شاهاباد و کەهوار و سەرپاباد و نارانی دا، و بۆردومان کردن، وە لە سێ ڕۆژی ڕابردوودا بەڵامباری خاکی ئێرانی دا لە ناوچەکانی قەسری شیرین، مەهران، مەریلی ڕەها، کەهوار، خورەمشەهر، و دیزفول... و هێرانیش بەرپەرچی هێرشی هاسانی عیراقی دایەوە و گەلێ ناوچەی گرنگی بۆردومان کرد، و لە ڕەمینەکانی جەنگدا عیراقی ڕاکێشایە شەڕێکی درێژخایانەوە، بڵانی جەنگی کۆرت و کتوپڕی عیراق هەڵوەشایەوە

نەخشەی جەنگی عیراق

ڕژیمی عیراق نەخشەی بۆ جەنگێکی کۆرت و کتوپڕ کێشابوو، لای وابوو کە تەنیا بە هێرشێکی کتوپڕ هێندێ ناوچەی گرنگ و ستراتیجی داگیر بکا، مل بە ئێران کەچ بکا کە بە ڕەچاکتنی عیراق خۆمەچێ بکا، و لە ئەنجامدا هەرێمستان لە ئێران دابڕێ و دەسەڵاتی ئێران لە (شط العرب)و (کەنداوی هەرەب)دا دەربەڕێنێ، و ئەوێی لەشکری ئێران بشکێنێ.

صدام حسین بەڕاێ سەرکێشی و لەهۆبایی بوونی خۆی، لە سەر بنەچینەی زانیاری و هەڵەبنکاندنی جەوت، داگری بەجەنگ و بەڵامدانی بە گوێرەی کە بڕی لەخشتە هەڵگیرساند تا بتوانێ لەلایەکەوە بەشێکی زۆری خاکی ئێران داگیر بکا و لەلایەکی ترەوە خاڕێکی گرنگی وەک (عبادان) داگیر بکا، کەوەش هەم بیێتە هۆی هەڕەشە کردنێکی ڕاستەقینە لەڕژیمی ئێران و هەم بیێتە هۆی گوشارێکی سیاسی و ئابووری و ئاگرێکیە جوراوجورەکانی ڕژیمی ئێران بەرەو لەناوچوون بەرێ. و ڕژیمی ئێران بڕوخێنێ، گرنگترین هۆکانی کەوا بڵاوە جەوتەش لەمانە بوون :

یەکەم : ڕژیمی عیراق بە کێوشێری ـــــ کەو هەوڵ و دەنگوباسە

دڵڕەبە کە لە کەسەرە شاپەرستەکانی ئێرانەوە دەستی کەوتبوو، وای جاوەڕوان نەکرد کە لەگەڵ هێرشە کتوپڕیەکەی سپای عیراق دا، هێمێر سپای ئێران کە جوڵێ و کوە بسا بەکی مەرباری کەکا و بارێ ئارەزوی ئێران بە کەوێ دەخشەقێ، بسان

بەڵی کەمەوە بەشێکی زۆری سەپای ئێران بە هێزی عیراق خۆشحاڵ دەبن و بەشداری تەپ و بەرگی ناکەن ... چونکە وای تەزانی کە ناکۆکی نێوان سپا و رژیمی کۆماری ئیسلامی بەرادەیەک تووند و تیژ و بە هێز بەرەو فەهیدەوە دەکان کەدات. کە تەنها چاوەڕوانی ڕووداوێکی دەرەکی و ئیشارەتێکی ئەسمەرە بۆ بەرستەکان کەکا، تا لە بنچینەوە بۆ ڕێژیمی بەڵی ڕژیمی عیراق بگۆڕێ ... کەچی ڕاستی ڕووداوەکان بەتەواوی بە پێچەوانەی خەیاڵ و بۆچوونە ماخ بوونەوە.

ڕژیمی عیراق لەو ڕوەوە، دەرگی بەو ڕاستییە نەکردبوو کە سەپای ئێران وەک جارێ ناڵقە لە گوێی ناپەرستەکان نەماوە، ڕژێمەی بەعس لە ناپەرستەکان هەڵچنۆ کراون و ئیتر ناپەرستی نەسا و سپا دا لاواز بوو. دەیان هەزار پاسداری شۆڕشگاوی ڕژیم فەکا و سپا بەرەبەرەکانێی ڕژیمی پێ ناکرێ، هەرانی لێشتای سپای هەر نە نەزاعانی حزبی کۆماری ئیسلامی و لە ناخوونکان خۆیان پێکەهاتبوو. جگە تەوەی کە هەڵگیرسانی جەنگ سپا بەرەو ناوچەکانی جەنگ دور خستەوە و لە مەیدانی ناکۆکی دەریان کەپەڕێ.

دووەم: ڕژیمی عیراق بە گوێرەی هەوڵ و دەنگوباسی دەرکا جاسوسەکانی، وای تەزانی کە هەمو هەرەبەکانی عەرەبستان (خورمتان)، پەڕۆشی هاتنی لەشکر و دەستەڵاتی ڕژیمی عیراق لەبەن، و بەسەر و مڵ پێشوازی لێ کەن و ڕۆی کەبن بە کوردوی پێنجەم لە ناوەوەی ئێران دا بەڵام ڕووداوەکانی بەپێکەوە و ڕاستییەیان سەلماند کە گەلانی چەوساوە ئامادە نین لە چنگی ڕۆژدارێکەرە بچنە ژێردەستی ڕۆژدارێکی دڕندەتر... سەرەڕای کەوتنی هەرەبەکانی کەو ناوچەیە بە جاوێکی ئاسێی مەشقسگری داگیرکەری عیراقیان لەکرد، وەک لەشکری کە لەگەڵ هۆی مڵ ڕێژیمی و کاول کردنیان بۆ ئەهێنێ نەک هەفراری

هێزەم: لەڕۆ ئابی بوونی ڕژیمی عیراق، بە بەڕاوردکردنی بارێ ئابووری، سیاسی، مەمکەری خۆیان و ئێران:

ا) بارێ ئابووری عیراق لەمی ئێران داڕام تر و باشتر بوو، ڕژیمەمی عیراق هاوەمکی زۆر بۆ خەرێکی پەسپاندنی سەرمایەداری دەولەت و گەنەپێدانی کەرنە ئابووریەکانی بوەداهاتێکی زۆری بەنرۆلیشی لاخر بوبوو. پرۆژەی پیشەسازی و کشت و کاڵ و بازاڕ و ئاڕەزانی لە دوخێکی شینەبی کردا یەسەرەی ئەهەند، هەرەبەسانی سەبوری و میرنشینەکانی کەنداویش بارمەتیان ئەدا، کەبی ئێران بشێوی و ئاڵۆزی ڕوی کردبوو، هەمو لایەنەکانی ئابووری و ئاکارامی سیاسیش زیاتر بەرەو پەکەکەوتن و لاوازی... سان ئەبرد، داهاتی ئەوشیرەسەرادەی ٤٤,٧٪ هاتبوو خوارەوە.

سەرەڕای ئەوەش کە هەزاران کەس لە پرۆسەی بەرهەمهێنان ئابرابوون و غرابوونە سپای پاسداران، و سەدان ملیۆن دۆلاریش لە لایەن دەولەمەندەکانەوە دەربارێ دەرەوە کرابوو. هۆ ئەگەر سەبری داشکانی دراوی ئێران بگەین کە لە ڕێژەی ٣٦٠٪ نێچەری کردبوو، کەوا بارێ

لەبەرژەوەندی کاتی ئێران بە چاکی دەبینە بەرچاومان.

٥) لەروی سیاسیەوە، رژیمی عیراق دەسەلاتێکی مەرکەزی بەگژرتوی هەبوو، هەموو دەسەلاتەکانی لە دەستی خۆی دا کۆ کردبووەوە. ماوەی ١٢ سال بوو بەدا گیر و قامن دەسەلاتی مەرکەزی خۆی قایم کەکرد، بەلام رژیمی ئێران چەسپە مەرکەزێکی جیا جیا و ناکۆکی دژی خۆی دیا کردبووەوە، هێشتا لە سەرەتای دەستەلای داغ کردنەوەی دەسەلاتی سیاسی دا بوو. رژیمی عیراق ١٢ سال بوو جەرگی دا بڕیبوون و مەرکوتانەوەی میرنیو و رێکخراوە سیاسیەکانی ئۆپۆزیسیۆن بەسەر، بەسە رواڵەت ئۆپۆزیسیۆنی عیراق، جگە لە جوڵانەوەی رزگاریخوازانەی کەلی کوردستان - کە ماوەی چوار سال زیاتر بوو خەباتی چەکدارانەی دژی کردبووەوە، هێزێکی تری بەتوانا لە کابەی ئێستادا نەبوو بەدی بەکەکرا. بەلام رژیمی ئێرانی مەرەرای جوڵانەوەی چەکدارانەی رزگاریخوازی کوردستان، روبەروی چەندەها حیزب و رێکخراوی ئۆپۆزیسیۆنی بەهێزبوو، کە ئیجا هەبینی خەڵکێ ببوو.

بەلام رژیمی عیراق لەم بارەیەوە، گرنگی بوونی خومەینی لەناوکردنەوەی مەرکەزە جیا جیاکاندا دەدی، دەرکی بەو گۆڕانکاریانەش نەکرد کە پاش هێرش و بەئامانەنی خاکی ئێران دێتە کایەوە.

تاقی کردنەوەکانی جەنگی عیراق - ئێران، شەوەی خستە روو کە:

١- خومەینی توانای بەکاخستنی بەرگری ناکۆک و جیا جیاکانی دەسەلاتی سیاسی ئێرانی هەیە، لەو هەلومەرجەدا تا بەهێز، خاڵی بەکانگیری هەموو مەرگەرەکانە.

٢- لەبەرچاوبوونی جەنگاوەرانگیرکردنی خاکی ئێران رنجیرەبەکا پارچە پارچەبوونی لەریزی ئۆپۆزسیۆن و رێکخراوەکانیا نارکرد، کە بەشێکیان بوون بە پشتیوانی رژیم دژی بەلامارەدانی سەبای عیراق و بەشێکی تریشیان لاوار بوون و رەبری کاریگەریان بەر کەوت.

٣- هێشتا خومەینی لەناو کۆمەڵانی خەڵکدا مەبنگکی نایەتی و گرانبەهە و دەیان هەزار کەس خاماده‌ن بە قسەی ئەو خۆیان بە کوشتبەدەن، وانیە وەکا رژیمی عیراق بەتەماببوا دەرنەچوو. جەنگ بەتەواوی چەماوەری لێ نەپەکاندەوە، بەڵکەلەدەوری ئاڵاند.

چوارەم: باری مەسکەری عیراق لەهی ئێران باشتر و ماژنبوو. لەکاتێکدا رژیمی ئەیەرە کەورە و شارەزا و پسپۆرەکانی سپای ئێران لەناو سراسیمەیی هەڵاتبوون، دودڵی و ترس لەدڵی بەهێزی تریاندا ببوو. دەزگای سپای ئێران هەلوەشاوە و نێ توانا بوو، کەرەسە و تەقاق و تەکنیکیکی عەسکەری زۆر بەپێ ئارەزای کارامەکەلەکە بوو، هێزی باڵدارانیش، هێزێکی ئازە پێکهاتو کەم تەجروبە و نەشارەزا و نەیاری سپا بوو. سپای رژیمی عیراق ١٢ سال بوو هەموو توانای عیراق - خزمەتی دەکرا، پۆشتە و بەرداخ، کۆکا بوو. تاقی کردنەوەیەکی زۆری لە بەکرا چونی جوڵانەوەی رزگاریخوازی کورد، و لە وێرانکردنی کوردستان دا دەست کەوتبوو، هەندێ تاقی کردنەوە و

ئەرمی و بەشدبنی لەشە پۆ ئۆکشۆبسەری ۱۹۷۳ دا کۆکردبوەوە... هێشتا بسیار و شارەزای زۆری لەگەڵدا بوو. بەکنیک و تفاقی شەڕی سوێ چەشنی زۆربشی لەبەر دەستدا بوو.

لە ساڵی ۱۹۷۸ بەدواوە بەشێکی زۆری داهاتی نەوتی بڕچەکەکردنی سپادا بەرچ کرا. تا کۆپشی چەکەکە و تەقەمەنی عیراق گەیشتە رادەی ۲۲٪ ی دەبو کە پەکا و تفاقەی بۆ زۆر هەڵگری ناوەڕاست فڕۆشراوە. وە ساڵی ۱۹۷۹ هەرچی مەزنای عیراق گەیشتە ۲.۶۷ ملیار دۆلار، چەکە لە ۸ ر۱ ملیار دۆلار بۆگەپشی ۱۵ تانیک و ۳۰ هێلیکۆپتەر و هەندێ فڕۆکەی میراجی فەرەنسی.

بەڵای عیراق، وەکەهی ئێران، لەگەڵ زۆربدا دوژمەبو، بەڵکە بەگشتی بەبڕوبارەی زۆرپەرودرە کەکرا و لە جۆمەی زۆربەدا بوو. زۆربەی کەسەرەکانیشی ئەندامی حزبی ڕژیم و هەوادی تونڕلایەنگیری بون، هەبار و خۆپۆپیۆنەکانیشی لە زمارەیەکی کەم نێپەری نەکردە میلیشیای چەکداری (الجیش الشعبی) بون، بەمێچەوانەی پاسدارانەوە، بەڕۆژی پەروەردە کرابوو، کە بەڵکو هەر بێتبوانی میا بون، گەرە بێتبوان و هەڵبژە لەڕۆژی دەسەی مەدام حسین بون، و هیچ زانیی کەوەی نە ئەکرد لەگەڵ سپادا ماملانێ بکا.

بە گشتی هەوانە لەهۆ گرنگەکانی هەڵسەکاندنی ناراست و هۆی بەربا کردنی جەنگ و داڕشتنی ستراتیژی جەنگی بون. بەڵام بێ تواناپی ڕژیمی عیراق لەچێ بەچێ کردنی نەخشەی جەنگێکی کۆرت و کشوپڕدا، هەندێ هۆی گرنگتری هەبو، کە تەرازوی جەنگەکەشی بە قازانجی ئێران وەرهێنا.

پلانسی جەنگی کورت و کشوپڕ، و هیچ بە چێ کردنی چەواشە

ڕژیمی عیراق، وەکو لە جەدەل هەنگاندنی بارودۆخی ئێران و تاوچەکە دا، لە گەڵ ڕوەوە بە هەڵەدا چو، نە جۆر بەچێ کردنی پلانی جەنگەکەدا بە هەڵەدا چو. لەکاتێکدا عیراق ئەیویست بە جەنگێکی کورت و کشوپڕ سەرکەوتنی بەدەس بهێنێ و مل بە ئێران کەچ بکا، نەخشەی جەنگێکی درێژخایەنی بۆ هەموکردنەوەی هێزەکانی جەنگێکی درێژخایەنیش دارشتبوو.

تاقی کردنەوەکانی جەنگی کورت و کشوپڕ نەو ڕاستیپەی دەڵمانەوە، کە بەبێ جەزرەبە گەیاندنی کاریگەر و کوشندە، بەبێ داگیر کردنی هاری گەورە و بەرچەسەن ستراتیژی گرنگەکە بارە لایەنی بەر سەر هەڵمێنێ و ناچار بکات هێزی ڕاوای وەدەستی جەنگ بکا، مەحاڵە جەنگ بە کورتی کۆتایی بهێت و نەبێ بە جەنگی لەبەرژەوەندی درێژخایەن، بەبێ ئەوەی لایەکە هەڕەشی گەورە بخاتە سەر لایەکەی تر هیچ جەنگێکی لەوجۆرە لەکورتی نابڕێتەوە. گەچی ڕژیمی عیراقی لەبابی بەهێزبکی گەورە کشوپڕ و بەفراوان تریس ئرانای تەکنیکی بەلاماری شارێکی گرنگی وەک عبادان بدات و دەست بەسەر بەندڕەکەی دا بگرێ، بە ڕنجیرەیەکا گێچەڵی کەم بایەخ دەستی کرد بە داگیرکردنی چەند پاسگەیەکی سەرسنور، و پاشان هێزشێکی بان و بەرینی نەمی تاهەوە کرده سەر ئێران و بەرەیەکی جەنگی دوروەرازی (۵۵۰ کلم) ای کرەوە کە:

۱- تاقی سەرو لە کوردستاندا، کە لە سنوری عیراق-تورکیا وە دریژ ئەبێتەوە بۆ (باوەیمە) لەسەو

هێڵکاریانەی لەو تاخەدا بەسکەو بەندی لێ کرابوو تەگەرچی بۆ بەڵگەنامەی بەرگری کردن بوو بەڵام دوانایەکی باشی تیا کۆکرابوەوە و بۆ سودگەی گرنگ زۆربەی بەسەر فیرۆ چوبوو.

۲- تاخی ناوەڕاست، کە لە ساوەبەوە تا مەهران درێژ بۆتەوە، لەم تاخەوە بەڵگەنامەی تاوەکانی دەوری شیرین، دەلەت شاە، سومار، گیلان، مەهران - ی داو هێرشێکی زۆر و تەکنیکی زۆری بەرد. گواپا پەلاماردانی خاکی ئێران لەم تاخەدا بە مەبەستی دور خستنەوەی مەترسی بوو لە شارەی بەغدا. کە دەکرا بە هێرشێکی کەمتر تەنها بەرگری لە سنوری عیراق بکرێ و هێندە لەشکر و خانەکا و تۆپ و موغەکی تیا کەڵەکە نەکرێ.

۳- تاخی ماوەر، کە لەم تاخەوە رژیمی عیراق بەڵاماری ساوجەکانی دیزفول، دوش، قەرەداغ، خورەمشەهری دا بێ شەوەی بگاتە عیادان، و جگە لە خورەمشەهر هیچ هاریکی گرنگی تر بگرێتە دەست.

هێرشکردنی عیراق لەبەکەکات دا لەو سێ تاخەوە، بە درێژایی بەرەبەکی فراوان (لە ۲۲ی ۸۲/۹/۲۸)، بوبە هۆی:

*) دابەشبونی هێزی چەکدار و خوانای تەکنیکی عیراق بە سەر بەرەبەکی دور و درێژ، و بەرامبەر دەیان (هدف) کە هەر بەکەیان هەوڵ هێزێکی تەواوی تەویست، و هەم لەکاتی بەرەچ دانەوە و هێرشی ئێرانەدا هێزێکی (احتیاط)ی بوی، کەو حالەش دەرفەتی عیراق سادات هێزێکی گەورە و تەکنیکی بێوێنە بەباشی فارستەی بەکاچێکەی سترانیژی گرنگ و کاریگەر بکات.

دانکرایە کە لە هەنگی کورت و کتوپڕدا تکنیکی هەسکەری دەوڕێکی بالا و سەرەتایی دەبینی، و لە هەنگی درێژخایەنەدا هێزی مرۆیی ئەو دەورە دەبینێ و تەکنیکەکەی وێنە دەوێ... لێرەدە بۆ هەنگاوێکی گرنگی وەک گرتنی شاری سەبادان توانایەکی گەورەی تەکنیکی هەسکەری پێناچە گەڕ دەستێکی کوشندە بوەشێنێ دا کە کورتی هەسکەکە بەرفراوەو و دەرفەتی ئێرانی دەدا تەرەکە بکاتە هەنگی لەبەر رۆیشتن کە بە ئاوردانەوەیەکانە زمارەی دانیشتوانی هەردولا (۴۰ ملیۆن لە ئێران بەرامبەر ۱۳ ملیۆن)، و هەتنە ئایەی دەوری سەرەکی هێزی مرۆیی، ئێ ئەگەبن چ مەترسیەکی گەورە روبەروی عیراق دەبێتەوە... دەوبو لە درێژە کێشانی جەنگەکە دا، ئێران هێزێکی مرۆیی گەورەی، لە هەبو ئاسەکاندا، چەند قاتی هی عیراق کۆکردەوە، و لە زۆربەی هێڵکە داگیرکراوەکان دەری بەپاند و بەتەوی راسەقینەی هێنە سەر رژیمی عیراق

*) داگیرکردنی تەو سێ وچە زۆرەی خاکی ئێران، کە هیچی جێگەی سترانیژی نەبون، دەوری هۆی بەیار دەربان نەبینی، هەبەتی نیشتمانیی خەڵکی ئێرانی وروژاند، بوە هۆی کۆبونەوەیان بۆ دەربەڕاندنی داگیرکەر و رزگار کردنی خاکی نیشتمانەکەیان. کەوەبوو کاتێکدا نزیکەی ۶۰ هەزار سەربازی عیراقی هەڵاتن، لە مەیدانەکانی شەڕەوە، یان هەر خۆیان دزیوە و بەراکردو مانەوە، کەچی خەڵکی لە ئێران دەستە دەستە، بە ئارەزوی خۆیان

بەرەو بەرەکانی شەڕ لەچون.

*) داگیرکردنی خاکی ئێران، بەبێ ئەوەی جیگە بەکێ بتوانێ گرنگی داگیرکەن، و هەتا کە کورتی کۆتایی بێت و سەرکەوتن بەدەست بێت، ڕای لە سەربازی عیراق کرد لەو جەنگەدا، کە تا ئاستێکی زۆری لە بەردەبا نەمێنێ وەسواسی بەجەنگە کە نەمێنێ، و هاسەرەکی بەهێزی نەمێنێ دربڕە بە جەنگ بدات، و ڕزگار نە خۆیان لەبەر هێرشی عیراق بڕوات، و ئابووری عیراق بەردەوام لەبەری بڕوات، و سەربازی عیراق بە تەواوی وزە بەربدا و دەبان هەزار گەنجیان بەدیل بگیرێن و سەرکەری نەکەن. کەچی هێزی چەکداری ئێران تا ئەهات وردی بەرزتر و بەسەوای بەوشر دەبو، لەبەشداری زۆرکار کردنی خاکی داگیرکراوەدا، گیانیان بازیان کەرد و بەدەگمەن سەلگیان لێ بەدیل هەگیرا.

* * *

وەرچەرخانی جەنگ بەدژی عیراق

بەبەر زۆبەشتنی درێژماوەی، هەڵ و سەرهێڵکی نوێی هێنابە گاڕەوە، ئێران سودێکی تاڕادەیەکی لە فراوانی ولاتەکەی و زۆری ژمارەی دانیشتوانی هەڵزاردەوری نەکنیکی سەکەری هاتە خوارەوە. ئێران دوبار و سێ جار بەرامبەر هێزی مرۆیی بەرامبەر هێزی عیراق کۆکردەوە، شەپۆل شەپۆل هێزی مرۆیی ئێران هێرشیان بردەوە سەر هێزەکانی عیراق لە دوو هێڵی گەورەدا، یەکەم بە ناوی (الفتح المبین) و دووەم بەناوی (بیت المقدس) هێزەکانی عیراقیان لە زۆرەی شامی ناوەڕاست و لەتەواوی شاخی باشور دەربەڕاند، نزیکەی ٣٠ هەزار چەکداری عیراق تەنیا لەدو شەڕدا بەدیل گیران و شاری بصرە کەوتە بەر مەترسی داگیرکردنەوە، بەو جۆرە لەڕاڕەی جەنگ بە قازانجی ئێران و لە زەرەری عیراق وەرگەڕا، و ئێستا ڕزیمی عیراق کەوتۆتە بەردەم مەترسی ڕابەڕبی جەماوەر، کە نزیکە دڕی شەو هەموو کوشتار و خوێن لەبەرچاوی و سەفیرۆ داسی، دڕی ڕزیم ڕابەڕن، هەروەها ڕزیم ڕوبەڕوی مەترسی هێرشی ئێران و لەناو چوی کەبێتەوە

بیا و سەرجەم هێزی چەکداری عیراق لەم جەنگەدا ڕاستیەکی گەش یان سەلماند، کە ئەم جۆرە سپا و هێزی چەکدارە هێزی پاراستنی نیشتمان نین، ناتوانێ نیشتمان لەهیچ مەترسیەکی دەرەکی ڕاستەقینە بپارێزی، دەسکەوتەکانی جەماوەر بپارێزێ، بەڵکە ئەو جۆرە سپایە هێزی سەرکوتاندنەوەی خەڵک و بڕوتنەوەی دیموکراتی و ڕزگاریخوازی بەماوەیە، هێزی پاراستنی گوزەری خوێنی دیکتاتۆرێیە لە ئازادی و جوڵانەوەی ڕزگاریخوازانەی جەماوەر، هێزی تاڵان کردن و سوتاندنی گوند و شار و شارۆچکەکانی ئەنەوەبەکی زۆرەملێی وەکئەنفالەوەی کورد

ڕزیمی عیراق پاش شەوەی، زیاتر لە ١٠٠ هەزار کەسی، بە کوشتن و بریندار کردن و دیل گرتن داو، و زیاتر لە ٣٠ ملیار دۆلاری، لەسەر ماڵی ولاتەو لە خۆشی و گوزەرانی کۆمەڵانی عیراق، لەو شەڕە ناڕەوا و بێ هوودەیەدا لەبەردا، وە زۆربەی کارگە گەورەکانی خۆشی بەگۆگەوتین کرد و هەڵقاوسانێکی زۆری مالی بۆ ولات بەدی کرد، و بڕسە و ماڵ وبڕانی خزانە هەمو بنەماڵەیەکی عیراقەوە، کەسی نەماوە داوێنی نەگرێ و شکای وەستاندنی شەڕ و دەربازبوونی خۆی لێ نەکا. بەڵام

رژیمێکە و هەمو پارە و پولەی
گەل لە سوپایەکدا خەرج بکا کە بەو
جۆرە، بەگیانی بەگژا چونی گەلی
کورد و سەرجەم جەماوەری عیراق و
پارامتنی گورەی خۆی
بەروەردەی بکا، و بەوەمو قانگ و
وزرێخۆر و خۆب و موشەکا و فڕۆکە
جۆراوجۆرەوە، تەنها شەش رۆژ زیاتر
لە خورەشیر خۆی نەگرێ و بەرگری
بێ نەکری، لەمیزێکی هەزارکەسی
زیاتر لە ١٠ هەزار بان سێ دەس
بگیرێ و باقی وەکبوری خۆراویان
لێ بێ، رزیمێکی وا هەر دەنگ نەدەنگ،
و لەشکرەکەشی هەر دەنگ نەدەنگ و
ریسنی جەماوەر لە ماوەیەکی نزیکدا
دای نەروخێنێ

بێگومان شایەرچونێکی گەورەیە،
لەشکرێکی ٤٠ هەزاری، هێزی منهور
کە، شاسواری گوشتن و بریتی خەڵکی
کورد و راگوێزانی کوردستان بوو،
بەشوێن دەستەبەکا پێشمەرگەدا
شاسمان و زەمینی بە فڕۆکەی جەنگی
و بە زرێپۆش و مەربار نەتەنێ،
لەماوەی خولەکێدا، لە سێ
سەنگەرەکانی خۆیدا، لە جێگەیەکی
سەخت و قایمدا بەو هەمو ئەکتیکەوە
تەنها شەش رۆژ خۆی راگرێ و تسیما
دەربەری و رێگەی هەڵاتن هەڵمزێرێ
و خەوشاش زیاتر لە ١ هەزار کەسی
بەدیل بگیرێ. کەچی پێشمەرگەکانی
گەنی گورد لە قێراندا، لەشارێکی
وەکاستەدا، بەچەکی سادە، بێ تانکا
وتۆپ و فڕۆکە وموشەکا بەزمارە بەکی
زۆر لەوانیش کەمتر روبەروی هەمان
لەشکری قێران بێتەوە، زیاتر لە٢٠
رۆژ بەرگری بکا، گانتەکە خۆشی
بەقارەزوی خۆی بو سەلامەتی خەڵکی
شارەکە بپاری کشانەوە بدات بەو
زەرەر و زیان، بێ ئەوەی تاکە
گەریلێکی بەدیل بگیرێ سەربەرز و
قارەمان کشابەوە، کەوتە ناخ و
هەردە نزیکەکانی دەوری شار و
زیانێکی گەورەش بەلەشکری قێران
گەیاند.

دیارە هێزێ بە خۆتەویستی گەل و
نیشتمان گۆڕ نەکری، رۆڵەی دڵسۆز
و بەوەفای جەماوەر نەبێ و بەرزەوەندی
جەماوەر و ماف دەستوراتی پەکانی
نەپارێزێ، ئەسامی گەڵەوە پەیدا
نەبوبێ، هەروەکاسپای عیراق نەبێ،
دژی جەماوەر خۆر و لەپەردەسی
دەرکی پاراستنی نیشتمان دا رشتوی
نەبێ.

شوێنەواری شەڕی
عیراق - ئێران

کەکەرەبی جەنگا خۆی کاریگی دوسو
و حرابە، گاول کردن و مەیەنسی و
شاچوسی هەزارەها گیرانی و نەبونی
نەماتەوە. بەڵام جەنگی عیراق -
ئێران وەکا هەمو شتێکی تر لایەنی
باش و خراپی خۆی هەیە کە بریتیە
لە:

آ - شوێنەواری مەلبی:

١- جەنگی ئێران - عیراق، لاشەی
زیاتر لە ٢٠٠ هەزار کەسی لەهەردو
لا ئەنجن کرد، بەشێکی زۆریان
کوژرا و باقیەکەی بەسەرپەسداو و
سەقەت و پەکاکەوتەن، خەسارەکی
سەرەڕای ئەوەی دەیان هەزاری
مالی وێرانکردوە و باشەسیکی
خزانوتنە تا و بەشی هەرە زۆری
سەرمالەکانی هەردوڵاوە، زیانێکی
مرۆیی گەورەشە کە کار ئەکاتە سەر
بارێ ئاسوری و کۆمەڵایەتی.

زیانی عیراق لەو نەبەدا کە
هێشتا نەوا و نەسوە، زیاتر لە
١٠٠ هەزار بریندار و کوژراو و بە
دیل گیراوە، زیاتر لە ٦٠ هەزار
کەسیش سەربازی راگردون - کە بەسق
گومان کاریگی زور ئەکاتە سەربازی

کۆمەڵایەتی و بڵاوبوونەوەی نەخۆشی کۆمەڵایەتی جۆراوجۆر، و گەشەکردنی ناسوری لە و زمارە گەورەیەی دەستی کار بێبەری دەکا.

٣- جەنگی عیراق - ئێران زیاتر لە ١٠ ملیار دۆلاری بردووە، کە زیانی عیراق لە ٢٠ ملیار دۆلار کەمتر نییە، لەکاتێکدا هەموو داهاتی نەوتەوەی ساڵانەی عیراق لە ١٦ ملیار زیاتر نابێ، کە لەگەڵ داهاتی زیاتر لە ١٢ ملیاری فایتەری عیراق، بێگومان بڕگەرمەیەکی دەوڵەتە گەورەیە لە ژێر مایەی ئەو هەموو ناوەندە مالوێرانە، زۆرەی پەیدا بووە دەستی ساڵ دەها بەنرخ و بەکەڵکی دروستکراو یا شارەزای ناسوری و نەخوێندەوار و بێکردن و بەرەوپاچە کردن و بەرهەم گوزەرانی خەڵکی عیراقدا رەنگی نەداوەتەوە.

٢- بەپێی بوون و نەبوونی هەڵ و ئاوسانە مالوێرانە زۆرەی پەیدا بووە دەستی ساڵ دەها بەنرخ و بەکەڵکی دروستکراو یا شارەزای ناسوری و نەخوێندەوار و بێکردن و بەرەوپاچە کردن و بەرهەم گوزەرانی خەڵکی عیراقدا رەنگی نەداوەتەوە.

٣- بەپێی بوون و نەبوونی هەڵ و ئاوسانە مالوێرانە زۆرەی پەیدا بووە دەستی ساڵ دەها بەنرخ و بەکەڵکی دروستکراو یا شارەزای ناسوری و نەخوێندەوار و بێکردن و بەرەوپاچە کردن و بەرهەم گوزەرانی خەڵکی عیراقدا رەنگی نەداوەتەوە.

٤- بەپێی بوون و نەبوونی هەڵ و ئاوسانە مالوێرانە زۆرەی پەیدا بووە دەستی ساڵ دەها بەنرخ و بەکەڵکی دروستکراو یا شارەزای ناسوری و نەخوێندەوار و بێکردن و بەرەوپاچە کردن و بەرهەم گوزەرانی خەڵکی عیراقدا رەنگی نەداوەتەوە.

٥- پاشماوەی سەدان هەزار کەس لە هاووڵاتیانی عیراق کە ناچار کران و بەزۆر دەستیان لە کار و ژیان و ماڵ و منداڵ و خێزان و خانووبەرە و سامان و دارایی خۆیان هەڵگرن و بەجێ بهێڵن و بڕۆن بۆ ئێران و لە عیراق دەرکران و بەدەستی خۆیان نەیانتوانی هیچ شتێک لە ماڵ و سامانی خۆیان بهێنن، بەشێکی زۆری ئەم خێزانانە لە ئێران و لە دەرەوەی عیراق ژیان و گوزەرانیان بەسەر دەبەن و بەشێکی زۆریشیان لە ئێران و لە دەرەوەی عیراق بەهۆی نەبوونی کار و دەرامەت و نەبوونی ژیانی ئاسایی و نەبوونی ئاسایشی ژیان و نەبوونی ئاسایشی ژیان و نەبوونی ئاسایشی ژیان

کوردستان بەکار هێنراوە، تا ئەندازەیەکی باش لەدەست کەو لەشکرە درندە فۆڵکلۆرییەی سەرکوتنەوە رژێمی بەعس، و دەستێکی تواناو رژیم ئەکێشێ.

٢- سەنگاندنی سیاسی عیراق و رەنگدانەوەی سەر و مالی، و هەڕەشەی بەردەوامی ئێران لە کورسی هوکمی رژیم، هوکمی دیکتاتوری عوبدسماوی بەغدا لاواز بوو، زەمینەی تەقینەوەی ناکۆکییەکانی ناوخۆیی و زەمینەی رایەڕینی جەماوەر خۆش کرد.

٣- لاوازی رژیمی بەعدا و شکانی شکۆی هوکمی دیکتاتۆری، پەردەی ترس و سامی دادەپۆشی و جەماوەر دەتوانێ بەرەنگاری رژیم و دەزگاکانی دامرکاندنەوەی بکات، هێستا بزوتنەوەی جەماوەری عیراق رو لە هەڵسانەوەیە، کۆبەلانی هەڵگری کوردستانیش رایەڕیوە، ئامانجەکانی و خۆبێتاندان لەڕیزەی ئەم بزوتنەوەیەدا کوردستانی تەنسوەتەوە، بە گشتی زەمینەی رایەڕینی سەرانسەری عیراق و داڕمانی رژیم سەرێکی بۆتەوە.

* * *

سەرەڕای هەوانە جێنشا هەڵگە لە قۆناغێکی نامێنێ، دەرفەتی کاول کردن و تیاچون و هەڵپەساردنی زیانێکی هەیە، دەرفەتی هێزەکی و ئاگرکردنی خاکی عیراق لەبەر دەمایە و دوور نییە ئاگری بەنگلادێش جارەوان نەکراوی ناوخۆی یا خۆش بکەوێتەوە، هێنتا هەیەلەی بەلاش هەیە کە دەبێ گەلێ کوردانکاری بکرێ، دەست دێژی، دەست تێوەردان، گەلێ شتی تر بێشێنە کایە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بۆ دروست کردنی گەردو هێنانەناوخۆش لینین دەڵێ:

«گەمژییە - بەڵام هەمارەوێکی زۆر خەڵکە هەیە، ژمارەیەکی زۆر خەڵک هەیە چونکە لەچینی کرێکار و دەستەو تاقمەکانی کۆمەڵەوە سال لەدوای سال ژمارەیەکی زۆرتر وەرس بوون بەبدا شەین کەشا سادەی بێزاری دەربڕین. هەر لەوکاتەشدا خەڵکا نیە چونکە بەهرەو تواناو رێکخستن نییە کە بتوانێت شەم کارە قراوان و بەکارتوو رێکا بخات، هەرچەندە هەرهێزێکە چەند لاوازیش بێت ئەتوانێ شیش کردنی دنیا بەڕێوەبەرێتەوە.

لینین «داڕوخانی بەرگی بێنجەم ل ٤٢٦ - ٤٢٧»

رابەرینی قەلادزی

وچەند سەرنجێك

زەریا

پێشەكی

هەر جوڵانەوەیەكی سیاسی یان كۆمەڵایەتی، یان هەر رابەرینكی چەماوەری، لەگەڵ نجامی تەقینەوەی ناكۆكییەكانی ناو هەماوی شەو كۆمەڵگایەدا، لەدایكدەبێ، گەشە دەكا و بەرە بەسڵێچ و بێ دەگا، دیمانەوا رووبەری و نەمان دەچێتەوە ناكۆكیی تر خۆی دەخزێنێتە شوێنی ناكۆكییەكانی پێشوتر..... سەر لەنوێ قەڵەمەوەیەكی نوێلە دایكە بونیكی تر دێتە كایەوە. قەیسە یاسایەكی گشتی ناو كۆمەڵ و بزوتنەوەیی مرۆڤایەتییە، بەكێشكە نە یاسا سەرەكییەكانی ماتریالیزمی دیالەكتیك.

لە تێكرای قەو دیاردانەدا هێز ناوەكییەكان بالادەر و بزوێنەری سەرەكین و هێز دەرەكی یەكانیش بارەتێ دەردەق خۆش كەرو، لە زۆر كاتیشدا، پێوشوی گرێ بەردان و سوبجی هەڵگردنی كڵۆپی رابەرینەكانن.

رابەرینی بەرزن و پرشكۆ و بوشنداری قەلادزێش، كە لە رۆژی ۱۹۸۲/٤/۲٤ دا گەڵەم یاساگشتیبە بەدەر نەبەد و هەر یاد كردنەوەی قەو باەكارەتاڵ و شوهێو ناوبێك و تێوكەی ۱۹۷٤/٤/۲٤ سوبەی بەڵكو قەقیمەوەی بورگانی قەو هەموو رق و كینە بەرۆڤیە كە دەیان ساڵە لە دڵ و دەروون و ویژدانی گەلەكەماندا، لە ناخی ناخماندا لە مۆڕ و قیشەنماندا، گینگڵی دەدا، دەهات و دەچوو، و تا دەهات، گەورەتر و گەورەتر، بەرینتر، هەراوتر، تووند و تیژتر دەبوو... تا بوبە بروسكەیەكا و بوهەڵاتی گیانی زۆردارانی كردە قەرەبروت و گرمەیەكی بەسامی وابێ لەگەڵ خۆی دا هێنا، كە هەزارانی لە قەوی بێ داگایی راستكردەوە و ویژدانی نوستوی هەزارانی تریش وەخەبەر هێنا.

بەیاسی سەرەتای هەڵهاتنی خۆری رۆژێكی نوێی بە گەڵانی هەوساوەی عیراق راگەیاند و بو بە بەگەم گۆرانكی بەرەبەیانی ئازادی و سەربەرزی كە قەونمی دەسەڵاتی زۆردارانی كردە هەڵمی بەرەو لەناو چوو

بەر لە هەمەت ساڵ لەمەو بەرەو

کاتێک کۆڕەی خار چاوی دارامی بەسەر سینگی دایکی نیشتمانەوە دابوو.. کاتێک هەڵاڵی دەریای ئاوارە و دەربەدەرەکانی کوردستان بەرەو روی ئەو شارە دەهات.... کاتێک خوێندکارە هۆشیارەکانی زانکۆی سلێمانی و زانکۆکانی تری عیراق، دوای بڕیاری بەدان هەوراز و نشێو و چەم و دۆڵ.. لە دەروازەی ئەو شارە بچکۆلانەیان دەدا.. خاڵەوکاتەدا لەسپی‌یەی رۆژێکی نەساوەدا، چوار فڕۆکەی میژوی مەرگ‌پەیما لە ماوەی چەند چرکەیەکدا لاشەی سەدان بێ تاوانیان لەگۆڕی خوێن دا گەوزاند. هەندەی بێ هەتا و پاکی بندالە ساوا و کۆڕەکانیان تەگەڵ گریان و هەڵسکی دایکان و باوکان دا خاڵێنە کرد.. جەندان گەڕەکا بوونە دەپو و خۆڵ و تەگەڵ چڕە دوکەڵی ئۆسا تەفیوەکانیدا بەتاسەما چون. ٤/٢٤ کارەساتێکی نیشتمانی و مەتەرەبی گەورە بوو، ڕووداوێکی جەرگ‌بڕ بوو پڕلە مەینەتی بوو ناشتە هەمیشە دەم بە خوێن تەڕ بوونەکانی بەدەنگی بەدم ناوەیان لایەڕەیەکی ڕەشتریان خستە سەر مێژوی پڕ لە ئاوان و ژۆردارەیان. هەر بۆیە لە جێی خۆی دا بوو، لە سوتەمەنی ئاوا ساماناکەی و پڕ هەندێکەدا. ڕایەڕینی جەماوەری هەڵک بیشکوێ و بەری دەریای شەو و ڕۆژو کیشە پیرۆزەش بەرەنج کە ساڵەهای ساڵ لە قوڵایی ناخی گەلەکەماندا بەنگی خواردۆتەوە.

* * *

لەبەر گرنگی و بابەتی قسەو ڕایەڕینە بەبۆمبمان زانی بە چاوێکی ڕەخنەگرانە ڕایەڕینەکە هەڵبسەنگێنین و خاڵە کەش و بڕشنگدارەکانی هەروەها خاڵە لاواز وتاریکەکانیشی دەست نیشان کەین. بەو هیوایەی لە ڕایەڕینەکانی تری کوردستاندا کەڵکی لێ وەربگیرێت، بۆ زیاتر دوور کردنەوەی قۆناغی مەبەستەوە، بەدوور و درێژی باسی هۆ و دەقە و وێنەکانی ڕایەڕینەکە دەکەین.

بەر لەوەی بڕگەبە بڕگەی باسی ڕایەڕینەکە، دەتوانین بڵێین ڕایەڕینەکە قۆناغێکی سەرەتایی بۆ بۆخۆی و ڕایەڕینەیەکانیەوای یەکانەی لێستا لە تێکڕای شار و تاڕۆچکە و شوردوکا ڕۆژەمێنەکانی کوردستانەدا، بەڕیا بوو، بۆیە قەدم ڕایەڕینەوەکا قۆناغێکی سەرەتایی دەگرێ بگرێتە ٣ بەقە قۆناغی جیاواز لەڕوی گەشەکردنی و ڕادەی دەجاماوەری بزێوی ڕایەڕینەکە، بەم شێوەیەی لای خوارەوە:

بەشەقۆناغی یەکەم: هەر لە سەرەتای ڕووداوەکە گرتنەوە تا ڕۆیشتنی ڕۆژی ٤/٢٤ دەگرێتەوە.

بەشەقۆناغی دووەم: ڕۆژی ٤/٢٥/١٩٨٢ دەگرێتەوە، کە بووە هانگرتنی گشتی لە قەڵادزێ و هەرەوگەڕۆژەمێنەکانی پلامالکا، زاراوە بەمنەمێنێ، تووەموراوی و هاوڕێچکەی بەنگەمەزبنی شێکرا بەبەر خەڵکی ڕایەڕیوی ڕقەڵادزێ‌وە، هانی و هانی گرتنی گشتیەیان ڕاگەیاند و ڕێگاکانیشیان بەست.

بەشەقۆناغی سێیەم: لە ٤/٢٦ — ٤/٣٠ دەگرێتەوە کە ڕایەڕینەکە بەمە شێوەیەکی ئەو گۆڕا، دوای هەڵگەڕ گرتنی ڕۆژەم بۆ ئاوا کارەکەی گەل، و لەم ماوەیەدا چەندان کۆڕ و کۆبوونەوە ڕەسمی و نەتەوەکان گرا و گۆڕبوونەوەیەکی گەورەش لە ڕۆژی ٤/٣٠ دا لە مزگەوتی شەهیدان بۆ ئەم مەبەستە سازکرا،

بەمەبەستی مەحکەمە داسان بسۆ رابەرینەکانی دواتر.

* * *

نەخشەی گشتی خۆپیشاندانەکە

لەگەڵ خەوەشدا، کە چەندین جار، نەخشەی گشتی خۆپیشاندانەکە، ڕۆڵ و ئەرک و بڕیندوبەرەی بۆ کرا، داخوازیەوە و هەڵوەشایەوە، دواکات نەمەر کەم پلانی خوارەوە خۆفرەی گرت:

١) هەر لە کاتژمێری ٨.٣٠ی سەر لەبەیانیەوە فوتبیاتی فوتبیاتە شاماڵیەکی ناوەندییەکان، تاکتیکاکە و کۆمەڵ کۆمەڵ لەفوتبیاتەوە بچنە سەر قەبران.

٢) خۆپیشاندانەکە کاتژمێر ١٢.٩ی سەرلەبەیانی، لەسەرقەبرانەوە دەستپێ بکات بەبێ دەنگی بروانتا لای گەڕاج و لەوێشەوە بەشەقەر بەمرووی:

کەی شەهیدان، کەی شەهیدان
نامرێ ئاو و نیشتمان

دەستپێ بکات. و سەر نسار بازارەکە رەت بێ و کۆمەڵانی عەلکاوەدوای خۆی بخات.

٣) بەر لە دەستپێ کردن لەسەر قەبرانەوە، سرود و شیعر و ووتاف بەوێنەرێکەوە، بۆ گەرم کردنی وەژاندن و خرۆشاندنی فوتبیان.

٤) لەو سرود و شیعر و ووتاف و دروشمانەی کە دەبوایە لەڕەوتی خۆپیشاندانەکەدا بوترێ بەم مەبەستەی لای خوارەوە بوو:

دروشمەکان:

١- بژی بادی شەهیدانی ١٩٧٤/٤/٢٤
٢- مردن و سەرشۆری بۆ قاشتەکان
٣- با قەدەر نارەوایە بکەیتە ڕابەرینێکی بەردەوامی دژی رژیمی قاشتی بەعس
٤- بەکگتی نیشتمانی ئاگرە بۆ دوژمنانی نەتەوەی نیشتمانپەروەری سیاسی ئازاد بگرێتن بگرێتن.
٥- با خوێرەکانی ژێرەملێکان بکەرێنەوە سەر خوێنی بەناوبانگ و ئازیزی خۆیان.

بەرەوانەکان:

گوللە و بەرد و سەنگەر
ناترسێنێ لەم قەڵەم

* * *

بەسەر و چاوی چوارەچێ گەلەی ئەگی هەڵەبجەی سەنگەر

* * *

لەبەستەڵەوی هەزارا
خاماڵەیەن بۆ سەنگەر

* * *

ئەرەبێ هۆگەی قادسی
ئۆخەی و ئوولە و ماتەی

* * *

کەم زمان و گەل زمانە
دروشمی شەهیدانە

* * *

ئاپالم و سیخۆڕ و تاوان
بۆشەدانە نە خەباتمان

* * *

هەتا بۆبە گریساوە
چەپکی و خاکی نەماوە

* * *

هێزی گەل لەبن نایە
شەهید بون دکتۆرایە

* * *

شەهید خوێنی دەرژێنێ
خازادی بەدەست دێنێ

* * *

قسەلادرێ لاوەکانی
گشت کەکا بە قوربانی

* * *

هەروەها لە کاتی ڕوبەڕوبوونەوەی لەگەڵ هەڕەزەکاندا ئەم دروشمە بەرزکردبۆوە:

الجنود اخوانکم

و الغلبة لنا

ئەم وتانەی دوایی لەبەرئەوە هەڵیانەی خوارەوە بە پەسەند زانرا:

١- ئەوەی ئارەزوا و وێرانکاری کوردان و عەرەبی، لەماوەی ئەم ٢٠ ساڵەدا جگە لە کۆمەڵکوژی و ماڵوێرانی بۆ گەلانی عێراق و کوردان و جگە لە بەکۆمەڵ بەگۆشتدانی هەزاران لاوی تەندروستی ئەم هەرێمەدا هیچی دیکەی بەدەست نەهێناوە.

٢- لەبەر ئەوەی کە سیاسەتی بەکێتی بەرەو ئاشتی و دامەزراندنی دۆستایەتی بەدیلی ئاکرێ، ڕۆژ دەرگای وەک (استخبارات) و (هێزە تایبەتییەکان) لە بەرەوی سوباوە دانراون، دەکرێ بەم دروشمە بەشێکی لەسوپای بچووکی لامان بکڕێ، کە بە جگە لەوەی کە بەدیلی ڕۆژی (٤٠٠) تایبەتییەکان) نە دۆزەخی کەم شەڕەکانیکەرەبەدا ئەناوچون.

٣- ئەو سوپا کەمەی کە دێتنا لە شارەکاندا ماونەتەوە، ڕۆژمەن (احتیاطان و پێشمەرگەی ئارەزایی نوێیە. واتە (سەربازی محترف) نین

٤- سروودەکان

سرودی

گەی شەهیدان ئەی شەهیدان

ماسرێ ئاو و نیشتمان

سرودی

ئەی ڕەقیبەهەر ماوە قەومی

کوردستان

نابەخشێنێ دانەری

ئۆپی ڕەمان

لەگەڵ چەند سروودێکی نیشتمانی تردا.

* * *

بۆ ئەوەی بەختەوەری کۆتایی هێزە بەهاندانەکە بەرجەستە و ڕێکار و پێکەنر بێنێ سەرجاوان و بۆ ئەوەش کە دازایی و بوێری و دڵێری قوربانییە ئۆپیشانەڕەکانیش دابڕێ، پێویستە ئۆپی هەڵ گەوتوو کۆپشانەکە لەبەر چاو بگیرێ.

خوێندنی کۆپشانەکە

کۆپشانەکە، لەسەر تەپکێکا، کە دەکەوێتە سەر خۆرئاوای شەڵاڕ ڕۆژئاوا، ئەرێکەی کێشۆمەتر ڕێگا بەکاڵەنار دەبڕێتەوە. لەبێ لاوە، قەڵات، گردی خومێن، دارەوالی بەمەڕیازگە و ڕەباتە گەورەکان دراوەتە پێکڕا کە ئەو شەرێنانە بەمەر کۆپشانەکەدا دەڕوانین و وەک ڕاڤەیەکێک بەسەر چەکێرەکان دابەش دەکرا لەناو مەرگەی دوژمن دابەش دەکەی ئەرێی بێ ڕوبەڕێکەتوە دراوە، کە لە نێکەڵ بونی دو ڕاڤەی شاڵاوە و گانتی شێخ پێنج دەنگەکە هەر بەکەسایەتی ئەکەی قەڵادزێدا هەڵدەڕێکای بەدان ئاسەپاڕ کرێتەوە پێش و ئامەی کەو شارەپاڕ کردۆتەوە من پارچە و ئەپاش قەڵاتین ڕاوبڕانی بەگشتی دەبین. کۆپشانەکە لەسەر کەڕ ڕوبارەدا دەڕوانێ، سەڵام لە هەندێکا دوێنی گۆڕێ ئاسایەکەوە هاتنە خوار بۆ سەر ڕوبارەکە ئەستەمە، لە بەر هەڵدێڕی و حاسێی شوێنەکە

دەبوا لەو شوێنە هاتبە. دور لە شار و لەناو جەرگەی کەردوزمنە

فاشست و جوێنی لێوەدا، خاتری هێز پەشاندان بەربژێنە بۆنی گیانسی لە و فاشستانە.

* * *

خۆپشاندانەکە

* ١٩٨٢/٤/٢٤

هەر لە کاتژمێری ٠٠،٨ی سەر لە بەیانییەوە خوێنیان پۆل پۆل ناگەن و شەڕاو و گۆمەڵ کۆمەڵ بەرەو سەرچەپران، ڕووو شارەگای ئەهیدان هێزەڕەیان بەست، دیمەنی گۆڕستانەکە:

لەو ڕۆژە هەموو شتێک ئاشنا بوو، غار، دەنگوت، هۆڵی مردوانی بەسەرا کراوە، قوڕوقەپ، پڕ دەنگ، هەستێکی لێوە بەدەهات. لەوە دەچو تووڕەیی بەکی مەزن لەناخیدا هەڵدابێ، هەر لە فارامی پێش هەڵکردنی گیزەڵۆکە دەچو، ئەنانەت گۆڕستانەکەش، وەکو جاران نەماوو، شۆڕەی لە حیاتی پڕ بەسەرگسی و فارامی، فاپورەیەکسی زۆر و هەڤامەنێکی، تارادەیەک، لە قەندارە بەدەری لێ بوو.

هەر لە بەرە بەیانییەکی زووەوە، خوناپیان سەرقەبرانیان رازاندبووەوە. لە دەروازەی گۆڕستانەکە دروشمێکی ڕەش بەقەوارەی ٤٠x٥٠ سم بە داوێنکەوە هەڵواسرا بوو... ڕیڤالی سورسور تا ناوەڕاستی دروشمەکە شۆڕ بوبوونەوە، لە نیوەکەی تریشی دا لە سەر لایەرەیەکەلەشێوەی بارندەدا و بە حەتێکی سوری ڕێک و پێکە نوسرابوو:

یادی شەهیدان

یادی ١٩٧٤/٤/٢٤ بگرن

لەناو گۆڕستانەکەدا، چەندان دروشمی ڕەنگ و سور و ڕەش بەسەر دەرەختی گۆڕستانەکەوە هەڵواسرا بوون.

خوناپیان و زمان و هەڵگانسی خەباتکەر، وەکاوژگەلە فاوێنگی بەخوێ دەڕژانە سەر گۆڕی هەنسدی گۆڕستانەگەو... بەکە لەدوای بەکا لەدەوری ئارامگای شەهیدانی ٧٤دا گۆڕیان دەبەست و ڕووەسیستن... ئینجا خاموشییەک، پڕ دەنگییەکی بەسام پەردەی بەسەر لەو شاوەدا دەدا.. تا شریخەی دەنگێک پەردەی لەو پڕ دەنگییەی ڕێ و جۆگەڕ جۆش و خرۆشێکی کەوتە گیان و هەستو و نەستی بەخدارانەوە، ئەوەبوو دەنگی لەو شریخە بوگەلە بەرنامەی ١٩٨١/٤/٢٤دا لە لیژنەی دەنگسی خۆڕئی هیراقەوە، تومار کرابوو، لێ دەدرایەوە

گۆڕەکە تا دەهات فاپورە تر، هەڕاوتر دەبو.

فاشستەکان کە ڕانیبان کار لە کار ترازاوە و نانواسن گری گلیە سەدەوی ساو دل و دەروونی گەلە جەوساوەکەیان خاموش کەن.. دەست بەچێ دا ڕژانە سەر ڕێگاوبانەکان و بەردەمی گۆڕستانەکەیان گرت. لەو گاندا کە هێشتا خوناپیسە کەچەکان نەگەیبی بونە سەر قەبران و بەشێکی زۆریان لەسەر پەردی خوار شاردەوە بون. لەو گاندا فاشستەکان پەیان دایە دروشمی سەر دەروازەک و وێنچەونجیریان کرد، ڕق و کینەی گەلەکە بوی جەندان ماڵدی ساو دل و دەروونی دڕندانەیان پێ ڕشت.

کات ٠٠،٩ی مەر لەبەیانی بو. کانێکا شاڵاوی فاشستەکان وردە وردە ڕووەو گۆڕستانەکە دەهات، بەخدارانی گۆڕەکە دەفیقەیەکا بێ گیانسی پاکی شەهیدانی ٢٤ و خەباتگێڕای شەهیدانی ڕێگای ورگاری و سەر فرازی گەلەکەمان، وەخان.

ئەمما تەفکرای خۆپیشاندەران بەردەبان لەناو لەپی دەستیان گرت و بەیەکیان دادەدا و دەستەبیان کرد بە وتنی سروەی :

ئەی رەقیب هەر هاوە قەومی
گوڕە زەمان
نابشکێنێ دانەری
خۆبی زەمان

سروەکە بەیەکادەنگی و خێرایی بەردەکان مەدایەکی وای پەیدا کرد کەدڵی زەفی داگیرکەرانی دادەچڵەکاند.

ئینجا یەکێ لەدوای یەکا هوتافەکان:

بەکێنەی سیستەمانی
داگیرە بۆ دوژمانی

کۆمەڵەی رەنجدەرانە
هیوای زەحمەتکێشانە

هێزی کەڵ لەبن نایە
شەهید بون دکتۆرایە

وەک گوللە، وەک بارنجکا بەروی داگیرکەراندا دەتەقیەوە.. غۆڵ پیشاندەران وەک شەپۆلی دەریای هەژاو، وەک گێژەڵوکەیەکا بەسەریدا دەڕوا، وەک گۆڕستانەگە چۆن وا چونە دەرەوەی گۆڕستانەکە

داگیرکەران هێڵە لەوەی کە لولەی تفەنگ و ڕەشاشەکانیان بگەنە مەڵگی، هیچی تریان لەدەست نەهات. دەستیان گوللە وەکو شەستەبارانی بەفرمو گەیاند و لایەکدا، دەباری، گوللە سوڕەکان وەک ڕەوە گۆشتگی کێوی بەرەو هێلانەی مێگی خۆپیشاندەران دەفڕین. لەقەڵەمدا خۆپیشاندەران وەک هەڵمێکە بەرەو دواوە گیانەوە هەردەنگوت کە ڕوبەڕوی گەنم و جۆیە کادێکە کەزەبای سەرە بەباسی بەهاران جۆڵانەی پێ دەکات. دیمانەوە تەکانێکە خۆپیشاندەرانی بەرەو پێشەوە ڕاپێچەکا دا. قەدم جارە قەپۆڵی هەڵگانەوەکە زۆر خوند تر، سەختتر بو هەردەشگوبیەکا لەنێو بەکا گیانە، تا ئالاڕی خۆپیشاندەران دڕی بە زەمینی داشتەکان دا و بەبەکادەستەکا هاواریان دەکرد:

گوللە و بەت و میدارە
باڕمێنێ دەم شمارە

* * *

بیست و چواری جۆزەردانە
چێ گەبەی مەگی هەڵەیە

* * *

لەگەڵ چەند هوتافێکی تردا.

ئینجا یەکێرا هاواریان دەکرد:

الجیوش انسانیا
و الفاشیون اسبانیا

بەتەکی زۆر لە بەرزەکان بیستنی قەم هوتافە لولەی تفەنگەکانیان دەکردە ئاسمان. تا هاوار و نەرەی خۆپیشاندەران بەرزتر دەبو، گوللە و دەمڕێژی داگیرکەران پتر دەبو، بەهەمان شێوەبەرەنگاری خۆپیشاندەران تیژتر دەبو تا گوللەیەکا پتر لە مێگی مەڵگەوە دەسرا، بەدان بەرد لەلایەن خۆپیشاندەرانەوە بەدەر و گوێلاکی درندەکا دەدرا.

بەرگری و خۆڕاگرتنی ٤٥ دقیقەی خۆپیشاندەران، لەبەر هەو تێرەدە ڕەقەبە، لەناو جەرگەی شەو دوژمنە درندەبەی لەناو گەرەکێکەی قەو شاگرە بەتینەدا بەموشەیەکی زیندەوی قازیبی و بریژی و لە خۆ بوردویی مەڵگی خۆڕێکخەری کورد نیشان دەدا کە بۆ هەمیشە وەک تابلۆیەکا، وەک فیلمێکی مینەبایی

لەسەر جاوی داگیرکەران و
چەوسێنەران داوا ساوێژ و لە دڵی
هەناوەری گەلە چەوساوەکەشماندا
هەردەم سیمای دەهاندان و ڕەمزی
هەبێت.
لە ئەنجام دا بەشێکی زۆر لە
خۆپیشاندەران بەسەرگردەی لای
ڕووبارەکەدا ڕۆژ بوونەوە و خۆیان
دەربازکرد.. ژمارەی داگیری
خۆپیشاندەران، سەرلەنوێ لە سەدان
هەرگەی شاردا، ڕۆژی کەنەوە.
بەشێکی زۆریش لە خۆپیشاندەران
گیران.
٩) قوتابی کورد
١٠ قوتابی کچ
چەند منداڵێک
لەگەڵ ٣-٤ بریندار (کە ٢ گەسیان
گیران)
هەروەها دایک هاوسەر و
ماڵبەتا سەربەربێت بە دەستی
چەپەڵی هوێنتاڵەکان خنکێنران و
سەتاودا دران، دوای ئەوەی کە
چەندان نمونەی دڕندەگری و فیدا
کاریان نیشان دا.

* * *

دیمانەوە خۆپیشاندەران لە ساوک
هادە و شەقامەکانی شاردا لە
کاتژمێر ١٠:٣٠ - ١١ ڕۆژ، دەستی
پێ کردەوە.. تا بەرەبەیانی ڕۆژی
لەهەمو گوچە و گۆڵەکی شار بەرز
دەبوەوە. خۆپیشاندەران بە هەمو
هێز و توانایەکیانەوە بەگژ جەلادە
خوێنڕێژەکاندا دەچونەوە.. ئەوان
بە بەرد و هوتافگرپان لە گیانی
ناشیرینەکان بەردەدا؛ فاشیستەکانیش
بەگوللەی ڕەشاش و گلاشینکۆڤەکانیان
وەڵامی ڕق و کینەی بێبەزەیی خەڵکیان
دەدایەوە.

* * *

دوای هێشانەوەی تەرمی بێبەزەیی

شەهیدەکان بۆ قەڵەرێ، شار ڕۆژئاوا،
خۆرئاوا، هەوڵا، کۆڵا بەشێوەیەکی
دڕندەگوێ. شاگری هەموو دنیا خراوەتە
زێڕنەوە و ئارەزوی چەکۆڵەبەو دەبکوژێنێ،
دەبیەزێنێ. کاتێک لە خەستەخانەوە
تەرمی شەهید ماموستا سنەوبەرێن
هێشا بەوە ماڵ، جەماوەرێکی زۆر
لەبەردەرگەی ماڵی شەهید
ئامادەبوون بەمەبەستی جەنازەکە
بە خۆپیشاندانێکی مەزن بەرەقامی
شارەزای دا بڕوانە مزگەوتی شەهیدان
(گۆڕستانی یێشوو). خۆپیشاندان و
ڕۆڵامەوەی خەڵک وەکو گڕەڵوکەکە
وابوو، بەمرود و هوتافخوێندنەوە
بەشەقامەکەدا لوبی دەجوارد، تا
گەیشتە مزگەوتی شەهیدان. لەبەر
دەرگەی مزگەوت و لەسەر شەقامەکە
هوتاف و شیعر خوێندنەوە بەتوندی
درێژەی کێشا. دوایی جامۆش بوەوە.
ئینجا دوای ماوەیەک، لەهوارێڕا
لەلای گەڕاوەوە بە خۆپیشاندانێکی
تر جەنازەی شەهید کامبد سورێشیان
هێنایە مزگەوت و لەبەیا شەهیدی
ناوەڵی دادرا.

بەدرێژایی ئەو ڕۆژە، قەڵەرێ
لەهەژان دابوو. خۆپیشاندان هەر
بەردەوام بوو، ڕق و کینەی کەڵەکە
بوی چەندان ساڵە.. ڕۆژم و ڕۆژ و
چەوساندنەوەی چەندان ساڵە.. کوشتن
و بڕین و ئازاری چەندان ساڵە...
لەو ڕۆژەدا وەکو بۆسایەکی
دەتڵەی بەقیبوە.. تەقیبوە بە
هێزەبەگاگە دەنگی تەقینەوەکە هەر
لە گوێی خەڵکەکەدا دەزرنگایەوە.

* * *

ڕژیم لەترسی ئەو ڕایەڕینە
مەزنە، لەترسی ئەوەی نەسادا بێتە
هاگریک و سەربێتە بۆسەڵانی
گیانیان و بیان سوتێنێ، چەند
کەسێکی لە ڕیشسپی و بەناو پسپا و

ماقوڵان و عەلیی شار بانگکرد و داوای لێ کردن کە بچن چیتر، سەرنگی نەبەنەکە بکەن. کۆمەڵێک لەو کەمانە هاتنە مزگەوت بۆ گفت و گۆکردن لەگەڵ خەڵکەکە رایانپەڕیوکە. هەر ڕۆژ بە ڕۆژ مزگەوت بۆ دەبەستە، کۆبیتەوەکانی خەڵک بەم شێوەی خوارەوە بەرایی بەردەم نوێنەرانی ڕژێم:

١- یەکەمینانی کۆبیتەوەکانی ١٥ کەس بۆگەران بەشوێن سەرچاوەی شەهیدانەدا.

٢- بەناسینی تەرمی شەهیدەکان بێجگە بەردانی گیراوەکان. واتە بەردانی هێزای گیراوەکان بەرۆتەرمن کاتە.

٣- بەیان وەرگرتن لە ڕژێم کە هیچ کەس نەگرێت دوای هاتنی بوونەوەی خۆپیشاندانەکە بە تۆمەتی بەشداربوونیان لە خۆپیشاندانەکەدا.

٤- هێنانی شەو بەرچاوڕانەی کە لە ماڵانن بۆ خستەخانە بەبێ ئەوەی دەستیان بەسەرا بگیرێت.

٥- دوای بەردانی گیراوەکان، ناشتنی تەرمی شەهیدەکان بە ئەڵبانگیەکی زۆر و بە خۆ پیشاندانەوە.

دوای گەڕانەوەی ئەو کۆمەڵە بۆ لیوا بۆگفت و گۆ کردن لەگەڵ ڕژێم دەربارەی داواکاریەکان، ڕژێم هەستیکانە داواکاریەکانی ڕەت بەجێ کرد. بەڵام گیراوەکانیان بەردەدا. دوای چەند جار هاتن و چۆنیۆنیوا وگەڕانەوە بۆ مزگەوت بڕیاری ئەوە درا کە ئەرمەکان نەسپێردرێن تا دوا کەسی گیراوەکان بەردەدرێن.

ئەوەتا ئەوزەمانێ بەشێن بوو بۆ رایەڕینەکە بەیانی ئەو کۆمەڵە ڕەشپۆشە بوو بۆ سوور بون لەسەر ناگەڕانەوە ئەنجامنی ئەرمەکان تا ئەگەرانی گیراوەکانی بەردەدرێن بەهۆی مالی ئەو، ڕۆژە ئەرمەکان ئەنێژران و جێگیرانەوە.

* * *

ماگرنەکە

* ١٩٨٧/٤/٢٥

ڕۆژی ٤/٢٥ ماگرنەی گەشەی ڕاگەیەندرا. کۆبیتەوەی بەڕێزتی گردنی ڕایەڕینەکە ماەی بۆ ڕۆژەی دیەرەکانی ڕژێم ماردبۆ داخستنی ئەوانەگەیان. هەرسێبە ڕۆژەی دیەرەکان داخران، بەڵکەگ لە هەستیکیان لە ناو چەرگەی ڕژێم دابون. خەڵکی چەواشە و ڕۆژنامەگەوانی ئۆردوگا ڕۆژنامەگانی بڵاوکرا، ڕاڕاوە، بەستەستێن، بۆنەموزان و شارۆچکەی سەنگەسەرێن بەڕێوە دەنگی خەڵکی و پەپەوی ئەنگاڕێوە هاتن. ئەوانەی دەنگیان ناوێتەی دەنگی خەڵاڕێ کرد وهێز و توانایان چەتە بەسال هێز و توانای خەڵکی خەڵاڕێ، کە ئەم خۆی لە خۆیدا ئەوزەمێکی بەگوڕ و سەرکەوتنێکی مەزن بۆ بۆ ڕایەڕینەکە.

دیمەنی مزگەوتەکە
لەو ڕۆژەدا

هەر لە ٤/٢٤یەوە مزگەوتەکە و کۆڵان و ئەقامەگانی دەوروبەری سوبوە خوێنگەڕی خەڵکە ڕایەڕیوەکە دیواری دەرەوەی مزگەوتیش بەک پارچە بوبو بە تابلۆیەگەی بەدەبان کاریکاتێر و بۆیەکەر و شیعر و دروشمی پێداهەڵواسرابو.

((هیچ جیاوازیەکێتیە لەنێوان

هەیدانی ٧٤ و ٨٢ دا ||
لەسەر پارچە قوماشێکی سور هەڵ واسرابوو.
هەمان دروشم بە هەڵەبیش لەسەر لافیتەیەکی مەزن سوسرابوو.
پۆستەرێکانەی لەژێر بڕوننەوەی مۆنیۆلیسنی کوردستانەوە، کە بەهۆی ٢٤/٦/١٩٧٤ەوە دەرکرابوو، لەگەڵ داننەوارەکەی هەرای جوتیارانی پشدەر لەتەنیشت دەرگەی مزگەوتەوە هەڵواسرابوون.
لەهەموی سەرسوڕهێنەرتر ئەوە کارپێکاتێرە بوو:
هەندێ سوێرێڵی گەلانی ئیران لە شێوەی مرۆڤێکی درندەدا دروستکرابوو. بە چەکوش، لەبیانی بزمار، قەڵەمێکی لەسەر بدا کوترا بوو، خوێنجەرگێکی کوردیش لە بەر دڵی دەرابوو. لولەی کلاشینکۆڤێکیش لەبەر ئیانی ڕاستی و لەبەر دیپلۆماتەکانی سەرئاسن ڕاگیرابوو. بە پێکپێکی ملی هەڵواسرابوو، کە نیشانەی ڕەشکی دەستووری کۆمەڵانی خەڵک دژی ئەو ڕژێمەیە بۆگەنە و دیکتاتۆرە ئەمە هێشتا لەوەی بەدەیەها شیعری نیشتمانی و وتەی شۆڕشگێڕی لەسەر قایل و کاغەز دەنووسرانەوە بەدیواری مزگەوتەکەوە هەڵدەواسران، وێنەی چەند شەهیدێکیش بە قەبەی سەر دەرگای مزگەوتەکەوە دراوتە سەروی هەموشیانەوە وێنەی شەهیدی نەمر عەلی عەمکەری هەڵواسرا بوو..

* * *

دوای نوێژی ڕژمی نەوی هێزەت هەزارەی بەڕۆژی شەهیدەکان بە قەڵەبالغیەکی ڕۆژەوە بەرێکەوتن بەرەو قەبران. لەترسی گەورەتر بوونی ئۆژیەتاندنەکە، وە لەبەر ئەوەی کە ڕژمی نا ئەو کاتەش گیراوەکانی بەردەدابوو.. نێگەرای هەڵگەکە بریاری لەسەر ئەوەدا کە ئەو تەرمانەی لە حەوشەی مزگەوتدا بنێژرێن کە لەمەش گەورەترین ئارەزایی بوو بەرامبەر بە فاکارەکانی ڕژمەکە. ئەوەبوو لەکاتژمێری ١٢:١٥ تەرمی عەبدوڵڵا شەهید لەخاکدا شاردرایەوە و قوتابیەکیش وتارێکی لەسەر گۆڕەکەیان خوێندەوە و هانی خەڵکی دا بۆ بەردەوام بوون لەسەر مانگرتن. قەڵەبالغی مزگەوتەکە دوای ناشتنی تەرمەکان نەنگستر بوو. ماوەیەکی کەمی بۆ چوو ئەماوان قەڵەبالغ تر بوو و هەموو خەڵکی قەڵادزێ و نوێنەرانی ئۆردوگاکان و شارەکانی ڕاپەڕین و جوارقورنە و سلێمانی.. هتد هەرلە مزگەوتەکە دا مانیان گرتبو.. بۆ خێزانەی قوتابیەکەکان لەژێر فشاری خەڵکدا بەردەڵا کران.

* * *

هەوی ٢٥ــ٦/٢٦

نێگەرای خەڵکەکە بەهۆی پەیماندانێک چونە بەر دەرگی مەڕا، کەسەعات و نیوەکی خایاند و داوای بەرەوبی قوتابیەکە کوژەکانیان کرد.....
ڕەوزەکانی ڕژمیش کە لە سەڕا هرابون هاتنە دەرەوە بەپشتیوانی هەوپیان دا کە بە زووترین کات سەریان دەدەن. هەوەی شایانی باسە دایکی شەهید سەوسەر لە پێگەوەی خۆپیشاندەرانی هەوشەوە بوو.

لەهەنجامدا سەرلەبەیانی ڕۆژی ٢٦/٦ نێگەرای قوتابیەکوژەکانیش بەرەڵلاکران، بەڵام مانگرتن لەسەر قەڵادزێ و ئۆردوگاکان هەر بەردەوام بو

گازمێر ... ڕۆژی بەر لە بەیانی ڕۆژی ٢٦/٤ بەشەڤۆمانگێکی نوێ لە ڕایەڕینەکە دەستی پێ کرد، لە سەرەتادا خەڵیمی قیسەگەزێ بە وبارێکەداوای لە خەڵکی فەڵاحزێ گرد کە مانەگەیان ستکبن. لەبەر ئەوەی کە ڕژیم نەواوەن داواکاری یەکانی خەڵکی بەجێ گەیاندبو دوبی فرمانیەکە بریاری خەڵکی عراقیدەوە کە بریتی بوو لە:

١- گۆڕینی ناوی مزگەوتی کارەبا بە شەهیدان.

٢- گۆڕینی ناوی شەقامی جوگانیان بە ئازادی.

٣- پێگەهێنانی لیژنەیەک لە نێوەندی ٢ کەسێک بۆ سەردانی بالە شەهید و بریندار و گیراوەکان (کەلەدوایی دا بوونە ٣لیژنەو کۆر و کێ پێکەوە دەچوونە بالەکان و پەرۆزبایی سەر کەوتنیان لێ دەکردن)

٤- پێگەهێنانی لیژنەیەکی بەناوی (قەڵادزێ) بۆ ئوردوگاکان بۆ شکاندنی مانگرتن وەمەشقوبەکە کە پێیان رابگەیەنرێ شەمە کۆتایی هێنان بە ڕاپەڕین نیە بەڵکو وەستاندنیەتی.

* * *

هەرودکو وترا چێشتەنگاوی ٤/٢٦ سەرەتای بەشەڤۆمانگێکی نوێ بو نە ڕاپەڕینەکە، بەشەڤۆمانگی جەماوەر و خۆ ئامادە کردن. (جەماوەر) لەبەر ئەوەی ڕۆژبەی بۆرزوا و خاوەن بەرژەوەندیەکان لەماوەی ئەو دو ڕۆژە پڕ ئە هەیبت و هوتەدا، پڕ گڕ و گلپەدا. پەی لە شەقیبەوەی دا شەکەت و ماندو بوبون، ئەیان دەتوانی پەستر بەردەوامی بە مانگرتنەکە بدەن. (خۆ ئامادەکردنیش) بۆئەوەی قوتابیان نەتەنیا لە ڕێگا و پێگەدانین بۆ ئاشتی کەو دو نەرمە لەکانێکی شیاوەدا.

ماوەی ٤/٣٠-٤/٣٠ ماوەی هێز ئامادەکردن و بڵاو و نەخشەدانان بۆ، (ماوەی گفتو گۆ لێکولینەوە بو، بۆیە ڕژیم بەهەمو شێوەیەک ئەگەڕە و کۆسپی دەخستە بەر ڕێگای دانی ئەرەنەدان و دەرگاکانی کەمن و شەشخانەی چەندین جار بۆگەڕێکی خەڵکە لەگوڵی هێزیان سەز کردبو بو خەفاندنەوەی فتنە لەکانی ئاشتی بەرەکاندا.

بۆیە ڕۆژی ٤/٣٠ ماگرانی دەستی بێ کردەوە و هەڵکانە سەر دەم مزگەوتی عەهیدا (کۆبونەوە، کۆسرەوەکە لە ماڵەکانی شەر دەبو. لەلایەکی مریتەوە ریش سپیان و دوکاندارانی مزگەوتی گەورە بۆ هەیان بەسەنگۆبونەوەیان (دەکرد، لێنجا ئەواتیش هاتنە مزگەوتی عەهیدان و هەستیەیی قەلادزێ وتاریکی خوێندەوە دوای خوش قسابەکە سەوگەمەرایەدی قوتابیان وتاریکی خوێندەوەکە شیاوبو دەستنیشانی مەرکەوتنەکانی ڕاپەڕینەکەی کرد و تیایدا ڕگەیەنرا کە دەمە کۆتایی هێنان بە ڕاپەڕین نیە، کۆتایی هێنان بە هۆپیماندان و مانگرتن نیە بەڵکو وەستاندنی ڕاپەڕینەکە بەمەبەستی دامانی بڵاو و نەخشەی باشتر و لەبارتر.

سەرکەوتنێکە کەلەو ماوەیەدا بەدەست هێنرا ئەوەبو: ڕۆژی ٤/٣٠ لەکانزمێری ١١:٠٠-١٢:٠٠ زیاتر لە ٢٠٠ قوتابی هۆڕێگەر، کە لەوانە هەندێکیان هی زانکۆکانی بەغدا و موسل و سلێمانی بون لە گەڵ چەند کەسێکە لە ئاڕەکانی تر،

گۆڤەندەوە بەکیان کرد. گۆڤەندەوەکە بە زووی مرگەوتی شەهیدان بەسترا بە گۆڤەندەوەکەدا هەلومەرجەکانی خەبات و شۆڕش و شێوازەکانی خستە گرانەوە و دەستنیشانی خاڵە بنەڕەتی و لاوازەکانی قۆناغەکەی کرا

* * *

هەموو ساڵێک کە ٢٤ی مەهرسان دادێ، هەڵگری خەباتگێڕ و شەهید پەروەری قەڵادزێ بەبیرگی ڕابردووی دەجنە مەیدان، لە شارەکانی کوردستانیشەوە دەوانەی شەهیدان هەیە هەموو ساڵێ دێنە قەڵادزێ، قەڵابالغیەکی ساڵانە ڕێوڕەسمی تایبەتی هەیە... تا دێت قەڵابالغیەکی گەشترتر دەبێ.. دوای نیوەڕۆی ئەو ڕۆژە هەرچی هەیە لە گۆڕستانەکە کۆدەبێتەوە و ماوەیەک هەڵگری لێدەکترادەمێنن.. کوڵ و کەسەری چەندان ساڵیان بەسەردەکەن.. دوایی بەرەو خانۆیەک بەسەر خەڵکەکەدا دەڕۆن، هەر دەڵێی ئاسەواری تێدا نەماوە تەنها دوای ماوەیەک جووڵەیەک دەکەوێتە ناو خەڵکەکەوە و هەر ورده ورده، ئاگە ئاگە و گۆمەڵ گۆمەڵ بەرەو شار دەگشێوە... تا دێ قەڵابالغی بەگەتەنکترو تەنکتر دەبێ.... خەو گانەش ئۆر لە ئاسۆوە خاوادەبێ.

بەڵام باکردنەوەی ئەسڵ وەکی ساڵانی نەبوو، ڕابەڕسی بوو..

* * *

هەڵسەنگاندنی ڕابەڕینەکە

بۆ هەڵسەنگاندنی هەر ڕابەڕینێک، پێویستە هۆڵ و مەرجە جۆبەجۆبەکانی کات و شوێنی ڕابەڕینەکە لەبەر چاو بگیرێ و خاڵە بەهێزەکانیش دەستنیشان بکرێت. هەر لەبەر ڕۆشنایی ئەو هۆڵ و مەرجانەدا دەتوانرێ ڕادەی سەرکەوتن یان زبڕکەوتنی ڕابەڕینەکە دەستنیشان بکرێت.

بەڵام بەرلەوەی بێینە سەر دەستنیشانکردنی سەرکەوتنەکان و هەڵەکانی ڕابەڕینی هۆگانی ڕابەڕینەکە بەپێنە بەرچاو!

هۆگانی ڕابەڕینەکە

ڕۆژەمێر و چوونایەتی.. هەرچەندە ئەوان وانەشکێنن.. بەڵام لەمیدارەدانی خۆڕئگران، بەکار هێنانی سەدەها هێزاری لەناوبردن و ئەوانەش و لەوڵاتێکدا کە هەمیشە داسی سەرکەمپای دەمشۆی بڕاوانەر دەدروێنەوە، لەوڵاتێکدا کە بێ سڕەوبن ئەشکەنجە، لەوڵاتێکدا کە هێڵ لەیادەی سەر گردنی خۆی هیچ یادەیەکی نێر حوکم فرمانڕەوا هەموو ئەوانەش ڕۆژێکی هەوێنی ڕابەڕین و خوڵقاندنی خۆڕئگرانی خەڵکن بۆ ڕاگەیاندنی ئەوەی ماوە ئەوەندە ئەشکەنجەی سەر سنگی چەوساوەکان جگە لەوەی هەر ٢٤/٤/١٩٧٤کارەساتێکی پڕ مەینەتی نەتەوەیی وئیختمانی بە گەرگیز ناگرێ لە دەقەی بڕیار چوونەوەدا خومار بکرێ وهەمیشە ئەو ڕەفتارەی خاوەنی ڕابەڕین و ڕەسمی خەباتە.

بەڵام ئەوەی مەبەستی لێرەدا، زیاتر ئەو هۆیانەن کەڕاستەوخۆ ڕەمینەیان خۆش کرد بۆ ساد کردنەوەی ٢٤/٤/١٩٧٤ وەڕاتریش بوو بەهۆی بەجەماوەری کردنی ڕابەڕینەکە لەناوچەی بڵندەڕدا:

١) دروست بوونی هەڵی جوتیارانی بڵندەڕ، تاڕادەیەک، گرێ کوێرەی ئالۆزیەکانی ناوچەکەی کردەوە،

نا رادەیەکی توانی سەرنجی کۆمەڵانی خەڵکە قەسار و لادێ و ئۆردووگا ڕۆژە ملێکان بەلای خۆی دا ڕاکێشێ.

٢) داستانی بااڵەوانانەی ١٩٨٢/٢/١ دوو لەسەد لە ئۆردووگای ڕۆژئاوای پێمالکا، کەلەڕاستیدا بوو سێ هێزی دەرحەقی هێزو توانستەی ڕاستەقینەی ڕژیم و کەم دەمەڵانی هێزەکانی. بەتایبەتی توای سەپاندنی ئەو هەڕەشانەی بەسەر گەلانی عێراق و ئێران دا هەر ئەو ڕۆژەی کەکەو داستانەی ئێمەدا ئۆماری کرا، ئامادەیی خەڵکە بە هێزەیەک دەرکەوت کە ڕایەڕین کەلەڕاستیدا هەر خۆارنەیەکسی دەوستاوێ گرێ ئۆبەردا بی.

٣) بەپێچەوانەی قوتابیانی هێزەکانی قوتابخانەی فاشیزمی لەڵەڕێی کوردان سەبەندار بەشێکە لەسەر قوتابیە کچەکان لەڕۆژی ١٩٨٢/٢/٢١ دا هەستاریەساز کردنی فاجەنگێک، لەفاجەنگەکەدا دوو تانۆ بەپشتیان دراو چەندان ئیمرو سەروی بەشتما سیمی نێدا عوێندرایەوە، لەگەڵ ئەوەشدا ڕژیم ڕوخسەتی کردنی ئەو فاجەنگەی دابوو بە قوتابیان، کەچی بەزیانی ڕژیم ئەواو وێڕای فاجەنگەکە هێزەکی بردنە سەر ڕژیم بوو.. فاجەنگەکە لەهەموو گوچەو باڵێکدا دەنگی دابەوە، ئێ دەبەڵانی ڕژیم کەوتە سەرزمانی کۆمەڵانی خەڵکە بەرامبەر کردنی ئەو فاجەنگە.

٤) بوونی بزوتنەوەیەکی فکری بێگو لەناو ڕیزی قوتابیان دا و بە گەشتیلەناو کۆمەڵانی خەڵکەدا.

٥) بڵاو کردنەوەی بەیانامە و بانگەواز لەلایەن هەر ئاڵی جوتیارانی بەدەرولیژنەی ناوچەی بشدەرەوە، بەمەبەستی هاندانی خەڵک بۆ ئۆ پیهاندان و مانگرتن لە ڕۆژی ١٩٨٢/٤/٢٤ دا کەوەی کەکاریگەری ئەو بانگەوازەی بڵند کرد بۆ کردنەوەی بوو لەشەوی ٢١-٢٢/٤/لسە میکرۆفۆنی مزگەوتی شەهیدانەوە.

٦) هۆیەک کەلەکانی ڕابەڕینەکەدا کاریگەری هۆی تواند شەهید بوونی دایکە ئاسینەو ماڵئاسمەوبەر بوو. هەروەها گیرانی زمارەیەکی ڕۆژلەخۆ پێشاندەران، کەئەماسە بوون بە هۆی کۆبونەوەی خەڵکا و بەردەوام بوون لەسەر مانگرتن.

ئەو هۆیانەی سەرەوە بەگشتی پاڵ بکەونەرو هاندەرو زەمینە خۆشکەر بوون بۆ باکردنەوەی ڕۆژی ڕەش و خوێنی ٢٤ی نیسان.

* * *

سەرکەوتنەکانی ڕابەڕینەکە

لەبەرامبەر ئەو ڕابەڕینەدا ڕژیم و بەرێکوبەدا گەلێک سەرکەوتنی بەدەست هێنا کەسەر ئاستی سیمتملی و بەتەوەیی ئ لەسەر ئاستی ناوچەی کەوەتوانین گرنگترینیان لەسەو خاڵەی خوارەوەدا کۆ بکەینەوە:

١) زەمانێکی کەو دیواری ترسەی کەچەندان ساڵ بوو لەنێوان خەندامانی کۆمەڵ دا ڕۆڕا بوو دەرکانی ئاکرو ئاسن بەهۆی سەدان ڕابەڵکەی جاسوسی وسیخوڕیەوە هەموو گون و قوژبنێکی ئەو وڵاتەیان تەنی بوو. بچوکترین دەنگی ناڕەزایی بە قوند ترین شێوە وەڵام دەدرایەوە. بەڵام لافاوی ڕابەڕینەکە گەندو کۆسپی دور دڵی و ڕاڕایی وصنعانە سکردن بەبەگەری بەجارێک لەگەڵ خۆی دا ڕادا.

٢) ڕابەڕینەکە سەرەتای هەڵپەاتنی

گرسکی هۆرتکی نوێی لەهەباتی
رەوای گەلەکەمان راگەیاند.
تەقینەوەی رقی گەلەکە بووی
جەنەدان سالە بوو. بوو بەهەرەتای
هۆناغێکی نوێ لە شۆرشی
گەلەکەماندا، هەویش گەرێ دابڕ
لەگەل بەستنی دەباتی چەکدار لەگەل
خەباتی جەلگی بێ دەرەتانی
هاوڕێکان، وات یەکێتی چەکدار و
مەسەلەی کۆلە.

٢) هەرکەوتنی رایەڕینەکەوتنەتا
کردنی بۆ ناوچەکانی تری کوردستان
ئەوەندا بووکە بە زووترین کات
بتوو بە رایەڕینێکی جەماوەری و
تێکڕای نیزەوگاکانی ناوچەکەیدی
گرتەوە و گەشەجینە هۆرشگێڕەکانی
کۆمەڵبێتی لە شارەکەدا گرتەوە. کە
ئەمە دەبێتە هۆی قایمکردنی
یەکێتی ریزەکانی گەل و بەدین
کردنی

٣) هەرکەوتنەکە لەوەدا خۆی
دەبینێتەوە کە رژیم چۆکی لەبەردەم
داواکاریەکانی گەل دادا. هەڵکشا
ناوەو لەرزینی ئەو هەرکەوتنانەی
دەکرد کەبەهەباتی خۆی بەدەستی
هێناوە. کەئەمە دەبێتە هۆی
بەرزبوونەوەی ووردیان وهەوڵدانی
زیاتریان بۆ بەدیهێنانی
هەرکەوتنی مەزنتر.

٤) بێگومانێکی تەلیسمی قسە و
بڕوایەی کەچەندان ساڵ بوو لەناو
کۆمەڵگای هەڵکەدابا بوو، لەویش
لەوەیە کەبەدەستی بەناڵ ئەو
لەگەل دانپێدانێکی بێ
رایەڕینەکە بو بەهۆی ئەوەی لە
هەڵکێ بکات بەوای بە خەباتی
چەماوەری، بەهەمو شێوەکانییەوە.
هەبێت

٦) توانرا، ئاڕاستەبکرێ، سوپای بێ
لایەن بکرێت، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ
کارپێکەری ئەو دروشمە گەلێبێنەدەران
هەڵبژێردرابو:

ألجنود اخواننا

و القاشيون أعدائنا

٧) نەفاندنەوەی ئاگۆگۆیەکانی ئاو
ریزەکانی دەزگا چەواشەکارەکانی
رژیمی فاشستی و ئۆڵی چەندە ئاو
ریزەکانیان. کە ئەمەش بەکێکە لە
مەرجە بنەڕەتییەکانی بەرگەوتنی
هەر شۆڕش و جوڵانەوەیەکێ.

لەگەڵ هەوەتا کە ستێکڕای
دەزگاکانی رژیم، کەمن، استخارات
و مخابرات و منظومە دەستیان هەبوو
لە مەرکوت کردنی رایەڕینەکە کەپێی
دوانی ئەوەی بە زیانی رژیم تەواو
بوو. کەو لایەنە خواردار دەکرا کە
پێشمیاری ئەو شێوە چارەسەرکردنەی
کردبوو. ئەمە لە کۆبوونەوەی رۆژی
٢٦/٤ دا کە زیاتر نە ...ی کەس لە
ئەڵمەزی لەگەڵ (قائد فيلق) دا
کردیان دەرکەوت، کە نە ئاگرا
سوپا دەزگای (أمن) ی تاوبەر
دەکرد. بگە لەمە لەوەتا تیچوونەوەتا
کە دەگرا بۆ لبوا هەڵگەکە ئەمەی
بەئەواوی بۆ روون بێوە کە دەزگاکانی
رژیم ئیتر لەگەڵ یەکدیدا ناپێکی
لەمەر چارەسەر کردنی کێشەکەوە.

٨) رایەڕینەکە چەند غلۆقی خستە
ناو ریزی فاشستەکانەوە، چەندە
بی هێزی و لاوازی رژیمی دەرخست،
هێندەش بنچینەکانی بیر و بۆچونی
ڕۆگری دانەوە بەهێزی بێگانە و
فەراموش کردنی هێزی لەسەهاتوی
میللەت) هەڵشەکاند. وەدەری خست
- چارەنوس کرد دەستێکی لەبیبی بۆدەرساز
بون لە گێژەنگی رووداوەکان هەر لە
سنجینەوە هەڵەیە و تەنها بەماوەو
هەو هێزە کاریگەرەیە کە ڕەواشی
بەمەڵەکان لابەلا بکا.

٩) رایەڕینەکە بتر دەوری خۆ

لەژنامەی کۆنەپەرستەکانی دەرخست، کە لە لایەن رژیمەوە دنە دەدرێن سوود وەرگرن و گیانگسردنسەوەی رابردوو بکەن. لەبەر ئەوە پێویستە هۆشیاری دەکرد و کێشەکە بە هاوکاری ئەوانەوە کە دوا لە پێش هەوادارانی ئازادی خۆمان بە سینگ و دەکرا

[illegible]: بەڕێزم کە ڕۆڵی گرنگ و بەرچاوی ئافرەتانی [illegible] دەبینێت لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیماندا لە درێژەی کۆنجی ماندوبوونەکانی ڕزگاریخوازی کۆمەڵێتی هەوڵ دەدێ.

* * *

هەڤپەکێ و گەڤوگوریەکان

ژمارە: [illegible] بڕوانامەی [illegible] لە [illegible] ی ١٩٨٢ ی فەلەدرێ لە هەڤپەکێ و گەڤوگوریەکان دەکۆڵێتەوە. هەندێک لە هەڤپەکان دەڵێن پێویستە ئێوە هەوڵی [illegible] بدەن کە وەک پێشتر ئاوەها بەردەوام بن لە [illegible] ئاوەها کە هەڤپەکێ و گەڤوگوریەکان بتوانن بە [illegible] بەرەنگاری [illegible] بکەن. ئێمە لەگەڵ ئاوەها بۆچوونێکدا نین و پێمان وایە کە ئەگەر هەڤپەکێ و گەڤوگوریەکان بە شێوەیەکی جەماوەری و [illegible] بەرەنگاری [illegible] نەبنەوە، ناتوانن ببنە هێزێکی کاریگەر و بەرچاو. ئێمە پێمان وایە کە هەڤپەکێ و گەڤوگوریەکان دەبێ بە هێزێکی جەماوەری و [illegible] بەرەنگاری [illegible] بکەن و ئەگەر ئەوە نەکەن، ئەوا ناتوانن ببنە هێزێکی کاریگەر و بەرچاو. ئێمە پێمان وایە کە هەڤپەکێ و گەڤوگوریەکان دەبێ بە هێزێکی جەماوەری و [illegible] بەرەنگاری [illegible] بکەن و ئەگەر ئەوە نەکەن، ئەوا ناتوانن ببنە هێزێکی کاریگەر و بەرچاو.

هەڤپەکێ و گەڤوگوریەکان

بەکەم: [illegible] کات و هۆڤانی دەست پێکردنی خۆپیشاندانەکە [illegible] چەند جارێک داڵدەڤژێ بێ گەڕا. کە ئەمە بۆ هێزی ڕەوتی بەشێکی تارادەیەک زۆر، لە قۆناغێکی وەک ئێستادا کە دژبەری ڕژێمی [illegible] بەشێکی خۆپیشاندانەکە کە هەمەڕەنگی هەڵی بەهێزبوونی بەشێکی [illegible] و هەڵگرتنی

دووەم: کاتی دەست پێ کردنی خۆپیشاندانەکە ساختر [illegible] چونکە ئێستا زۆر بە هێزی ڕژێمی [illegible] سەرقەبران.

سێیەم: پێ دانیی دەزگا [illegible] پێ [illegible] بەو خۆپیشاندانانە [illegible] بێ کردنی.

چوارەم: دەستەی ڕابەرایەتی [illegible] پێدەچێ [illegible] هێزێکی [illegible] ئەوەندەی [illegible] ئەوەندەی [illegible] بەدەست [illegible] ئەوەندەی [illegible] بەرەنگاری [illegible] بکەن و [illegible] ڕاگرتنی [illegible] ڕۆژەڤ [illegible] ئەوەی [illegible] بەشێکی

حەوتەم: ئەگەل شەوەفرداکە خۆپیشاندەران لە دروشمە گانیان دا :

ـ بژیان ئازادی سیاسیەکان فراوان بکرێن .
ـ ئاوای بەردانی گیرا وانی سیاسی و گێرانەوەی ئۆرەدوگا ژۆرەملێکانیان دەکرد . بەڵام ئەو دروشمانەی بە شێوەی داواکاری ئامادە دەکران . هەر ژۆبە لەگانی هاسی دوکەڵانی ژێرم بۆ گفت و گۆ کردن تەنها چەند داواکاریەکی ماددە و بەرگەسار پێگەیشتوی کرا کە بریتی بوون لە بەردانی گیرا وەکانی خۆپیشاندانەکەوە، بوونیان داواکاری تەورەی وەکا محاکەمە کردنی سەرەکیان و بەڕاستە لیستەی داواکاریەکان - هەرچەندە ئاشکرا بوو کە ژێرم داواکاری داوا چێژەکانی بەڵام دەتوانرا بێتنە هۆبەکاربو زیاتر دژۆزە بۆ داسی مانگرتنەکە. وانە، تا رادەیەک، خۆپیشاندانەکە ژۆ بادکردنەوەی بایەی هەمیدان بو بەکاربۆ چێبەجێ کردنی ئەو دروشمانەی هەشتەم: خۆدەرخستنی ژۆربەی

ـ قسوتبایان لە کەناسی مانگرتنی گشتی دا .

ژۆری ٢٥/٤، وە هەمتیان بە دەنگ و کار، بڕیاریاندبۆ ژمارەیەکی کەم لە قوتابیان نەرەکان بکرێن بۆ رایەڕاندنی کارەکان . بەکاهێنانی تیکرا بەڵێن و بچن و هۆبیان بۆ سیفورەکانی ژێرم فاشکرا بکەن

نۆهەم : لەگانی مانگرتنی گشتی دا

ـ ژۆر مار هەوڵ دەدرا کە خۆپیشاندان دروستبکرێتەوە، بەڵگو روشی دەدا کە ئەمە هەڵبەکی گەورەبو چونکە :

١) تێکەڵ بێکەڵ کردنی قوتابەکان و شێوەکانی خەباتە و لە یەکەجیا نەکردنەوەیان .

٢) ئەو کۆمەڵە خەڵکانەی کە بە دڵخۆشیەوە بەهەڵری مانگرتنیان دەکرد کامادەی خۆپیشاندان نەبون

٣) ئەوەی ئەم بڕیارە بەشێکی زۆر لە کۆمەڵانی خەڵکی لەڕاپەڕینەکە دا، وانە دزم کردنەوەی قاستی هەبا وەڕیی ڕاپەڕینەکە بۆ شتوەیەکی خوارتر کە تەنها دەستەیەکی کۆمەڵایەتی بەهداری تێدا دەکاتەوە هەمو هەماوەر .

دەیەم : هەستنەکردن بەوەی کە ئەو ڕایەڕینە سەردەمی قۆناغێکی نوێیە لە خەباتی ڕەوای گەلە چەوساوەکەماندا . کە کەمەش کاریگەری هەبو ژێرەر نەخشە و پلان و داواکاریەکانی ڕایەڕینەکە یاسزدەدە : ڕایەڕینەکە لەناو

ـ هەرگە و هەناوی دوزمەوە، دەبێ پێ کرێ . کە دەبە بوبە هۆی گرتنی زیاتر یەکی ژۆر لە خۆپیشاندەران .

بـ کاریگەریەکانی خاوبوونەوەکە لەروی بێگاهاتنی جەماوەرێتی، کۆمەڵایەتی و سیاسیەوە :

یەکەم : پاشاوەی دەرەبەگایەتی

ـ و خێڵەکی چونکە لەسەر و ساوچەیەدا بە شێوەیەکی زەق تر و فراوانتر ماوە و کاری خۆی دەکات، بەشێکی زۆری دەردەگەکانی ساوچەکەش سەردەگا جاش و سەنگی دەبردنەکەیان گردۆتە نۆکەر و چەکی هەڵگری ژێرم، یا بەچەشنین داوی بەبوونی خۆیان بەدەزگا سیحوریەکانی ژێرمەوە گرێ داوەتەوە . وایان کەرانی لەو ڕایەڕینە بە خاندانی جوتیاران بسا بڵێین

به هاندانی هەر ـ ای جوتیاران دەزانی دەیان وبست بە زۆربەن کێشەکانت رایەڕینەکە دابمرکێنێتەوە و هەرزو لەناو بچێ . بۆیە چەندین کەس لەسەر دەرەبەگ نۆکەرانی بەڵگەنامەکانیان بۆ بەرکاندنەوەی رایەڕینەکە دا

دوهەم : دیاردەیەکی تر کە تەلاڵزێ لە زۆربەی شارەکانی تر جیادەکاتەوە ، بوونی بەسار و کۆمەڵێکی زیرەکی بەناو لە شارەکە دا . کە ئەمانی کۆمەڵەکە نەکا هەر خۆیان بە زیرەکی دەزانن بەڵکو خۆیان بە شارەزاترین و پیاو ماقوڵ و (وجهاء) ی شار دەزانن . کەو ئەو کۆمەڵەنە هەر چەندە هەمیشە لەگەڵ دایە لەروی زمارە و کەمکانیەوە بەڵام هەمیشەش جێگای گەمانی کۆمەڵەی رست و ترسنۆکە و خاوەن بەرژەوەندیکانە . ئەم یان لە بازرگان و هەرە دەوڵەمەندەکان پێکدێت ئامانجێکی تەنها قەناعەتی ئەگەلێ خۆی بەرچاو دەگرێ :

ا) ئیمتمای چینایەتیان (هەرەو چینی دەرەبەگ و سۆرژوازی نیشتمانی) بایەری و بەسالدا چونیان .

ج) نەبونی هۆشمەندی سیاسی و چەپی شەشمانەیەروەری لەزۆربەیان دا .

ئەو بەتا و ئەنجومەنە لە ئێستای حوکمە یەکگرتوەکانی میراتی دا دەوریان بینیوە و هەر شەشێکە لەناوچەکەدا روی دابێ خۆیان پێوە هەڵواسیوە و خۆشیان بەخاوەنی زانیوە . لەو رایەڕینەش دا هەمان دەوریان هەبو و دەیان ویست بە زۆرین کات کۆتایی بەرایەڕینەکە بهێنرێت و فاشیەتانی لێ بگرێتەت . تا رادەیەکیش توانیان دەست بەسەر وەزعەکەدا بگرن ، ئەمەش لەبەرچەند هۆیەکی تایبەتی بو بە تاوچەکە ، یەکێکیان لەو هەڵانەش کە لەرایەڕینەکە دا کرا و ئەو (پیاو ماقوڵانە) بەرپرسیارین ، ئەوەبە سەبێ کاگاداری هۆپێشاندەران و بەسەبێ رەزامەندی کۆمەڵانی هەڵگیراوەکان یان بە کەمالەت بەردا . کوردان ... ، دینار ، دینار ، لەگەڵ ئەوەشدا لەلایەن دیکتاتۆری گەلایی میراقەوە و لەلایەن بەرژەکانەی دیوانی بەرەکەکۆماری بروسکە هاتبو بۆ بەردانی نێگرای گیراوەکان بەبێ هیچ مەرجێک .

ج ـ گاریگەرینی شۆڕشی جوگرافی و بارێ سوڕشی :

یەکەم : وەکالەمەو پێش باس کرا ، ئێستی دەست پێ کردنی خۆپیشاندانەکە لەسار جەرگەی دوژمنا بو ، هێرەکانی دوژمن بە هاساسی کۆمڕژنی لەواوی سەرقەبران و شوکەکانی دەوروبەریان دەکرد . ئەوتەکە رونەن و رەگەبش بوو ئەوتی خۆمەماردان و شاردەوەی لێ بەبو . لەمانە هەموی بونە هۆی گیرانی کۆمەلێکە لە خۆپیشاندەران .

دوهەم : سەرلبەری رۆژی ۲۲ و شەوی ۲۲ ـ ۲۳/۲۴ بارێکی خەست و زۆر بارێ شەنها رێگایەکی لێ کە خۆپیشاندەران دەیان توانی لێی دەربازبن لێ لای روبارەکەبو ، بارانەکە هەم ئاوی روبارەکەی بەشێوەیەکی زۆر گۆڕی کە کەم نەمان بەتایبەتی مندالان ، نەیان دەتوانی بەڕێوە ، هەم لەو زەویانەی کە هەر وەکو بەری روبارەکە کە گیلرا بون بە هێزەیەکی بوبونە قوڕ و لیف کە بە هاسانی نە دەتوانرا پێی دا بڕۆی و رابکەی ، کە ئەمەش بو بە هۆی گیرانی بەشێکی تری لە خۆپیشاندەران .

ئەمانە و گەلێکە هۆی بچوک تر ، وەکو ئەوەی هەندێکە لە کەمکانی ئەتوڕەبان لەبەر بەرو هەندێکی تریشیان بەئاوی پاڕانە بەرزبان لەبێ بو کە بربە هۆی ئەوەی بەهاسانی دەگیرێن و بان ئەوانەش کە دەگیرێ بەگرابون بینە خۆی جەرمەری بۆ کەسانی تر بۆ ژینەوەیان و دەست گرتنیان ، هەر

www.sheerin.com

بنکەی ژین
www.zheen.org

ده‌رژێشت بۆ به‌ردانی گیراوه‌کان

* * *

چوارەم: رۆژی ٢٦/٤/١٩٨٧ کاتژمێر نۆنه‌ری فه‌ڵه‌ژێ ده‌چنه ئۆردوگاکان بۆ شکاندنی مانگرتن. داوا ئۆێنگه ده‌چنئۆردوگای ئاوه‌دان ده‌بێ، مه‌ئمووری ئه‌نگاوه‌ر و ئه‌فسه‌رانی منطمه‌ی سه‌نگاوه‌ر پێی ده‌زانن و ده‌ڵێن بۆ ئۆردوگا بۆ گردنیان. له ئۆێنه‌ران ئاوڕه ده‌ده‌نه‌وه و پێیان ده‌ڵێن بۆ ئه‌گاتونه‌ته منطمه و ئاسه‌ی ئاگادار مان که‌نه‌وه. ئه‌وانیش ده‌ڵێن له‌سه‌ر ئاوه‌ی خه‌ڵکه به‌قسه‌ی ئێمه ده‌کا ئه‌گه‌ر ئێوه دوکات ده‌ڕانگون و سواری ئوتومبیلمان ده‌که‌ن. به‌ڵام هه‌ڵگی هه‌رگیز ئه‌ڕزوی ئۆردوگای ئاوه‌ی ئه‌ڕزوی جاڕی به‌گرتنیان ئه ئوتومبیل دێنه خوار و به‌ چه‌پڵه‌ڕێزانه‌وه خواحافیزیان لێ ده‌که‌ن و به هووه و قیقه‌قیشتن ڕه‌ورنه‌کانی ڕۆیم ڕاو ده‌نێن.

* * *

پێنجه‌م: دوای ئاشتنی ته‌رمی هه‌ردو شه‌هید ئه هه‌ڤۆشی سۆرگه‌ڕێی شه‌هیدان‌دا. هه‌ر ڕۆژێکا ئوتاسیه وردیله‌کانی ئوتاخانه به‌ره‌تاییه‌کان، به‌کوڕ و کچه‌وه، پڕن پڕن به‌یانیان و ئه‌ڕۆن بۆ لای ئه‌ڤواران، دوای ئه‌وا و بۆنی ده‌وامیان، ده‌هاننه سه‌ر مه‌زاری ئه‌و شه‌هیدانه و له جانتا خشڵه‌کانیان‌دا پارچه شیعری نوسراویان ده‌رده‌هێنا. که به ده‌نگی منداڵانه‌ی خۆیان ئوسیبویانن و له سه‌ر گۆڕی شه‌هیده‌کانیان داده‌نا. هه‌ست و ئه‌ستی منداڵانه‌ی خۆیان بێ به‌تین ده‌کرد. هه‌ر بۆیه سه‌رۆکۆڕی شه‌هیده‌کان به‌کیارچه نوسراوه شیعر و نوسین.

* * *

شه‌شه‌م: وێنه‌یه‌کی مه‌رنج ڕاکێشی تر ئه‌وه‌بو هه‌ر له ڕۆژی به‌که‌می خۆپیشاندانه‌وه. کاتێک به‌هێزی زۆر له فۆنابیسان له ڕوباره‌که ده‌به‌ڕیه‌وه و جیل و به‌رگه‌کانیان ته‌ر ده‌بو، هه‌ڵگی هه‌مو شه‌و کوچه و گه‌ڕه‌کانه ده‌رگه‌سه‌ای ماڵه‌کانیان شته سه‌ریش وهه‌مویان به‌جل و به‌رگی وشکه‌وه له به‌ر ماڵه‌کانیان ده‌وه‌ستان و جله‌کانیان ده‌گۆڕین چونکه ڕژیمی فاشی هیچ که‌سێکی دیبایه به‌رگی ته‌ڕی له‌به‌ر بایه له‌کۆڵان و جاده‌کانا ده‌یانگرت که ئه‌مه‌ش وێنه‌یه‌کی زیندویه له ئاماده‌یی هه‌ڵگه‌کۆ ڕایه‌ڕین

* * *

هاو نیشتمانانی ئه‌گوشه‌ر

داڵده‌ی شه‌و خۆپیشانده‌رانه بده‌ن که بیاوه‌کانی ڕژیم ڕاوبان ئه‌نێن، یارمه‌تیان بده‌ن تا به‌رده‌ست خواس هه‌گین بربنداره‌کانیان بشارنه‌وه‌و نیمارییان بگه‌ن، چونکه ڕۆڵه‌کانی خۆشانن، وله‌بیناوی داوکاریه ڕه‌واکانی خۆتانه‌دا ڕابه‌ڕبون.

بناغەکانی کولۆنیالیزم

نجمەدین فەتی عەبدوڵڵا

مەبەستی ئامانجەکە:

... ئامانجی ئەوەی تاکوتێنا هیچ باسێکی تایبەتی لەمەڕ ئەو ئێنەیە نەنووسراوە، وەهیچ ئەنجامێکی کردەوەیەکی زانستیانەی لەو بارەیەوە نەکراوە و ئامانجیشمان مەبەست بەئێستا، کوردستان لەو ڕووەوە کە پشتی بێ سەربەستێتی و بکرێتە مەرجاوەیەکی... بۆیە، بەناچاری پەنا دەبەینە بەر چەمکی گشتی (المفهوم العام) ئیستعمار لەڕوی ئابووری و سیاسی و مێژوییەوە، بەمەبەستی بەستنەوەی هێلە گشتییەکانی ئەو چەمکە بە واقیعی ئێستای بۆرجوازی دەسەڵاتدار و کوردستانەوە، لەلایەک، ئەوجا بەستنەوەی ئەو واقیعە بە ئێستای ئابووری سەرمایەداری ئیمپریالیزمەوە، بەمەبەستی گەیشتن بە ئەنجامێکی زانستیانەی پتەو.

بەو چەشنە، مەبەستێکی باسەکە لە گشتییەوە دەست پێ دەکات بەسەر و تایبەتی و هەڵبژێردراوی (استنباط) دا بڕوات. هەڵوێستەکان لەگەڵ ئەو گێشتەیەدا.

کەچی ئەمە ئەوە ناگەیەنێت تەنها مەبەستمان لێکۆڵینەوەکەدا بەکار هێنرا بێت، چونکە باس کردنی تایبەتمەندییەکانی (خصوصیات) ئابووری ئیمپراتۆر و بۆرجوازی دەسەڵاتدار، هەروەها کوردستان، خۆی لەخۆیدا باس کردنی (جزئیات)ەکە لەچوارچێوەیەکی گشتیدا، وەئەمساش بەو شێوەیەش نەبێت (جزء وکل)، (تایبەتی و گشتی)، بەبەکەوە ئەبەستێن وبابەکەش بەکاڵایەنی دەردەچێت، هەڵبەت ئەنجامەکانیش بەو پێیە ڕوونەکی کێشەکە دەگرێتەوە ئەکی هەیە.

کەواتە، کاتێک کە باسی بناغەی ئیمپریالیزمی بەکانی کۆڵۆنیالیزم دەکەین، و لەهەندێ شوێنیشدا درێژەی پێ دەدەین، ئەوە بیان دەگەڕێنەوە بۆ ناچاریەکانی (ضرورات) ڕەوتی بابەتەکە خۆی، یاخود کە بابەتی

---

* بەڵێ کە ئەم لێکۆڵینەوەیە مەبەستی بە کوردستان و کۆڵۆنیالیزم کەلەچەرخەکەدا وەڵامی پرسیارێکی دیاری کراو دەداتەوە: کوردستانی ئێستا (ی ئێران) کۆڵۆنی، نیمچە کۆڵۆنی، یاخود... هتد چیە؟

قۆناغەکانی سیاسەتی کۆلۆنیالی دەکەین لەجیهانـــدا، بەبەستەوەیە لەناوبردنی گێشتگە، بەڵکە زیاتر مەبەستی ڕوکردنەوە و دەستنیشان کردنی بنافە ئابووری ـ سیاسی ـ کۆمەڵایەتی و دیاردە مێژووییـــە سایەتییەکە.

* * *

ژوورگا : سەرەتا

ئـ ـەبارەت بەسەرهەڵدان و پەیدابوونی کۆلۆنیالیزم (الاستعمار) وەک سیاسەتێک، کەتیشکەکانەوەی ئاهاری یەکێ ئاسوری یە لە بنەڕەتیـــدا دەگەڕێنەوە بۆ مێژووەکی دێرین. تەنانەت لە کۆمەڵە کۆیلایەتیەکاندا وەک سیاسەتێک [ـەکۆڕیدابوو، بەڵکە [سیاسەتی دەستگرتن بەسەر ئارچەی ئردا ..... ، پێش سەرهەڵدانـــی سەرمایەداریش هەبوو. بەو جۆرەش کۆمەڵگای ڕۆمانی کەلەسەر بنەمای کۆیلایەتی دامەزرابوو، سیاسەتـــی دەستگرتنی بەسەر دەوروبەشـــتدا بەجێ دەهێڵا ..... (1)

ئـ ـەڵام لەمە قەوە ناگەیەنێـــت دیاردەو سیاسەتی ئیمپەریالیزم لەهەموو قۆناغێکی گەشەکردنی کۆمـــەڵدا شەنجامی یەکە ئاسوری یەو بێت و بۆیەکە مەبەستو ئامانج خرابێتە کارو بەکە لەشەنجامـــی هاوبەشیان لێ هاتبێتە دی، بەڵکە لەواقیعدا لەهەر قۆناغێکی کۆمەڵایەتـــی جیاوازدا، بەپێی پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانی ڕاڵ لەو کۆمەڵانەدا و بەپێی ئامانجی ئابووری ـ سیاسی جۆراوجۆری جیـــە دەسەڵاتدارەکـــان، شێوەو ناوەڕۆکا . هۆڕ لەنجامەکانی سیاسەتی ئیمپەریالیزم لە کۆڕاندا بووە .... بەوپێیە، بەکار هێنانـــی زاراوەی کۆلۆنیالیزم لەوجۆرەوە گشتیـــەدا، وبۆ دەستنیشان کردنی ئەو دیاردەیە، دەبێتە هۆی دروست بوونی هەڵەیەکی چەمکی، دوانـــە دوای ئەویش چاندنی هەڵەی تیۆری.

ئـ ـەوەی پێشتریش ئاماژەیپێکـــرا لێکۆڵینەوە لەبنەوبەگی گشتـــی دەربارەی ئیمپەریالیزم، لەبـــەر ئەوە جۆرەها جیاوازی بنەڕەتـــی نێوان بیردۆزە ئاسوری یەکـــان، بۆ نموونە دەبێتە ڕێگـــە یەکـــی بەئاڵ بۆ ئەوەی ڕاڵ لە جـــۆری بەراوردکردن لەنێوان ڕۆمای هەزن و بەریتانیای هەرن. تەنانەت ئەو سیاسەتە کۆلۆنیالیەی هەریەکەیان کەلەقۆناغی پێش ئیمپەریالیزمـــدا بەریا کراوە، جیاوازی یەکـــی بنەڕەتی هەیە لەگەڵ سیاسەتـــی سەرمایەداری (کۆلۆنیالی) (2)

ئـ ـا بۆ لەوەی قۆناغ بە قۆنـــاغ، چەمکی ئیمپەریالیزم ڕوون بکرێتەوەو بە پێی ئەو قۆناغانە بە جەوهەرێکـــی دیاریکراوەوە، بەبەستێنەوە، لەڕوی مێژووییەوە، بەم جۆرەی خوارەوە ئەو دیاردەیە دابەش دەکەین:

- کۆلۆنیالیزم لەسەردەمـــی کۆیلایەتیدا.
- کۆلۆنیالیزم لەسەردەمـــی دەرەبەگایەتیدا. چەرخەکانـــی ناوەڕاست.
- کۆلۆنیالیزم لەسەردەمـــی سەرهەڵدانی سەرمایەداریدا قۆناغی مۆرکانتی.
- کۆلۆنیالیزم لەسەردەمـــی سەرمایەداری مۆنۆپۆڵیدا. قۆناغی ئیمپەریالیزم.

کۆلۆنیالیزم لەسەردەمی کۆیلایەتیدا

بەریاکردنی سیاسەتی کۆلۆنیالی لەلایەن دەوڵەتێکی کۆیلایەتیـــەوە،

کە تێکەڵ بوو لە هێرشی سەربازی و داگیرکردن، تەفروتونا کردنی زیان (الحضارة) و خانەنشینەتی شوێنە زێڕ دەستەکان، ڕاگوێزانی هێزی کارکردنی مرۆیی، لەهەندێ کات و هۆکێشدا ڕاگوێزانی هەموو دانیشتوان و بەجێ هێشانی شێوازی نیشتەجێ کردن (الاستیطان)، بەربڵا کردنی قەو سیاسەتەی داوە:

١- لەبەر ئەوەی شێوەی بەرهەم هێنانی کۆیلایەتی لەسەر بنەمای جەوساندنەوەی چینایەتی کۆیلەکان دامەزرابوو، هەروەها لەبەر ئەوەی هێزی سەرەکی بەرهەم هێنان بریتی بوو لەهێزی کارکردنی کۆیلەکان تەنانەت لەبەر ئەوەی سامانی بە پێنج خاوەن کۆیلەکان وەدەوڵەتە کۆیلایەتیەکان بریتی بوو لەژمارەی کۆیلەکان ... بۆ بۆچوونێکی بنەڕەتی و میتۆدیکی بەربڵاکردنی سیاسەتی قیستعمار لەنوێدونێڕتربن شێوەکانیدا، سەپاندی و قەرتێکستن و ڕاگوێزان پاش بەدیل گرتنی دانیشتوان، بریتی بوو لە فراوان کردنی چەندایەتی (کمی) ژمارەی کۆیلەکان

وانەمەرجاوەی سەرەکی بۆ دروست کردن و بەتر کردنی کۆیلەکان لەروی چەندایەتی-ژمارەوە، و سەرچاوەی سەرەکی فراوان کردنی سامانی خاوەن کۆیلەکان و دەوڵەتە کۆیلایەتیەکان، بریتی بوو لەهێرش و تالان کردنی دەوڵەتەکانی دەوروبەت و بەدیل گرتنی دانیشتوانیان و لەپاشاندا کردنیان بە کۆیلە.

چاکترین نمونەی ئەو سیاسەتەی لەفکرکەمی دەوڵەتە کۆیلایەتیەکانی میزۆپۆتامیا (بین النهرین)ە بۆ بەردراوێکانیان. (گوێستانیەکان خانم سیمیر) ئەو دەوڵەتانەلەجەوهەردا دەوڵەتی کۆیلایەتی ناوەندی بوونە کە چەشنی بەرهەمهێنانی ئاسیەوی تیایاندا زاڵ بوو)، هەر وەکا دەیسا کۆنۆف دەڵێ: (هۆی بنەڕەتی لەفکر کەشیەکانی پاشماوانی سۆمەرو ئاکاد بۆ گوێستان زەمینەکان زۆرخۆی لەبەر گرتنی دیلەکان بووە) (٢)

٢- گەچی لەلایەکی ترەوە، لەبەر ئەوەی چاڵکی ئابووری سەرەکی لەو کۆمەڵگەیەدا بەرهەم هێنانی کشتوکاڵی وڵاتداری بووە، بەو پێیەش پێوەرێک لە پێوەرەکانی دەوڵەمەندی خاوەن کۆیلەکان و دەوڵەتە کۆیلایەتیەکان، بریتی بووە لە فراوانی زەوی وزاری کشتوکاڵی لەگەڵ ئەوارەی ئازەڵ بەرچاوەکان. وانە، هەبەستێکی تری بەجێ هێنانی سیاسەتی کۆلۆنیالی-تالان کردنی بەرهەمی کشتوکاڵی وڵاتەکان بووە، بەمانای کشتوکاڵی ئامادەو مەرو مالات.

ئەمەش بەواتایەکی تر ئەوە دەگەیەنێت کەبەکێک لە ئامانجە سەرەکیەکانی بەربڵاکردنی سیاسەتی کۆلۆنیالی بریتی بوو لەدەستگرتن بەسەر زیادەبەرهەمی کۆمەڵایەتیی (فائض الانتاج الاجتماعی) (٤) دەوڵەت و کۆمەڵە دراوسێکانی دەوڵەتە کۆیلایەتیەبەهێزەکان.

بۆیە مەبەستی هێزوویی لەشکر کەشی ئاموری وبابلیەکان (هەروەها بۆتانی و ڕۆمانیەکانیش) بۆ سەر دراوسێکانیان (زۆر قرتالان کردن و بردنی مەرو مالات و دیل گرتن و

بردن بوو...) (۵).

۳- بەڵام لەهەندێ کات وشوێندا، لەو سەردەمانەدا، هەیانەتی سەرۆکی دەوڵەتانی زەوی، دەستگرتن بەسەر سەرچاوەی کاسزاکاندا (زێڕ، فاسفۆر، مس، ...هتد)، یاخودەستبەسەر (وەکو قەرزکردن) و گواستنەوە و کارکردن)...هتد، هۆیەکی سەرەکی بایەخدەرێکی تر بووە بۆ بەربڵاکردنی سیاسەتی کۆلۆنیالی(۶) وشنەی سەرچاوەیەکی گرنگ بووە بۆ فراوانکردنی قەرزەکانی بەرهەمهێنان. بایەخەکەش بەرەبەندنەسی دەوری کۆمەڵایەتی دەزگای دەوڵەت وفراوان بوونی سوپای دەوڵەتەکۆلایەتیەکان لەڕوی جەندایەتی وچۆنایەتیەوە (لەکتێکا وڕێکخستن)، زۆرزۆر خەرجی ئەو دەزگا جیاوازانە پتر دەبوون، سەرەڕای فراوان بوونسی هەرچی تایبەتی دەسەڵاتدارەکان (تایبەتی بۆ کەسایەتی...هتد)لە لەقەبجای سیاسەتی کۆلۆنیالی داگیرکردن و تاڵان کردن، بەشێکی زۆری ئەو خەرجیانەی پێ دەکردەوە، ۵- هۆڕش بردن پێش بەرگری کردن، واتە لەقەبجای زۆرانباری تونندو تیژی نێوان کیشوەرە کۆلایەتیەکان خۆیان، و لەنێوان ئەوان وکۆمەڵە دواکەوتوەکانیش (بەجەختی زۆمانی و بەربەرەکان، دەوڵەتە کۆلایەتیەکانی سەبینالنهریەن و کوشتنی مەسیحیەکان...هتد)، لەو دەوڵەتانە، پێش لەوەی هێرش بێنێتە سەرباز (کەلەزۆربەی کاتدا تێکشکاندن و هەڵوەشاندنەوەی ئەو دەوڵەتانەی لەسەر هاتوتە دی) خوبان دەستبەسەر کردوە بەمەبەستی بردن و لەناو دانی دەوڵەتە دراوسێکانیان (۷).

کۆلۆنیالیزم لەسەردەمی دەزگایەنێدا

ئاشکرایە کە سیفەتی سەرەکی و جەوهەری سیستەمی دەزگایەتی بریتییە لەبەرهەمهێنانی سەمەستی (الاکتفاء الذاتی)، هەرچی زیادە بەرهەمی کۆمەڵایەتییە لەو سیستەمە قابیلیانەدا، رابستەوخۆ لەلایەن دەزگایەکانەوە دەقۆزرێتەوە و دەستیان بەسەردا دەگیرێ.

کەواتە سیاسەتی کۆلۆنیالی و دەستگرتن بەسەر خاکی دەوروبەرێکدا لەلایەن دەوڵەتێکی قیودالییەوە... باتی چی؟ واتە خۆی ساوەکی (داخل) وپالپێوەنەری بنەڕەتی بۆ بەربڵا کردنی ئەو سیاسەتە خۆی لە چیدا دەبینێ؟ لەوەڵامدا دەڵێین فراوان بوونی هەرچی دەوڵەتە قیودالیەکان بەتایبەتی هەرچیەک بەربازیەکان.

هەڵبەتە هۆی بابەتی بوونی دەوڵەت، وەک قامرازێکی مەرکوشبەری چینایەتی، لەو جۆرە کۆمەڵانەدا، دەگەڕێتەوە بۆ بوونی چینی دەسەڵاتدار، واتە قیودالەکان، کەبەبێ بوونی بەرژەوەندی قامرازی چینی دەسەڵاتدار، واتە قیودالەکان، کەبەبێ بوونی بەرگری کردن لەهێرش و بەڵامار دەوری دەرەکییەکان، بەردەوام کەمتر کردنەوەی تاکوکێی نێوان دەرەبەگەکان خۆیان.

بێگومان دەوڵەتی مەرکەزی قیودالی، وەک هەمو دەزگایەکسی دەوڵەتی تر، بۆ بەجێ هێنانی ئەرکەکانی، پێش هەمو شتێک پێویستی بەوە هەیە بەناچاری لسە چالاکی بەرهەمهێنان دانەبڕێت، بۆ ئەوەی تەنها ئەرکەدیارێکراوەکەی خۆی بەجێ بهێنێت، کەبەر چەشنەش دەبێتە بەشێکی بەرخۆر (مستهلک) لە بەخۆر، واتە پێویستی بەوە دەبێت کەبەخێر کرێت، کەئەویش لەڕێگەی

دەست گرتن بەسەر بەشێکی لەرەنجی
بەرهەمهێنەران بەگشتی دێتە دی.
واتە سەرچاوەیەکی لەسەرچاوەی
خەرجیەکانی دەوڵەت، زیادەبوونی
کۆمەڵایەتی ناوخۆییە کە لەرێگەی
دەردەکە کەوردو بچوکەکانەوە بە
دەوڵەتدەدرا، تەنانەت لەزۆر
شوێنداو (اقطاعیات) ئەی
خۆیەوە، یەکجا تەنها یارمەتی
نابووری دەوڵەتیان داوە، بگرە
بەرپرسیان پێنکەش کردوە، لەوپێش
بە حوکمی ئەوەی ئەو دەزگایە لە
بنەڕەتدا لە خزمەتی خۆیاندا بوە.

کەچی لەگەڵ فراوان بوونی
خەرجیەکانی دەوڵەتی قیودالیەکان،
بە تایبەتی خەرجیی بەرپرسیەکان
وای لێهاتبوو تاوێرێیەکان
بەش نەکەن و پەنا بەرنە بەر
سەرچاوەیەکی ئیرادی کەخۆی لە
سیاسەتی کۆلۆنیالیدا دەیبینیەوە
کەلێی جگە لەدەوڵەتی ناوەندیەکان
کەسەربەرشتی بەجێ هێنانی قەرز
سیاسەتەکان دەکرد، دەربەکەسد
گەورەو بچوکەکانیش بەشکێرمان لێ
دەکردو بەخداری کارێکەرانەیان
دەکرد، چونکە لەدەرکەتنیاندا
هێزی کەم بوونەوەی ئەو باجانەی لە
ئەستۆی خۆیاندایە.

چاکەتریش نمونەی ئەو جەنگەرە
بەرامبەر شیخ مارێنەش، لە
قۆناغی قیودالیدا، جەنگی عاج
بەرستانی (الحروب الطلیبیە)
ئەوروپاییەکانە بۆ سەر ئاوچەی
شام بەگشتی، لەسەدەی نۆزەمی
زایینیەوە، کەلە بنەڕەتدا جەنگی
دەرەبەگ و ئارادەکان بوو بۆ سەر
ئەو ناوچانە. هەڵبەت جەنگە
بەردەوامەکانی نێوان دەوڵەتی
عوسمانی وفارسەکان، هەمان بنەماو
پاڵنەرەندر وئەنجامی هەبووە.

کۆلۆنیالیزم لەسەدەی رابەرینی بارگانیدا

لەگەڵ فراوان بوونی جوڵانەوەی بازرگانیدا
لە نێوان ئەوروپا و کیشوەرەکانی
دنیا ـ ئەمریکا و ئۆزیانیەوەی
ئەمریکا، کۆڵۆنیالیزمی چۆنایەتی بەسەر
هەوهەرو بەستەکانی کۆڵۆنیالیزم
جاران، کەلەئەنجامدا کارێگەری لەسەر
خۆی کردە سەر ژیانی گەشەکردنی
هێزەکانی بەرهەمهێنان، لەبانگەشە
گەشەکردنی بەبوونەبەکانی بەرهەم
هێنان.

هەڵبەت بەرەبەرەی خۆڵاوبوونەوەی
بازرگانی کردن بەکۆیلە (لەئەفریقیا)
و نێگاوبێگ دانی ئارستانیەتی
کۆمەڵگا هیندیەکانی ئەمریکا و
ئەمەریکای لاتین ئەنجامەکانی
ئیمپراتۆریەتی شیمیا نساوبرتوگالدو،
کەوجا خواروی ئاسیا، بەتایبەتی
هیندستان، تا دەگاتە خواروی رۆژ
هەڵاتو رۆژهەڵاتی ئاسیا، دیاردەی
پێ لەکارەباتی قۆناغی نۆپەسپ
سیاسەتی کۆڵۆنیالیزم لەسەردەمی
رابەرینی بازرگانیدا، کەلەمەدەی
پانزەهەمەوە دەستی پێ کردوە و
گرینگترین ئامانجی ئەو سیاسەتەش
لەروی ئابوریەوە، هەروەها لەروی
سیتراتیژیەوە، بریتیبوە لەکەڵکە
کردنی ئامانج... واتە سیاسەتی
کۆڵۆنیالیزمی سەرچاوەیەکی مەزەکسی
کەلەکە کردنی سەرمایە (الترا کم
البدائی) بوە (۹) (۲).

بەواتایەکی تر (سیستەمی
کۆڵۆنیالی بەکمک بوە لەپەسەڵ
پێکهێنەرەکانی ـ دوافجـ کردەی
ـ عملیە ـ کەلەکە بوونی سەرمایە
کەبوە هۆی کۆ کردنەوەی ئامانجی
بەچکار فراوان لەدەستی سورجوازی
ئەوروپیدا، وەکا پێویستیی و
ناچاریەک بۆ رێکخستنی بەرهەم

هێنانی سەرمایەداری گەورە) [11] [12]

هەرچی هۆ ناوەخۆییەکانی بەربڵاوکردنی ئەو سیاسەتەیە ، لەپاڵ ئەمانەدا دەگەڕێتەوە بۆ گەشەکردنی هێزەکانی بەرهەمهێنان، کەهێزی لەم دیاردە میژوییانەدا دەنوێنێ :

١- جیاوازییەکی بەرهەمهێنانی بنەڕەتی (الانتاج الحرفی) لە بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی و گوند بوونەوەی لەئارەکاندا . بۆکرێن ئەو جیاوازییەیە لەرابردوودا دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی کۆیلایەتی[13] کەچی لەو سەردەمانەدا ، ئەناسەت لە قۆناغی فیودالیدا ، بەرهەمهێنانی بنەڕەتی ، وەک چالاکییەکی ئابووری، بەشێکا بوو لە کۆمەڵی کشتوکاڵی ولەخزمەتی ئەوداسووەو تەنها بەمەبەستی (الاکتفاء الذاتی) ئەو کۆیلەڵانە سەرەمی هێنابوونیدی [14] .

گەچی لێرەدا ، وانەلەو قۆناغەی سەرەتایی‌یەی سەرمایەداریدا ، بەرهەمهێنانی بنەڕەتی ، دوەتی - مۆرکی(طابع) ئەبەرهەمهێنانی شەکی(الانتاج السلعی) بەخۆیەوە بینیوە بەمەبەستی بازاڕو فرۆشتن و قازانج لە پاڵەی بەکەمدا . نەک بەمەبەستی (الاکتفاء الذاتی) هێنرابێتە بەرهەم هەڵبەت هەر لێرەشدا . لەئەنجامی ئەوجیاوازییەوە ، هێزەکانی بەرهەمهێنان (تەنانەت لە جوارچێوەی هەمان پەیوەندی کۆنی بەرهەمهێنانیشدا - پەیوەندیەکانی دەرەبەگایەتی) هەربەمەتر دەبن لەروی گەشەکردن و بەرەو پێشەوە هەرونداً . ئەو هەر بەستبەش ، لەدەرئەنجامدا ، هۆی سەرەکی بەیدا بوون و گەشە کردنی قۆناغی مانیفاکتۆرە بەسووە وەک بناغەیەک بۆ قۆناغی پیشەسازی

٢- کەچی لەلایەکی ترەوە ، لەسەر ئەنجامی ئەو جیاوازییەوە هەر بوونەوەیەکی بازرگانی ناوخۆیی بێتر کەوتە چاڵەو بازارەکان بەرەو فراوان بوون هەنگاویان دەنا ، تاڕادەیەکی زۆریش ئەمەش ئەنجامی بەرهەمهێنانی بەکاڵا بوونی ڕوویان گۆڕا و بەرەو قۆناغی فیودالیی چوون بەڵام بازرگانی بۆ خۆی بازرگانی وبەمشێوەیەی ناوچە فیودالییەکان بەیەکەوە .

٣- ئەئەنجامی ئەو گۆڕانکارییە میژوویی‌یانەی[15] و [16] ئەوە ، گرنگترین گۆڕانکاری وسەرەتای کردەیەکی میژوویی مەزن هات گۆڕێ. ئەویش کەلەکە بوونی سەرەتایی‌یە

٤- بەڵام :

٤/١ سەرمایەداری گەشەکردنی هێزەکانی بەرهەمهێنان - واتەکەمی قەوارەی بەرهەمی هێنانی شەکی.

٤/٢ فراوان بوونی بازار - واتە زیاد بوونی خواستی (طلب).

٤/٣ پتر بوونی خەرجیەکانی‌یەوڵەت بەتایبەتی خواستی کەماڵیات لەسەر لایەن باشاو ئاراستەو بەردەکانەوە .

٤/٤ کەمی هێزی کارکردنی مرۆیی [17] (لەئەنجامی کەمبوونەوەی بازرگانی کۆیلە بەیدا بوون)

٤/٥ قەوارەی تەنکی گەلەکە بوون زەمی بەرەتایی و قازانجی بازرگانی ناوخۆیی بەخۆی قەوارە تەسکەکانی بەرهەمهێنانەوە .

هەروەها ئەو دیاردانەی بوونە هۆی سەر هەڵدانی گەران و پشکنینی بەدوای سەرچاوەیەکی گرنگتر، فراوانتر، بۆ ئەوەی بتوانێ سەرچاوەیەکی ئامادەی ئەوتۆ ، کەتەنها پێویستی بەهێزێکی سەربازی وڕواڵەتی گوشین و سڕین وتاڵان کردن هەبێت تاکەلەکە بوونی لێ بکەن دیاردەی هاوبەت

جەوهەری سیاسەتی کۆلۆنیالیستی لە ئۆپاغەدا خۆی لەو مەسەلەیەدا دەبینێتەوە.

* * *

کەوابێ:

١- کەلەکەکردنی کەرەستەخاوەلیەکان (المواد الاولیة)،

٢- دەستگرتن بەسەر هێزی ماڵتوویدا - هەرچەکار - هەرچەبا.

٣- دۆزینەوەی مەرجاوەیەکی دەردکی بۆ هێزی کارکردنی هەرزان - بازرگانی کۆیلە، واتە گۆڕینی فەرمێسیا بەرەو ژێر دەستەیەک بۆ راوکردنی رەشەکان! (؟)

٤- مەرجاوەی ئەوەکە پێویستەکسان (بنەبڕ، بەهارات، قاوە، چای، بەکر، تلیاکە، کوتاڵ - لەعبندوچین جونگە بیشەی، دەستی لەدو دووشوێنەدا پێکەوەژیوو بوون - کۆیلە، ئەوی، کەبالیات - وەکو بۆن، توخمەیات ... خەڵکی جۆراوجۆر... هەستەدار و مەردناکانی دەست گرتن بەسەر هێندستانی رۆژهەڵاتبوونتان کردنی هەرزەها بنبڕکردن و ریشە کێشکردنی داسیڤیلیزاسیۆنی ئاوەڵەسی و کوتمن و بڕیەبان،

هەموو ئەوانە (مەرتنا و سەرەبەیانی جەرخی بەرهەم هێنانی مەرمایەداری بە، کەو کردە هەوڵانا بەش، لەراستیدا خرخمە سەرەکیەکانی کەلەکە بوونی مەرمایەی بوونە (؟)

* * *

مەرسەبەو ئەنجامەی مەبەجێ هێنانی سیاسەتی کۆلۆنیالیستی بوونەکەوە، لەمەردەمی رابەرینی بازرگانیدا مێژووییە:

١- کەلەکە بوونی سەرەتایی مەرمایە هەرچی قەم کردەبەشە. لەرەوتی گەشە کردنیدا، دەبێتە هۆی هاتنەدی چەندین مەبارەی تر، کە نیشانەی بەرەمەدنی بەبوونەبەکانی بەرهەم هێنانی مەرمایەداریین:

١/١ پتر بوونی خوێنی، بەمایەیەتی خواستنی شەقی بەکارهێنان. لەسەر ماوەی وڵاتە کۆلۆنیالیەکان، لەئەنجامی فراوان بوونی سیستەرمایەیەتی و بەرهەمایەی لەدەرەوە دەهێنرا (لەوڵاتە کۆلۆنیەکانەوە) سەری بازاڕە ناوخۆییەکانی نەدەکرد، مەربارێ کەوەی بەرهەم هێنانی ناوخۆیش لەناستێکی نزم دا بوو. بەر پێویستەکەو نیازەیەکی بوە هۆیەکی بابەتی وناچاری بەکسی قابوورێ (ضرورة) لاقتصادیة) بۆ بەرەمەندنی هێزەکانی بەرهەم هێنان

٢/١ کەچی لەلایەکی ترەوە، پتر بوونی سەرمایەی بازرگانی کە وەبەرنەهێنرابێ بەرای مەبووسی پالپشتی بۆ قازانجەبازرگانیەکان لەبازاڕ نەجامی زیادبونە (١/١) دا بونە هۆی ناچاری گواستنەوەی مەرمایەی بازرگانی بۆ مەرمایەی بیشەسازی، هەلبەتە کەو گواستنەوەیە لەپاڵ کەرەی پێویستی سەکەلەکە بوونی سەرەتایی مەبە، لەهەمان کاتیدا، وەک گرنەیەکی بابەتی، پێویستی بە هێزێکی کارکردنی مرۆیی بەمەرجێکا کەو هێزە بەیەکجارەکی لەجاوەڕێکی قابیرەکانی بەرهەم هێنان دابڕابێ. گومان لەوەدا نیە کەکەو هێزەلە راستیدا لەلادێکاندا نیشتەجێ بوون و لەچاوەڕێیەوەی بەبوونەبەکانی بەرهەم هێنانی فیودالیدا گیریان خواردبوو. مەرهەمان کەو بەبوونەبیانەش رێگری مێژوویی بوون لەگەشە کردنیان بەهای رزگار بوونیان لەو بوونەبیانە بەرەو بەبوونەی بەکانی مەرمایەداری.

٣/١ قالێرەوە، بەناچاری

کەلەکە بوونی سەرمایەداری وزەمینە خۆش بوون بۆ سەرهەلدانی قۆناغی پیشەسازی لە سیستەمی سەرمایەداریدا

ئەمەوو کە وە بارەت بەساوەوەی وڵاتە کۆلۆنیالیستەکان، هەرچی وڵاتە کۆلۆنیەکانیشە، سەرەرای کوشتن و بڕین و بەدیل کردن و لەناودانی ئینتیشوان، هەڵوەشاندنەوەی ساسماندە (البنیە) تابوریەکان و دەستکێڕەدانی بنیوەندەکانی سەرهەمهێنان، گرنگترین هەنجامی بەرچاوی هێدانی سیاسەتی کۆلۆنیالیستی، دروستی بوو لە گواستنەوەی زیادە سەرهەمی کۆمەڵایەتی - هۆڵزوویی بەرەو وڵاتە ئەورووپیەکان، کەبەو جۆرەش گەورەترین ڕیان بەو کۆمەڵانە گەیشتبوو لەڕوی ڕووەتی گەدەکردنی دەوڵەمەندبوون و شێواندنی ئەو گەشە کردنە، کەتاکەت تەنها (لەسایەی زیادە هەلی هۆڵزوییەوە، دوانرا هەڵوەشێنرا وبەشەسازی بگەیەنرێ(۴)

ماویەتی

تێبینییەکان

(۱) لینین - الامبریالیە اعلی مراحل الراسمالیە، دار التقدم، موسکوی، د.ت

(۲) لینین - نفس المصدر ص ۱۱۰

(۳) دیاکونوف - میدیا، کۆمەڵگەی ئەو سەردەمەی بوورهان قانع، چاپی یەکەم، بەغدا ۱۹۷۸، ل ۱۸۲

(٤) زیادە بەرهەمی کۆمەڵایەتی، دیاردەیەکی کۆمەڵگای دوای قۆناغی سەرەتایی - کۆمۆنە بەتیەرە و لە کۆمەڵە جیاوازەتیەکاندا زیاتر دەردەکەوێت کەچیتە دەسەڵاتدارەکان دەستیان بەسەردا دەگرن ولەهەنجامدا بێتە بەرەو دەوڵەمەند بوون دەچێ مەلیەت هۆڵەکی هۆڵزوویی - بابەتی پەیدا بوونی چینەکان و ناکۆکی چینایەتی دەگەڕێنەوە بۆ زیادە بەرهەمی کۆمەڵایەتی، کەلەقەناعی گەشە کردنی هۆڵەکانی بەرهەمهێنان و داپەڵکردنی کەسانی کۆمەڵایەتی وچیاسوونەوەی هێزانەوە دروست دەبێ. بۆیە ئەم قەناعەوە ناگەیەنێت کۆمەڵ (یەکگرتوو) هەروەی نێر سێکس وهەرچی بێگانەیەکگرتنی هاتبێتە دەرو بۆیە زیادە بەرهەم هەبوونە، بەڵکە لەراقیعدا ئەوە دەگەیەنێت کە پێنە دەسەڵاتدارەکان وانە خاوەنانی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان، لەرکی هێزەرەبەرو ڕەنگەوە، و دە لەرکی دەمەکانی سیاسیەوە، دەست بەسەر بەشەسی هەرە زۆری بەرهەمی کۆمەڵایەتیدا دەگرن، هەرچی بەرهەمهێنەرانن، تەنها بابی (مەرەمەز) بۆ دەمێنێتەوە....

(۵) آ - دیاکۆنۆف، هەمان سەرچاوە ل ۲۲۹

بد الاقتصاد السیاسی، مجموعة من العلماء السوفیات، ترجمة بدر الدین السباعی ط۲، بیروت ۱۹۷۲، المجلد الاول ص ۱۱۵ - ۱۱۷

(٦) دیاکۆنۆف، هەمان سەرچاوە ل ۲٤۰ - ۲٤۱

(۷) سەبارەت بە شێوازەکانی بەجێ هێشتنی سیاسەتی کۆلۆنیالی لەلایەن سەرمایەدارە، لەکۆتایی دەمفەسلدا دەگەڕێنەوە سەری.

(۸) دەنوورەدینەلکە، فائض القیمة النسبی، منشور فی مجلة دراسات عربیة، العدد (۵) السنة ۱۵/آزار ۱۹۷۹

(۹) شکرانبە کەلەکە بوونی سەرمایەی جیاوازی تەواوی لەگەڵ بەکەمین کەلەکە بوونداد (الشراکم الاولی) هەیە، چونکە لەمیان لەهەنجامی کەلەکە کردنی زیادە بەهاوە دروست دەبێ، کەویش دوای وەبەرهێنانی (الاستثمار) سەرمایەی پیشەسازی هەرچی کەلەکە بوونی سەرەتاییە.

ئەگەنجامی بەرهەم هێنانی پیشەسازی و ئەمەکیەوە دروست نابێ، بەڵکە لەبنەڕەتدا لەڕێگەی قازانجی بازرگانییەوە دێتە دەرەوە، چ لە ڕێگەی بازرگانی ناوخۆییەوە بێت یان لە ڕێگەی بازرگانی دەرەکییەوە.

(١٠) ئا. کارل ماركس، فی الاستعمار دار التقدم ـ موسکو، ص ١٥١

ب. کارل ماركس، راس المال المجلد الثالث من الكتاب الاول، الفصل(٢٤) (التجمع الاولي ترجمة الدكتور محمد الفراوي، دار الهدى بيروت، بلا ص (٢٨١ـ ٢٤٥)

جـ. انور عبد الملك، نفس المصدر (لێرەدا لەجیاتی کەلەکە بوونی سەرمایەی زیادە بەرهەمی مێژوویی، فائض القيمة التاريخي بەکارهێناوە)

(١١) کارل ماركس، فردريك انجلس في الاستعمار، ص ١٩٧ـ الهامش(١)

(١٢) هەڵبەت مەرجێکی مێژوویی گۆڕانی سەرمایەی بازرگانی بەرەو سەرمایەی پیشەسازی بریتییە لەوەی کە بووبێ سەرچاوەی لێکدانەوە لەگەڵ هێزی کارکردنی مرۆیی دا، زیادەبەها دروست دەبێ، کەلەمەش جەوهەری شێوەی بەرهەم هێنانی سەرمایەداریە (لە قوناغە پیشەسازیەکەیدا).

(١٣) دەڵێین جیا بوونەوەی بەرهەم هێنانی پیشەیی تەک دابەش کردنی چونکە دابەش کردنی کاری کۆمەڵایەتی لە نێوان کشتوکاڵی و پیشەیی دا زۆر لەرەو بەر دەبێتەوە. بڕوانە نێبینی(١٤)

(١٤) بەکەم دابەش کردنی کاری کۆمەڵایەتی لەمێژوودا بریتییە لە جیا بوونەوەی بەرهەم هێنانی کشتوکاڵی وبەرهەم هێنانی ئاژەڵداری دووەمیان بریتییە لەدابەش کردنی کاری کۆمەڵایەتی لە نێوان پیشەیی و کشتوکاڵیدا.

(١٥) ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کە بەرهەمهێنانی پیشەیی بەصیغەی چۆرێکی سەربەستی بازاڕوفرۆشتن و قازانج نەبووبێ، چونکە ئەودیاردەیە لە کۆمەڵگە کۆیلایەتیەکاندا هەبووە. بەڵام بە شێوەیەکی تەسک و وەکا باشکۆیەک بۆ بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی .... تەنانەت بەسەر و شێوەیەش کەهەبووە، بەشێکی کەمی بەرهەمهێنانی پیشەیی پێک هێناوە، دەنا لەبنەڕەتدا بەمەبەستی (الاكتفاء الذاتي) بووە نەکا بۆ بازاڕ.

(١٦) بەدوای ڕێگە گرتنی بەرەوپێشەچوونی بەرهەمهێنانی دەرەبەگایەتی لەگەشە کردنی هێزەکانی بەرهەم هێنان.

(١٧) ماركس ـ انجلس، في الاستعمار دار التقدم موسکو ص ١٥١ کۆنسپکتا ماركس، راس المال، الفصل الرابع والعشرون من الكتاب الاول.

(١٨) ماركس انجلس، نفس المصدر ص ١٥١

(١٩) ئاشکرایە کەبەکشتی بازاڕی ناوخۆیی ـ ئەگەوەبی لەو وڵاتانەدا هەبێکی نزی گەورەی ناکۆکیە تونسد و تیژە بووە، کەلەخۆیدا قۆناغێکی بورجوازی بووە هەر وەک چۆن ئەنجامێکی دیموکراتیش بووە.

(٢٠) د. انور عبد الملك، نفس المصدر

بەیانامەی سەرکردایەتی ی ن.ک دەربارەی ڕابەرینی خەڵکی کوردستان

هاوڕێیەتیمانی بەڕێز!

لە ڕۆژی ١٩٨٢/٤/٢٤ەوە کاتێکا کە هەڵگیرسانی شاڕی فەڵاوجە لە سالڕۆژی شەهیدانی هێرشە درندانەکەی ساڵی ١٩٧٤دا بەدی دێ و کارەساتە خوێناوییەیان بەسەر دەهێنێ، خاکرێ شەوبەکانی هێڵەڕی سەدامەوەکانی هەڵادێ، بۆ چاو شکاندنی ڕۆژنامەنووسیان سەرلەنوێ شەقامەکانی شاری فەڵاوجەیان بە خوێنی خانمە بەڕێزەکانی گەلەکەمان سوور کردەوە...

ئەم کارەساتە دڕندانەیە ئەگەر هەر خەڵکی نەنوقاند و چەساوەی نەترسانەدن، بەڵگو بوو بە هۆی شەقبەندەوەی بوورکانی خەڵک و ڕق و قینە پیرۆزەی کە چەند ساڵە لە دەروونی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانەوە، دژی ڕەژیمی جەڵادی سەدامی داگیرکەر کۆ بووەتەوە فەرمانیەوە. وەبۆ هاوەڵانی و هاوڕێیانی لەگەڵ خەڵکی قارەمانی فەڵاوجە و بۆ پشتیوانی لە هاوار ڕەواکانیان نامێنێتەوە بەرامبەر کۆکراوەی ئۆردوگا و ڕاپەڕینە ملیۆنەکانی زاراوە و بڕیارێکی وا

سووان و بەستەمێنن نیشتمانپارێزانی هەڵەبجە و ڕانیە و چوارقورنە و سلێمانی و هەولێر و جەندین شار و ئۆرەوگای تر کەوتنە خۆپیشاندان و مانگرتن و ڕاپەڕین و بەگژدا چوونەوەی ڕژێم و دەزگا داگیرکەرەوەکەی.

ئەگەرچی داروودەستەی قاسمی حەسەن لەسەر پێڕەوی هەمیشەیی بە فاکتۆر و فاسیۆ وەڵامی خەڵکی دایەوە و دەیان هاوڕێیەمانیان لەخۆیان دا گەوزاند. بەڵام نەیتوانی بەری لێتاوی تووڕەیی جەماوەر بگرێ و لە ڕۆژی ٢٤/٤ەوە تا ئێستا جوڵانەوەی سەرەڕۆکانی بەستێنەوەی جۆراوجۆری مانگرتن و خۆپیشاندان و ڕاپەڕین بەکاڵەدوای بەکاڵە جۆرێکی نەبیناوە لە چەندین شاری گەورە و بچوک و لە چەندین ئۆردوگا و شوێنی جیاجیا، لەناو هەموو ڕەگەزێکدا، لەباو چین و توێژە جیاجیاکانی خەڵکدا بەبێ گوێدانە دڕی و دڕندایەتی دوژمن هەستەر بەردەوامە.

هاوڕێیەتیمانی بەڕێز!

خەباتی گەلەکەمان دژی دەسەڵاتی دەزگا داگیرکەرە فاشستیەکەی سەدام

لە کوردستاندا بێ ناوەند
نۆنا فێکی نوێوە، کە ڕۆژهەڵاتی
ناوەڕاستەی نوێی خولقاندووە.

لەپاش چەند ساڵ خەباتی سیاسی
ـ چەکدار لە شاخەکانی کوردستان
و لەپاش چەند ساڵ خەباتی سیاسی
ژمارەیەکی نە شارەکانی کوردستان
دا لە هەڵو مەرجێکی سەخت و
نالەباری نابەرامبەریی سەرانسەری
هێزەکانی کەلەکەمان و دوژمنی
داگیرکەردا، وا جوڵانەوەی شۆڕش
گێڕایەی کەلەکەمان لە هەنار و
ناوەندگا و دێهاتەکاندا لە هەڵو
مەرجێکی نوێی لەبار و گونجاودا
بێ خەبات نۆنا فێکی نوێی تێ
ناوەتاوە، کە سەرەتای وەرچەرخانێکی
گرنگە لە خەباتی کەلەکەماندا.

سەرەتای گورانی تەراوی هێزەکانە
بە هاوتەریبی کەلەکەمان و بەرزبوونی
دوژمنەکانی.

سەرەتای هەڵسانەوەی بە تەوژمی
مەماوەری گەل و تەقینەوەی وزەی
ناوەڕاستەی لەبن نەهاتوویی.

سەرەتای پێکەوە جوڵانی خەباتی
شاخ و خەباتی شار.

سەرەتای پێکەوە جوڵانی خەباتی
سیاسی و مەدەنی چەکدارە لە شار
و لە لادێ.

سەرەتای پێکەوە گرێ دانی خەباتی
نیهێنی و خەباتی ئاشکرایە.

سەرەتای پێکەوە گرێ دانی خەباتی
ڕێکخراوەیی جەنگاوەر و خەڵکی
جەماوەریی سەرپێکوە.

لەپاش چەند ساڵ شێرهاب و گەرمیان
و ناوچان و دەربەندیخان و کۆیە و
بەرین، لەپاش هەوەی کە گەلی
عێراق بەگشتی و گەلی کورد
بەتایبەتی هەزاران روکەی خەباتی
نەپێناوی عێراقێکی دیموکرات و
کوردستانێکی فۆتۆنۆم، لە خەباتی
ڕۆژهەڵاتەدا، لە ڕیزەکانی
هێزەکانی سەدام بازار و هەڵکەوتەی
ناوەڕاستەدا، وەک سەربازانی
بەزۆری چەکدارانەدا بەخت کرد،
لە کاتێکدا کە ڕژێمی سەدام لە
هەرەتی هێز و توانای دایە، وا
نیشانی لەکاتێکدا کە بێ ناوەندە
فۆنانی سۆپاچان و گەندەڵی بەرز و
هەڵتەکین و لاوازی، دەیان هەزار
کەس لە خەڵکی خاوەن و خۆڕ وگەناکان
بەدەستی ڕووبەڕووی ڕاکەوەستن و
بزوتنەوەیەکی بەرینەکانی خۆڕش
گێڕانە و هەماوەریی فراوان، دژی
شێرهاب و سەرکوتکردن و کوشتن و
گرتن و لێهاتەکردن، دژی ڕەفتاری
ماشێنی و بوڵانەوەن ڕەگەزپەرستانە،
لە پێناوی دیموکراسی و ئازادی و
سەرفرازیدا، دەستپێ کەکەن...

کەوتی ئەنفال... نەبوونەکەی بوی بە
لێ پاسی نەتەوەکەمان دا...
کەی جەماوەری خەڵکی کوردستان
کەی گرێکاران و خوێندکاران
کەی ماموستایان و خەباتگێران
کەی مەلا ڕۆشنبیرەکان
کەی کاسبکار و دوکەندار و
بازرگانەکان
کەی ئوتابیران و خوێندکاران
کەی عەشیرەتە نیشتمانپەروەکان
کەی دایکە و خوشکی شەهیدان
کەی ئاخرەتانی سەربەرز
کەی باوکانی بریندار و کوڕی جەرگسوتاو
کەی کەس و کاری گیراو و دوورخراوە
و دەربەدەرەکان
کەی خێزان و کەس و کاری شەهیدان
کەی جوتیارانی لەخاکی خاوەنبیران
دەرکراو
کەی نوێنەرانی پەکانی شەهید و
تەرحیل و بەزۆر کۆچ پێکراوی ڕوخساری
کوردستان

کۆ هەیە، لەم زیندانە بان و

بەرینە و لەم شەکەتبەدا گەورەیە
دا کە ناوی میراتە نەدەبی بازار و
قیبلەنامە و هەورووشتەمی دا ڕووەستەی
صدامی هوێشرێتر دەرباز بوبێ ؟
زوڵمورۆری بێ شەندازەی ئێستەم
ئاقبەت فاشیزمیە ڕەگەزپەرەست
کرێی سواردووە ؟ کام ئاقم و کام هاڕ
و کام گەرەگ و کام کوڵان و کام
عەزان و کام هاووڵاتی لەژێر سایەی
حوکمی خوێناوی گەمانە دا توانیویەتی
بە شاسودەیی بژێ ؟
ئیتر کاتی ئەوە هاتووە کە سنورێکا
دابنرێ بۆ زوڵمورۆری ستەم و
دارووەستە خوێشرێژەکەی، سنورێکا
دابنرێ بۆ دیکتاتۆریەت و ئیرهابی
فاشستی، بۆ کوشتن و بڕین و گرتن،
بۆ هاژار و ئیهانە و ئەشکەنجە، بۆ
ڕاونان و نان بڕین و دەربەدەر
کردن ...
ئیتر کاتی ئەوە هاتووە سنورێکا
دابنرێ بۆ یاری کردن بە چارە
نووسی گەل و نیشتمانەکەمان، بۆ
ڕێگە گرتن لە بەفیڕۆدانی خوێنی
ڕۆڵەکانی گەلەکەمان و سامانی
نیشتمانەکەمان ..
ئیتر کاتی ئەوە هاتووە هەموومان
پێکەوە، بەکەڵ و بەکۆمەڵ، ئەبات و
تێکۆشانی خۆمان بۆ ئەوە
بخەینە، هەمو کوچە و کۆڵان و
شەقامێکا بکەین بە مەتەرێزی
بەرگری و بەرەنگاری و هەمو بەنا
بەرد و تاوێرێکا بکەین بە سەنگەری
شەڕ و بەکڕاچوتی دەزگا داپڵکێنەرەوە -
کانی ڕژێم و ئیتر کاتی ئەوە
هاتووە هەمو بستێکی خاکی نیشتمانە
لەژێر پێی داگیرکەران بکەین بە
داگیر ...
ئیتر کاتی ئەوە هاتووە هەژل و
دەڤەڵای شۆڕشگێڕانە لە شاخ و لە
شار، لە بازار و کۆڕەڕ، لە گوند و
نوردوگا، لە کێڵگە و کارگە، لە
داگیرە و دوکان، لە فوتابخانە و
زانکۆ .. بەکگرتەبین و دەرگای
زیندانەکان بکەنەوە و فازادی
سۆخوماڵ و بۆ ئەو هەزاران فازادی
خواز، بدەنەس بهێنێن کە لە
زیندانەکانی ئەبوغریب و ئەسابخانەکانی موسڵ و هەڵەبجە و گەرمێکا
و مەلبەندی دەزگا جاسوسی و
داپڵکێنەرەوەکانی ئێران و فسار و
ئازاردانەکانی دیکتاتۆر ئازاد بکەن ..
ئیتر کاتی ئەوە هاتووە کۆمەڵگای
ڕۆژهەڵاتی کوردستان، ڕەمزی دیکتاتۆری
گەندەڵ و ڕێژیمی خوێنڕێژەکەی، سنورێکا
دابنرێ بۆ دیکتاتۆریەت و ئیرهابی
فاشستی، بۆ کوشتن و بڕین و گرتن،
بۆ هاژار و ئیهانە و ئەشکەنجە، بۆ
ڕاونان و نان بڕین و دەربەدەر
کردن ...
ئیتر کاتی ئەوە هاتووە سنورێکا
دابنرێ بۆ یاری کردن بە چارە
نووسی گەل و نیشتمانەکەمان، بۆ
ڕێگە گرتن لە بەفیڕۆدانی خوێنی
ڕۆڵەکانی گەلەکەمان و سامانی
نیشتمانەکەمان ..
ئیتر کاتی ئەوە هاتووە هەموومان
پێکەوە، بەکەڵ و بەکۆمەڵ، ئەبات و
تێکۆشانی خۆمان بۆ ئەوە
بخەینە، هەمو کوچە و کۆڵان و
شەقامێکا بکەین بە مەتەرێزی
بەرگری و بەرەنگاری و هەمو بەنا
بەرد و تاوێرێکا بکەین بە سەنگەری
شەڕ و بەکڕاچوتی دەزگا داپڵکێنەرەوە -
کانی ڕژێم و ئیتر کاتی ئەوە
هاتووە هەمو بستێکی خاکی نیشتمانە
لەژێر پێی داگیرکەران بکەین بە
داگیر ...
ئیتر کاتی ئەوە هاتووە هەژل و
دەڤەڵای شۆڕشگێڕانە لە شاخ و لە
شار، لە بازار و کۆڕەڕ، لە گوند و

خوێنەکانی خۆتان درێژە بدەن بە رایەڕین و بەرەنگاری رژێمی دڕندەی داگیرکەران پتر و پتەوتر بکەن و بەهێزتر بکەنەوە..

* کەی هەڵگرتنی بەکێشی بەدکۆمەڵە و بزوتنەوە و هێڵی گشتی بەهەموو توانایەوە درێژە بدەن بە ڕێگا هێشتنەکانی بەشداری کاریگەرمان لە ڕایەڕاندن و ساردان و درێژەپێدان و ڕێکخستن و ڕێبەری ڕایەڕینی خەڵکی شار و شۆڕشگێڕ و گوندەکان دا..

* کەی تیپ و کەرت و مەفرەزەکانی هێزی پێشمەرگەی کوردستان چالاکی بەکدارانەی خۆتان زیاتر و زۆرتر بکەن بۆ لێدانی کوشندەتری دوژمن و چەواشەکردن و سەرلێ شێواندنی، وە دامادەبن بۆ جێبەجێ کردنی هەر داوایەکی کۆمیتەی شارەکان کەی کەن.

* کەی هێزە چەکدار و مەسیی یەکانی کوردستان و عیراق لە خاسەی یەکێتیی یەکانی دژی شۆڕشگێڕانەی دێستای کوردستان دا بن، خۆیان لەشەڕی لایەلا و تەقاندنەوەی ئاکاری لاوەکی دور بگرن.. با بە هەموان سەر بکەیەنە سەر دوژمنی گەلەکەمان با بەهەموان بەشداری ڕایەڕینی گەلەکەمان بکەن و خەرکیز بکەینە سەر ڕژیمی فاشستی بەعسدا و داو دەزگاکانی..

* کەی دەوانەی بە هوشیاری یا لەروی بێ ئاگایی یەوە بوونەتە ئۆگەری چەکاکەلگری ڕژێمەکە؛ بگەڕێنەوە ناو ڕیزی گەلەکەمان، وەرنە پاڵ هێزی پێشمەرگە، چەکەکانی جاشایەتی و جەیشی ئاشەیی بکەنە چەکی پێشمەرگایەتی، هێزی پێشمەرگەش ئامێزی برایەتیی بۆتان گرتۆتەوە.

کەی لەشکری عیراق؛ لەشکری ماین و تەمموز چەکی خۆتان ئاراستەی براکان و خوشکەکانی خۆتان مەکەن، بەڵکو ڕۆژی کەوە هاتوە ئاراستەی سنگی داروودەستە نیشتمانفرۆشەکەی جاشی خوێنمژی بکەن و خۆتان بگەیینە ڕیزی شۆڕشی عیراق کە بەڕایەڕایەتی بەڕەی نیشتمانیی دەمەوبی دیموکراتی عیراق بەرپا کراوە.

هاونیشتمانیانی بەڕێز!

لە ڕاپۆرتە دەربارە دروستکەبێو لە پرێکخستنی بەرەکانگری ڕوبەڕوەی کەوتەوە، ڕایەڕینی هەڵگیرسی کوردستانیش، لەم ڕۆژانەدا، کەمێ یەتێکی مێژوویی گەورەی هەیە بۆ خۆش کردنی زەمینەی ڕایەڕینی گەورەتر و بەرینتر لە هەرانەوری عیراق دا. بۆ کۆتایی هێنان بە حوکمی سێدارە و زیندان و تەبعید، حوکمی هیانەتی نیشتمانیی و دەستەوابەتی.

بۆیشتەوە بەرەو ڕایەڕینی چەکداریی هەڵگیرسی ڕۆڵەکانی کوردستان لەپێناوی ئازادی گیراوە سیاسییەکان و گەڕانەوەی خەڵکی ئاوارچە ڕاگوێزراوەکان بۆ سەر زەوی و ژارەکانی خۆیان..

سەرکەوتن بێگومان هەر بۆ گەلە

کۆمیتە مەرکەزایەتی
یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان
٢/ئاداری/١٩٨٢

بەیانتامەی کۆمەڵەی زەنجەمیرانی کوردستان

بە بۆنەی راپەڕینی خەڵکی کوردستانەوە

لە ٢٤ی نیسانی ١٩٧٤دا، ئاشبەتاڵی بەعس، لە هێرشی بەڵاوەدان و وێران کردنەکەی کوردستان دا، دەستی بە کۆمەڵکوژکردن و بێ دەنگ کردنی دەنگی رەوای گەلی کورد خاری قەڵەمڕەیان کرد. کۆمەڵی خوێن، و دەیان ڕۆڵەی گەلەکەمان لەو کارەساتە ناخۆشەدا شەهید بوون.

لە هەشتەمین ساڵڕۆژی ئەو شەهید کردنە دڕندانەدا، کۆمەڵانی خەڵکی لە خاری قەڵادزە و دەشتانی داهاتوو گوێ دانە ڕەپۆرەنگی دوژمن، ڕژانە سەر شەقامەکان و سیرەوەری هەڵبژاردنی گەرەکیەتی ئەنجوومەنی شارەوانیەیان کرد و.....

بناوەکانی دەزگا داپڵۆسێنەرەکانی ڕژێمی بەعداش بە هەمان گیانی فاشیستانە و ڕق و کینەی زیاتر لە جاران، بۆ ئەنجامدانی تاوانێکی مرۆیی ناسنامەڕاپەڕین و بۆ گێڕ کردنی ڕاپەڕینی خەڵکی کوردستان کەوتنە گیانی خەڵکی و لە شاری قەڵادزەی خاوەن بە تووندی بەرەنگاری هێرشەکەران بوونەوە و لەسەر شاخەکان دابڕێژە لە شەڕ و خۆشی پاکیان ڕزگار بوو. هەر شەقامەکان، بێژەوەی پەنگاری دژخدایە و داپڵۆسێن و گوشین بێزین بتوانن ترس و لەرز بخەنە دڵی کۆمەڵانی خەڵکەوە چاوەڕێ هێواباران بەڵێنین، و بتوانن هێز بە خۆڕێشخستنەکان و ڕاپەڕینەکانیان بگرن - کە وەک

ڕاپەڕینی جەماوەری ڕۆژهەڵاتی کوردستانی گرتەوە. گرێبەستکاران و خوێندکاران و مامۆستایان و کاسبکاران و کاسبکاران و باقی کۆمەڵانی خەڵکەکەمان لە ڕانیە و چوارقورنە و شۆڕەشگێڕی بەستەستێن و پێشمەرگەی نامەداری و سیروان و سۆرەکەلات و ئەوسوران و هەڵەبجە و سەگرمە و خاری ئۆبە و هەولێر و هەڵەبجە و باقی شار و شارۆچکە و ڤۆرەوگارە ڕەشەلیەکانی گرتەوە و ڕۆژ بە ڕۆژ بەرەو ڕووبەرووبوونەوەی ڕاپەڕینەکانی جەماوەر دەچوون. ئەمەش وەک ئاماژەمان پێدا، ئەو ڕاپەڕینەی کە ئەمجارە ڕووبەڕووی دوژمنێکی هەڵەبجەی کیمیاباران بووەوە، ئەو دوژمنەی کە بەرەنجامی تەمەنی هەڵبژاردنی جەماوەرەکەی تەنیا ٣ ساڵ دەبێ، هەر ڕاپەڕینەکانی ئەمجارەش بەپێی هەڵ و مەرجی تایبەتیی خۆیان جۆراوجۆری بەخۆیەوە گرتووە. ئاوێتەکانی تێکۆشانیان پێکهێناوە:

ڕاپەڕینەکانی ڤیتۆ لە شارەکانی کوردستان دا، سایەی وەرچەرخانێکی گرنگ و کاریگەری بەرنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستانی لەخاک بەردەبێگی نوێتر و گەشەکردووتری هەیاتی شۆڕش گێڕایە. خوێندنی چەکدارانەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دژی داگیرکردنی کوردستان و تواندنەوەی نەتەوەی کورد، دژی دیکتاتۆری و زەوت کردنی مافە دیموکراتیەکانی خەڵکی عێراق، لەپێناوی ڕزگاری نیشتمانی و سەربەخۆیی نەتەوایەتیدا لەپێناوی دیموکراتی بوو عێراق و گەشەکردنی کۆمەڵایەتیدا بوو لەمێژە

پله‌یه‌کی نوێ، که بەرەو سەرەوەی جەماوەر ئامادەکرابێت و بە گوێرەی تەوزیفێکی بەهێز بەرەو قەڵەمڕەوە قەچێ، و خەباتی دژێزە بێ‌دانی گەیشتە کاری جەماوەر، و هەناسی چەکدارانە و ڕێکخراوەییش تۆند و تۆڵ بە هەناسی بەرپلاوی جەماوەرەوە گەیەنترێتەوە، و ڕایەڕین هەمەسۆ خوێنێکی کوردستان گەگرێتەوە و گەیێتە پێشڕەوان و هێزی سەرەکی جەماوەر لە سەراسەری عێراقدا، وانە بەرپا کردنی ڕایەڕینی کۆمەڵانی هەڵگری عێراقێ و هێزی سۆسیالیزم لە ڕژێمی خوێناوی هوکمی دیکتاتۆری بەعس و ڕوخاندنی خەباتی -

هاوبەشمانانی نێکۆشەر:

دژێزەدان بە ڕایەڕینی چارەکانی کوردستان لەم قۆناغ و مەرحەلە بارەدا، لەلایەکی زۆر بۆ ڕژێم گەلی کوردستانی بێ‌دانا مەرگبارە، وەلایەکی ترەوە گەیێتە هاندەری چارەکانی تری عێراق و خەباتی نۆرشگێڕانەی کوردستان بەهێز بافی کۆمەڵانی هەڵگری عێراقەوە گەبەسلێتەوە، قەوڵاش ڕژێم ناتوانێ بە تەنها بەگژ کۆمەڵانی هەڵگری کوردستانا بچێ و جامی خوێن و داخی خوڵقێنی پانەبان بەگەلی کورد بچێژێت.

وا سەرەتای وەرام دانەوەی کوردستان، گەلایەن جەماوەری ڕایەڕینی مومتاز و گەرمی (معقل)ی بەعس و بزا خۆرکمانەکانەوە لە ڕۆژانی ۱۹۸۲/۵/۹ دەستی پێ کردەوە... بەڵێ ئەبێ ئێمەش گیانی برایەتی و هاوخەباتی دژی ڕژێم قوڵ بکەینەوە، زیاتر لە جاران هاوخەباتی گەلی کورد لەگەڵ عەرەب و تورکمان و باقی کەمە نەتەوایەتیەکان بەهێزتر بکەین.

ڕایەڕینی گەلی کوردستان، لەهار و لەناخ، گەشەکردن و بەرەو مەندنی ئێستەکانی هەناسی جەماوەری و خەباتی نهێنی و شاخکرای ڕزگاری نیشتمانی، ئەگەڵ ئەنجامدانی ملمێنەی بەرەو هەموار کانەکانی عێراق خەبێ.. کە ئەڕاوی هێزەکان لە قۆناغی ئەڵ و دژی ڕژێم خەگوێردرێ.

وا ڕژێمی بەعدا، لەخەباتی ۲۰ ساڵەی ئارەوا لەگەڵ گێڕاندا، شەکەت و ماندوو بووەلەگەڵ خەوەشدا کە هەموو توانای مادی و بەشەری هێزانی خستۆتە مەترسی خەوە، بەهێزە... هەرارانی ڕۆژی خەڵکی هێزانی سپا بەگوشت کارەوە و هەزارانی بریندار بەدیل گیراون و مەدانیش مەڵەت و بەکەگەوسە بوون.. بێ‌گومانی لە کارەوەی لە ئارەوای گەلەکەی گەرمی ڕژێم بەوڵاوە قازانجێکی گەل و نیشتمانیی هەراستەوخۆی عێراقی نیشانەبێ. لەبەر ئەوە، ئاوەڕۆی چارەی ڕژێم لەگۆمەڵانی خەڵکەوە، بۆ و دژێتر خەبێ، و بێزاری و نارەزایەتی زیاتر بەرەو خەبێتێ.

دەربازکردنی عێراق لە دەرەکرانە، دەربازکردنێکی ناشەرەف و هێنانەوەی دیموکراتی لە عێراقدا و ڕۆڵ و ئەرکی ڕاستەقینەش لە کوردستانا، بەرادەیەکی گەورە بەندە بە دژێزەکێشان و سەرکەوتنی ئەو ڕایەڕینە فراوانەی جەماوەرەوە کە ئەتوانێ هەموو چین و ناقسمە نیشتمانیەرەوەر و دیموکراتە خۆش گێڕەکان هەر بەکەیان سەر هێڵی

کۆمەڵێک گیروگرفتەوە ڕابکێشێنە
کۆڕی خەبات کە دەتوانێ هەموکێشە
کەڵەکە بووەکانی هەماوەر چارەسەر
بکا و کۆمەڵ بخاتە سەر شارێکی
گەشەکردنی خاسایی

با ڕایەڕین، ماندگرتن و
خۆبێماندان، و هەموو شێوەیەکی تری
بەرەنگاری بەردەوام پەرە بسێنێ
چونکە باشترین ڕێگەی دەرباز بوون
لە زوڵمووزۆر و گیروگرفتەکانی
هەمرۆڵە ڕابەرێتی جەماوەرداخۆی
دەنوێنێ. دڵنیاین ڕابەرین،
ڕۆژم بەدەستبا و گیانی حزبایەتی تەمگا
خۆی بەسەردا نەسەپێنێ،

ئەی ئێکۆشەرانی خێزە
نیشتمانپەروەکان:

هەستاماندوو لایەنگراتی خۆتان
هاندەن، تا زیاتر و چالاکانەتر،
بەشداری ڕابەرینی جەماوەر بکەن،
و ئاکۆکی لاوەکی بەلاوە بنێن و بەو
هەموو توانا و هێزەتان کەوتۆتە ناگری
ڕابەرینی هەموو خەڵکی ڕۆژهەڵاتی
کوردستانەوە، لە ڕابەرینی سەرانسەری
میللەتمان، خەبات ئاراستەی ڕووخاندنی
ڕژێم و سەرکەوتنی ڕابەرینی
جەماوەر بکەن.

هاوڕێیانی ئێکۆشەر:

وا هەرێکە لە پرێشکە
بچکۆلەکەی فلاندەرەی ئاگرێکی
ئاگرینکی ڕۆژ گەورە بکەوێتەوە،
ڕووبەری شاروشارۆچکەکانی کوردستانی
گرتۆتەوە، بەرەوتەوە بۆ موسڵ و
بەرەو، و بە ئێکۆشانی سەرەوتی
خێزە و خۆڕاگرتن و بەخۆی دڕندەی
ئێژەوە وەڕچەرخانێکی گرنگ بەخۆیەوە
دەگرێ و سەرانسەری عێراق
دەگرێتەوە و ڕژێمی شاگر و خوێن
ڕووخێنێ و کۆتایی بە شەوەی
میللەتی دێ.

بۆ پێشەوە
بەرەو ڕابەرینی ئێکگرتوی
کۆمەڵانی خەڵکی عێراق لە
چالاکی و تەبا و گونجاون لەگەڵ
باقی ئێکۆشەرەکانی تری حیزب و
لایەنە نیشتمانییەکانی ترەدا، وە
بەهۆی جەماوەرەوە کاری جەماوەر
ئەنجام دەدەن و دایمە مێژوی
جوڵانەوەی جەماوەر و داهێنەری
شێوەی نوێی خەبات و ڕابەرێتی
بەبێ گەوەی ڕێگە بدەن ئەو
ڕابەرینە سروشتی جەماهیری خۆی
لەدەست بدا و گیانی حزبایەتی تەمگا
خۆی بەسەردا نەسەپێنێ،

ئەی ئێکۆشەرانی خێزە
نیشتمانپەروەکان:

هەستاماندوو لایەنگراتی خۆتان
هاندەن، تا زیاتر و چالاکانەتر،
بەشداری ڕابەرینی جەماوەر بکەن،
و ئاکۆکی لاوەکی بەلاوە بنێن و بەو
هەموو توانا و هێزەتان کەوتۆتە ناگری
ڕابەرینی هەموو خەڵکی ڕۆژهەڵاتی
کوردستانەوە، لە ڕابەرینی سەرانسەری
میللەتمان، خەبات ئاراستەی ڕووخاندنی
ڕژێم و سەرکەوتنی ڕابەرینی
جەماوەر بکەن.

هاوڕێیانی ئێکۆشەر:

وا هەرێکە لە پرێشکە
بچکۆلەکەی فلاندەرەی ئاگرێکی
ئاگرینکی ڕۆژ گەورە بکەوێتەوە،
ڕووبەری شاروشارۆچکەکانی کوردستانی
گرتۆتەوە، بەرەوتەوە بۆ موسڵ و
بەرەو، و بە ئێکۆشانی سەرەوتی
خێزە و خۆڕاگرتن و بەخۆی دڕندەی
ئێژەوە وەڕچەرخانێکی گرنگ بەخۆیەوە
دەگرێ و سەرانسەری عێراق
دەگرێتەوە و ڕژێمی شاگر و خوێن
ڕووخێنێ و کۆتایی بە شەوەی
میللەتی دێ.

بۆ پێشەوە
بەرەو ڕابەرینی ئێکگرتوی
کۆمەڵانی خەڵکی عێراق لە

پێناوی ئازادی گەلەکەمان و سیاسیەکان، و گەلانەوەی هەڵکەوتووی ئاوچە ڕاگوێزراوەکانی کوردستان ...
بەرەو پرۆگرامێکی ڕێکخراو و هێنانەدی دیموکراتی بۆ عێراق و نۆتۆنۆمی ڕاستەقینە بۆ کوردستان ...

کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان
- ئاوەند -
١٩٨٢/٥/١٠

پشتگیری لە ڕاپەڕینی قەلادزێ

ئەی هەماوەرێ بەشەرەفی شاری قەلادزێ ڕاپەڕیو و قۆڵ و ئاسکەلێ هەڵماتیو و چاو نەترس کە بێ پەروا و بێ باکانە بەرەدەم بەکێکالە دڕندەترین شەڕوازی هاتیوم لە هێبەتدا بە پێر بانگەوازی بەکێتی شیوعی و لیژنەی ناوچەکەتان هاتوون ئەمڕۆ هەڵگرتوە و گۆڵانەکانی شارە جگەرسوتاوەکەتان کە چەند ساڵ لەمەوبەر ڕژێمی ڕەگەزپەرست بەخوێنی گەشی قیتوەی خانەخوێ و میوانە ئازیزەکانتان سور کردە دەنگی ئارەزایی دەردەبڕن و ببڕەوەری ئەم پاداە خوێناوییە دەکەنەوە.

ئەم ڕاپەڕینە دڵێرانەیەتان کە هەڵبژێردەی گەورەی خەڵکەکە دڵی ڕژێمەوە مرگێنێیەکی ئاڵۆزکاوە کە بەکێتیە تێکۆشەرەکەمان بە هەموو بانەکانیەوە" نوێنەرێتی هەڵمەتی نەپساوەی چەندەها ساڵەی جێگەی خۆی لەناو دڵی جەماوەردا بکاتەوە و وانەیەکی بەنرخی لەم هەزمونی هەیانی گەلە کۆنەدەرەکەمان هەڵماندۆتەوە کە هەیاتی پشت بەستوو بە جەماوەرە تاکە ڕێگەی زامن کردنی سەرکەوتن و ڕزگاری نیشتمانییە، هیچ هێزێکیش ناتوانێ کە بتوانێ ڕەوتی مێژوو و وەستی جەماوەر بوەستێنێ یا کلتیەی داگیرسانیان بگۆڕێنێوە.

بزوتنەوەی سۆشیالیستی کوردستانیش کە لە دامکترین دەمدا پشت بەستوو بە خوادای جەماوەر هەڵساوەتەوە و غالبی هەیاسی هەڵگرتوە و بەرەو پشتگیری خۆی بەناوی هەموو ئەندامان و کادران و لایەنگرانی خۆی لەم ڕاپەڕینە قارەمانانەی کوردا دەردەبڕێ و ئاوانەی کەم پرێشکە داگیرە بتەنێتەوە و هەموو کوردستانی داگیرکراوەمان بگرێتەوە و داگیرکەرانی ئوول بدا و ساکو شەڕەبیان پێبچێنێوە.

پرسە و وفادارێمان بۆ شەهیدانی ئەڤن و ئازەی ئەسەلادزێ دوبارە دەکەینەوە.

ئەمڕۆ و سەرچەمەرزی
بۆ شەهیدانی ڕێگەی
ڕزگاری خوێنگە ئەدەبەرو
دایکە ئامێختە و
هاورێکانی
مردن و سەرخۆڕی بۆ
ڕەگەز پەرستە
ڕەقتار فاشیەکانی
بەعس!

ئاوەندی
بزوتنەوەی سۆشیالیستی کوردستان
گوڵانی ١٩٨٢

بەیاننامەی سەرکردایەتی ی ن ک

دەربارەی لێ بوردنی گشتی لە چەک هەڵگرەکانی رژێم

ی ن ک بە بۆنەی ڕاپەڕینی شۆڕشگێرانەی خەڵکی کوردستانەوە بەم بەیانامەیە مژدەی لێ بوردنی گشتی وانە عفوی عام لە ڕێکەوتی ١٥ ئاداری ١٩٨٢وە بە هەموو چەکدارەکانی ڕژێم ڕادەگەیەنێ لەو ئاوان وخانەقاشەی بەڕامبەر گەل ونیشتمان، وەبەرامبەر بەکێتی نیشتمانی و هێزی پێشمەرگە تا ئێستا کردوویانە، بەوشەرتەی لێبڕن دەست لە خیانەت و خراپە هەڵبگرن و پێشەوە ڕیزی گەل و ناو پێشمەرگە؛

١| لێ بوردنی گشتی ئەم ئامانە ئەگرێتەوە:

آ- جاشەکان، جگە لەشەخسی ئەم چەند خائینە (ئالە ئەحمەدی، تحسین شاوەیس، ڕەشەی مالێ سالەی خیانەت، عاسی ڕەوە جمال ڕینگو، عەزیز بابکر، حمە خان، عباس بابیری بالواخا) بەسەاهە تەعبیەکان هەمیشەیی واسخبارات ومخابرات منظومە.

ب- چەکدارەکانی سەر بە هێزی فاشیستی دەسەڵات دارو حیزبە کارتۆنیەکان و، نیشابە و اتحادەکانی رژیم.

٢| چەکدارەکانی رژیم ئەگەر بەئاگڕ بەکۆمەڵ نەتوانن بگەڕێنەوە بۆ لای تیپ و لقەکانی بەکێتی یاخود بۆلای پارەگاکانی سەرکردایەتی، وە پێکەوە ژیان لێ ئەکرێ.

٣| لەسەر هەموو تیپ و گەرتەکانی هێزی پێشمەرگەو لەسەر هەموو لێ و ناوچەکانی بەکێتی پێویستە کە بەهورمەتەوە پێشوازی هەموو فەوانە بکرێ کەپەیوەندی ئاکەن و ئەگەڕێنەوە ناڕەشی گەل و نیشتمان.

وەلەهەمان کاتدا ووریای ئەوەبن کە دوژمن نەتوانێ کەڵک لێم فرسەتە وەر بگرێ بۆ ناردنی جاسوسەکانی خۆی بە نیازی پیلان گێڕان و دەست وەشاندن

کومیتەی سەرکردایەتی ی ن ک
١٩٨٢/٥/١٤

تێبینی: عاسی ڕەوف کەئەم لێبوردنە نەیگرتەوە بە دەستی پێشمەرگە قارەمانەکانی ی ن ک لەناو چوا، بە سزای خۆی گەیشت.

شەهیدی ئارەمان، هاوڕێی نەمر
جەمال عەلی بابیر

فەرماندەی هـ/٤ و بیتمەرگەی بەکەمین دەستەی
مەرەشا بێبەکانی هەلگیرسانەوەی شۆڕش .

لە ١٩٨١/٨/٢٠ دا شەهید کرا .

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

KOMALLA

The Review of Kurdistan Toilers League (Irak).
May. 1982 No.5 2nd Term

بنکەی ژین
www.zheen.org

ژمارە ٦
خولی ٢

کۆمەڵە

گۆڤاری کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان

ئەم ژمارەیەدا:

* ئایا کۆبوونەوەی دەوڵەتانی جیهانەوەی بێ لایەن لە یاوەتی رژیمێکی گریدراوە بە سۆڤیەتەوە؟
* بەلامارێ لوبنان و ستراتیجی ئیمپریالیزمی ئەمریکا
* رابوونێکە دەربارەی ئیران
* کولۆنیالیزم لە سەردەمی ئیمپریالیزمدا
* ئێمە پشتیوانی ڕاستەقینەی گشت و تایبەت
* هاوکاری کردنی ترۆتسکی بە ئیرانی لە بەرژەوەندی کێدایە؟

بنکەی ژین
www.zheen.org

ئایا کۆنگرەی دەوڵەتانی جوڵانەوەی بێ لایەن لەباوەشی رژیمێکی گرێدراو دا تەبەستێ ؟

لەگێژەنگی هێرشو بەڵامدانی ئێران وعەڵەستینەکان لەلایەن ئیسرائیلەوە وهەنگی گاونگەری عیراق-ئێران وملمڵانێ و ناکۆکیی دەوڵەتە کۆنەپەرستەکانی ناوچەکەو هێزە پێشکەوتنخوازەکانیدا ، لە گەرمەی بەڵاڵ گێڕانی عیراق دژی دەوڵەتانی بەرەی خۆگری و بەرخسارو عەرەب ، وهەڵوەشاندنەوەو سەرلەنوێ ڕێز بەستنەوەی دەوڵەتان و هێزەکانی ناوچەکە . ڕژیمی دیکتاتۆری خوێناوی بەغدا خۆی بۆ شەوە ئامادە نەکا کە جەوتەمین کۆنگرەی سەرانی دەوڵەتانی جوڵانەوەی بێ لایەن مانگی ئەیلوول لە بەغدا تەبەستێ .

سەرەڕای ئەوە کەکارێکەستە فاشیستەکانی بەغدا هەوڵ وتەقەلایەکی زۆریان دەرە بۆ ئەوەی بەغدا ببێتە مەڵبەندی ئەو کۆنگرەیە ، ئاروی ڕەش وناوی ڕۆژاوی خۆیان لەزێر ئاو ئاوبانگ و دروشمەکانی جوڵانەوەی بێ لایەنی صیانەتبخارنەوە ، جەماوەری گەلی عیراق بەگشتی وکۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بەتایبەتی دەنگی ناڕازی و بێزاری خۆیان بەرز ئەکەنەوە دژی هەڵبژاردنی بەغدا بۆ بەستنی ئەو کۆنگرەیەو دژی هاتنی سەرانی دەوڵەتانی بێ لایەن بە میوانی بۆڵای فاشستەکانی عیراق و بکوژەکانی گەلی عیراق و تێکدەرەکانی ڕیزەکانی جوڵانەوەی بێ لایەن، هەروەها مۆریانزلیمیئ و بەهەمی دیموکراتی (دەوڵەتانی بەرەی خۆگری وبەرەنگاری عەرەب) و شۆڕشگێڕانەی ناڕەزایی وبێزاری خۆیان

دژی بەستنی کونگرەی ناوبراو لەسەعدا دەرسێ.. وشیستا ژەژاو وەفسز
سۆز کەوتۆتە ڕێزی دەوڵەتانی بێ لایەن لەو بارەیەوە، بەبێ شـــاوەی
ڕۆیەمی فاشزمی بەغدا وار لەتەقەلاو ڕیایی کردن بەختێ .

بەڵام سەیر شەوەیە کەدەوڵەتانی جوڵانەوەی بێ لایەن سەرەتاکانـــی
کونگرەی ساندۆنگا و بڕیارەکانی جوڵانەوەکەیان فەرامۆش بکەن وگـــوێ
بە وەستی کۆمەڵێتی خەڵکی عیراق نەدەن و ڕووداو ڕاستیەکانـــی
فەرامۆش بکەن.

جوڵانەوەی بێ لایەن لەسەر بنچینەی دوژە بەرێزی لەخۆ گرێ دانە وەو
بڕیاردانی کردنی سیاسەتی بەیەکانبەستنی جەنگی: (الاحلاف العسکریە)
دەجەزراوە لە پێناوی چەسپاندنی ئاشتی وەوا بەرەو دامەزراندنـــی
دێموکراسیەکی ئابووری نوێ لە جیهاندا، بۆیە دروشمی سەرەکی کونگـــرەی
ساندۆنگا (بەئاشتی پێکەوە ژیان و پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی) بوو، بـــە
ڕاستی گیانی بڵۆکراوەی جیهانی ، دەربارەی ماڤەکانی مرۆڤ هەمـــوو
بڕگەوتنسامانەش کە تایبەتن بە ماڤەکانی مرۆڤ... کەچی دەوڵەتانی
جوڵانەوەی بێ لایەن پابەندنی ڕۆیەکی فاشزمی بۆ بەستنی هەوتەمیـــن
کونگرەیان هەڵمەبژێرن کەنەکا هەمو سەرەتاکانی جوڵانەوەکەی بێ نرخ
کردبوو، درندەترین دوژمنی ماڤی مرۆڤە لە عیراق دا ، بەڵکـــــە
پێکەوتنێکی گەورەی ڕێزەکانی دەوڵەتانی جوڵانەوەی بێ لایەنبێنـــــە .

ڕۆیەمی فاشزمی عیراق لەباتی جێبەجێ کردنی سیاسەتی (پێکەوە بـــە
ژیانی ئاشتی گەلان و دەوڵەتانی هەبار دابین کردنی پێویستیەکانـــی
پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی) بە درێژەی کۆمەڵاژی خەڵکی عیراق و هەمو توانای
مرۆیی و ئابووری عیراقی هاوبەشەوە شەڕێکی کاول کەر وناپەواوە. کـــە
دەیان هەزار مرۆڤی لێ کوژراوە وەیان هەزار بێش لەهەردو گەلی عیراق
و ئێران بەکا کەوتوە و سەفەت بوون.. و دەیان ملیۆن پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی
عیراق و ئێرانی خستە دواوە... کەچی لەبەراسەر سەرپێچی گەلـــی
لوبنان وفەلەستینیدا دەگا هەر بێ دەنگەو گەلی عیراقی لەبەختیواتـــی
کرەنیان دور خستۆتەوە، بەڵکە بۆتە هۆی دێکەدانی هاوکاری عەرەب .

٤ کۆمەڵانی ئەسێپیرانتۆ ١٩٨٩

رژیمی فاشستی بەعس ، سیاسەتێکی میللیتاریستی وخۆفراوانکردنی گرتۆتە بەر ، کە هەمیشە هەڕەشە لەسەربەخۆیی و پاشە رۆژی دەوڵەتانی ناوچەکەو ئاشتی جیهان دەکا ... ڕەمینە بۆ ساڵ سوتنی بەیانی جەنگی و دزە کردنی دەسەڵاتی شیمیریالیزم لەناوچەکەدا خۆش دەکا و ڕیزەکانی دەوڵەتانی جوڵانەوەی بێ لایەن دێکا نەدا ... و ڕەمینەی پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی شکستپێدێنن .

ئەو سیاسەتە ترسناکەی رژیمی عیراق بوە هۆی ، کەلە کۆمەکەی دەوڵەت و هێزە کۆنەپەرستەکانی ناوچەکە دژی هێزە پێشکەوتنخوازەکانی و دژی دەوڵەتانی بەرەی خۆڕاگری وبەرەنگاری عەرەب ... و لەشەنجامدا (محور)ێکی کۆنەپەرستانی عەرەب لەنێوان عیراق، شەردەن،عەرەبستانی سعودی و میرنشینەکانی عەلیج دا پێکهات وئێستا ئەو هێزکردنی ئەو هاوپەیمانیە کۆنەپەرستەن بۆ پێکهێنانی بەسانێکی سەربازی بەناوی هاوپەیمانی پارێزگاری هاوبەش لەعەلیج ، کەلە پێچیەدا بۆ پاراستنی بەرژەوەندی و دەسەڵاتی شیمیریالیزمی ئەمریکا ئەبێ.

تا ئێستا رژیمی عیراق دەیان جار لەپشت دەوڵەتانی بزوتنەوەی بێ لایەنەوە راستەوخۆ لەگەڵ ئیمپریالیزمی ئەمریکا گفتوگۆی کردوە ، کە دوایین جارەکەی چاوپێ کەوتنی سەعدون حەمادی ، وەزیری دەرەوەی عیراق لەگەڵ خانوجین پاتریکی ئەمریکایی و سەرداتی کاریەدەستانی(مخابراتی) عیراق بۆ ئەمەریکا ... سەرەڕای ئەوەش عیراق بەبێ گوێدانە دەوڵەتانی بێ لایەن بەردەوام هاوکاری وهاوتاجەنگی لەگەڵ مخابراتی دەوڵەتانی گرێ دراو کۆنەپەرست ئەکا و بەرژەوەندی دەوڵەتانی بێ لایەن بەلاوە ئەنێ .

حوکمی خوێناوی لە عیراقدا ، هەموو ماڵەکانی مرۆڤبێ شکل ئەکەن و هیچ نوخێ بۆ بەیانتا مەو ڕێکەوتنامەکانی ماڵەکانی مرۆڤ دانانێن .. هەزاران کەس بەبێ بەڵگەی تاوانی ئەکرێن و درندانە سەختترین شێوەی ئازارو ئەشکەنجە دان لە دژیان بەکار ئەهێنن ... ناشیرین ترین جۆری ئەشکەنجە دانی مایکۆلوجی و بەدەرەوشتی دژی گیراوە

سیاسەکان جێبەجێ کەکەن. زیندانەکانی عیراق هەزارەها مرۆڤی بێتاوان و دیموکرات و رزگاریخوازی تیا کەلەکە کراوە... ومانگی دەیان کەسیان لێ لە سێدارە کەدرێ بێ کەوەی گوێ بدەنگەوازەکانی رێکخراوی لێ بوردنی جیهانی و کۆمیتەکانی پارێزگاری ماڤی مرۆڤ بدەن.

رژیمی عیراق هەمو ماڤێکی دیموکراتی وسەربەستی کۆمەڵایەتی خەڵکی عیراقی زەوتکردوە... جگە لە حیزبی فاشستی رژیم جەماوەری خەڵکی هیچ ماڤێکی خۆرێکخستن و چالاکی سیاسی نیە، تەنانەت ماڤی رێکخستنی سەقامگیری پیشەیی و هونەری و یانەی وەرزشی و رۆشنبیریشی نیە کرێکار و هوتیار و رۆشنبیرە شۆڕشگێرەکانیش بەزۆر و بەهەڕەشە ئەگرێنە بەعسی و دەرفەتی بیرکردنەوەو هەڵسەزاردن و دەربڕینی بیرو رای سیاسیان، تونە بەشاگرو شاسن لێ گیراوە.

هەرچی لە عیراقدا بکەوێتە ریزی شۆڕشمبوونی تاقمە دەبەڵاڤدا رەکەی سەدام حسین، دوچاری گرتن و ئەشکەنجەدان وتیرۆر ئەبێ... تا ئێستا زمارەیەکی زۆر تەنانەت شۆڕشگێڕانی ناو حیزبی دەبەڵاڤدا بێش خۆشی کوشتن وتیرۆر هاتون ... بەو هۆیەوە رژیمی عیراق لەهەندەران وەک رژیمێکی تیرۆریست ناسراوە... رەنگە پاینەختێکی دنیا نە ماببێ کەرۆژەیەکی گەلی عیراقی تیا بەدەستی نوێنەرانی عیراقی تیرۆر نەکرابێ.

رژیمی عیراق لەروی وێستی گەلی کوردو ماڤەرەواکانیدا سیاسەتێکی خۆڵێشی دڕندانە پێڕەو ئەکا.. لەبەاتی جێبەجێ کردنی داخوازیە دیموکراتیە رەواکانی، بەهەمو توانا و هەوڵی نواندنەوەی نەتەوەی کورد وبەعەرەبکردنی کوردستان ئەدا.

هێرشێکی سەربازی زۆری بە کوردستاندا بڵاو کردۆتەوە، وەک هەمو داگیرکەرێکی دڕندە، هەمو لوتکەی شاخەکان و شاروشارۆچکەو رێگاکانی هاتوچۆی بەهێزی سەربازی تەنیوە.. کۆمەڵایەتی خەڵکی کوردستان بەلوتکەی چەکا و دەرگانی ئەشکەنجە تەنوتێنن، بە پاساسی ١٥- ٢٠ کیلۆمەتر و بە درێژایی سنوری کوردستانی عیراق لەگەڵ بەشەکانی تری کوردستان

لە سوریا ، ئوردن ، ئێران ڕاگوێزراوە و شەڕێکە سێ (٣) جار دەکە ملیۆن کوردی لە نێوردوگا زۆرە ملێکانی خراوە . و بە پشتبەستن بە ئەمە ئەبەوێ کوردستانی عیراق لە پارچەکانی تری دابڕێ و نەتەوەی کورد ڕەگ کەمە نەتەوایەتیەکی ناوچەیی عیراق مەبر بکاو ، نەوەک بە کاری خۆی بگەوێنە توانەوە و لەناوببردێ.

پێشکەوتنی کۆمەڵایەتیەکە کوردستاندا بەتەواوی گراوەتە قوربانی پرۆژەو ڕێکاوبەندی سەربازی تا ئەتەوەی کورد هەر بانگەوێنەو دانمیر کراو بمێنێتەوە ، ئەمڕۆ عیراق دەوڵەتێکی بێ لایەن نیە سەرەتاکانی حوکمڕانەڕەی بێ لایەن بەهەمو توانایەوە بێ شێل شەکاو سوەبەفەڵی جەنگ و زوڵم و زۆرداری .. کەچی هێشتا سەرانی دەوڵەتانی حوکمڕانەڕەی بێلایەن چاوی خوبان لەو ڕاستیانە ئەپۆشن و دێنە صوانی خوێنڕێژەکانی عیراق و لەبەغدا هەوڵەمین کۆنگرەبان ئەبەستن .

کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان، لەکاتێکدا ، لەئەکا هەمو جەماوەری جەوساوەو زوڵم لێکراوی عیراقدا ، ئارەزایی وبێزاری خۆی بەرامبەر بەستی کۆنگرەی ناوبراو لەبەغدا دەڕبڕێ، هاواکاریەکەرانی ئەو دەوڵەتانە کوێ بۆ نێرێن وئازاری کۆمەڵگای عیراق ئاڵ بکەن و بەعرەبیێتی جەلاەکانی ئەفرە ئەخۆن .. چونکەکاری وەها درێو نەکاهەر کار لەناوبانگی حوکمڕانەوەی بێ لایەن ئەکاو لە بڕواو متمانەی گەلانی دونیا بێ لایەن دەبان ئەبڕێ بەڵگە کاری خراپیش ئەکاتە سەر ڕێبازو بڕیارەکانی کۆنگرەکە .. چونکە ئەگەر حوکمڕانەوەی بێ لایەن ، بە شێوەیەکی گەلی عیراق بە گشتی وگەلی کوردستان بەتایبەتی نەکەن و دەوری کاریگەر لەبەرەنگاری هێرش و ئەمارۆدانی ئیمپراتیەتی ئەمریکا دژی گەلی لوبنان وفەلەستین نەگێڕن و بە پێچەوانەوە ڕەفتار بکەن ئەوا بێ لایەنی ئەبێتە ووشەیەکی ماناو بێ ناوەڕۆک .

ناوەند ـ

پەلاماردانی لوبنان و ستراتیجی ئیمپریالیزمی ئەمریکا

شوان

لە کەرتەی جەنگی عیراق-ئێران دا لەسەر دورگەی فۆلکلاندو جۆرجیا جەنگا لە نێوان هینگلتەرە و ئەرجەنتین دا بەرپا بوو... هتد و زەمان لەگەڵ کەو دوو جەنگەدا ئیسرائیل لەبەر چاوی رای جیهانی و ١٢٠ ملیۆن عەرەب پەلاماری لوبنانی دا، و بە هەمو توانا وە کوشتن و سوتان و تاوڵ کردنی خراپە دەروی لوبنانەوە، بێ ئەوەی لە هیچ سەر ئەنجامێکی سەلبی مل بکاتەوە. ئەمان دەوڵەتە عەرەبەکان وەواڵەنانی تری دنیا خوڵانەوەیان لە قەبارەی بترازێ، بزوتنەوەی نیشتمانی لوبنان و بەرگری فەلەستینیش لە بەرگری هێزی داگیرکەردا تەنوبەکی گەش و زیندوی دڵێری و فیداکاریی خۆیان دا... سیمای سوریاش لە هەندێ قۆناغەوە هەڵەی باش و بەرگری لە روی هێزی ئیسرائیل دا نواندە، بە تایبەتی هێرشی فاسمانی سوریا.

تا ئێستا هێرش و پەلاماردانی ئیسرائیل بەردەوامە، بێگومان رۆژانا دروستانە گەمارۆ دراوە بەرگری جوامێرانەی ئێستا دەرە لوبنانی و فەلەستینیەکان بەردەوامە کەگەر چی جەنگی کێنگلتەرە-ئەرجەنتین بە بەرکەوتنی تاجەر پەلادا کەوت، بەڵام جەنگی میراتی-ئێران مەرببەردەوامە... جەنگی تارەوا دژی گەلانی وڕگاربخواز لە سنفادۆر، گواتیمالا، هیندوراس، ئەمریکای باشور بەردەوامە... جەنگ نە چاد و لە دژی پۆلیزاریۆ وڵە مۆرەسبی و لە فەسڵیپاندژی ئەریترییا بەردەوامە... جەنگی داگیرکەرانی کورمسفان بۆ توانەنەوەی نەتەوەی کورد و تاوڵ کردنی کوردستان بەردەوامە.... کەچی بیئەرکێتی خۆپرچەک کردنی دەتۆم لە جاوان گسەر مشتەر-ئیمپریالیزمی ئەمریکا هەر جەریکی ئەرێ نادەوە و خۆمەپاسنە، بێ ئەوەی رای جیهانی و دەوڵەتە بێتەرەفەکان بەو نەورێکی بریاردەر، لە بەرگەوتنی بەسەڵە رەواکان و کوتایی هێنان بە جەنگی نارەوا بخوێنن، بێ ئەوەی گونە بەرمتانی عەرەب و ناوچەکەوجیهان دەست لە خوکەری و زەلیلی هەڵگرن.

بێگومان پەلاماردانی لوبنان

لە لایەن ئیسرائیلەوە ، کەو هەموو جەنگە ناوچەییەی جیهانی گرتۆتەوە ، کەو هەمو پشتیوانی ٢ دنە کە رۆژمە کۆنە پەرستە لە رۆژئاوا کان لەگەڵ ئەمریکا و ئەمریکای لاتین و نە ئاسیادا ، هەندێ جار بێتەنگی و خۆمات کردنی ئەمریکا لە ئەوە ناوچەییەکان... هەموی ئاگەڕێتەوە بۆ ناکۆکیە ناوچەییە جۆراوجۆرەکانی خۆیانەگەو جەنگ و بەلامارداون و دەست درێژیانە... بەڵکە هۆیەکی گرنگی کەگەڕیشەوە بۆ کەو لایەنەی کە ناکۆکیەکانی لەجوڵێنێ بەئان بە ئیوەبەکی کاتی خاوەنیان ئەکا... کەمارۆیان ئەداو کارئەکاتە سەر ئاڵوگۆڕی کەمکردنیان و خستوەی لایەنە کردنیان... جێگەی هەریەکێ لەو بەشکانە ، کەو حوڵانەوە رزگاری خوازانە و رادەی پەیوەندی بەلمیو و ئیجابیان لە سەر بنەڕەتیی ئەمریکی هۆیەکی گرنگی بەربابونی کەو جەنگانەو کەمارۆدانی حوڵانەوە رزگاریخوازەکانە .

دیارە یاسکردن و ئیکردەوە و کەنجامگرتن لەم بەبەڵەگرنگە ، یابەتی وتارێکی بچکۆلە ئیبیە ، دەبان ئامیلکەو کتێب ئەگرێتەخۆی... کە لەیابەت هەندێ لایەنیکەوە ، نوسراوە و هەندێ لایەنی تریشی چاوەڕوانی کەوەیە ئەم وتارەداکانی کەم یابەتە لە تاریکیەوە بەرەو رووناکی بەن... بۆیە لەم وتارەدا هەوڵ کەدەین ، لە داهێنی جەنگی لوبنان دا لایەنێکی باس بکەین .

جەنگی ناوەوا دژی لوبنان

هێرش و بەلامارداتی لوبنان ، ڕاستەوخۆ بە هۆی هێزی سیای ئیسرائیلەوە ، بەفراوانی رۆژی ١٩٨٢/٦/٦ دەستی پێکرد ، بەڵام راستی دەست درێژی و بەلامارداتی لوبنان لە لایەن ئیسرائیلەوە ، لە زستانی ١٩٧٥ یەوە ئەئەنجامی ئەمریکا ئاشکەرێتەوە بۆ ماوەیەکی پێشوتر ، و بە رۆشنی بۆ ئیمە لە مانگی ١٩٧٥ ، بۆملمانێی سەرەکی و رابۆنیرم ، رۆشن ئەبێتەوە بۆ ئەنجامدەری هێزی بەرگری فەلەستین ، کەوەش کە چرا رچۆنەی ئەخشەی ئەمریکا لە رۆژهەلاتی ناوەڕاستدا .

چونکە لوبنان لەلایەن چەندین دەستەی چرا جیای ئایینیەوە ، مەسیحی مارۆنی ، ئەرسەدوکس ، کاتولیک موسلمانی سونە ، موسلمانی شیعە کە دەستەی ناکۆک و ئاشتیان وەکو هۆیەکە کە لوبنان پاش داروخانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی ماوەیەکی زۆر لە جەنگی ناوەخۆدا ماوەتەوە ... کەو ناکۆکیانە قوڵتروتاریکەڕ تی بوون... لوبنان وڵاتە رەسەنە کەکی نیە بۆ ناکۆکی ناوخۆ... چونکە هەریەکێک لەو دەستە جیاوازیانەخۆیان بەلای دەوڵەتێکی نەوروپی یەوە ئاماژ کردبۆوەوماوەیەکی زۆرپێش وەکو زەمینەی ناکۆکی لەو دەوڵەتانەوە وەسوون ، کەو یارەی لوبنان یارمەتی دەرێکی باش بووبۆ بزەشەی ئیسرائیل بۆ تێکەڵ بەردانی کەودەستە ناکۆکانە .

پاش کەوەی مەنگی هێزەکانی بەرگری فەلەستین لە لوبنان دا روی کردە ریابون ، بەئامیەتی پاش کەیلولی ١٩٧٠ ، ئیسرائیل هەر هەستی بەناڕاستی هۆی کەکرد ، هەم بیانوەکی باشی دەست کەوتکە سیاسەتی خۆفراوان کردن و دەست وەردان لە کاروباری ناوخۆی لوبنان دا جێبەجێ بکا... کەوە بۆ دەستی کرد بە کنەکردن لە ناو ناکۆکیەکانی هەناوی کۆمەڵی لوبنان دا .

کەوتە پشتیوانی کردن و هاندانی دەستکۆبەرسە راستەوەکان و خۆش کردنی ئاگری شەڕی ناوخۆی لوبنان کە لەماوەیەکی حەفتاکانەوە دەستی پێ کرد و لە نیسانی ۱۹۷۵ دا بە رووداوی ناوانگاری عین الرمانە لە لایەن گەنامیلەوە تەقیوە، کە شەماندۆ جەنگێکی ناوخۆ سەپێنێ هێزەکانی کەمانسب و ئەرمەنی و پاشی کۆنەپەرستەکان و هێزەکانی سەرگەری فەلەستین و جوڵانەوەی نیشتمانی لوبنان دا بەرپا بوو، تا ئەمانە دژبەری ئەکتیڤا و فۆلتر دەبوو ... ئاوبە ئاو خاوەنبوو و نیمچە ڕێکەوتن و جەنەکردنی بە خۆوە ئەدی...

کۆنەپەرستەکان بە کاتکراویە ئەمەیان لە لایەن رایزنیرەو دەوڵەتی ئیسرائیلەوە، یارمەتی ئەدران، هان ئەدران کە لوبنان پارچە پارچە بکەن... تا گەیشتنە دەست ئێ وەردانی ڕاستەوخۆ. بەڵام ئەمەیان دانی سەربەری: وەدەستی داگیرکردنی لوبنان و پاکردنەوەی لە فەلەستینیەکان و لە نێکۆشەرەکانی جوڵانەوەی نیشتمانی لوبنان..

سەنبەوەی نەمنگ و چەلەمەی ناوخۆی لوبنان بە جەنگێکی ناوخۆ لە ۱۹۷۵دا، رووداوێکی گەورەبەر و چاوەڕوان نەکراو نەبوو... بەڵکە دژبەرێکیانی گەشەکردنی ناکۆکیەکانی هەناوی لوبنان و رووداوەکانی شوباتی ۱۹۷۲، وەهاوسەرەی دوای جەنگی شەشڕۆژەی ۱۹۶۷ بوو.

پاش ئەو جەنگە و شۆڕشەوارەکانی مەرحەلەی ئەو رووداوە گرنگانەی کە پێش هاتن و کە بە تەماوونی هێزە گرێدراوەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل ساغ بونەوە، وەک هاتن بەناگری ۱۹۷۵، و جوڵانەوەی بیافرە ئەبو هێزەکانی فەلەستین دەستەمۆ بکرێن و زەمینەی سەپاندنی سازش و لابەلا کردنێکی ململانێی مەرەبەر ئیسرائیل خۆش بکرێ.

واتە بەرئە دەرخستن و جێبەجێ کردنی (چارەسەرکردنی ئەمریکا) بۆ بن بڕ کردنی ململانێی مەرەبەر ئیسرائیل، ئەبوایە هێزەکانی فەلەستین لە لوبنان فەلاچۆ بکرێن جەزرەبەیەکی کاریگەر لە خۆڕەی فەلەستین بوەشێنرێ ... هەروەها بە هەڵگیرساندنی جەنگی ناوخۆی لوبنان زەمینەی دەوری دیپلۆماسی ئەمریکا خۆش بکرێ، تا ئەمریکا بەتوانێ:

* دەسەڵاتی خۆی لە ناوچەکەدا قایم تر بکا.

* گوشارێکی زۆرتر بخاتە سەرعەرەب هەم بۆ بێتکە هاتن و ئاڕاستە چوار چێوەی تەخشەی خۆیدا هەم بۆ ئاسانکاری دڕخی سەوت.

هێزە کۆنەپەرستەکانی لوبنان کە دەمێ بوو هەستیان بە لاوازی دەسەڵاتی خۆیان ئەکرد: بەرەی بونی هێزەکانی بەرگری فەلەستین لە... کی لوبنان دا بۆتە هۆی بێتکۆڵ کردنی دەسەڵاتی کۆنەپەرستەکان و گەشە کردنی گیانی خۆڕشگێڕانە و بەبەدا بونی پشتیوانێکی ناوخۆ بۆ جوڵانەوەی نیشتمانی لوبنان، بەرۆژی دەربەڕاندنی فەلەستینیەکان بون. بۆیە خۆشحاڵانە بونە سەرە نێزەی پیلانی ئەمریکا ـ ئیسرائیل بۆ لێدان و خکاندنی بەرگری فەلەستین و جوڵانەوەی نیشتمانی لوبنان.

ئەوە بو پرۆژەی سازشی کامپ دەیفید هاتە کایەوە، هەر وەک پاش گارەساتی فەیلوڵی ڕەش وڵێدانی فەلەستینیەکان لە ئەردەن پرۆژەی

رۆژهڵاتی ناوەڕاست لە ساڵی ١٩٧١ خراپ کاتبەدەر.

ساز کردنی هەڕەشەی ناوخۆی لوبنان پیلانی لەناوبردن و دەربەدەرکردنی هێزە فەلەستینیەکان، لە بەردەوامی وبەست و وەرەی بەرز و خۆراگری فەلەستینیەکان و جوڵانەوەی نیشتمانی لوبنان دا، دەکات هەموو بە چەنجامەکانی نەگەیشت بەڵکە، وەرگەڕا بە چەماندنی چەکی فەلەستینیەکان و گەشەکردنی جوڵانەوەی نیشتمانی لوبنان، جەنگێکە بوو بە جەنگێکی لە یێندەوی جارو خاندەوەد بەسەر دەسەڵاتی میلیشیای لوبنان دا بە گوێرەی بەرژەوەندی هەڵبژاردنی دوژمنایەتی گەورەی ئەمریکا و زایۆنیزمی و ئیمپریالیزمی ئەمریکا.. بەڵام ئیسرائیل، ئیمپریالیزمی ئەمریکی، هێزە کۆنەپەرستەکان بەرزیان بۆ قۆناغی جەنگی ناوخۆ زیاتر بکەرد، چەماندن و بووژانەوەی هێزەکانی بەرگری فەلەستین هەڵەیەکی گەورەی دیکە بوو بۆ ئیسرائیل چونکە کۆمەڵگای گەورەی ئیسرائیل لە لوبنان دا بایەخی گەورەیەکی بالای بۆ هێزەکانی ملمڵانی بان هەڵبژاردنی بەرەی ڕزگاری نەتەوەیی.

هێشتا ئەڕەچاندن و لەناو بردنی هێزەکانی بەرگری فەلەستین لاواز کردن و لەلاوکردنی جوڵانەوەی نیشتمانی لوبنان بەکتێکە لە بەرچەکانی سەپاندنی ئیسرائیل بە ئەمریکا بە بەرگەلی جەردەبە سەگتنی و بە سەر گەلی فەلەستین بە تایبەتی.. چەڕەبە گەیاندن بە فەلەستینیەکان و بە جوڵانەوەی نیشتمانی لوبنان و چەسپاندنی دەسەڵاتی کۆنەپەرستەکانی لوبنان، داگیرکردنی بەشێکی خاکی ولاتی...

ئامرازێکی فشاری گەورەبە لەچاپە چن کردنی سەقامگیری ئەمریکا بە بەڵام تایبا وەک ئیسرائیل بێ ئەگەر بەڵامدانی لوبنان و داگیرکردن و ئەنجا دەربەدەرکردنی فەلەستینیەکان گەشت و سەپاندنێکە پاشەنجامەکەی وەک ئەجامی بەرپاکردنی هەنگی ناوخۆی ١٩٧٥ی لوبنان ئەبێ؟ ئایا واقیعی پارچە پارچە بوونی هەرەبو خۆ ئامادەکردن لەو جەنگە بە کۆتا ئەگا؟ ئایا هەلومەرجی پێویست ولەتان هەروا بە بێ دەگی ڕێگەی سەر بڕینی سەرکەوتنی فەلەستین ئەدا؟ بێ گومان ئەو سەرەتایە، سەرانەی مەردگی کاریەتن و جوامێرییان فەلەستینیەکان وەرامیان ئەدایەوە.

* * *

ڕۆژی ٦/٦/١٩٨٢ ئیسرائیل بە هێرشێکی... تەریاری و بەسەر... تانکە بە پشتیوانی هێزی ئاسمانی و دەریایی دەریایی نە سنوری لوبنان و لە ماوەکانی هێرشی کۆنەپەرستەکانی لوبنان بۆ سەر فەلەستینیەکان وەرامیان ئەدایەوە:

* هاری هەور و دەورویەرەکەی

* بڕوچی باکوور و ڕاندنەوە لە خێمە نشینەکان، بەرەو ڕۆژئاوا.

* داهاتنی هەوارەوی (جبل الشیخ) بەرەو ڕۆژاوای لیبانی و جێگیرکردنی خۆی و موقەکی بەرگری فەلەستین.

لە یەکەمین ڕۆژی جەنگەدا فەلەستینیەکان بەرگریەکی ئازایانەیان کرد، نزیکەی ٢٠ تانکی وەسەریازی ئیسرائیلیان بێکار و ئەفرۆکەی جەنگی وبەکە فڕۆکەی هیلیکۆپتەریان خستە خوارەوە... هەروەها فەلەستینیەکان لە قسەلای شقیفدا لەڕوی هێرشی ئیسرائیل بەرگری و خۆگرتنەکی سەختیان نیشان دا و تا دواکەسیان بەرگیان کرد و لەلایەن چۆل نەکرد.

ده‌مین روژی جه‌نگ هێزه به‌لاماره‌ره‌کانی ئیسرائیل گه‌یشته ... ٤٥ مێرباز و هێرش و به‌رگری به‌رپرسیاری که‌نار ده‌ریا ، له‌سوریه‌وه بۆ صور و هه‌ندأنا بێروتی گرته‌وه .. و هێزی داماله‌ی ئیسرائیل ده‌یانده بێروتی باشه‌خێی بوردومان کرد .. زیانێکی گه‌وره‌ی له‌ دانیشتوانی بێروت‌دا .

رۆژی ٧٨ هێزه‌کانی ئیسرائیل هێرشه‌ توڵه‌ی لوبنانیه‌وه ، نزیک ناوه‌ندی بێروت‌ـه‌وه ، و به‌ چری هێرشی کرده‌ سه‌ر شاری سه‌یدأ و داموراهێت ئه‌مجۆره‌ش به‌ره‌و باکوری ده‌ستی پێکرد .. به‌ڵام له‌ ده‌ستپێکه‌وه رووبه‌ڕووی سه‌خت‌ترین به‌رگری شێلۆشه‌ڕه‌کانی جوڵانه‌وه‌ی لوبنان و به‌رگری فه‌له‌ستینی کرابوه‌وه .. هێزه‌کانی سه‌ربازی سوریاش له‌ جه‌رده‌ جوڵانه‌وه‌ی به‌رگری هه‌ڵوێستی هێزه‌کانی ئیسرائیل بوونه‌وه ، وفڕۆکه‌ جه‌نگه‌کانی به‌ڵاری ئاسکه‌ و هێزه‌کانی دوژمنی داگیرکه‌ری ئه‌مدا . و له‌ ئه‌نجامدا ئه‌و فڕۆکه‌ی سوریا و ٣فڕۆکه‌ی ئیسرائیل که‌وتنه‌ خواری .

له‌وکاته‌وه به‌ڵاماردانی ئیسرائیلی به‌ درێژه‌ترین شێوه به‌رده‌وام ، به‌رگری هێزه‌کانی جوڵانه‌وه‌ی نیشتمانی لوبنان و هێزه‌ هاوپه‌یمانه‌کانی به‌رگری فه‌له‌ستین گه‌وره‌ترین نمونه‌ی سه‌ربه‌رین و گوڵله‌دان ده‌نوێنن ... هه‌ر گه‌یشتنه بێروت .. ئیمه‌ستا بێروتی رۆژئاوا له‌ لایه‌ن هێزه‌ داگیرکه‌ره‌کانه‌وه گه‌مارۆدرابوه ، به‌ڵام ده‌وڵه‌ته‌ عه‌ره‌بیه‌کان ناجوڵێن .

ئاماژه‌ی بۆ ئه‌وه‌ بکه‌ر له‌گشتانه‌وه‌ی هێزه‌کانی سوریا بۆ سه‌ر بێروت . هێزی هاوپه‌یمانی سوریا شه‌ڕێکی سه‌خت و دژوارییانه‌یان دژی هێزه‌کانی ئیسرائیل کرد . رۆژی ٧٩ هێزه‌کانی ئیسرائیل ، له‌ ئه‌قه‌لایه‌کیان دا بۆ شێکی نکاندنی بکه‌ موشه‌کانی سوریا له‌ ده‌شتایی سه‌فاڕ ، دوچاری به‌رێکی داسمانی گه‌وره‌ هاتن که‌له‌ به‌که‌مین جاردا ٦فڕۆکه‌ی F15 ی ئیسرائیل و ٣فڕۆکه‌ی میگی سوری پێکه‌اتن ، له‌ ئه‌نجامدا ٤فڕۆکه‌ی ئیسرائیل و ٥ فڕۆکه‌ی میگه‌که‌وتنه‌ خواری . له‌ دوه‌مین جاری به‌ڵاماردانی بکه‌کانی موشه‌کی سوریا ئاش سیوه‌ڕۆ ، سه‌رێکی هاسمانی سه‌خت‌تر به‌رپا بوو که‌ ٢فڕۆکه‌ی ئیسرائیل و٤فڕۆکه‌ی سوریا به‌شداریان تێدا کرد ، له‌ که‌نه‌امدا ٥فڕۆکه‌ی ئیسرائیل و ١١فڕۆکه‌ی سوریاکه‌وتنه‌ خواری .. ئه‌و شه‌ڕه‌ به‌ یه‌کێک له‌گه‌وره‌ترین شه‌ڕه‌ هاسمانیه‌کانی هه‌موو مێژوی که‌ تا ئێستا جه‌ک له‌ شه‌ڕی هاسمانی جه‌نگی کۆریا که‌ له‌ سێزده‌ ساڵیه‌ت و ئه‌مریکادا بوو .. ڕاپه‌ڕی سه‌بوو .

ڕا ڕۆژ ڕابوه‌ جه‌نگه‌ به‌رده‌وامه‌ بێ ئه‌وه‌ی هیچ ده‌وڵه‌تێکی ئه‌وه‌سی هه‌ڵبداتی .. ئه‌مه‌ دڕنده‌ترین جه‌نگی ئیسرائیله‌ دژی عه‌ره‌ب ، به‌ڵام تا ئێستا دژی به‌رگری فه‌له‌ستین و جوڵانه‌وه‌ی نیشتمانی لوبنانیه‌ ... جه‌نگێک له‌ ده‌ربه‌ی هاسمانی جه‌نگه‌کانی ئیسرائیل دراژاوه ... له‌ جه‌نگی کتوپڕ و گوڕته‌وه‌ بۆ جه‌نگی له‌به‌رۆشتن و دڕێژخایه‌ن هه‌ڵچوه‌ که‌ تا ئێستا نزیکه‌ی ٤٠٠٠ سه‌ربازی ئیسرائیلی تیا سه‌شداری هه‌کسا .

هه‌ڵمه‌ی ئیسرائیل

ئیسرائیل له‌ سه‌ره‌تاوه‌ تا ئێواره‌ی ڕابوو تا توانی ٤٠کیلۆمه‌تر هه‌ڵمه‌ی به‌کێ هێزه‌ هاوپه‌یمانه‌کانی به‌رگری فه‌له‌ستین بردا و هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ به‌کێ کاریگه‌ری وای لێ بدات ، که‌ پاش هه‌ڵاتنی له‌ ماوه‌یه‌کی کورت‌دا ناچار

بەرگری ، ئیسرائیل لە هەموکاتێکی تر زیاتر تەرێک ماوەتەوە ، رای جیهانی و رۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەوەی کە لەوەو دوا نەتوانێت بەکەڵک وەرگرێت ، ئێستا لەم دەستدرێژیەدا لێی نەکۆڵدرێتەوە ، فشارێکی سیاسی نێو دەوڵەتانی بەرووی کردۆتە ئیسرائیل ... بۆیە هەموو خستنەڕووی تەقەڵای ئیسرائیل و هەڵیەسارەدنی تەقەڵاکانی بە قازانجی بەرگری هەڵەستین و بە زیانی ئیسرائیل و راگەیاندنی بۆ ئەوەی لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست... زیاتر دەوڵەتە هەرەبەکان نەرمەزار کەکاوەڕەنەی خۆ سازکردنیان بۆ ئەرەخستنی ئاوەوی جێی بۆرە بە ئەشداری هەنگ بکەن .

٨ - لەخشەی ئاری ستروب دانەری پوتی گەرەک و خاوەکانی هەڵگەوتنی رەسمی و سەرزەوی و ئیتوی ، ... ئەوی ئەنام و کۆلان ، وەکو هێزەکانی بەرگری هەڵەستێنی لە بەرامبەر سەپاندکی کلاسیکی بەکو هێزەکانی ئیسرائیل دا ، ئەوانەی بەرگەوتنی ئاش نە ئەمە ... هێزی و زیاتی گەورە لە دوژمن بەدات و ماوەیەکی باش درێژە بە جەنگەکە بدات .

ئەو بابەتە جەوالەکانی دوژمن زۆر بە دوودڵی و مەترسیەوە بەبەر لە چونە جەرگەی جێروب ئەکەنەوە . و لایان وابە کە زیاتر لە ... ئەگەر زیانیان کەبێ .

* ئیسرائیل بە درێژایی ئەرێکی کەنارەدریا ، لە سنورەوە تا بئروت و بە بانتایی بەرەیەکی ٤٠ کیلۆمەتری هێزەکانی لەناوچەکانی خوار هەیدا ، دامور ، بنت جبیل

سەطیە، حاسیبا، پیغاو، جبل الشیخ، الشوف... بگوکرێنەوە، کەوەش هەنووەرجێکی لەبار بۆ هەڤرەکانی هێزی پارتیزانی خۆی دەکا، کە دەتوانن جگە لەوەی ماوەیەکی باش هێزەکانی دوژمن بەرتاڵ بکەن، و بەتەواوی بڵاوبان بکەن و لەو ناوچانەدا دوچاری جەنگی نەبەرانبەر ڕۆبشتنیان بکەن.

لێکۆڵەکارانە وەرچەرخانێکی جەنگ و پەکخستنی پەلەپەستەل و گومانی ئیسرائیل، لەلایەکی هێزێکە مایەی خۆش کردنی هەلومەرجی بەوڵەتی و گوهارخستنەسەر دوژمن، و پەردەبڕینی ڕابەرینی ناوخۆی بەماوەیەکی درێژ سایەکی داگیرکراوە بۆگشتەوەی ئیسرائیل و سەردێڕێتی دامایی هێزێکە... وە لایەکی تریشەوە دەرفەتی بڕاوان کردنی جەنگ و هەڵوەشاندنەوەی بەشەی ئیسرائیل ـ ئەمریکا خۆی دەکا، کە لە ئەنجامدا هەوڵ و ئامانجی هەرێمی ئەلسەسی لەلەسنین ئەگەونە بەردەم واقیعێکی سووتر.

بێگومان لراوان سونی جەنگ بۆچەواندی کەو نەخشەیەی دوژمنە کە ئەیەوێت تەنها لەلەسنینیەکانی بۆ بکەوێتە مەیدان وە ناوزی هۆی بکەوێتە گیانیان، و پەشاش دەربڕاندن و تەلاچۆکردنیان مەرەب بخاتە بەردەم واقیعێکی نوێنوە کە بە قازانجی خۆی و زیانی عەرەب تەگەڕێتەوە، کە هەرجۆرە چارەسەر و ماڤێکی نوێ بکەوێتە گۆڕێ. ئیسرائیل لە هەلوێستی بەهێزەوە قسە لەگەڵ عەرەب دەکا، تا مەرجەکانی خۆی بسەپێنێ و زەنگی ڕۆژ هەڵاتنی ناوەڕاست و گێچەکانی بە گوڵەی بتوانێتی ئەمریکا بخێتی.

بۆیە وەرگیرانی جەنگ لە جەنگی ئیسرائیل دژی تەلەسینیەکان بۆ جەنگی عەرەب ـ ئیسرائیل، شەپێتە هۆی هەلوەشاندنەوەی کەو نەخشە ترسناکە، ڕووبە ڕووبونەوەیەکی عەرەب تەنیع دژی ئیسرائیل، لەو کاتەدا کە بەمێکی زۆری هێزەکانی بەرش و بڵاوە و بەرەکانی سەپێنی لە جارن باب و بەرین تێرە ئەوەی ئیتر دەوڵەتانیش هەر بە ڕازانەی عەرەبەوە زەبری ئیسرائیلە.

دەگەر دەوڵەتە عەرەبیەکان و هێزە پێشکەوتخوازەکانی گەلسی عەرەب دەور بخەنەوە بەهەر جارێک کە ملمانێی ئیسرائیل بە تەنها لەگەڵ تەلەسنین و هێزەکانی بەرگری تەلەسنین دا نیە، بەڵکە ملمانێی ئیسرائیلە بە پشتیوانی ئیمپریالیزمی ئەمریکا لەگەڵ هەموو تەنەوەی عەرەب دا، هەوڵ و تەقەلای ئەمریکا ـ ئیسرائیل بۆ ڕاماتینی کەو ڕزیمە عەرەبانەی کە لە چوارچێوەی بەرانبەری ئەمریکا دا ماژین، بە واتایەکی تر، عەرەبای گێشە عەرەبیەکەی عەرەب کە گێشەی تەلەسنینی بخشمان داگیرکراو و دەربەدەر، ملمانێیە دژی سیاەتی خۆڕاوان کردنی ئیسرائیل، ساتەش بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی عەرەبەدژی ئەمریکا ـ ئیسرائیل، لەبەر ئەوە تاکە کردنەوە و بەجێ هێشتنی گەلسی تەلەسنین بە تەنها، ماناى ڕێگە خۆش کردنە بۆ لێدانی یەکانگەوای یەکی هێزەکانی عەرەب... بێگومان تا ئێستا ڕزیمە عەرەبیەکان دوور لە ویستی جەماوەری عەرەب ئەمیشە

لە مەترسی گورمبەکانی خۆیان گوێی خۆیان لەو ر ئەمە کەر کردوە بۆیە وەکو پێویست ئابروچن .

ململانێی عەرەب ـ ئیسرائیل

وا دەردەکەوێ کە هۆی ململانێی عەرەب ـ ئیسرائیل لەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئیسرائیل خاکی عەرەبی لە لەئەستێی داگیر کردوە . گەلێ لەئەستێی دەربەدەر کردوە . لە سەر سەدی ماپەو خاکی گەلی لەئەستین دەوڵەتی ئیسرائیلیان دامەزراوە . ئیسرائیل ماڤی گەلی لەئەستین نایەی و هەرگیز دانی پیانانێ . و بە دامەزراندنی دەوڵەتی عەرەبیەکان ناوبراوە (نصبە النعرب الکبری) .

ئیسرائیلیش لە لایەن خۆیەوە هۆکەی ئاگرێتەوە . بۆئەوەی عەرەبەکان نەماڤی گەلی ڕەواناشین، بە دەوڵەتی ئیسرائیل قایل نبن و عەرەبەکە لە بوونی نەکەن . بەڵام لە ڕاستیدا مەسەلەی لەئەستین ئەنیا هۆی دەوڵەتی و ململانێ بۆ دەوامە نیە، بەڵکە هۆیەکی تریش هەیە کە بەڵای عەرەبەوە لەوە گەورتر نیە . لەویش سیاسەتی خۆفراوانکردنی ئیسرائیل و داگیرکردنی خاکی دەوڵەتانی تری عەرەبە . ئەو خۆ فراوانکردنەی کە لە سەرووبەندی گۆڕانی بەهەموو و مەرجێکەوە سیاسەتێکی ئاوانکاری وبەڵامارەدانی هەمیشەیی خاکی عەرەبە ، کە هەر ئاهەنگا لە گەڵ سیاسەتی ئاشوب سازانەوە و ببلان گێڕان لە دەوڵەتە عەرەبیەکان کە هاپەیمەت بۆ ڕاماڵینی دەوڵەتی بێتکەوتنخوازەکانە ، ئەنا لە لایەک لە بوونی دەوڵەتی عەرەبی کۆتایی بەهێنرێت و لاوازدا بتوانێ ئاسانتر خۆفراوان بکات و لە لایەکیترێشەوە دڵ ئاسەتی جوڵانەوەی خۆڕشگێڕانەی عەرەبی و گەلانی ئاوچەکە یەکسان دەربارەی هۆی گرژی ئاکۆکی و ململانێی عەرەب ـ ئیسرائیل، سیاسەتی خۆ فراوانکردنی ئیسرائیل سەرەکی سەبابانامەر بە ئاپی ڕاستیەکانی دەربڕیوە ... محمد حسنین هیکل لە کتێبی "الطریق الی رمضان" لەلێ هەندێ لایەن دووچار بۆ مەسەلەی چارە سەرکردن و لابەلاکردنی ململانێی عەرەب ـ ئیسرائیل لە ١٩٦٨ ـ ١٩٦٩ دا ، بێتئەنیاریان خستە بەردەم بەڕۆکی میسری ، بەڵام عبدالناصر لە هەردوو جارەکەدا وەڵامیدانەوە : " لە مکومەتی ئیسرائیلەوە نەختە بەکم بۆ مەنەن کە بە دڵایی ئەبوە ئەو مشوڕەی بووەڵتە کەی لەوشت دەڵێ بگا " : لەبەرئەوە لەو خوێندەدا قسەلێکردن کۆتایی هات .

ڕاوڕ دا ، وەبەکە لە بەرچاوە فیکرەکانی دامەزراندنی دەوڵەتی ئیسرائیل و چەوڕ گێچەلەکانی ئیسرائیل ، بۆ خۆفراوانکردن ڕاستی لەو قسانەی عبدالناصر و سیاسەتی ئیسرائیل ڕوون ئەکاتەوە

* هەر لە سەرەتاوە لە کاتی (هرتزل) ەوە ، سیاسەتی چەسپاوە لەگەڵ فراوانترین زەمین بچەکەی فیکری دامەزراندنی دەوڵەتی ئیسرائیل بوو ، چونکە سەرکردەکانی زایۆنیزم لەبان وتەچون زەمینی لەلەستین کە ٢٥٠٠٠ کم٢ بێگەی ئەملیۆن جوی تیا لە بێتەوە ، بۆیە لەوی خۆیان لەسەر خاکی میهاد" دانەنت .

* نوێنەری زایۆنیستەکان لە کونگرەی ئاشتی پاریس سالی ١٩١٩ بەڵگەیەکی بۆ دەوڵەتی ئاینەی

ئیسرائیل پێشکەش کرد. کە لەسەر باکوورەوە سنوورێک لە خاکی لوبنان کە بەندەری سوور و سەدەری هەیدا سڕێتەوە - و زۆربەی خاکی هێشتا ی سوریا (سەرزایەتی بولان و هاری - سیار و نیهرە) و تەواوی هاری رۆژئاوا ی رووبار ی ئەردەن ، و بەدەری غەسە ، ناوچەی غەزە و سەبی زۆری سینا بگرێنەوە .

* ئەم گۆڕینەوە لە کتێبی تاریخ ئیسرائیل (الصهيونية) دا نەبێ: هیچ سنوورەی نەماندوو باسی یەکەیی نەتەوەیەکی سەربەخۆیی خۆی ئاشکرا بکات. بێ سنوری خوی هەیە ی سکسا ، ئاشتی و ئەبە باسی ئەوسنورە بکەیی چونکە ئارامی جۆن ئەبێ . ئێستە دانیان ناوە بە بوونی رێککخراوی ئەنەود بەکگرتووەکان، بەلام هەرەت دانیان بنا بەناوە (واتە بەرپاری دامەزرێنەری دەولەتی ئیسرائیل) ئەوان خۆیان بۆ جەنگ دژی کێشە ساز دەکەن، دەڤەرێ بەرپاند هەر کەوتنی و سلیبی رۆژئاوا و زەوی و ئاری رێگەیەبردنی کەونە دەستیان ، ئەوا ئەو خوشانە ئەبێتە بەخێک لە دەولەتی ئیسرائیل .

* ئیسرائیل لە جەنگی ۱۹۴۸ دا (نەقا ، واحلیلی) داگیرکرد ، و کردی بە بەخێک لە دەولەتەکەی و ناوی نا " خاکی زرگارکراو "

* سالی ۱۹۵۵ ئیسرائیل (پیرقلات) و ناوچەی (عوجا) ی داگیرکرد ، کە لە ئاشارەتی ئەوە ی کە ئیسرائیل ئەبێ ئەو ناوچانەی بگرێتەوە کە ئیمپراتۆری ئیسرائیل لە خاکی سوی دا بو ملی بۆ هیچ بوپارێک کەچ نەکرد .

* سالی ۱۹۵۶ ، کاتێ بەلامارەدانی سێ هێزی بۆسەر میسر دەستی پێکرد، بەناوی " رزگارکردنی خاکی کۆنی ئیسرائیل " بوو . هەمو ئەوەش بۆ ئەوە ی داگیر کرد کە کەوتبوە باکوری سینا تا ئەکانە کەناری دەریای سوور .

* لە جەنگی ۱۹۶۷ دا : ئیسرائیل بەرزایەکانی سولان ، ئەرم ئەشیخ ناوچەی غەزە ی داگیرکرد و رۆژهەلاتی ئاری ئوردن (ضفة غربية) ی خۆیەوە .

* پاش جەنگی تشرینی یەکەمی ۱۹۷۳ بیگن ئەم قسە گرەنگانە ئەوە ی سەلماند کە (بەری رۆژئاوا) واتە زە) داگیرنەکراوە ، بەلکە خاکی رزگار کراوە .

هەر دوا بەدوای ئەوەش زۆربەی ئەو خاکە داگیرکراوانەی هەرەسەبە (ئیمپراتۆری گران و لە بەتی زۆرسەدا هەرەسەکان دەربەدەرکران .

ئەو راستیانە ئەوە دەر ئەخا ، سنجیدەی خاکی هەرەسەبە ئیسرائیل هەنگاوی ئیمپراتۆری هەرەب بەهۆی جوشی خاوانکارایەتی هەستەرێزی و هەستو فراوانکردنی ئیسرائیلە لە بەلامار دان و داگیرکردنی خاکی هەرەبدا. ئەو ئیشت دەولەتانی میسر ، سوریا لوبنان، ئەردەن هەریەکەیان بە پارچە بەکی سێنسمانەکەیان لە ژێر چنگی ئیسرائیل دایە .

ئیمپریالیزمی ئەمریکا بەهەمو هێزیەوە بشتیوانی ئیسرائیل ئەکا و بەرهەلستی سیاسەتی عەو فراوانکردنی ناکات چونکە فراوان بونی ئیسرائیل ، ماناى فراوان بونی بە هێزتر بونی کەمپی ئەمریکا ، کە چاکترین هاوپەیمانی ئەمریکا لە ئەرەبستان ئیسرائیلە و جولانەوەکانیان .

بەو بێیە ، سیاسەتی خۆفراوان کردنی ئیسرائیل هەرەمەیەکی بەردەوامە لە خاکی ئەرەب و لە هاتە رۆژی هەنەوەی عەرەب و

بەرژەوەندیە نیشتمانیەکانی، هەر وەک هەرکەسێکی بەرپرسیار لە هەر دوو دەولەتانەی کە چوارچێوەی ستراتیجی ئەمریکا دا گرنگن، لە هەموو ئەو دەولەتانەش کە لە دوور یەری ئیسرائیل دا هاکیان ناگیر کراوە و دەستە وەستان سەیری رووداوەکان دەکەن.

بێگومان بەرژەوەندی نەتەوەی هەرەب و رژیمە هەرەبیەکان، یەک بەرژەوەندی هاوبەش نیە. لەکاتێکدا بەرژەوەندی نەتەوەی هەرەب لە رزگارکردنی خاکی داگیر کراو و دیاری کردنی مافی چارەنووسی گەلی فەلەستین دایە، لە خۆ سازکردن و رووبەروو بوونەوەی ئیسرائیل و یەک خستنی نەخشەکانی ئەمریکا لەسایەدا!

... رژیمە هەرەبیەکان هەندێکی داڵدە لە گوێی ئەمریکا و ئەمانەی کە رێگای خرمۆکرێ، دەست درێژی و پەلامارەدانی ئیسرائیل نقەی ئەبەر بێ، هەندێکی تریشیان لەترسی جەماوەری بێزار و شۆرشگێڕی وڵاتەکانیان دەستیان بە گڵاوە گەیانەوە گرنوە، گێژەلوکەی رووداوەکان نەیما... هەندێکی تریشیان سەد و یەک بیانو بۆ خۆ دزینەوە لە بەرپرسیارێتی و هەڵوێستە گانیشیان نە هەیە و گوێ بە دەرناچێ.

ئەنجا ئەمرۆ ئەو رژیمانەی گەلی فەلەستینی خوێنگەرم و خێڵەوەرە لوبنانیەکان بە تەنها بەجێبهێڵن باشە؟.. ئەوێ بڕانی سیاسەتی خۆ فراوان کردنی ئیسرائیل لە ناوەڕاستی رووداوەکان بە جۆرێ لەکار بێخەدا بیانەوێ یا نەیانەوێ هەر هەر یەکەیان لەگڵ، جەماوەری گەلیش دەستە وەستان ناوەستێ و ئەو رژیمانە ناتوانن بەربان بێ بگرن...

جەند لە ئەرکە نەتەوایەتیەکانی خۆیان بدزنەوە، ئەوروعاسیسان هێندە نزیک کەبێتەوە.

ئەمرۆ، بە روالەت گەلی فەلەستین و لوبنان بە تەنها لە جەنگن. رژیمە عەرەبەکان بێتنیاین تێ گردون بەلام حیکمی گەلانی ساوجەگەیان لەگەڵدایە و سەرەڕای کۆت و پێوەندەکانیشیان هێشە دڵ پێنیرانی مەسەلە رەواکەیان هەکن

نەتەوەی هەرەب بە گشتی وگەلی فەلەستین بە تایبەتی، وگەلانی ناوجەکە هەموو گیرۆدەی نەخشەکانی ئەمریکان، پلانەوە بەرەنگساری ستراتیجی ئەمریکا کەبنەوە، گەمارۆدانی ئەمریکا رێولە هەموو بزوتنەوە رزگاریخوازەکانی ناوجەکەبە... بەلامارەدانی خێرای لوبنان بەشێکە لەوستراتیجەی ئەمریکا

ستراتیجی ئەمریکا

مەسەلەی مەرگی بەلای ئیسرائیلا مەزمی ئەمریکاوە، بەسە دەستهێنان و بارانینی بەرژەوەندی گومپانیا و خاوەن مۆنۆپۆلەکانیانی کە نالان کردنی خێرو سامانی گەلانی جیهانە، زەوتکردنی کەرەستەی خاوو بەرەتایی کەلانە، وەرگرتنی ولاتانە کانیاوانە بە بازاری سازکردنەوەی کالا و بەکەڵکی خستنی سەرمایەی مۆنۆپۆلەکان دیارە.

ئەو مەسەلانە بەبێ دەسەڵاتی بەپاندنی دەسەڵات لەو وڵاتەو هێزا جیاجیاکانی جیهان نایەتەدی وناسەرکەوە بەرژەوەندیانەیان پارێزراو نابێ.. بۆیە خۆمەپاندن و دەسەڵات بەدەست کردن لەو شوێنانەی بەرژەوەندی مۆنۆپۆڵەکانی تێدایە، جەوهەری سیاسەتی ئەمریکایە.

دیارە خۆبەپاندن و دەستەڵات بەدەستگرتن و بالادەستیش، هەموو هونەرێکی مەرجارێ بەهێز و دارای تکنیکی بوون چاندن و بنگەی سەرانسەری نەبوو، کە لەباوەش گرنگەکسانی جیهاندا دامەزرێن و هەرشەی گەڵ و مەترسیدارێکانی بۆ بکا. هەموو دروشمی بڕیقەداری وەک "جیهانی سێیەم" و "دیموکراسی و ئازادی" و هتد... کە جارێ بەمەبەستی بەدەستهێنانی زۆرداری بەکار دەهێنرێن و تاڵانکردنی لە ژێردا نەمێنێتەوە.

دەمریکا بۆ خۆ مەباندن و بالادەستی هەرگیز درێغی نەکردووە. لە بەکارهێنانی هێزی مەرجار و جەنگ و بەدبەختی کۆل کەر و ترسناکدا، یەلام هەمیشە نەبار و لایەنی ترسی هەبوون کە دەیەلاو و تاڵانی لەگەڵ بەخشکەر و رێگەی نەدان بەرەبەرا ناکا کەلەمێژدی جیهان بێ. بۆیە بە ناچاری دەیەلاو و ئاوچە گرنگەکانی دنیای لەگەڵ بەخشکردن، یەلام هەمیشە سیاەتی رووڵە مەنی زۆر و پڕلە خێر بووە.

لەو سۆنگەدا، سۆداشی کردەوەی جیهان و بەدەستهێنانی گەورەترین بەش وبالادەستی، لە دوو سەر مەگی جیهانیدا دووبۆسەی ئەتومی دابە خاریەپرۆشیاوشاری ئاگاز بوا، بەبێ ئەوەی مڵ لە هیچ هەترێکی بکاتەوە کە بەهەمان چەکا بان هی مەهترتر تۆڵەی لێ بکەیەوە، نەوکاتە بوو بە ناکە کەلەمێژدی دنیا و کەشتانی لە ناو نەچێدا. لەوساوە ستراتیجی دەمریکا لەسەر بنچینەی چەنگی فراوان و رووبەرروو داسەزرا و شامادە بوو دژی هەر نەیارو دژمنێکی هۆی، لە پێناوی بەرژەوەندی سۆنوپیلەکانیدا جەنگی فراوان و رووبەرروو هەڵگیرسێنێ و رێگەنەدا کەس لە هیچ جێگایەکی خۆیدا بە خۆی بسەپێنێ و دەستێوەردانی نیشان بکا.

رۆژی لەبەر یەکێتی سۆفیەت بوو بە خاوەنی هەمان چەکی ئەتۆمی و رۆژ لە دوای رۆژ کەڵەکەی کەرد و هۆی بۆ بەرەوڕاهێنی دەیەلاتی دەمریکا ماز کەکرد، تا کەمریکا ناچار بوو مەرجێکی باری جیهان بداتەوە، مەستبەوە بکا کە هەر کاتێ ناچار بوو چەکی ئەتۆم بەکار بهێنێ، هەمان چەکا لە دژی بکار بهێنرێتەوە. ئەوما هیچ بڕیارێ و ریایی لێ بنێتەوە.

ئەمریکا بەر لەوە، لەهەر دوو مەنگە گەورەکەی جیهانیدا، دوو ئوقیانوسی مەزن لە جەزرەبەی دوژمنەکانی پاراستویان، یەلاو پاش ئەوەی کەر چەکی نوێ چەتنە دەست بەکێتی سوفیەت کەوت ئەودوو ئوقیانوسەش وەک پاراستنی ئەمریکا یان نەما.

ئەنجا سەردەمی شەڕی مارد دەستی پێکرد. پێشبڕکێی خۆپرچەکی کردن دەستی پێکردو درێژەی کێشا. ئەمریکا ناچار بوو بەرەبەرە دەیەلاتی خۆی لەگەڵ یەکێتی سۆفیەت بەش بکا و دەرفەتی بدا تۆ لەبەشێکی گرنگی شوێنە ستراتیجی و پڕسەنە بایەخەکانی جیهاندا جێگیربێ... تا جێگەیەکی ستراتیجی بەردەست بما بێگەی سەربازی تادانەمەزرێ و ئەتومی نەبا، بەرا بەربەگترنیا، دانەمەزرێ.

بەبەدا بوونی ئەتۆم لای دووهێزی گەورەی جیهان و پێشبڕکێی بەردەوامی خۆیە ئەتۆم پڕچەک کردن، مسەر دەمێکی نوێی هێنایە کایەوە. سەر دەمی کاول کردنی جیهان لەماوەیەکی کەمدا، سەردەمێک کە زامینی سەر

کەوتو و زێرکەوتوی جەنگی جیهانی کارێکی سەخت بێ . و هەموو لایەک لە تیاچوونی خۆی سڵ بکاتەوە ... و رانی هەنگیرسانی جەنگ نەکا .

ئەمریکا پاش بەپدا بوونی هاو شانێکی نە مێز و دابەش کردنی دەسەلات و بەرژەوەندی لە ناوچوون لەهەر رووبەرووبوونەوەیەکی هەنوەستی دا ناچار بو ستراتیجی خوی بگۆڕێ.

ستراتیجی نوێ لە چەوەدرا بێ بەچ کردنی هەمان سیاسەتی پێشوو بو بە تیۆریەکا کە لەگەڵ هەندێ بەرچی نوێی مەردەمەکەدا بگونجێ : کە مسلمانێتی بەکیەتی مۆنیەت لەد هەرهامنی جیهانی و کەمکردنی بزوتنەوەی خۆرهگیرانەو خۆرهسی رزگاری نیشتمانی گەلان نەرامۆش نەکا . واتە لایەکا بتوانێ بەر بە پەرەسەندنی هەنگا و دەسەلاتی یەکێتی مۆنیەت بگرێ . و رێ لە رزگاری گەلان بگرێ و نەهێڵێ وچە تاسیان لە چوار چێوەی دەسەلاتی خۆی بچنە دەرەوە . لە لایەکی تریشەوە خۆی لە تاچون نەهەنگی قەتوماڵ بپارێزێ .

ستراتیجی نوێی ئەمریکا لەسەر بنچینەی بەرەنگاری و گەمارۆدانی بەکێتی مۆنیەت . و گەمارۆدان و عەل لرخینی حوڵانەوەی رزگاری خوازانەی گەلان لە ئێشەری هەسەن و بەرچی نوێی سیاندا دامەزراند . بۆیە بەردەوامی تەری ماڕد و ستراتیجی " جەنگی فراوان " وەرگەڕا بەسەر دەمی نەبانی نخودەولەیان " الوفاق الدولی " و ستراتیجی " بەریەرچ دانەوەی تەرم (الرد المرن) " کە تاکتیکی جەنگی ناوچەیی یا جەنگی سنوردار " الحروب المحدودة " ی بە مۆنیەوە گوت .

بەگوێرەی ئەم ستراتیجە تازەیە، ئەمریکا ، بەرامبەر هەر جەنگێکی دەسەلاتی سۆفیەتی کەبوایە جێگەیەکا بەپدا بکا . بڕیاری لەو جەنگایە شوێن بە سۆفیەت بگرێ بکا بالە گرنگەی ئەو جەنگەیە کەم بکاتەوە و بەست مەسەلەیەک بسوکێنێ و بە خەسوی ساکرکیە ناوچەیەکانەوە کێشە و گیروگرفتەکا بکا و بەرەو نەری ناوچەیی بەرێ ... ئەنجا رێگەی وتوویژی دیپلۆماسی لە نێوانیەتی بالادەستبوو بکرێتەوە بەر وەلامی تاسانی نیوان هێزە گەورەکانیش ئاسانتر بێتەوە .

بابەتی سەرەکی کە ڕوالەتی پەیوەندی لەو هێزە گەورانەیە، لە راستیدا سوتە بڕیار چێرەیەکا بسو مسۆگەر و شێوەیەکا بۆسەرێنەبەری هاوڕەیەتی بەدەوڵەتان ، کە ئەوش بە جۆرێ هاوتە کردنی تەرازوی هێزە گاسەرەکی لە بەرەی باکسوری ڕۆژ هەڵاتی ناوەڕاستەوە کەمارۆی یەکێتی سۆفیەتی لەدا ، لەویش بە گەورەی ئەمریکا دڕیەوە . لە ئەمریکای ناوەڕاستەوە خۆی لێ خوت قەکاتەوە .

لەبارە بە زۆری سەسەلەی هاوتە کردنی تەرازوی هێزەکان بەرامبەر بەهێزی سیاسەتی بەیاسە مەریا بەکان و تاکتیکی جەنگی ناوچەیی و جێگرتەکرێ ، کە لە بارەوکدا لە بەر هەنگاوەیە کە لە ئەنجامی پێکدانی هێزە ناوچەیەکان و ناوکۆمەگاسان لە زێر سێبەری پشکداری وبەستەیی ئەمریکا دڕێ وبەستی مۆنیەت نەتەنێوە .

ئەمریکا بو گەمارو دانی بەکێتی مۆنیەت و بۆ نە ناوبردنی خۆرهسە کاسی رزگاری بەخشەانی گەلان، لەو تاکتیکە نوێ یەی لە ئێستا م و لاڕۆس و کەمبودیا جێبەجێ کرد .

ئیستاش جەنگی ناوچەیی رۆژهەڵاتی جیهانی گرتوتەوە، لەدەڤەنستان لە عیراق ـ ئێران و لە سەرنورگەی فولکلاند، لە لوبنان، وە هەموو جەنگانەی حکومەتە کۆنەپەرستەکان لە ئەمریکای ناوەڕاست و باشور و لە ئەفریقیا و ئاسیا دژی ویستی گەلانی رزگاری خواز ئەگینسن، ئەم جەنگانە لە ناوەڕۆکدا، لایەنە راستەوخۆکان بەهانەوێ یانە، لە بڕیتی هێزە گەورەکان ئەکرێ و بە ڕادەیەکی سەرەکی لە خزمەتی ستراتیجی ئەمریکادایە. بۆنمونە هەموو ئەو جەنگانەی رزیمە کۆنەپەرستەکان دژی جوڵانەوەی رزگاری نیشتمانی گەلان بەرپای ئەکەن، لە بڕیتی ئەمریکا و بۆ خزمەتی ستراتیجی ئەمریکایە... جەنگی دیەگۆگارسیا ـ ئەرجەنتین، بەهۆی ملمەلانێی ئەمریکا دژی سۆڤیەت لەسەر ئەمریکای ناوەڕاست. ئەمریکا ئەیەوێ رۆژهەڵاتی کۆنەپەرستی ملفاوڕ بپارێزێ و جوگەڕەی چەپی رزگاری خواز لەناوی ببا کە مارکس بڵێت، تەنها بۆئەوەی بتوانێ زیاتر رزیمی ئەرجەنتین بکاتە باشکۆی سیاسەتی خۆی لە ملفاوڕ و ناوچەکەدا. بۆشەڕی فولکلاند هاتی داو دەرفەتی سەر کەوتنیشی نەدا. هەروەها لە جەنگ و کێشەکانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بە هەمان شێوە، بۆ ئەو ستراتیجەی خۆی هەمان تاکتیکی جەنگە ناوچەییەکان جێبەجێ ئەکا

ستراتیجی ئەمریکا لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا

سەرەڕای ئەوەی کە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست ناوچەیەکی زۆر گرنگ و پڕ لە هێز و سامانە، بەڵام بایەخی تەواوەتی ئەمریکا بەم ناوچەیە، و دژەکردنی دەسەڵاتی ئەمریکا لە دوەمین جەنگی جیهانی بەوە، لە ساڵی ١٩٤١ەوە دەست پێ ئەکا.

بەر لەو ماوەیە، رۆژهەڵاتی ناوەڕاست جێگەی بایەخ و دەسەڵاتی وڵاتە ئەورووپییەکان بوو، بەتایبەتی فینگنشەرەو لە ڕەسمایەڕۆی ئەمریکای لەو سەردەمانەدا لە ناردنی قەشە و پیاوی فایبنی پڕۆتستانتی و گردنەوەی زانکۆ و کۆلیج تێبینی ئەدەکرد، وەک گردنەوەی زانکۆی ئەمریکایی لە بێڕووت و لە قاهیرە. وەکو کۆلیجی ژنیوت و کۆلیجی ئەمریکایی گچان لە ئەستەمبوڵ، و کولیجی (ئامادەیی) بەغدا لە میراق... تا ساڵی ١٩٢٢کە ئەمیراڵ چستر نوانی ماڤی دەرهێنانی نەوت و مەعدەن بە پاتایی ٢٠کم لەمبەر و ئەوبەری هێڵێکی تاسنینی ٢٤٠٠ کیلۆمەتری وەربگرێ کە لە ئەستەمبوڵ بۆ بەسرا، لەبەرپوت، دیاربەکر، موسڵ، تاسنوری ئێران درێژئەبێتەوە... هەروەها، لەهەمان ساڵدا کۆمپانیای مەتاداڕە نەوجۆرمیی توانی ٢٥٪ی داهاتی پەترۆلی میراق وەربگرێ...

بەڵام لە کاتی دوەمین جەنگی جیهانیدا کە سەرای ئەمریکا گەیشتبوە ئێران و لەوێوە تەقاتی ئەنارد بۆ ڕوسیا، و هێزەکەی پیا بەیەکانیشی لە دەریای ناوەڕاستدا خربونەوە، لە جاران زیاتر هەستی بە گرنگی ناوچەکە و دەرفەتی خۆ جەسپاندن کرد... بۆیە پاش گرنگترەی پالنا ڕۆزڤلت، بە بەڕۆشەوە لە گەڵ ئاو سەرۆکە هەرەبەیەکان کۆ بۆوە، پاش ئەوەی بە ناوی ستراتیژی گاری دریا و لوبنانەوە دەستی خزانە کاروباری ناوچەکەوە...

گرنگی روژهەلاتی ناوەڕاست

ئەمریکا لەو بەردەمدا هەستی بە گرنگی روژهەلاتی ناوەڕاست کرد. وەدەرنێتکی مارکسیستی سۆمەیلی بۆ جێگە لێژ کردن بە دەسەلاتە کلاسیکیەکان بە تایبەتی چونکە مەرکزایەتی سروشتەوەی زایۆنیزم لە دەست جوتکاری نیشتمانپەروەر و قەرەباوە گرێزراوەو بۆ جێگەی جوتکاری ئەمریکا، هەم هۆی هەستی بە بوونی سکەیەکی مۆداکوتان و لەرەمەندی دەکرد، هەم زایۆنیستە کانیش زیاتر بۆ ئەوەی چەسپاندنە هاسان بکەن، وپایەخ و گرنگی ناوچەکەیان لەلا زەق تر دەکردەوە کە جۆی دەخوازن لە :

أ- جێگەی ستراتیجیی روژهەلاتی ناوەڕاست :

روژهەلاتی ناوەڕاست پێکدێت لە هەشت وەی چەند کیشوەرێکە، ئاسیا، ئەوروپا، ئەفریقا، دوو رتسازی ئاوی گەورەی لێدەدابە کە لە رووی بازرگانی و لە رووی مەرباریەوە پایەخێکی گەورە و گرنگیان هەیە کە رێبازە دەریایەکانی بوسفور و دەردەنیل، و رێباری کەناڵی سویس، ئاسنەنگا (مضیق) ی بوسفور، دەریای رەش و دەریای مەرمەرە، ئاسنەنگی دەردەنیل، دەریای مەرمەرە و شێزە پێشکەوە ئەستێتەوە، و کەناڵی سویس دەریای سوور و دەریای حەبەشی ناوەڕاست پێکەوە ئەستێتەوە.

* لە رووی بازرگانیەوە گەورە و رێبازە ئاوانە، هەمو دەوڵەتەکانی کەناری دەریای سوور و کەناری دەریای سپی ناوەڕاست و روسیا بە تایبەتی هەمو دەوڵەتانی کەو سێ کیشوەرە پێکەوە شەبەستێنەوە، سەرەڕای ئەوەی کە بوسفور و دەردەنیل گرنگ ترین و بگرە تاکە رێگەی دەریایی بەکێتی سۆفیەتە، وە کەناڵی سویس جێگەی ڕاپی المرحباء الصالح، ئەدەامەی نومیدی نیگایی گرێزتەوە.

* لە رووی سەربازیەوە، دووەمین چەنگی جیهانی گرنگەکەی سەلماند، بە تایبەتی پاش ئەوەی هەمو قورپاپی دان و نەقەلا و گۆشەی کەلمان و فینالیا کردیان بۆ گرنگی دەو رێبازانە.

پاش ئەوەی ئەمریکا توانی، یونان و تورکیا و ئێران وپاکستان بەلای خۆیدا راکێشێ، گرنگی ئەو رێبازانە و روژهەلاتی ناوەڕاست لە رووبەرووبونەوەی مەترسی یەکێتی سۆفیەت و دۆستەکانی زیاتر جەختی لەسەر کرد، بەو ئەندازەیەی هێلی یەکگری بە روژهەلاتی ناوەڕاست پێکەوە بێنێ و لە نەخشەی سەربازی ئەمریکا دا ناوچەکانی روژهەلاتی هێلی یاکوری یەکگری لە روژهەلاتی ناوەڕاست، پاش ئەوەش روژهەلاتی ناوەڕاست کرا بە بنکەی یەکسانە سەربازیەکان و گەورەترین مەنگری رووبەرووبونەوە بەرامبەر یەکێتی سۆفیەت.

ب- پەترۆل

ئاشکرایە کە روژهەلاتی ناوەڕاست گەورەترین هەمباری پەترۆلی جیهانە، لە ٧٠٪ ی شیکتیساتی پەترۆلی دنیا لەم ناوچەدایە.

لە مێژەوە کومپانیا گەورەکانی ئەمریکا داهاتی زۆریان لە پەترۆلی ولاتانی روژهەلاتی ناوەڕاست چنگ کەوتوە... کومپانیەکانی ئیکسون، موبیل، شیکاگو، سوکال، گولف، پێنج کومپانیای گەورەی ئەمریکان کە داهاتێکی زۆری پەترۆلی ئەم

بەرگرتنی بە مۆنۆپۆڵکردنەوەی سۆفیەت بۆ کەرەتا و چانە هۆیەکی سەرەکی و دڕێزە کێشانە نیشتی .

ئێران کە لە سەردەمی ئادا بوبو بە هەمان رێگی گەورەی جەنگاوەرانی شەر و نکۆڵیەمای جەنگی و ئەسپە چوار چەوەی دەسەلاتی ئەمریکا ترازابو . هۆی یەدا بونی سەرچاوەکی گەورەبوو لە سەر سەرەوەی گەندای کەداوی سەرەو و بەرزەوەندی مۆنۆپۆلەکانی ئەمریکا و گەیشتە بۆ سەردەوکەتانی خۆی و ناوچەکە و شێوانەتی نەرازوی هێزە کانی ناوچەکە ... بۆیە ئەمریکا ناکۆکی عیراق - ئێرانی بەشێکی سیاسەتی سەرکۆنەی رژیمی عیراقی بە خیانەت دەقانەتەوەدا کەرد . هەروەها جەنگ و بەلاسەر دانی عیراقیل دژی لوبنان . لە سیاسەتی ئەمریکادا بۆ بەرگرتن بە دەسەلاتی یەکێتی سۆفیەت لە دەولەتانی ناوچەکەدا بوو وە بۆ لاوازکردنی بەرگری لەلەستین و دەولەتی سوریا و سازکردنی زەمینە یەک کە رێگەی بۆ رۆژەی چارەسەری ئەمریکا و دەرخۆنانی ئەمریکا بۆ راستکردنەوەی نەرازوی هێزەکان بکرێتەوە ئەنجا جێ بە دەسەلاتی سۆفیەت لەو ناوچەیەدا لێ بکا

ناشکرایە وازهێنانەکانی ئەمریکا ، بەبێ بونی ناکۆکی ناوخۆیی سەرباگرتن ، بەڵام زەوەند و ئاقارەکیان دیاری ، بۆ نمونە جەنگی عیراق - ئێران درێژەی کێشا و ئەمریکا بە رادەی سەرەکی رۆی لە تێک شکاندنی هەماری چەکە و دکتاتۆری سەرسازی ئێران بوو . رۆی لە دەستەبۆ کردنی عیراق و پارامێتی ئاراسی کەداوی عەرەبی بوو . ئەمە ئەو کاتەی هێزەکانی ئێران بە هێز و بەخت دەستی بێ کرد ، دەوڵەتەکی لوبنان بەرەو و بەلوبەکی سۆ کشانەوەی سپای عیراق بۆ سنوری ڕۆژهەڵات ، چونکە لەو حاڵ و بارەدا بەبوایە ، کە بێ کێشە و تەنگ و چەڵەمە بە سانوی ئەرکی نەتەوایەتی و یاری لوبنانەوە کشابەوە ، لە هەر دەرفەتێکدا بوایە بریاری ڕەو و کێشەی ئالوز ڕوبەڕووی رژیمی عیراق نەبوەوە .

ئەوەتا ئەو ڕەخنانەمان لێدەگرن کەدا کە جەنگ ناوەڕۆکەکان ئەمریکا بارەتی خۆی کردنی داگیرکانیان کەدا و بەکۆتایی هاتنی مۆنی کەبان دۆزین ... ئەوە هەموو پێکەوە دەستراوی و ئالقەی بەکە زنجیرەن کە بەرزەوەندی ئەمریکا لەیاریزن .

هاوبیشەمانانی بەشەرەدا :
ئێزان و کەس وکاری شەهیدان و کیراوەکان و بێبەشەرکە
بەمانەنین لە شەستوی شێرەدایە ،
یاریزکاریان بکەن ، شێوکاریان بۆ جێبەجێ بکەن
لە بەتوبەتیدا بە دەنگیانەوە بچن ، یارمەتیان بدەن

راپۆرتێك دەربارەی برازیل

سیامەند

کۆماری فیدرالی برازیل وڵاتێکی دەریکەی لاتینە ، ٢٢ پارێزگای لە خۆی دەوڵەتێکی ناوەندیە و بەپێی دانیشتوانی ساڵی ١٩٨٥ کە ٥١٬٩٦٥٬٨ کەس دەژمێردرێت پێکهاتووە لە ٢٦ ویلایەت و ناوچەیەکی فیدرالی کە پایتەختەکەی براژیلیا لێیە.

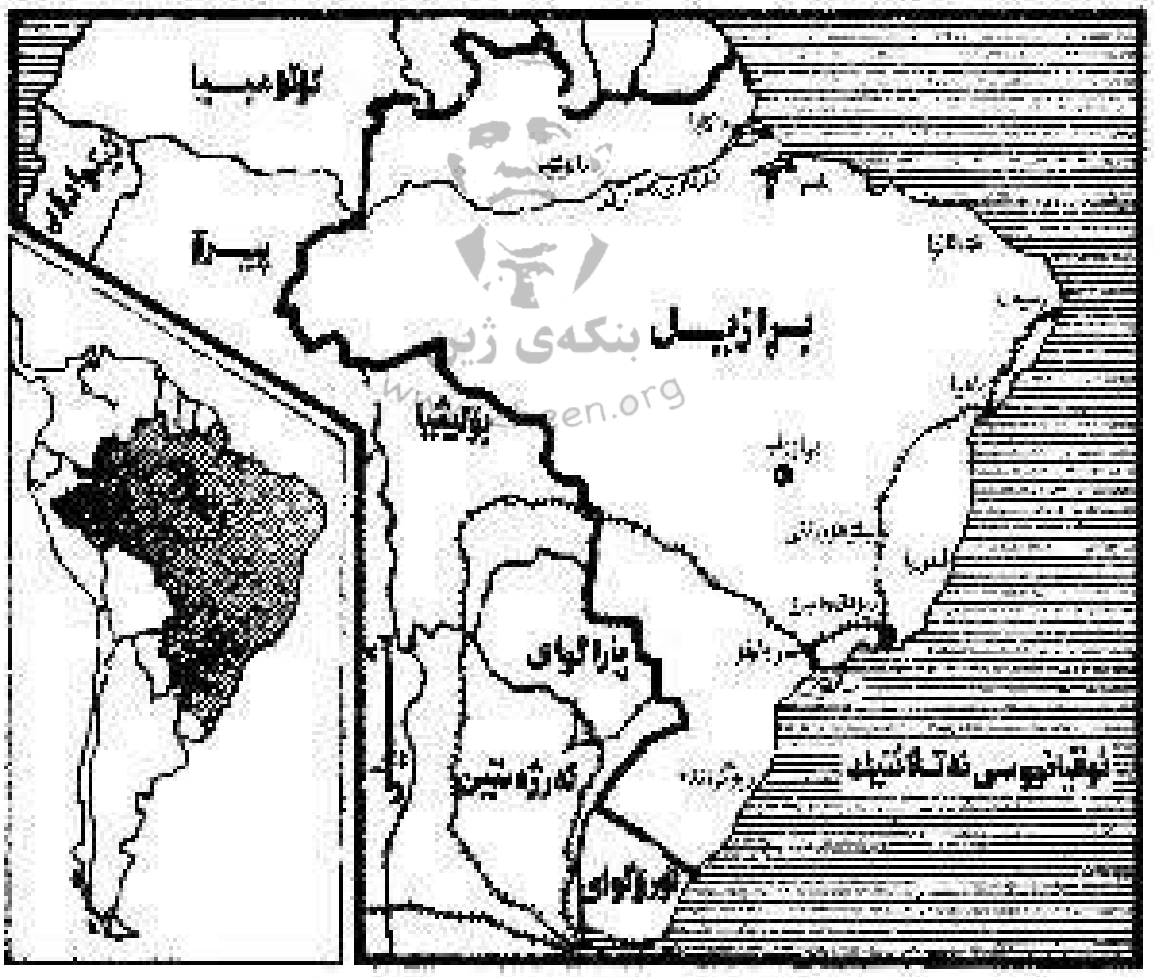

۱۲۰ ملیون کەسەوە شەشەم ولاتە لەروی زمارەی دانیشتوانەوە، جێی دانیشتوانی ۱۱ کەس لە هەر کیلۆمەترایەکی زەوی زیادبوونی دانیشتوان سالانە ۲٫۳٪ یە. هاوردەی برازیلیا بە ..... ۱۵۶ ملیۆن لە ۱۹۳۰ەوە پایتەخت بوو ساوپاولۆ بە ۸۰۰۰۰۰۰ وبیلۆجانیرۆ بە ۵۰۰۰۰۰۰ دانیشتوو هاوردەکانی برازیلیان. دانیشتوانی برازیل هۆزاوهۆز وە هەر بە پورتوگالی و هەڵکی بوومی ساوچەکە دادەنرێن ملیۆن کەراسی و زەنگی و فینالی و ئەڵمانی و عەرەب و ئەفریقی رەش پێستی تێکەڵی کە بە گشتی هەمیشە و کاتۆلیکی وە بە زمانی پورتوگالی قسە دەکەن. هەوەی شارستانی بە هۆی ڕەسمی یاسای بەکاردێنی رەش پێستەکان دانەبراوە بەڵام لە هەر ..... خوێندکاری کۆلێجی پزیشکی سوننیا ۳۰ کەس رەش پێستن.

بەروبوومی کۆرتکی کشتوکاڵی هاوەرجی، شەکر، تۆکە، کاکاو، وە بەرهەمی کانزی: نەوت، ئاسن، مەنگەنیز، فەڵامی، مس و بۆکسیت. لە ڕووی پیشەسازیەوە: سەنعەتی ئۆتومبیل بەرێژەی ۱ لە ۵۰۰۰۰۰ ئوتومبیل لە ساڵی ۱۹۷۲دا) بەرو کیمیاوی، بۆڵساری.

برازیل لە ۱۰۰۰دا لەسەردەستی کاپیتانی پورتوگالی (پیدرۆ ئالفۆنز کابرال) دۆزرایەوە، بە پێی ڕێکەوتنامەی "توردی ریلاس" کە ۱۴۹۴ لە نێوان پورتوگال و ئیسپانیادا بەسترا، بوو بە خاکێکی پورتوگالی.

یەکەم سەدەی هەرکێی برازیل ۱۱۲۷ بوو کە بە پێی کێشەکانی ناوخۆ تا گیشتو بوو. هەوانەی لە ساوپاولۆ کەوتەری لە سەرزایەکانی قیمانی شێبەرین وەدەرنیشەوەی زێڕ لە ۱۶۹۶دا و ناوچەیە، خولیسی دوەمی ئاسوری و مێزوویی برازیل دەستی پێکرد. کە بە "ئیندۆرادۆ" بە ناوبانگە، کە ساوەدی ئاسوری گوێزرایەوە بۆ باشور، ریۆدۆجانیرۆ بوو بە پایتەخت، پاش ئەوەی کانگاکان جۆراوجۆر هاتنە حکومەتی پورتوگالی مۆراتەیەکی زۆری خستە سەرسڵکە و ئەوەش بووە هۆی دروستبوونی هەڵکە. هێزێی سپای ئەرمی بووە هۆی ئەوەی برازیل بێ بە وڵاتێکی خۆێ و ئابووت و لە ۱۸۰۸ لە پێناو دیفنساتۆری پورتوگالی ڕزگار بێ. لەسەرەتای ۱۸۲۲دا پیدرۆی یەکەم بە درۆیی بانگەوازێ بۆ سەربەخۆیی، بوو بە ئیمپراتۆری برازیل، و ئەمەش دوارێدەیەکی نا ئاسایی کە بە غایەکی پورتوگالی سیختە هۆی ڕزگاری وڵاتێکی خۆێ. لە ۱۸۱۰ تا ۱۸۸۹ دوەم پیدرۆی دوەم بوو بە ئیمپراتۆر کە سەرباڵی بە ئاشتی خۆی و خێزانەکی ڕۆیشتوو و لە ساڵی ۱۸۵۰ دا کۆتایی بە هاوردەی کۆیلەی ڕەش پێست هێنا. برازیل هێندا ساڵی ۱۸۸۸ بە پەرەسەندنی بزوونەوەی کۆماری خوازان، ڕووخانی دیمۆکراسی پیدرۆ مۆنگەڕ بوو. وە ڕەزبەدارەگەوە کانیش کە کرێکاری هەرزانی ڕەش پێستیان لە دەس دابوو، پشتیوانی پاشایان نەکرد.

بەردەمی کۆماری، سەردەمێکی ناڕەحەت و ڕۆژ و ڕۆژم و ڕابەریس بوو. لە ۱۹۱۶ تا ۱۹۳۰ برازیل هەشت سەرۆک کۆماری بە خۆیەوەدی. برازیل تا گیشتاش کۆماریە و دوپارتمانی (بیزان و کۆنگریس) هەیەوسەرۆک کۆمارەکەی هێز ماوەی ئەسڵ هەڵ هەبژێردرێ، و جاری دوەم ناتوانێ خۆی هەلسزێرێتەوە.

باری ئابووری

هەڵگری خاکی رەنج و چەوری
باکووری رۆژهەڵاتیا زۆر وڵاتەش لە
خاکی دووری ماوەیاولیو رەواجی هەیە.
گەڕان بۆ زێڕ و شەڵماس بوو بە
هۆی بەدیهاتنی هەندێ شار و
شارۆچکە کە هەرۆش هەندێکیان
ماون و بوونەتە ناوەندی پیشەسازی
دروێ و چەرمانەوە. جانتای ماوە
جێگری مرۆڤی ڕۆژی دەربەستبوونە
عەباسی ڕۆماەی ڕەش پێهەڵدەسووڕێ
بەو ڕەنگارەنگی سێبەر پێکهێنەری
هێڵگە بۆ براربن.

جانتای ماوە بۆ گۆڕانی سەدەی
١٩ و سەرەتای سەدەی ٢٠ەم گەڕێدەوە
ساڵانی ١٩٠٠ماوەیاولیو تەنیا هەشتا
هەزار کەس بوو. کە لە ١٩٢٠ەوە بایشتوانی
..... هێنگیدەری کەرت. ساڵی ١٩٦١
دانیشتوانی گەیشتە سێ ملیۆن و
سێ. کەوەر سێیەکی زیادبوونی هەیری
دانیشتوانی ماوەیاولیو هۆی زێڕی
دۆزینەوەی ئاوە، بە هەڵەدا ناچین.
هۆی تەرپش هەبوون کەماوەیاولیویان
کردە یەکەم هەڵبەندەی پیشەسازی
ئەمریکای لاتین. وەکو نموونەی
سەدەی "ئاسنووی" شیکاگۆ کەشتە
کردنی کارگەی کارەبای هیدرۆ
ئەلکتریک و سامانی کانیەبانۆگای
نیاگارا.

لایەنی کەم تا ساڵی ١٩٣٠ەم بڕانی
دەوڕەبی کە لە هەرزانی نرخ بە
ڕێگەی هەرهەبی ئاوە هەرچاوەی
گەڕێت. دەورێکی بەرچاوی لە
سامانەبی بڕ زیل دا هەبوو. ئەوەش
دیارە کە کێڕڤی گەشەی ساوپاولیو
بکرێوی کێڕڤی بەرهەمهێنانی ئاوە
بوو. بڕاش ١٩٠٠ زیادەی بڕجی ئاوە
لە ٦٠٠ ملیۆن کەمتر سەبوو. سەرهەمی
ئاوە لە ١٨٢٦دا لە ١٤٧٠٠ کیلۆمەتری
٦٠٠ کیلۆلیتری نۆ سەدەیەری. کەچی
١٩٠٦ گەیشتە ١٥ ملیۆن کیلۆ.
زایەڕینی کۆمەڵانی هەڵکەبی هەڕەبوو
زادەیەکی فراوان بوون. چونکە کارلە
ئیلکە و کان و کارگەکان پێویستی
بە دەستی کاری هەرزان و خەڵکی و
چەوساوەی زۆر هەبوو. وە کە بەڕ
کەوەی لە کۆتایی سەدەی نۆزدەوە
کۆیلەداری فەدەمە کرا بوو، کۆچی
نازادی کرێکارانی کەورپاوە
زیادی کرد. وە لە ١٨٨٧ تا ١٩٠٠
تەنیا ساوپاولو ٨٦٣٠٠٠ کۆچەری
بەخۆیەوە بینی. کرێکارانی جیاوازی
کۆیلە نازادکراوەکان پێکەوە
هرانە ژێرکار. زەوی زۆر، کۆیلەتی
و پەنریارکی تایبەهلایی خۆیەکانی
قاوەن.

گەهەکردنی ئارەتاپی ساڵی
پەکەبی سەدەی بیستەبن خرێ
کێشاوە. وە لە ئاوپاولیو پاوادا
دەکتا. بەکەڵک کەوتنی زەوەی
کۆنەکان، هەبرانی مەکانیسمە دوای
پەکەم (پەکەم ساڵ ١٩٠٠ کە قاوەی
زیادە لە هەبەندەدری بڕ ڕیلی دا
گەیشتە ئەبرانی جیهانی ١٩٤٠
کە ڕێگەوتنی خولێکی نوێی زۆ
سەرهەبی ئاوە بە بڵاوەش بۆ ئەرەبا.
زەوەری زیادتر بە هەبوو لە خۆیەکانی
خستنی سەردەمی قاوە و کوڵ و ئنکاری
کەو سەردەمەن. زەوییە گەورەکان،
پارچەپارچە ئەبن. کێنوکالی
دەرەجە دوو وەکو ئۆگە و ئیوسمن
پەیدا ئەبن. وە زەوداری گەورەکان
کە قازانجیان کەوتبوو، هەرسی،
کەوتنە دەرهێنانی کانیەکان و
سەرمایەگوزاری لە پیشەسازی و
ئازرگانیدا.

لە ١٩٤٠ بەدواوە مەسەلەی
پیشەسازی کردنی وڵات خوناێکی
نوێی لە گەهەکردنی ساوپاولیودا

گردەوە. بەهۆی قەیرانی جیهانیەوە وڵات ناچار بوو کە لە چوارچێوەی بازاڕی ئاوەڕدا گەشە بکا .... ڕاگرتنی نرخی ئاوەش بوو بەهۆی نیابردنی پاشەکەوتی ئاوە. لەبەرئەوەی ملیۆن فیورناداو ئاوەی لەئاسماو چوار ماوەی ١٠ ساڵدا ٨ ملیۆن کیسەی ٦٠ کیلۆیی بوو، بەڵام کەمی کردەوەی پێویستی هاوردە بۆ بەرهەمی ئەوری گەشەی پیشەسازی ڕاستەوخۆیی لە برازیل (چنینی و هاوردەکەنی) .

ملیۆ فیورناداو دوو ئۆتانی جیاواز لە گەشەی برازیلدا لە دوای ١٩٤٥ دیاری دەکا . لە ئۆتانی یەکەمدا تا ساڵی ١٩٥٥ زیاد بوونی ساڵانە ٦% بوو . ئۆتانی دووەم لە ١٩٦٠ بەدواوە کە کەمێ زیادبوونە ناگاتە ٥% پێش . گەشەی ئابووری لە ١٩٥٠ دا ٦% بوو، لە ١٩٦٥ دا نزیکەی ٢% دابەزیبوو. هۆی لەودابەزینەدا بەرهەمهێنی کشتوکاڵ بە ڕێژەی لە ٥٠% سەدەوە گەیشتە ٩% . بەڵام ئەم بەرهەمهێنانە پیشەسازیەکی ڕەسەنی زۆری لە ئاوەوەدا نەبوو: ئاوە لە ١٩٦٧ دا هێشتا ٤% ی بایی ساردەی پێکهێنا. بەڵام بەرهەمهێنی بەرد بەکانی نزا لۆکە، شەکر، بەرد سزا ٥٠% ی ئەم بایی یەن . لە ١٩٥٥ـەوە تا ١٩٦٨ دابەزینی نرخی بەرهەمە بەردبایەکان کە ٤% ی ئەبار ساردەی دەستەوە، هەتا ئەکانەوە (نرخی ساردەی هەر تۆن کاکاو لە ٧٤٨ تا ٥٠٥ دۆلار دابەزیبوو) ڕونە کە پیشەسازی برازیل لەگەڵ نزیکبوونەوەی پیشەسازی گۆڕان و هێشتا کایەی تێکنۆلۆژی هێشتا زۆر زەحمەتە تا بتوانێ جێی پێویەکانی سازگانی دەرەوەدا بۆخۆی بگاتەوە.

ئەمڕۆ برازیل دووەم دەوڵەتە لە ڕوی ناردنی خواردەمەنی بۆدەرەوە لە کاکاکا ٤٠% ی دانیشتوانی هێشتا لە هرابی خواردن و خوراکدا رەنج دەبن .

لە شەمەکان و بەرەتای حەفتاکاندا قاوی ئەفسانەی سەر گەوتنی برازیل لە هەموو لایەکی ملۆ بوو. نموونەی برازیل وەکو بەڵگەیەکی مۆدەوای ڕکودی داپوری و ناقارامی سیاسی لە شەمیرکای لاتین دا ناو دەبرا. واتە بەوتنی حکومەتێکی دیکتاتۆر و بەرەڕو لە چەشنی برازیل، بەڵام ئاکامی (تاقی کردنەوەی دیموکراسی) برازیلیش لەماوەی ساڵانی ١٩٤٥ ـ ١٩٤٦ تەنیا خرابتر بوونی دۆخی ئابووری و پێ گرتنی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی بوو.

سەردەمی ئۆبارگولاڤ لە ١٩٦٤ دا یاسایی بەربایەی داپەشەسی زەوی و میللی کردنی هەندێ کارگەی پیشەسازی و قانونی کردنی هێزبی کۆمۆنیستی نەکرد. بەڵام شەمیرکا بارمەنی هۆی لێ بڕینبوو. سەرچاوەی هەڵاوسان گەیشتبوو ڕادەی کۆشندەی ٢٠٠% . گولاڤ کە تا ڕادەیەکا لەگەڵ کرێکاران و جوتیاراندا لایەنگری هەبوو، تاوانبار کرا بەوەی کە ئامادە نیە، ڕای هەڵسۆڕاندنی ١٩٦٦ لابێ و ئەبەوێ کودەتای ١٩٦٤ ی شەمیرکا گودەتای سەربازی سازکرد و حکومەتی سەربازی لە ١٩٦٤ دا هاتە سەرکار .

سیاسەتی ئابووری حکومەتی سەربازی، سەبارەتی مسالەی شەمیرکا، لە نێوان ساڵانی ١٩٦٨ تا ١٩٧٣ بە نرخی ساڵانە ١٠% گەشەی کرد. وەئەم گەشە ئابوریەوەکو سوزاتی ئابووری ناو ئەبرا. گەردەوەی ئامرۆفانەی حکومەتی دیکتاتۆری

وەکو بەکارهێنانی بەردەوامی تەکنیک، بەتیا بەشەبەندە لە پرۆژەکانی ئاسایی کەکرا وکەوتوا کە تێچوی زیادەوت و کاریبە.

کارتێکردنی رکودی ئابووری سەپانی لە ١٩٧٤ بەسەم لوە، وە پرۆژەکانی ئابووری زۆری بزاڤیل بەروونی دەرکەوت. هاوردەی نەوت (٩٠٪ی پێویستی ناوخۆ) کەرەسەی سیلۆ و ئامێرۆ کارگەکان، وە هاوردەی خۆراکی، لەسەدەکی زۆری سەر زەوی بازرگانی بەردەوامی خەتابە ار، کە کۆی ٧ ملیار دۆلار بو. وابەستە بوونی بوو بە قەرزی بێگانە بۆ داپین کردنی دراوی بارە پێگانی ئابووری. بوو هۆی کەوەی لە ملیار دۆلار قەرزی تایبەتی و دەوڵەتیان لەسەر بکەوێ و ئەمەش بالانسێبی رادەی قەرزی ولاتانی زیادەستەبە.

بۆ هەرەسوی لەمەکی سەرازەی بازرگانی دەرەوە و دانەوەی بەئم و سوی بەرەکان، حکومەت ناچار بو زنگەی ئارەدە زیاتر بکات، کە ٦٠٪ی ئارەدەی ١٩٧٩ ئەسپی گرتەوە، ئرخی گەمەی ئابووری دابەزی و ئرخی هەڵوسان گەیشتە ٣٠٪ کە ریشی بۆ سیاەتی گەم کردنەوەی داهاتی سەرانە ئامادە ئەکرد، ئەمەش بەناچاری هۆیەکی ئالیەبەندی ئەکارامی کۆمەڵایەتیە.

ماتگرتنی دەرفەتەکان بەشێکی تایبەتی و دەوڵەتی قوتی ماسازی کردوە. هۆیەکانیان، قەیرانی نەوتەکان وەبیر کەماتە، بڕوتنەوەی دڕی دیکتاتۆری لە پەردەندن دابە

ماڵی ١٩٦٤ حکومەتی سەرباری بەرنامەیەکی بو گەشەپێدان دانا: بەردنا سفرەکە گەورە بکرێ و پاشان شەپۆی دەوە بکرێ کە هیوبی بەش بکەن، بە زەمانێکی تر هەمو جۆرە قیمتیازێکی سەرمایە دانێرێ دا بەرمایەگوزاری زۆر سەخت و دژوار ئابووری گەشە بکات و پاشان بەردەوام و کەمتر کونترۆکەر لەم سفرەیە بخرێنە بەردەم کرێکاران بۆیە رژیم سەرکەوتنی خۆی لەگەڵ میزانی قەو سوردەبەزاوە تەکرەکە دەبوە کیسەی کومیسیۆن خۆری سرازیل، نە لەگەڵ چاکتر بونی ئاستی گوزەرانی خەڵکی کرێکاری سرازیل، بۆیە مۆنۆپۆڵەکان کەوتنە بێشکن بردکی و لێشاوی دۆلاری قەبیرکی و بەنی زایۆنی و مارکی ئەڵمانی روی کردە سرازیل.

پرۆسەی دەوڵەتی کردن

لە ستراتیژی گەشەپێدانی سرازیلدا دەوڵەتی دەورێکی فراوانی هەبوبە کە ئابوریە دەوڵەتیەکان زیاتر لەگەڵ سەرمایەی بێگانە هاوبەش بون، دامەزراوە بنچینەیی بەکان بۆ بیمەمازن، کەرەسەی پێویستی وەکو پولا، کەرەسەی نەوتی و کانی دابین کرد.

لە پواربۆوەی نابونی میلیارتێکنۆکراتی دەمەڵندازی سرازیلدا هەندێ لە بەکانەولانی باشتربان بەپێدکرد. بەبێی لێکولینەوەیەکی نوێ لەم روەوە تویژە دەسەڵندارەکان بەشێوەی خوارەوە دابەشکراون:

١- سەرمایەی تایبەتی قسرە نەتەوەیی، کە بەشێکی بە هۆی کۆمپانیا مۆنۆپۆڵەکان و هاوبەشانی ناوخۆیی خەوان بەرچاو دەچێ.

٢- سەرمایەی دەوڵەتی

٣- سەرمایەی ٥٠٪ی سرازیلی کە کاڵای نارەدە دروستەکات

٤- سەرمایەی ٥٠٪ی سرازیلی کە

گاڵی براندەوەیی بۆ بازاڕی ناوخۆ دروست دەکات.

متراتیزی گەشەپێدان لە برازیل دا بۆ زیادەوەی بەرهەمی بازاڕی ناوخۆ کەوتۆتە بەستی بشنگیرانی کەم و بێبەهە لە راستیدا مانەوەی دەسەڵات داران، دەستەبەری سەرچاوەی هاوڕانی کردوە. ئاگای پرۆسەیەکی وا سڕینەوەی هەرچی زیاتری روساری نەتەوەیی لە فابوری و پەرەپێدانی هەرچی زیاتری بەشی دەوڵەتی بوە. ئێستاکە نموەی پیشەسازی وڵات بە هۆی سەرمایەی ئینکانەوە، کۆنترۆڵ دەکرێ و نموەی تری لە دەست سەرمایەداری دەوڵەتی دایە، هەندێ سەرمایەداری برازیلیش توانیویانە لەنێوان گوشاری ئەم دو باسکە زیادا سەقڵن و درێژە بە ژیانی خۆیان بدەن. بۆیە سەیر نیە هەندێ لە لایەنگرانی سەرەتایی رژیمی دیکتاتۆری - تەنانەت لە فابوردە تریش بەهەکانی سوڕجوازینی بەهێزکە لانەسگری گۆڕانی رژیمی دیکتاتۆری بن

ئۆپۆزیسیۆنی قانونی

لە پێش کودەتای ١٩٦٤ دا [١٢] حیزبی سیاسی لە هەڵبژاردنی برازیل دا بەشداریان کرد. کە حکومەتی کاستلو براندکو دەرجیانەی بە یاسا نوێی راگەیاند، وەلە پێی تەوان ٢ حیزبی تری دروست بون. بەناوی یەکێتی ژیانەوەی میللی ARENA وەکو حیزبی رەسمی و بزوتنەوەی دیموکراتیکی میللی MDB وەکو حیزبی ئۆپۆزیسیۆن بەڵام برازیلیەکان تەنیا جیاوازی نێوان ئەم دو حیزبە دەزانن کە یەکێکیان دەڵێت: "بەڵێ" و ئەوی تریان دەڵێت: "بەڵێ بەڵام". بەڵام وردە وردە جیاوازی نێوان ئەم دو حیزبە پتر بو. وەچۆن بزوتنەوەیەکی دیموکراتیکا تەنیا سەرپۆش نەبارێ نواندن دژی حکومەتە، فاوتزە یەکێ فراوانی لە هێزە سیاسیەکان لەژێر سالمی دا کۆ بونەتەوە.

بزوتنەوەی دیموکراتیکی میللی بەکشتی ئەبێ بە ٢ بەش: رەسەن، واتە لایەنگرانی حکومەتی پوپولاریست و سوسیالیستەکان، کە وەکو بەشێکی داوای حکومەتی سڤیل (مەدنی) و دیموکراتیک و دامەزرانی کەنجوبەستی دامەزرێنەران و هەڵ سڕاردنی راستەوخۆ و ئازاد دەکەن لەگەڵ بەردانی هەموگیراوە سیاسی یەکان. بەڵام بالەکەی تر کە یاری کەنجوبەستی دامەزرێنەران بون و تەنانەت داوای لێبوردنی گشتی و هەڵسڕاردنیش ناکەن.

بزوتنەوەی دیموکراتیکا پشتی لەوەی بوبە سەرپۆشێکا بۆ هێزەکانی گیران. گرنگی زۆری پەیدا کرد و بوبە سەرچاوەی دەردی سەر بۆ دەوڵەت.

هەڵبژاردنی پارلەمان دەسەلاتێکی لەوشێی نیە بەڵام بۆیەرتکە بۆ گێڕانەوەی ئەبروباوەری گشتی لە ساڵی ١٩٧٤ دا بزوتنەوەی دیموکراتی ٦٥٪ی دەنگەکانی هێنایەڵام حکومەتی سەربازی بەپەلە کەوتە پێش گیری بۆ ئەوەی لە ١٩٧٨ دا نوێنی نکستێکی تر نەبێ.

بریزۆلا و حیزبی گرێکاری برازیل

لە پێش کودەتای حیزبی گرێکاری برازیل زیاتر لایەنگری سیاسی هەبو. لە ١٩٤٥ دا دامەزرا و لەژێر نفوزی ژوا و گولاڵ دا بو. لە سەر تاسەری پەنجاکان و شەستەکان خواستی بە زنجیرەیەکا بەرنامەی

ریفۆرمیستی لە زەمینەی خاوەندا،
بەتەواوی فراوانی کرێکاران و
جوتیاران بەدەستی بێنێ، حیزبی
ئێمە کار حیزبی چەپ چەسپێکی بوو، وە
لە مەرەوە بەرەو بەدیلانی بەشیکی
بورجوازیدا بۆ کە لە لایەن
دەرمایەدارە گەورەکانی کشتوکاڵی و
بەندەسازی و مەرمایەی سڵگانەوە
دەرپەیان لێ دەکرا.

لیبراسیۆن بریتۆلا سەرکردەی باڵی
ڕاستگەلی حیزب لە ١٩٤٤ەوە دور
خراوەوە، وە هەڵسنا ش لە مەبەستی
بەرنامەتی بەرایبلدا ناوێکی ناسراو
و بەدەسەڵاتە، هەڵکی بەهۆی دەمن
بەسەرا گرتنی کومپانیای [illegible]،
دەو کومپانیا غرە نەتەوەیی یە کە
.. گوندەتای مەرمازی نەمساوی دژی
ئاڵمانە دەوری سەرەکی هەبوو کە و
بار بە ببر نا چێ. بریتۆلا لە ١٩٦١
دە ڕۆژنرس دەنگ هەڵسڵۆدرا بۆ
بوێنەری مەدراڵ. ک کەرنا کە و
کانە کەوتە دەنگی نەهێنا بوو.

پڵ. گەرانەوەی بۆ بوژنەسل
حەرەکەتی وبوژێ بوو لەگەڵ کەسانی
مۆسان و دەموکراتی خیندە ڕسا —
نیونا لی دووەم. وە لە ئێلکتۆبەری
١٩٧٤دا یانەی ئێبورنانی گەشەسی
ئەرانەوە بۆ ڕاڕیلی ئەو زیندەوەی
حیزب دەبەوڵ هێزە بڵاوەکانی کۆ
مکانەوە. هەرانی ماری ڕ گوندە
جەنەڕاڵ وەنبێیەکان و دەو ئەجامەی
بەرای ئەو بوژوازیا مەشتین. تە
کتیکا جیفی قۆتکار و ڕە بەرەی
بشی حیزب هەڵبژاسی. بە مەبەستی
ئەوەی دەکتاتۆری سەانە زێرتەوزم
یا وەکە بۆ هەڵگرانەن خۆش بەچ.

جیبتی کرێکار

لە ڕاڕیل سەرمایەی فراوانی
سڵگانەوە ئەوی بەیدا بوونی
بوژنستاریای پیشەسازی نوێ لەسە

ماوەیەکی کورتدا. ئەوری پەیوەندی
سەرمایەداری بۆ گوندەکان لەسەرەو
جوتیارانەی کە داوەتەداریان لە
دەی داوە: بوژنیتاریای گوندی
بەسەری هێنا. دیکتاتۆریش بە سەرم
ڕاگرتنی ڕاژانە و سەپاندنەسەی
شەرێکەی هەرەوەزی بەسەر بزوتنەوەی
کرێکاراندا، قارانەی فراوانی بۆ
بورجوازی و هاوەستانی سڵگانەی
وان دەستەبەر کردەوە.

چینی کرێکار لە ١٩٦٤ەوە کە
٨ ملیۆن بوو، ژمارەی گەیشتۆتە ١٢
ملیۆن. بەڵام تاستی ژیانیان ڕولە
کردی بووە، کەمرۆکە داهاتی ٤٤٣ی
کرێکاران لە ماڵێکدا کەمتر لە ٩٣
دۆلار. دیکاتێکا هەرچی بێتوبەسر بۆ
ژیانی ٢ بەرامبەری ئەم یارەیەیە -
لە ١٩٦٥دا کرێکارێکی ڕۆژانەکەی
وەرنەگرت ناچار بوو ٨٧ سەعاتە
ئیشبکات: کارێکان نا بتوانێ
بژێوی خێزانی بەڕێوە بەرێ. بەڵام
ئەسرۆکە لەی ١٦٧ سەعات کار بکا.
ئەو بژێوی خێزانەکەی دابمین بکا.
بۆیە هەر هێزانێکی ناچارە کە ئی
بێتەوە کار. لەگەڵ ئەوەشدا
هێشتا تاستی ژیانیان لە ساڵی
١٩٥٨ نزم ترە.

پاش ١٩٦٤ گورانی چەشنەی و خۆی
لە دەرونی چینی کرێکاری بەرایلدا
ڕوی داوە. پاش بزوتنەی ئەمسوان
سۆبیۆلۆگان، بوژنەیەکی چەپ
بوتەوە دروستەکا. کە پەکی لە
ئاکامەکانی ئەو بەرایەیە چەسپەر
بوونەوەی زمارەی کرێکارانە.
کرێکاران لەگەڵ ماتێنی نوێ تر
ئاڵۆز ئەبن و ئەبنە بەردەستی
بەرێوەبردنی پیشەسازی فاڵوز تر.
ئەم پرۆسەیە لە بەرایلدا بە
بەشداری مۆنۆپۆڵە شەمبرەیالیستی
یەکان لە بەسا خێراتر ئەبێ و لە

ناوچەیەکی پیشەسازیی وەکو ساربا ولودا زیاتر بەرچاوە سەرەتایەکانە دەوروبەری ساربا وسیرا دەری نەخا کۆمپانیاکانی تلیفۆنکن، فیلکو، فۆلکسس واگن، فیات، کسرۆپ، جنرال دامەزراون تا بە جەوساندنەوەی کرێکاری بڕا ریلی زیاتر و زیاتر گیرفانیان پڕکەن. لەمەبەد هەستی مێژینی مڵیۆنەکان مڵیۆنەکان بۆ وێنە کرێکارێکی موتەسارای کارگەی فۆردی بڕا زیل ۱۸ دۆلار وەردەگرێ، بەڵام ماگانەی کرێکارێکانە تاری کۆمپانیای فۆرد وانە ئەدیترۆیت، پێنج بەرامبەری ئەم پارەیەیە.

سەهاری ئازادی

دیکتاتۆری سەربازی بڕا زیل لەگەڵ درانەنی بەڵێنی بەرینی خۆمەڵ روبەرو بوە و ئیمپریالیزمی ئەمیرکا و بورژوازی و سیاسۆ بەرگری لە رووخان پڕاگەیان دارشتبود کە سەختیی ئازادی دیموکراو یا عود ئێوەی کۆنترۆڵ کراوی کەم کوردنەوەی ئەوژمی ناوخۆ.

گایزل ۱۹۷٤ - ۱۹۷۹ سەرەتاری کەرانەوەی لەسەرخۆ و هێدە هێدەی بۆ دیموکراسی دا و یەکەم هەنگاوی لە مانگی جونی ۱۹۷۸ دا هەڵبژاردنا وانە بەندەی ئەنجیندەیی هەڵوەشاندەوە بگە بەهۆی ئەم بەندەوە دەرخستی پارلەمان، هەڵبەستنی دەرگای یاساداتان، وەرگرتنەوەی هێڵە لە بەرپرسانی هەڵمژاردە و وەرگرتنەوەی مافی سیاسی لە هەر دانیشتوبەکی بۆ ماوەی ۱۰ ساڵ درا بو بەمەرەکەی مان.

رۆژنامەی ژورنال دو برازیل بەهۆی درشت نوسی تەسەفی دیکتاتۆری بەسەر چوبە گایزلی دیکتاتۆر، ریفۆرمیستەبو بۆیە رێگەی دا بە داوەندەکانی شکنجە و ئازار دا کاری خۆیان دریژە بێ بدەن خۆپیشاندانی مەرگوت کردو هێزە چەپەکانی هێنە زیر تەرزەم، ژنرال فی گیریدو کە ۱۹۳۷ سوبو بە وەزیری میاڵە ئای مارس ۱۹۷۹ دا بوبو بە سەرەکۆمار و بڕیاری دا کە دوای خۆی سەرەکۆمارێکی سەبارەت هێنەی بگرێ ساڵم کردەوەکانی خۆرگەی بە هێوان سەندەوە.

فی گیریدو بیەوێ سەرەکۆماری سەرکۆنەر دەرکا، بەجوری میللی بو کە ڤۆرتترین جەبەنەکانی خۆمەڵی دیکتاتۆری مەبارەت بە خۆرهێنگەرە سیاسیەکان بە دەنگی نوسەوان مەنبام دراوە.

پاش کۆتای ۱۹۷۲ مانگرتنەمی قاوین پاساغ کراوە. مەنبەکای کرێکاری تەنیا وەکو مەرنەی مەبەنی هەمور ساڵم لەگەڵ ئەو پاساغ و بەرگرتنەدا. ساڵی ۱۹۷۸ بە یەکا بۆری یەکەم تیرۆن کاراوی مان گرتنی ماوچەن ساوپاولو ریاتر لە ۲۷۵۰۰۰ کرێکاری گرتەوەکارەکانی ۴۰۰ و پترلیو و مەرسەدس بینز و غیاس بام کرد. وە ئەو خولەی کە بە مەردەمی ستارگرتنی گرێکاران ناو مەبرا، کوتایی پێ هات. دەولەت بڕە چڕایی کەوتە بەرگری و مەدان کرێکاری گیرت و مەرگردەکانی لە مەبەنگاو کارەکان دەرگرد.

کۆرپۆرا تیفیسمی برازیلی

کۆرپۆرا تیفیسم بینەڵکی سیاسی و مێژوبەکی دوری لە فەرهەنگی میاسی فیسپانیکا - کاتولیکی ئەو ماوچە مەبە. لە

جەنجامی گودنای ۱۹۶۴

بەگشتی هەڵسەنگاندنی حکومەتی گودنای ۱۹۶۴ بە هۆی ئاشوبی گرێکاری سەبی و جەنگاوەرە لاسەرییەکەی بەرگریدەکات لە ئاڵۆزەکان و ئاشتی کەسانی بەڵەگوش و جەنگاوەر لە خەڵکی ئەو بوو. بەڵام ئەگەر ئەو بڕوایەمان هەبوو، ئەوا هەڵەمان کردبوو. ئەو حکومەتە سەربازییە بەردەوامی نەبوو. لە ئاوریلی ۱۹۶۴ دا ئەو حکومەتە ئەنجامی گودنای ۱۹۶۴ ی ئەنجامدا. ئەو حکومەتە لە ئاوریلی ۱۹۶۴ دا ئەنجامی گودنای ۱۹۶۴ ی ئەنجامدا. ئەو حکومەتە لە ئاوریلی ۱۹۶۴ دا ئەنجامی گودنای ۱۹۶۴ ی ئەنجامدا.

دیکتاتۆری و بارەتی دۆستان

حکومەتی دیکتاتۆری بە هۆی ئامەزراوی ئەمریکایی بڕوسکەوەی گرێکاری ئازاد (AIFLD) ەوە تەرخەمان پێکەهێنانی هاوبەشی نێوان بەرژەوەندی کاروسەرمایە و دڵنیایی نوێنەرەکانی کۆمەڵیەتی ئەو کۆمپانیانە، توانی ڕۆڵ بگێڕێ. ئەمریکاکان پەرەیان دەکێشا، لە ساڵی ۱۹۶۲ دا ئامەزراوی فەرهەنگی گرێکاران کە سێکەی AIFLD لە بڕازیل بوو. ۳۲ کەس لە سەرکردە بە نموزەکانی گرێکارانی ئارد بۆ ئەمریکا کە پاشکەڵەیان لە ۱۹۶۴ دا دەستکۆ بالادەستی لە ۱۹۶۴ دا هەبوو. لە کۆتایدا ئەو نکستە AIFLD زیاتر لە ۵۰۰۰ ئەندامی سەندیکایی لە بارەگادا بەرەوپێشبردەکرد. زیاتر لە ۴ ئەندامی بۆ دەورەی بەرزتر لە ئامەزراوی فرۆنتەرویال لە فرەبینیا بەرەوپێشبردەکرد کە دوێنێ بەرەوکرانی سەندیکاکان و کاکڵی پەڵەگوشەکان لە بەکەوری

* * *

سەندیکایی سەرایل دا پێکهاتەیەن. دروستکردنی دام و دەزگای وەکو AIFLD بەکێ لە پلانەکانی ئیمپریالیزم بۆ بەرکوتانەوەی بزوتنەوەی کرێکاران.

بەرگری دژی دیکتاتۆری

تا ١٩٦٧ وردە وردە جۆرێک لە بەرگری نەرم و کرێکارانە پەیدا بوو. لەسەر ماوباولیو بزوتنەوەی بەگژداچوونی سەندیکاکان دژی گەمژەیی رۆژانەی نوسینی ریزەکانی هواداری کرێکاران دژی دەولەت رایەڕیبی کە لە بەهاری ١٩٦٨ لە ناوچەیەکی کوچاباڤە مانگرتنێکی رامگەیەنراو بەرپا بوو کە ٥٠٠٠ کەس بەشداریان کرد. جوارمانگ دوای ئەوە لەسەر نوزامکو" لە ماوباولیو گەورە مانگرتنێکی تر بەرپا بوو کە بەرپرسی بەرگوتنەکەرا. بەد بەردەوامی خوێنەرانی بەرپرسی هێزەکانی کرێکاران و بزوتنی دەبانگێڕانەوەی کرێکاران حکومەت دەرباز بەکار بوو، بە پێنجی بەندەن. (ژمارەی بانگەشەیی پارلمان داخرا، رۆژنامەی هەواداری پارلمان بۆ ماوەی دەمال مانی بەشداری لە سیاسەتیان لە دەستدا زانکۆکان داگیرکرا و خوێندەکاران بڕاوگران. لەگەڵ ئەمەشدا تا ١٩٧٢ کرێکاران لە ڕوی شاوەرییەوە توانیان مەرکەزیتی کرێکار بەدەس بهێنن.

لە سالی ١٩٧٢ تا ١٩٧٧ئەی کەم زۆر مانگرتن و رایەڕین بەرپا بوو. سالی ١٩٧٤ پەردەی شانۆگەری "ئوزاکی خابووری" بەرزیل هەڵمالرا و رایەڕیبی بەرپا بوو، دەولەت ناچار بوو ٢٤ی رۆژانە زیاد بکا بەڵام ئەم زیادە کردنە کەمتر لەوە بوو بتوانێ ڕێگە بە خەبات بگرێ بۆیە ١٩٧٢ تەقینەوە

ڕوویدا.

وەستی مانگرتن و خۆپیشاندانی مانگەکانی مەی و جوانی ١٩٧٨ زیادە کردنی ٣٠٪ی رۆژانە بوو. دەستی لە رەبووی کەو پاوەبەی دەوانسەت لە کرێکاریی دزیبو.

وردە وردە خۆبۆزیبوونەی سەندیکای کرێکاری بەدیاربوو کە بە بزوتنەکردنی کۆمیتەی کارماندیبی لە کرێکارە وشیارەکان بوو. ئەوان پەیوەندی نێوان کارگەکان و لایەنی یاسایی مکزدەوەی دەسەڵاتیان بەسەر گوش ەکان.

لە نوفامبری ١٩٧٨ تا پێنجەمەی مەی مانگرتن مازدرا و لە حەوتەی ١٩٧٩ تا ئەدراسیۆن دەرگەوتگەی بەلەگۆشەکان لەسەس ئەدەن. دوسەد هەزار کرێکاری پەنجەساری کارگەی ئۆتۆمبێلی ئارن ماوباولیو داوای ٢٠٪ زیادکردنی رۆژانەیان دەکرد. سەرکردایەتی گرتنی مارس لە ڕواڵەتی ڕێزبەندەوە کانتلاکی زۆرجار بە دەستی چکردبوو. وانە دوو رۆژ پێش مرۆڤ هواردنی سەرەکی کۆماری بوو. مانگرتنی مارس ١٩٧٩ مانگرتنی لەگەڵ کەوت کە داوای زیادکردنی مانگانەیان دەکرد. هەروەها خۆپیشاندانی ماوباولیو بەهداری مانگرتنیان کرد بە داوای زیادکردنی ٤٨٪ی رۆژانە یان. خوێندکاران بە ڕوخسەتی هێنانی و لازادەی بۆ زانکۆکان ماسیان کرد.

ڕیژیم هێرشی کردە سەر حسابی گرتن و لۆلای سەرکردەی کرێکاریان کرد و دەفتەری سەندیکا کانیشیان داگیرکرد. بەڵام کرێکارەکان لەسەر گۆڕەپانی گەورەی ماوباولیو گیرۆدە بوبوە و رژانە خوێندنەوەی کە پۆلیس داگیری کردبو. پۆلیس ناچار

بو هەڵبژاردنی ئاینده‌ی پارێزگاره‌کان و پارێزگاران ئاماده‌یی کرێکاره‌ شۆڕشگێڕ و زه‌حمه‌تکێشه‌کان بۆ به‌ڵام وه‌ڵامدانه‌وه‌ی ئاماژه‌ پێشمه‌رگه‌ی قاسملوو بۆ ڕۆژانه‌ی زیاد کرد و کرێکاران لایه‌نگرانی به‌شداری کردن له‌ هه‌ڵبژاردنه‌کان بوون.

* * *

ئۆگاستی ۱۹۷۹ ڕێژیم ئیجازه‌ی دامه‌زراندنی حیزبی سۆشیالیست ده‌دا. به‌ڵام به‌ بێ ئه‌وه‌ی ڕێگه‌ له‌ دروستبوونی حیزبی چه‌پ و شۆڕشگێڕ بگرێ، ڕێگه‌ی ده‌دا که‌ ئه‌و حیزبانه‌ی ده‌مۆکراتیکی میللی و به‌رژه‌وه‌ندی میللی هه‌نگاوه‌ و ده‌یانه‌وه‌ به‌ ئاوڕ له‌ ده‌ستکه‌وتوه‌ چاڵاکی به‌رفراوانی خۆی ئاراسته‌ی ده‌مۆکراسی میللی بکا.

ئاراسته‌ی ده‌مۆکراسیزه‌کردنی ده‌ستی ئۆپۆزسیۆن له‌ ده‌سه‌ڵاتی ۱۹۷۹ دا به‌ ئۆپۆزسیۆنی کرێکاری ئاماژه‌ی به‌ ده‌سه‌ڵاتگرتنه‌وه‌ی ده‌ستکه‌وته‌ دیموکراتیکه‌کانی ڕابردوو ده‌دا. ئه‌و ئۆپۆزسیۆنه‌ی که‌ ده‌یتوانی ڕێگه‌ له‌ دروستبوونی ده‌سه‌ڵاتێکی دیکتاتۆری بگرێ، ئه‌و ئۆپۆزسیۆنه‌ی که‌ ده‌یتوانی ڕێگه‌ له‌ ده‌ستدرێژی ڕێژیم بۆ سه‌ر ده‌ستکه‌وته‌ دیموکراتیکه‌کانی ڕابردوو

گیرانی دەوڵەت . "لۆلا" سەرکردەی
ز سەندیکای کرێکارانی پیشەسازی
مبمالی ماوبرنا ردو و دیادماڤەڵێ:
میزبی سەربەخۆ نە ئەنیا بایخنە
ۆی دووبەرەکێ بەڵکو بەشسەداری
بیتی کرێکار وەکو نوخمێکی یەکێ
دەست و یەکگرتوو لە خۆبڵزبەسوی
بەرینی دژی دیکتاتوری دا دەستە
بەر ئەڤا

"ژاکو بیتار" نوێنەری
شاوەنتی کۆش یەکێتی هەرە
گرنگی کرێکارانی نەوتی "کام بەی
ساش یەکێ لە پشتیوانانی دامەزرانی
میزبی سەربەخۆبە : سەندیکای
کرێکارن دەڵێنا یەکە بۆ بەدەست
هێنانی سەرکەوتنی خێرا لەکانێکا
میزبەدەڵێا یەکە خۆگونجانی
کۆمەڵایەتی . میزبی ناچارە بەرنامەی
هەبێ کە کۆمەڵ بە وتای گشتی
بگرێتەوە و بیکۆڕێ . وە ئێستە
باک هەرانبەر کە ئەمە بە واتای
هەبات لە رێگەی بومیالیزم دژی
سەرمایەدارییە

ڕیزبەندی بەرازیل لە دیسامبەری
۱۹۲۹ دا ڕوبەرت یەک تامارانی
سەرۆکوەزیری پانکی جیهانی
جاگردن و بەردیکتاتۆری بۆ سەر
دانیشتنی بەنجی رۆژە لە بەرازیل بانگ
هێشتی کرد ، تا بە زیادکردنی
بارمەتی تەکنیکی و مالی ئیمپریا-
لیزم وە بە ڕزاندنی بارەو جەر
مایەی زیاتر بۆ ورگاری خابووری
قەیرانی بەرازیل ، ڕوهان و تیبا
چونی خۆی دیسانەوە دوا بخات

جارێکی تریش ڕیزبەندی دیکتاتۆری
بەرازیل و پشتگیرانی ئەرەکەسی
ئەوان لەڕۆژاوا ، لە خاکەساس
نەوزمی بەرەئەستێنی واقیع و
مەترسی کردن لە تیاچوونی دەستی
هاوکاری و پشتگیریان بۆ یەکجار
درێژ کرد ، بەڵام جیتی کرێکاری
بەرازیل پشت قەستور بە ئەرموونی
درێژمایەن جاکە ئەزانێ کە رێگایەکی
دووری نەبەرد و بەبێ جەبەزبە و
بەرنامە کە وەکو گیان و بکشکی
خودی خۆپشە ، سەرکەوتنی سۆگەر و
بابێ

وەکو لینین ئەڵێ : شەڕۆرن
خاکامن جەر دۆخێکی شۆرشگێڕانە
نییە ، بەڵکو خاکامی دۆخێک کە لە
گۆڕانی پێش گوتراو ، گۆڕانی خودتە
واتە هواتای چیتی خۆڕشگێڕ . نە
دەمێکی جەماوەری بە ئەندازەی
پێویست زیاد بکرێ تا بتوانێ
دەوڵەتی کۆن کە هەرگیز ، تەنانەت
لە جەنگەی قەیرانەکانیشدا گەر
ئەبەخەن خاکەوێ ، ئێک بکەوێ

* * *

ڕوەن بەسەربەرزی و لەمناو سەنگەری خەباتدا لەسەر ماڵی جوانمەرگانی کوردستان ژیانی خەمبێژ و سەربەرزی بە ، شێوە کەقەموومان جەکی خەباتمان کرد تە شانمان جاوەڕی هەرگێکی سەربەرزانە وقارامانە تەکەین و هەرگیز شکۆی شەهید بوونی خاوێ یانمان وەرەمان کەم بکاتەوە ، بگرە شەبێ زیاتسر بوزبین لەسەر خەباتی تەبەاومان تاخوێنی شەهیدانمان بەفیڕۆ نەچێ ، تا ئەوکاتەی شێوەی بەسەربەرزی بەوە شەجێتە کاروانی شەهیدانەوە ! .

شەهید سەروان

کۆلۆنیالیزم لە سەردەمی ئیمپریالیزم دا

نەجمەدین فەتح عەبدوڵڵا

بێگومان دەست پێ کردنی کۆلۆنیالیزم دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمانێکی پێش سەرهەڵدانی بۆرژوازی و گەشە کردنی ئیمپریالیزم. قۆناغی مۆنۆپۆلی کەپیتالیزم، لە ساڵانی (١٨٦٠ـ ١٨٨٠ـ ١٩٠٠) دا، ئەم قۆناغەشدا، بەکارهێنانی سیاسەتی کۆلۆنیالیستی بۆ بەدەستهێنانی ئامانجە ئابووری ـ سیاسی ـ کۆمەڵایەتیەکانی مۆنۆپۆلە جیهانیەکان بوو لەجەوهەردا. کە بەو جۆرەش گۆڕانێکی بنەڕەتی ـ جیاوازی بەسەر هۆکار و ئامێرەکانی سەرهەڵدانی کۆلۆنیالیزمەوە نەبوو، بەڵکو بەرفراوانتر بوونی سیاسەتەکە و بەکارهێنانی بۆ ئامانجی دیاریکراوی سەردەمێکی دیاریکراو بوو.

ئاشکرایە کە جەوهەری سیستەمی سەرمایەداری هەربەکا جەوهەرەکەی لە قۆناغی بۆرژوازیدا سەرمایەداریی مۆنۆپۆلی ـ کیمتیکاری دا بێت، کە تەویش پرۆسەیە لەسەدەی هەژدەهەم وسەرتاپای گرتنەوەی زیادەیەکا،

کەچی باش قۆناغی بازرگانیی و زاڵ بوونی پیشەسازی لە سیستەمی سەرمایەداریدا. واتە قۆناغی بۆرژوازیی سەرمایەداری، سەردەمی بەدەستهێنانی زیادە بەها لە ڕێگەی بەرهەمهێنانی وچەوساندنەوەی هێزی کارکردن، سیاسەتی کۆلۆنیالیزم بەردەوام بەجێ دەهێڵرا، بەڵام بەمەبەست و ئامانجە کۆنەکانی کۆلۆنیالیزم لەسەردەمی رابەڕینی بازرگانیدا کەلە سەرەتادا بریتی بوو لە ئامانجی بەدەستهێنانی کەلەکەبوونی سەرمایە، واتە بەدەستی (بەدەستهێنانی نەختی دەگمەن ـ زێڕ و زیو و جۆرەکانی تر، کەتەنها لە ڕێگەی بەجێ هێنانی سیاسەتی کۆلۆنیالییەوە نەبوایە چنگ نەدەکەوتن چونکە لەراستیدا کەوروپییەکان هیچ شتێکی کەوتیان بەدەستەوە نەبوو بەڕادەیەک بەبەبەر و بەهاراتەو بەڕووبووم کەموکاڵی ـ نیشتوانی و گاندرا بەسرەکان بیگۆڕنەوە). (٢١)

گەچی لە قۆناغی مۆنۆپۆلیی سەرمایەداریدا ولەئەنجامی گەشە کردنی هێزەکانی بەرهەمهێنانەدە، بەتایبەتی گەشە کردنی تەکنەلۆژی سەردەمی پەرەسەندنی زۆر نیازی چینایەتی، لەپاڵ ئەوەی جەوهەری سیستەمەکە وەکا قۆناغی پێشووتری بریتی بوو لەبەدەستهێنانی زیادە بەها ... سیاسەتی کۆلۆنیالیستی

بەهێزەیەکی تونەوتیژ تر لەجاران بەردەوام بوو، بەڵام بەمەبەست و ئامانجێکی نر، کەبەو پێیە، بە ناچاری گەنجایی جاوازی لێن دەبێتەوە، هەڵبەت قەبیلەش دەگەڕێتەوە بۆ هۆ تایبەتمەندی و سامۆبیەکانی سیستەمی مەرمایەداری لەو قۆناغەدا، بەبارەت بە ناچاری بەجێ هێشانی بنەماڵەی کۆلۆنیالیی گەورەی لەم هاڵەی ھاوردەدا دەشوبهێ ..

ا- مەبەستەی ماڵ کردنەوەی زیادەبەها - کێشەی بازاری پێویست ..... (۱۱)

۲- چۆنیەتی بوونەوەی بەرهەمهێنان (ترکز الانتاج) ..... (۱۲)

۳- مەیلی ئەنگرای قازانج بەرەو دابەزین (میل معدل الربح نحو الهبوط) ..... (۱۳)

گرنگە کردنی قەناعەتۆڕی وەبەرهێنانە گشتیەکانی

سەرچاوەی سەرەکی ماتەریالیزمی مێژوویی، بەرهەمهێنانی مادی و هێزەکانی بەرهەمهێنان و پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانە. گرنگدانی کۆمەڵناسیش لە قۆناغێکدا وەگەڕخستنە بۆ ئاستی گرنگدانی هێزەکانی بەرهەمهێنان و پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانی ئاڵۆزکاوی ئەو قۆناغەیە.

بەو پێیە، گرنگدانی قەناعەتۆڕی وەک بۆچوونێکی نەوعی نەشەکسپیکی قایمکراوی بەرهەمهێنان و پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانی ئاڵۆزکاوی بەرهەمهێنان (انتاج وانتاج الانتاج) ئەنجامێکی ڕاستەوخۆی زاڵ بوونی پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری بوو و جەوهەری قۆناغی پێشکەوتنی بوو.

سەبارەت بەو دەستەواژە گرنگانەی لەو گرنگە بوونەوە، کە مەبەستی گشتیە، دەتوانین لەم خاڵانەی خوارەوەدا کورتیان کەینەوە:

ا- فراوان بوونی قەوارەگانمی بەرهەمهێنان و پتر بوونی ئاستی بەرهەمی (مستوى الانتاجیه) و تەکنیکی بوونەوەی ماڵ و هۆڵیەکان.

۲- فراوان بوونی قەوارەگانمی خواستنی (الطلب) کەرەستەخاوەکان

۳- گەشە کردنی بۆرپێنی سەرمایەست و بەرهەمهێنانی چر بوونی بەرهەمهێنان (ترکز الانتاج).

[illegible]

*

[illegible]

گەورە گەورەی ڕەبەنلاحدا بەکێک لە سیفەتە هەرە تایبەتیەکانی سەرمایەداری (٢٦) ، دیارە ئەو جۆرە چوونەش دەبێتە هۆی لرلوان بوونی قەوارەکانی . ڕەهەندەکان، هەرچی هۆبەکانی چڕ بوونەوەیە . ئەو دواشی کردەوەن؟ دەگەڕێتەوە سەر مەرەکی :

١- گەیشە کردنی تەکنەلۆژی. کەوبش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە سەرمایەدار ڕەچووگەکان توانای وەبەرهێنانی تێکیە تازەگران بەهاکانیان نیە و لەگەڵ نامەدا دەنیا سەرمایەدار، گەورەکان بەکاریان دەهێنن بەوجۆرەی :

٢- قەوارەی بەرهەمهێنان لە پرۆژانەدا گەورە تر دەبێ .

بەشێکی سەرمایەکان لە لیف (انتاج) کەم دەبێتەوە .

بەشێکی تەمەک کەمتر دەبێ

دە بۆیە لەبازاردا، لەڕوی بۆرژوازی بێندا، مەرگەزێکی بەهێزتریان دەبێت و دەتوانن بەرگری هەرەشەی هێزەکان بکەن

٣- بۆرژوازی سەربەست و مایە بروجی ، فلانی ، سەرمایەدارە بچووگەکان، فاشکرایە بەکێک لە دیاردەکانی چەتنی بەرەو هێنانی سەرمایەداری، پێکهێنەری بچوان سەرمایەدارەکانە لەسەر گەرەستەی خاو و باز ڕو هێزی گەار کردن . کەلەئەنجامی ئەو تێکڕوخانەدا سەرمایەدارد بچوکەکانمان بەرەو مانە بووجی دەچن و بتر کامڕانی بەرهەمهێنان لەدەست چەند سەرمایەدارێکی گەورەدا کۆ دەبنەوەکە بەو جۆرەش بەرهەمهێنان وگەرەستەی خاو وبازارەکەشیان بەرەو ئەوە دەچن بەرەو سەرمایەدارانەوە ، یا بەرەو پرۆژە چڕو گەورانەوە بەسەرچنەوە ،

وانە بەرەو گەورە بچن ، ئەگار بکڕێن. وانە ! بۆڕبۆڕینی سەربەست دەبێتە هۆی چەڕەمەتی بەرهەمهێنان ،کە ئەمڕۆ لە یەکێ گەیشتبدا دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی ئاڵۆزی (٢٧).

٢- دەرگوبەڵدەکانی بۆرژوازی بە دەرچەکان کە ڕێگە نادەن کارێکردنی ڕاستەوخۆی یاسا بەشێوەکانی سەرمایەداری، کەراستەو خۆ دەبە هۆی دابەزینی بڕوژە بچوکەکان وسەرهەڵدانی دیاردەی چەپاندن و چڕ بوونی سەرمایەکان، کەچی ئەگەر تەنیا تەکنۆلۆژیا سەبارەت بەو دوو دەبینێ، بەڵکە دەگەڕێتەوە بۆ سەرچاوەکانی ئاڵۆزی سیکاری و تەمەنی ئاڵۆزکەری جیاوازی وەبەرهێنی گواستنەوەی دەسەڵاتی بواری سەرمایەداری بۆ پرۆژەیەکی زۆر گەورە ... هتد ئەوەی ڕوبان لە بازاڕ دەبێتەوە ، وانە لەگەڵ چەند بۆرژوازیەکان.. بە تایبەتی ئەوانەی کە ئەمڕۆ تەنیا کۆمەڵێک تەکنۆلۆژیا و ... هتد، بەڵکو فراوانبوونی ئاسۆکانیان بۆ دەبەخشێ

٤- وەدەستهێنانێکی پاکتری تەکنیک، بە جۆرێکی ڕاستەوخۆ کە گەورەترین و فراوانترین قەوارەی بەرهەمی لێ بەدەستبێت.

٥- بنەڕەتی بوونی (المرکب العضوی) سەرمایە. واتە بنەڕەتی بوونی سەرمایەی ثابت و لەمەشەوە، جیاوازی سەرمایەی گۆڕاو لە مەیلی تێکڕای قازانج بەرەو دابەزین.

مەیلی تێکڕای قازانج بەرەو دابەزین وگۆڵۆنیالیزم

لەڕێگەی تەکنیکی نوێ و زیادبوونی (المرکب العضوی) سەرمایە، بابەتی باوبڕوا و ناسراوی مەیلی تێکڕای قازانج بەرەو دابەزین دەکەوێتە گەڕو بەهەمێکی کاریگەر، وەک یاسایەک لەیاسا ئابوورییە سەرمایەکانی نێوەی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری کاردەکاتە سەر مەرجەم ڕۆشنایی سەرمایەداری و بەرووتی نوێنەوارەکانی ڕۆژ جێ دەهێڵێ، تا ئەوڕادەیەی لەلایەن سەرمایەدارەکانەوە بەتایبەتی لەلایەن مۆنۆپۆڵە جیهانیەکانەوە بەربەست دەکرێ و هەوڵ دەدرێ بوەستێ کەنەوە.

پێناسەکردنی زانستی ئابووری و ڕاڤەی پێوەری نرخی (داخلی) بەڕاکردنی سەرمایەداری مۆنۆپۆڵیدا، یاسای (مەیلی تێکڕای قازانج بەرەو نابەزین)..... بەم شێوەیەی خوارەوە:

١- ناتکرایە کەسەها هەر شەکێک لە سێ بەش پێکهاتووە.

١/١ سەرمایەی جەسپاو (ث)، واتە ئەو سەرمایەی لەو شەکەدا خەرج کراوە لەتەنجامی داخوراندی (ناکل- اندار) بەهێزی کار سەرمایەی جەسپاو، کەبریتیە لە ماکینەکان و ئامێرو کەرەستەی خاوو ... هتد.

١/٢ سەرمایەی گۆڕاو (گ)، واتە ئەو بڕە سەرمایەی لەشێوەی کرێی هێزی کار و ئاکتی نەوا و بونی بەرهەمهێنانی دەو شەکە بەواتایەکی تر: (بڕینی) لەو بڕە کارەی بۆ بەرهەمهێنانی نەو شەکەو لەتێچووی گرێبەستی کارهێنراوە (٢٩)

١/٣ زیادە بەها (ز)، کە بریتیە لە جاوازی نێوان بەهای شەکێک لە بازاردا لەگەڵ ئەو بەرهەمانەی تیایدا بەرخەکراوە، واتە جیاوازی نێوان بەها (القیمة) و تێچوو (الکلفة) (٣٠).

بەو هۆیەوە (المرکب العضوی) سەرمایە، بریتیە لەڕێژەی سەرمایەی جەسپاو (ث) بۆ سەرمایەی گۆڕاو (گ):

ث/گ

تێکڕای قازانجیش (معدل الربح) (ق) بریتیە لەڕێژەی زیادەبەها بۆ سەرجەمی تێچوون (مجموع التکالیف) وات:

ق = ز / ث + گ

ئەمەیە مەیلی تێکڕای قازانج لەوەندی گرنگە، ڕێژەیەکی سەدی یەک نمە سڕوە (١)، بەو پێیە، تێکڕای قازانج دەبێتە ئەو بڕەقازانجەی لەوەبەر عیناتی سەدی یەکەی دراو (وحدة نقدیة أو ٤ سەد دینار، لیرە..... هتد) دێکە دەست.

هەرچی سەرجەمی قازانجە سڕیەیە لە کۆی (مجموع) ئەو قازانمانەی دەستی سەرمایەدارەگان دەکەوێ.

ئەمەلام لەئەنجامی گەشە کردنی نەکنەلۆژیا و بەرهەمهێنانی (المرکب العضوی) سەرمایە، واتە بەرهەمهێنانی سەرمایەی جەسپاوی بۆگۆڕاو(ث/گ) (٣١).

وانه که بووندوه‌وه‌ی ریژه‌ی کساری زیندوو (العمل الحی) له‌گه‌ل کاری مردوودا (العمل المتجمد)، له‌سه‌ر ئه‌نجامی که‌و گورانه‌دا، له‌سه‌ر ئال گه‌وه‌ی به‌رهه‌می کار (انتاجیة العمل) به‌رز ده‌بیته‌وه و تیچووی به‌رهه‌م هیّنان که‌م ده‌بیّته‌وه و به‌رهه‌می قازانجی سه‌رمایه‌داره‌کان زوّر زیاتر ده‌سکه‌وت، ده‌بیّته هیّکرای قازانج به‌رده‌وام که‌م بووندوه‌وه و به‌ره‌و ده‌بیّته‌وه، بیالد راستیدا مه‌یله‌کی ده‌ستپیّکی هه‌وه‌و دابه‌زین (۲۲) هه‌یه، به‌م جوّره‌ی جه‌ماوه‌ری هیّکرای زیاده‌ده‌ها زیاتر (له‌ها مه‌ستی دیاری‌کراوه‌ا، ئه‌وه‌ش (ئه‌نجامی‌کی مه‌نتقی‌یه‌ی چونکه به‌پی‌ی هاوکیشه‌که‌ی مارکس..

هیّکرای قازانج = زیاده‌ها / سه‌رمایه + گری(ک)

که تیّبینی‌یه له ریژه‌ی زیاده به‌هه‌ا بو سه‌رمایه‌ی دابه‌ش‌کراو له‌سه‌ر ئامیّره‌کاردا، هه‌مان هاوکیشه‌ی خواره‌وه ده‌گریّته‌وه.

ر / ک

ی / ی + ی
ک / ک

به‌واتایه‌کی تر ریژه‌ی زیاده‌به‌ها (ر) بوّ گری(ک) ئه‌وه‌نده له ریژه‌ی سه‌رمایه‌ی خه‌رجکراو له‌سه‌رئامیّره‌کان (ی) بوّ سه‌رمایه‌ی خه‌رج کراوی گشتی (ک)... جاگه‌ر (ی) نیسبه‌ت به (ک) به‌رز بوّوه و بوّ ئه‌وه‌ی هیّکرای قازانج دابه‌زیّ، پیّویسته زیاده‌ها (ر) نیسبه‌ت به‌گری(ک) به‌هه‌مان ریژه به‌رز ببیّته‌وه که‌ویّنه‌کارێکی مه‌حال ئه (۲۳) بو سه‌رمایه‌داران(۲۴) ئه‌ویش به‌لام له‌روه‌کی تره‌وه، پیّشبینی سووتی (النزکمپ: لمنوی) سه‌رمایه‌دارانه‌ی گه‌شه‌کردنی ته‌کنه‌لوژی به‌وه، ده‌ینیّته هه‌ژی.

۱/۲ فراوان بوونی قه‌واره‌کانی به‌رهه‌م هیّنان.

۲/۲ قه‌ده‌م بوونه‌وه‌ی تیّچووی به‌رهه‌م هیّنان

۳/۲ که‌مکردنه‌وه‌ی ده‌سمزدی کارگه‌ران (الایدی العاملة) ئه‌نجامه‌ی. هه‌ر زیاد بوونی سه‌رمایه‌یان چه‌سپاو. واته به‌که‌ریژه‌ی زیاد ناکه‌ن

۴/۲ به‌ره‌و پیّشه‌وه‌ی داهیّنانی جوّره‌کانی (التقوی التراخیة) به‌رهه‌م به‌و قه‌واره فراوانه‌ی به‌رهه‌م هیّنان که‌به‌ش به‌وانایه‌کی تر ته‌سکا بوونه‌وه‌ی بازاڕ ئاوه‌ژوبیه‌کان ده‌گریّته‌وه له‌ئه‌نجامی به‌رزبوونه‌وه‌ی بیّ کاری.

۵/۲ پیّشبینی‌ی خراپ بوونی ده‌ره‌ده‌ی خاوه‌نکاران که‌ره‌هه‌ندی خاوه‌نکاران.

۶/۲ ناره‌ی دوّرینه‌وه‌ی باڕی سوود. به‌رهه‌مهیّنانی سه‌رمایه‌ی هیّکرای قازانج بسه‌ره‌و دابه‌زین له‌ماوه‌ی قرده‌ی به‌رهه‌مهیّنانی سه‌رمایه‌دا زیاد، قازانجی سه‌رمایه‌داران به‌گشتی، به‌ریّژه‌یه‌کی به‌رده‌وام هیّلاسی زیاد به‌هه‌ا به‌هه‌ا گه‌وره‌ی قازانج دابه‌زین. گه‌یشتن به‌گه‌ل که‌مه‌کردنی ته‌کنه‌لوژی... وه‌کا زیّکه‌ریّکی یاسای مه‌یلی هیّکرای قازانج سه‌ره‌و دابه‌زین پیّشه‌وانه‌ی هاوکاتیج و هه‌ه‌ه‌کانی کرده‌ی به‌رهه‌مهیّنانی سه‌رمایه‌داری دیّنه کایه‌وه (۲۵). هاوکاته‌وه و ئه‌نجامی هه‌لپه‌ی سه‌رمایه‌داره‌کان به‌ه‌ه‌ه

مۆنۆپۆلیدا ، مەرەنجی لەوتۆیان
بەدەست هێنراوە ، تەنانەت لەرزگات
و هۆیەتدا ، تەڕاو بەچەوانەی
یاساکە ، سەرکردای قارانج بەدەو
مەرز بووبەوە بووە [1] ، هەڵسەنگاندنی
لەوەتی دەگەڕێنەوە سۆنەرەوەی
و تەکنەوە وبەدیلە جیاوازو
جۆراوجۆرانی لەرووی تەوپاسایە دانراوی
[2] بەرپا کردنی سیاستی کۆنترۆڵی
بەدەستەوە :

۱/۱ فراوان کردنی سازی سەرمایەداری
[3] [4] [5] [6]

۱/۲ دەستگرتن بەسەر سەرچاوە
جۆراوجۆرەکانی کارەستەی هلودا [7] .

۱/۳ وەک یارمەتی بۆ ناردنی
سەرمایە [8]

۱/۴ وەک سەرچاوەیەکی بۆ مێزی کار
کردنی دەوڵەت [9] .

۱/۵ وەک سیاسەتێکی ستراتیجی -
سەرمایەی بۆ ڕۆژانەیی وبۆ ڕۆژ
بێ بتوانن سەرمایەداری بەرەو لاچۆ
ئاسانی جیهان وڕا بەپێناوی دوو بارە
داسەپاندنەوەی جیهان [10] [11] [12] [13]

۱/۶ بۆ ڕزگار بوون لە دەنگەسەی
ناوخۆیی [14] .

۱/۷ ناردنە دەرەوەی سەرمایە [15]
وەک دەستاوێژێک (وسیلە) بۆ
بەرپەسەندکردنی کاری یاساکە وبەدەر
کردنی بازرگانی .

۲/۱ چونکە ناردنە دەرەوەی سەرمایە
بەتایبەتی بۆ وڵاتە دواکەوتووەکان
دەبێتە هۆی بەستنەوەی تیەراوی
وڵاتە کۆلۆنیەکان بەوڵاتە
کۆلۆنیالیستەکانەوە . واتە بەهۆگەر
کردنی وابەستەیی داهاتووی
[التبعیة : Dependency] لەوڵاتانەوە
بۆ هۆمۆپۆلەکان [16] [17] .

۲/۲ کەواتە ناردنە دەرەوەی سەرمایە
لەرووەکی ترەوە ، دەبێتە هۆی
سڵاوکردن لە بازرگانی بەردەوام ،
چ بازرگانی بازرگانی سنتەر بەسا
دروستکردنی زیادە بەها ، بەخستنەوە
سوودی ڕالریکاردۆ) بەڵکە
لە ڕێگەی بارە بەقەرزدان بەرە
ڕای کەوەی کە ناردنە دەرەوەی
سەرمایە هۆی لەخۆیدا نامرازێکی
کارێگەرە بۆ دەستگرتنی نەوا
بەسەر خواستا ناسوری بەکانی شەو
وڵاتانە [18] [19] .

۲/۳ هەروەها لەرێگەی ناردنەدەرەوەی
سەرمایە بۆ وڵاتە کۆلۆنیەکان و
بەهێز کردنی پایەی هۆمۆپۆلەکان
دەتوانن بەچاشێکی بەهێز بەسەر
زەکانیان لەناو دەرەوەی
چیەتی خۆی دەگەن . واتە (کەو
بەرزەوەندیەی لەناردنی
سەرمایەدایە ، پالپێوەنەرێکی
تەرە بۆ بەرپا کردنی سیاستەی
کۆلۆنیالی . چونکە لە ناوەدانی
دەمەڵتی ناوبری هۆمۆپۆلە
زەکان لە بازاری وڵاتە
کۆلۆنیەکاندا فاشتەرە وەکا لە
بازاری سەرمایەداریی پێشکەو
تووەکان ، بەرەڕای هۆگەر کردنی
کەو بازارانە [20] .

**هێزاوەکانی بەجێ هێنانی سیاستەی
کۆلۆنیالیزم [21]**

لە ڕۆناکە جۆراوجۆرەکانی

سەرمایەداری جیهانییەوە ولە
قەبارەکەی دەو ئاستوورەی
بەدەستهێناوە. [٥٥]

* * *

کەمێ دەو چوار دەیەی پێشووتر،
مانای ئەوە بوو کەتەنها یەکێک
لەئەلبێرتدا بتوانێ بەڕێ چێتەی
سیاسەتی کۆلۆنیالیزم، بەڵکە لەسە
رۆژگاری وترەند وا بێتە کەدونیوە
دوو دەیەی تر زیاتر تێکەڵ بکرێن و
بەهەمان کەمدا بەڕێ بچێتن
[٢٦] هاری باکدۆف، امپریالیسم
وەک مەرحەلە، ضمن مجموعە
دراسات نظریە فی الامپریالیسم،
إعداد روجر اوین و بوب سوتکلیف،
ترجمە د.رسیم جمال نظمی و د.کاظم
هاشم نعمە، وزارە التعلیم العالی
والبحث العلمی، بغداد ١٩٨٠م، ص ٢٦٩.
[٢٧] نوم کمب، النظریات الإرلی
فی الامپریالیسم، ضمن مجموعە
(دراسات نظریە فی الامپریالیسم)،
ص ١٩، ٢٤- ٢٥

- هانس- اولیرخ ویلر، النمو
الاقتصادی وبدایات الامپریالیسم
الالمانی، ضمن نفس المجموعە ص ٩٦.
- هاری ماکدوف، نفس المصدر
السابق ص ١٦٩
[٣٠] نوم کمب، نفس المصدر ص ٢١،
- لینین، الامپریالیسم اعلی
مراحل الرأسمالیە، ص ١٦، ٢٢، ٢٣، ٢٦،
٩٠، ٩٢
[٣١] آ- الاقتصاد السیاسی، مجموعە من
العلماء السوفییات، ترجمە
بدرالدین السباعی، دار الجماهیر
بیروت ١٩٧٢، المجلد الاول ص ٦٧٤- ٦٨٤
ب- مایکل پارنت بروان، نقد
للنظریات الماركسیە عن الامپریالیسم،
ضمن مجموعە (دراسات نظریە فی
الامپریالیسم)، ص ٥٣، ٥٤، ٦٣، وخاصة

الهوامش ص ٥٣

ج- نوم کمب، نفس المصدر ص ١٩، ٢٤
[٣٥] روجر اوین، مقدمة لبحث نوم
کمب المعنون (نظریات الامپریالیسم
ضمن مجموعة دراسات نظریة فی
الامپریالیسم ص ١٩
[٣٦] لینین، نفس المصدر، ص ١٦
[٣٧] لینین، نفس المصدر، ص ٢٢- ٢٣
[٣٨] لینین، نفس المصدر، ص ٣٦
[٣٩] روجر اوین، نفس المصدر ص ١٩
[٤٠] ڕەدد بەها (ر)ە بەها (بۆ - تێچوو
(ج + ق)
[٤١] هەڵبەت تویسەنی سەرمایەدارەکان
بۆ زیادە بەهاو قازانجی زیاتر،
ناچاریان دەکات تاهێشی بەرهەمی
کارکردن (صندوی انتاجیة العمل)
بەرزتر کەنەوەلە ڕێگەی بەکار
هێنانی تاستێرو تەکنیکی نوێ، کە
بەو جۆرەی بەردەوام ڕێژەی نێوان
سەرمایەی چەسپاو بۆ سەرمایەی
گۆڕاو بەرز دەبێتەوە. (بروانە:
الاقتصاد السیاسی، ترجمە بدرالدین
السباعی، المجلد الاول، ص ٦٧٤
[٤٢] مەبەل دەستپێنێ، واتە دیاردەکە
نسبیە ومونلەق نیە، بەحوکمی
قەوەی سەرمایەدارەکان لە ڕێگەی
چەندین پلان و بەرهەڵستی کردنەوە
دەتوانن کاری قەو یاسایە بەکار
بەستەکەی و تارادەیەکی زۆریش
لەکار بخەن.... (لەقەڵەمڕەوی
شایستەدا قەوەمان زیاتر بۆ روون
دەبێتەوە)
[٤٣] مایکل پارنت بروان، نفس المصدر
ص ٥٣ الهوامش.
[٤٤] بۆ زیاتر قوول بوونەوە لە دو
یاساکە، بروانە:
آ- مایکل پارنت بروان، نفس
المصدر.
ب- الاقتصاد السیاسی، المجلد
الاول، ص ٦٧٤ - ٦٨٤.

(٣٥) ئەمە ماناى ئەوە نیە ئەوپاسایە بیخاتە هۆى دابەزینى ڕێژەى زیادە بەها، بەڵکە ڕوبەکى گەشەکردنى ئەکنەلۆژى پتر کردنى نیوە ڕێژەیە... هەرچى ئەوەى دادەبەزێ تێکڕاى قازانجە. بەو مانایەش هەرچەمى قازانج بەردەوام بەرز دەبێتەوە

(٣٦) بازرگانى دەرەکى بەکۆکە لە هێزە بەربەست وپێچەوانەکانى یاساى سەلبى تێکڕاى قازانج بەرەو دابەزین...)، مایکل باران بروان، نفس المصدر ص٥٤- مقتبس من الجزء الثالث من راس المال لماركس.

(٣٧) بڕوانە سەرمایەدارێکان لە ئەنجامى بەدەستهێنانى زۆرترەکاندا بەردەوام هەوڵى ئەوەیان داوە بازارەکان فراوانتر کەن - بەمەبەستى ساغ کردنەوەى زیادە بەها وپارێزتنى قازانجەکانیان لە ڕێگەى ڕووکردنە بازارە جیهانیەکان. هەڵبەت لەهەڵ خوێندنەکەشدا بۆى دەکرایێ، ئەو کارەیان بەئەنجام گەیاندوە). توم کسب، نفس المصدر ص٢٦.

(٣٨) گەشە کردنى پیشەسازى لە وڵاتانیادا بوە هۆى دروست بوونى زیادە بەرهەم، کەلە ئەنجامدا پاڵى بە ئەڵمانیاوە نا بەدواى - مستعمرات - دا بگەڕێ.) هانس - اولیرخ فیل، نفس المصدر ص٩٤.

(٣٩) لەئەنجامى ئیمپریالیزم دا، زۆرانبازى لە پێناوى سەرچاوەى کەرەستە خاوەکاندا..... وڵاتێکى کاریگەر دەبینێ سەبارەت بەپارێزتنى ئەوان مۆنۆپۆلەکان، بۆربازێتنى نێوان وڵاتە ئیمپریالیستەکان کە پشتگیرى مۆنۆپۆلەکان دەکەن گرنگى وڵاتە کۆلۆنیەکانیش وەکە سەرچاوەیەکى بۆ کەرەستەى خاو، زۆر زیادى کردوە- لەئەنجامى گەشە کردنى ئەکنەلۆژیدا- وزۆربەى زۆرى ئەو کەرەستە خاوانەى لە وڵاتە پێشکەوتوەکانیدا سەرف دەکرین.. لەوڵاتە کۆلۆنیەکانەوە دەهێنرێن) بڕوانە:

٢- الاقتصاد السیاسی، مصدر سبق ذکرہ، المجلد الثانی ص ٢١٩)

ب- لینین، مصدر سابق ص١٠ - ١١

(٤٠) ئاردنى ئەوەکە لە قۆناغى سەرمایەداریى بۆرژوازیدا سەرچاوەى سەرەکى قازانجى سەرمایەدارەکان بوە. کەهێلە قۆناغى سەرمایەداریى مۆنۆپۆلیدا ئاردنى سەرمایە دەورى سەرەکى دەبینێ...)

لینین، نفس المصدر، ص ١٨

(٤١) لە زۆر کات و خوێندا، وڵاتە کۆلۆنیەکان دەبوونە سەرچاوەیەکى بۆ هێزى کارکردنى هەرزان، چ بۆ وڵاتە کۆلۆنیالیستەکان، یا بۆیبۆژە ئابوورییە ئیمپریالیستەکان لە وڵاتە کۆلۆنیەکاندا، وەکە کێڵگەکانى لۆکەو ئەوتن و کاکاو و دارەوجاى دەورەکەم دەبێتەوە، بەهۆکەمى دابەزینى (التركيب العضوی)سەرمایە

(٤٢) ئاردنەدەرەوەى سەرمایە وڵاتێکى کاریگەر دەبێتە سەبارەت بەدابەزاندنى شەپەکەى وئەمنەیى و پێکەوە بەستنى سەرمایەدارى لە سەرتاسەرى جیهاندا)، بڕوانە لینین، نفس المصدر، ص ٨١

(٤٣) لەبەردەمى ئیمپریالیزمدا بۆى چەمکى ئاردنە دەرەوەى سەرمایە دەکرێ وڵاتە کۆلۆنیەکان لەوڵاتە نیمچە کۆلۆنیەکان جیا کرێتەوە، هەرچى وڵاتە کۆلۆنیەکانە (المستعمرات) سەرەڕاى گەوەى سەرسەخۆیى سیاسیان تیە و قۆدرەتى سیاسى بەدەست وڵاتە کۆلۆنیالیەکانەوەیە (الدولة الاستعماریة). لەڕوى ئابوریشەوە لە ڕەگەى ئاردنى سەرمایەوە، بەو

کارگەکان و فرۆل کردنەوەی بێکاری ... کە ئەمەی دوایی بان دەبێتە هۆی دروستبوونی تەنگ وچەڵەمەی ئابووری و تەقینەوەی ناکۆکییە جیهانیەکان. سەرچاوەی بێکاری دووبارەی دەرکەوتنی سامانی کۆئۆرسیالی، دەبێتە هۆی گەرم کردنەوەی ئەنجامەکانی زیادەبەرهەم- تاراددەیەکی بەگجار زۆر و بەردەوام بوونی سەرچاوە هێنانەوە کرکردنەوەی بێکاری و پتر کردنی ئاڕانجەکان و .... هتد .

(٤)آ- لینین، نفس المصدر ص ٨٢، ٨٣، ١٣ !

ب- هاری ماگدوف، نفس المصدر ص ١٦٩

ج- مایکل باراث بروان نفس المصدر ص ٥١

د- الاقتصاد السياسي، المجلد الثاني ص ١٢٥

٤٧) لینین، نفس المصدر ص ٨٢ - ٨٣

٤٨) ئەگینکی سەرەکی هێنانەوە دواکەوتوو بێت، بۆمان (بەپێی تێگەرای ئازاد بەرەو دابەزین) هەروەها بەکارهێنانی شەگنیکی زۆی بەهاڵی زیاتر دەبێ، سەرەڕای ئەوەی کەلەڕوی بۆڕبۆڕێندا بەهێزتر دەبن .... هتد

٤٩- بەرەبێندانی تەکنیکی کەدەبێتە هۆی پتر بوونی (شەی کارگردن و بەرەبێندانی شێوەی بەرهەمهێنانی زیادەبەهای رێژەیی (فائض القيمة النسبي) کە بەواری فراوان کردنی دروستکردنی زیادە بەهای رەها (فائض القيمة المطلق) هۆی دەگێ (بروانە: الاقتصاد السياسي، المجلد الاول ٦٧٦- ٦٧٧)

٥٠- بڕبڕە بوونی بێکاری لەئەنجامی گەشە کردنی تەکنەلۆژی، کەدەبێتە هۆی دابەزینی کرێی کار، (بروانە: هەمان سەرچاوەی پێشوو ل ٦٧٧)

٥١- پتر بوونی سوپای پێشەسازی میتر (الجيش الاحتياطي الصناعي)، بەهۆی زیادە دانیشتوانی رێژەیی (فائض السكان النسبي)، (بروانە: هەمان سەرچاوە ل ٦٧٧)

٥٢- هەڕزانی بەشەکانی سەرمایەی جەسپاو بە هۆکاری گەشە کردنی تەکنیکی بەرهەمهێنان و موتەمەدی و ... هتد. (هەمان سەرچاوە ل ٦٧٧)

٥٣) لینین، نفس المصدر ص ١١٣

٥٤) تەجمەدین فەقێ مەحمود، سامانەی بەتەرەپ کردن لەکەرکوکدا، دەزگای لێکۆلینەوەی زانستی ک ر.ک. ١٩٨١، ل ٦- ٧

٥٥) هەڵسەنگاندنەموو سیاسەتێکی کۆئۆرسیالی، لەگۆشەوە هەتا نێستا رووبەکی خۆئێستاتەی نێدایە لەم کتێبی بەدەستهێنانیدا.

٥٦) هەڵبەت دەتوانری زمارە چوار تایبەتە بەسەردەمی کلاسیکیالیزم بەتایبەتی دوای مەڕی جیهانی دووەم کە کۆئۆرسیالیزم لە شێوەی گۆڕانکەدا بەماوەو بەرەو گۆڕانکی دەومی چووە... چونکە لە واقیعدا تێوەی سەرەکی بۆ گواستنەوەی زیادە بەرهەمی کۆمەڵایەتی لەوڵاتانەی (دواکەوتوەکانەوە) بۆ پێشکەوتووەکان لەم سەردەمەدا، بریتیبە لەسەرچاوەی بەدەستهێنانی سامانەی وابەستەیی تایبووری (القيمة الاقتصادية)

* * *

تێگەیشتنی راست
لە مەسەلەی گشت و تایبەت

ژەوا

تێگەیشتنی راست لە هەر مەسەلەیەکدا، دەست نیشان کردنی لایەنە گشتی و تایبەتەکان بۆ هەر حالەتێک، دەورو نەخشێکی گرنگ دەبینێ، ئەرەکی، ئامانجێکی هەر مەسەلەیەک لە ژیانی ئێمەی کۆمارێکی دیمۆکراتی خەبات و گۆران و گەشەکردنی تۆپەڵ، پێویستە هەڵسەنگاندنوو ئەو کردەوەی لە بۆ چوونی راستی و واقیعبینانەوە بێت.

ئامرۆ لە ژیانی دیالکتیکی ئێمەی کۆمارێکی دیالکتیکی لە دیاردە بابەتیەکە جوێدا، لە ملمانێی دژەکان لە پەیوەندیە بەرامبەرو ناکۆکەکانی نێوان هەر دیاردەیەکو دیاردەکانی تردا، ئەبینێتەوە.

تێگەیشتنەوە تێگەیشتنی زانستانە لەهەربارو زروفێکدا وەرگرتنی هەڵوێستی راست بەرامبەری لەوەو دەردەکەوی کە شاپ رادەیەکا سەر کەوتن لەم مەسەلەیەدا بەدەست ئەهێنرێ لەدەست نیشان کردن و دژبەوەی یاساتایبەتەکانی گۆران و گەشە کردنی خەبات و بزوتنەوەی ئۆمەڵ. لەسەر ڕاڤەنایی تیۆری راست و ئاما گشتیەکانی گۆران و گەشەکردن، بەڵام بەبێ هیچ تێکەڵ کردن و وەنکردن و لەدەست دانی سیمای تایبەتی و بزوینەری هەستی جەماوەر.

وەنەنها ریفیزیسم و دیگمز نشتەکانن کە لە شکردنی وەی زانستیەی راست دوور ئەکەونەوە و مەسەلە جەوهەری و ڕووگەشەکانن تێکەڵ ئەکەن و بەرزەوەندی تەسک و تاکتیکی چەپی کاری مەجبەسی و سەرەکی ئەگرێتەوە

وەهەرگیز ناکرێ ئەوەی ئەمڕۆ و ئێمگاتە بەڵێت یا ڕووداتلە داهاتوودا، ئەمڕۆ ئەچێ ئەوەی لە واقیعدا هەیە دابنرێ، چونکە بەم ئێوەیە تێگەیشتنێکی دروست نەبێ لە نێوان هەردوو لایەنەکە وەکاتێک کەوتوترێ ئیمکانیەتی ئەوە هەیە کەهەموو جیهان بەرەو سۆشیالیزم بڕوات جیاوازە لەوەی کەواقیعەو هەیە.. واتە جیاوازە لەوەی کە دامەزراندن و بنیاتنانی سۆشیالیزم بە هەمەلی یاساو پێویستی وەرجی بابەتی و خۆیی هەیە بۆ ئەم ئەرکە پیرۆزە.....

وەهەر ماتریالیزمی دیالەکتیک کە بەرووتی رەچاوی کەم هاوازیە نەکاتەمایەیی قیمکانیەتی بوونو رووداتی حالەت و مەسەلەیەکالەگەل واقیعدا.. چونکە تاتکرایە دەوەی لەشیو قیمکانە سیو و روو بەدات ئەوە نیە کە بە واقیعدا هەبە.

بۆیە کاتیکا باس لێکە سەر مەسەلەی گشت و تایبەت الغام والخاص لێیبیستە لە بۆچونی دیالەکتیکیانەوە بێ. لەبەرچیەکەوە بی کەهەرگز وەلەهیچ کاتیکدا لەو بوونەدیە دیالەکتیکیە وون نەکرێ و هەرا مۆش نەکرێ. بەوبۆنەی بێوانی تاکە وتایبەت الفردی والخاص لەگەل گشتی الغام الە کێشە و گرێ کاریە کۆمەلایەتیەکان. نەرعەی نەتەوەیی تەنگ و قیمیارادنی سیاسی و تاکیمکی مەبێنە هۆی زال بوونی بۆچونی میتافیزیکیانە لەسەر لێکدێشنی مەسەلە گشتی و تایبەتی یەکان و نوێنی دیدو لێکدێشنی دیالەکتیکی بکرێتەوە.

بێگومان تایبەتمەندێتی وسیەتی تایبەتی هەر وولاتێکا لەبری یاسا گشتی و هاوبەشەکانی گۆران و گەشە کردنی زیان داندنرێ.. هەروەهەما لەو یاسا گشتی و هاوبەشانەش تاکرێ لەبری تایبەتمەندێتی هەر وولاتێکا داسرێ و دۆزینەوەی یاسا تایبەتیەکانی گۆران و گەشەکردنی حەیات و بزوتنەوەی کۆمەلی هەر ناوچەیەکا و هەروولاتێکا قەرامۆی بکرێ.

بەڵکو هەردەم پێویستە رەچاوی ئەو راستە بکرێ کەبەپوەندیەکی دیالەکتیکی پتەو هەیە لەنێوان هەردوو مەسەلە گشتی و تایبەتمەندا. لەبەر ئەوەی هیچ مەسەلەیەکی تایبەت و تاکە تیە بەدەرلە مەسەلە گشتیەکە، مەسەلەی گشتیش بەدەرو لەدەرەوەی مەسەلەی تایبەت و تاکە بوونی نیە.

گشت و تایبەت و هەبوونی گۆرانکاریەکانی ناو کۆمەڵ

بیەوێ گشتی و هەموو ئەو بارەکانی جۆراوجۆرنەوەو گەشە کردنی دەبیەخشەوە، بۆ هەم جۆلان و گەشە کردن و گۆرانەکانیان پاساوی گشتی هەیە. بۆ دراسە کردن و نیگەیشتە لەتاکە و تایبەت پێویستە دیدو بۆچونی گشتی هەکات. گشتی سرنیە لەپاساوی هاوبەش و موشەرەکا.. واتەبۆچونی میتافزیکی موشەرەکا، ناوەرۆکا بۆ کۆمەڵێکی زۆر لە دیاردەو گیانەو پرۆسەی لەیەکا چوو.. بەڵام نەهەمان کاتدا گشتی (العام) ناتوانێ هەموو لایەن و هەموو ناوەرۆکا و دەوڵەمەندی تایبەتی تاکە بگرێتە خۆی.

یاسای ملمانێی چینایەتی لە کۆمەڵگا چینایەتیەکاندا، واتەلە کۆمەڵگای فرەچینی دا سرنیە لە یاسایەکی گشتی و دەورو نەخشیری هەیە پێگراوی لەهەمو کۆمەڵگایەکی فرەچین دا بەدی دەکرێ وهەیە. لەو یاسایانەی گشتی و گشتگیرانەو کاریگەری خۆی دەکاتە سروشت و کۆمەڵ وبیرو رادالە پێش هەموانەوە بریتیە لە یەکێتی و ملمانێی دژەکان

کەو یاسایە گشتیە بەڵام بونی لە ریگەی بروسەودیاردە دیالەکتیکیەکانەوەیە کەلەسروشت و کۆمەڵ بیرو رادادەن.. کەو دیاردانەی هەر یەکەیان هاوەن ناکۆکی و یاسای گەشەکردنی تایبەتی خۆیەتی. وەلە هەموو ناکۆکیەکدا یەکێتی و ملمانێی دژەکان بە هێزەی هاوازو تایبەتی خۆی روو دەدات. ناکۆکیش لەماوەترین دیاردەی دیالەکتیکیدا

بوونی هەیە

هەروەکو ڕوون بۆوە گشتی، بیرمەندان و سیمای هەوهەری شەرشگێڕەوە لە دیاردە جۆراوجۆرەکانیدا. بۆ نموونە سەبارەت بە (چینی کرێکار) هەمو تیۆرەکانی ڕەنجدەران شکڵگرتنەوە کە بەکاری کاردەکەن، کەبۆ بەدەستهێنانی هەمو ئامرازەکانی بەرهەمهێنانە، دەوانەی کەتا چارنیەهۆی سەداری ئامرازەکانی بەرهەمهێنانەوە، هیچی کاری خۆیان بفرۆشن، شەوانەی زیادەپەیی بۆ بەرمایەدار بگەڕێنەوە، شەجوڵقینی و لە ڕێگەی شەوانەوە ڕەجاری دژوارترین چەوساندنەوە لەبەرد... هتد. ئەم سیفاتەوخاڵانە هەوهەری وشەی سیفاتی هاوبەشە لە نێوان سێیونەما کرێکاری سەرتاسەری جیهان...

بەڵام کاتێک باسی چینی کرێکاری کوردستان شەکرێت. ئەم چەند سیفاتە (تایبەت) و سیمای تایبەتمەندێتی و جەوهەری سیفات و مەرجی کۆڕان و گەشەکردنی ماهیەت بەخۆی هەیە بەمەبەستی ڕاڤەکردنەوەی جۆراوجۆری تایبەت بەخۆی هەیە، کەمەبەستی گشتیەکە تایبەتە خۆی (چینی کرێکار)... تەنها بەڕاڤەی تیۆرێکی گشتی و ڕاهێنەکی گشتی دەربارەی چینی کرێکار، ناتوانرێت تایبەتمەندێتی ولاتەنە جۆراوجۆرو تایبەتەکان بڕاڤرێت. وەلەبەر ئەم تایبەتمەندی (واقیعی چینی کرێکاری کوردستان) وەبەستان سیفات و لایەنی تاکی (باهوود تاوجەیی) هەیە لەهەر پارچەیەکی کوردستانیدا کەزۆر پێوەستە ڕەچاو بکرێ و شیکردنەوەو تێگەیشتنێکی زانستی و ڕاڤەیانە هەبێت بەرامبەری.

بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی جیهانی بریتیە لە گشت (ئالەم) بەوشایەی یاسای موشەرەکی وەهاوبەشی هەیە بۆ گەشەکردن و پێشکەوتن، دوژمنی هاوبەش و موشەرەکی هەیە بۆ هەمو گروپە شۆڕشگێڕەکانی جیهان... لەبەر ئەوە هاوئاهەنگی و هاوکاری ڕەسمی و فەرمانی نێوان ئەم گروپ و بزوتنەوە شۆڕشگێڕو جۆراوجۆرو جیاوازانە کارێکی جەوهەری و پێویستە.

بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کۆمەڵگای خەڵکی کوردستان، بریتیە لە (تایبەتی)، کە بەهۆکی نەبوونی گرنگ پێکی ئەهمیەتەلە بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی جیهانی و زۆر لایەنی هاوبەش و موشەرەکی هەیە لە نێوانیاندا... بەڵام بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان، هاوکات (ئالەم) جیاوازو جیاوازی و تایبەتمەندێتی جوانیەتی (نوێی) خۆیەتی کەبارو ڕووی تایبەتی و واقیعی هەوزوعیەتی کوردستان و گۆڕان و گەشەکردنی تاوجەتاوی کۆمەڵی کوردەواری، ئەمانی جەماوەرەکەی هێناوەتەسەر کایەو بارودۆخێکی تایبەت و جیاکەرەوەی خولقاندوە وەهەرکەس ڕ لایەنگری مارکسیست لینینست لەم ڕاستیە قەڕاونەکا یاخود لەسەر گرنگی و بایەخی کەم بکاتەوە، ناتوانێ بەهەڵەی کڕیکەرو ڕاستەقینە بکاتەوو گەندەڵەکان و هەڕەشەی ڕیجعازی ڕاست، هەبێشە هوی دابڕان ڕ دورکەوتنەوەو دوا کەوتن لەڕەوتی بزوتنەوە شۆڕشگێڕانەکەو جەماوەری گەل.

٤ شێوەکانی دیاردە تایبەت و گشتیەکسان کۆ دەکاتەوە

هەوەی بەبوونی پێنەوی نێوان دیاردە تایبەت و تاکەو گشتیەکان

دەرئەنجام و کارئەکردن و کاری بەرامبەر بان ئەمانە ڕوو وکۆسپان دەکاتەوە. سرینەوە بەباسا گشتیەکان هەر بۆیە دەرکا کردن بەباسا گشتیەکان و ڕەچاو کردن و پەیڕەوکردنی کارێکی پێویستە و هەرکی هەموو شۆڕشگێڕێکە

مارکسیزمیش لەبەر ڕوشنایی ئەجروبەی ئەملی و شیکردنەوەی ڕاستی، باسن و ڕاستی لەو باسا گشتیانەی بۆ شاسان کۆدەبێن ڕوونی کردۆتەوە، سەلام لەهەمان کاتدا (م.ل) زۆر بەئاشکرا دووبارەی بنۆسینی و گرنگی دەرکا کردن بە تایبەتیە نیشتمانی و نەتەوەییەکان ئەکاتەوەو حسابی تایبەخ داروونیان بۆ ئەکات.

مەسەلەی بەیوەندی گشتی بە تایبەتیناکەوە لە گۆڕانی گۆمەلایەتی و سیاسی دا، بایەخ گرنگەکی هەیە، وەتایبەتی لەو سەردەمەدا... چونکە هەندێک بیرو ڕای ڕیفزنیستانە هەیە کە لایەنی تایبەت و باکا ئەکاتەوە بەهالەتی ڕەها، مطلق، و ئینکاری سیاسەت و باسا گشتیەکان ئەکات... بەڕامبەر ئەم حاڵەتەش بیروڕای چەوتی تر هەیە کەلایەنی گشتی ئەکاتە حاڵەتێکی ڕەها و هیچ دەوروبایەتێکی بۆ نامێنێتەوە دانانێت.. بە ڕادەیەک سەدان چاو ولەیەک بۆ چوونیان هەیە لەسەر هەموو دیاردە جۆراوجۆرو جیاوازەکان ئەکاتەوە بێ ئەوەی ئامادەو ڕوونبکاتەوە شیکردنەوەو هەڵسەنگاندنەکانیان هاری ئەکاو ئەخاتە ڕوو

مشکوبان هەردوحالەتی شیکردنەوەی بۆ چونەکە هەڵە و ڕەڕەوەندە بەڵکو پێویستە ڕەچاوی ئەو بەیوەندیە دیالکتیکیە بکەوە کەئەمڕۆ لایەنی گشتی و لایەنی تایبەت وتاکەکا هەیە... لەتێکۆشان باسا گشتیەکان و تایبەتیە ناوخۆیی و نەتەوەییەکان دا... ئەمڕۆ بەڕۆژەوەندیە گشتیەکانی وئێستا لبستیەکان وبۆ ڕۆژەوەندیە نیشتمانی ونەتەوایەتیەکاندا.

تا ئێستا زۆر کەس و لایەن هەن لەلایان وایە گەر باسی مەسەلەی نەتەوایەتی بکرێ و گرنگی و سایەی بنۆسرێ ئەوا دوورکەوتنەوەیە لەمەسەلەی چینایەتی و دیکتاتۆریەتی ئاڵیستی... بەڵام دیارە ئەمە دیاردەو جۆرە بۆچوونانەکا هەر هەڵەیە، بەڵکو ڕەڕەوەو تێ نەگەیشتنە لە ڕاستی پەیوەندی نێوان مەسەلەی نەتەوایەتی و مەسەلەی چینایەتی.. چونکە ئاشکرایە کەبابەتی نەتەوایەتی و ئازادو چەوساندەوەی بەهێزی دانەبڕاوە لەخەباتی چینایەتیدا و ئازادو چەوساندەوەی چینایەتی... بەبێ گرتن و گرنگی پێدان بەمەسەلەی نەتەوایەتی لەوانکەو بۆ چوونی مارکسیزم لینینزمانەوە و لەڕاستی نەگرتنی قەدم هەبانە نەکا هەموو مەسەلەیەکی زەحمەت و ڕەوایە، بەڵکو هەرکی مەرخانی مارکسیست لینینستەکانەوبێنوستی خەباتی قۆناغەکەو سەردەمە. چونکە ئەمڕۆ مەسەلەی نەتەوایەتی کە کێشەیەکی قوڵی چارەسەرنەکراوە، واقیعە بابەتیەکە وای کردوە کەئەم مەسەلەیە ولەڕۆژی و گرنگی لەسەر ڕووی هەبانە، بەوەک هوامتو خاڵەزووی هیچ کەس و لایەنێک...

هەر بۆیە شیکتماتیەڕوەڕوبونەتەوەیی ڕاستەقینە هەرگیز لەدەرەوە و بەبێ شیکتر ناسیونالیسم (امسی) بوونی نیە..

لەهەمان کاتدا شێوەی ژیانی ئێمە
ناتەبا و ناسەقامگیر لەڕووەوە
ئیشمانەوەری و نەخۆشی بووەتە
جێگە.
چونکە ناسەقامگیری و تاک
و تەنیایی ڕووەکانی ژیانی
ئیشمانەوەری خانەی دیاری
هەست پێکراوی گشتییە، کە
ئیستر ناسیونالیسم!

هەربۆیە ئیرۆ بۆ چوونیەکەوە
گۆڕەگیر بوو، ئیرۆ لە چوونی
گۆڕینەوە بوو بەوەی کە
زۆر ئاگاوە و لە هەڵوێستی
گشتیدا لە پێناو ئازادی و
دیموکراسیەت و ڕزگاری نەتەوەیی
... دوو هەڵەن کە زۆر ئاگاوە و
لە سەرەتای ئۆپۆزیسیۆنەوە
بۆچوونیان وابوو!

* گرنگی ئێستا بەشێوەی دیالێکتیکیانە
بۆ سەرلەنوێ گیرسان و ئاینده

زۆر گرنگە ئێستا ڕەچاوی
سەرلەنوێ گیرسانەوەی ئاسەوارەکانی
چوونی دیالێکتیکیانەوە بۆ کەسە
هەڵەیی کێشە و کەموکوڕییەکان
بکرێت و ڕەخنەیان... وەهەر لە
بۆچوونیە کەدا ڕای باسکردن و شەی
کردنەوەی دیاردەکان، هەڵکەوتەکانی
ڕابوون و بڕووخان، لەکاتی ڕووبەڕوو
بوونەوەی نوێ بەخۆوە گرتبوو... چونکە
زۆر لەسەر گشتی بکۆڕێتە
ئاسەوار و ئاینەپێش بۆ گشتی، وە
دەبێ لەدیاردە و هاڵەتێکی
دیاریکراوە، ئاسەوارێکی بەیارەت
بە چەند دیاردە و هاڵەتێکی دیاری
کراوی خۆی.

بۆ نموونە ڕووداوێکی بەیارەت بە
دارگۆڕێز گشتییە، بەڵام بەیارەت بە
زیندەوەری ئاینەکە... سیستەمی
سۆشیالیستی جیهانی گشتییەبەیارەت
بەهەموو هەوە دەوڵەتانەی سیستەمی
دەوڵەتی سۆشیالیستی. بەڵام ئاینەتییە
بەیارەت بە کۆمەڵگا بەهەریەکەی
لەگۆڕانیدا بەجیاوازی ڕزیمەکانیان
هەوە... هتد

لەبەر ئەوە، پێشگوێ هەستن و
دەرامۆڕکردنی مەردا گشتیەکانی
سیوری سۆفیاتیەتی ژیانی، ئەیڕۆنە
سۆڵ لەبەستان و داپڕستنی
بڕوبەوەی شۆڕشگێڕانە لەڕێ
نیشاندەرو تیبلەتما هەروەها
ڕاوەستان و بەرامبەر هێزە
سیواو دژەکانی هەبانی
ڕۆژانەو داپڕان لەناشکردنەوەی
سۆڕشگێڕانەی جیهانی.

دیمان گۆڕینی کاری شۆڕشگێڕانە
بۆ ووتەوەی عیبارتوەی و شۆڕناکانی
سیوری بەوە، وەبەبێ ڕاقیعی هەستن
بۆکرا و پێویستیە سوبێکتیڤەکانی
گۆڕان و گەشەکردن وەهەستڕ لەسەو
دەوڵەتەیەی کە بزووتنەوەکەی
تیادا هەیە، ئەبێتە هۆی
وەدەرکەوتن و بەبڕوی گردنی هەموشەو
سیاسەتی تەماوی چەوت، وەدیاکردنی
لەچەماوەڕو بەرنەکەوتن لەخەڵکی و
بەدەوری پێشڕەو.

نیگەرانی و هەڵەنگاندنی
دیالێکتیکی وا بێویستەکاتە کە
کاتێک دژایەتی هەر دیاردەوهاڵەتێک
ئەکرێت، پێویستە هەموو بەبوونی
و تیوخە، تاوخۆیی و دەرەکیەکی
جەوهەریو ناسەرەکی، لیهاتوویەکی
دیاردەو هاڵەتەکە بگرێتەوە، هەتا
هەڵسەنگاندن و ئەرزوگردنەکەمە
گشتلایەنی وزانستیانەو واقیعیانە
بێت.

ئەما و کۆمەڵدا زۆربەکەی زۆر
لەدیاردەو هاڵەتی ناکۆکی ئابووری
کۆمەڵایەتی، سیاسی هەیەکە پێویستە
دەرکا کردنی گشتی هەبێت بۆیان،

و هەست بە بەرەندەبەدکانی نێوانیان بکرێت.

ئەوەی بتەرەفەوو شتێکی داوا لە رێکخستنی بەرنامەکە دەکرێت

پرسیە لەدەست نیشانکردنی مەسەلەی گرنگ و سەرەکی هەر سانتو قۆناغێک بو بەپیرەوە چوون وگرتنە بەستۆی ئەرکی سەرشان و هەنگاوەنان بۆ لابەلاکردن و چارەسەرکردنی ئەو گێژەیەی دێتە پێشەوە یاخود کەوتنە بەدواداچوونی وبێ چارەسەرکردن ناوبەندەوە...

لەبەر ئەوە پارتی پێشرەو و سەرکردەوەی خۆڕسکیرانەی هەر وڵاتێک دووچاری جیدیی کەرگ و قورسن کەسێکەوە بۆ بەخێرهاتنیان و چارەسەرکردنی ئاڵوگۆرەت و گێژەکان... بەڵام ئەرکی پارتی پێشرەو و سەرجەمی نیەلە گشتاندەوەو بەخێرهاتنی بەرێزیان ئی ئەوە و ئەرکان و بەرنامەی ئاڵوگۆرەت و گۆڕانکاری لەیەک جیاوازووە لەروی گرنگیەوە. بەڵکو بەشێک لەئەرکەکانی و داریژکردنی مەسەلەی بارەندباش ئەرکی باوەڕی کەسەخێ هێنان و بەرگەوتن لێیەت. بەچێ هێنان و بەرگەوتنی قامایەکانی ترە...

واتە دەست نیشانکردنی قۆناغەی ناوەندی لە رێبەرەی کامایەکیان لەهەر قۆناغ و ئەوەیەکی هەیەت و گۆڕانی ئۆرگانیکە یە

ئوسوبی دیالکتیکی لە دراسەکردن و شیکردنەوە بۆیەراستە. چونکە نواندنەوەی دیالکتیکی بایەتیە (بابەکانی گۆڕان کە بە کارکردنیان لەدەرەوە و بەبێ وبستو هۆشی مرۆڤەکان لەهەر ئوسلوبێکی ڕۆگیشانەرمانە بۆ پێویستی درلەکردنی مەسەلەکان لەکات و شوێنی هەیەت پێگرا وبدا (ئەوەکا حالەتی مەرجی) هەروەها بەپێوەندیان بە مەسەلەکانی ترەوە... ئێرواسیتی میتروویی بۆ گۆڕان و گەشەکردنیان لەهەموو ڕوویەکەوە لەگەڵ دەست دیتانکردنی لایەنی کاریگەرو حاسم بۆیە پێویستە باسکردن و خستی کردنەوەی هەردیاردەیەکا لەبەر ڕۆژنی مەنموون و مەرجە هەستپێکراوەکانیدا بێ... وە بۆ هەموو شیاردەیەکیش لەهەموو یاردۆخێکی وەلەرمیدا. شێوەیە بەوهەڕی و بەپیاردەرو کاریگەر... وەشێوەیە ڕووگەش و لاوەکی و دەکنی.

دوو جۆرە بۆ چوون و ئوسلوبی چەوتلە شیکردنەوەدا .....

مەسەلەی شیکردنەوەو لەبەرازوو کردنی هەر دیاردەو هاتەیێک، گەر بەتاوەیەکی زانستی بگرێ، دەبێ لە دیدو بۆچوونی دیالکتیکیانەوەمجێری مەسەلەکان و بەپێوەندی و ئوخەیە بۆرکەیانەکانی مکرێت... بەڵام ئەرکەوتو و بەپێوەی گرتنی ڕێگەی تر بۆ شیکردنەوەی ئەکاریگەر سەرکەوتو نایێ، بەڵکوو دەرهاتبێتە ئەگێتک لەو دوو جۆرە بۆچوونەی خوارەوە بەبێ ئەوەی ئەوقیقی واتە گونجاندن وبەکستی تێوڵیس مارکسی لینینانە لەگەڵ تایبەتێتی بۆرژوازی وەلسەلەی شەیالیستی... بۆشیالیستی زانستی و خوو هەیاتی تایدیالیستیانە. ململانێی چینایەتی و ڕەتکردنەوەو سووک کردنی دەوری چینی کرێکار.

باخود بەتێوەیەکی سەخڕی کەخاتە ڕووی وەکو بڵێی لەهەر باخێکا گوڵێکا هەڵ دەچنێ. واتە هەڵبژاردنی گەوەی بەمانا نە، کە بەمەبەستی لەبۆیدا ڕاڕای نێوان ماتریالیسم وتایدیالیسم، نێوان

دیالکتیک و مبنا قبریک ده‌رئه‌خسلو
سو ئه‌مه‌وه‌ی مروه‌تی ڕاپسی و ئه‌م
به‌روک و به‌رگرتنی ڕۆشنبیری
بۆرژوازی بجووکه .

وه‌ئه‌گه‌ر سلێمانی و لایه‌نگا ـــــی
دیارده‌یه‌کا بگرێ به‌گشت و له‌ـــــر
هه‌بی لایه‌نگانی تر گرنگی بێبدرێ
. . باخود که‌وه‌ی ڕووگه‌شه بـــــه
ده‌رهه‌ڤی دانپدرێ و شه‌وه‌ی هه‌وهه‌ڤیه
به‌ڕووگه‌ش . . دیاتر ئه‌وی له‌م جۆره
سۆ هوونه‌ته‌ده‌بینێته‌وه چرکـــه
هه‌رگیز رانه‌ئه‌نی له‌یه‌که‌ته‌چوو
و جیاواز له‌نارۆکدا له‌ســـه‌که
ڕیباری سۆچوون دا کۆ بگرێته‌وه . . .
وه‌کو سوعرا بهروای ئه‌رگس ولیدنس
و هرۆیدو ئه‌رتروشاندی و شهرۆ . . .
هند ئه‌وی ده‌یه‌ک ڕیباز و بۆچـــوون دا
بینیته‌وه

هه‌رسۆیه زۆر پێویسته ده‌یه‌لگان
سه‌نگه و کێشی خۆی به‌رێنـــێ ڕووی
ئه‌ده‌ب و پرسگاری ده‌ئه‌ده‌رێنـــه‌وه . .
وه‌هه‌رگیز ناگرێ قوربانی به‌هیچـــا
نـــینی وفداکه‌ری جیهنی گرێگـــار
به‌رێته له پێناوی خواست و ئاره‌زوی
گانی و شیعتیارانی ڕۆژانه

هێرێته له‌م حالاته‌دا پـــرێســـه
سۆرێگێرێکان ته‌بـــه‌ڤ ڤابه‌ســـته‌ی فیکری
و پاگا که‌وته‌و سه‌رنه‌که‌وتن له‌وه‌ی
ئه‌ڤ بنواننی ده‌وری ڕاپه‌ڕاییـــنی
بهێنن

سۆچوونی جه‌وتی ده‌ڤه‌م . . خـــۆی
نه‌وه‌دا ده‌بینێته‌وه که‌سۆ ئه‌سه‌بـــت
کردن و به‌سه‌ا‌ئه‌نی بهروڤ به‌کـــه‌سی
ساپیته‌تی پێناسێنه‌ر نموونـــه‌و
حاله‌تی خیاوار که‌ده‌ڤر بێ لـــه‌و
ڤاتیه‌ی هه‌یه‌و له‌و حاله‌ته‌ی باسی
لێوه ده‌کرێت . . هه‌روه‌ها گۆڕانـــه‌وه‌و
که‌له‌که کردنی به‌هۆنه‌ی به‌که‌ا ســـه‌ســـی
دیارده‌که‌و ناگۆڕکیه‌کانی به‌بـــێ
ده‌ست نیشانکردن ودیاری کردنی‌نوعی

سۆچوونی به‌بێ وجه‌وه‌ڤری . . یاخود یاری کـــردن
به‌ووشه‌ودقی تیۆری وه‌ڕاوردکردنی ده‌ره‌کی
نه‌گلی‌و ڕیوگه‌ش‌نه‌کـــرا‌ن ووڕگرتن‌والاهســـی
یا وه‌ڕوک وجه‌وه‌ڤری یا سه‌که

ئه‌مجا سۆچوونی‌کردنی ڕابه‌کا یاخود
به‌ڕیه‌ڕچانه‌وه‌و ڕه‌نگرتنه‌وه‌ی شۆڕلیـــه . .
چاکتر وایه له‌هه‌ڤدێڕ هاتنه‌کدا له‌وانیه‌ته
یا نه‌ته‌که‌و یاخود وخی هاسه‌تی‌و بیتوانینی
به‌کانی گۆڕانکاریه‌کانی ناو کۆمـــه‌ڵ و
ڕه‌وتی گه‌شه‌کردنی کۆمه‌ڵ و هه‌یانوتن‌هکه
بۆچوونی دیالکتیکیانه هه‌یێ سۆ مه‌ســـه‌له‌ی
گشتی تایبه‌تو پشتبه‌ستن به‌نمونـــه‌و
حاله‌تی ئه‌له‌ڕووی مێژوویی و دیاری‌کردنی
کردنی سه‌ڕوونوعی دیاری‌کراوی نمونه‌ڵه‌یێ
. . هه‌ڕاسه‌یش له‌یاد نه‌کرێته‌که‌ناهیـــه
کان نه‌بیه و سنووری‌نێتوان دیارده‌ڵه‌نگان
له‌جوڵاو جێ گۆڕکێ‌دایه . له‌به‌رئه‌وه هه‌رگیز
راست نیه به‌شێوه‌یه‌کی ئاڵنه‌یی و ڕوخه‌کاو
ڵه‌نگانی دیارده‌یه‌کا نه‌ڵل بگرێ وبخودیـــار
ده‌یه‌کی ئه‌ڕ گله‌جوه‌ه‌ڵا ڕۆژجیاوا ئـــێن
ئه‌گه‌ر پێهێنرێ

ماڕکسیزم ـ لینینزم کاپێدی ناماده‌کراو
نیه به‌هیچ واقیعی ـ ابه‌تی ڕۆژئاندا نه‌بین،
له‌هه‌مانکاتدا ئۆسڵه‌یێک بده‌ڕه‌خنه‌ی هه‌ڕه‌ڵی
به‌ڵه‌یێ‌ڕه‌ق وڵیعتیارانی ڕۆژاوه‌یه‌ڕۆوه‌نـــدی
نه‌ڵگه‌ڵ ده‌ی بگرێته‌وه ولابه‌ڕێت . . بگڕگرێته‌و
ڕاسنیه گه‌ه‌ڕێنجا‌ی‌شکردنوعی ڕاســـتی
گۆڕانکاریه‌کانی ڕابیته‌و له‌ه‌ڕ بنچینـــه‌ی
مومارسه‌ی شۆڕشگێڕانه‌و چالاکی ڕاســـتی
بێگانه‌هاتوه . . کێبڵی کردنوعی گیرۆگرێنـــه
ڤالوه‌کان‌و ڵابڵاکردنی کێشکانی ناکۆکه‌ڵه
به‌ڕێوه‌کردنی یاخود تیۆریه‌کانی به‌بـــێ
باوڕوونی تایبه‌تی که‌م گرنگنه‌وه نیه نه‌پێه‌ی
به‌ڵکو هاڵی هێڕو ڕێنه‌ڕوێی ڕاسنی وســـه‌ڕ
که‌وتنێنی .

له‌کۆتاییدا پێویسته ئه‌وه‌ڕوونبکرێته‌وه
که‌گشتی (العام) کۆگرنوعی چه‌نایه‌تی نیـــه
بۆتایبه‌تی (خاص) به‌ڵکو پێکهاتـــــی
نیه‌ڵکتیپه‌یه بۆی . . کارلێکرده‌نی به‌ڕاسه‌ڕی
نێوانسیستمان به‌رده‌وام و وه‌ڵا وشاسه .

* * *

دیاری کردنی نرخی پەترۆل لەپەژدوەندی کێ دایە؟

بڵاسد

ئاوەبەکی زۆرە مەسەلەی دیاری کردنی نرخی بەترۆل، بەردسونەوەو مزم بونەوەی بڵملایێ وڵ وەزاوێکی زۆری لەجیهاندا ساز کردوە. دەوڵەتە سەرمایەدارێکان و مۆنۆپۆڵە گەورەکان هەوڵی دەدەن بەهەرزانی نرخی - راستەقینە - پەترۆل بۆهەمو کەرەسەیەکی ئاو بەدەست بێنن، جۆیانەوە و دەست بەسەرسەرچاکانیدا بگرن، دەوڵەتانی بەرهەم هێنەرێن پەترۆلیش بەهەربارێکدا بێ نرخی تەوت بەرێکەوەو داهاتی زۆر بەهەنە جێگی جۆیانەوە دەبەلاتی جۆیانی بێ دانیم بگەن، مەلام ئاشەو دەوڵەتانەو سیستەمی کاپیتاڵی بەنیوەبەدەکان لەچوارچێوەو لەژێر دەسەلاتی مۆنەکەی ئاموری ئیمپریالیزمدا بێ، بەپەترۆل نرخی راستقینەی نەبێ، نەداهاتەکەشی مۆخترو خۆشتی و گەشەکردنی کۆمەلایەتی ئاوەنە راستەقینەکانی بەترۆل خەرچەگرێ.

لەبەر ئۆگەوەی بڵموانین شیکردنی بەبەیەک سەر گەورانیانەو مۆمۆکانی نرخ وڵەو مەبەستانەی خزمەتی دەکا، لەبەرەبادا کەو گۆرانکارییانە ئاگەبینە رووگەمەسەر نرخی پەترۆل ئاماژەی پێدەدەین.

بۆ بەکەمین جار لەجیهاندا، کە لەپسڵفامیای ئەمریکا بەنرخی دەرهێنرا، لەدەی بەرهەمهێنانی ۲۰ بەرمیل بۆ لەرۆژێکدا (۲۰ ب/ر) وەنرخی کەمێنە ۲ دۆلار بۆ هەر بەرمیلێک (۱ ب/ر) بەڵام چونکە بۆ سوتەمەنی ئەئوتۆی بەردەس وەر زیاتر بەکار دەهێنرا، بەتۆری ڕێکخستنی بەکارهێنانی پەترۆل لەدەی ۲۰ی بۆ بێهەری بەرهەکرد. ئەمەش بەرەبەرە داهاتی لەپەترۆلی دەرهێنرا وگەمتر بوەوە، وەنرخیش ڕووی کردەداهێکان کە بەرەوپای کەو ئەنگ و ڕووداو گەورەی ڕاستەوخۆ کاریان کەردە سەر داهاتی نرخی پەترۆل

ڕەنگە مەرجداخڵی خستنی زیادە (؟) لەو گۆرانکارییانە بێ، بۆ ڕوون بکاتەوە ئەبێ بزانین نرخی پەترۆل چون ئاکەنرێ. هەر پێنج مۆکەی نرخی پەترۆل کامانەن وبنچینەکانیان چیە.

(۱) نوخی ڕاگەیەندراو: The Posted Prices

ئەم جۆرە نرخە، بۆ یەکەمین جار لەلایەنی کۆمپانیاکانی (ئۆیل ئیمپرس) وە ساڵی ۱۸۸۰، لەوکاتەدا کە بەسەر

خشتەی ژمارە (1)

سال	نرخی راگەیەندراو
١٨٦٠	٩/٥٩
١٨٦١	٠/٤٩
١٨٦٤	٨/٠٠٦
١٨٦٧	٢/٧٤
١٨٧٤	١/٧٢
١٨٩٢	٠/٨٦
١٨٩٤	٠/٥٢
١٩٠٠	١/١٩
١٩٠٦	٠/٧٢
١٩١٣	٠/٥٩
١٩١٦	١/٥٦

بڕگەکانی بەنرۆل دا بانگەشەت بۆ راگەیەندرا .

ئەم جۆرە نرخە بریتی بانگەشەی بەنرۆل بوە ، بەڵکو ڕوانگەی نرخی ئەوەندەیە ، بەگوێرەی وەسفی فازی کۆمپانیا گەورەکان دەرەوە بۆ ئەوە بوو، ڕەفتی خۆ دزینەوە لە موڵکانەوە ساخ بدزنەوە .. تا سالی ١٩٧٣ کە ڕێکخراوی خۆپیکخ خۆی بەنرۆلی دیاری کرد .

٢) نرخی عەملی The Actual Prices

ئەم جۆرە نرخە لەوکاتەدا هاتبە کایەوە کە کۆمپانیا سەربەخۆکان (کۆمپانیاکانی حکومەت نەبن) ئامانجی داهاتی دیاری بەنرۆلەوە . ئەوکۆمپانیانە سوانیان ئاپەخانی کارتێلەکانی بەنرۆل، جێگەی خۆیان لەوولاتە هاوەن بەنرۆلەکان بکەنەوە وەلامی دەرهێنانی بەنرۆل بەدەست بهێنن ئەوا بۆ بەرەوکانیی کارتێلەکان نرخی بەنرۆلیان داشکان ئەو نرخە کەنرخی عەملی بازارە کەئێ خۆی ئامێرخی کار ئەکاتە سەو کاست و جیاوازی لەگەڵ نرخی راگەیەندراودا ، لەوانە :

ا- تیئوەی بەکار بردن

ب- مەڵبەندەکە لەڕووی جوگرافیەوە

ج- تیئوەی بەنرۆل و رادەی هەستی و ردەی کەربنت لە بەنرۆلە هاوەکەدا

ئێگومان ئەم جۆرە نرخە بۆ دەربار بەوون لە گوشاری کۆمپانیامێنێلەکان و بۆ پێشبڕکێ و بەدەستهێنانی بازاری بەربەخۆ بەکار دەهێنرێ

٣) نرخی ئاماژەکردن (المعاراالنشارة)

The Reference Prices

ئەم جۆرە نرخە کەبۆ یەکەمین جار لەجەزائیر بەکار هێنرا ، بریتیە لە نرخی راگەیەندراو و نرخی عەملی دا یە

٤) نرخی تێچوونی باج

ئەم جۆرە نرخە بەپێی ڕێچکەکردنی تێچوونی بەرهەمهێنان و بەنرخی حکومەت دیاری دەکرێ، کەبەشێکی حکومەتیش بریتیە لەموڵکانەوباج

٥) نرخی هەنوکەیی :

نرخی کەبەرەبەرە بەنرۆلە سەبارەت بەو نەخراونەتە کەبنچینەکەی یاسای (عرض وطلب) ە و ڕێچکەوتێکی هەیە کەبەبەردەوامی ئاماژەبێ هەندێ وولاتی بەرهەمهێنەری بەشێکی بەوەکەی بەبێ ڕێچکەوتنامە لەبازاردا دەفرۆشێ . بۆنموونە کانێ ئاردەی بەنرۆلی هێزان راوەستا بەو نرخەو بەو ڕێگەیە بەشێکی بەنرۆلی خۆی ماڵ کردەوە . تا سالی ١٩٧٦ نرخی ڕەسمی بەنرۆل بەم جۆرەوە گەیشتە ٤د/ب

ئەو جۆرانەی نرخی پەترۆل، هەر
ڕەنگدانەوەی بڕیارنامەی ئۆپێکن
ڕێبەرکانی وڵاتانی سەرهەم هێنەری
پەترۆلە .. نرخی ڕاگەیەندراو نرخی
فەلی هەردوکیان سەبانەی شکڕی
سەرژەوەندی ئۆپێکن . ئۆرگانی
نرخی هەڵبەی دەوڵەتانی بەرهەم
هێنەری پەترۆلە بۆ فسەوەی ڕادەی
داهاتی پەترۆلیان بەرز بکەنسەوە
.. بەبێ ئەوەی بتوانن ڕاستی
مەسەلەی جەرساندەوەی ئۆپێکن
و خۆسەپاندن و تاڵان کردنیان
ڕابگرن .

دەوڵەتانی خاوەن پەترۆل، بۆ
ئەوەی بتوانن بەربەستاڵوی ئۆپێک
لەکان بگرن، خۆیان لە ڕێکخراوێکدا
بەرامبەر ئۆپێکەکان ڕێکخست
بەیاوی ڕێکخراوی ئۆپێک تابتوانن
ئۆپیان بەهاوکاری بەکتری
ئەوەبەک نرخی پەترۆل دابنێن
ڕادەی دەرهێنانی پەترۆل وفرۆشتنی
دیاری بکەن کەلەقازانجی خۆیاندا
بێ . بەڵام ئەمەیەبالەیزم و ئۆپێک
کاسی، کەهەم لەسەر قاستی جیهانی
هێشتا بالادەستە و بەسەر هەموو
لایەنێکی قابووری جیهاندا زاڵە، بۆ
هەرلەسەر قاستی ناوخۆ هێشتا
دەرنەبەڕێخراوە . کەلەقایبەوەدەکرا
لە بەنجەرەوە بۆیان هاتەوە

ڕێکخراوی ئۆپێک و دەوڵەتسە
بەشدارەکانی . چونکە لەسەر
بنەچینەی وبست و بەرژەوەندی
گەلەکانیان دا بەمەزرابون، وەبۆ
بەرژەوەندی دەوڵەتی خۆیان ئامەڕابون
.. بەڵاسانی ئۆپێکەکان خواستان
ڕیزە خانی وڵە ڕزۆکەیان تێکبدەن
و جێگەی مەرامەکانی خۆیان بگرنەوە
و سەقارەزووی خۆشیان بارێ بسە
بەرژبونەوەو نرم بونەوە یسسا
هەڵبەسارنتی نرخی پەترۆل بکەن .

دەوڵەتانی ڕێکخراوی ئۆپێک
چونکە . لایان لەبەرژەوەندی جەماوەر
گەلانی زێڕ دەسنە نەبەگردەوە بەشێکی
هەڵبەیەیان بۆ نەوە بۆ داهاتی قەبە
بۆ خۆ قایم کردن وبەهێزکردنسی
دەزگاکانی دامرکاندنەوەی جەماوەر
بەکار بهێنن، قرۆفڵەکانسسی
ئۆپێکەکان بەمەرباندا نێمەڕی
ئەکرد بەهۆی ئەو قرۆفێلە جۆراوجۆر
جۆرەشەوە هەر خۆیان دیاری کەڕی
ڕاستەقینەی نرخی پەترۆل سسون،
ئەوانەش
یەکەم داهاتی نرخی دۆلار

تا بنەما گرێبەستی وفرۆشتنی پەترۆل
بەدۆلارە، ئەمجا هەموگۆڕانێک لە
نرخی دۆلاردا، بەرزبونەوەیا داهاتی
ڕاستەوخۆ گارەکاتە سەر داهاتسی
پەترۆل .

هەڕەشەی واری دۆلار بەوە دەستی
پێ کرد، کەحکومەتی فەدرالی ئەمریکا ساڵی
1971 بڕیاریدا کە دراوەکەی زێڕی
دابشکێنێ، تا بگاتە ٨٨٫٥١٢ ملیم
زێڕی پوختە . ١٩٧٠ هەمان ساڵ بڕیارێکی
فرێبەدار، کەئیتر گوێبەندەوەی دۆلار بە
ئاڵتون ڕانەگیرێ، بەوەش بەهای دۆلار
کەبەرامبەر دراوە بەرەکەکانسی
دنیا داهاتە خوارەوە . هەروەهسا
ساڵی ١٩٧٣ بڕیارێکی تری داشکانسی
ناوەڕۆکی زێڕی دۆلاری دا بەڕێژەی
١٠٪ واتە بوبە ٢٣٦٫١٦١ ملیم زێڕی
پوختە .

داشکانی دۆلار هەڵ وەرچنگی وای
ڕەخساندکەهەڵبەکە ئارەزوی ئەمریکا
باشتر بهێزێ، وەبەزبەرەکانسی
لایەنەکانیتر بکا بەجۆرێ قیمارەی
ئەمریکا ساڵی ١٩٣٦، ٢٫٠ ملیسار
دۆلاری چنگ خستبێتگە لەقیمارەی
چەکو تەقەمەنی لەلایەکی تریشەوە

هاوردەی ئەمریکا بەرجەستەی گەشتە لەبارانی هێنگ بکەوێ، لەئەنجامدا نارەزایەتی دوولایەنی زۆر بچێتە گیرفانی هاوبژێرەکانی ئەمریکاوە.

داهکانی نرخی دۆلاریش ئەرکێکی دوولایەنی گرتە ئەوی، کەبە هەردوکیان بەستێنی ئەبەرامبەر ئەو ئالوگۆرانەدا ئەوەستن کەبەهۆی نرخی پەترۆلدا دێ.

کەئەرکی گەشە پێدانی نارەوە دابین کردنی داهاتی زۆرترە، وەئەرکی بوجەل کردنەوەی ئەقەلای بەرز گرتنەوەی نرخی پەترۆلە، چونکە پانی داهکانی نرخی دۆلار، ئەو زیادکردنە ماناپەکی راستەقینەو کاریگەری نەما.

ئەگەر بێتو تەماشای سەرجەم بوونەوەی نرخی پەترۆل بکەین لە ماوەی سالانی ١٩٧٤، ١٩٧٨ دا، کە بەریژەی ٢٠٪، واتە لە ٣٤ر١٠ ەوە بۆ ٢٠ر١٢ دۆلار بەرمیل ئۆتەوە، وەتوانای کڕینی بەک بەرمیل نەوت لەگەڵ دۆسالگەدا بەراورد بکەین ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کەبەرامبەری ٤ر٢٥ دۆلار بەرمیل داهکاوەو دەوڵەتانی پەترۆل زیانێکی گەورەیان لێ کەوتوە. ئەنجامەکەی عیراق بزیکەی ٢ ملیار دۆلار زیانی لێ کەوتووە، کەگەر سەیری خشتەی ژمارە(٢) بکەین باشتر ئەو راستیەمان لادروشن دەبێتەوە.

خشتەی ژمارە(٢)

سالی	نرخی دولار بەرانبەری سالی ١٩٢٩	نرخی پەترۆل د / ب	رادەی ریانی د / ب
١٩٢٩	١	١/٠٩	—
١٩٤٠	٠/٧١٢	١/٠٤	٠/٢٩٢١٥
١٩٥٠	٠/٥٣٢	١/٧٥	٠/٧٤٠٢٥
١٩٥٧	٠/٤٩٤	٢/١٢	١/٠٧٢٧٢
١٩٦٣	٠/٤٥٤	٢/٨٠	٠/٩٨٢٨٠
١٩٦٧	٠/٤١٦	٢/٨٠	١/٠٥١٢٠
١٩٧٠	٠/٣٥٨	٢/٤٧٩	١/٥٩١٥٠
١٩٧٢	٠/٣٣٢	٣/٠٣	٢/٠٢١٠٠
١٩٧٤	٠/٢٨٢	١١/٢٥١	٨/٠٢٢٥٠
١٩٧٧	٠/٢٢٩	١١/٥١	٨/٨٢٤٢٠
١٩٧٨	٠/٢١٢	١٢/٧	١٠/٠٠٧٦٠

ئەنجا بۆ ئەوەی گەلانی ئەو وڵاتانە لەو رووبەرە، لەداهکانی نرخی دۆلار زیان نەکەن، بەڵکەمبو ئتێ گەیێ بەبر لەوە بگەنەوە کە لەباتی دۆلار بە زێر پەترۆلەفرۆشن، دیارە دەوڵەتانی ئۆپێک، وبەتایبەتی هەندێ لەدەوڵەتانی ئۆپێک ئەقەلایەکی زۆریان دا کەلە دۆلار

رزگاربهین. بەڵام دەوڵەت رۆژانەیەکان و هەفتەنامەکان هەڵسان بە بینە کردنی بارەی دۆلار و پشتیوانی کردنی وەتەنها ئەڵمانیا بە ۱۳٫۸ ملیار مارک لەساڵی ۱۹۷۸دا پشتیوانی لە دۆلار کرد. باقی دەوڵەتەکانی تری ئەورووپاش نزیکەی ۲۰ ملیار دۆلاریان لە بارەدا کرپوە. بەڵام ئەمریکا جۆی هەر بەو بارەی دۆلار ئەکا و هەوڵێکی رامتەقینەش بۆ بەرزکردنەوەی نادات، تاکسو کاڵای کۆمپانیاکانی ئەمریکا لە بارێکی نەرمەرەکانی کردنی باشدا بمێنێتەوە. بۆیە لەساڵی ۱۹۷۳دا زیدە داراییی ئەمریکا گەیشتە ۷ ملیار دۆلار.

۲ هەڵئاوسانی دراو

هەڵئاوسانی دراو دیاردەیەکی باوە لەوڵاتە قیمیریالیستەکاندا بەتایبەتی لەدوای یەکەمین جەنگی جیهانەوە بەمۆرە تابوریەکانی سەرمایەداری. هەڵئاوسانی دراوبان بەهۆیەکی کاریگەر دانابو ژاڵبوون بەسەر بێ کاری وزیدە بەرهەمدا.

غایەتی سامەکە سیاسەتی خۆپسر جەکا کردن ویخش برگێی چەکدارانەو خەرجی جەنگ هۆیەکی گرنگی پەیدا بوونی هەڵئاوسانی دراوە. بەڵام چونکە وەک خۆیان ئەڵێن کێشەی بێ کاری وزیدە بەرهەم چارەسەر ئەکا بەڵام لەو هەمو هەبەنیسە ئەپرسن کەبەرهەم هێشەوە بەوکەکان و زەحمەتکێشان بەدۆیەتونی ئەبن.

کاردانەوەی هەڵئاوسانی دراو هەر بەوەوە ناوەستێ کەنرخی کاڵاو گوزەران بەرز ئەکاتەوە، بەڵکەسە نرخی دراوی ئەو وڵاتانەش بەرامبەر دراوی وڵاتانی تر دائەشکێنێ کەوەسش کەرەسەی هاو لەوڵاتانی ترەوە، ئەگەلانی زێدەسە بەنرخ بەدەست ئەهێنێ کەلەنرخی واستەقینەی کەمتر نەبێ. دەوڵەتانی خاوەن بەتوڕلیتر زیانێکی گەورە ئەکەن، بەتایبەتی لەسواری مولکانەدا. چونکە رێگەوتنەکان بۆ ماوەی درێژو بەدراوی داشکاوی خەو وڵاتانە دادەرا وە، زیانێکی گەورەیان تووش ئەبێ.

وڵاتە سەرمایەدارەکان، هەڵئاوسانی دراوی خۆیان بەهێزی نارەوە. زەوانەی وڵاتانی ورگاری هواز ئەکەن بۆ نموونە ساڵی ۱۹۷۸ رەشکدانەوەی هەڵئاوسانی دراوی جیهانی سەرمایەداری نەم وڵاتانەدا گەیشتە ۲۳۲۰٪ بەگوێرەی ساڵی نەسابی ۱۹۷۳. وەریاتر لەریزەی ۳۰٪ داهاتی نەوتیسەوێ هەڵئاوسانی دراو و داشکانی دۆلاردوە بەفیڕۆ چو هەر لەبەر ئەوە بەرز بوونەوەی نرخی نەوتیسەبەردەمی هەڵئاوسانی دراو و داشکانی دۆلاردا خۆی دەشەگرت... لەکاتێکدا بەرزبوونەوەی نرخی بەترۆل (لەساڵانی هەڵپەمارینی نرخی بەترولدا!) ئاڵ بوو، کەبێ هەر ئەو ساڵانەدا نرخی کاڵای هاوردە... ئالەبەرز بوونەوە!!

سەرەرای ئەو زیانەی ئەوڵاتانی بەنزۆل ئەکەوێت، و وڵاتە سەرمایەدارەکان خۆیان بەدا بوونی هەڵئاوسانی دراو ئەهێنە ئەستۆی خۆیانەوە، و بەرزبوونەوەی نرخی بەنزۆل... بۆ ئەوەی ئەرم بیانگرێ و بەر لەوەی یەکەنەوەکە نەخۆپەکە هێندە رێکەرا وێکی بەهێزو بڵاوەستە نە هەڵئاوسانی دراو دیاردەیەکی تازەبەو لەگەڵ پەیدا بونی خۆیدا دەرکەوتوە... هەڵئاوسانی دراو دیاردەیەکی تابوری سەرمایەدارییەو لەئەنجامی تەنگوچەڵەمەی تابوریەکانی

خۆی پەیدا کەبێ .

٤- هەڕەشەگرتنی سەربازی وپەیمان گێڕان

بەگەرچی ئۆپێک هەر ڕێکخراوە بەهێزو سەرکەوتانە بووە کە دیپلۆماسی سەرکەوتووبێ و بتوانی بەپەیوەندیگرتنی شانبەشانی بەشێوەیەکی دیپلۆماسی گەلانی وڵاتەکانیان وشانبەشانی بەرژەوەندی نەوت بەرەو پێشچوونی هەنگاوەکانی سەربەخۆیی نەوتی وڵاتانی ئەندامی ئۆپێک هەنگاوی بەرچاو بنێت، بەڵام دەبێت ئەوەش بڵێین کە ئۆپێک لەبەرامبەر هەڕەشەکانی هێزە چەسپاوەکانی جیهانی سەرمایەداری و ئیمپریالیزمی ئەمریکا و ڕۆژئاوا بەگشتی و ئەمریکا بەتایبەتی هیچ کاتێک نەیتوانیوە بەرگری لە هیچ هەنگاوێکی ئۆپێک بکات کە بەرژەوەندی ئەمریکا و ڕۆژئاوای تێدا بووبێت، بەڵکو هەمیشە ئۆپێک ناچار کراوە بەرامبەر بەو هەنگاوانە بێدەنگ بێت و ڕەزامەندی خۆی دەربڕێت، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە ئۆپێک لە ڕووی سیاسی و سەربازییەوە هێزێکی بەرگریکار نەبووە بۆ ڕاگرتنی هێرشی دوژمنان و لەناوبردنی ئەو هێزانەی کە هەڕەشەیان لێدەکرا .

ئەمریکا ، سەرەڕای بەشداریی لە دەوڵەتە کۆنەپەرستانەی هەرێمەکە لە هەڕەشەی سەربازی و بەرگرتنەوە لە داگیرکردنی سەرچاوەکانی بەرهەمهێنان دانیشت ، وەهەموو جۆرە گوشارێکی سیاسی، سەربازی ، ئابووری بۆ ڕاگرتنی هێرشی نەوت وناڕەحەت کردنی هەرچی زووتر بەتوانا هەستە هەگرتنەبەر .

ئەم هەموو ملمڵانێ وزاوەزاوە جگە لەوەی کێشەو گیروگرفتی سازکردووە ، جگە لەوەی ڕیادکردنی نرخی نەوت هەڵوەشاندەوەی ناهەماهەنگی و کێشەو گیروگرفتی فاسۆری بۆ ئەو وڵاتانەی ڕۆژانە هێزار بەرمیل پێک دەهێنن کە هاوردەی پەترۆل نین، و ناچارن بە نرخێکی گران وبەهەر هەلومەرجێکی سیاسی کەشە کردن وخۆشگوزەرانی خەڵکەکەیان بکێشن، چی بڵێین لەبارەی ئەو هەناوەرۆکی وڵاتانەی پەترۆل هۆی گرنگیپێدا ؟

ئەگەر ئەمریکا و ئیسڕائیلیش لە قەیرانی دراوی ڕۆژئاوا و بەدواکەوتنی ئابووری ڕۆژئاوا بەرپرسیار نەبن ، بەڕێوەبەرایەتی نرخی گاز و نەوت ، بێگومان ڕۆژانە هەزاران ڕۆژئاوایی دەچنە ناو ڕیزی هەژارانی جیهانی سێیەمەوە و ژیانی خۆیان و خێزانەکانیان دەخەنە مەترسییەوە ، چونکە بەرپرسانی نرخی گاز و هێشتەوەی گرانی کاڵا و لەسەر ژیانی خەڵکی ئاگاداری ئەو کارەساتە گەورانەن کە بەهۆی ئەو گرانییەوە بەسەر خەڵکی جیهاندا دێت .

لەلایەکی تریشەوە ، کەئەگەر بەهۆی داهاتی پەترۆل، ئەو وڵاتانە بەرزە بوونەوەی نرخی پەترۆل دا ، دەرفەتی بەهێز کردنی سەربازی و خۆپێ چەکدارکردن و بەهێز کردنی دەزگا جاسوسییەکان و دەزگاکانی دامرکاندنەوە ، هەروەها بەهەی دروستکردنی کێڵگەی چەک و تۆپ و فڕۆکەی جەنگی و جەماوەر ... بەهەی هەڵگیرساندنی ڕاپەڕینی دەوڵەتان .

ئەمریکا ، سەرەڕای بەشداریی لە دەوڵەتە کۆنەپەرستانەی هەرێمەکە ، هەرگیز هەڕەشەی سەربازی و بەرگرتنەوە لە داگیرکردنی سەرچاوەکانی بەرهەمهێنانی نەوت ، وەهەموو جۆرە گوشارێکی سیاسی، سەربازی ، ئابووری بۆ ڕاگرتنی هێرشی نەوت وناڕەحەت کردنی هەرچی زووتر بەتوانا هەستە هەگرتنەبەر .

ئەم هەموو ملمڵانێ وزاوەزاوە جگە لەوەی کێشەو گیروگرفتی سازکردووە ، جگە لەوەی ڕیادکردنی نرخی نەوت هەڵوەشاندەوەی ناهەماهەنگی و کێشەو گیروگرفتی فاسۆری بۆ ئەو وڵاتانەی ڕۆژانە هێزار بەرمیل پێک دەهێنن کە هاوردەی پەترۆل نین، و ناچارن بە نرخێکی گران وبەهەر هەلومەرجێکی سیاسی کەشە کردن وخۆشگوزەرانی خەڵکەکەیان بکێشن، چی بڵێین لەبارەی ئەو وڵاتانەی پەترۆل هۆی گرنگیپێدا ؟

ئەمریکا و ئیسڕائیلیش لە قەیرانی دراوی ڕۆژئاوا و بەدواکەوتنی ئابووری ڕۆژئاوا بەرپرسیار نەبن ، بەڕێوەبەرایەتی نرخی گاز و نەوت ، ڕۆژانە هەزاران ڕۆژئاوایی دەچنە ناو ڕیزی هەژارانی جیهانی سێیەمەوە و ژیانی خۆیان و خێزانەکانیان دەخەنە مەترسییەوە ، چونکە بەرپرسانی نرخی گاز و هێشتەوەی گرانی کاڵا و لەسەر ژیانی خەڵکی ئاگاداری ئەو کارەساتە گەورانەن کە بەهۆی ئەو گرانییەوە بەسەر جیهاندا دێت .

بەنگاو نیا چونی رۆژەکانی جەماوەر.

عیراق، داهاتی رواڵەتی، بە پەترۆل زۆر زیادی کرد، بەڵام جی لەعیراق دا کۆری، زیانی جەماوەر، رەوشی و گوزەران و پێتکەوتنی کۆمەڵایەتی، بۆ گەلێ کردنی جەوماندەوە و مەبەستی گەلی هەژدۆری دەو داهاتە بۆکێ وبۆچی سوو.

ئەوداهاتە زۆرە، ئەگەرچی بەشی زۆری لەسالی دوڵانە زۆرگا ریخۆرگانی بێ بەترۆل، بەهۆی مۆنۆپۆڵەکانەوە ئەگەڕایەوە گیرفانی رژیمی عیراق ... بەڵام بەرادەی سەرەکی سەرمایەی بێبەش بەگ کرا، هەمو چەکێکی نوێ و کوشندە لای سپای عیراق کەڵەکە بو... عیراق بو بەبازارێکی خۆش بۆ چەک وتفاقی سەربازی سەرمایەداری جیهان.. وشەنجا بو سەمبدانی شەرێکی سەخت وخوێناوی کەدەیان هەزار کەسی تیا چو.

بەشێکی تریشی ئەو داهاتە، لەلایەن لێ پرسراوە زلەکانەوەدزراو رەوانەی بانکۆکانی دەرەوەکرا.. بان شەقامە

بنکەی ژین
www.zheen.org

* * *

بە کارهێنانی پەترۆل-شێوەیەکی رێکخستنی کومپانیا فرە نەتەوەیەکانەوە، دەسەڵات بەسەر بەرژەوەندی گەورەیە لە ئیشی فراوان لەزۆربەی دەوڵەتانی دنیادا دەگرێ، وبەهەمو پرۆسەکانی دۆزینەوەو هەڵهێنجان و پاڵاوتن و ترین وبەرەوتن و گواستنەوەو بەکار هێنانی لە پیشەسازیدا هەڵدەسوڕێت .. کەلەهەموو کومپانیای پەترۆلی زلی ئەمریکایی وئینگلیزی و هۆلندی پێکهاتوە کە لەهەندێ جار پشتا سەرمایەی فەرەنسای هاوکاریان لەگەڵ دەکا.

٢- بەپێی بڕیارەوی سەنەوەی دراوی دەوڵەتی، ئاشی کەنرخی دراو بە شێوەیەکی گەورە ئالوگۆڕ بکا، وە بەرز بوندەوەو داشکانی دراو لە رێژەی ١٠٪ بترازێ

و کۆڵانەکانی مەراسەری عیراقیی بێ بڕی کرا لە سەجوروسۆکەڵەو سەرگوزشتەوەی جەماوەر.

* * *

دیارە سەرەڕای کەوەی هەرجەماوەری زەحمەتکێشی زەرەرمەندی گەورەیە لە سیاسەتی بەرزبوونەوەی نرخەکانی درۆزنەی بەترۆل، بەڵام لەهەمو هەلومەرجی ئێستای جیهاندا، لەچوارچێوەی بەسوودی سەرمایەداری جیهاندا، لەژێر سێبەری ئەو رژیمە بێبڕوکراسیانەی دەوڵەتانی بەترۆلدا، ئەوە نوێ بونەوەی بەرخی رابردوە بەترۆل ماغ بکرێتەوە، نەبوونی قازانجی جەماوەریش هەرج بکرێتەوە بەبێ گۆڕانکاری شێوەی بەیوەندیەکانی سەرمایەداری ئێستای جیهان لەبەیوەندی پێتکەوبونەر.. واتەبە بێ گۆڕانکاری بنەڕەتی لەسیستەمی ئابوری جیهاندا... وەبەبێ گۆڕینی ئەو رژیمە بێبڕوکراسیانەی دەوڵەتە زۆرگا ریخۆرگانی بەترۆل مەحالە گۆڕینی بەرخی بەترۆل کێشەو ئەنجامە سەلبیەکانیدا روبدات

* * *

المصادر :

١- مجموعة علماء الموقيت: الاقتصاد السياسي محلل (!) ترجمة د. صدر الدين البباغي - دار الجماهير طبعة ثانية منقحة

٢- مجموعة علماء الموقيت: الاقتصاد السياسي للرأسمالية الاحتكارية المعاصرة، ترجمة د. محمد كمال رسيدة، حمزة برقاوي - مطابع الف باء - الاديب - دمشق ج ٤

٣- بورسي راتشكوف، النفط والدولار - دار منشورات الثورة، السياسة الدولية ترجمة د. خضر زكريا، دار الفارابي بيروت آذار ١٩٧٤

٤- نواف نايف اسماعيل تحديد اسعار النفط العربي الخام في السوق العالمية دار الرشيد بغداد ١٩٨١

٥- بدر فيلاي النفط والدولار - دار منشورات الثورة.

* * *

ماني دياري كردني چارەنوسي نەتەوەكان دولايەنە

- لايەني دەرەكي كەبريتيە لە:

أ- ماني جيابونەوە ودامەزراندني دەولەتي سەربەخۆ

ب- ماني جيابونەوە بەتياري جونە ناو دەولەتێكي تردوە.

ج- ماني بەكگرتن لەگەل ئەو دەولەتەي كەنەتەوار جيوەيدا زياوە، لەسەر بنچينەي بەكگتني فيدرالي يان كۆنفيدرالي يان هەر شێوەكي لەم بابەتە.

- لايەني ناوەكي كەبريتيە لە:

أ- دياريكردني رژيمي حوكمي كۆمەلايەتي خۆي

ب- ئازادي بەرێوە بردني دەرامەتي ئابوري وئاراستە كردني ژيانې ئابوري وولاتەكەي خۆي.

ج- چارەكردني هەمو كێشەيەكي ناوەكي لەر كێشەي فەرهەنگي، كێشە ئايينەكان وكێشەكاني تر.

- ستالۆشنكا -

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

KOMALLA

The Review of Kurdistan Toilers League (Irak),

Ju 1982 No.6 2nd Term

بنکەی ژین
www.zheen.org

پێڕستی

کۆمەڵە... گۆڤاری کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان
(خولی دووەم)

ژمارە ١، خولی ٢، کانوونی دووەمی ١٩٨٢/ ڕێبەندانی ١٣٦٠ك، (٥٦) لاپەڕە:

- گەلەکۆمەکیّی چەکدار- سیاسی لە خزمەتی کیّدایە؟ ل١-٦.
- کۆمپیوتەر بۆ "ئەمن" و گاجووت بۆ کشتوکاڵ، ش، ل٧-١١.
- چارەسەرکردنی کشتوکاڵ لەسایەی ڕژێمی عیراقدا، ئاشتی، ل١٢-٢١.
- ڕاپۆرتێك دەربارەی کوردستانی تورکیا، ل٢٢-٣٥.
- نرکەی ڕاپەڕیوی یەکێتی نووسەرانی کوردستان کپ ناکرێ، ل٣٦-٣٧.
- پۆلۆنیا.. .ڕووداوێکی دەستکردە یا تەنگوچەڵەمەیەکی بابەتییە؟، م، ٣٨-٤١.
- هەلومەرجی تایبەتی و پەرەپێدانی خەباتمان، بەختیار، ل٤٢-٤٥.
- دەربارەی پلانەکانی دوژمن (بەڵگەنامە)، ل٤٦-٥٦.

ژمارە ٢، خولی ٢، شوباتی ١٩٨٢/ ڕەشەمێی ١٣٦٠ك، (٦٣) لاپەڕە:

- شەڕی ناوخۆ یا شەڕی ڕزگاری نیشتمان؟، ناوەند، ل٣-٧.
- کورتەیەك دەربارەی دابەزینی نرخی دراو لە عیراقدا، نەجمەدین فەقێ عەبدوڵڵا، ل٨-٢٦.
- نیکاراگوای ساندینیستا..سۆمۆزاو ئیمپریالیزمی یانکی بەزاند، شوان، ل٢٧-٣٣.
- دەربارەی دیموکراتیبەتی مەرکەزی، عەباس، ل٣٤-٤١.
- سري للغاية.. محضر اجتماع لجنة التنسيق الامنية في المحافظة، بتأريخ ١٠/٩ في مقر قوات المنصور، (بەڵگەنامە)، (دەربارەی کۆبوونەوەی لوجنەی تەنسیقی ئەمن)ی پارێزگا لە ١٠/٩دا لە مەقەڕی قواتی مەنصوور، ئامادەکردن و لێداوانی شاهۆ، ل٤٢-٤٦.
- الوضع الامني لمدينة السليمانية في ظل الحرب، ل٤٧-٥٣.
- (مساومە) لەگەڵ داگیرکەران یا لەگەڵ هێزە ناکۆك و جیاوازەکانی کوردستان؟، ل٥٤-٦٢.

ژمارە ٣، خولی ٢، مارتی ١٩٨٢/ نەورۆزی ١٣٦٠ك، (٥٩) لاپەڕە:

- ڕووداوەکانی ئازار ئایە دووبارە ئەبنەوە؟، ناوەند، ل٣-٩.
- چەند سەرنجێك لە سیاسەتی تەفرەدانی ڕژێمی ڕەگەزپەرست، کارۆخ، ل١٠-١٣.
- سیکتاریزم و مەسەلەی نیشتمانی، ل١٤-١٨.
- لە داوێنی کێشەی ئافرەتاندا، شاهۆ، ل١٩-٣٠.
- ڕاپۆرتێك دەربارەی سلفادۆر، نزار فەرەج، ل٣١-٣٧.
- کۆمەڵەو ململانێ چینایەتییەکانی کۆمەڵ، بەختیار، ل٣٨-٤٣.

- نامەیەك لە زیندانی فاشیستەکانەوە، ل٤٤-٥٠.
- بەیاننامەی مەکتەبی سیاسی ی.ن.ك دەربارەی شەهیدبوونی هەڤاڵ ئەنوەر و هاوڕێکانی، ل٥١-٥٥.
- یەکەمین شەڕو چالاکی دەستە چەکدارە سەرەتاییەکانی شۆرش، شەهید دڵشاد تۆفیق حاجی بەنگینە، (بەڵگەنامە)، ل٥٦-٥٨.
- وێنەی شەهید ئەنوەر حەسەن، ل٥٩.

ژمارە ٤، خولی ٢، نیسانی ١٩٨٢/ گولاّنی ١٣٦١ك، (٥٩) لاپەڕە:

- بیرەوەری (١)ی ئایار و شۆرشی ڕزگاری نیشتمانیی کوردستان، ل٣-٨.
- چۆڕبڕکردنی پەترۆڵی عیراق لە پێناوی چی.. وە کێ دایە؟!، ڕەوا، ل٩-٢٠.
- چەند سەرنجێك دەربارەی یاسای ژمارە (٩)، نەجمەدین فەقێ عەبدوڵڵاّ، ل٢١-٣٧.
- ڕاپۆرتێك دەربارەی زیمبابۆی، سیامەند، ل٣٨-٤٥.
- میلیتاریزەکردنی ئابووری، عەبە، ل٤٦-٥٥.
- نامەیەك لە زیندانی فاشیستەکانەوە، لەتیف عەبدوڵڵاّ ئیبراهیم، ل٥٦-٥٨.
- وێنەی شەهید دارا بارۆیی (ئەنوەر بارۆیی)، ٥٩.

ژمارە ٥، خولّ ٢، ئایاری ١٩٨٢/ جۆزەردانی ١٣٦١ك، (٥٩) لاپەڕە:

- با ڕاپەڕینی جەماوەر پەرە پێ بدەین ڕوەو سەرکەوتن، ناوەند، ل٣-٧.
- جەنگی عیراق- ئیران، هۆکانی و شوێنەوارەکانی، شوان، ل٨-٢١.
- ڕاپەڕینی قەلادزێ وچەند سەرنجێك، زەریا، ل٢٢-٣٩.
- بناغەکانی کولّۆنیالیزم، نەجمەدین فەقی عەبدوڵڵاّ، ل٤٠-٤٩.
- بەیاننامەی سەرکردایەتی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەربارەی ڕاپەڕینی خەڵکی کوردستان، ل٥٠-٥٣.
- بەیاننامەی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان بە بۆنەی ڕاپەڕینی خەڵکی کوردستانەوە، ل٥٤-٥٦.
- پشتگیری لە ڕاپەڕینی قەلاّدزێ، ناوەندی بزوتنەوەی سوشیالیستی کوردستان، گولاّنی ١٩٨٢، ل٥٧.
- بەیاننامەی سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانیی کوردستان دەربارەی لێ بوردنی گشتی لە چەك هەڵگەڕاوەکانی ڕژێم، کۆمیتەی سەرکردایەتی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، ١٩٨٢/٥/١٤، ل٥٨.
- وێنەی شەهید جەمال عەلی باپیر، ١٩٨١/٨/٢٠ شەهیدکرا.

ژمارە ٦، خولی٢، حوزەیرانی ١٩٨٢/ پووشپەڕی ١٣٦١ك، (٦٣) لاپەڕە:

- ئایا کۆنگرەی دەوڵەتانی جولاّنەوەی بێلایەن لە باوەشی ڕژێمێکی گرێدراودا ئەبەستری؟ ل٣-٧.
- پەلاماردانی لوبنان و ستراتیجیی ئیمپریالیزمی ئەمریکا، شوان، ل٨-٢٣.

- ڕاپۆرتێك دەربارەی برازیل، سیامەند، ل٢٤-٣٥.
- کۆلۆنیالیزم لەسەردەمی ئیمپریالیزمدا، نەجمەدین فەقی عەبدوڵڵاڵ، ل٣٦-٤٧.
- تێگەیشتنی ڕاست لە مەسەلەی گشت و تایبەت، ڕەوا، ل٤٨-٥٤.
- دیاریکردنی نرخی پەترۆڵ لە بەرژەوەندی کێدایە؟، بڵند، ل٥٥-٦٢.
- وێنەی شەهید سیروان (فیصل رشید) کە لە دێی (زێڕین جۆ) لە ٣٠ی نیسانی ١٩٧٩ شەهید کرا، ل٦٣.

بنکەی ژین
www.zheen.org